

రాధాస్వామి దయాల్ కీ దయా
రాధాస్వామి సహాయ్.

స్మృతి చిహ్నము

(“సోవేనీర్” ఆంగ్ల గ్రంథమునకు తెనుగు అనువాదము)

రాధాస్వామి సత్సంగ
ప్రథమ శతాబ్ది
స్మారకము
(1861-1961)

1961 జనవరి, **21**వ తేదీ వసంతపంచమినాడు
పూర్తియైన నూతేండ్లలో
రాధాస్వామి సత్సంగము
యొక్క
అభివృద్ధిని గుఱించిన సంక్షిప్త వివరణము

రాధాస్వామి సత్సంగసభ,
దయాల్పూర్, ఆగ్రా వారిచే ప్రకటింపబడినది.

రాధాస్వామి శకము 147

క్రీస్తు శకము 1964

(All Rights Reserved)

First Edition (December 1964)

... 1000

Printed by
Messers Star & Co , Kakinada.

విషయ సూచిక

Foreword	i
తొలిపలుకు	iii
ఉపోద్ఘాతము	v
పరమపూజ్య మతస్థాపక మహాపురుషునియొక్కయు	
మిగత సద్గురువులయొక్కయు పవిత్రనామధేయములు	xii
I పరమపురుష పూరన్ ధనీ హుజూర్ స్వామిజీమహారాజ్ వారు	1
ఘోషణము	6
కొన్ని విచిత్రానుభవములు, సంఘటనలును	18
స్వామిజీ మహారాజువారి నిర్వాణము	24
నిర్వాణకాలమున జెప్పిన యాదేశములు	26
II పరమపురుష పూరన్ ధనీ హుజూర్ మహారాజ్ వారు	30
వా రా విభాగమునకు చేసిన ప్రశంసనీయ లాభములు	33
ఉద్యోగకాలములోని కొన్ని విచిత్రసంఘటనలు	36
వారి శిష్యావస్థలోని కొన్ని చోద్యమైన సంఘటనలు	43
సంతసద్గురువుగనున్న కాలము	47
హుజూర్ మహారాజువారి గ్రంథములు	59
భక్తుల విచిత్రానుభవములు	60
నిర్వాణము	67
సమాప్తి	70
III పరమపురుష పూరన్ ధనీ మహారాజ సాహబ్ వారు	72
సంత సద్గురువుగనున్న సమయము	83
కేంద్రీయ సాలకసమితి	86
రాధాస్వామి ధర్మకర్తృవర్గము	89
ఇతర చర్యలు	90
వారి మూర్తిమత్వము	91

కుమారుల వివాహములు	93
సామియాబాగు	96
సింధు దేశ సంచారము	97
అంతిమ దినములు, నిర్వాణము	101
వారి గ్రంథములు	103
సమాప్తి	104
IV పరమపురుష పూరన్ ధనీ సర్కార్ సాహబ్ వారు	107
మహారాజ సాహబ్ వారి రుక్మిత, నిర్వాణము	118
సంత సద్గురువుగనున్న కాలము	121
కేంద్రీయ పాలకసమితియొక్క ప్రవృత్తి	126
ఎడఁబాటు	131
పంజాబు పర్యటనము	139
మస్సూరీ	146
నిర్వాణము	164
V పరమపురుష పూరన్ ధనీ హుజూర్ సాహబ్జీ మహారాజ వారు	167
మహారాజ సాహబ్ వారి కాలమున	173
సాహబ్జీ మహారాజ వారు వారాణసిలో నున్న కాలము	174
సంత సద్గురువుగనున్న కాలము	179
రెండు క్లిష్టసమస్యలు	188
దయాల్బాగు స్థాపనము	199
ఉద్దేశ్యా దర్శములు	204
“దయాల్బాగు” నామకరణము	206
ఈ వలన యభివృద్ధి	206
రాజబరార్ విచ్ఛేయము	207
రాధాస్వామి విద్యాసంస్థ	215
సాంకేతిక కళాశాల	216
తోలుపని పాఠశాల	217
పరిశ్రమ సంస్థలు మొదలైనవియు, నితర కార్యకలాపములును	217
అంత్యఖండము	220

వస్తుప్రదర్శనములు	221
అలహాబాదులో నుపన్యాసములు	223
జూబిలీ మహోత్సవము	225
బ్యాన్ సత్సంగముతో నొడంబడిక	226
విశ్వవిద్యాలయ స్నాతకోత్సవమువద్దను బాలభటోత్సవము వద్దను	226
పర్యటనములు	228
వారి యద్భుత మూర్తిమత్త్వము	229
కొన్ని విచిత్రానుభవములు	230
అనారోగ్యము	236
మదరాసున కంటిమపర్యటనము	237
VI పందొమ్మిదివందల ముప్పదియేడవ సంవత్సరమును, అటు పిమ్మటను	249
సభవారి పారిశ్రామిక ప్రణాళిక	252
సంఘ సముత్కర్షణ చర్యలు	262
పర్యటనములు	263
జోధపుర పర్యటనము	264
ఆదర్శసిద్ధి	268
మితవ్యయపథప్రదర్శకులు	270
కృషికార్యము	: 70
బెంగాలులో టౌనుము, టౌనుపీఠీతులకు సహాయము	274
మఱికొన్ని పర్యటనములు	276
నల్వాడి యాశ్రమమువద్ద	278
దేశస్వాతంత్ర్యము, దేశవిభజనము	281
కాందిశీకులైన సత్సంగులు	281
వారి పునరావాసము	283
ఆంగ్లభాషలో సత్సంగగ్రంథములు	286
కృతినమర్పణము	288
దయాలాబుగులో నెహ్రూగారు	289
స్వామిబాగువారితో నుత్తరప్రత్యుత్తరములు	292
రాధాస్వామి సత్సంగ శతాబ్దిత్సవము	299
శుభసం దేశము	303

VII సత్సంగ సంస్థలు మొదలగునవి	309
(A) రాధాస్వామి సత్సంగ సభ	309
ఉప దేశము	314
సాధువులు, ఆశ్రితులు	315
సేవాతత్పరబృందము	315
(B) విద్యావిధానము	318
రాధాస్వామి విద్యాసంస్థ	318
బాలికా విద్యాసంస్థలు	320
సాంకేతికసంస్థలు	321
దయాల్బాగునకు బాహ్యముననున్న సంస్థలు	322
(C) పారిశ్రామికప్రణాళిక	324
పారిశ్రామికసంస్థలను స్థాపించుట	325
దయాల్బాగు పారిశ్రామికసంస్థల వస్తుప్రదర్శనములు	328
1937 దర్శిలా యభివృద్ధి	328
(D) వ్యవసాయము	332
పశువులు	336
విత్తనములు నాటుట	337
పొలములకు ఎరువులు, నీటిపారుదల	
సదుపాయము	337
వ్యవసాయ శాఖలోని యుద్యోగస్థులును.	
పనివాండును	338
(E) రాధాస్వామి విద్యాసంస్థయొక్క	
క్షీరశాల (ఆర్. ఇ. ఐ. డెయిరీ)	339
(F) సామాజికవికాససంఘములు	340
I పురాణవిద్యార్థిసంఘము	340
II దయాల్బాగు వివాహపంచాయతి	342
III దయాల్బాగు మహిళా సహకారసంఘము,	
సీమితదాయకము	343
(G) దయాల్బాగు టౌన్ ఏరియా	345

(H) ధార్మికసంఘములు	347
I సర్. సాహజ్జీమహారాజ్ చారిటబిల్ ట్రస్టు	347
II రాధాస్వామి ధార్మికసంఘము	348
III దయాల్బాగు రోగచికిత్సా సహాయకసంఘము	349
(I) బ్యాంకులు	351
A రాధాస్వామి బ్యాంకు లిమిటెడ్	351
B అమృతసర్ రాధాస్వామి బ్యాంకు ప్రైవేటు లిమిటెడ్	352
C ముజఫర్ పూరు రాధాస్వామి బ్యాంకు ప్రైవేటు లిమిటెడ్	354
D కాకినాడ రాధాస్వామి బ్యాంకు ప్రైవేటు లిమిటెడ్	356
E రాధాస్వామి సెంట్రల్ కోఆపరేటివ్ బ్యాంకు లిమిటెడ్	358
(J) రాధాస్వామి సత్సంగ సభమీద ఆదాయపు పన్ను విధించుట	360
(K) దయాల్బాగు స్వామిబాగుల మధ్య వ్యవహారములు	362
VIII సత్సంగ నాయకత్వము, భావికాలము	371
IX అనుబంధములు	375

FOREWORD

Last year, the Radhasoami Satsang Sabha arranged to have Telugu translation of the Radhasoami Mat Prakash, the English book of Huzur Maharaj, published. Subsequently, Ratnavali was also published with its text both in Hindi and Telugu and with meanings of the verses in Telugu. Some notes explained difficult expressions. These two books were purchased in no time by Satsangi brothers and sisters and the stocks were exhausted within weeks. It became apparent that Satsangi brothers and sisters of the Andhra Pradesh had been feeling very keenly the need for such translations into Telugu.

Since the publication of the Souvenir in 1961, the brothers and sisters in Andhra Pradesh had been expressing a keen desire for Telugu translation of the Souvenir as well. When therefore the two books referred to above appeared in Telugu, the Andhra brothers became anxious to have the Souvenir also in Telugu. It is needless to say that every Satsangi earnestly desires to know about the life of the Most Exalted and Revered Founder of the Radhasoami Faith and likes to know of the progress of the Satsang movement in the first hundred years of its existence. The austere simplicity of the lives of our Exalted Satgurus, and the incidents of their lives, and the way the Satsang movement has progressed, and the unique manner in which the various Satsang institutions came into being very naturally and spontaneously, without much apparent human effort or strain, in natural and inevitable fulfilment of the significant utterances of the earlier Satgurus, and in spite of extremely adverse circumstances in many cases, furnish not only an interesting story but also provide inspiration and enlightenment to Satsangi brothers and sisters.

The Radhasoami Satsang Sabha, recognising the keen desire of the Andhra brothers and sisters, has therefore arranged for the translation of the Souvenir into Telugu for the benefit

of Telugu-knowing brothers. P. B. V. Satyanarayanaji B. A., B. L , Retd. Chairman, Andhra Pradesh Sales Tax Appellate Tribunal and P. B. D Subbaraoji, Managing Director, South India Satsang Stores (P) Ltd , Kakinada were entrusted with the work of translation They have taken every care to keep the translation faithful to the original and the style simple and easy to follow for an average reader of the Andhra Pradesh. But, inspite of this, if there are any mistakes in translation, it is hoped the Readers would not mind the same.

It is also hoped that the publication of this translation of the Souvenir would be received with enthusiasm and eagerness by Andhra brothers and sisters

Dayalbagh (Agra),
24-11-1964.

GURSARAN DAS MEHTA,
PRESIDENT
RADHASOAMI SATSANG SABHA,

తొలి పలుకు

గతసంవత్సరములో, రాధాస్వామి సత్సంగసభవారు హుజూర్ మహా రాజువారిచే విరచితమైన రాధాస్వామి మతప్రకాశ్ అను నాంగ్లగ్రంథమునకు తీంద్రానువాదమునుఁ బ్రచురించిరి. అటుపిమ్మట, రత్నావళినిగూడ, దాని మూలమును హిందీ తెనుఁగు లిపులు రెండింటిలోను వ్రాయించి యందలి శబ్దములకు తెనుఁగున భావములు వ్రాయించి, ప్రచురించిరి. అందలి కఠినపదములకు గొన్నిటికి అర్థములుగూడ నందు వ్రాయబడినవి. సత్సంగి సోదరీ సోదరులీ రెండుపొత్తముల సతిశీఘ్రుకాలములోనే కొనివేసినందున నా రెండుగ్రంథములప్రతులన్నియు కొద్దివారములలోపుననే నిశ్చేషముగ నమ్మకమైపోయెను. అందుచే ఆంధ్రప్రదేశ్ సత్సంగి సోదరీ సోదరుల కిట్టి యాంధ్రానువాదములకై తీవ్రాసక్తియున్నట్లు తేటతెల్లమాయెను.

1911 సం॥రములో 'సోవేనీర్' ప్రచురింపబడినది మొదలు, ఆంధ్రప్రదేశ్ సోదరీ సోదరులీగ్రంథమునకుగూడ తెనుఁగునువాదముకొఱకై తీవ్రాసక్తిని వెల్లడిజేయుచుండిరి. పైనుదహరించిన రెండుపొత్తములును తెనుఁగుభాషలో ప్రచురించినప్పటికీ, నాంధ్రసోదరులలో 'సోవేనీర్' కుగూడ నాంధ్రీకరణము గావలయునని తీవ్రసంవేగము గలిగెను. ప్రతి సత్సంగియు, రాధాస్వామి మతముయొక్క మహామహానీయపరమపూజ్యస్థాపక మహాపురుషునియొక్కయు, పరమపూజనీయసద్గురువులయొక్కయు జీవితచరిత్రలనుగుఱించి దెలిసికొనుట కెక్కువయాసక్తితోనుండుననియు, సత్సంగోద్యమముయొక్క మొదటినూతేడ్ల జీవితములో దానికిగలిగిన వృద్ధివికాసలనుగుఱించిగూడ దెలిసికొన నభిలషించుచుండుననియు, నేఱుగఁ జెప్పినవసరములేదు. మనమహానీయ పూజ్యసద్గురువుల కఠినతపస్యతోగూడిన నిరాడంబరజీవితములును, వారి జీవితములలోని సంఘటనలును, సత్సంగోద్యమముయొక్క వృద్ధివికాసలవిచిత్రచరిత్రయు, సత్సంగసంస్థలు పూర్వసద్గురువుల భవిష్యవాణుల యనివార్యసహజసంసిద్ధిరూపమున, బౌద్ధామ్యముగ మానవప్రయత్నము శ్రమయు నెక్కువలేకుండగనే, అనేక విషయములలో బహుక్రిష్టసమస్యలడ్డుపడిననుగూడ, సహజస్వాభావికముగ వానంతటనవి యెట్లుత్పన్నములయ్యెనో యాయుద్భుతచరిత్రయు. నొక ౨ హురమణీయగాథగ

నుండుటయేగాక, సత్సంగి సోదరీసోదరుల కావిషయములన్నియు నుత్తమజ్ఞానోదయము గావించి మహోత్తేజకములుగ నుండును.

కావున రాధాస్వామీసత్సంగసభవారు ఆంధ్ర సోదరీ సోదరుల తీవ్రవాభిలాషను గుర్తించి, 'సోవేసీర్'ను తెనుఁగుభాషాజ్ఞానముగలవారి లాభార్థమై తెనిఁగించుట కేర్పాటుచేసిరి ఆంధ్రప్రదేశ్ సేల్స్ టేకుస్ అపెలేటు ట్రిబ్యునలులో భూతపూర్వాధ్యక్షులైన ప్రే. భా. శ్రీ. వు సత్యనారాయణగారును, కాకినాడ సాత్ ఇండియా సత్సంగ స్టోర్సు. ప్రైవేటు, లిమిటెడ్ కు మేనేజింగు డైరెక్టరుఅయిన ప్రే. భా. శ్రీ. దే. నుబ్బారావుగారును ఈభాషాంతరీకరణము చేయుటకు నియోగింపబడిరి. ఈయనువాదమును దీనిమాతృకతో కచ్చితముగ నుండునట్లును, దీనిభాషాశైలిని ఆంధ్రప్రదేశ్ ముసగల సామాన్యపాఠకులందఱకు నవగాహనయగునట్లు సరళముగను, సులభముగను ఉండులాగుననుచేయుటకు పీరిరువురును తగుశ్రద్ధ దీసికొనిరి. అయిననుగూడ నీభాషాంతరీకరణమున దోషములుండినయెడల పాఠకమహాశయులు మన్నించెదరుగాక.

ఆంధ్ర సోదరీ సోదరులు సోవేసీర్ యొక్క యీఅనువాదప్రచురణమును ప్రేమోత్సాహములతో నాదరించెదరని యాశించుచున్నాము.

దయాల్బాగ్ (ఆగ్రా) }
24-11-1964 }

గురుసరస్ దాస్ మెహతా,
రాధాస్వామీ సత్సంగ సభాధ్యక్షులు.

ఉ పో డ్డ త ము

రాధాస్వామీ సత్సంగము క్రీ॥ శ॥ 1861 సం॥రము ఫిబ్రవరి నెలలో వసంతపంచమి శుభదినమున స్థాపించబడినది. గతించిన జనవరినెలలో నద్దానికి నూఱుసంవత్సరములు పూర్తియైనవి. అప్పుడు సత్సంగశతాబ్దిమహోత్సవము జరిపించబడినది. రాధాస్వామీసత్సంగముయొక్క సిద్ధాంతములు కబీర్ సాహబ్, నానక్ సాహబ్, జగజీవన్ సాహబ్, పలటూ సాహబ్ మొదలైన సంతమహాత్ములు బోధించిన సంతమతసిద్ధాంతములతో నించుమించు పూర్తిగ ననుకూలించియుండును అందుచే రాధాస్వామీమతము సంతమతమని కూడ పేరుపడసెను.

ప్రపంచములో పూర్వకాలమునను ప్రస్తుతమునను ప్రచలితమైయున్న వివిధమతములను పరిశీలించిచూచినచో రెండేమార్గములు ప్రచారములోన న్నట్లు తేటపడును. అందొకటి, కర్మకాండ, బాహ్యనుష్ఠానములు, ఉపవాస వ్రతములు, తీర్థయాత్రలు, బాహ్యపూజాపునస్కారములు మొదలగునవి జరుపుటయు; రెండవది, తనలోతానంతరింగమున నేకాగ్రతాసాధనను, అనగా నాధ్యాత్మిక సాధనను జేసికొనుటయు. బహుసామాన్యముగ నీ రెండుమార్గములు నొకేమతిములోనే యనుష్ఠింపబడుచుండును. అనగా ఒకేమతిముయొక్క అనుయాయులు, కొందఱొకమార్గమును మఱికొందఱొకమార్గమును అవలంబించుచుందురు. కొందఱు బాహ్యపూజాపునస్కారముల కెక్కువ ప్రాధాన్యమిచ్చి యైహికవిషయసౌకర్యములను జేకూర్చుకొనుటకే చాల తఱచుగ నాశించుచుందురు. మఱికొందఱట్లుగాక, పరమార్థసంబంధమైన గూఢరహస్యములకే ప్రాధాన్యమిచ్చి మోక్షమును సాధింపవలయుననియు, పరమపురుషుని సన్నిధానము నొందవలయుననియు పాటుపడుచుందురు.

ప్రపంచమందలి ప్రఖ్యాతమతములు చాలమట్లు ఆయామతస్థాపకుల ప్రత్యక్షజ్ఞానముపైననే ఆధారపడి ప్రచలితమయినవి. ఆయామతస్థాపకులకు నిజరహస్యముల ప్రత్యక్షజ్ఞానముండియున్నను, వారు, తఱచుగ వివాదలులేకుండ జేసికొనుటకై, ప్రజలు తమతమసంఘములందు లేక దేశములందువాడుకలోనున్న

కర్మకాండను బాహ్యచారవ్యవహారములను యథావ్రతకారము సాగించుట కంగీకరించుచుండెడివారు. అందుకు పర్యవసానముగ నాయామతస్థాపకుల మతి ములలో నిగూఢతత్వబోధలతోబాటు బాహ్యచారములు కర్మకాండయుగూడ నాచరణలోనుండుచున్నవి. మానవునకు శరీరమనస్సులకు సంబంధించిన కృత్యములను సాగించుట, చిరకాలమునుండి యలవడియున్నందున, చాలనులభమైన పనియును, చిత్తవృత్తి సంతర్మఖముగావించుట మిగులకష్టమైనపనియు నగుటచే, నామతస్థాపకుల నిజబోధలచే లాభమునొందినవారు చాలకొద్దిమందిమాత్రమేయుండి, యధికసంఖ్యాకు లదివఱలోవలెనే బాహ్యవిషయములకే అంటిపెట్టుకొనియుండిపోయిరి. ఆయామతస్థాపకులు గతించినపిదప సామాన్యముగ నందఱును ఆ నిగూఢతత్వబోధలను పూర్తిగమఱచిపోయి కేవలము బాహ్యనుష్ఠానములు కర్మకాండలోనే చిక్కుకొనిపోవుచుండిరి. కావుననే, చాలమతములలో బాహ్యవిషయములుమాత్రమే మిగిలిపోవుటయు నందలి సారభూతమయిన నిగూఢబోధలును ఆధ్యాత్మికసాధనలును అంతర్హితమయిపోవుటయును తటస్థించుచుండెను.

ఎట్లనగా గిబ్బనుగారి “కోమనులరాజ్యక్షయపతనములు” అనేదిగ్రంథములో “హేసికాస్తు”లను గుఱించి వ్రాసిన యీక్రింద నుదహరించినపంక్తులవలన పురాతనకాలములో క్రైస్తవులు యేసువ్రభువుబోధించిన యాధ్యాత్మికసాధనలను, నిగూఢతత్వబోధలను ఆచరణలో జెట్టుచుండెడివారని విశదపడగలదు:

“నీవు నీగదిలో నేకాంతముగనున్నపుడు తలుపులువేసికొని యొకమూలకూర్చుండి, యనిత్యమిధ్యావిషయములనుండి నీమనస్సును ద్రప్పివేయుము; నీగడ్డమును గుండెమీదనానించుము; నీదృష్టిని ఆగోచనను నీయుదరమధ్యమందున్న నాభిస్థానమువైపునకు మఱల్చి. నీ యాత్మయుండుచోటయిన హృదయస్థానమును పరికింపుము. మొట్టమొదట నీకంతయు సంధికారముముగను సుఖశాంతివిహీనముగ నేయుండును; కాని నీనల్లు రాత్రింబవళ్ళు విడువకుండ నభ్యాసముజేసినచో నీకొయకనిర్వచనీయమయిన యానందములభించగలదు నీయాత్మకు ఆహృదయస్థానము లభించినతక్షణమే అది యొకగుప్తదివ్యతేజస్సులో లీనమైపోవును”

కాని యేసుక్రీస్తు గతించినతరువాత క్రైస్తవులలో నధికాధికసంఖ్యాకులు త్వరలోనే యీవిషయములను పూర్తిగమఱచిపోయి పరిత్యజించిరి. ఇదితిథు

గాక క్రైస్తవమతనాయకులీసాధనల సభ్యాసముచేయుచుండిన హేసికాస్తు క్రైస్తవులనే. యేసుక్రీస్తుకు అపరాధులుగనెంచి హింసించుచుండిరి. అటు లనే 'హీరా' యను కొండగుహలో మహమ్మదుప్రవక్త యభ్యసించిన సురత్ శబ్దయోగసాధనను (సుల్తానుల్ అజ్-కార్) వారి యనుయాయులు గూడ త్వరలోనే మఱచిపోయిరి. ఉపనిషత్తులలో బోధించిన యాంతర్య యోగసాధనలను హిందువులుగూడ నట్లే విడిచివేసి, విగ్రహారాధన మొదలగు బాహ్యక్రియలలో కాలక్షేపముసేయుచున్నారు, లేదా, అధికాధికము, శ్వాసనియంత్రణముకొఱకును శరీరవ్యాయామముకొఱకు నుద్దేశింపబడిన హర యోగసాధనల సభ్యసించుచు తృప్తినొందుచున్నారు.

సంతుమహాత్ము లీమానవదౌర్బల్యమును గ్రహించియే, మతసంబంధ మయిన బాహ్యడంబరముల కెంతమాత్రమును తావివ్వక తాముగూడ బాహ్య సంస్కారములను కర్మకాండను ఎంతమాత్రము విధించలేదు. అయినను, వారి యనంతరము వారియనుయాయులు తమచుట్టుప్రక్కలనుండిన పరిస్థితుల కధీ నులై క్రమక్రమముగ బాహ్యకర్మానుష్ఠానములలోనైనను, లేదా, కేవలము బుద్ధిచతురతామనోవినోదములతోగూడిన క్రియాకలాపములలోనైనను నిమ గ్నులయిపోవుచుండిరి.

రాధాస్వామిమతసిద్ధాంతములు, సాముదాయకముగను వెచ్చేయుగను సంతుమతమని పేర్కొనబడు వివిధమతముల సిద్ధాంతములతో సామ్యము గల్గి యుండును, గాని యొకప్రత్యేకవ్యత్యాసము గమనింపజగియున్నది అదియేమనగా, రాధాస్వామి మతసందేశ మిమహాసృష్టిలో నాపరమసర్వేశ్వరునిధామమగు నున్నతోన్నతధామమునుండి యాగతమైన మహాసందేశము. ఇంతకుముందవత రించిన సంతుమహాత్ములెవరు నాయున్నతోన్నతధామమునుగఱికించి చెప్పనే లేదు, చెప్పిననుగూడ, గుప్తరీతిగనో లేక ప్రాసంగికముగనో నూచనామాత్ర ముగనే చెప్పిరి. ఆ పరమపురుషుని పవిత్రనామమును విస్పష్టముగ ప్రకటన చేయుట కిదియమొదటిసారి. రెండవ వ్యత్యాసమేమనగా, పరమపురుషునినుండి యుద్భవించి, స్వామిజీమహారాజువారి రూపమున నవతరించి రాధాస్వామి మతమునుస్థాపించినట్టి ఆపరమచైతన్యధార సకలసృష్ట్యధారమును కొనసాగించ కుండ నెన్నటికి నిచ్చటనుండిమఱిపోనేరదనియును, అంతవఱకు నాధార పరు సగ నొకరితరువాత మఱొకసద్గురువులో నధివసించుచు నిచ్చటనే యుండిపోవునని యును ఈమతము ప్రతిజ్ఞసేయుచున్నది. అట్లు సద్గురుపరంపర యెడతెగకుండ

నుండుటచే, తిగి కర్మకాండ బాహ్యనుష్ఠానములలోనికి దిగిపోవుట కీమతములొనవకాశముండదు. అయిననిందులో నొకగొప్ప క్లిష్టసమస్యగూడ గలదు. ఒక సద్గురువు గుప్తమయినపుడు, వారికుత్తరాధికారులమని చెప్పకొనుచు ననేకులు తయారుకావచ్చును. అందుమూలమున సమాయక్తులైన యధార్థభక్తులు సంశయములపాలై తబ్బిబ్బుపడిపోవచ్చును. ఇదియొక వాస్తవమైన ప్రమాదము. కావుననే రాధాస్వామీ మతములోని సంత సద్గురువు లీవిషయమునుగుఱించి వదేపదే విఫలముగ విశదీకరించుచుందురు. ఐహికోద్దేశ్యములను గోరకుండ సద్గురువును దెలిసికొనుటకై జాగరూకతతోనన్వేషణసేయువారలు సామాన్యముగ వాస్తవసద్గురుని చరణకమలముల నెల్లప్పుడు నొందుచునేయున్నారు.

ఇంతియగాక సద్గురువు తమయుత్తరాధికారిని తెలిసికొనుటకు తగిన సూచనలను కొన్ని యెల్లప్పుడు నిచ్చుచునే యుందురు. ఉదాహరణార్థము, స్వామీజీమహారాజువారితరువాత హుజూర్ మహారాజువారు సద్గురువు కాగలరని, స్వామీజీమహారాజువారికాలములోనే యందఱకును తెలియును. అట్లే, హుజూర్ మహారాజువారి యనంతరము మహారాజసాహబ్ వారే సద్గురువు కాగలరని ఇంచుమించందఱకును నిశ్చయాత్మకముగ విదితమైయుండెను. మహారాజసాహబ్ వారు 1885 సం॥రములో నుపదేశమునొందిరి. తదనంతరం మొకటిన్నరసంవత్సరములకే, హుజూరుమహారాజువారికివచ్చిన యుత్తరములన్నిటికిని, మహారాజసాహబ్ వారు కేంద్రస్థానమున నున్నపుడెల్ల, హుజూరుమహారాజువారిస్థానే వారే సమాధానములను వ్రాసిపంపుచుండెడివారు. అట్టి బహిరంగమయిన సూచనలు మహారాజసాహబ్ వారికాలములో తక్కువగ నుండుటచే కొందఱు త్రోవతప్పిపోవుటయును, మఱికొందఱు తిరులను పథభ్రష్టులనుజేయుటయును తటస్థించెను.

అదేవిధముగ, సర్కార్ సాహబ్, సాహజీమహారాజువాల్లు తమతమ యుత్తరాధికారులను తెలిసికొనగల సూచనలను తగినంతగ నిచ్చియున్నను, కొందఱుజను లాసూచనలను గమనింపనోవక బుద్ధిపూర్వకముగ వానిని నిరాదరణ జేసిరి. ఎట్లన, సర్కార్ సాహబ్ వారు, ప్రధానవిషయములను గుఱించిన కాగితములను, ఆదివారమునాడు సాహజీమహారాజువారువచ్చి వానినిచూచువఱకు, నందుమీద తగినచర్య తీసికొనకుండ నుంచెడువారు. సాహజీమహారాజువా రొకసారి సత్సంగ కేంద్రమునకు వెళ్లి అచ్చటనుండుటకొఱకు సెలవు పెట్టదలచిరి. ఆరోజులలో వారి కనారోగ్యముగనుండి, యార్థికముగగూడ

కష్టముగ నుండెను. అనారోగ్యకారణముతో సెలవునుగోరుచు, వారు అస్వాస్థ్యప్రమాణపత్రమును (Medical Certificate) పొందుటకై సివిల్ సర్జను (Civil Surgeon) గారివద్దకు వెళ్లిరి. సివిలు సర్జనుగారి కీయవలసిన రుసుము నెట్లో చెల్లించిగమిదట నాయన వీరినిపరీక్షించిరి. సివిల్ సర్జన్ గారు వారికి కొద్దిరోజులుమాత్రమే జీవించగలరనియు, నందుచే సెలవుకొఱకు తాపత్రయపడక, బంధువులు వస్తే రాలను బిలిపించుకొనుమనియు జెప్పిరి. కాని సాహజీమహారాజువారు ప్రమాణపత్రమును పట్టుపట్టి పుచ్చుకొనివెళ్లగా, సర్కార్ సాహజీవారు వారిని తమగదిలోనికి పిలిచి కాగలించుకొని, తా మెంతయు సంతసించితిమని వారితో సెలవిచ్చిరి.

అటులనే, మెహతాజీసాహజీవారు పదమూడేండ్లప్రాయమున తమతండ్రి గారయిన శ్రీఆత్మరామ్ సాహజీమెహతాగారితో హుజూరుమహారాజువారి సత్సంగమున కాగ్రాలో పీఠ్యుండీ వెళ్ళగా, హుజూరుమహారాజువారు వారి పేరడిగి, హరచరణదాస్ అనిచెప్పగా, దానిని గురుచరణదాస్ అనిమార్చిరి. నాల్గవ యధ్యాయములో రికివ పేరాగ్రాపులో 138వ పుటలో చెప్పినట్లుగ, మహారాజ్ సాహజీ సర్కార్ సాహజీవార్లు గూడ వీరియెడల నసాధారణ మయిన ప్రేమాభిమానములనుజూపెడివారు. 1914 సం॥రము వేసవి కాలములో సాహజీమహారాజువారు సోలన్ లో మకాముచేసియున్నపుడు మెహతాజీ సాహజీవారినిగుఱించి “మంజూరేనజర్” (అసగా బగవంతునిదయను పొందిన వారు) అనుశబ్దమును ప్రయోగించిరి. (250వ పుటలో 4వ పేరాను చూడుడు). తిరిగి సాహజీమహారాజువారు హరిపర్వతమునద్ద నొకబంగాళాలో నుండినపుడు వారొక గాఢపురోజన అచ్చటనున్న సత్సంగులందఱికిని దయతో నొక్కొక్క గ్రుక్కెడు పానీయము నిచ్చుచుండగా మెహతాజీసాహజీవారివంతు వచ్చి నపుడు, సాహజీమహారాజువారిచ్చుచుండగా మెహతాజీసాహజీవారు చాల సేపదేవనిగ త్రాగుచునేయుండిపోయిరి. తదనంతర మింకొకసత్సంగియు నట్లే చేయఁబోగా, సాహజీమహారాజువారిందఱకు నట్టి ప్రత్యేకాదరమునుపొందు నర్హత లేదని సెలవిచ్చిరి అదేప్రకారము, సాహజీమహారాజువారిొక సాయం కాలము వేళ, జలందర్ లో పి.డబల్ యూ.డి. విశ్రాంతిగృహములో నొకగదిలో విశ్రాంతిఁ దీసికొనుచుండగా, మెహతాజీసాహజీవారిొక గదిలోనికి వెళ్లిరి. సాహజీమహారాజువారిపుడు తమ పవిత్రహస్తమును వారినిదీచుచుటకై నాచగా వెంటనే మెహతాజీసాహజీవారు సాహజీమహారాజువారి హస్తము

క్రింద తమశిరస్సు నుంచిరి అదియునుగాక, 1920 సం॥రములో సాహజ్జీమహా రాజువారు మధ్యప్రదేశములో హార్దావద్ద బహుప్రమాదకరమయిన జబ్బులో నుండగా, తమతరువాత సత్సంగకార్యమునంతను మెహతాజీసాహబ్ వారే సాగించెదరని యచ్చటనున్నవారందఱితో విస్పష్టముగ సెలవిచ్చిరి

తమ నిర్యాణమునకు 4 రోజులు ముందుగ సాహజ్జీమహారాజువారు సెలవిచ్చిన యీక్రింది వచనమునుగూడ నీసందర్భమున జ్ఞాచక ముంచుకొనఁ దగును. వా రిట్లనిరి :

“వారు (భగవంతుడు) నన్ను రాజునుచేసినయెడల, నిదివరలో నేరాజు నెన్నడు సద్విధించనంత వైభవముతో నేను సింహాసనముపై సద్విధించెదను. లేదా వాగు నన్నుబూడిదలోదొర్లునట్లుచేసినయెడల, నిదివరలో నేబిచ్చగాడు నెన్నడు దొర్లనట్టిరీతిని, నే నదేవనిగ బూడిదలోపడి దొర్లుచునుందును.”

బిచ్చగానివలె బూడిదలో దొర్లెదమని సెలవిచ్చినమాట సాహజ్జీమహారాజువారికి స్వయముగ వర్తించదని విశదమే. ఏలనన వారింక 3,4 దినములు మాత్రమే జీవించగలరని వారికే తెలుసును అదియునుగాక. సాహజ్జీమహారాజువారు మహారాజరీవితో జీవితమునుగడపిరి. వారికి జీవితములో నామహారాజశోభగూడ, లౌకికసంపదధికారములమూలమునగాక, మహారాజులకు గూడ స్పర్థనీయములు, ననుకరణీయములు నగునంతటి నిరుపమానప్రతిభ మహానీయ ప్రవర్తనలచేతనే సంపన్న మయినది. ఈ సందర్భములనుబట్టి జూచినచో, పైవచనములో వారుచేసిన సూచన స్పష్టముగ తమ యుత్తరాధికారినిగుఱించియే యని తేటపడగలదు. 1937 సం॥రము మొదలుకొని మెహతాజీసాహబ్ వారెట్టి పూర్ణనిరాడంబరజీవితమును గడుపుచుండిరో యందఱకును విదితమే. మెహతాజీసాహబ్ వారు పోలముల బురదలోను బూడిదలోను చేయుచున్న పనినిజూచిన “నిదివఱలో నేబిచ్చగాడు నెన్నడుదొర్లనట్టిరీతిని” బూడిదలోపడి అదేవనిగ దొర్లుచుందునని సాహజ్జీమహారాజువారు సెలవిచ్చిన భవిష్యవాణిని తామే తమనూతనరూపములో పూర్తిచేయుచుంటిరని యెవరికైనను బోధపడును.

తెలిసికొనగల శక్తిగలవారికి, పైవిషయములన్నియు సంపూర్ణమైన సూచనలేగదా !

కావున నెవరైన నపభ్రమలపాలైనచో నది వారి స్వయంకృతాపరాధ మేగాని మతొకటిగానేరదు. ఏలనన, ప్రతిసద్గురువును తమయుత్తరాధికారిని గుఱించి విస్పష్టసూచనల నెప్పుడునిచ్చుచునేయుండిరి. కొండఱుజనులు ప్రావం చిక విషయములతోను వ్యక్తులతోను బంధన మేర్పఱచుకొనియుండుటచే, నందుకు ప్రతికూలమయిన విస్పష్టసూచనలున్నను వారాబంధనములను విడువ లేకపోవుటచే తమకెట్టి మహాపాపమును ఆధ్యాత్మికనష్టమును గల్గినను గూడ సరకుస్థేయక నావిషయములకును వ్యక్తులకును మఱింతదృఢముగ సంటిపెట్టు కొనుచుందురు. అట్టి పదభ్రష్టులయినవారిమీద రాధాస్వామిదయాళురు ప్రత్యేకదయాకటాక్షములను జూపుదురుగాకయని ప్రార్థించుటదప్ప వేఱుపాయ మేమియు లేదు !

ఈ గ్రంథము చరిత్రాత్మకముగ వ్రాయబడలేదు. రాధాస్వామి మత సద్గురువులజీవితములనుగుఱించి సంక్షిప్తవర్ణన లిందుగలవు. కాని, యెల్లరకుం దేట తెల్లమయిన కారణములచే, నా జీవితవివరము లంతయెక్కువ విపులముగ లేవు. కేంద్రస్థానమునను, ఇతరస్థలములలోను ఉన్నట్టి సత్సంగ సంస్థలను గుఱించి కొన్ని వివరములనుగూడ నిందు వ్రాసితిమి.

మహారాజ్ సాహబ్ వారి పిన్నవయస్సునాటి విషయములను గొన్ని మాకు దెలియజేసినందుకు, వారి చిన్నకుమారులయిన శ్రీ గురుచరణనివాస్ మిత్రగారికిని, హుజూరుమహారాజువారి జీవితవిషయముల దెలియజేసినందుకు వారి ప్రపాత్రునిపుత్రులయిన పీపల్కుండివాస్తవ్యులు శ్రీ అగమప్రసాదమాధుర్ గారికిని, మేము కృతజ్ఞులము. సర్కార్ సాహబ్ వారి జీవిత విషయములను గుఱించి తెలియజేసినందుకు వారికుమారులైన శ్రీ గురుదేవప్రసాదసిన్హాగారి కిని, వారిసోదరికిని, సాహబ్జీమహారాజువారి జీవితవిశేషములనుగుఱించి చెప్పినందుకు వారి పెద్దల్లుడు శ్రీ సోమప్రకాశ్ గారికిని, వారి సతీమణియైన సాహబ్జీమహారాజువారి కొమార్తెగారికిని మా కృతజ్ఞతను దెల్పుచున్నాము.

1961 సం॥రము జూలై నెలలో నీపుస్తకము తొలుదొల్ల ప్రచురిత మయినది. ఈ పుస్తకమున కభ్యర్థులు మెండుగనుండుటచే నీ రెండవకూర్పు జారీచేయబడినది.

దయాల్పాగు. ఆగ్రా, }
1962 ఆగస్టు 10వ తేదీ. }

గురుసరన్ దాస్ మహతా,
రాధాస్వామి సత్సంగ సభాధ్యక్షులు.

రాధాస్వామీ మతముయొక్క పరమపూజ్యస్థాపకుల
యొక్కయు, రాధాస్వామీసత్సంగసభవారిచేనామోదింపబడిన
సంతసద్గురువులయొక్కయు పవిత్ర నామధేయములు.

- I. పరమగురు స్వామీజీమహారాజువారు (శ్రీ శివదయాల్ సింగ్ సాహబ్ వారు) ఈ మతమునకు స్థాపకులు. వీరు 1878 సం॥రములో నిర్వాణము నొందిరి
- II. పరమగురు హుజూర్ మహారాజువారు (రాయ్ బహదూర్ సాలిగ్రామ్ సాహబ్ వారు) వీరు 1878 సం॥రము మొదలుకొని 1898 సం॥రము వఱకును సంతసద్గురువుగ విరాజిల్లిరి.
- III. పరమగురు మహారాజసాహబ్ వారు (పండితబ్రహ్మ శంకరమిత్రసాహబ్ వారు) వీరు 1898 సం॥రము మొదలుకొని 1907 సం॥రము వఱకును సంతసద్గురువుగ విరాజిల్లిరి
- IV. పరమగురు స్కార్ సాహబ్ వారు (శ్రీ కాంతప్రసాదసిన్హాసాహబ్ వారు) వీరు 1907 సం॥రము మొదలుకొని 1913 సం॥రము వఱకు సంతసద్గురువుగ విరాజిల్లిరి.
- V. పరమగురు సాహబ్జీమహారాజువారు (సర్. ఆనందసరూప్ సాహబ్ వారు) వీరు 1913 సం॥రము మొదలుకొని 1937 సం॥రము వఱకు సంతసద్గురువుగ విరాజిల్లిరి.
- VI. మెహతాజీసాహబ్ వారు (రాయ్ సాహబ్ గురుచరణదాస్ మెహతాజీ సాహబ్ వారు) 1937 సం॥రమునుండి సద్గురువుగ విరాజిల్లుచున్నారు.

I—స్వామీజీమహారాజునారు

(1818—1878)

1861 లో రాధాస్వామీమతమును స్థాపించిరి.

రాధాస్వామీ దయాల్ కీ దయా

రాధాస్వామీ సహాయం.

I

పరమపురుష పూరణధనీ

హుజూర్ స్వామిజీ మహారాజ్ వారు

పరమపురుషులయిన రాధాస్వామిదయాళురు విక్రమశకము 1875 సంవత్సరము భాద్రపదమాస కృష్ణపక్షములో¹ అష్టమినాడు అనగా క్రీ. శ. 1818వ. సం॥రము ఆగష్టు 24వ తేదీ సోమవారమునాడు రాత్రి 12 గంటలన్నరకు ఆగ్రాలో పన్నీగల్లియను మొహల్లాలో నవతరించిరి. వారు మొదటలో శ్రీ శివదయాల్ సింగ్ అను నామముచే పేర్కొనబడి పిమ్మట స్వామిజీ మహారాజ్ వారు అను నామముతో ప్రఖ్యాతిగాంచిరి.

2. వారి తండ్రిగారు సేత్ దిల్వాలీసింగ్ సాహబ్ గా రొక గౌరవనీయుమైన ఖత్రి (సేర్) కుటుంబమునకు జెందినవారు. స్వామిజీ మహారాజ్ వారు వారి జ్యేష్ఠపుత్రులు. సేత్ బృందాబన్, సేత్ ప్రతాపసింగునను మఱియిద్దరు కుమారులు గూడ నాయనకు గలరు. సేత్ దిల్వాలీసింగ్ గారు మొదటలో గురునానక్ సాహెబ్ వారి భక్తులై సుఖమణి² జపజీ³ ఛారన్⁴ గ్రంథభాగములను ప్రతిదినమును వారాయణసేయుచుండెడివారు. వారు పయోగించుచుండెడి సుఖమణిగ్రంథము స్వామిజీమహారాజువారి పితామహునిచే పర్షియన్ లిపిలో వ్రాయబడిన హస్తలిఖితప్రతి.

3. పిమ్మట హాథరన్ పట్టణవాసులగు సంతతులసీ సాహెబ్ వారు ఆగ్రా తఱచు వచ్చుచుండుటచే వారి సత్సంగములో, సేత్ దిల్వాలీసింగ్ గా రొకసారి హాజరగుట తటస్థించెను. అప్పుడు సేర్ సాహబ్ గారు వారికి భక్తులయిరి. స్వామిజీ మహారాజువారి తల్లి పినతల్లి మాతామహియు గూడ తులసీ సాహెబ్ వారి సత్సంగములో జేరిరి.

(1) తెలుగు వింబాంగము ప్రకారము ఇది కృషణమాస బహుళపక్షమగును. (2) సుఖమణి యను గ్రంథము శిఖుర 5వ గురువుగరైన అర్జున్ సాహెబ్ వారు రచించిరి. దానిలో 24 అష్టపదులున్నవి. శిఖురు ఈగ్రంథమును ప్రతిదినము ఉదయమున పఠింతురు (3) జపజీ గ్రంథము గురునానక్ వారిచే రచింపబడినది. ప్రతిదినము నుదయమున ప్రతిశిఖుర సిగ్గిలో పఠించును. (4) 'ఛారన్' అను గ్రంథమును శిఖురు రాక్షులందు పఠించుచుండురు.

4. స్వామిజీమహారాజువారు 500|| ప్రాయములోనే విద్యాభ్యాసము మొగలుపెట్టిరి. వారికి చదు వెక్కువ త్వరితముగ వచ్చుచుండుటచే వారెన్నడు నొక ప్రారంభకునివలెనే కన్పట్టలేదు. హిందీ, గురుముఖ భాషలనేగాక, పర్షియన్ భాషను గూడ స్వామిజీ మహారాజువారు నేర్చుకొనఁ దొడఁగి, అంతచిన్నవయస్సుననే యాభాషలో నొక గ్రంథమునుగూడ రచించిరి. ఆగ్రంథ మతిసుధుగృతైలిలో వారి యుత్తమోదారభావములఁ దెల్పుచు నత్సద్భుతరీతిని వ్రాయబడినది. వారు సంస్కృతము, అరబిక్ భాషలను గూడ నేర్చుకొనిరి. ఈ విధముగ వారు హిందీ, గురుముఖ, సంస్కృతము, అరబిక్, పర్షియన్, ఉర్దూ యను నాఱుభాషలలో ప్రవీణత నొందిరి. ఇరుగు పొగుగు ఖత్రి బ్రాహ్మణ, వైశ్య జాతులవారి పిల్లలు స్వామిజీమహారాజు వారి వద్దకు చదువుకొనుటకు రాగా, వారందఱికిని ఉచితముగ చదువు చెప్పుచుండెడివారు.

5. చాల చిన్నతనమునుండియు స్వామిజీమహారాజువారు ఆధ్యాత్మిక సాధనల సల్పుటలో తీవ్రశ్రద్ధ గల్గియుండిరి. వారి కాఱు సంవత్సరముల ప్రాయముననే వారి తల్లిగారు ప్రతిదినము తెల్లవాఱుజాయుననే వారికి స్నానమున కేర్పాటుచేయగా వారు స్నానముజేసి ఆధ్యాత్మికాభ్యాసము జేయుటకు కూరుచుండెడివారు.

6. ఒకసారి సంతతులసీసాహబ్ వారు స్వామిజీ మహారాజువారి తల్లిగారితో నామె కుటుంబములో నొక పరమసంతు¹ స్వామిజీ మహారాజువారి రూపమున నవతరించిరనియు, వారిని సామాన్యపుత్రునిగ చూచుకొనవలదనియు, సెలవిచ్చిరి. అప్పటినుండియు, వారి తల్లిదండ్రులు వారిని భక్తిసహితముగ నాదరించెడివారు. వారు చాలవసితనమునుండియు, పాఠశాలకు పోవుదినములలో గూడ, తమ తల్లిదండ్రులకు నితరవయోవృద్ధులకును పరమార్థబోధలను జేయుచుండెడివారు. ప్రపంచముయొక్కయు నందలి పదార్థములయొక్కయు నాశమానతను గుఱించి వారు నొక్కివక్కాణించుచు వేదాంత సత్యపరమార్థములయొక్క యుత్తమోత్తమ సిద్ధాంతములను విశదీకరించుచుండగ నందఱుచు నిశ్చేష్టులయి వినుచుండెడివారు. వారు తమ దర్శనార్థమై వచ్చిన పండితులు సాధువులు ఘోషులు మొదలగువారంద

1 పరమవంతు అనగా సుష్మకోన్నతమయిన పరమపురుషుని ధాతుమునొందిన పంతు మహాత్ము.

అకు నీ జగత్తశాశ్వతమని దట్టించి చెప్పటయేగాక, పరమోత్తమ విషయములమీద చర్చలుకూడ సల్పుచుండెడివారు. పరిపూర్ణోద్ధారమును సాధించుటకు దోడ్పడు పంథ నందఱు నవలంబింపవలసియున్నదని వారు నొక్కి బోధించెడివారు.

7. వారి చిన్నవయస్సుననే ఢిల్లీ దగ్గఱ ఫరీదాబాదునకు చెందిన లాలా ఇజ్జత్ రాయ్ గారి కుమార్తె శ్రీమతి నారాయణదేవిగారితో వారికి వివాహము జరిగెను. వారికి చదువు పూర్తి యయిపోవనై యున్నపుడు వారికి బాందాలో నొక యుద్యోగము లభించినందున వారచ్చట పనిలో జేరిరి. కాని ఆపని వారి యాధ్యాత్మికాభ్యాసమునకు చాల భంగకరముగ నుండుటచే వారాయుద్యోగమును త్వరలోనే వదలివేయవలసివచ్చెను.

8. స్వామిజీమహారాజ్ వారు జీవితోపార్జన చేసికొనవలయునని వారితండ్రి గారి కెక్కున యాతురతగనుండుటచే, వారు లాలా ఇజ్జత్ రాయ్ గారికి, వీరిని ఫరీదాబాదు పిలిపించి, తమపలుకుబడి నుపయోగించి, వీరికి తగిన యుద్యోగము నేదేని సంపాదించిపెట్ట వలయునని వ్రాసిరి. అందుమీదట స్వామిజీ మహారాజువారిని వారిమామగారు ఫరీదాబాదు పిలిపించిరి. స్వామిజీమహారాజు వారు రోజునకు 2 గంటలు మాత్రమే పనిచేయు షరతుమీద నుద్యోగము జేయుట కంగీకరించిరి. వల్లభగఢ్ రాజుగారికి చదువుచెప్పట కొక యుపాధ్యాయు డప్పట్లా నవసరము రాగా, వెంటనే స్వామిజీమహారాజువారి నారాజుగారికి చదువుచెప్పట కేర్పఱచిరి. స్వామిజీమహారాజువారు ద్యోగములో జేరినందున వారి తండ్రిగారికి తృప్తిగను సంతోషముగ నుండెను. ఆ యుద్యోగము స్వామిజీమహారాజువారికి గూడ సుకరముగనే యుండెను.

9. ఆకాలమున నీ దేశములోని రాజులదివాణములలో నుద్యోగస్థులకు వాళ్ల జీతములుమాత్రమే గాకుండ విరివిగ నాహారసామగ్రి నిచ్చి వారలకు సవారి, నౌకర్లను గూడ నేర్పాటుచేయుచుండిరి. అందుచే నుద్యోగస్థులు తమ యావశ్యకతకుమించిన సామగ్రిని సామాన్యముగ నమ్మివేసి యందుమూలముగ ధనమును సంపాదించుకొనుచుండెడివారు. కాని స్వామిజీమహారాజు వారుమాత్రమట్లుగాక, తమ కిచ్చినయాహారసామగ్రినుండి తమకు కనీస మెంతయవసరమో అంతమాత్రమే యుంచుకొని, శేషించినదానిని బీదసాదల కిచ్చివేయుచుండెడివారు.

10 ఇ ట్లుద్యోగములో కొంతకొంతకాల మున్నపిదప, స్వామిజీమహా రాజువారికి ఆంతర్యమున తమతండ్రిగారి మరణసమయ మానన్నమైనట్లు గోచరమైనందున వారు తమయద్యోగమునకు రాజీనామా నిచ్చివేసి తమ తండ్రిగారి మరణమున కొక్కదినము ముందుగ నాగాగ్ర జేరుకొనిరి. వీరు ఆగాగ్ర వెళ్లుసరికి వీరి తండ్రిగా రొకపెండ్లివారితోగలిసి దగ్గఱనున్న షికోహా బాదుగామమునకు వెళ్ళియుండిరి. తిరిగివచ్చినతోడనే వారికి హఠాత్తుగ జబ్బుచేసెను. స్వామిజీమహారాజువారు ఆ రాత్రియంతయు వారికి పరిచర్య సల్పుచు వారి మంచముపక్కనే కనిపెట్టుకొని యుండిరి. సంతుల పవిత్ర గ్రంథములనుండి శబ్దములను షారముచేసి, గతించిపోవు నాత్మకు వారు సహాయసంరక్షణల నిచ్చిరి

11. స్వామిజీమహారాజువారితండ్రిగారును తాతగారును పర్షియన్ భాషలో పండితులు. వారు తమ జీవితోపార్జనకొఱకై యద్యోగములను జేసిరి. ఉద్యోగమునుండి విరమించుకొన్న పిదప వారి తండ్రిగారు జీవితోపార్జనకై వడ్డీ వ్యాపారము మొదలుపెట్టిరి. వారు గతించినపిదప కొలదికాలము మాత్రమే యీవ్యాపారము కుటుంబములో సాగుచుండెను. ఈ వ్యాపారము స్వామిజీ మహారాజువారి కిష్టము లేనందున వారు తమ యనుజులయిన సేర్పతాప సింగుగారితో. నొక్కవారములో దీనిని కట్టిపెట్టవలసినదని యాజ్ఞాపించిరి. అందుమీద సేర్పతాపసింగ్ గారు బాకీదాగ్లాందఱకు నొక్కవారము లోపుగ తమబాకీలను తీర్చివేయవలసినదని హెచ్చరికను పంపించిరి. ఆయవధి గతించినపిదప తీర్చకుండ నుండిపోయిన బాకీలను రద్దుచేసి ఋణపత్రములను చించివేసిరి. పృథ్విరూపమగు నాదాయము పోయినందున కుటుంబపోషణభార మంతయు స్వామిజీమహారాజువారి తమ్ములు సేర్బందావన్ గారిమీద పడెను. వారంతకుముందే పోప్టల్ డిపార్టుమెంటులో రు 40 లు మాసిక వేతన ముపై నుద్యోగములోజేరి పిమ్మట పోస్టాఫీసుల నూపరింటెండెంటు పదవి వఱకు నభివృద్ధినొంది రిటైరు (Retire) అయిరి. ఆ విధముగ నాయనకు కుటుంబావసరములను పూర్తిగ భరింపగల సమర్థతయుండెను.

12. అందుచే స్వామిజీమహారాజువారు కుటుంబబాధ్యతల నుండియు, ప్రాపంచిక బాధ్యతల నుండియు విముక్తులయి, తమ కాలమంతయు నాధ్యాత్మిక సాధనచేయుటలోను. పరమార్థబోధ చేయుటలోను గడుపుచుండిరి. వారికి గురు వనువారెవరును లేరు. అట్టియవసరముగూడ వారికెన్నడును గలుగ

లేదు. వారు స్వేచ్ఛచే పరమోన్నతచైతన్యధామమునుండి దిగివచ్చి మానవ రూపమును ధరించిన పరమపురుషుని యవతారస్వరూపులు. వారు అహో రాత్రీములు, అష్టాడష్టాడు మధ్యన కొంచెముసేపాపుజేయుచు, మిగిలిన సమయమంతయు నాధ్యాత్మికసాధనల జేసికొనుటలోనే గడుపుచుండెడివారు. ఒక్కొక్కప్పుడు వారు వరుసగ రెండుమూడు రోజులు, మధ్య నేమాత్రము విచ్చిత్తి లేకుండగనే, భజనాభ్యాసములో నిమగ్నులయి యుండి, గదిలోనుండి యీపలకు గూడ వచ్చెడివారుకారు. పైకిచూచుటకు వారి శరీరము సన్నము గను నున్నితముగను ఉండెడిది. వారు తినెడి యాహారమంతయు రోజునకు 2 అవున్నులు ధాన్యపుదినుసులు మాత్రమే అయినను వారిశక్తి యత్యద్భుతముగ నుండెడిది. వారు తెంపులేకుండ గంటలకొలది అతిగంభీరకంఠధ్వనితో నుపన్యాసముల నిచ్చుచుండెడివారు. ఇంటికి వచ్చినవారి కుపన్యాసము లిచ్చుచుండుటయు గంటలకొలది యాధ్యాత్మిక సాధనలఁ జేసికొనుటయు ననెడి కార్యక్రమమునే వారు నిరంతరము నాగించుచుండెడివారు. వారి సంయోగము గలిగిన వారందఱును వారి యద్భుతాధ్యాత్మికసంపత్తును పవిత్రతను జూచి చకితులైపోవుచుండెడివారు. తమ యుపన్యాసములను విననచ్చిన వారిలో కొందఱు విశిష్టవ్యక్తులకు స్వామిజీమహారాజువారు ఆధ్యాత్మిక సాధనల నుపదేశమిచ్చెడివారు

13. క్రీ॥శ॥ 1861సం॥రం జనవరినెలలో అనగా, విక్రమశకము 1917 సం॥రం మాఘమాసములో వసంతపంచమీసుదినమున, తమ ప్రధానశిష్యులయిన రాయ్ సాలిగామ్ సాహబ్ (హుజూర్ మహరాజ్) వారి యొక్కయు నితర భక్తులయొక్కయు ప్రార్థనపైన స్వామిజీమహారాజువారు ప్రజలందఱకును సత్సంగమును తెఱచివేసినట్లు మహానుగ్రహముతో ఘోషణ చేసిరి. హుజూర్ మహరాజ్ వారు ఈవిషయములో జేసిన ప్రార్థనను వ్యక్తపఱచుచు స్వామిజీమహారాజువారు ఒకశబ్దమును (సారబచన్ తిరి వచనము 19 శబ్దము) రచించిరి. ఆ శబ్ద మిక్కిందిచరణముతో ప్రారంభమగును

సతగురుసే కరూం పుకారీ, సంతన మత కేజే జారీ

అర్థము: “సద్గురువు సంతమతమును నల్లెసల వ్యాపింపజేయు ననుగ్రహము చూపుదురుగాత యని వారి చరణములందు ప్రార్థించుచున్నాను” తాము జీవులందఱి యుద్ధారము నిష్పదముగ జరుగుచుండుటయు సమస్తజను

లును సద్గురువు నారాధించుటకు వచ్చుచుండుటయు చూచు మహానందము ననుభవింప గోరుచున్నామని వారీశబ్ద మందలి తరువాతి చరణములలో వ్రాసిరి. ఈ శబ్దములోనింకను, తామీమహాప్రార్థన నొక పసిపిల్లవానివలె గురుచరణములవద్ద సముగ్రిలమై జేయుచుంటిమని చెప్పి, అయినను ప్రభువున కట్లు జరిగించుట యిష్టములేనిచో తమ యాత్మనైన సధమము అంతర్ముఖముగ ద్రిప్పి యూర్ధ్వముగ నారోహింపజేసి తను కంతశ్శాంతి నొసంగుడని ప్రార్థన జేసిరి. ఈ యుభయప్రార్థనల సంగీకరించినచో స్వామీజీమహారాజువారు అట్టి మహానుగ్రహముచేసినందుకు సంతోషించెద మనియు, లేనియెడల, నీ రెండు ప్రార్థనలలో నొకవానినైన వారు అంగీకరింప ననుగ్రహింప వలయుననిగూడ ప్రార్థించిరి. ఎట్లులైననాగాక, భక్తు డెల్లపుడును భగవంతుని దివ్యేచ్ఛకు ప్రసన్నతతో సంగీకరించుననిగూడ చివరి వ్రాసిరి.

14. ఇవిధముగ క్రీశ. 1861 సం॥రం. జనవరి నెలలో వసంతపంచమీ నుదినమున రాధాస్వామీసత్సంగము స్థాపించబడెను. స్వామీజీమహారాజు వారిచే ఘోషణచేయబడిన మహాశుభసందేశము సార్ బచన్ పద్యభాగములో ప్రారంభములో ప్రచురింపబడినది దానిని ఈక్రింద తద్వమాజేసి పొందుపఱచుట సమంజసము.

ఘోషణము.

పరమపురుష సర్వసమర్థ

రాధాస్వామీ ప్రభువు

జీవోద్ధారము చేయుకొఱకు

సంతసద్గురురూపమున నవతరించిరి.

(i) “అర్హతగల జీవులకు మాత్రమే యీ శుభసందేశమును జెప్పవలయును. జీవులు మహాదుఃఖసముద్రమునఁబడి అపభ్రమలపాలై యుండుట జూచి వారి యుద్ధాగార్థమై పరమపురుష సర్వసమర్థ రాధాస్వామీ ప్రభువు స్వయముగ సంత సద్గురురూపముఁ దాల్చి పృథ్వియం దవతరించి తమ పరమ ధామముయొక్క గూఢరహస్యమును మహానుగ్రహముతో వెల్లడిఁజేసి

సురత్ శబ్దమార్గము¹ ద్వారా ఆ మూలధామమును చేరుకొను విధమును బోధించుచున్నారు కావున జీవులు వారి పవిత్రచరణకమలములందు భక్తిశ్రద్ధలనుత్పన్నము చేసికొనవలయును.

(ii) “ఈ పంథలో చెప్పిన సాధనలను సరిగ నభ్యసించినచో మానవుడు తన మనస్సును నిర్జించగలడు. నిశ్చయముగ, కలియుగమున నీ మార్గముదప్ప మనస్సును నిర్మలము నిశ్చలము చేసి యూర్ధ్వమండలముల కారోహింప జేయుట కుపాయము మతెద్దియు గానరాదు. ప్రస్తుతము ప్రపంచములోని ప్రచలితమతము లన్నిటికిని గమ్యస్థానములు సంతమతములోని ప్రభుస్థానము గాని లేక యధికాధికము ద్వితీయస్థానము గాని యైయున్నవి సురత్ శబ్దయోగమును యధావిధిగ నభ్యసించగలిగిన వాని యాత్మమనస్సులు సకల కల్మషముల నుండియు నిర్మలమై, చైతన్యశబ్దముతో సంయోగమునొంది, ప్రతిఘటమందు నుండునట్టి చిదాకాశముపైకి వెళ్ళి, భౌతికశరీరముయొక్క నవద్వారములను దాటి, అనగా పిండదేశమును విసర్జించి, బ్రహ్మాండదేశమును అనగా త్రికుటిస్థానమును జేరుకొనగలవు. ఆత్మ అచట మనస్సునుండి వేతై యొంటరిగ పై కారోహించుచు నున్న మహాసున్న లోకముల యానందము ననుభవించి, సత్య అలఖ అగమలోకములలో క్రమముగ సత్యపురుషుని అలఖ పురుషుని అగమపురుషుని దర్శనము చేసికొనుచు వెళ్ళి తిన్నగ రాధాస్వామి వారి యొక్క నిజధామందు ప్రవేశించును. మొట్టమొదట నీస్థానమునుండియే ఆత్మ పతితమై త్రిలోకీ² (అనగా పిండబ్రహ్మాండదేశములలో) కాలుని జాలములో చిక్కువడిపోయెను. అది తిరిగి తనస్వస్థానము నీవిధముగనే జేరుకొనగలడు.

(iii) “సురత్ శబ్దమార్గసాధనల నభ్యాసముచేయు సాధకునికి, మార్గము లోనే. బ్రహ్మ విష్ణు శివ లోకములు, శక్తిలోకము, కృష్ణలోకము, రామ లోకము, బ్రహ్మపదము, పరబ్రహ్మపదము, జైనుల నిర్వాణపదము. క్రైస్తవుల ప్రభువు స్థానము, రూహల్ ఖుద్స్,² మల్ కూత్,³ జబరూత్,⁴ లాహూత్⁵ అని పేర్కొనబడు స్థానములును గనిపించును. సంతలు ప్రభావ

(1) సురత్ శబ్దమార్గమనగా ఆత్మకు చైతన్యశబ్దముతో సంయోగము గల్గించెడి యభ్యాసవిధానము.

(2) రూహల్ ఖుద్స్ అనగా యేసుక్రీస్తుయొక్క మూలస్థానము (3) మల్ కూత్ అనగా పిండదేశము యొక్క సైమూడులోకముయను (4) జబరూత్ అనగా విరాట్ స్థానము. అనగా జ్యోతినిరంజనస్థానము (4) లాహూత్ అనగా త్రికుటి అనగా బ్రహ్మస్థానము

ముచే నాత్మ యీశానముల యానందము ననుభవించుచు నివ్విధముగ తన నిజధామమును తిరిగి 'జేరుకొనగలడు'.

15. సారబచన్ గ్రంథములో నాభాగములోనే. అనగా, ప్రథమవచనము లోనే రెండు శబ్దములు గూడ గలవు. ఆ శబ్దములలోగూడ వారి మహాసందేశమును చెప్పిరి. రాధాస్వామి సత్సంగస్థాపనముయొక్క యద్భుతమహిమను ఈ శబ్దములలో వర్ణించినంత మహాప్రతిభాయమానముగ చెప్పట యసాధ్యముగావున నీ శబ్దములలోని గొన్ని చరణముల నీక్రింద తర్జుమాచేయుట యైనది :-

(i) 'రాధాస్వామి ప్రభువు పృథ్వియందు మానవరూపమున నవతరించి సద్గురువుగ విరాజిల్లి జీవులను అనాదినిద్రనుండి మేల్కొల్పుచున్నారు.' (I-ii i).

(ii) 'ఓ మిత్రమా, ఆ పురాణపురుషుడు మానవరూపమున నవతరించిరి. మన మందఱము గలిసివెళ్ళి వారి నాశాధించుదము, రండు, వారు అలఖ అగమ లోకముల నిగూఢరహస్యములను ప్రకటించి చెప్పచున్నారు. వారు తమ నిజనామము రాధాస్వామి యని ఘోషణచేసి చెప్పచున్నారు.' (I-i-1&2)-

పిమ్మట నీ క్రిందివిధముగ చెప్పబడినది

(iii) 'వా రందఱకును భక్తిప్రేమలభంజారమును తెరిచివైచిరి. కోటానకోటి జీవుల యుద్ధారము జరిగిపోవుచున్నది. నల్లెసల మహాకోలాహలము వ్యాపించి, కాలుని దేశమును (అనగా మాయిక దేశమును) రాధాస్వామి దయాళురు నిర్దీపముగ జేయదల్చిరో యనునట్లు కనిపించుచున్నది. ఏలనన, నా దయామయుడు, దీనత్వముతో తమ శరణుజొచ్చిన జీవు లెల్లరకు మహాదయతో నుద్ధారము ననుగ్రహించు దివ్యేచ్ఛను ధరించిరి.' (I i-22-24).

(iv) 'వారికి జీవులయెడల మహాదయ యుప్పొంగి యీక్రిందివిధమున బాహాటముగ ఘోషణ చేయుచున్నారు. 'ఓ యభాగ్యజీవులారా, నామాట వినుడు, వినుడు. నేను మీకు మీనప్రభాగ్యమును తిరిగి చేకూర్చెదను. కావున మీరు త్వరపడుడు. నాసంయోగము నెవ్విధముననైన చేకూర్చుకొని తొందరగ నన్ను శరణుజొచ్చు. ఇట్టి యపూర్వసావకాశము మీకు తిరిగి లభింప నేరదు. కావున నిప్పుడే మీరు మీజన్మసాఫలమును నెఱవేరుకొనుడు.' (I-i-39-42).

16. ఇవ్విధముగు శుభప్రకటనము మనకు, పురాతనకాలమునుండియు వ్రచి
లితముగుచువచ్చిన మతముల చరిత్రలో నెచ్చటను గానరాదు. ఇంతియగాదు.
జీవులందఱకు నిశ్శేషముగ నుద్ధారముజేకూర్చి మాయికదేశమంతయు నిర్జన
ముగ జేయబడుననిగూడ నేమతమునందును చెప్పబడలేదు.

17. సత్సంగమును 1861వ సంవత్సరములో ప్రజాసామాన్యమునకు తెలు
చినపిమ్మట, ప్రతిదినము నుదయాస్తమయసమయములందేగాక నితరసమ
యములందుగూడ సత్సంగమును చేయుచుండెడివారు. సాయంకాలసత్సంగ
ములో సామాన్యముగ సర్థరాత్రివఱకును, ఒక్కొక్కప్పుడు తెల్లవాలు వేళ
వఱకునుగూడ, స్వామిజీమహారాజువారమృతవచనములను సెలవిచ్చుచు,
పవిత్రగ్రంథపారమును చేయించుచు నుండెడివారు. ఇవ్విధముగ స్వామిజీ
మహారాజువారు తమవచనామృతధారలతో సత్సంగమును పదు నేడున్నర
సంవత్సరములకాలము జరిపించిరి.

18. స్వామిజీమహారాజువారిని కలిసికొని వారితో మతవిషయములను
చర్చించుటకుగాను, ప్రచలితమతసంఘములవారు తఱచుగ వచ్చుచుండెడి
వారు. కాని వారందఱును వీరి వచనామృతధారలను గ్రోలినపిదప సంతృ
ప్తులై వినమ్రులగుచు వెడలిపోయెడివారు. వారిలో చాలమంది యుపదేశము
నడిగి వుచ్చుకొని, నియమముగ సత్సంగమును ఆధ్యాత్మికసాధనలను జేసికొ
నుచు బహులాభాన్నితులైరి.

19. కాశీవాస్తవ్యుడగు నొకమహావిద్వాంసుడు రాధాస్వామిమతమును
ఖండించవలయు నను తలంపుతో స్వామిజీమహారాజువారి సత్సంగమునకు
వచ్చి వారితో చర్చ సేయఁదొడగెను. అట్లు మతసంబంధమైన వివిధవిష
యములను గుఱించి, మధ్యమధ్య స్వల్పవిరామములతో, నేడహారాత్రములు
చర్చ జరిగెను చిట్టచివరకు శిఖుల గ్రంథసాహబ్! నుండి శబ్దపారమును
చేయవలసినదని స్వామిజీమహారాజువారు సెలవిచ్చిరి. పాఠమయినపిదప
పఠించిన మూలమున కర్థము చెప్పడని స్వామిజీమహారాజువారు ఆవిద్వాం

---

(1) గ్రంథసాహబ్ శిఖులమతములో నొకగొప్పప్రామాణికగ్రంథము అందులో పదిమంది
శిఖుగురువులయొక్కయు నితరసంతుమహాత్ములయొక్కయు గద్యపద్యరూపముగు రచనలు గుఱముఖి
భాషలో నున్నవి. సారబచన్ గ్రంథ మప్పటి కింకను రచించబడనందునను, ప్రచురింపబడనందునను,
సత్సంగములో స్వామిజీమహారాజువారు శబ్దపారమును గ్రంథసాహబ్ నుండియే చేయించెడివారు.

సుని గోరిరి. ఆపండితుడు తనకు చేతగాదని చెప్పి స్వామిజీమహారాజువారినే దానియరము చెప్పవలసినదని ప్రార్థించెను. స్వామిజీమహారాజువారు అంతట నామూలమున కతిహృదయంగమమగునట్లు అర్థముజెప్పి వ్యాఖ్యచేయగా ఆపండితుడు చకితుడై తా నెన్నడును అట్టి గంభీరవిమర్శపూరితవ్యాఖ్యను వినియుండలేదని యనెను. అందువలన సతనిమీద గొప్పప్రభావము గలిగి ఆతఁడీ మతమును నుపదేశమునుగోరెను.

20. వాస్తవముగ నెట్టివారును స్వామిజీమహారాజువారి దైవభక్తిపారవశ్యముచే ప్రభావితులుగాకుండ తప్పిపోనేరరనియు, వారివీధిని పోవువారందఱును వారిమహిమను గానముచేయఁదొడఁగుదురనియు నొకవదంతి వ్యాపించెను. అందుచే సంధవిశ్వాసులు పన్నీగల్లిగుండ పోవుటయే తప్పించుకొనుట మొదలిడిరి.

21. భక్తులసంఖ్య పెరిగినకొలఁది, పన్నీగల్లిలో ముప్పివాండ్రిక్కువగ దిరుగుట మొదలిడినందున, స్వామిజీమహారాజువారు పట్టణములోని కోలాహలమునుండి దూరముగ నేదేని ప్రశాంతస్థలమునకు వెళ్ళుటకు నిశ్చయించిరి. అందుకు తగిన స్థలము సన్దేషించుటకై వారొకపల్లకీ నెక్కి పట్టణమున కావల నెవ్వేఱువిశలకు వెళ్ళిచూచిరి. చివరకు వారు పట్టణమున కావల మూడుమైళ్ళదూరములోనున్న స్థలము నొకదానిని నిశ్చయించి, యచ్చట “రాధాస్వామిబాగ్” ను స్థాపించిరి. దానినే ప్రస్తుతము “స్వామి బాగ్” అని పేర్కొనుచున్నారు. ప్రారంభమున స్వామిజీమహారాజువారు స్వామిబాగునకు ప్రత్యుదయమును వచ్చి, తిరిగి సాయంకాలమునకు పన్నీగల్లి వెళ్ళుచుండెడివారు. తరువాత నచ్చట సాధువులకొఱకు కొన్ని గదులను, ఆధ్యాత్మికసాధనలను జేసికొనుటకు “భజన్ ఘర్” అను నొకగదిని గట్టించి ఫలపుష్పములతోట నొకదానినిగూడ నేర్పాటుచేసిన విదవ, స్వామిజీమహారాజువారు పట్టణమునుండి తమ నివాస మింస్థలమునకు మార్చివేసిరి. వారిచ్చట నివసించుకాలమున ప్రత్యుదయమును బహిర్దేశమునకు వెళ్ళి తిరిగి వచ్చునపుడు కాలకృత్యములను దీర్చుకొనుటకై స్వామిబాగులో తమనివాసమునకు కొలఁదిదూరములో నున్నట్టి యొక మొగలాయిలకాలము నాటి నూతిగోడమీద తఱుచు కూర్చుండెడివారు. అట్టిసమయములలో హుజూర్ మహారాజువారా నూతినుండి యుదకమును స్వయముగ తోడి

స్వామిజీమహారాజవారి కందిచ్చెడివారు. ఆ బావి ప్రస్తుతిము దయా ల్బాగులో (కాలేజీకి దగ్గర) నున్నది. స్వామిజీమహారాజవారు సత్సం గుల మహాపట్టణ మొకటి యా నూతిచుట్టునున్న ప్రదేశములో నిర్మాణము కాగలదని యొకసారి సెలవిచ్చిరని చెప్పుదురు.

22 స్వామిబాగులో స్వామిజీమహారాజవారు నివసించుగదులకు సమీ పమున నొక యున్నతప్రదేశ ముండెను. వారి నిర్మాణానంతర మచ్చటనే హుజూర్ మహారాజవారు 1879 సం॥రములో తెల్లయిసుక తాతితో నొక చిన్న భవనమును గట్టించి స్వామిజీమహారాజవారి పవిత్రరజము నందుంచి సమాధిచేసిరి. కొద్దికాలమునకే దాని సమీపమున వారి భక్తులు నివాస ముండుట కొక చిన్నవలస యేర్పడెను. తరువాత 1904 సం॥రములో, మహారాజసాహబ్ వారికి, సమాధియుండెడి హాలు (Hall) యొక్క వైశాల్యము 68'×68' ఉండనలెనని తోచినందున, వారు సమాధినిమాత్ర ముట్టియుంచి శేషించిన భవనమునంతను విప్పించివేసిరి. అప్పుడు వారు, ఈసమాధిభవనము జగమున గల మహాద్భుతములలో నొకటిగ నెప్పటికైన పరిగణింపబడు విధ మున, దాని కొక కొత్తనమూనాను తయారుచేయించిరి. దాని నిర్మాణ మింకను ఆసంపూర్తిగనున్నను, దాని శిల్పవైచిత్ర్యమునకును నిర్మాణశోభకు నది జగత్ప్రఖ్యాతి గాంచెను. అందుచేతనే మన దేశీయులును అన్యదేశీయు లునుగూడ తండ్రోపతండములుగ దానిని జూచి యానందించుటకై ప్రతిదిన మును వచ్చుచున్నారు.

23. స్వామిజీమహారాజవా రప్పుడప్పుడు శబ్దముల నాశుధారగ రచించి చెప్పుచుండెడివారు. సామాన్యముగ జీసస్ లాల్ అను భక్తుడొకరును, ఒక్కొక్కప్పుడు హుజూర్ మహారాజవారును వానిని వ్రాయుచుండెడివారు. ఈశబ్దముల నన్నిటిని గలిపి “సారబచన్” అనుపేరుతో నొక గ్రంథముగ జేసి, దాని హస్తలిఖితప్రతులను ప్రతి యొకటికి పదిరూప్యములు తీసికొని విక్రయించుచుండిరి. ఇందుగల నాల్గు వందల అరువది మూడు శబ్దములును, నలువదిరెండు వచనములుగ, వెవ్వేలు శీర్షికలక్రింద విభజించబడినవి. ఈ పుస్తకము హుజూర్ మహారాజవారి కాలములో 1884 సం॥రం॥లో మొట్ట మొదట నచ్చొత్తిపబడినది.

అటులనే స్వామిజీమహారాజువారి యమృతవచనములలో కొన్ని భాగములను వ్రాసి, వాని నొక గ్రంథముగ జేసి, హుజూర్ మహారాజువారు వ్రాసిన యుపోద్ఘాతమును గూడ దానికి జేర్చి, దానిని గూడ 'సారబచన్' అను నామధేయముతో 1884 సం॥రం॥లోనే యచ్చొత్తించిరి.

24. ఈ గ్రంథములో హిందీ, గురుముఖి, పంజాబీ, ఉర్దూ, పర్షియన్, అరబిక్ భాషల మాటలు ప్రయోగించబడినవి. ఉత్తరహిందూదేశములోని ప్రజలకు, విద్యావంతులయినను గాకపోయిననుగూడ, నీ భాష సులభముగ నర్థమగును. కాని అందలి శైలియు పదగుంభనమును, ఉపమానోత్పేక్షా ద్వలంకారములతో నొప్పారుచు మహాశోభాయమానముగ నుండును.

25. సారబచన్ లోని శబ్దములు మహామనోహరముగ నుండి, భక్తుని చిత్తము నేకాగ్రముచేసి యాత్మసూర్యమండలముల కారోహింపజేయుటకు సహకరించును. భగవంతునియొక్కయు సద్గురువుయొక్కయు దర్శనార్థమై విరహవేదనను ప్రకటనచేయు శబ్దములును, ఆరతిశబ్దములును, రసపూరితములై, భక్తులహృదయముల నోలలాడించును. ఈశబ్దములలో నాయా రసములకు సంబంధించిన సకలవిషయములును పెంపొందునట్లు, సమగ్రముగ నతి రమ్యమనోహరీతిని వర్ణించబడినవి. గద్యరూపమైన గ్రంథములో పరమార్థితనభక్తిని పెంపొందించుకొనుచు భగవత్కృపను సంపాదించుకొనుట కెల్లు ప్రవర్తింపవలయునో బోధపఱచిరి

26. స్వామిజీమహారాజువారిచే స్థాపించబడిన మతముయొక్క మూల సిద్ధాంతములను ఈక్రిందివిధముగ కోడికరించవచ్చును:—

మానవజీవితముయొక్క యాదర్శము భగవంతుని నిజధామమును జేరుకొనుటయే. జీవుని, శబ్దరూపముగ నాంతర్యమున గోచరించునట్టి చైతన్యధారసహాయముతో, మానవశరీరములో తా నిపుడున్న స్థానమునుండి నిర్మల చైతన్యధామమున కారోహింపజేయుటచే నీ యాదర్శమును సాధించవచ్చును. ఆ నిర్మలచైతన్యధామమే పరిపూర్ణోద్ధారస్థానము. పరమపురుషునితో నిరంతర సంబంధము గల సద్గురువువలన స్వయముగగాని, వారి యాజ్ఞానుసార మితరుల వలనగాని, యాధ్యాత్మికసాధనల రహస్యము నుపదేశము నొందవచ్చును.

ఆధ్యాత్మికనాథనలు మూడు. అవి యెవ్వి యనగా,

(1) మానవశరీరములో ఆత్మస్థానమువద్ద పవిత్రనామమును స్మరణ చేయుట.

(ii) ఆ యాత్మస్థానమువద్దనే సంతోసద్గురువుయొక్క పవిత్రస్వరూపమును ధ్యానముచేయుట.

(iii) శబ్దాభ్యాసము, అనగా ఆత్మస్థానమువద్ద లక్ష్యము నేకాగ్రము జేసి సచ్చిదానందతేజోరూపమగు చైతన్యశక్తితో అనగా శబ్దధారతో సాంతర్యమున సంయోగ మేర్పరచుకొనుట.

27. తప్పనిసరి యగు మఱికొన్ని ప్రధానకృత్యములు.—

(i) సంతోసద్గురు సేవ. సంతోసద్గురువు నాజ్ఞమీద జేయునట్టి మానవ సేవగూడ నిందులో జేరును. పరమార్థి ఈ సేవ జేసి సదురుని దయాకటాక్షములను, ఆంతర్యసహాయమును సంపాదించుకొనవలయును

(ii) సత్సంగము, అనగా, సంతోసద్గురువుని యధ్యక్షతక్రింద జరిపింపబడు సామాజిక వైవస్థానికసత్సంగము. సత్సంగములో, పవిత్రగ్రంథపాఠమును జేయుచుండురు, సద్గురువు అమృతవచనములను సెలవిచ్చుచుండురు, సంతోసద్గురు సాంగత్యమహాలాభముగూడ జేకూరును.

28 రాధాస్వామిమతములో కర్మకాండ, బాహ్యచారములు, మొదలగు నవెవ్వియు విధింపబడలేదు. జాతివర్ణములమూలమున పరస్పర భేదభావములుగూడ సీమతములో పాటించబడవు. ఈ మతములోని నీతిశాస్త్రమంతయు నీ క్రింది సూత్రములలో నిమిడియున్నది:-

(i) “నీ వితరులు నీయెడల నెట్లు ప్రవర్తించవలెనని గోరుదువో నీ వితరులయెడల నట్లే ప్రవర్తించవలెను.”

(ii) భగవంతుని సన్నిధానమునకు గొనిపోవునట్టి యూహలు పనులును శుభకర్మలు.

(iii) భగవంతుని వద్దనుండి దూరముజేయునట్టి కృత్యములు పాపకర్మలు.

29. పాటించవలసిన నియమములు ఈక్రింద పొందవలసినవి మాత్రమే.

(i) ఈ మతమున నుపదేశము గోరువారు మత్స్యమాంసములను, గుడ్డు మొదలగు జంతుసంబంధమైన యాహారమును వినశ్చించవలయును.

(ii) మద్యము మొదలగు మత్తువదారముల నన్నిటిని వినశ్చించవలయును.

(iii) రాధాస్వామినామము పరమపితయొక్క నిజనామమని దృఢ విశ్వాసము గలిగియుండవలెను.

30. ఇచ్చట నింకొక విషయముఁ జెప్పవలసియున్నది. స్వామిజీమహారాజువారి జీవనచరిత్రలో సేత్ ప్రతాపసింగుగారు వ్రాసినదానినిబట్టి, బ్యాప్ సత్సంగమునకు చెందిన కొందఱు రాధాస్వామితానుయాయులు, రాధాస్వామినామము కేవలము హుజూర్ మహారాజువారు తెచ్చిపెట్టిన యొక కొత్తమార్పనియు, స్వామిజీమహారాజువారు, 'నిరంజన్'¹ 'ఓం'¹ 'రారంగ్',¹ 'సోహంగ్',¹ 'సత్'¹ అనెడి పంచశబ్దములను ముఖ్యమని చెప్పచు "సత్ నామ్"ను మాత్రమే స్మరణచేయవలసినదిగ నుపదేశించుచుండిరనియు, నొక యపభ్రమలో పడియున్నారు. వాస్తవముగ, ప్రారంభములో స్వామిజీమహారాజువారు "సత్ నామ్" నే స్మరణచేయవలసినదిగ నుపదేశ మిచ్చెడివారు. అందుకు విస్పష్టకారణమేమనగా, వారి కుటుంబము వారును వారినద్ద ప్రారంభములో చేరిన శిష్యులను గురునానక్ వారి మతస్థులు గాని, శిక్కుమతగ్రంథములలో "సత్ నామ్"ను గుఱించి పదేపదే చెప్పబడియుండుటచే నా నామమందెక్కువ విశ్వాసముగలవారుగాని అయియుండిరి. మొదటనుండియు నొక ప్రత్యేకనామమందు విశ్వాస మేర్పడియున్నవారికి ఆ నామము నుచ్చరించు మని బోధచేయుట యెక్కువ సులభముగదా. ఇంతేగాక, ప్రారంభదశలో నుత్తమలోకములకు చెందిన యే పవిత్రనామమయినను, చిత్రేకాగ్రతను గలుగజేసి యాత్మ సూర్యముగ నాలో హింపజేయుటలో సమానప్రభావమునే గల్గియుండు ననువిషయముగూడ నీ సందర్భములో జ్ఞాపకముంచుకొనవలసియున్నది. అందుచే 'మొదటలో'

(1) ఈ నామములు, వరుసగ, సహస్రదశకమలము, త్రికుటి, సున్న, భవర్గుప సత్యలోకము లలో నిరంతరము ప్రతిధ్వనించుచుండును.

“సతనామ్” నుచ్చరించినందువలన పరమార్థికి రాధాస్వామినామోచ్ఛారణవలన గలిగెడిలాభమే గలుగునుగాని, యెవ్విధముగను నష్టము వాటిల్లదు. ఈ కారణముచే, స్వామిజీమహారాజువారు 1861 సం॥రములో రాధాస్వామి సత్సంగమును స్థాపించినపిదప కొంతకాలము గడచినపిమ్మటనే, జనులకు రాధాస్వామినామస్మరణము నుపదేశింపప్రారంభించిరి. కాని దీనినిబట్టి స్వామిజీమహారాజువారు మొదటలో రాధాస్వామినామము పరమపురుషుని నిజనామమని సెలవివ్వలేదని చెప్పటకు వీలులేదు.

31. అదియునుగాక నెవరయినను సారబచన్ పద్యభాగమును చదివిన యెడల, అందు ప్రతిశబ్దములో రాధాస్వామినామముండుటయు, కొన్నిశబ్దములలో ఆనామము ప్రతిపంక్తిలో నొకటిరెండుసారులుగూడ వ్రాయబడియుండుటయు, ‘సతనామ్’, అట్లుగాక, చాలయరుదుగ నుపయోగింపబడుటయు గమనించగలరు. అందుచే సారబచన్ పద్యభాగమును ఆమూలాగ్రముగ జదివిననుగూడ, నెట్టిచదువరికిని ఆగ్రంథములో ‘రాధాస్వామి’ నామమునేగాని మఱొక నామమును బోధించినట్లు స్ఫురింపనేరదు.

32. సారకుల కీ సందర్భములో మఱొక యాహ్లాదకరవిషయము నిచట జెప్పవలసియున్నది. రాధాస్వామిమతముయొక్క పరమపూజ్య పంచమ సద్గురువులగు హుజూర్ సాహజ్జీమహారాజువారు 1932 సం॥రం॥ డిశంబరు నెలలో బ్యాన్ సత్సంగనాయకుడగు కీ॥శే॥ సర్దార్ సావన్ సింగుగారిచే తమ శిష్యులకు “సతనామ్”కు బదులుగ ‘రాధాస్వామి’నామమునే యుపదేశించు నట్లంగీకరింపజేసి, సత్సంగవార్తాపత్రికలలో వారి యుభయుల సంతకములతో కొక యుభయసమ్మతమైన బహిరంగప్రకటనమును ప్రచురింపజేసిరి అప్రకటనలో బ్యాన్ సత్సంగులుగూడ, దయాల్పాగ్ సత్సంగులు మొదటినుండియు చేయుచున్నట్లే. రాధాస్వామిపవిత్రనామమును పరమపితయొక్క నిజనామముగ నంగీకరించెదరనియు, వారలకుగూడ దయాల్పాగ్ సత్సంగులకు వలెనే రాధాస్వామినామమే యుపదేశసమయమున, జెప్పబడుననియు నుదహరించిరి.

33. స్వామిజీమహారాజువారి విశిష్టభక్తులలో నొకరైన లాలాజీవన్ గాల్ గారు సత్సంగము జరుపుట కేర్పాట్లుచేసెడివారు. జీవన్ లాల్ యొక్కతండ్రిగారు, హుజూర్ మహారాజువారి సహాయముతో సతని కేదైన యుద్యోగమును సంపాదించదలంచి అతనిని స్వామిజీమహారాజువారివద్దకు తీసికొనివచ్చిరి.

కాని జీవన్ లాల్ స్వామిజీమహారాజువారి యమృతవచనములను వినినపిదప నా వచనములచే, నీ ప్రపంచమునుండి యత డుపరామచిత్తుడై పోవునంతగ ప్రభావితుడై తిరిగి యింటికి పోకుండ సత్సంగములోనే యుండిపోయెను. స్వామిబాగ్, రాధాబాగుల పాలనపోషణలకై యతడు నిస్వార్థముగ పాటు పడుచు, నిరంతరము సాయంకాలసత్సంగమునకు పన్నీగల్గిలో హాజరగుచు, సద్గురుచరిణకమలమువద్ద నుమారు పడునైదు సంవత్సరములు సేవచేసి కొనెను. స్వామిజీమహారాజువారు ఆశుభారగ శబ్దములను జెప్ప దివ్యేచ్ఛ ధరించినపుడు ఆ శబ్దముల నీయన వ్రాయుచుండెడివారు. స్వామిజీమహారాజువారి యుత్తరతప్రిత్యుత్తరముల విషయముగూడ నీయన చూచుచుండెడివారు. సత్సంగములో సాధువులు చాలమంది యుండియున్నందున వారల కేర్పాట్లవిషయముగూడ నీయన చూడవలసివచ్చెను.

34. అటులనే స్వామిజీమహారాజువారి పూజ్యధర్మపత్ని శ్రీమతి గారాయణదేవిగారు సత్సంగములో స్త్రీల కేర్పాట్లు కనిపెట్టుచు, ప్రతిదినమును నలువది యేబదిమంది సాధువులకు భోజనమును గూడ తయారు చేసెడివారు ఆమెకు స్వామిజీమహారాజువారు 'రాధాజీ' యని నామకరణము చేసిరి.

రాధాజీగారు హిందీభాషను తమ అత్తగారి యొద్దనుండి నేర్చుకొని ఆధ్యాత్మికాభివృద్ధికి సంబంధించిన గూఢతమవిషయములను స్వామిజీమహారాజువారివలన నుపదేశము నొందిరి. స్వామిజీమహారాజువారి వచనామృతధార లామెపై గంభీరప్రభావము గలుగజేయుటచే నామె మహాశ్రద్ధాభువగు భక్తురాలయ్యెను. ఆమె యావజ్జీవము నిరుపేదలకును, ముఖ్యముగ స్త్రీలకును సేవచేయుచు దానధర్మములక్రింద పెద్దపెద్దమొత్తములను వెచ్చించుచుండిరి.

35. హుజూర్ మహారాజువారు సత్సంగములో నున్నపుడు సత్సంగము యొక్క యేర్పాట్లను వారుగూడ గమనించుచుండెడివారు. తమ యుద్యోగ సందర్భములో వారాగ్రాపట్టణమునకు దూరముగ నుండవలసివచ్చినపుడు గూడ సత్సంగముకొఱకై వీలగునంత తఱచుగ నాగ్రాకు వచ్చుచు సాధ్యమయినంతకాల మిచ్చటనే ఆగి నెడలుచుండెడివారు. వారు రాలేనపుడు స్వామిజీమహారాజువారికి ఉత్తరములు వ్రాయుచుండెడివారు. స్వామిజీ

మహారాజువారును అందులకు సమాధానముల సంపుచుండెడివారు. ఒకసారి హుజూర్ మహారాజువారు వరుసగ నెన్నియోయుత్తరములను వ్రాసినను స్వామిజీమహారాజువా రందుకు సమాధాన మేమియు వ్రాయలేదు. ఆ ప్రకారము కొన్నియుత్తరములు వచ్చిన పిదప జీవన్ లాల్ గారు స్వామిజీ మహారాజువారి నేడైన సమాధానము సంపవలసినదని ప్రార్థించిరి. అప్పుడు స్వామిజీమహారాజువా రీక్రిందిశబ్దమును సమాధానముగ చెప్పివ్రాయించిరి:-

‘ధీరజ్ ధరో బచన్ గురు గహా’

అర్థము : ‘ఓరిమి పట్టి యుండుము, గురువచనమును నమ్మియుండుము’

36. స్వామిజీమహారాజువారు పన్నీగల్లిలో నివసించుచున్న రోజులలోనే స్వామిదయానందసరస్వతులవారు¹ వారి సత్సంగమునకు వచ్చుట జరిగెను. వారు స్వామిజీమహారాజువారిని కొన్నిప్రశ్నలు వేసి వారితో కొంత చర్చ జరిపిరి. స్వామిజీమహారాజువా రిచ్చిన సమాధానములకు వారు పూర్తిగ తృప్తిపొంది యుపదేశ మిమ్మని కోరిన పిదప వారి కుపదేశ మియ్యబడెను. కాని వారంతకుముందే హిందూసంఘములోని విగ్రహారాధన మొదలగు దురాచారములను నిర్మూలించుకార్యమునకును, ఈదేశములో ప్రచారము సల్పుచున్న క్రైస్తవులయొక్కయు తదితరులయొక్కయు మతప్రచారకనంఘములను ప్రతిఘటించుకార్యమునకును పూనుకొనియున్నందున, తా నా కార్యములను యథాప్రకారము సాగించుచుండుటకు స్వామిజీమహారాజువారినుండి యనుజ్ఞనొంది తా నా కార్యము సఫలము గావించుకొనిన పిదప తిరిగి వచ్చెదనని చెప్పి వెడలిపోయిరి. శ్రీదయానందసరస్వతి సత్సంగాభివృద్ధికి అనుకూలముగ నుండునట్లు క్షేత్రమును శుద్ధముజేసి సిద్ధము జేయుదురని, ఆయన వెడలినపిమ్మట, సత్సంగములో స్వామిజీమహారాజువారు సెలవిచ్చిరి సత్యార్థప్రకాశ²లో స్వామిదయానందసరస్వతులవారు ఇతరమతము లన్నిటిని ఖండించిరి గాని రాధాస్వామిమతము నెట్టి ఛిద్రాన్వేషణ జేయకుండుట కిదియ కారణమని చెప్పనచ్చును

(1) ఆర్యసమాజ మనబడు సంఘపునరుద్ధరణప్రచారమునకు స్వామిదయానందులవారు స్థాపకులు. వారు క్రీ॥శ॥ 1824-శంవత్సరమున గుజరాత్ దేశములో పుట్టి 1883 సం॥రములో అజ్మీరులో కాలదర్మమునొందిరి. (2) ‘సత్యార్థప్రకాశ’ అను గ్రంథమును స్వామిదయానందసరస్వతులవారువ్రాసిరి. వా రీ గ్రంథములో హిందూదేశములో నా కాలముననున్న మతముల విమర్శించు అన్నిటిని ఖండించి, ఆర్యసమాజవిద్వాంతులను విశదీకరించిరి.

37. సత్సంగ మివ్వధముగ ప్రతిదినము జరుగుచు, నన్ని జాతులవారును వర్ణములవారును సత్సంగమునకు వచ్చి స్వామీజీమహారాజువారి వచనామృతమును గోలుచుండెడివారు. అందుకు ఫలితముగ స్వామీజీమహారాజువారి కాలములో 4000మందికిపైగా రాధాస్వామీమతములో నుపదేశమును తీసికొనిరి. సన్యాసము స్వీకరించిన సాధువులు 200మంది స్వామీబాగ్లో భక్తితో సేవచేసికొనుచు నివసించుచుండిరి.

కొన్ని విచిత్రానుభవములు, సంఘటనలును

38. రాధాస్వామీమతములో భక్తులు జిజ్ఞాసువులును, విచిత్రములను చూడగోరుటయు, ఒక సంతమహాత్ముని యాధ్యాత్మికాన్నత్యమునుగాని ఒక మతముయొక్క మహిమాధిక్యమునుగాని విచిత్రములపై రాధారపడి నిగ్గయించుటయు పరమనిషిద్దము. ఏలనన, విచిత్రములమూలమున నేర్పడువిశ్వాసము దృఢముగను చిరస్థాయిగను ఉండజాలదు యథార్థమైన మతమునకు నిజప్రమాణము ఆత్మ నాంతర్యమున సూర్వమండలముల కారోహింప జేయుటయే. వాస్తవమగు పరమార్థికి తన జీవితములో నన్నివిషయములలో సద్భుతములే గన్పట్టుచుండును. నిజమగు పరమార్థి కెల్లపుడును తన కొక యమానుషశక్తి మార్గప్రదర్శనము జేయుచు కార్యసాఫల్యము చేకూర్చుచున్నట్లు గోచరించుచుండును. అవే యనుభవములు పామరజనులకు ఆకస్మిక సంఘటనలుగనో, ప్రకృతికార్యములుగనో కనిపించును.

39. స్వామీజీమహారాజువారి భక్తుల విచిత్రానుభవములను గొన్నిటిని పరమార్థుల లాభముకొఱకీ క్రింద పొందుపఱచుట యైనది -

(1) స్వామీజీమహారాజువారి భక్తులగు నొక సింధుదేశపుస్త్రీ యొక్క బంధువు లామెను జూచుటకై ఆగ్రా వచ్చి, ఆమెను తనకాలమంతయు సత్సంగములో వ్యర్థముగ పాడుచేసికొనుచున్నదని చీవాట్లుపెట్టి తీర్థయాత్రలు చేసికొను మని యామెకు బోధించిరి. ఆమె యీ విషయమును స్వామీజీమహారాజువారితో విన్నవించుకొని, తన కాంతర్యదర్శనము నిస్పించుడని వారిని ప్రార్థించెను. అంతట వా రామెను తమ సమక్షమందు భజనాభ్యాసమునకై కూర్చుండు మని చెప్పిరి. అపు డామెకు చైతన్యము విపరీతముగ నాంతర్యమున కాకర్షింపబడి పోయినందున, నామె సహింపలేక తనను క్రిందికి దింపివేయుడని ప్రార్థించుచు బిగ్గరగ నేడ్వసాగెను. పిమ్మట నామె

కొంతకాలమువఱకు స్పృహలేకుండ నుండిపోయెను. ఈ విషయ మంతయు నామె బంధుగులు చూచినందున, వారు మిక్కిలి ప్రభావితములై వెంటనే రాధాస్వామిమతములో నుపదేశము నొందిరి.

(ii) ఆగ్రాలో ఆనందగిరి యను పేరుగల సాధు వొక రుండెను. ఆయనకు స్వామిజీమహారాజువారియం దనూయ గలిగి వారి సత్సంగమునకు భంగము గలుగజేయుటకై ఆగ్రా సిటీకొత్వాలుతో కలిసి యొకకుట్రచేసెను. ఆ కొత్వాలు స్వామిజీమహారాజువారితో నెవ్వరను వారి సత్సంగమునకు రానీయవద్దని చెప్పెను. స్వయముగ నట్లు నిషేధించుట స్వామిజీమహారాజు వారి కిష్టములేనందున, వా రా కొత్వాలునే తన కట్లుచేయుట యుక్తమని తోచినచో తగుచర్య తీసికొనుమని సెలవిచ్చిరి అంతట నాకొత్వాలు పన్నీ గల్లీలో వారి గుమ్ముమువద్ద నొక పోలీసును కాపలావేసెను. అందుచే నా గుమ్ముముద్వారా లోనికి పోవుటకు వీలులేనందున భక్తులు రెండుమూడుదినములు పరిసరగృహముల పైకప్పులమీదనుండి వెళ్ళి దర్శనమును జేసికొనుచుండిరి. ఇంతలో నా కొత్వా లేవో ఆపదలో చిక్కుకొనినందున నత డా పోలీసుకాపలాను తీసివేయవలసివచ్చెను. తిరిగి భక్తులు యధాప్రకారము సత్సంగమునకు వెళ్ళుటప్రారంభించిరి. ఆనందగిరిగూడ నిచ్చోట చెప్పదగ నట్టి గర్హణీయ కృత్యములో చిక్కుకొనినందున నపకీర్తిపాలై ఆగ్రావట్టణమునువిడిచి వెళ్ళిపోయెను.

(iii) స్వామిజీమహారాజువారి కులీనులు కొందఱు తమ కులములోని స్త్రీపురుషులు అధికముగ రాధాస్వామిమతములో చేరుచుండుట చూచి సహించలేక, స్వామిజీమహారాజువారిని వారి ఖత్రీ కులభక్తులను సంఘ బహిష్కారము చేయుటకు నిశ్చయించిరి. వా రందుకొఱకు కొందఱు బ్రాహ్మణులతో నేకమయి తమ నాయకులలో నొకరి యింటివద్ద నందఱును సమావేశ మగుటకు నిశ్చయించి స్వామిజీమహారాజువారి నచ్చటకు రావలసినదని కబు రంపించిరి. స్వామిజీమహారాజువారు తమస్థానే తమ తమ్ములు సేత్ ప్రతాపసింగుగారిని వెళ్ళవలసినదని నియమించిరి. సేరుగారికి కొంత యధైర్యముగ నుండుటచే స్వామిజీమహారాజువారు ఆయన కాంతర్యమున నుత్తేజససంరక్షణలను ఇచ్చెదమని ధైర్యముజెప్పి ఆయనను ఆసమావేశము నకు పంపిరి. ఆ సమావేశములో రెండు గంటలసేపు వాగ్వాదము జరిగి,

సంఘీయులు చేసిన దోషారోపణలకు సేతుగారు పూర్తిగా తృప్తికరమగునట్టియు నిరాక్షేప మగునట్టియు సమాధానములు చెప్పినందున నందఱును నిరుత్తరులై స్వామిజీమహారాజువా రొకయుత్తమశ్రేణి మహత్మయుని అంగీకరించిరి

(iv) స్వామిబాగ్లో సత్సంగముకొఱ కొకగదిని నిర్మించుటకు ప్రారంభించగా, గోడకు పునాదులు త్రవ్వించుటలో, నొక వేపచెట్టు అడ్డము వచ్చెను. పనివాండ్లా వేపచెట్టును గొట్టివేయుట కిష్టపడనందున నావిషయమును స్వామిజీమహారాజువారికి తెలుపగా వారు స్వయంచుగ నాస్థలము నొద్దకు వెళ్ళి యా చెట్టున కొక హారమును వేసి తిరిగివచ్చిరి. ఆ వృక్షము అత్యాశ్చర్యకరముగ వెంటనే యెండిపోవుట ప్రారంభించి అతీతీక్ష్ణముగ చనిపోయెను. ఆ యాటంక మా రీతిగ సులభముగ తొలగింపబడెను.

(v) 24వ. సంబరు పటాలములోని సత్సంగి సిపాయిలు కొందఱు తమ పైయధికారుల యనుమతి నొందకుండగనే సత్సంగమునకు తఱుచు వచ్చుచుండెడివారు. కాని హాజరీని గుర్తించవలసిన పైయధికారి పీఠలపేర్ల నేలనో పిలుచుట తప్పిపోవుచుండుటచే, వారచ్చట లేనట్లెవరికిని తెలియకుండ నుండిపోయెను.

(vi) కమలదాసు, భజనదాసు అను నిరువురు సాధువులు యమునా నదీతీరమునగల యొక బావినుండి మంచితీర్థమును తోడి తెచ్చుచుండెడివారు. కొందఱు పడవవాండ్లు ఈ సాధువులను, వీరు తమ సద్గురువుగారి యుచ్చిష్టమును ప్రసాదముగ భుజించుచుండు రను నెవముతో, ఆ నూతినుండి నీరు తోడకుండ నడ్లుపెట్టిరి. అందుచే కొంతదెబ్బలాట జరిగి, కమలదాసు బలవంతుడగుటచే నొక పడవవానిని లెంపకాయవేసి బలాత్కారముగ నూతినుండి నీరును తోడి తీసికొనివెళ్ళెను. ఆవిషయము తెలియగనే స్వామిజీమహారాజువారు కమలదాసును కఠినముగ మందలించిరి. కాని కమలదాసునకు తనతప్పు బోధపడలేదు. అంతట స్వామిజీమహారాజువారు, తులసీసాహబ్ వారొకప్పుడు విగ్రహాధన నాక్షేపణచేసినందుకు హాథరన్ పట్టణవాసులు వారిపై దౌర్జన్యముజూపగా, వారెట్లు తమ ముఖ్యశిష్యులైన గిరిధరదాసును వారల కెదురుచెప్పటకు గూడ సంగీకరించలేదో యను దృష్టాంతము నుదహరించి, సాధువుల నిర్దోషిని చెరొక రెండురూప్యము

లను తీసికొని వెళ్ళి, తమవలన బాధనొందిన పడవవాండ్రకు పరిహారముగ నిచ్చి వారలపాదములపై బడి క్షమార్పణ వేడుకొనునుని చెప్పిపంపిరి. ఆ సాధువు లట్లు చేసినమీదట నా పడవవాం డ్గిరువురును సాయంకాలము సత్సంగమునకు వచ్చి తాము చేసిన యన్యాయాటంకమునకు జింతించుచు దీనత్వముతో క్షమార్పణ వేడుకొనిరి. స్వామీజీమహారాజువారు గొప్ప యహింసాధర్మపరాయణులును అఖండప్రేమస్వరూపులును

(vii) స్వామీజీమహారాజువారు స్వామీబాగ్‌లో నివసించుచున్న రోజులలో నొకనా డుదయమున నచ్చట పచారుచేయుచుండగా, వారితో నున్న చేతన్ దాసు అనెడి సాధువు సమీపమున నున్న నొక మట్టిదిబ్బను చూపించి, స్వామీజీమహారాజువారి కొఱకు అచ్చట నొక గృహమును నిర్మించిన బాగుండునని మనవిచేసెను. అంతట స్వామీజీమహారాజువారు కొన్నాళ్ళతరువాత నచ్చట నొక గురుద్వారా¹ నిర్మింపబడగలదని సెలవిచ్చిరి. వారిమాటలలోని గూఢాభిప్రాయ మప్పు డెవరికిని దెలియలేదు. స్వామీజీ మహారాజువారి సమాధి నచ్చట నిర్మించిన పిదపనే, వారి యభిప్రాయ మందఱకును గోచరమాయెను.

(viii) పైనుదహరించిన 24వ. సంవత్సరము బటాలములో చాలమంది సిపాయిలు రాధాస్వామీమఠములో నుపదేశము నొందిరి. వారిలో నొక శిఖుసత్సంగి, ఉపదేశము పొందిన కొంతకాలమునకు మద్యమాంసములను పుచ్చుకొనుట ప్రారంభించెను. ఆతనికి జబ్బుచేసి ప్రాణముమీదికి రాగా, నతడు తనతప్పును తెలిసికొని పరమదయకొఱకై ప్రార్థించెను. ఆతని కపుడు స్వప్నములో స్వామీజీమహారాజువారు దర్శన మిచ్చి, నాలుగు రోజుల పిమ్మట నొక నిర్దిష్టసమయమున నతనికి మరణము సంభవించగలదని తెలియ జేసిరి. ఆతడు వెంటనే హృదయపూర్వకముగ పశ్చాత్తాపపడి, తిరిగి శ్రద్ధగ స్మరణధ్యానముల సభ్యాసము చేయుట ప్రారంభించెను. నాల్గదినము లయిన పిదప, నతనికి స్వప్నములో తెలియచేసిన సమయమునకు సరిగ, నతడు శాంతి యుతముగ మరణించెను. మరణానంతర మతని ముఖవర్చస్సు అతడు పరిపూర్ణ శాంతిసంతోషములతో చనిపోయినట్లు సూచించుచుండెను.

(1) 'గురుద్వారా' యనగా నద్గురువు వివసించునట్టిగాని. వాడు స్వయముగ సత్సంగము జరిగించుచుండినట్టిగాని స్థలము

(ix) క్రీ॥శ॥ 1877 సం॥రం॥లో గొప్ప యనావృష్టి గల్గుటచే జనులు వర్షములులేక బాధపడుచుండిరి. పరిసరగ్రామముల స్త్రీపురుషులు స్వామిజీ మహారాజువారివద్దకు వచ్చి, వందలాదిజనులు వర్షములేక మరణించుచున్నారని మొఱపెట్టుకొని, వర్షమును గురిపింపుడని వారిని ప్రార్థించిరి. స్వామిజీ మహారాజువారు మాటాడక నూరకుండిరి. కాని, వారి భక్తురాలగు నొక స్త్రీ “మీరు మీ యిండ్లకు వెళ్ళిపొండు. మీకు రేపు వర్షము కురియును” అని వారలతో నుత్సాహపూరితయై వాక్రిచ్చెను. వారు వెడలిపోయిన పిమ్మట స్వామిజీమహారాజువారు, అప్పుడు వర్షము గురిపించుటకు దివ్యేచ్ఛ లేదనియు ననుమతి లేకుండ నామె వారలకు వర్షము కురియునని భవిష్యవాణి చెప్పి యాస పుట్టించుట పొరపాటనియు సెలవిచ్చిరి. అంత నా భక్తురాలు తాను వాగ్దానము చేసియుండినందున వర్షము కురిపించి తన కవమానము గలుగకుండ గాపాడు డని ప్రార్థించెను. స్వామిజీమహారాజువారపుడు, సత్సంగసమయములో నందఱును గలిసి ఏకస్వరముగ రాధాస్వామిపవిత్రనామమును స్మరణ చేయవలసినదని యాజ్ఞాపించిరి. సాధువులు సత్సంగులు అందఱును గలిసి అట్లు రాధాస్వామినామస్మరణము చేయగా, త్వరలోనే వర్షము గురి సెను. ఇది యంతయు జరిగినపిమ్మట, స్వామిజీమహారాజువారు ఇంకముందవిధముగ నెవ్వరును ప్రవర్తించవలదని యుత్తరు విచ్చిరి.

(x) హంసదా సను నొక సాధువునకు తన యిచ్చవచ్చిన ట్లూరక తిరుగుచుండు సలవాటు గలదు. అత డొక పాడుపడి నీరులేకుండ నెండిపోయిన బావివద్దనున్న గుడిసెలో నివాస మేర్పఱచుకొన నిశ్చయించెను. స్వామిజీ మహారాజువా రొకనాడు ఆవైపునకు విహారముగ నడిచివెళ్ళగా హంసదాను వారితో తా నచ్చట స్థిరముగ నివాస మేర్పఱచుకొనదలచితినియు, వారు త్తరు విచ్చినచో తిరిగి ఆ నూతిలో జెలపడునట్లు చేయవచ్చు ననియు, మనవిచేసికొనెను. స్వామిజీమహారాజువారపు డూరకుండిరి గాని, కొన్ని మాసములయిన పిదప సాధువులకు మితాయి పంచిపెట్టుచు హంసదానును పిలిచి “రాధాబాగ్” నభివృద్ధిచేయుటకై యేమిప్రయత్నము జేయుచుంటి వని ప్రశ్నించిరి. అంతట నా సాధువు “రాధాబాగ్” యెక్కడి నున్నదో తనకు తెలియ దని చెప్పగా, స్వామిజీమహారాజువా రానుయ్య యున్న స్థలమును జ్ఞాపకము చేసి, “రాధాబాగ్” అచ్చటనే తయారు కాగలదని సెల విచ్చిరి. ఆ యాజ్ఞానుసారము హంసదాను అచ్చట నివాస మేర్పఱచుకొని,

కొద్దిరోజులలో నా బావిని బాగు చేయగా. దానిలో నాటడుగుల లోతుగల నీరు పడెను పిమ్మట కొద్ది కాలములోనే ఆప్రాంతమున తామము రాగా, ఆ నూతిలో జెల యత్యధికముగ సూరుటచే హంసదాసు ప్రతిదినమును పరి సరగ్రామములలోని వందలాది పశువుల కా నూతినుండి నీరును తోడిపోసెను. పిమ్మట నచ్చట నొక తోటను నాటుటకు నిశ్చయించిరి.

ఆ చుట్టుప్రక్క లంతయు నినుకపట్టు యగుటచే నొక పెద్ద జమిందారు, అంతకు ముందే అచట నొక తోటను నాటుటకై చాలప్రయత్నములు సాగించి అందులకై యధికధనవ్యయము గూడ జేసి విఫలుడై, ఆప్రయత్నము లను నిరాశతో విడిచిపెట్టెను. ఈవిషయమును స్వామిజీమహారాజువారికి గూడ తెలియజేసిరి. కాని, వారు “రాధాబాగ్” నచ్చటనే వేయించవలెనని దృఢముగ వక్కాణించిరి. అందుచే నచ్చట నాతోటను వేయించి, స్వామిజీ మహారాజువారు దానిని చూచుటకై, యప్పడప్పు డచ్చటి కేగుచుండెడివారు. వారితో కలిసి యచ్చటికి వెళ్ళుచుండినసత్సంగులు, దయాల్పాగుసత్సంగులు ప్రస్తుత కాలమున ప్రతిదినమును పొలములకు వెళ్ళి పనిచేయునట్లే, ఆసల ములో పాటరులవలె శ్రమపడి పనిచేసెడివాడు. హంసదాసునకు తోడుగనుండి పనిచేయుటకు మఱికొందఱు సాధువులనుగూడ నచటకు బంపిరి. వారి పరి శ్రమఫలితముగ నా యూవరక్షేత్రమున నప్పటినుండియు నొక తోట వర్ధిల్లు చుండెను, అదియును గాక 1943వ సంవత్సరము మొదల్కొని “రాధాబాగ్” చుట్టునున్న నాలుగుచతురపుమైళ్ళ యూవరణలో సాగుచేలును, పొలములును వ్యాపించి, ప్రతిసంవత్సరము నందులో మంచిమంచి పంటలును కూరగాయ లును తయారగుచున్నవి.

40. ఇంతకు ముందు చెప్పినట్లుగా, రాధాస్వామిమతములో సత్సంగు లద్భుతములను విచిత్రములను జూడగోరుట కడునిషిద్ధము. రాధాజీగారి సోదరునికి ఏకైపుత్రుడొక డుండెను. ఆ పిల్లవాని కొకసారి జబ్బుచేసి ప్రాణ ముమీదికి వచ్చెను. ఆపిల్లవాని తలిదండ్రు లపుడు రాధాజీగారి ద్వారా ఆపిల్లవాని ప్రాణమును గాపాడవలయునని స్వామిజీమహారాజువారిని ప్రార్థించిరి. స్వామిజీమహారాజువారు ఆపిల్లవానికి మరణ మాసన్నమైన దనియు, నందుచే తాము భగవద్విచ్చకు వ్యతిరేకముగఁ బ్రవర్తించమనియు సెలవిచ్చిరి. అయినను దప్పదన్నచో రాధాజీగారి పిల్లవాని కెన్నియేండ్ల డ్లాయర్దాయము వృద్ధిచేయ గోరెదరో తమ యాయువునుండి యన్నియేండ్లు

దీని యిచ్చుట యొక్కటే యుపాయాంతర మున్నదనిగూడ వారు సెలవిచ్చిరి, రాధాజీగా రందు కంగీకరించనందున నాపిల్లవాడు మరణించెను.

41. స్వామిజీమహారాజువారు సామాన్యముగ నాగ్రాలోనే యుండెడి వారు గాని అగ్రానుండి యితరగ్రామములకు గూడ కొన్ని ప్రయాణములను జేసిరి. వా రొకసారి హాథరన్ లో తులసీసాహబ్ వా రుండు స్థలమునకును, మఱొకసారి తమ యనుజులగు సేత్ బృందావన్ గా రుద్యోగము చేయునట్టి అజమీరు పట్టణమునకును వెళ్ళిరి. తులసీసాహబ్ వారి ప్రధానశిష్యులగు గిరిధర్ దాసుగారికి “లక్ష్నో”లో చాల జబ్బుచేసి మరణ మాసన్నమైనపుడు వా రాయనను జూచుటకై “లక్ష్నో”గూడ వెళ్ళిరి. స్వామిజీమహారాజు వారు ‘గయా’ ‘అయోధ్య’లకు గూడ వెళ్ళిరిగాని, యెందులకోమాత్రము తెలియదు.

స్వామిజీమహారాజువారి నిర్వాణము

42. స్వామిజీమహారాజువారు హుజూర్ మహారాజువారికి తమ నిర్వాణ మునుగుఱించి రెండు సంవత్సరములు ముందుగనే తెలియజేసిరి. నిర్వాణదిన మాసన్నమైనపుడు, స్వామిజీమహారాజువారు తా మింక నైదు రోజులలో నిర్వాణము నొందజూపుచున్నామని హుజూర్ మహారాజువారికి చెప్పిరి. హుజూర్ మహారాజువా రది విని చాల దిగులుజెంది మహాఖిన్నులై నిర్వాణము నింకను కొంతకాలము నిలుపు చేయవలసినదని స్వామిజీమహారాజు వారిని దీనత్యముతోఁబ్రార్థించిరి. తమ భౌతికశరీరము చాల బలహీనమై పోవుటచే నా స్థితిలో దాని నుంచుకొనుట తమ కిష్టములేదని స్వామిజీమహారాజువారు సెలవిచ్చిరి. అయిననుగూడ హుజూర్ మహారాజువారు స్వామిజీ మహారాజువారిని మఱికొన్ని రోజులు నిర్వాణము నాలస్యము చేయవలసినదని వినయపూర్వకముగ మఱల ప్రార్థించిరి. స్వామిజీమహారాజువారు హుజూర్ మహారాజువారి వేడుకలను నిరాకరించుట కిష్టము లేక నల్లెయంగీకరించి తమ నిర్వాణమును పదునైదురోజులవఱకు నాపుచేసిరి. అయినను హుజూర్ మహారాజువారిని తిరిగి యట్టి ప్రార్థన జేయరాదని వారు హెచ్చరించిరి.

43. జానకీప్రసాద్ అను నొక శ్రద్ధాళువగు సత్సంగిభక్తునకు అతని యదృష్టముచే కండ్లు తెరిచియుండగనే స్వామిజీమహారాజువారి

దర్శన మగుచుండెడిది కాని స్వామిజీమహారాజువారి నిర్వాణమున కొక సంవత్సరము ముందునుండియు, నాయన కట్లు దర్శన మగుట మానివేసి కండ్లు మూసిన పిమ్మటనే దర్శనమగుచుండెను. ఆయన అందుకు కారణ మేమియని హుజూర్ మహారాజువారి నడుగగ, వారు స్వామిజీమహారాజువారినే ఆ కారణ మడిగి తెలిసికొనుమని యాయనతో చెప్పిరి. జానకీప్రసాద్ గారు సాయంతనసత్సంగములో నీ విషయము స్వామిజీమహారాజువారి నడిగిరి. అప్పుడు స్వామిజీమహారాజువారు ఆ యనుభవము వలన, తాము తమ భౌతిక శరీరమును త్వరలో విడిచిపోవనై యున్నట్లు నూచింపబడుచున్నదని సెల విచ్చిరి.

44 కుర్నాండ గ్రామకాపురస్తుడైన చంద్రసేన్ గారనునొక సత్సంగి ప్రతిపూర్ణిమరాత్రియు స్వామిజీమహారాజువారి దర్శనము చేసికొనుటకు వచ్చుచుండుట వాడుక. స్వామిజీమహారాజువారి నిర్వాణదిన మగు క్రీ॥శ॥ 1878సం॥రము జూన్ నెల 15వ తేదికి సరియయిన విక్రమశకము 1935సం॥రము ఆషాఢబహుళపాడ్యమి¹ శనివారమునకు ముందుదినము పూర్ణిమ యగుటచే, చంద్రసేన్ గారు స్వామిజీమహారాజువారి దర్శనము చేసికొనుటకై ఆ ముందునాటి రాత్రికే ఆగ్రా వచ్చియుండిరి. స్వామిజీమహారాజువారు వారి నిర్వాణదినమున తెల్లవాఱక మునుపే చంద్రసేన్ గారిని పిలిచి తమకు సమ్మంఖముగ కూర్చుండబెట్టుకొని, పూర్ణచితైకాగ్రతతో తమ దర్శనము చేసికొని తమ స్వరూపము నాంతర్యమున ముద్రితము చేసికొనుమని చెప్పి యింకముందే పూర్ణిమకును తమ భౌతికరూపదర్శనము ఆయనకు లభింపనేరదని సెల విచ్చిరి.

45. ఉదయ మెనిమిదిగంటలకు, తాము నిర్వాణమై పోవుటకు సిద్ధముగ నుంటిమని స్వామిజీమహారాజువారు సెలవిచ్చి తమ యాత్మను లోని కాకర్షించుకొనిరి. అంతట వారి శ్వాసగూడ కట్టువడి, నేత్రములలో తెల్లగుడ్లు మాత్రమే కనుపడుచు, శరీరము కంపింపసాగెను. వారి కాలుచేతుల వ్రేళ్ళ గోళ్లు పాలిపోయెను. 15 నిమిషము ల్లుండిన పిమ్మట వారి శరీరములోనికి తిరిగి ప్రాణము ప్రవేశించెను. అప్పుడు వారు తమ నిర్వాణమున కింకను

(1) తెనుగు పంచాంగము ప్రకార మా రోజున జ్యేష్ఠపూర్ణ పాడ్యమి యగును.

కొద్ది యాలస్య మున్నదని సెలవిచ్చిరి. నేత్ ప్రతాపసింగుగారు నిర్యాణ కాలము నడుగగా, వారు మధ్యాహ్నమయిన పిదప నిర్యాణ మయ్యెదమని సెలవిచ్చిరి.

46. వారు తిరిగి శరీరములోనికి వచ్చినపుడు కొందఱు సాధువులును సత్సంగులును భేటు నివ్వఁజూడఁగిరి. అంతట లాలాజగన్నాథభిక్షు యను నాయన “మహారాజువారి నాంతర్యమున సమాహితచిత్తులను గానిండు. ఇది భేటు నిచ్చుటకు సమయము గా”దని యనెను. అంతట స్వామిజీమహారాజువా రాయన వైపునకు తిరిగి, “వాస్తవ మయిన చిత్రైకాగ్రత యనగా తన యిచ్చవచ్చినపుడు తన యాత్మను లోని కాకర్షించి యిచ్చవచ్చినపుడు తిరిగి వెలువలకు గొనివచ్చుటయే. వీరగదఱకును గొన్ని యాదేశముల నిచ్చుటకై నేను తిరిగి వచ్చితి” నని సెలవిచ్చిరి.

నిర్యాణకాలమున జెప్పిన యాదేశములు.

47. “నే నాధ్యాత్మికసాధనల నా తేండ్ల ప్రాయముననే ప్రారంభించి చేయుచుంటినని మీకందఱకును తెలియునుగదా కావుననే నా కాయభ్యాసములో సంపూర్ణసాఫల్యము సేకూరినది,” అని స్వామిజీమహారాజువారు చెప్పిరి. ఆ విషయమునే దృష్టాంతముచే సమర్థించుటకై స్వామిజీమహారాజు వారు తిరిగి యిట్లు సెలవిచ్చిరి, “ఈత చేతకానివాడు నీటిలో మునిగిపోవుచుండగ నతనిని యీడ్చుమని జెప్పినను, అత డప్పు డీత నేర్చుకొనజాలక, మునిగిపోవును. కాని చిన్నతనమునుండి యీత నేర్చినవాడు నట్టేటిలో పడి పోయిన నెన్నటికి మునిగిపోడు. మన భౌతికశరీరము చర్మముతో కప్పిన మాంసాస్థికల శకలము యావజ్జీవము నాధ్యాత్మికసాధనల జేసినవానికి ఈ ప్రపంచమును వీడిపోవునపుడు పరమపురుషుని పవిత్రనామము తప్పక స్మృతికి వచ్చును. కావున మానవులు పవిత్రనామమును ప్రాపంచిక కృత్యములను చేసికొనునపుడును, ఇటునటు తిరుగుచున్నపుడును గూడ మఱువకుండ, నెల్లపుడును స్మరణచేయుచునే యుండవలెను.”

48. స్వామిజీమహారాజువారు హుజూర్ మహారాజువారిని నితరసత్సంగి శ్రీపురుషుల నందఱనుగూడ సంబోధించుచు నిట్లు సెలవిచ్చిరి, “మీరందఱును నాయం దెట్టిగౌరవమును జూపుచుండిరో, నా యనంతరము రాధాజీ

విషయములోగూడ నట్టిగౌరవమునే చూపుడు. ఆమెను చిన్న మాతాజీ గారిని (కీ॥శ్రీ॥ గాయ్బుందావన్ సాహబ్ గారి ధర్మశ్రితిగారు) సమానముగ చూడుడు.”

49 సాధువు సన్ముఖదాసు విషయములో వారిట్లు సెలవిచ్చిరి, “అతనిని సాధువు లందఱుపై సభికారిగ నిర్మించుట యయినది. కాని యతనిని ప్రపంచములో సంచారముచేయు మహాంతులవంటి వానినిగ భావింపగాదు. సన్ముఖదాసు, బిమలదాసు నిరువురును సాధువుల పైయధికారులుగ పనిచేయవలయును. వారిరువురును స్వామిబాగులోనే నివాసము చేయవలయును. ప్రతాపు (అనగా సేత్ ప్రతాపసింగుగారు) స్వామిబాగునకు యజమానిగ నుండును.”

50. ఒక స్త్రీభక్తురాలు, “మమ్ముల నెవరు కనిపెట్టుచుండు”రని యడుగగా, స్వామిజీమహారాజువారు స్త్రీలను రాధాజీ కనిపెట్టుచుండుననియు, సాధువులను సన్ముఖదాసు కనిపెట్టుచుండుననియు సెలవిచ్చిరి.

స్త్రీలు స్వామిబాగునకు పోయి యచ్చటనుండు సాధువులకు సేవ జేయకూడదనియు, నందుకు బదులుగ రాధాజీదర్శనమునకు వెళ్ళుచు నామెకు సేవ జేయవలసినదనియు స్వామిజీమహారాజువా రానతినిచ్చిరి ఏరికి నెట్టి యపాయము గలుగకుండ నందఱును గలిసిమెలిసియుంచుట తమ కొక్కరికే సాధ్యమని వారు సెలవిచ్చిరి

51. బుక్కిబీబీగారు తననుగూడ వారితో తీసికొనిపోమ్మని వేడుకొనగా. వా గామెను ధైర్యముగ నుండుమని చెప్పి, త్వరలో నామెను పిలుచుకొని పోదుమనియు, సంతనకు నామె యాంతర్యమున పవిత్రరూపధ్యానమును జేసికొనుచుండవలసినదనియు నామెకు సెలవిచ్చిరి. సేత్ ప్రతాపసింగుగారు కూడ నట్లే ప్రార్థించుగా స్వామిజీమహారాజువారు, “నీ వింకను చేయవలసిన కృత్యములు చాల యున్నవి. నీవు స్వామిబాగులో నుండి సత్సంగము చేసికొనుచు, నితరులచే గూడ సత్సంగము చేయించుచుండు”మని సెలవిచ్చిరి

52. సేత్ సుదర్శనసింగుగారు స్వామిజీమహారాజువారిని తమ యనంత రము పథప్రదర్శనమునకై యెవరి నాశ్రయించవలయునని ప్రశ్నించిరి

స్వామిజీమహారాజువారు, “ఆధ్యాత్మిక విషయములలో పథప్రదర్శనము కావలసినవారు సాలిగ్రాము (హుజూర్ మహారాజువారు)ని అడిగి తెలిసికొనవలె”నని సెలవిచ్చిరి.

53. అనంతరము స్వామిజీమహారాజువా రందఱకును దుఃఖోపశమనార్థ మిట్లు చెప్పిరి, “సత్సంగు లెవరును, సాధువులుగాని గృహస్థులుగాని, వ్యాకుల పడ నక్కఱలేదు. నే నిఁకముం దందఱకును తోడుగ నుండి యిదివఱలో కన్న నెక్కువ దయాకటాక్షములను జూపుచు నందఱను కాపాడుచుందును.” మఱియు నిట్లు సెలవిచ్చిరి, “కలియుగమున మఱొక యాధ్యాత్మికసాధన యెద్దియు జయప్రదముగ జేయుటకు సాధ్యముకాదు. జీవు లిక్కాలమున పరమపురుషుని నామోచ్చారణను, సద్గురుస్వరూపధ్యానమును. శబ్దశ్రవణమును మాత్రమే సాఫల్యముతో చేసి శ్రేయస్సు నొందగలరు.”

54. సేత్ ప్రతాపసింగుగారు తమలో శబ్దమును పరిపూర్ణముగ ప్రకటము జేయుడని ప్రార్థించగా. స్వామిజీమహారాజువారు “ఎవరైన నాంతర్యశబ్దమును తమలో స్పష్టముగ వినగల్గి, దాని యానందము ననుభవించగల్గిన యెడల, నదియే చైతన్యశబ్దముయొక్క ప్రకటనము” అని సెలవిచ్చిరి.

55. పిమ్మట రాధాజీగారివైపునకు తిరిగి, స్వామిజీమహారాజువారు, “నా జీవితములో నే నైహికాముష్మికక ర్తవ్యములను సమాపముగ నిర్వర్తించితిని. నీవుగూడ నీ ప్రాపంచికకృత్యముల నెఱవేర్చుకొనుచు. సాధువులను తమ ధర్మములను నెఱవేర్చుకొని నీయవలయు”నని సెలవిచ్చిరి.

56. అప్పుడు స్వామిజీమహారాజువారు గృహంగణమునుండి తమ గది లోనికి వెళ్ళిరి. వారు 1878 సం॥రము, జూన్ నెల, 15వ తేదీన మధ్యాహ్నము 1గంట 45 నిమిషములకు, 60 ఏండ్ల వయసులో భౌతికశరీరమును విసర్జించిరి.

57. స్వామిజీమహారాజువారికి సంతతిలేదు. రాధాజీగారు స్వామిజీ మహారాజువారి యనంతరము రమారమి 16యేండ్లు జీవించిరి. ఆమె పన్నీ గల్లిలో నుండెడివారు. హుజూర్ మహారాజువా రప్పుడప్పు యామెదర్శనము నకై పోవుచుండెడివారు. ఆమె యంత్యదశలో ఝాంసీ వెళ్ళి తా మచ్చటనే

శరీరమును విడిచెదమని సెలవిచ్చిరి. క్రీ॥శ॥ 1894 సం॥రము నవంబరునెల 1వ తేదీన నామె గతించిరి.

తదనంతరమునుండియు జరుగుచుండిన సంఘటనలు వృద్ధివికాసలనుబట్టి పరమపురుష పూరణధనీ స్వామిజీమహారాజువారు స్థాపించిన రాధాస్వామి సత్సంగమునకు మునుముందు మహాదేదీప్యమానాభ్యుదయము రానున్నదని స్పష్టముగ నూచిత మగుచున్నది.

ప ర మ పు రు ష పూ ర న్ ధ నీ హుజూర్ మహారాజ్ వారు

పరమపురుషుని యనతారస్వరూపులును, రాధాస్వామిమతిస్థావకులు నగు స్వామిజీమహారాజువారికి ప్రధానశిష్యులైన పరమగురు హుజూర్ మహారాజ్, రాయ్ బహాదుర్ సాలిగ్రామ్ సాహబ్ వారు, కీ॥శ॥ 1829సం॥రము మార్చినెల 14వ. తేది శుక్రవారము తెల్లవాటుజామున 4గం-30 నిమిషము లకు, ఆగ్రాపీఠ్ మండీల్ నొక గౌరవనీయ కాయస్థకుటుంబమున జన్మించిరి.

2. వారి తండ్రిగారు శ్రీబహాదుర్ సింగుగారు గొప్ప పారమార్థికస్వభావము గలవారు. వారు గ్యాయవాదివృత్తి చేయుచుండెడివారు. తమ యాదాయమునుండి కుటుంబముయొక్క ముఖ్యావసరములకు గావలసినంతమాత్రమే వారు ఖర్చుపఱచుకొని, శేషించిన యాదాయమును బీదసాదలకు ధర్మము క్రింద వెచ్చించెడివారు. హుజూర్ మహారాజువారి తల్లిగారు పరమార్థచింత గల్గినట్టి భక్తిశ్రద్ధలుగల నిరాడంబరభక్తురాలు. హుజూర్ మహారాజువారి తండ్రిగారు ఆమెకు, విహిక సంపదలయందు బంధనము లేకుండ నెల్లప్పుడూ పరమును జింతించుచు వైరాగ్యముతో జీవితమును గడుపవలసినదని బోధ చేయుచుండెడివారు.

3. హుజూర్ మహారాజువారికి 18 నెలల ప్రియములో, నొకరాత్రి వారి మంచమున కెక్కువగ నల్లులు పట్టినందున, వారి తల్లిగా రాపిల్లవానితోగూడ నేలమీదనే ప్రక్కవేసికొని పరుండిరట. ఒక త్రాచుచున్నప్పుడు (ఆకుటుంబము వారు దానిని ఇష్టదైవముగ భావించెడివారు) ఆరాత్రియంతయు వారి ప్రక్కనే పడగయెత్తుకొనియుండి, యేవురుగును వారిని బాధించకుండ కాపలా కాచుచుండెనట. హుజూర్ మహారాజువారు దయమున లేచి, తల్లిగారి నదేమిటి యని యడుగు చున్నట్లుగ, నాసర్పమును చేతులతో పట్టుకొని యామెకు చూపెట్టిరి. ఆసర్పము మూడు రాత్రులు వరుసగ నట్లే వచ్చుచుండెను ఆసర్పమువలన పిల్లవాని కేదేని యపాయము గల్గునేమో యని

II—హుజూర్ మహారాజువారు

(1829—1898)

1878 లో సెంట్ సద్గురువుగ ప్రకటమైరి.

భయపడి, వారితల్లిగా రా త్రాచును తిరిగిరావద్దని ప్రార్థించగా నది మఱల నెన్నడు కనుపడలేదు

4. 1852వ. సంవత్సరములో హుజూర్ మహారాజువారికి నాలుగేండ్ల ప్రాయమున్నపుడు వారితండ్రిగారు చనిపోయిరి. వారు మరణశయ్యయందున్న పుడు, ఇంటిలోని రాగి యి త్తడిపాత్రల నన్నిటిని తమ వద్దకు పట్టుకొనిరమ్మని యడిగిరి. కాని యింట్లో నెవరు నాప్రకారము చేయలేదు. అప్పుడు వారిట్లు చెప్పిరి, “పాత్రల నన్నిటిని తీసికొనిరమ్మని నేను మూడుసార్లు రెట్టించి యడి గితిని కాని మీరట్లు చేయలేదు. శివభగవానుడు వానినన్నిటిని బంగారము చేసెదనని మొదట చెప్పిరి. ఇప్పుడు శివభగవానుడు ‘ఈపిల్లవాడు (అనగా, హుజూర్ మహారాజువారు) ఒక మహాత్మ్య. అందుచే నితడు ఇత్తడిని బంగార ముగ మార్చుటచే గలిగిన యైశ్వర్యము నంగీకరింపడని చెప్పుచున్నాడు.’” ఇట్లు చెప్పి యాయన మరణించిరి.

రాయ్ నందకిశోరుగారు హుజూరుమహారాజువారికి జ్యేష్ఠ సోదరులు. వారు ప్రభుత్వము క్రింద నుద్యోగము స్వీకరించి ఎక్స్ట్రా అసిస్టెంటు కమిషనరు (Extra Assistant Commissioner) హోదావలకు నభివృద్ధినొందిరి. వారు 1870 సంవత్సరములో 48 ఏండ్లవయస్సున చనిపోయిరి. అప్పటికి వారికి మాసిక వేతనము రు 700/లు ఉండెను.

5. హుజూరుమహారాజువారి జాతకమును చూచి జ్యోతిష్కులు వీరికి కామకోధాదివికారము లెంతమాత్రముండవనియు, వీరు దయాస్వరూపు లును మహాపరమార్థియు కాబోయెదరనియు జెప్పుచుండెడివారు. ఒక సాధు వీపిల్లవాడు మహా కీర్తి శాలియై మానవ జాతికంతకు నైహికాధ్యాత్మిక సంపత్తుల రెండింటిని జేకూర్చగల డనిగూడ భవిష్యవాణి జెప్పెను.

6. చాల చిన్నప్రాయముననే హుజూర్ మహారాజువారు పర్షియన్ భాషలో చదువుపూర్తిచేసి, యిటుపైన నాలుగు సంవత్సరములలో నాగార్ కళాశాలలో సీనియరు కేంబ్రిడ్జి (Senior Cambridge) పరీక్షలో ను తీర్ణులైరి. వారు న్యాయ వేదాంతములను (Logic and philosophy) గూడ చదివిరి. వేదాంతశాస్త్రములో వారెల్లప్పుడును కళాశాలలో నగ్రిగణ్యులు గనే యుండెడి వారు.

7. పలుకుబడిలోని యాచారప్రకారము వారి నొక గోసాయీ¹ ని తమగురువుగ స్వీకరించుమని వారియింటిలో² సవాదు చెప్పిరి. వారు ఆగోసాయీని కొన్ని జటిలప్రశ్న లడగి, ఆయన యాప్రశ్నలకు సమాధానములు చెప్పలే నందున నాయనను తమ గురువుగ స్వీకరించమని తిరస్కరించిరి. కాని వారి తల్లిగాను చాల పట్టుపట్టినందున తమకు పరిపూర్ణగురువు లభించినవెంటనే యాగోసాయీని విడిచిపెట్టుట కభ్యంతర పెట్టకూడదను నిబంధనమీద వా రా గోసాయీని గురువుగ సంగీకరించిరి.

8. హుజూర్ మహారాజువారికి ప్రథమవివాహము ఫరూఖాబాదులో జరి గెను. ప్రథమభార్య కొక కుమార్తె పుట్టిన పిమ్మట, నామె చనిపోయిరి పెండ్లి అయినతిగ్వాత నాపిల్లగూడ చనిపోయెను వారికి ద్వితీయవివాహము క్రీ॥శ॥ 1852సం॥రములో ఆగ్రాలో జరిగెను. రెండవభార్యకు ముగ్గురు కొమ రులు నిద్దఱుకొమార్తెలును గలిగిరి. ప్రథమపుత్రు డొక సంవత్సర ప్రియము వనే చనిపోయెను. వారి రెండవకుమారుడు లాలాఅయోధ్యాప్రసాదుగారు వారిని లాలాజీనాహబ్ అని వాడుకగ పిలిచెడివారు. కొమార్తె లిద్దఱిని వివాహము లయినవి, సంతానముగూడ గలదు. తృతీయపుత్రుడు ద్వారకా ప్రసాదు రిసంవత్సరముల ప్రియములో, 1877సం॥రములో, చనిపోయెను.

9. హుజూర్ మహారాజువారు ఉత్తరాపర ప్రాంతముల (North Western provinces) (అనగ నిప్పటి ఉత్తరప్రదేశము) యొక్క పోస్టుమాస్టర్ జనరల్ గారి (Post Master General) ఆఫీసులో 14-3-1847 తేదిన రు100/-లు మాసిక వేతనముమీద నుద్యోగములో ప్రవేశించిరి. పంజాబు, ఉత్తరాపర ప్రాంతములును (అనగనిప్పటి యుత్తరప్రదేశము) సెంట్రలు ఇండియాను. రాజపుతానాప్రాంతమును, ఆపోస్టుమాస్టరు జనరల్ గారి యధికారములో నుండెను హుజూర్ మహారాజువారు ఆ పోస్టుమాస్టరుజనరల్ గారితో గలిసి యా ప్రాంతములకు పర్యాటకములు చేయుచుండెడివారు

10. ఉద్యోగము చేయుచున్నప్పుడు హుజూరుమహారాజువారు జ్యోతిష మును చాల యభిరుచితో చదివి, యా శాస్త్రములో పరివీణత నొందిరి. కొంతకాల మయినతరువాత ప్రజల యుపయోగార్థమై వారొక జ్యోతిష గ్రంథమును పర్షియన్ భాషలోనికి తర్జుమా చేసిరి. చాలమంది జ్యోతిష

శాస్త్రప్రవీణులు వారివద్దకు వచ్చి యాశాస్త్రసిద్ధాంతముల నడిగి తెలిసికొని, వానిని తమస్వానుభవముతో పోల్చి చూచుకొని, నిరంతరము సరిపోవుచుండే నని సంతసించెడి వారు.

11. హుజూరుమహారాజువారు పోస్టాఫీసుల యిన్స్పెక్టరు (Inspector of Post Offices) హోదానుండి క్రమక్రమముగ పోస్టాఫీసుల సూపరింటెండెంటుగను, (Superintendent of Post Offices) పిమ్మట పోస్టుమాస్టర్ జనరల్ గారికి హెడ్ అసిస్టాంటు (Head Assistant) గను తరువాత పెర్సనల్ అసిస్టాంటుగను, (Personal Assistant) ఆపిమ్మట పోస్టాఫీసులకు ఛీఫ్ ఇన్స్పెక్టరు (Chief Inspector of Post Offices) హోదాలోనికిని వృద్ధి నొందుచు చివరకు 1881సం॥రములో ఉత్తరాపరవాంతములకు పోస్టుమాస్టర్ జనరల్ (Postmaster General) పదవి నలంకరించిరి.

వా రా విభాగమునకు చేసిన ప్రశంసనీయ లాభములు.

12. 1850సం॥రములో హుజూరుమహారాజువారిని సహారన్ పూరులో పోస్టుమాస్టరుగ నియోగించిరి. అప్పు డాపోస్టాఫీసులో పనిచేయువారందఱును జబ్బుపడియుండినందున, ఆయాఫీసుపని యంతయు చాల గండరగోళములో పడిపోయియుండెను. అంతకిత మొకనెల పూర్తిగ నాయాఫీసులో నేపనియు జరుగకుండినందున, వేలకొలది తపాలాసంచులును, వందలకొలది పార్సిళ్లును (Parcels) వానివాని గమ్యస్థానములకు పంపబడకుండ నట్లే నిలిచిపోయి యుండెను హుజూరుమహారాజువారు దిగబడిపోయియున్న పనినంత నిరువురు గుమాస్తాలను మాత్రమే తోడు తీసికొని, రెండుమాసములలో పూర్తిగ నెఱవేర్చి, ఆయాఫీసు పనిని మామూలు స్థితిలోనికి తీసికొనివచ్చిరి. పోస్టు మాస్టరుజనరలుగా రందుచే నమితసంతుష్టులై హుజూరుమహారాజువారిని పై యుద్యోగములోనికి ప్రమోషన్ (Promotion) చేసిరి.

13. వేగన్ -ట్రైయిన్ -ఏజన్సీ (Wagon-train Agency) యొక్క లెక్కలను, అలహాబాదు పోస్టాఫీసు (Allahabad Post Office) లెక్కలను, హుజూరుమహారాజువారు బహుప్రశంసనీయముగ పరిశీలన (Audit) జరిపించి నందున పోస్టుమాస్టరుజనరల్ గారును, లెఫ్ టెనెంటుగవర్నర్ గారును (Lieutenant Governor) అమితానందభరితులై, వారిని 1852, ఏప్రిల్ 1వ

తేది నుండి ఆగ్రిహెడ్ క్వార్టర్స్ లో నెలకు రూ150/-లు వేతనముమీద ఇన్స్పెక్టింగ్ పోస్టుమాస్టర్ (Inspecting Postmaster) గ నియమించిరి.

14. హుజూర్ మహారాజువారు, యినస్పెక్టింగుపోస్టుమాస్టరుగ (Inspecting Postmaster) నున్నపుడు, వారు, అంతవఱకు ప్రభుత్వపు టుత్తరముల విషయమై వేటుగనున్న జిల్లాతపాలాప్రబంధమును, (District Postal Arrangements) సామాన్యతపాలావిభాగముతో (General Postal Department) గలిపి, అందునిమిత్తమై కొన్ని నిబంధనలను. లెక్కలపట్టీ నమూనాలను (Statistical forms) తయారుచేసి, ఆప్రకారము పనిని జరిగించుట మొట్టమొదట నాగ్రాజిల్లాలో ప్రారంభించిరి.

15. పిమ్మట త్వరితముగ నే 1852 సం॥రము, జూలై 1వ తేదిని హుజూర్ మహారాజువారు పోస్టుమాస్టర్ జనరల్ (Postmaster General) గారికి ప్రధానసహాయకులుగ (Head Assistant) నియమింపబడి క్రమక్రమముగ నుత్కర్షణ (Promotion) నొందుచు 1860సం॥రములో రు350/-లు మాసిక వేతనమువఱకు నభివృద్ధి నొందిరి. ఈకాలములో వారు ఇటావా గ్రామము పోస్టాఫీసులో ద్రవ్యాపహరణమును (Embezzlement) బయటకులాగిరి వారు తపాలాసంచులను, తోలుసంచులను తయారుచేయుచు ఖర్చులలో పొదుపునుగూడ జేసిరి.

16. డై రెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ పోస్టాఫీసెస్ (Director General of Post Offices) గారి కోరికపైన 1861సం॥రములో హుజూర్ మహారాజువారు పోస్టాఫీసుల నియమనిబంధనలను (Rules and Regulations of Post Offices) దేశభాషలోనికి భాషాంతరీకరించిరి. ఆ తర్జుమా పంజాబు, ఉత్తరగాఢ పరప్రాంతముల (North Western Provinces) లోని పోస్టల్ ఉచ్ఛోగస్థులకు చాలయుపయోగకరముగ నుండెను.

17. 1852-1886 సం॥రముల మధ్యకాలములో భారత దేశముయొక్క తపాలాశాఖను (Indian Postal Department) వ్యవస్థాపనచేసి, దానికి వృద్ధివికాసలను కలిగించుటకు హుజూర్ మహారాజువారే ప్రధానకారకులు. మనియార్డరు పంపువిధానమును, సేవింగ్సు బ్యాంకు అక్కపుంట్లనుంచు విధానమును, పార్సిక్లను భీమాచేయుచుట, వి. పి గా పార్సిక్లను పంపుట.

పోస్టుకార్డులు మొదలగువానిని, మొట్టమొదట ప్రవేశపెట్టినది హుజూర్ మహారాజువారే. తక్కువ స్థాంపుతోపంపిన యుత్తరములను సరకులను గుఱించిన నిబంధనలనుగూడ హుజూర్ మహారాజువారే మొట్టమొదట నేర్పాటుచేసిరి. ఇటులనే వారింక ననేకమయిన యుపయోగకరములగు త్రామాద్దుల నొనరించిరి. ఈ శాఖాధికారులు సామాన్యముగ నీశాఖకు సంబంధించిన ముఖ్యవిషయము లన్నిటిలోను హుజూర్ మహారాజువారి సలహాను తీసికొనుచుండెడివారు.

18. వారు చేసిన యుత్కృష్ట కార్యములకై ప్రభుత్వమువారు 1871 సం॥రములో వారికి 'రాయ్ బహదూర్' అను బిరుదము నొసంగిరి. క్రీ॥శ॥ 1875 సం॥రములో వారిని రు 600/-ల మాసిక వేతనముతో అవధ (Oudh) ప్రాంతమునకు ఛీఫ్ ఇన్ స్పెక్టరుగ (Chief Inspector) నియమించి, లక్నో పట్టణమును వారికి కేంద్రస్థానముగ నేర్పాటుచేసిరి. కాని స్వామిజీమహారాజువారిని విడిచి దూరముగ వెళ్ళుట వారి కిష్టము లేనందున, వారు తమను ఆగ్రాలో తమ వెనుకటియద్యోగములోనే యుంచివేయవలయునని కోరిరి. అందుచే వారు తక్కువ మాసిక వేతనముగ రు 500/ల పైననే 1876 సం॥రము జూలై నెలలో తిరిగి ఆగ్రాకు వచ్చిరి.

19. అటులనే వారికి నెలకు రూ 600/- మొదలు రు 1000/-లు వఱకు జీతముమీద నాసంవత్సరములోనే కంట్రోలర్ ఆఫ్ పోస్టాఫీసెస్ ఆఫ్ ఇండియా (Controller of Post offices of India) అను యద్యోగమును వేయగా వా రాయుద్యోగమునుగూడ నదే కారణముచే నిరాకరించిరి.

20. వారొనరించిన మహత్తరోపకారములకై వారి కొక ప్రత్యేకబహుమానము నీయవలయునని పోస్టుమాస్టర్ జనరల్ గారు తమ పైయధికారులకు సిఫారసు చేయదల్చగా, హుజూర్ మహారాజువారు, తాము తమ ధర్మమును మాత్రమే నిర్వర్తించితి మనియు పోస్టుమాస్టరుజనరల్ గారి ప్రసన్నతమాత్రముండిన చాలుననియు జెప్పి, యాప్రత్యేకబహుమానమునకై సిఫారసును చేయవలదని నిరాకరించిరి. అంతట పోస్టుమాస్టరుజనరల్ గారు ఒక బంగారు వాచీపైన తమ యిరువురిపేర్లను చెక్కించి ఆవాచీని హుజూర్ మహారాజువారికి బహుమానముగ నిచ్చిరి.

21. వారు స్వామిజీమహారాజువారి నిర్యాణానంతరము ఆగ్రాలోనే నిల్చి యుండుటకు కారణము లేనందున, తమ యున్న తాధికారుల బలవంతముమీద నుత్తరాపరప్రాంతములకు (North western Provinces) పోస్టుమాస్టర్ జనరల్ గా, అలహాబాదునకు వెళ్ళుటకు అంగీకరించిరి. వారు 1881వ. సంవత్సరము ఏప్రిల్ 28వ. తేదీన ఆయున్నతపదవి నలంకరించి, 1887 ఫిబ్రవరి 11వ. తేదీన ఉద్యోగమునుండి విరమించుకొనువఱకును అలహాబాదులోనే యుండిరి.

ఉద్యోగకాలములోని కొన్ని విచిత్ర సంఘటనలు.

22 వారు ఉద్యోగసందర్భములో ప్రయాణము సేయుచు నొకసారి గుట్టముమీద నడవిమార్గమున వెళ్ళుచుండగా, వారి కొక యడవి యేనుఁగుల మంద యెదురాయెను. కాని యామందలోనొక్కయేనుఁగు మెదలకుండ నన్నియు వారినిజూచుచు నల్ల నిలబడిపోయినవట.

23 ఒకసారి వీరును పోస్టుమాస్టరుజనరల్ గారును గలిసి పర్యటనము జేయుచుండిరి. ఆపర్యటనములో హుజూర్ మహారాజువారి, నొకమకాములో శేషించిన పనిని పూర్తిచేసికొని, తరువాతరమ్మని జెప్పి, పోస్టుమాస్టర్ జనరల్ గారు వీరికన్న ముందుగనే ఆతరువాతిమకామునకు బయలుదేరి వెళ్ళిరి. హుజూర్ మహారాజువారు మిగిలిన పనిని పూర్తిచేసికొని తమ సొంతనౌకరును వెంటనుంచుకొని యర్ధరాత్రి 12 గంటలకు వెన్నెలలో నాపైస్థలమునకు పయనమయిరి. తొలవలో నొకయేనుఁగు దాటవలసివచ్చెను. అచ్చటి కాపలామనిషి, ఆయేటివద్దకు ప్రతిరాత్రియు సరిగ నదేవేళకు నీరుత్రాగుట కొక పెద్దపులి వచ్చుచుండుననియు, నది నీరుద్రావి హుజూరుమహారాజువారును వారి నొకరు నున్న వైపునకే తిరిగి పోవుచుండుననియు వారికిఁ చెప్పి వారి నచ్చటినుండి వెంటనే తప్పకొనుడని హెచ్చరించెను. అంతలో నొక మహాభీకరగర్జనము వినిపించగా, హుజూరువారి గుట్టము బెదిరి యొకవైపునకు త్రుళ్ళిపడెను. కాపలామనిషి చెట్టెక్కినను. వారిసొంతనౌకరు పరుగిడిపోయెను కాని హుజూర్ మహారాజువారు తమగుట్టముపై నల్ల కూర్చుండి యుండిరి. పులివచ్చి నీరుద్రావి మఱొక తొలవను పరుగిడిపోయెను.

24. ఆంగ్లేయుల పరిపాలనలోనికి పంజాబు ప్రాంతము వచ్చినపిదప పంజాబులో హరియానామండలములో పోస్టాఫీసులను స్థాపించునిమిత్తము, హుజూర్ మహారాజువారును పోస్టుమాస్టరుజనరలుగారును అచ్చటిప్రజలకు, తపాలా ఆఫీసుల నేర్పాటుచేసినందువలన గల్లు లాభములను బోధపఱచుటకై, పర్యటనము చేసిరి కాని అచ్చటిప్రజలందఱును వీరియం దవిశ్వాసముగలిగి ద్వేషభావముతో నుండిరి. పోస్టుమాస్టర్ జనరలుగారు హుజూర్ మహారాజువారు నందుచే తమగుఱ్ఱములపై తిరిగివచ్చుచుండగ నా మూర్ఖప్రజలు వీరిగుఱ్ఱమీదికిని తాళ్ళు రువ్విరి. అయినను వీరి కే యపాయమును గలుగలేదు.

25. హుజూర్ మహారాజువారు సెంట్రలుఇండియా (మధ్యభారత్)లో పర్యటనముచేయునున్నపు డొకనాడురాత్రి, 'ఇండోర్' పట్టణమువద్ద 'దేవాన్' గ్రామములో డాక్ బంగళాలో మకాముచేసిరి. అర్ధరాత్రివేళ నచ్చట మంచినీటి కేయేగ్గాటును లేకపోవుటచేతను, చుట్టుప్రక్కల నే బావియు లేనందునను, కొలఁది దూరములోనున్న ఒక దిగుడుబావివద్దకు వెళ్ళి నీటిని తెచ్చుకొనవలసివచ్చెను. అచ్చటి నౌకరులెవరునా యర్ధరాత్రి సమయమున నా బావికి పోవుటకు ఇష్టపడనందున, హుజూరువారి సొంత నౌకరు భవానీ యనునత డొంటరిగ నా బావికి పోయి, అందులో క్రిందికి 75మెట్లు దిగి, తన బాల్చీలో నీటిని నింపుకొనినపిమ్మట తిరిగి పైకెక్కెను అప్పుడు ఆనౌకరునకు, ఎవరో కొందఱు మనుష్యులొకగుంపుగ నానూతిలోని కురికి పడిపోవుచున్నట్లు చప్పుళ్ళును, కొన్ని భీకరధ్వనులును వినిపడెను. కాని యెటుచూచినను మనుష్యులజాడ గానరాకుండెను. ఆనౌకరు పైకిరాగానే హుజూరుమహారాజువారు స్వయముగ నచ్చటనిలువబడియుండిరి. వారత డొంటరిగ వచ్చినందున తాము స్వయముగ నచటికి రావలసివచ్చెననియు మతెన్నడు నట్లు చేయవలదనియు గట్టిగ నతనిని చీవాట్లు పెట్టిరి. రాత్రిళ్ళు ఆదిగుడుబావికి దయ్యములు వచ్చుచుండుననియు సాయంకాల మయినతరువాత నా బావికి వెళ్ళినవా రెవరును ప్రాణములతో తిరిగి రాలేదనియు చెప్పుదురు.

26. 1857 సం॥రము జూలై నెలలో ప్రధమ దేశస్వాతంత్ర్యయుద్ధసమయములో కొందఱు భారతయోధులు ఆగ్రావద్దకు రాగా, ఆయోధులు పట్టణములోనికి వచ్చినయెడల ఆగ్రాకోటలోనున్న ఆంగ్లేయులు ఆగ్రాపట్టణము

మీద గుండ్లుపేల్చేదరని పుకారువుట్టెను. పీవల్ మండిలోనున్న హుజూర్ మహారాజువారి భవనము, కోటనుండి గుండుదెబ్బ తగులునంతటి దూరమునకు లోపుననే యుండుటచే, మఱొక ప్రమాదరహితమయిన స్థలమునకు మాటవలసినదని కొందఱు పెద్దలు వారికి సలహా చెప్పిరి. కాని హుజూర్ మహారాజువారు, సర్వము భగవంతుని దివ్యేచ్ఛకు విడిచిపెట్టి యచ్చటినుండి మాటనేలేదు. 'హాఫిజ్' అనునొక మహమ్మదీయ సూఫీసిద్ధుని పద్యగ్రంథముగు "దివాన్ హాఫిజ్"నుండి వారు ప్రశ్నతీయగా, నీక్రిందియర్థముగల పంక్తులు వచ్చినవి.

"నీ వీ ప్రపంచములోని యాపత్తులనిన చాల యాదుర్దా పడుచుంటివి. మరణమును నాపత్తునకై నీవేమి జాగ్రత్తపడితివి? అప్పుడు నిన్ను గాచువారెవరు?"

హుజూర్ మహారాజువారు తా మచ్చటనే భగవదిచ్ఛకు పూర్తిగ పశ్యవర్తులమయి యుండిపోయెదమనియు, శాంతి స్థిర పడిన తరువాత నందఱకును పూర్ణ శ్రద్ధాభక్తులతో భగవంతుని పూజించుడని బోధించెద మనియు సెలవిచ్చిరి. పీవల్ మండిలోనివారి కెట్టి యపాయమును గలుగలేదు.

27. 1857 వ. సంవత్సరములో జరిగిన ప్రథమ స్వాతింత్ర్యయుద్ధములో హుజూర్ మహారాజువారు పోష్టుమాస్టరుజనరలుగారి ఆఫీసులో బహుప్రశంసనీయమైన సేవను జేసిరి. ఒక్క కాగితముగూడ నప్టపోకుండునట్లు బహుచాక చక్రముతో తపాలు నడిపించుచుండెడివారు. ఆగ్రానుండి లక్నో పట్టణమున కొక మార్గము కట్టువడినపుడు మఱొక త్రోవను తపాలునువంపు నేర్పాటు చేయుచుండిరి. పురజనుల యుత్తరములను యుద్ధసంబంధమైన యుత్తరములను ఆగ్రానుండి యాలస్యముగాకుండ ఢిల్లీ, లక్నో పట్టణముల కందజేయునిమిత్తము వారు చాల చురుకుగ తపాలావాహకుల నేర్పాటుచేయుచుండిరి. కేంద్రీయప్రభుత్వమును, ప్రాంతీయప్రభుత్వమునుగూడ నందుచే వారొనరించిన పనిని శ్లాఘించుచు వారికి ప్రశంసాపత్రముల నంపిరి. వీరి కొక జాగీరు నిష్క్రమింపొస్తుమాస్టర్ జనరలుగారు సిఫారసు చేయదలచిరి. కాని, తాము చేసినదంతయు తమ ధర్మమును నిర్వర్తించుకొనుటకుమాత్రమే చేసితిమని చెప్పి హుజూర్ మహారాజువా రా సిఫారసును నిరాకరించిరి.

28. హుజూర్ మహారాజువారికి, ఆయుర్ద్రుసందర్భములో వివిధజనులకు సంభవించిన యదృష్ట దురదృష్టముల వై పరీత్యములను జూచినమీదట గంభీరమగు చిత్తవైకల్యము గలిగెను. వారికి చూచుచుండగానే ఐశ్వర్యవంతులు నిరుపేదలుగను. నిరుపేదలు మహదైశ్వర్యవంతులుగను, మాటిపోవుచుండుటను బట్టి యీజగత్తుయొక్క తుణభంగురత్వము కండ్లకుగట్టినట్లాయెను. వారంతకుముందే పారమార్థికాభిలాష మెండుగగలవారగుటచే. నపుడు పూర్ణశ్రద్ధతో భగవదస్వేషణ సేయఁదొడఁగిరి. అప్పుడు సమయముగూడ నందుకు పరిపక్వమై యుండెను. కావుననే వారికి సద్గురువును గలిసికొనుటకు తరుణముగూడ త్వరలోనే యాసన్న మగుచుండెను.

29 హుజూర్ మహారాజువా రొక బ్రాహ్మణుని భాగవతమును పారాయణచేయుటకై నియమించిరి. కాని భగవంతుని గుఱించిన రహస్యముగాని, భగవంతునిపొందు మార్గముయొక్క వివరణముగాని భాగవతమున లేకుండెను అందుచే వా రుపనిషత్తులను జదువుట మొదలుపెట్టి చిత్రైకాగ్రతకు ప్రాణాయామమును చేయనారంభించిరి. అందులో వారికి కొన్నియనుభవములుగూడ గలిగెనుగాని, వారికోరిక సఫలము గాకుండెను. వా రపుడు మౌలానా¹ రూమీగారి “మన్నవీ”² యను పద్యగ్రంథమును జదువుట తటస్థించెను. హుజూర్ మహారాజువారికి. శబ్దాభ్యాసమునుగుఱించియు గురువు నావశ్యకతనుగుఱించియు నాగ్రంథములో చెప్పినవిషయములు బాగుగ నచ్చి నందున, వా రట్టి మార్గమును జూపించగలిగిన గురువుకొఱకై యస్వేషణ సేయఁదొడఁగిరి. తమకు తెలియవచ్చిన ప్రతిపండితునివద్దకును మౌల్వీ³ వద్దకునుగూడ వారు వెళ్ళి కలిసికొనుచుండెడివారు. పెన్నేలుమతములకు జెందిన యనేకమతగ్రంథములనుగూడ వారు చదువుచుండిరి గాని, వారి కందు వలన నేమియు తోవదొరకలేదు

30. హుజూర్ మహారాజువారుపోస్టుమాస్టరుజనరలుగార్కి ప్రధాన సహాయకులుగ (Head Assistant) పనిచేయుచుండగా 1858వ. సం॥రములో

(1) మౌలానా రూమీగారు పర్షియాలో క్రీ॥శ॥1807 మొదలు 1873సం॥వఱకును జీవించి యుండిరి వారిక గొప్ప యోగియును, కవియును. వీరు ‘శమ్సేతఖీర్’ అనునొక ప్రఖ్యాత ‘మాఫీ’ సిద్ధపురుషుని శిష్యులు. (2) ‘మన్నవీ’ అనగా సుర్మాలోగాని పర్షియానాభాషలోగాని వ్రాయబడునట్టి ఒకవిధమైన కవిత్వము. మౌలానా రూమీగారి ‘మన్నవీ’ పర్షియానా సాహిత్యమంతలో నొక యుత్తమోత్తమ పారమార్థికపద్యము. (3) ‘మౌల్వీ’ అనగా మహమ్మదీయ మతగురువు.

వీరిని పోస్టుమాస్టర్ జనరల్ (Postmaster General) గారు 'ఖొరట్' పట్టణమునకు పిలిపించిరి. స్వామిజీమహారాజువారి కనిష్ఠసోదరులయిన సేత్ ప్రతాపసింగుగారు ఆరోజులలో పోస్టుమాస్టర్ జనరల్ గారికి క్యాంపుక్లర్కుగ పనిచేయుచున్నందున నాయనగూడ మీరట్ పట్టణమునకు వచ్చుటచే, నచ్చట వారిని హుజూర్ మహారాజువారు గలసికొనుట తటస్థించెను. వీ రిరువురును ప్రక్కగదులలో బసచేయుటచే సేత్ ప్రతాపసింగుగారు 'పంచగ్రంథి'¹ యను శిఖుమతగ్రంథము నొకనా డుదయముననే పఠించుచుండగా హుజూర్ మహారాజువారు చూచి, అందు చెప్పబడిన గూఢరహస్యములనుగుఱించియు, శబ్దాభ్యాసమునుగుఱించియు తమకేమైనను తెలుసునా యనియు, లేనిచో, ఆరహస్యములు తెలిసిన ప్రవీణుల నెవరినైనను తాము చూపించ గలరా యనియు, సేత్ ప్రతాపసింగుగారిని ప్రశ్నించిరి. అంతట నాయన, తమ జ్యేష్ఠసోదరులు ఆ రహస్యములను బాగుగ నెఱింగిన ప్రవీణులేగాక, నాయాధ్యాత్మికసాధనలనుగూడ నభ్యాసము జేయుచుండిరిని హుజూర్ మహారాజువారితో జెప్పిరి. హుజూర్ మహారాజువారపుడు సేత్ సాహబ్ గారిని వారి జ్యేష్ఠసోదరునితో తమకు పరిచయము గలుగజేయవలసినదిగ కోరిరి సేత్ సాహబ్ గారు వీరిప్రార్థనను, తా మాగ్రాపట్టణము వెళ్ళినతరువాత స్వామిజీమహారాజువారి² మనవిచేసెద ననిచెప్పిరి.

31. హుజూర్ మహారాజువారాగ్రా వెళ్ళినతరువాత నీ విషయమును సేత్ సాహబ్ గారికి జ్ఞాపకముచేసి స్వామిజీమహారాజువారి యనుమతిని బడసిరి. 1858 సంవత్సరము నవంబరు మాసములో నొక యాదివారము రోజున హుజూర్ మహారాజువారు స్వామిజీమహారాజువారి దర్శనము జేసికొనిరి హుజూర్ మహారాజువారు ప్రాణాయామము ముద్రాసాధనలు సృష్టి గురువు, శబ్దము, ఆంతర్యసాధనలు మొదలగు ననేక పారమార్థికవిషయములను గుఱించియు, సంతుమతమును గుఱించియు వారి ననేకప్రశ్నలువేసి వారివలన నందుకు తృప్తికరమయిన సమాధానములను పొంది తమసందేహము లన్నిటిని సంపూర్ణముగ నివృత్తిచేసికొని సంతుష్టహృదయులై యింటికి వెళ్ళిరి. వారు తమస్నేహితులతో తామిన్నాళ్ళనుండియు నన్వేషించుచుండిన మహాపురుషులు తమకు లభించి రని జెప్పి, తమ స్నేహితులనుగూడ వెళ్ళి స్వామిజీ

(1) శిఖుగురువులలో వైదవవరగు అడ్డకాసాహబ్ గారు మొదటి గురువులచే రచించబడిన శబ్దములను గొప్పటిని చేర్చి పంచగ్రంథి యనుపేరుతో నొక గ్రంథముగ తయారుచేసిరి

మహారాజువారి దర్శనము జేసికొనుడని ప్రోత్సహించుచుండిరి. ప్రారంభములో హుజూర్ మహారాజువారు ప్రత్యాదివారమును సత్సంగమునకు వెళ్ళుచుండిరి. కొంతకాలమైన పిమ్మట వారు రోజు విడిచి రోజును, పిమ్మట ప్రతిదినమును వెళ్ళుట ప్రారంభించి చివరకు ఆఫీసులో పనిచేయునమయమును, ఇంటినద్ద కొద్దివిశ్రాంతిసమయమునుమాత్రమే విడిచి, రాత్రింబవళ్ళలో మిగిలిన సమయమంతయు స్వామిజీమహారాజువారి సేవలోనే గడుపుచుండిరి.

32. హుజూరుమహారాజువారు తమవంశపు గురువైన బృందావన వాస్తవ్యులగు గోసాయిగారిని కలిసికొని వారికి స్వామిజీమహారాజువారి విషయము చెప్పి స్వామిజీమహారాజువారిని గురువుగ జేసికొనుటకు అనుజ్ఞనొంది, ఆగోసాయిగారినిగూడ స్వామిజీమహారాజువారి సత్సంగమునకు రమ్మని బిలచిరి. అప్పుడు గోసాయిగారుగూడ స్వామిజీమహారాజువారి సత్సంగమునకు వెళ్ళిరి.

33. హుజూరుమహారాజువారు ఆదర్శ శిష్యులుగనుండి, తమశరీరమనోధనములను, ఆత్మను, స్వామిజీమహారాజువారి సేవలో నర్పించిరి.

(a) శరీరముతో వారు చేసిన సేవ లెవ్వి యన; పాదముల బట్టుట, పంఖా లాగుట, నేలను తుడుచుటయు, నీటితో అలుకుటయు, సామానును తుడిచి శుభ్రపఱచుటయు, ప్రతిదినము దంతధావనమునకు పుడకలను, వాస్తవ ప్రక్షాళనమునకు మన్నును తెచ్చి అందిచ్చుటయు, స్నానపుగదిని, తాము కాలునను శుభ్రముచేయుటయు, పాత్రలను తోముటయు, ఆహారసామగ్రిని బజారునుండి తెచ్చుటయు. పిండి విసరుటయు, వంట చేయుటయు, మంచినీళ్ళను బావినుండి తీసికొనివచ్చుటయు. ఉమ్మిపాత్ర వగైరాల నందించుటయు, చాలకీ మోయుటయు, చాలకీతో పరుగిడుటయు, స్వామిజీమహారాజువారిని వీపుపై నెక్కించుకొని నెళ్ళుటయు.

(b) వారు మనస్సుతో జేసిన సేవయేమన, తమయిష్టానిష్టములను త్రొక్కిపుచ్చి స్వామిజీమహారాజువారి యిచ్చకే పూర్తిగ వశపర్తులై యుండెడివారు. హుజూరుమహారాజువారి మనస్సున నహంభావము, అలసత్వము, ఆడంబరమును లేశమాత్రముగూడలేవు వారు తమ స్వీయాలోచనలను భావములను, ఉద్దేశ్యములను దూరముగనుంచి సద్గురువు నాజ్ఞల నతివినయ విధేయతలతో తక్షణము పాలించెడివారు మానవశక్తికిమించిన సేవాకృత్యములనుగూడ వారతిసంతోషముతో జేయుచుండెడివారు.

(c) వారు చేసిన ధనసేవ యేమన: తమ నెలజీతమునంతను స్వామిజీ మహారాజువారి చరణములందు సమర్పించుచుండెడివారు. స్వామిజీమహారాజువారి పైకములోనుంచి హుజూరుమహారాజువారి కుటుంబభర్తుల కవసరమయిన మొత్తమునుమాత్రమే వారింటికి పంపి, శేషించిన మొత్తమును సత్సంగవ్యయమునకును సాధువుల పోషణార్థమును ఉంచెడివారు. ఇంటికి పంపిన మొత్తమునుండిగూడ హుజూరుమహారాజువారు చాలభాగమును స్వామిజీమహారాజువారి దుస్తులక్రిందను, ప్రసాదముల ఖర్చులక్రిందను వెచ్చించుచుండెడివారు. అప్పుడప్పుడు హుజూరుమహారాజువారు ఆరతి ఖర్చులకును ఇతరమైన యవసరములకును బదులుగూడ చేయవలసివచ్చుచుండెడిది. అయినను వారి రట్టి యవసరములకు ఖర్చుపెట్టుట కెప్పుడును వెనుదీయలేదు.

(d) ఆత్మసేవ యన్ననో, హుజూరుమహారాజువారు ప్రతినిమిషమును రాధాస్వామినామమును స్మరణజేయుచు, స్వామిజీమహారాజువారి పవిత్రరూపమును ధ్యానముచేయుచునే యుండెడివారు. “దిల్ బాయార్, దస్త బాకార్” అనగా, “మనస్సుతో ప్రియుని ధ్యానమును, చేతులతో పై పనులను, చేయుచుండుము” అనెడి మహావాక్యమును హుజూరుమహారాజువారు పూర్తిగా నాచరణలో బెట్టిరి. హుజూరుమహారాజువారు తినునపుడు, త్రాగునపుడు, నిలునటు సంచరించుచున్నపుడును, నిదురిపోవునపుడు, మేలుకొనియున్నపుడును, సర్వకాలసర్వావస్థలయందును, స్వామిజీమహారాజువారి దయామయ స్వరూపమును ధ్యానించుటలో లీనమైయుండెడివారు. వారి రెల్లపుడు నీ క్రింది పద్యములోని భావములో లీనమైయుండెడివారు.

క్యా వారూం గురుపర్ ఆయీ, తన మన ధన తుచ్చ దిఖాయీ :
సురత అంగ తువ్వారీ ప్యారీ, అబ్ సరబన్ హుఈ తువ్వారీ. ।

అరము:- “తమకు (సద్గురువునకు) నేనేమి సమర్పించగలను? నా శరీరమనో ధనములు చాల తుచ్చములు. తమ యంశయగు నాయాత్మయే తమకు బహుప్రియమని నాకు తెలియును. అందుచే నివుడది సంపూర్ణముగ తమదే యైపోయినది.”

కి4. హుజూరుమహారాజువారు మంచినీళ్ళను తీసికొనివచ్చు సేవను చాల విచిత్రపద్ధతిని జేయుచుండెడివారు. వారు పాదరక్షలనైనను ధరింపకయే

ఆగ్రాపట్టణమునుండి దూరముగనున్న యొక బావినుండి కుండెడు మంచినీళ్ళను మండుటెండల కాలములోను శీతకాలములోను గూడ, స్వామిజీమహారాజు వారి యువయోగముకొఱకై తీసికొని వచ్చుచుండెడివారు. త్రోవలో నెవరైనను దప్పిగొని వారిని నీరడిగినచో నట్టివారలకు వారు సంతోషముగ దాహమిచ్చి శేషించిన యుదకమును, స్వామిజీమహారాజువారు పయోగించుటకది యర్హముగాదని, పాటపోసి, తిరిగి నూతికివెళ్ళి కుండను నింపి తెచ్చెడివారు. ఒకసారి ఆకుండ త్రోవలో విచ్చిపోయెను. వెంటనే వారొక కుమ్మరి యొద్దకు వెళ్ళి, దగ్గఱ పైకములేనందున తమ శాలువను తాకట్టుపెట్టి ఒక కొత్తకుండను కొనిరి. మఱునా డాపైకమిచ్చి తమ శాలువను తాకట్టునుండి విడిపించుకొనిరి.

వారి శిష్యావృత్తిలోని కొన్ని చోద్యమైన సంఘటనలు

35. ఒకసారి స్వామిజీమహారాజువారు బహిర్దేశమునకు పోదలంచుకొని, యచ్చట హుజూర్ మహారాజువారును ఇద్దఱుముగ్గురు సాధువులును, కొందఱు సత్సంగులు నుండగా “హుక్కా నెవరు ముందు తీసికొని వత్తురు?” అని యడిగిరి. హుజూరుమహారాజువారు ‘చిలము’ను తీసికొని డాబామిదికి పరుగెత్తుకొనిపోయి 12 అడుగుల ఎత్తునుండి నేలమిదికురికి దగ్గఱగనున్న యొక కంసాలివద్ద నిప్పుబొగ్గులు తీసికొని, కొద్ది నిమిషములలోనే ‘చిలము’ను స్వామిజీమహారాజువారి కందచేసిరి. ఇంకొక సాధువుకూడ స్వామిజీమహారాజువారు చెప్పిన పని చేయుటకై లేచి వెళ్ళెను కాని యాయన మేడ మెట్టింకను దిగకమున్నే హుజూరుమహారాజువారు ‘చిలము’ నందజేయుట యయిపోయెను.

36 హుజూరుమహారాజువారు స్వామిజీమహారాజువారి చరణామృతమును, ముఖామృతమును, ప్రసాదమును తీసికొనుచుండిరని వారిమీద దోషారోపణ చేసి వారిని సంఘబహిష్కరణ నేయుటకై వారి వర్ణస్థులందఱు నొక సమావేశమును జేయనిశ్చయించిరి. ఆసమావేశమును జరుపుటకుముందు ఆ సంఘనాయకుని మనుమ డొక సంఘదూష్యమయిన యసహ్యకృత్యమును

(1) ‘చిలము’ అనగా నొకగొట్టమువంటి మట్టిపాత్ర. అందులో పొగకును నిప్పును ఉంచి దానిని హుక్కాగొట్టము మీద పెట్టి పొ. శ్రాగదురు

చేయుటచే స్వయముగ నా సంఘనాయకుడే లజ్జాపూరితు డయిపోయి, హుజూరుమహారాజువారిమీద చర్యనేమియు తీసికొన సాహసించలేకపోయెను

37. హుజూరుమహారాజువా రొకసారి తమ యుద్యోగరీత్యా యేదో విచారణనిమిత్తమై యలహాబాదునుండి ఓరయీ (orai) అను యూరునకు వెళ్ళిరి. ఆపని పూర్తిచేసికొని తిరిగి అలహాబాదుతిన్నగ వెళ్ళుటకు బదులు, స్వామిజీమహారాజువారి డర్శనమునకై ఆగ్రామీదుగ పోవలెనని తలంచిరి. అప్పటికే సాయంకాల మాటు గంటలాయెను. అచ్చటికి అరువదిమైళ్ళ దూరములో 'ఫఘాండు' రైల్వేస్టేషన్ గలదు. దానికన్న దగ్గట మఱొక రైలు స్టేషన్ నెద్దియులేదు ఫఘాండులో మఱునాడుదయము ఎనిమిది గంటలకే రైలు బయలుదేలును ఈదూరమంతయు నా రాత్రిలోనే పూర్తి చేసి రైలునందుకొనుట యసంభవముగ గన్పించుచుండెను అయినను హుజూరుమహారాజువారు తమ నౌకరు భవానీ ద్వారా పల్లకి బోయీల నేర్పాటు చేయించుకొని రాత్రి ఏడు గంటలకు పల్లకి నెక్కిరి. అచటికి పండ్రిండుమైళ్ళ దూరములో నున్న జాతాన్ గ్రామమున కొకగంటలో తీసికొనివెళ్ళగల్గినచో వాండ్లకు బహుమాన మిచ్చెదమనిచెప్పి యాబోయీల నుత్సాహపఱచిరి అంతట నాబోయీలు దైవకృప యున్నచో నల్లచేయగలమని చెప్పి సరిగ నెనిమిదిగంటలరాత్రికి వారినచట జేర్చిరి. తిరిగి గం. 8-30 నిమిషములకు 'జాతాన్'లో బయలుదేఱగా గాలివాననూచనలతో చాలవర్షము గురియుచున్నందున బోయీలు వాన నాపుజేయుమని ప్రార్థించిరి అంతట భగవత్కృపాక్షముచే 15 నిమిషములలో వాన ఆగిపోయెను. తోవలో యమునానది దాటవలసివచ్చెను అచట నా నదిని దాటుటకు సాధన మొక బల్లలను జేర్చికట్టిన చిన్న తెప్పమాత్రమే యుండెను హుజూరుమహారాజువారు తమ హుక్కాను, డబ్బుసంచిని, మిగిలిన సామానునంతమ పల్లకిలోనుంచి, ఆపల్లకిని బోయీలను తెప్పమీద నెక్కించి ముందుగ నదిని దాటించుమని యుత్తరు విచ్చిరి. పల్లకితోగూడ బోయీలు తెప్పమీద నెక్కి దాటుచుండగా మధ్యలో పల్లకి తలక్రిందై సామానంతయు నీటిలో పడిపోయెను. అప్పుడు బోయీలుగూడ మునిగిపోవు నంతటి పరిస్థితి గల్గెను. హుజూరుమహారాజువారు బద్ధునుండి "భయపడకుడు ఎవరును మునిగిపోరు" అని బిగ్గటగ కేకపేసిరి. అంతట బోయీలు పల్లకిని సరిచేసికొనగలిగి సురక్షితముగ నొడ్డున జేరుకొనిరి కాని హుక్కాయును డబ్బుతోసహా డబ్బుసంచియును బట్టలును

నీటిలో కొట్టుకొనిపోయెను. హుజూరుమహారాజువారును భవానీయును, తరువాత తేప్పమీద దాటి యావలియొడ్డు చేరినపిదప, బోయీలు భవానీయును బట్టలు, డబ్బుసంచి హుక్కాయును నీటిలో కొట్టుకొనిపోయినవని చెప్పగా, హుజూరుమహారాజువారు వానికొకటై తటమువద్ద నీటిలో వెదకినచో దొరకగలవని సెలవిచ్చిరి. మోకాలి లోతు నీటిలో వారట్లు వెతకగా డబ్బుసంచియు మిగత సామానులన్నియు దొరికెను. ఈవిధముగ మూడుగంటలు వ్యర్థమయ్యెను. భవానీ యిది యొక దురదృష్టమని విచారించెను. హుజూరుమహారాజువారు, “అట్లుగాదు. భగవదిచ్చి యట్లేయున్న”దనిచెప్పి తిరిగి ప్రయాణమును మొదలుపెట్టి సరిగ నుదయము ఏడుగంటలకు ‘ఔరయ్యా’ గ్రామమును జేరుకొనిరి. బోయీలు అలసిపోయినందున శ్రమతీర్చుకొనుటకై వారు కొంతసే పచ్చట నాగిరి. ఫఘాండు స్త్రీషును అచ్చటి కింకను పండ్లొందు మైళ్ళున్నది భవానీకి తెలియను అందదేమోయను భయముగల్గెను. కాని హుజూరుమహారాజువారు భగవంతుని దయయున్న తప్పక తెలియనందగలదని యతనికి ధైర్యముచెప్పి, తిరిగి బయలుదేరిగా రైల్వేస్టేషనుకు ఏనిమిదిగంటలపైన కొద్దిసేపటికి చేరుకొనగలిగిరి. తెలియనుకూడ అప్పుడే స్టేషనుకు వచ్చినందున హుజూరుమహారాజువారందులో నెక్కి ప్రయాణము చేసిరి,

38 ఒకసారి హుజూరుమహారాజువారు ఉద్యోగరీత్యా పర్యటనము చేయుచు పల్లకీలో ఝాన్సీనుండి గ్వాలియరు పోవుచుండిరి. త్రోవలో నొకా నొకచోట పైన యెండమండిపోవుచు, చుట్టుప్రక్కల 5 మయిళ్ళదూరములో నెచ్చట నొకనీటిబొట్టుకూడ దొరకని స్థితిలో నుండగా, బోయీలకు అమిత దాహము వేసెను. పల్లకీగూడ నిప్పువలె వేడిగ నుండుటచే, బోయీలు ఆ పల్లకీని దించివేసిరి. అప్పుడు హుజూరుమహారాజువారు వారల నెచ్చటనైన నీడను విశ్రమించుడని జెప్పిరి. కాని చూచుట కెక్కడ నొక వృక్షముగూడ కనుపింపదాయె. అంతలో నాకసమున నొక మేఘము క్రిమ్మి చల్లని గాలి వేయనారంభించెను. అందుచే బోయీలకు ప్రాణముదెప్పిరిల్లి వారు తిరిగి ప్రయాణమును సాగించిరి.

39. వర్ష కాలములో హుజూరుమహారాజువారు తెల్లవాలుజామున సత్సంగమునుండి యింటికి తిరిగివచ్చు సమయములో మేఘగర్జనములు మెఱుపులు

నెక్కువగ వచ్చి పెంటనే వాన ధారాపాతముగ గురియునంతటిభీతి గలుగు చుండెడిది గాని, యెల్లప్పుడును హుజూరుమహారాజువా రింటిలో ప్రవేశించిన పిదపనే మహానర్హము గురియుట మొదలుపెట్టెడిది అప్పుడప్పుడు సత్సంగము జరుగుచుండగా వాన కుంభవృష్టిగ గురియుచుండెడిది గాని, సత్సంగ మయిన తోడనే అది ఆగిపోవుచుండుటయేగాక హుజూరుమహారాజువా రింటికి పోవు టకై యీవలకు వచ్చుసరికి ఆ యిరుకుసందులలో జేరుకొన్న నీటి ప్రవాహము గూడ పూర్తిగ తగ్గిపోయెడిది.

40. హుజూరుమహారాజువారు ప్రస్తుతము స్వామిజీమహారాజువారి సమాధిని కట్టించుచున్న స్థలమును, 1876సం॥రములో స్వామిజీమహారాజు వారి సూచనపైననే కొని వారికి భేటుగ నర్పించిరి.

41. 1877సం॥రములో హుజూరుమహారాజువారి కనిష్ఠపుత్రుడు మరణించెను హుజూరుమహారాజువా రాపిల్లవానికి దహనసంస్కారము జరిపిన పిమ్మట సాయంకాల సత్సంగమునకు వెళ్ళిరి. వారు సత్సంగములో నిశ్చలము గను నిర్విచారముగను కూర్చుండిరి గాని, స్వామిజీమహారాజువారు భేద గ్రస్తులుగ గవిపించిరి. హుజూరుమహారాజువారు వారి నట్లుండుటకు కారణ మేమని యడుగగా వారు మీపిల్లవాని మరణమునకే విచారించుచుంటిమని సెలవిచ్చిరి. హుజూరుమహారాజువా రంతట తమకందువిషయమై యేమియు చింతలేదని చెప్పిరి. స్వామిజీమహారాజువారు తాము వీరి నిమిత్తమే విచారించుచుంటిమనియు, వీరికి విచారము లేనిచో తమకుగూడ విచారము పోయినదనియు సెలవిచ్చిరి. కాని ఆపిల్లవాని తల్లి, సోదరి, పితామహియు మాత్రము మిక్కిలి దుఃఖించుచుండిరి. ఈమహాదుఃఖబాధచే నాపిల్లవాని సోదరి స్పృహతప్పి పడిపోగా తన తమ్ముడు ప్రకాశమానమైన ముఖముతో సూక్ష్మశరీరములో నొక యేనుఁగుమీద నెక్కి ఆమెదగ్గఱకువచ్చి, “నీవు దుఃఖించుచున్నందున నేను క్రిందికి దిగి రావలసి వచ్చినది. శబ్దగురువు నొడిలో నే నాడుకొను చుంటి” నని చెప్పి యామెను సంతోష పఱచెను హుజూరుమహారాజువారు, శబ్దగురు వనగా రాధాస్వామిదయాభురే యని యందఱకును దెలియఁజెప్పిరి. పిల్లవాని సోదరియొక్క యీ పైస్వప్నముచే నందఱకును దుఃఖోపశాంతి గలిగెను.

(1) ‘శబ్దగురువు’ అనగా వడ్డురువుయొక్క శబ్దస్వరూపము ఆస్వరూపములో వడ్డురువు పరమ పురుషరాధాస్వామీరయాభురే నేకమై యుండుట

సంతసద్గురువుగ నున్న కాలము

42. స్వామీజీమహారాజువారి నిర్యాణానంతరము సత్సంగులు తమ్ము సద్గురువుగ భావించి గారవించుటకు హుజూరుమహారాజువా రంగీకరించెడి వారు గారు. వారు సత్సంగమునకై ప్రతిదినమును పన్నీగల్లికిని, ప్రత్యాది వారమును స్వామీబాగ్ నకును వెళ్ళుచుండెడివారు. రాధాబాగ్ స్వామీ బాగ్ లయావత్తు ఖర్చులకును సాధువుల భోజనాదిసదుపాయములకును గావల సిన ద్రవ్యమును ప్రతిమాసమును వారు తమజీతము లోనుండి యిచ్చుచుం డెడివారు. సాధువుల కానుకగానిగ నిచ్చుచుండిన ద్రవ్యమును గూడ వారు తగ్గించలేదు. వారు, సత్సంగులు తమ్ము సద్గురువుగ నెంచుట కంగీకరించ కుండినను, సత్సంగములో నమృతవచనములను సెలవిచ్చుచు, సత్సంగులకు దుఃఖోపశమనము గలిగించుచుండెడివారు. వారు స్వయముగ రాధాజీ చిన్న మాతాజీ గార్ల దర్శనముకొఱకై వెళ్ళి వారి సేవజేయుచు, నితరులను గూడ నట్లు చేయుడని హెచ్చరించు చుండెడివారు. పవిత్ర కుటుంబములోని వారందఱి యెడలను వారు గౌరవమర్యాదల నదివఱలోవలెనే జూపు చుండెడివారు.

43. క్రీ॥శ॥1879సం॥రములో హుజూర్ మహారాజ్ వారి తల్లిగారు చనిపో యిరి హుజూరుమహారాజువారు తమ కులీనులతో కలిసిమెలిసి తిరుగక, వారిల యిండ్లలో కార్యకరాదులకగూడ పోకుండుటచే, కులీనులందఱును కట్టకట్టి వారి తల్లిగారి దహనసంస్కారక్రియలో తోడ్పడకుండుటకు నిశ్చ యించుకొనిరి. కాని హుజూరుమహారాజువారు వారందఱకు నాచారప్రకా రము కబురుచేసి స్వామీబాగ్ నకు కూడ వార్తనంపిరి. పిమ్మట చాలమంది సత్సంగులు సాధువులు నచ్చటకు వచ్చియుండుట జూచి, వారి వర్ణింపులు గూడ సిగ్గుజెంది దహనసంస్కారము గావించుటలో పాల్గొనిరి.

44. హుజూర్ మహారాజువారి పూజ్యధర్మపత్ని దయాదాక్షిణ్యములుగల సుగుణవంతురాలు ఆమె సత్సంగుల యెడలను బంధుగుల యెడలను గూడ నెల్లప్పుడు దయాప్రేమలను జూపుచు నందఱకును భక్తిమార్గమును బోధించు చుండెడివారు. హుజూర్ మహారాజువారి సేవ చేయుట కందఱకు నామె సావ కాశ మిచ్చుచుండెడివారు. 1885 సం॥రము ఫిబ్రవరినెల 26న ఆమె బహు

కాంతియుతముగ గతించిరి. అంతకు రి మాసముల క్రితమే హుజూరుమహారాజువా రామె ఫిబ్రవరినెలలో చనిపోయెదరని సెలవిచ్చియుండిరి. సత్సంగులు ప్రార్థించుటచే నామె చనిపోవుట కొక గంటముందు, అందఱకు నామె దర్శనమును చేసికొను సావకాశము నొసంగిరి.

45. హుజూరుమహారాజువారు పోస్టుమాస్టరు జనరలుగ నున్నపుడు, ఒక రోజున నొక పంజాబీ సత్సంగి భజనాభ్యాసములో నిమగ్నుడై కాలపరిమాణము మఱచిపోయినందున తన ఆఫీసునకు చాల యాలస్యముగ వెళ్ళెను అతడొఫీసునకు వెళ్ళిన పిమ్మట తన తప్పిదమును మన్నింపుడని ప్రార్థించగా తన తోడి గుమాస్తాలందఱులు అతడు సరియైన సమయమునకే వచ్చి హాజరు పుస్తకములో (attendance register) సంతకము కూడ చేసినట్లు చూపిరి. అతడు ఆశ్చర్యపూరితుడై సాయంకాల సత్సంగములో హుజూరుమహారాజువారి కావృత్తాంతమును జెప్పగా వా రతడు గురుకటాక్షమువలన నట్లు రక్షింపబడెనని జెప్పి ముందు సావధానముగ నుండవలసినదని సలహా నిచ్చిరి.

46. హుజూరుమహారాజువారు అలహాబాదులో నున్నపుడు పెద్ద పెద్ద ఆంగ్లేయాధికారులు వీరితో మతవిషయిక చర్చలను జేయుటకు వచ్చెడివారు. వీరు యుక్తియుక్తముగను వేదాంతప్రోద్బలముతోను వైజ్ఞానికరీతిని కారణములను జూపి వారలకు నచ్చచెప్పెడివారు. ఒకసారి యొక పెద్దయుద్యోగస్థుడు హుజూరుమహారాజువా కొక గంటసేపు చర్చించగ విని, వెంటనే ఆపరమపురుషుడే ఈగదిలోనుండి మాట్లాడుచున్నట్లు తనక నిపించుచున్నదని యనెను. అంతట హుజూరుమహారాజువారు, “అవును ఆపరమపురుషుడు సర్వాంతర్యామియు. సర్వజ్ఞులును నేను వారి దీనసేవకుడను మాత్రమే” యని బదులు చెప్పిరి. అప్పటి నుండియు నాయుద్యోగస్థుడు వీరిని బహుగౌరవముగ జూచుచుండెను. ఐరోపాదేశపు (యూరోపియన్) ఉద్యోగస్థులలోను దేశీయోద్యోగస్థులలోనుగూడ హుజూరుమహారాజువారు తమ పరిపూర్ణ నిర్వాహకత్వక్రిక ప్రఖ్యాతి నొందిరి. ఒక కొత్త యుత్తమోత్తమ మతనాయకులుగ పేరు గాంచుటచే, వారందఱును వీరి నమిత గౌరవమర్యాదలతో జూచుచుండెడివారు.

47. పారమార్థికకృత్యముల కెక్కువ కాలమును వినియోగించగోరి, హుజూరుమహారాజువారు 1886లో తమ యుద్యోగమునుండి విరమించుకొన

గోరగా పోస్టాఫీసుల డైరెక్టరుజనరలుగారు (Director-general of Post Offices) వారి నింకను కొంతకాలము పనిచేయవలసినదని గోరుచు, వారి కేమైనను శ్రమ యిబ్బందు లున్నయెడల తనకు తెలియజేసినచో వానిని నివారించెదనని చెప్పిరి. హుజూరుమహారాజువారి రండుచే నింకొక యాటు మాస ములవఱకు పనిచేయుట కంగీకరించిరి. ఆ గడువయిపోయిన పిమ్మట వారు మఱొక విడుదల విన్నపమును పంపిరి ఆ విన్నపమును డైరెక్టరుజనరలుగారు మఱొక సత్సంగియద్యోగస్థునిద్వారా తిప్పి వేయుచు, తనవైపు నుండియు నాసత్సంగివైపునుండియుగూడ హుజూరుమహారాజువారి నుద్యోగమునుండి అప్పుడే విరామమునొందవలదనియు, మఱొక రెండుసంవత్సరములవఱకు నుద్యోగ కాలవృద్ధికి (Extension) అంగీకరించవలసినదనియు, ప్రార్థించుమని ఆసత్సంగితో చెప్పి కబురు పంపించిరి. కాని హుజూరుమహారాజువారు సత్సంగ సేవకును మానవజాత్యుద్ధారకార్యమునకును ప్రాముఖ్యము నిచ్చుటచే వారి కోరికను సగౌరవముగ తోసిపుచ్చిరి. డైరెక్టరుజనరలుగారు హుజూరుమహారాజువారికి, వారుచేసిన ప్రశంసనీయసేవలకు అదనముగ మఱొక రు 1000/-లు ప్రత్యేక పెన్షనుతోకలిపి మొత్తము రు 5000/-లు సాలియానాపెన్షనును సిఫారస్ చేసిరి. ప్రభుత్వముచే నాప్రకారము ఆమోదింపబడినది. హుజూరు మహారాజువారు నలువది సంవత్సరములు ఆవిభాగములో పనిచేసి 11వ ఫిబ్రవరి 1887వ తేదీన నుద్యోగమునుండి విరమించుకొనిరి. వారుద్యోగమునుండి విరమించుకొనిన పిదప పీఠల్మండీలో తమ స్వగృహముననే సత్సంగము చేయ నారంభించి, సత్సాగులవలన సేవను స్వీకరించుటకు గూడ సంగీకరించిరి.

48. హుజూరుమహారాజువారు పోస్టుమాస్టరుజనరలుగా నున్నపుడు, తమ వద్దకు వచ్చిన యుత్తరముల పైకవల్లను విప్పకుండ నాకవరు పై భాగముననే, అందుకు సమాధానముగ నివ్వవలసిన యుత్తరువులను వ్రాయుచుండెడివారట. ఆ యుత్తరువు లెన్నడును తప్పకుండ నాయుత్తరములలోని విషయములకు పూర్తిగ ననుగుణముగనే యుండుచుండెడివి.

49. ఉద్యోగమునుండి విరమించుకొని ఆగ్రాలో సత్సంగ కేంద్రమును స్థాపించిన తర్వాత వారాంతర్యముగను బాహ్యముగను గూడ సందఱపై దయజూపుచు, నెక్కడెక్కడి దూరస్థ సంస్కారీ జీవులను తమ శరణ్యము లోనికి తీసికొనుచుండిరి

50 దీనత్వముతో భగవంతుని శరణుఁ జొచ్చినవారందఱియందును వారి పారదయాకటాక్షములను, ప్రేమదానమును వర్ణించెడివారు. వారి దివ్యామృతవచనముల మహాకర్షకప్రభావము వలన, వినువారందఱకును తీవ్రమైన సత్యాన్వేషణసక్తి గలుగు చుండెడిది. దీనత్వముతో శరణుఁజొచ్చినవారికి వారి రాంతర్యదర్శన మిచ్చి యానందపటచుండెడివారు. తమ యాంతర్యానుభవముల నెవరును మఱొకరితో చెప్పకూడదను నిబంధన యుండెడిది. ఎవరైనను వారివద్దకు సందేహములను, సంశయముల నడుగుటకై వచ్చినప్పుడు వారు వచ్చినపుచ్చకు లింకను పెదవి మెదపకమునుపే వారి సంశయము లన్నిటికి సమాధాన మిచ్చుచుండెడివారు.

51. ఆరతిసమయమున హుజూరుమహారాజువారి యెదుట కూర్చుండిన సాధువులును సత్సంగులును ఆంతర్యమున నూర్ధ్వచైతన్యమండలములకు ఆకర్షింపబడిపోవుటచే నానందమగ్నులై తమశరీరము, గృహము, ఉద్యోగ వ్యాపారముల విషయములను పూర్తిగ మఱచిపోవుచుండెడివారు. అయినను వారు తమ దయాకటాక్షములచే నట్టివారల కేవిధమైన ప్రాపంచికనష్టము వాటిల్లకుండ కాపాడు చుండెడివారు ఆ భక్తులు తమ శరీరమును మనస్సును ధనసంపత్తులను సర్వస్వమును వారి చరణములవద్ద నర్పించెడివారు. వారు స్వేచ్ఛచే సత్సంగమును విడిచిపెట్టి తిరిగి తమ గ్రామములకు వెడలిపోవుట కియ్యకొనెడివారు కారు. సత్సంగమునుండి దూరముగ వెడలిపోయిన పిదప నా సత్సంగప్రభావము వారలపై చాలకాల ముండిపోయెడిది. హుజూరు మహారాజువారు తమ శరణ్యము నొందినవారిందఱపై నను తమ రక్షకహామము నెల్లప్పుడు నుంచి, వారల స్వార్థపరమాగ్రముల రెండింటిని పూర్తిగ కనిపెట్టు చుండెడివారు. వారి భక్తులందఱును పరస్పరము సోదరసౌహృద్ద ప్రేమభావములతో బ్రవర్తించెడివారు.

52. హుజూర్ మహారాజువారు తమ్ముగుఱిఁచి ప్రశంసోక్తులను గాని శ్లాఘావాక్యములను గాని యెంతమాత్రము నహించెడివారుకారు. వారి రట్టి ప్రశంసోక్తుల నణచివేసెడివారు గూడ. అయినను వారి కీర్తి కస్తూరినువా సనలవలెనే నలుదిశల వ్యాపించెను. వారి ప్రతిపక్షులు వారి వీధినుండి వెళ్ళినచో వారి యింటివాకిలిదీపపుకాంతి ప్రభావముచే తమ కైహికవిషయములపై వైరాగ్యము గలుగునేమో నను భయముచే నావీధినిగూడ పోయెడి

వారు కారట. వారి దివ్యోపదేశములను విని, వారి సత్సంగమును చేసికొని వారి సాన్నిధ్యమున నుండుటచే నేరికై న మనస్సు జగత్తునుండి విరక్తిజెంది యంతర్ముఖ మైపోయెడి దనుట నిస్సంశయమే. వారి స్వరూపములో నొక యద్భుతాకర్షణమహిమ యుండుటచే, నా మహాపురుషుని దర్శనమాత్రము ననే ప్రజలు వారివైపున కాకర్షింపబడి, ఆనందప్రేమలతో తన్మయమయిపోవు చుండెడివారు.

53. పూర్వదేశీయమత విషయములలో ప్రవీణులైన శ్రీమేక్సుముల్లరు (Max Muller) దొరగారు 1898 సం॥రములో “శ్రీరామకృష్ణుని జీవితము, వారి బోధలును” (Sri Ramakrishna, His Life & Teachings) అను గ్రంథములో, హుజూర్ మహారాజువారిని గురించి వ్రాసిన యీ క్రిందిపంక్తులను, ఈ సందర్భములో, పాఠకులు చదివి యానందించెదరు గాక.

“ప్రస్తుతము దాదాపు 70 ఏండ్ల వయస్సుగల రాయ్ సాలిగ్రామ్ సాహాబ్ బహాదుర్ వారు పోస్టాఫీసులో నొక యధికారిగ నుండి బహుచాక చక్రముతోను, దేశప్రజలకు బహులాభదాయకముగను జీవితమును గడిపిరి. వారు చివరకు ఉత్తరావరప్రాంతములకు (North Western Provinces) పోస్టుమాస్టరుజనరలు పదవి నలంకరించిరి. 1857 సం॥రమునాటి విద్రోహములో జరిగిన భయంకరసంఘటనలచే వారి మనస్సున చాల గాఢప్రభావము గలిగెను. స్త్రీలును, పురుషులును, పసిపిల్లలును వేసవేలుగ వారి కండ్లయెదుట తెగనరకబడి పోవుటయు, ధనికు లొక్కపెట్టిన కడుబీద లయిపోవుటయును, కడు బీదలు అకస్మాత్తుగ నమితానర్థసంపత్తుల బడయుటయును జూడగ, వారి కీ ప్రపంచముయొక్క క్షణభంగురత్వము నశాశ్వతస్థితియును మనస్సున నాటుకొనిపోయెను. అదివఱలో తమ మనస్సు నాకర్షించి తమశక్తి సంతను వాని సంపాదన నిమిత్తమై వినియోగింప జేసినట్టి యావద్వస్తుజాలము నుండియు నొక్కసారిగ వారి మనస్సప్పుడు విరక్తిజెందెను, అయినను వారు, చిన్ననాటి నుండియు పారమార్థిక పేదాంతవిషయములందే యభిరుచి గలిగి యుండుటచే, నుద్యోగముజేయు కాలములోగూడ చాలసమయమును మత గ్రంథములను శ్రద్ధగ చదువుటలో వెచ్చించెడివారు. కావుననే వారు విద్రోహముయొక్కయు, తత్ప్రతిఘటనము యొక్కయు భీకరసంఘటనలను జూచిన మీదట, నీ యసహ్యదుఃఖమయకూపమునుండి పరువిడి నిర్మల శాశ్వతా

నందస్థానము నన్నేషింపగోరుట గొప్పయాశ్చర్య మేమియు గాదు. వా రనేక యోగులను సన్యాసులనుగూడ కలిసికొని సంప్రతించుచుండిరి. కాని వారి కందువలన నేమియు నుపయోగము లేకపోయెను. చిట్టచివరకు పోస్టాఫీసులో తమ తోడియద్యోగి యొకరు, తమ జ్యేష్ఠసోదరు లొక విశ్వసనీయులైన యాధ్యాత్మికశిక్షకులని, వీరికి తెలియ జేసిరి. రెండు సంవత్సరములు వారి సదుపదేశములను వినుచును, వానిని ఉపనిషత్తులు మొదలయిన పవిత్ర గ్రంథములతో సరిపోల్చుకొనుచును గడపిన పిమ్మట, వీ రనన్యభక్తితో వారి శిష్యులుగ జేరిరి. వా రాగ్రామాలో నున్నపుడు, తాము స్వయముగ తమగురువుగారికి సేవచేసెడివామి, గాని మతెవ్వరి నా సేవ జేయనిచ్చెడివారు గారు. తామే స్వయముగ తమ గురువుగారికి పండి విసరి, వంట జేసి స్వ హస్తములతో నాహారము తినిపించుచుండెడివారు. ప్రతిదినమున నుదయము పూట తమగురువుగారికి స్నానార్థమై, రెండు మైళ్ళ దూరమునుండి యొక కుండెడు స్వచ్ఛదళమును శిరమున నుంచుకొని తెచ్చెడివారు. వారు తమ మాసిక వేతనమునుగూడ నా పరమసంతున కిచ్చివేయగా, నా పరమసంతులు వీరి ప్రీతిప్రత్యాదుల పోషణకు గావలసిన ద్రవ్యమును మాత్రము వీరి కిచ్చి, శేషించిన మొత్తమును ధర్మార్థమై వెచ్చించెడివారు. వీరి యింటి విషయముల నన్నిటిని నీరిగురువుగారే కనిపెట్టుచుండిరి. వీరు కాయస్థులును, ఆ పరమసంతులు ఖత్రి కులజులు నగుటచే, వీరి గృహవిషయము లన్నియు వారు కనిపెట్టుచుండుటయు, వీరు తమ గురువుగారికి వంటజేసి వారియుచ్ఛిష్టమును ప్రసాదభావముతో తీసికొనుటయు, వీరి సజాతీయులయిన కాయస్థులెవరికి నిష్ఠము లేకుండెను కాని సజాతీయు లెంతవిరోధించినను వీరు కొంచెముగూడ లెక్కజేయలేదు. కొంతకాలముయిన తర్వాత నీశిష్యుడు తమ యుద్యోగమునుండి విరమించుకొనుటకు గురువుగారి యనుమతిని వేడుకొనిరి. కాని యా పరమసంతులొప్పుకొనలేదు. వీని ఉత్తరావరి ప్రాంతములకు (North Western Provinces) పోష్టమాస్టరుజనరలుగా నియమించినపుడు వీరు తిరిగి యుద్యోగము నుండి విరమించుకొని తమ యావత్సమయమును శక్తిని ఆధ్యాత్మిక జీవితములో వెచ్చించుటకు, గురువుగారి పాదములపై బడి నారి యనుమతిని ప్రార్థించిరి. కాని యా పరమసంతు ఉద్యోగధర్మము నెఱవేర్చుచున్నంత మాత్రమున నాధ్యాత్మికాభివృద్ధి కేమియు నాటంకము కలుగ నేరదని జెప్పి, వారి ప్రార్థనను తిరిగి నిరాకరించిరి అందుచే వారు అగ్రామండి అలహాబాదు వెళ్ళి అచ్చట నాకొత్త యున్నత పదవిని చాల యేండ్లు

జయప్రదముగ నలంకరించి, తపాలావిభాగములో నెన్నో మహోపకారకములయిన సంస్కరణములను మార్పులను జేసిరని ప్రఖ్యాతి గాంచిరి.

“1878 సం॥రములో తమ గురువుగారు నిర్మాణము నొందువఱకు, వారికి తమ యుద్యోగమును వదలిపెట్టుటకు స్వాంతంత్ర్యము లేకపోయెను. వారికి గూడ నట్లుచేయుట యుక్త మనిపించలేదు. పిమ్మట వారే గురువై వారిని గోరిన వారందఱకు పారమార్థికవిషయముల నుపదేశించెడివారు. వారి యుపదేశములను వినుటకు వచ్చినవారు సామాన్యముగ సంసారమును వదలి సన్యాసిజీవనము నవలంబించునంతగ ప్రభావితము లగుచుండినందున రాయ్ సాలిగ్రామ్ వారివద్దకు వెళ్ళినవారందఱును కుటుంబమును విడచి సన్యాసులైపోవుదురని యొక గొప్పప్రతీతి వ్యాపించెను. ఇంతియగాక వారిమేడమీది దీపపుకాంతి నెవరయినను చూచినంత మాత్రముననే, వారు తమ బంధుగులను జగత్తునుగూడ విడచిపెట్టి, సంఘమునకు నిరుపయోగ మగునంతగ విరక్తులయితరుదురనిగూడ చెప్పుకొనుచుండిరి. మేము చివరసారి వారిని గుఱించి వినినప్పు డావృద్ధపురుషులు సజీవులైయుండిరి. అప్పుడు ప్రతిదిసమును దేశములోని వివిధప్రాంతములనుండియు, స్త్రీపురుషుల నేకులు వారి భవనమునకు తండోపతండములుగ వచ్చుచుండెడివారు. పరమార్థవిషయముల నుపదేశించుటకై వారు గాత్రింబవల్క్వి అయిదు సమావేశములను జేసెడివారు. వారి కందుచే నిద్దురపోవుటకు రెండుగంటలకన్న నెక్కువ సమయము లేకుండెడిది. వారు బ్రాహ్మణులు శూద్రులనిగాని, ధనికులు నిరుపేదలనిగాని, శిష్టులు దుష్టులనిగాని వివక్ష లేకుండ, వచ్చినవారందఱను సమానాదరముతో చూచెడివారు. వారిదృఢతములను జేయగలరని ప్రజలకు సంపూర్ణ విశ్వాసము గలదు. కాని యట్టిపనులను జేయుట తమ కన్యకాసన్యాసము నని వారు భావించెడివారు. రాజప్రతినిధిగారికి (Viceroy) అసిస్టెంటు సర్జను (Assistant Surgeon) గ నుండిన కీ॥శే॥డాక్టరు ముకుందలాల్ గారు ప్రాణాయామము నెక్కువగ సభ్యాసముచేయుటచే స్పృహ తప్పిపోయిన రోగులను వీరివద్దకు పంపించుట వాడుక యనియు, వీరు అట్టి రోగులపై తమ దృష్టిని ప్రసరింప జేసినంత మాత్రముననే వారికి తిరిగి స్పృహ చేకూరుచుండెననియు, వీరు అట్టివారందఱకు ప్రాణాయామాభ్యాసము నిరుపయోగము నపాయకరము నని బోధచేయుచుండెడివారినియు, చెప్పుచుండిరి.”

54, హుజూర్ మహారాజువారి కాలము చారిత్రకముగ చాలప్రాముఖ్యముగలది. ఏలనన నక్కాలమున రాజారామమోహనరాయ్, మహర్షి దేవేంద్రనాథరాకూర్, స్వామీదయానంద్, శ్రీరామకృష్ణపరమహంస, కేశవచంద్రసేన్. వివేకానంద, రామతీర్థ, అరవిందఘోష్, మొదలగు నందఱో ప్రతిభాశాలురగు యువకులు, సత్యాన్వేషణసక్తిచే ప్రజ్వలితహృదయులై ప్రజలకు వివిధ విభాగములలో జ్ఞానప్రబోధము గలుగజేయునట్టిమహానాయకులుగ నైరి ఈకాలములోనే, బ్రహ్మసమాజము, ఆర్యసమాజము, దేవసమాజము, ప్రార్థనాసమాజము, అంజమానే ఇస్లాము మొదలగు నన్నియో పారమార్థికసంఘములుగూడ స్థాపింపబడినవి. అఖిల భారత జాతీయ మహాసభ (Indian National Congress)గూడ నీసమయముననే 1885 సం॥రములో స్థాపించబడినది. అస్పృశ్యత, పంక్తిభోజననిర్బంధములు మొదలగు సంకుచితప్రాచీనభావములు ప్రజలమనస్సుల నాకర్షించుట తగ్గిపోయెను. అప్పటినుండియే పారమార్థికసంఘములన్నియు తమ తమ విశ్వాసములను భావములను పట్టుదలగ ప్రచారముచేయుట ప్రారంభించినవి.

55. సాధువుల సహాయక మహాంతుగ నున్న విమలదాసునకు చాల జబ్బు చేసి జీవించుట నిరాశాప్రాయ మయ్యెను. ఆయనకు చైతన్యము లోనికి ఆకర్షించుకొనుట మొదలుపెట్టగా హుజూరుమహారాజువారు ఆంతర్యమున దర్శనమిచ్చి ఇంకను రెండుమాసము లుండుమని చెప్పిన త్లతః అర్థము జేసికొనెను. ఆయన స్వస్థతెగల్గినపిదప, సత్సంగమునకు వెళ్ళి హుజూర్ మహారాజువారి దర్శనము చేసికొని తన యనుభవమును చెప్పగా హుజూర్ మహారాజువారు, “నే జెప్పినదానిని తప్పటర్థము చేసికొన్నావు. నీకు రెండు మాసములుకాదు, రెండు సంవత్సరముల కాల మివ్వబడినది” అని సెలవిచ్చిరి. రెండు సంవత్సరములయిన తర్వాత విమలదాసుగారికి తిరిగి సుస్తీ చేయగా హుజూరుమహారాజువారి దర్శనమునకై ఆయన పరితపించుచుండెనని నారికి కబురు వెళ్ళెను. అప్పుడు హుజూరుమహారాజువారు ఆయన కార్యము నెఱవేరినదని చెప్పి మూడు రోజులయిన తర్వాత వచ్చి చూచెదనని కబురు పంపిరి. మూడవ రోజున మధ్యాహ్నము హుజూరుమహారాజువారు విమలదాసుగారిని చూచుటకై, తమతోగూడ నాయనను చూడ గోరిక గల వారి నందఱును వెంటబెట్టుకొని స్వామీబాగుకు వెళ్ళిరి. విమలదాసుగారు, హుజూరుమహారాజువారి రెప్పుడు వచ్చెదరని యత్యాతురతతో ప్రతిసాధువును అడుగు

చుండిరి. ఇంతలో హుజూరుమహారాజువారు స్వామిబాగు చేరుకొని ముందు స్వామిజీమహారాజువారి సమాధివద్ద మ్రొక్కుటకు వెళ్ళి, తర్వాత విమల దాసువద్దకు వచ్చి వారి యారోగ్యమునుగూర్చి యడిగిరి. అంతట విమల దాసుగారు హుజూరుమహారాజువారు తనకు రెండు దినములక్రితము దర్శన మిచ్చినది లగాయిత సుఖపుగనే యుంటున్నదని చెప్పి, మఱియు “హుజూరు వారు నా కార్యమును సంపూర్ణముగ నెఱవేర్చిరి. నేనిప్పుడు తమకు ధన్యవాదముల నర్పించుటకే కనిపెట్టుకొని యున్నాను. నన్నంతర్యమున తమ చరిణములందు జేర్చుకొన గోరుచున్నాను” అని ప్రార్థించెను. హుజూరుమహారాజు వారు ఆయనను ఒక్కక్షణ ముండుమని చెప్పి భజనఘర్కు వెళ్ళిరి ఇంతలో విమలదాసుగారు ప్రాణములను విడిచిరి. హుజూరుమహారాజువారు దహన సంస్కారమునకై ఆయనశరీరమును గొనిపోవుట కేర్పాట్లు చేయుటకు తమ విచ్చిరి

56. సెలవు దినములలో చాలమంది సత్సంగులు దర్శనారమై పీఠంబుండి పోవుచుండెడి వారు. సెలవులయిన తర్వాత తమ యుద్యోగములు మొదలగు పనులను జేసికొను నిమిత్తము వెనుకకు వెళ్ళుటకు వారికిష్ట ముండెడిది కాదు. హుజూరుమహారాజువారు వారలను నెళ్ళుమని తిరిగితిరిగి రెటించి చెప్పచుండి నను వారలు వెళ్ళక రైలుకు తఱుచు కాలాతీతముగ పోవుచుండెడి వారు. అయిన నారైలు గూడ కాలాతీతముగనే వచ్చుచుండుట తటస్థమగు నెప్పుడు సేభక్తునికిని బాధ లేకుండ జరిగిపోవుచుండెడిది.

57. అప్పుడప్పుడు భక్తులు హుజూరుమహారాజువారికి చాల విలువగల దుస్తులను దెచ్చియిచ్చి, వారి యారతిచేయు సావకాశము కొఱకై యీతర తతో ప్రార్థించెడివారు. హుజూరుమహారాజువారు వారల కోర్కెను తీర్చుట కంగీకరించి, ఆదుస్తులను ధరించి కూర్చుండి తమయెదుట నాసత్సంగులు కూర్చుండుట కానతినిచ్చుచుండిరి. అప్పుడు పవిత్రవాణినుండి శబ్దములను పఠించెడివారు. ఒక్కొక్కప్పుడు వారు కొంత శబ్దములను అప్పటికప్పుడు కల్పించెడివారు. అచ్చటనున్న మిగత సత్సంగులుగూడ నాయారతివలన నాధ్యాత్మిక లాభము నొందుచుండెడివారు. ఆ దుస్తులతో హుజూరుమహారాజువారి స్వరూపము భక్తుల హృదయముల నాకర్షించి వారి మనస్సున గాఢముద్రిత మయిపోవుటచే, పిమ్మట చాలకాలమువఱకు వారి దివ్యమనోహరస్వరూపమునా సత్సంగులు ధ్యానము చేయగల్గుచుండిరి. ఈవిధముగ

హుజూర్ మహారాజువారు నిరంతరము నేదో యొక హృదయాకర్షకము, సతి మనోహరమునైన కొత్తకొత్త తీరువు నవలంబించుచు, సత్సంగుల హృదయములందు సద్గురుప్రేమను సద్గురు దర్శనాసక్తిని యభివృద్ధి జేసెడివారు. హుజూర్ మహారాజువారికి భేంటుగ నర్పించిన దుస్తులు, నగలు నీవిధముగ పవిత్రము జేయబడిన పిమ్మట వానిని భేంటుగ నిచ్చిన సత్సంగులకే తిరిగి యిచ్చి వేసెడివారు, లేదా, సాధువులకు పంచిపెట్టుచుండెడివారు.

57. ఒకానొకప్పుడు లూథియానా జిల్లాలో నొక పల్లెటూరునుండి యొక వయోవృద్ధ సత్సంగిని, తన స్వహస్తములతో వడికిన నూలుతో ఖద్దరుదుస్తులను తయారుచేయించి, హుజూర్ మహారాజువారి కర్పించుటకై మూటకట్టి తీసికొనివచ్చెను ఆమె హుజూర్ మహారాజువారు విలువగల దుస్తులను ధరించుట జూచి, తాను తెచ్చిన హీనవస్త్రముల నర్పించుటకు సంకోచించెను. ఆమె వంగి మొక్కునపు డా మూట క్రిందపడగా హుజూర్ మహారాజువారా మూట యేమిటని యడిగిరి ఆమె చాల లజ్జాభయకంపితరాలగుచు తన యుద్దేశ్యమును చెప్పకొనెను. హుజూర్ మహారాజువారా మూటను వెంటనే తీసికొని, లోనికి పోయి ఆ బట్టలను ధరించి యీవలకు వచ్చి, నీవు తీసికొని వచ్చిన దుస్తులు అన్నిటికంటె చాల బాగున్నవే' యని చెప్పి యామెను సంతోషపెట్టిరి. తరువాత నాబట్టలను సత్సంగులకు ప్రసాదముగ పంచిపెట్టి, ఆవృద్ధ స్త్రీకి బహుమానము క్రింద వేతె దుస్తుల నిచ్చిరి.

59. తమ వద్దకు జిజ్ఞాసతో వచ్చిన ప్రేక్షకులకును, సత్యాన్వేషకులకును హుజూర్ మహారాజువారు రాధాస్వామిమతముయొక్క మహిమాధిక్యములను కొత్తకొత్త హేతువులతో కొత్తవిధమున జెప్పి వారి మనస్సున నా విషయములు నాటుకొనిపోవునట్లు చేసెడివారు. వారి యమృతవచనము లెల్లప్పుడును నూతనగూఢవిషయములతో నవీనభావములతో నొప్పారుచు నొక యపూర్వవిధమున నుండెడివి. హుజూర్ మహారాజువారు రాధాస్వామి మత విషయములను వివిధ సమయములందు వెవ్వేటు విధములుగ విశదీకరించుచుండెడివారు. వారు సెలవిచ్చెడి ప్రతిమహావచనముగూడ నెప్పటికప్పుడు నవీనకాంతులతో నవీనమనోహరరీతిని నవీనశోభతో ప్రకాశించుచుండెడిది.

60. స్వామిజీమహారాజువారి కాలములో ఆరతి జేయువిధము పూర్వాచార ప్రకార ముండెడిది, అనగా భక్తు లొకపళ్ళెములో దీపము వెలిగించి

పెట్టి, ఆపశ్యేమును చేతితో పట్టుకొని స్వామిజీమహారాజువారి సమ్ముఖమున పైకిక్రిందికి త్రిప్పుచుండెడివారు. ఆసమయమున నితరసత్సంగులు ఆరతిశబ్దములను పఠించుచుండెడివారు. కాని హుజూరుమహారాజువారు ఆరతిజేయు సమయమున, వారు స్వామిజీమహారాజువారియెదుట నట్టి జ్యోతిని వెలిగించిన పశ్యేమును 2, 3 సార్లు మాత్రమే త్రిప్పి, పిమ్మట స్వామిజీమహారాజువారి యెదుట కూర్చుండి కనురెప్పవేయకుండ వారి నేత్రకమలముల పైపు తదేక దీక్షగ జూచుచుండెడివారు. కావుననే హుజూరుమహారాజువారు తమ యాధిపత్యకాలములో, భక్తులకు మొట్టమొదట ఆరతియొక్క యుద్దేశ్యాదర్శములను తెలియజెప్పి పిమ్మట శబ్దముల పఠింపనక్కఱలేకుండగనే సత్సంగులను సద్గురుని నేత్రకమలములందును, ఫాలభాగమునందును దృష్టి నేకాగ్రచిత్తముతో నిలుపుడని సెలవిచ్చెడివారు. భక్తులు అట్లుచేయునపుడు వారిలో, సద్గురువు ధ్యానావసను కలుగజేయుదురు. ఇట్టి ఆరతిని నిశ్చబ్దారతియందురు.

61. ప్రారంభములో తమ్ముతాము పుత్రులుగను హుజూరుమహారాజువారిని తండ్రిగను భావించులాగున సత్సంగులందఱకు నలవఱచి, హుజూరుమహారాజువారు మహాదయాకటాక్షములతో భక్తిమార్గమును సులభసాధ్యము జేసిరి. హుజూర్ మహారాజువారు సత్సంగులపై దయా ప్రేమవర్షమును గురిపించి వారల నుత్సాహపఱచుచు, లోకములో తండ్రి తన పిల్లలయెడల నెట్లు ప్రవర్తించునో యట్లే, సత్సంగులయెడల గొప్ప సహనశక్తితోను తుమాభావముతోను ప్రవర్తించుచు, సత్సంగుల లోపములను తప్పిదములను తుమించుచుండెడివారు. అందుచే తండ్రియొడిలో నాడుకొనుపిల్లలవలెనే, సత్సంగులు వారి చరణములవద్ద నతిసంతోషముగ నంటిపెట్టుకొని యుండెడివారు. సత్సంగులు వారి యపారదయాకటాక్షముల ననుభవించుచు, దీనత్వ కృతజ్ఞతా భావములతో నిండి, నిత్యము నానందమగ్నులయి యుండెడివారు.

62. హుజూర్ మహారాజువారు సత్సంగులకు అభ్యాససమయమున మనస్సు నేకాగ్రము జేయుట కనేకపద్ధతులను బోధించెడివారు. అవిధముగ సత్సంగులు మనస్సు నేకాగ్రము చేసికొనుచు పరమానందము నొందుచుండెడివారు. సత్సంగులు తమయాత్మ నాంతర్యమున సూర్ధ్వముగ నాకర్షించి పైకారోహింశజేయుటకై, సత్సంగములోపరించు శబ్దములలో వర్ణించబడు నున్న తాంతర్యస్థానములందు, పారసమయములో తమ లక్ష్యము నాంతర్యమున నిల్పుకొనుచుండుట యత్యావశ్యకమని వారు నొక్కిచెప్పుచుండెడివారు.

63. హుజూరుమహారాజవారు, ఆగ్రా పటణమునకు రాలేకుండి నట్టి యువ దేశాదులగు జిజ్ఞాసువులు మొట్టమొదట రాధాస్వామిమతములోని కొన్ని ప్రారంభికగ్రంథములను చదువవలయునని విధించి, అందు చెప్పబడిన సిద్ధాంతములను, సామాన్యనియమసిబంధనలను వారు హృదయపూర్వకముగ సంగీకరించిన పిమ్మటనే, వారి కుపదేశమున కనుజ్ఞనిచ్చెడివారు. అట్టివారికి, వారి యూరిలోని మఠాక సత్సంగిద్వారాగాని, లేక, ఆధ్యాత్మికసాధన సభ్యులను విధానమును తెలుపు నొక లిఖితపత్రముద్వారాగాని, యుపదేశము నిచ్చెడివారు. స్వసాధారణముగ సత్సంగులకు తమ భార్యల కుపదేశమిచ్చుట కనుజ్ఞనిచ్చి, యుపదేశానంతరము కేంద్రస్థానమునకు తెలుపుమనెడివారు వివిధపట్టణములలోను, పల్లెటూళ్ళలోను సత్సంగబ్రాహ్మణులగుడ సాపించబడుచుండెడివి.

64. హుజూర్ మహారాజవారి కాలములో ననేక ప్రచలితమతములవారు అనగా హిందువులు, మహమ్మదీయులు, క్రైస్తవులు, జైనులు, పార్సీలు మొదలగువారు రాధాస్వామిమతములో నుపదేశమునొంది యాధ్యాత్మిక లాభము నొందిరి.

65. అదేవిధముగ నున్నతచైతన్యమండలముల గూఢరహస్యముల నవగాహన జేసికొనుసమర్థత గల్గినట్టి భారతదేశముయొక్క వివిధప్రాంతములలోని ప్రజలు, అందులో ముఖ్యముగ కళాశాలోపాధ్యాయులు, భిషగ్వులు, న్యాయవాదులు, కళాశాలాపట్టభద్రులు (graduates) మొదలగు విద్యావంతులును, జ్ఞానసంపన్నులును చాలమంది యీమతమున చేరిరి.

66. దినములోని 24 గంటలలోను హుజూరుమహారాజవారు 3, 4 గంటలు మాత్రమే విశ్రాంతి దీసికొనెడివారు. సత్సంగము ప్రజాసామాన్యమందఱకును తెలువబడియుండి, రోజునకు 5సార్లు చేయబడు చుండెడిది. పైయూళ్ళనుండి జిజ్ఞాసువులు దర్శనార్థమై వచ్చినపుడు హుజూర్ మహారాజవారు కొంచెముగూడ విశ్రాంతి తీసికొనకుండ 24 గంటలు పనిచేసెడివారు. హుజూర్ మహారాజవారు దినమునకు 5సార్లు సత్సంగము చేయుటయేగాక, శేషించిన సమయమును జిజ్ఞాసువుల సంశయనివారణార్థమై చర్చలు నల్పుటకును, ఉత్తర ప్రత్యుత్తరములను వ్రాయుటకును, పవిత్రగ్రంథముల కవసరమయిన వ్యాసములను వచనములను చెప్పి వ్రాయించుటకును, వినియోగిం

చుచు, తమ భౌతికశరీరముయొక్క విశ్రాంతి విషయమై యీషణ్మాత్రము గూడ సరకుచేసెడివారుకారు.

67. చాలకాలము వఱకు పైయూళ్ళనుండి వచ్చిన సత్సంగులకు హుజూర్ మహారాజువారి గృహముననే బసలిచ్చి యుచితముగ భోజనముగూడ పెట్టుచుండెడివారు రానురాను దర్శనార్థమై వచ్చెడివారి సంఖ్య హెచ్చి పోయి, వారందఱకును తమ యింటనే బసలిచ్చుట యసాధ్య మగుటచే, భేంటుద్రవ్యమునుండి ఖర్చుపఱచి కొన్ని పరిసరగృహములను కొనిరి. అట్లే భేంటుద్రవ్యమును ఖర్చుపఱచి సత్సంగులకు వేతేవంటకాల నేర్పాటుచేసిరి. అయినను కొద్ది విశిష్టసత్సంగులును, సాధువులునుమాత్ర మదివఱలోవలెనే హుజూర్ మహారాజువారి గృహములోనే భోజనము చేయుచుండెడివారు.

68. హుజూర్ మహారాజువారు సాధువులకొరకు వసతిగృహములను కట్టించుటకును, స్వామీబాగు రాధాబాగులలో కొన్ని భవనములను నిర్మించుటకును, సమాధినిర్మాణమునకును, తమ స్వంతద్రవ్యమునే వ్యయపఱచుచు, భేంటుద్రవ్యము సంతను మిగిలిన గృహనిర్మాణపు ఖర్చులకును, సత్సంగుల భోజన వసతులు, ప్రసాదమువగైరా ఖర్చులకును వినియోగించెడివారు. తమ స్వంతద్రవ్యమునుండి బీదలకు అదివఱలోవలెనే కొంత ధర్మము చేయుచు, వితంతు స్త్రీలకును బీదసాదలకును వస్త్రములను గూడ పంచిపెట్టుచుండెడివారు.

హుజూర్ మహారాజువారి గ్రంథములు

69. హుజూర్ మహారాజువారి గ్రంథములలో వేదాంతులకు, తార్కికులకు, జ్ఞానులకు, యోగీశ్వరులకునుగూడ నగోచరమైన యున్నతచైతన్యధామములయొక్క వర్ణనలును, విశేషములును గలవు. అందలి భాష విద్యావంతులకును విద్యావిహీనులకునుగూడ, సులభముగ నవగాహన కాగల మృదుమధురశైలిలో నున్నది. హుజూర్ మహారాజువారు గద్యరూపమునను, పద్యరూపముననుగూడ నెన్నియో గ్రంథములను రచించిరి. వారు స్వయముగ వ్రాసిన వ్యాసములతో ప్రేమపత్రమును నొక పక్షపత్రికనుగూడ వారు అయిదుసంవత్సరముల పైకాలము పోచురించిరి. తరువాత నా పత్రికలో పోచురించిన వ్యాసములనే జేర్చి ప్రేమపత్రమును నాఱు సంపుటములుగల గ్రంథముగ నచ్చొత్తించి ప్రకటించిరి.

70 ప్రేమపత్ర) గాక, సీ మతసిద్ధాంతములను నూతన ప్రకాశము గల్గునట్లు వివరించిన గద్యరూపమయిన యనేకగ్రంథములు వారిచే రచింపబడినవి. వారు రచించిన “ప్రేమవాణి” యొక్క నాల్గు సంపుటములలో ప్రకటింపబడిన శబ్దములు భక్తుల హృదయములను ప్రేమవిరహభావములతో నోలలాడించును.

71. హుజూర్ మహారాజువారు తమ బోధలలో భగవంతుని యెడల భక్తి ప్రేమలకును, సద్గుణచరణములం దనురాగమునకును అమితప్రాధాన్యమిచ్చిరి. ఈరెండింటిని జయప్రదముగ నాధించినయెడల భక్తునికి ప్రపంచములోని జడపదార్థముల యెడలను, విహికనుఖములు వాంఛలయెడలను, సహజమైన రాగ్యము సిద్ధించును. భగవంతునియెడలను సద్గుణపునెడలను ప్రేమానురాగములు అమితావశ్యకములు. హుజూర్ మహారాజువారు తమ గద్యపద్య గ్రంథము లన్నింటిలోను తమ వచనములలో గూడ భగవంతు డపారప్రేమ సింఘువని బోధించి, వారిభక్తులీ సత్యము ననుభవరూపముగ తెలిసికొన గల్గునట్లు చేయునిమిత్తము వారి కాంతర్యానుభవముల నిచ్చుచుండెడివారు.

భక్తుల విచిత్రానుభవములు

72 హుజూర్ మహారాజువారు జిజ్ఞాసువులను, సూక్ష్మరూపములో దర్శనమిచ్చియు నితరవిధములుగను, తమ పాదపద్మములవద్ద కైలు ఆకర్షించుచుండిరో తెలియజేయునట్టి కొన్ని సంగతులను లీక్రింద నుదహరింపబడినవి.

(1) గంగారామ్ సింధీయను నొక వేదాంతి సింఘదేశపు హైదరాబాదులో సత్సంగులను తిఱచు కలసికొనుచు, వారు రాధాస్వామిమతమును గుఱించి ప్రశంసించి నపుడెల్లనందుకు విరుద్ధముగ మాటలాడుచుండెను. ఒకసారి ఆయన “శిబి” నుండి హైదరాబాదునకు రైలులో ప్రయాణము చేయుచుండగా, హుజూరు మహారాజువా రాయనకు సూక్ష్మశరీరములో దర్శనమిచ్చి యుక్తియుక్తమైన విమర్శచే నాయనకు రాధాస్వామిమతముయొక్క మహిమాతిశయములను నచ్చజెప్పి యంతర్ధానమయిరి. పిమ్మట నాయన హుజూర్ మహారాజువారికొక ఆరైలులో సంతటను వెదకినను మఱల హుజూర్ మహారాజువారు కనుపడలేదు. ఇంటికి జేరిన తర్వాత నాయూరిగో సత్సంగమునకు పోగా నచ్చట హుజూర్ మహారాజువారి ఫోటోనుజూచి నేనురైలులో

జూచిన వారీ ఫోటోలో నున్నవారే యనిజెప్పి జరిగిన యనుభవమును సమగ్రముగ నందఱకుం జెప్పిరి. తర్వాత హుజూర్ మహారాజువారి చిరునామాను తెలిసికొని యుపదేశమునకై వ్రాసికొని, యనుమతి నొందిరి. ఉపదేశమును తీసికొనిన పిమ్మట దీక్షగ పేమోత్సాహములతో నాధ్యాత్మిక సాధనల సభ్యాసము జేయనారంభించిరి.

• (ii) ఇటావాలో నొక వయోవృద్ధుడు అచ్చటి సత్సంగమునకు వెళ్ళి యీమతము యొక్క మహిమను తెలిసికొని హుజూరుమహారాజువారి కుపదేశమునకై దరఖాస్తు పెట్టుచు నందులో తనకు ఆగ్రా వచ్చుటకు శక్తి చాలదని తెలియపఱచుకొనెను. అంతట వా రాయనకు లాలాలక్ష్మీనారాయణగారు అనే పోలీసుసబిన్ స్పెక్టరుగారివద్ద నుపదేశము నొందవలయునని యాసతిచ్చిరి కాని తనకు హుజూరుమహారాజువారివద్ద స్వయముగ నుపదేశమునొందవలయునని యున్నదనియు, తనకు ప్రయాణముచేయు శక్తిరాగనే ఆగ్రావచ్చెదననియు నాయన హుజూరువారికి తిరిగి వ్రాసికొనెను పిమ్మట సతి ఉపదేశము నొందవలెనని యాతురతితో తన అసమర్థతను దల్చుకొనుచు నిరాశతో నిదురవోయెను. ఆనిద్రలో హుజూరుమహారాజువారు స్వప్నములో కనిపించి స్మరణ, ధ్యాన, భజన అభ్యాసముల మూడింటి నుపదేశమిచ్చిరి. ఆయన యమితానందపరవశుడై హుజూరుమహారాజువారి దయకు కృతజ్ఞతా పూర్వకధన్యవాదములను జెప్పకొనుచు నుత్తరము వ్రాసికొనెను.

(iii) ఒక అమెరికాదేశపుస్త్రీ యోగసాధన చేయుచుండెను. ఆమె కాయభ్యాసములో కొన్ని విఘ్నములురాగా, అందుకు తగిన ప్రతిక్రియ తనకు హిందూదేశములో తెలియగలదని యామె కాంతరంగికసూచన పొడమెను. ఆమె తనకుమారు నందుకొఱకై హిందూదేశము పంపెను. అత డీదేశము వచ్చి యనేక స్థలములకు వెళ్ళెనుగాని, యెచ్చటను అతనికి తృప్తికరమగు సమాధానము లభించలేదు. అట్లుసంచారిముచేయుచు, నాయనకు హుజూర్ మహారాజువారిని గుఱించి తెలియగ, నాయన ఆగ్రా వచ్చి హుజూర్ వారిని కలిసికొని తన తల్లియొక్క సమస్యను వారియెదుట పెట్టెను. అంతట హుజూరుమహారాజువారు ఆయన తల్లి చేయు యోగసాధనల చరిత్ర నంతను వివరించి, ఆమెకుగల్గిన విఘ్నములకు కారణమునుగూడ తెలియజెప్పి, ఆ విఘ్నములకు చికిత్సావిధానము నా యుపకునకు, అతడు తిరిగి తనతల్లి కదంతయు సరిగ

చెప్పగలుగునట్లతని కవగాహన యగులాగున బోధపఱచిరి, ఆమెకు పూర్తిగ నవగాహన కాగలందులకై వారొక యుత్తరమును గూడ వ్రాసి యిచ్చిరి.

(iv) ఒక జర్మనీదేశపు థియోసఫిస్టు (Theosophist) హుజూర్ మహారాజువారి దర్శనమునకు వచ్చెను. రాధాస్వామీమత మూలసిద్ధాంతములను బోధలను గుఱించి వా రాయనకు రెండుగంటలసేపు విశదీకరించి చెప్పిరి. అందుచే నాయన యమితసంతృప్తుడై వెడలిపోయెను. ఆరాత్రి ఆయనకు రాధాస్వామీదయాభూతు అత్యుజ్జ్వలప్రకాశమానరూపములో దర్శనమిచ్చిరి. మఱువాడు మధ్యాహ్న మాయన తిరిగి హుజూర్ మహారాజువారి దర్శనమునకు వచ్చి తన స్వప్నమును గుఱించి చెప్పెను. అప్పుడు హుజూర్ మహారాజు వారు స్వామీజీమహారాజువారి ఫోటోను చూపించగా నాదవ్యసుందరరూపమే తనకు స్వప్నములో దర్శనమైనదని ఆయన ధృవపఱచెను. అప్పుడు హుజూర్ మహారాజువా రాయనతో సవిస్తరముగ చర్చించి యాయన సందేహముల నన్నింటిని పూర్తిగ నివృత్తిచేసిరి. ఆయన కోరికపై నాయన కుపదేశము గూడ నిచ్చిరి. పిమ్మట నాయన హిందూదేశమంతటను పర్యటనము సేయుచు, తనమీద చూపిన మహాదయకు కృతజ్ఞతను దెలుపుచును, తన యాధ్యాత్మికాభివృద్ధిని గుఱించియు యుత్తరములను వ్రాయుచుండెడివారు.

(v) ఒక బెంగాలీసాధువు (పిమ్మట సతనిః దయాభూతరణని పేరు పెట్టిరి) కలకత్తాకు 25 మైళ్ళ దూరముగ నున్న యొక యడవీలో కాళికాదేవిని పూజించుచుండెను. అత డొకనాడు రాత్రి తన గుడిసెలో నిద్రనుత్తుగ నుండగా స్వప్నములో నొక నుందరయువతి గనిపించి యతనిని తనతో సాంగత్సమునకై పిలిచెను. అంతట నాయనకు హుజూర్ మహారాజువారు నూత్నరూపమున దర్శనమిచ్చి యతని చేయిపట్టకొని రూపించి, జాగృత్తుగ నుండుమని హెచ్చరించిరి. అవ్విధముగ నాసాధువును వారు కాపాడి యుండనిచో సతడు సతితుడై పోయి యుండును. హుజూర్ మహారాజువారిని జూడగనే యానుందరయువతి గూడ నదృశ్యమైపోయెను. పిమ్మట హుజూర్ మహారాజువారి దివ్యరూపముగూడ సంతర్ధానమయ్యెను. అట్లు తనకు దర్శనమిచ్చిన మహాపురుషు లెవరో తెలిసికొనగోరి, ఆసాధువు మఱువాడు కలకతా బయలుదేటి వెళ్ళెను. ఆసాధువున కాకస్మికముగ నొకసత్సంగి కనిపించి, కలకత్తాలో ప్రతిదినము సత్సంగము జరుగునట్టి బాబూనిర్మలచంద్రబేనర్జీగారి

యింటి కాసాధువును తీసికొని వెళ్ళెను. అతడచ్చట హుజూరుమహారాజు వారి ఫోటోను చూచి యది యెవరిఫోటోయని అడిగి తెలిసికొనెను. తన కాకితమురాత్రి వచ్చిన స్వప్నమును గుఱించి యచ్చట సత్సంగులకుచెప్పి, వారే తనను గాపాడిరని ధృవపఱచెను అచటి సత్సంగు లందఱును ఆఫోటో తమ గురువుగారిదే యని ఆయనకు చెప్పి, తమ గురువుగారు సత్సంగికాని వ్యక్తినిగూడ కాపాడిరని తెలిసి మహానందభరితులైరి. ఆసాధు వ్రపదేశము నొందనిశ్చయించుకొని, కొంతధనసహాయమునుగూడ పొంది, ఆగ్రావెళ్ళి హుజూర్ మహారాజువారి దర్శనము చేసికొని యానందపరవశుడై సత్సంగ ములో జేరెను. ఉపదేశము నొందినిపిమ్మట నతడు బహుశ్రద్ధగ నభ్యాసము చేయనారంభించెను. కొద్దిరోజుల పిమ్మట నా సాధువునకు కాలికాదేవి కనిపించి మహాకోపముతో చీవాల్లు పెట్టుచు నీయభ్యాసమును విడిచివేయుమని బెదరించెను. అంతటనతడు, తా నా దేవికి భక్తిజేయుచున్న రోజులలో నామె తనకెన్నడు దర్శన మీయక పోవుటయేగాక తన భక్తిసాధనకు విఘ్నముగూడ చేయబూనెనని బదులుచెప్పి, తా నిఁకముందామెను మన్నించువాడనుగాననిచెప్పి వెంటనే రాధాస్వామి పవిత్రనామము నుచ్చరింపఁదొడఁగెను. వెంటనే కాలికాదేవి మాయమైపోయెను. పిమ్మట నా సాధువునకు భక్తివిశ్వాసము లంతకంతకు దృఢమై యతడు సత్సంగములోనే సేవచేయుచు నుండిపోయెను

(VI) మధురలో నొక శ్రీకృష్ణ భక్తుడగు నరసింహదాసను సాధువు రాధాస్వామిమత ప్రాశస్త్యమును తెలిసికొని, ఆగ్రావచ్చి, హుజూర్ మహారాజువారి వలన రాధాస్వామిమత సిద్ధాంతములనుగూర్చియు సందలి యాధ్యాత్మికసాధనలనుగూర్చియు వివరము లన్నియు తెలిసికొని, యుపదేశమునొంది యభ్యాసము జేయదొడఁగెను. కొద్దిరోజుల పిమ్మటనే, “ప్రేమనివాన్”లో నత డభ్యాసము చేయుచుండగ శ్రీకృష్ణుడు వచ్చి యతని నాయభ్యాసము వదిలివేయుమని గట్టిగ బెదిరించి భయ పెట్టెను. కాని యా సాధువు శ్రీకృష్ణునిమాట వినక, తనకింతకు ముందెందుకు దర్శన మీయలేదని వెటకారముగ శ్రీకృష్ణునకు ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. అంతట శ్రీకృష్ణుడు మహాకోపాద్రిక్తుడై తన బాకుతో నాసాధువుపై బడి పొడువ నారంభించెను. అంతట నా సాధువు రాధాస్వామి నామస్మరణ ప్రారంభింపగా, అతనికి హుజూర్ మహారాజువారు దర్శనమిచ్చిరి. శ్రీకృష్ణుడు వెంటనే భయగ్రస్తుడై పాటిపోయెను.

ఈ యనుభవమును ఆసాధువు ప్రేమనివాన్ లో నొకనాడుదయము రిగంటలకు సత్సంగములో జెప్పెను. హుజూరుమహారాజువా రతని గాయములపై “మసాజీ” (Massage) చేసిరనియు నందుచే నతనికి బాధపూర్తిగ పోయిన దనిగూడ సతడుజెప్పి, అందుకు తార్కాణముగ తనశరీరము మీద మూడు చోట్ల కత్తిపోట్ల మచ్చలను గూడ సత్సంగులకు జూపించెను. అట్టి దయాకటా తానుభవము నొందుటచే నతని భక్తివిశ్వాసములు దృఢతరమై యతడు నిశ్చలభక్తితో యావజ్జీవము సత్సంగములో నుండెను.

(vii) ఒక సత్సంగియొక్క పుత్రుడు కూసీ కేసులో ముద్దాయిగ నుండెను. అతని స్నేహితుగారు కోర్టువా రతనికి తప్పక నురిశిక్ష విధించెదని నిరాశగ జెప్పెను. ఆముద్దాయితిండి హుజూరుమహారాజువారితో నిజగాథ యంతయు జెప్పి వారి దయాకటాక్షములకై ప్రార్థించెను. ఆకేసులోరాబోవు వాయిదా రోజువఱకు ప్రతిదినము నుడయాస్తమములందును, జడ్జిగారియెదుటకు వెళ్ళుటకుఘుండు అయిదునిమిషములసేపును, ఆపిల్లవానిచే నాంతర్యమున రాధా స్వామీనామము నుచ్చరింపజేయుమని హుజూరుమహారాజువా రతనికి సలహానిచ్చిరి. ఆపిల్లవా డట్లే చేసెను. జడ్జిగారు ఆపిల్లవానిని నిర్దోషియని తీర్మానించి వదలివేయగ నందఱకు సత్యాశ్చర్యమాయెను. పిమ్మట నాపిల్లవాడును అతని తిండియు నాగ్రావచ్చి హుజూరుమహారాజువారి చరణములవద్ద తమ కృతజ్ఞతను దెలుపుకొనిరి.

(viii) ఒకసారి సత్సంగులలో చాలామంది దగ్గుచే బాధపడుచు సత్సంగములో నెక్కువగ దగ్గు నారంభించిరి. రేగుపండ్లు తినుటచే దగ్గునచ్చునని యందఱు ననుకొందురు. అందుచే హుజూరుమహారాజువారు చమత్కారముగ, “మీరిందఱును రేగుపండ్లెక్కువగ తినియుండు రనుకొనుచున్నా”నని చెప్పి తోటలోనుండి యప్పుడే తీసికొని వచ్చినట్టి యొక గంపెడు రేగుపండ్లను తెప్పించి సత్సంగులందఱకును పంచిపెట్టిరి. ఆరేగుపండ్లు తిన్నమీదట నందఱకును దగ్గు పూర్తిగ తగ్గిపోయెను.

(ix) కాల్యాపట్టణ వాస్తవ్యులయిన శ్రీ అమరనాథుగారు ఒకమాసము సెలవుపెట్టి ఆగ్రా బయలుదేలి వచ్చి ఆగ్రాస్టేషనులో రాత్రివేళ దిగిరి కాని అంతకుముందతడు ఆగ్రా యెన్నడు రానందున నెచ్చటికి వెళ్ళవలయునా

తెలియక వెలనెల బోసాగెను. అతడి యాదుర్దాలో నుండగా, “కాల్కా పండిత్ అమరనాథ్” అని కేక వేయుచు బాబాదయాళ్ దాస్ అనునాయన వచ్చి యతనిని కలిసికొనెను. బాబాదయాళ్ దాసు, తనను హుజూర్ మహా రాజువారు “కాల్కాపండిత్ అమరనాథ్”ను స్టేషనులో కలిసికొని “ప్రేమ బిలాస్” సత్సంగభవనమునకు తీసికొనిరమ్మని పంపినారిని ఆయనతో చెప్పగా నాయన నిష్ఠాంతపోయి హుజూరురాధాస్వామి దయాళుని యపార దయకు కృతజ్ఞతాపూర్వక ధన్యవాదముల నర్పించెను.

(x) ఒకసారి యొక బీద బ్రాహ్మణుడు హుజూర్ మహారాజువారి వద్దకు వచ్చి తన బీదస్థితిని గుఱించి చెప్పకొని, తన కుమార్తెకు పెండ్లియిడు వచ్చినందున ప్రధానము అయిపోయినది, కాని పెండ్లి చేయుటకు తనవద్ద డబ్బు లేకందెనని మొఱపెట్టు కొనెను. హుజూరుమహారాజువారు అతనికి పెండ్లికి కావలసిన ధనమును, బట్టలను ఇచ్చిరి. ఆ బ్రాహ్మణుడు బ్రహ్మానందభరితుడై కృతజ్ఞతతో వెడలిపోయెను.

(xi) ఒకసత్సంగి కుష్ఠరోగముచే బాధపడుచుండెను. ఆయన భార్య హుజూర్ మహారాజువారితో నావిషయము జెప్పకొనగా, వారు తాము రాబోవు ఆదివారము స్నానముచేసిన నీటిని పట్టి ఆమెకిమ్మని యింటిలోజెప్పి, ఆమెతో తనభర్త నానీటితో స్నానము చేయించుమని సెలవిచ్చిరి. ఆమె యట్లే చేసెను. దానితో నాసత్సంగికి కుష్ఠరోగము నివారణ యయ్యెను.

73 సత్సంగి, యీశ్వరస్మృతికంతకు పరమపితయు పరమకారణమును రాధా స్వామిదయాళురే యని నమ్ముకొనియుండి, మిగిలిన దేవతలను, దేవుళ్ళను పూజచేయుట మానివేయవలయునని రాధాస్వామిమతము విధించును. క్రింది మండలములకు జెందిన యీ అన్యదేవతలును, దేవుళ్ళును, తమ్ము వదలిపెట్టి నందుకు సత్సంగికి హాని కలుగజేయుదుమని యతనిని బెదరించి భయపెట్ట వచ్చును. కాని యతడు నిర్భయముగ నుండి అంతకుముందు తనకా దేవతలు దర్శనము నెందు కీయలేదని యెదురు ప్రశ్న వేయవచ్చును. సత్సంగి రాధా స్వామిపవిత్రనామము నుచ్చరించుచు నద్గురువుయొక్క పరమపావనస్వరూపమును ధ్యానము చేసినంతనే ఆదేవతలును దేవుళ్ళును మాయమైపోవుదురు.

74. బాబు అంబదాప్రసాదుగూర్తా యను నొక సత్సంగి హుజూర్ మహారాజువారికొక కొక సింహాసనము నొక సంవత్సరము కాలము చేయుచుం

డెను. అప్పుడు హుజూర్ మహారాజువారు ఆయనకు స్వప్నములో దర్శనమిచ్చి సింహాసనమును త్వరలో చేసివేయుమని యానతి నివ్వగా నాయన దానిని తొందరగా పూర్తిచేసి ఆగ్రా పంపించెను. ఆయన కూడ నాగ్రా పోదలంచి యుండగ, నాయన కుమారునకు ప్రాణభీతి కలుగునంత జబ్బుచేసినదని తెలియ జేయుచు నాయనను వెంటనే యింటికి రావలయునని కోరుచు నొక తంతి వార్త వచ్చెను. అంతట నాయన ఆగ్రా పోవుట నాపుజేసి యింటికి బయలు దేడెను. త్రోవలో తిరిగి హుజూర్ మహారాజువారు స్వప్నములో దర్శన మిచ్చి “సీకొఱకై యాటుమాసములనుండి వేచియుంటిని. నీవిప్పుడింటికి పోవుచున్నావు.” అని ఆయనతో ననిరి. అంతటితో నాయన యింటికి ప్రయాణము మాని వేసి ఆగ్రా వెళ్ళుటకు నిశ్చయించుకొని, తన పిల్లవాని స్థితి యెల్లున్నదో తనకు ఆగ్రా తంతివంపవలయునని యింటికొక తంతివార్త నంపెను. ఆయన ఆగ్రా జేరుసరికి, తనపిల్లవానికి ఖులాసాగా నుండుచున్న దనియు నాయన సత్సంగమునకై ఆగ్రాలో తనకిష్టమున్నన్ని రోజులుండవచ్చుననియు తెలియజేయుచు, నొకతంతివార్త యచ్చటకు వచ్చియుండెను. ఆయన మహా సంతోషముతో సింహాసనము నలంకరించి హుజూర్ మహారాజువారి కర్పించి కృతజ్ఞతతో దండప్రణామము లొనర్చెను. హుజూర్ మహారాజువారు ఆసింహాసనము నతిదయతో నధిష్ఠించి ఆసత్సంగికి చాలసార్లు ఆరతిచేయుటకు సావకాశమిచ్చిరి. ఈవిధముగ హుజూర్ మహారాజువారు తమ భౌతికశరీరమును విసర్జించకముందు మహాదయతో నాసత్సంగియొక్క హృదయవాంఛితమును పూర్తిచేసిరి

75. ఇట్లు అసంఖ్యాకులగు జీవులను హుజూర్ మహారాజువారు, జన్మమరణచక్రమునుండి గానాడి భక్తిమార్గమున ప్రవర్తింపజేసిరి. వేనవేల జీవులకు శ్రద్ధాభక్తులుగల సత్సంగులయ్యెడి మహాఘనతను వారు ప్రసాదించిరి.

76. మానవజాతియొక్క యుద్ధారకార్యక్రమము నిరాటంకముగ సాగించు నిమిత్తము హుజూర్ మహారాజువారు పండితబ్రహ్మశంకరమిత్రాసాహెబ్ గారిని (వీరు తరువాత మహారాజ్ సాహెబ్ వారనుపేరుతోను ప్రసిద్ధులయిరి) తమ యుత్తరాధికారిగ పేర్కొనిరి. హుజూర్ మహారాజువారు వర్షించిన యపార దయాకటాక్షములకు కృతజ్ఞతను ప్రకటించుట మానవశక్తితీతమయిన విషయము.

నిర్యాణము

77. 1898వ. సం॥రములో హుజూర్ మహారాజువారి యారోగ్యము బాగులేకుండిన రోజులలో డాక్టర్లు వారినాడిని పరీక్షించగా, నది చాల బల హీనముగనుండి క్షీణించుచున్నట్లు కనిపించుచుండెను. కాని వారు నిర్వృత్తింఁచెడి కార్యకలాపమునుబట్టి చూడగ నట్లు సమ్మతకు వీలుండెడిదికాదు. ఆస్థితిలోనే వారు వచనములను సెలవిచ్చుచు, మేడమెల్లెక్కుచు, నిటునటు మామూలుప్రకారము తిరుగుచు నుండెడువారు. కాని వారిముఖములో సప్త డప్పు డలసిపోయినట్లు సూచనలు కనుపించుచుండెడివి. అట్టిసమయములో సత్సంగు లెక్కువగ బెంగపెట్టుకొని వారిని దయజూపుడని ప్రార్థించగా, వారు డాక్టర్లను సచ్చి తమ నాడిని పరీక్షించమని చెప్పెడివారు. డాక్టర్లు పరీక్షించి వారి నాడి సహజస్థితిలోనున్నట్లే చెప్పెడివారు. హుజూర్ మహారాజువారప్పుడు తమహస్తము నొక్కసారి తమ ముఖముమీదినుండి ప్రసరింపజేసి “మీరందఱు నెందుల కనవసరముగ బాధపడెదరు? నావంట్లో చాల బాగుగ నేయున్నది,” అని సెలవిచ్చుచుండెడివారు. ఆవెంటనే వారిముఖము తిరిగి యత్సాహపూరితముగను మహాదేదీప్యమానముగను కన్పించుచుండెడిది.

78 వారికి విశ్రాంతి యత్యంతావశ్యకమని డాక్టర్లు పట్టుపట్టుటచే 15 ఆగష్టు 1898 సం॥రము తేదీ ప్రేమవత్ర సంచికలో, ముందనుజ్ఞ లేనిదే, పైగ్రామములనుండి సత్సంగులెవరును సత్సంగముకొఱకై రావలదని ప్రచురణ చేయబడినది కాని వ్రాసికొన్నవారందఱకును తక్షణమే యనుజ్ఞ యాయబడుచుండెను. ఈవిధముగ నచ్చటకువచ్చిన సత్సంగులసంఖ్య చాల యెక్కువైనందున వారందఱకు నింటిలోపలిగదిలో కూర్చుండుటకు చోటు చాలక సత్సంగము, దర్శనము చేసికొనుట కష్టమయ్యెను అందుచే హుజూర్ మహారాజువారు ప్రేమవిలాస్ అనుభవనములోనికి మాతీరి. అచ్చట నందఱకును దర్శనమును, సత్సంగమును నిర్ణీతసమయములందు చక్కగ చేసికొనుటకు వీలుగ నుండెను.

79. వారు వచనములను మామూలు ప్రకారము సెలవిచ్చుచుండెడివారు. భోజనానంతరము హుజూర్ మహారాజువారు హాలులో నిటునటు పచారు చేయుచు, నిరువైపుల పంక్తులుకట్టి నిలుచున్న సత్సంగులవైపు, దయాకటాక్ష

ములతో నిండిన దృష్టిని ప్రసరించుచుండెడివారు. చిట్టచివరి రోజువఱకు నీ విధముగనే జరిగెను

80. హుజూర్ మహారాజువారు చివరి కొద్దిమాసములలో ననారోగ్యముగ నుండుటచే నందుగుఱించి సత్సంగులందఱు నాదుర్దాతోనే యుండిరి కాని, 1898 సం॥రము, డిసెంబరు, 5వ తేది ఉదయము వారికి అతిసారము ప్రమాదస్థితి లోనికి దిగి, వారు రక్తమును వమనముచేసికొన్నపుడు, సత్సంగుల వ్యాకులము నకును, ఆశురతకును మితిలేకుండెను. 5,6 తేదీలు రెండురోజులు నీవిధముగనే గడచెను

81. 1898వ సం॥రము డిశంబరు, 6వ. తేదీ సాయంకాలము 6గం.40 నిముషములకు సాధువులుసత్సంగు లందఱునుండగా హుజూర్ మహారాజువారు సమయమెంతయైనదని అడిగి తెలిసికొని, విశ్రాంతికై తలగడలను సవరించుకొనిరి. అయిదు నిమిషముల పిదప, ననగా6గం.45నిముషములకు వారు ప్రశాంతముగ పరుండి తమయాత్మను భౌతికశరీరమునుండి యాంతర్యమున కాకర్షించుకొని నిర్వాణమైరి. అప్పుడు వారి పరమసావన ముఖారవిందము దేదీప్యమానప్రకాశముతో నానందపూరితముగ భాసించుచుండెను. వారినేత్రములు శోభాయమానముగ నుండెను. వారు శరీరమును విసర్జించిన గదిలోని వాతావరణము మహాప్రశాంతముగ నుండెను.

82 వివిధ స్థలములలోని సత్సంగుల కీ మహావిపత్సమాచారమును తెలుపుచు తంతివార్త లీయబడెను. రెండురోజులవఱకు, అనగా రివతేదీవఱకు వారి శరీరమునట్లేయుంచిరి చాలమంది సత్సంగులు ఆపవిత్రశరీరముయొక్క ఆఖరు దర్శనము చేసికొనుటకు దూరదూరప్రదేశములనుండి వచ్చిరి చివరిక్షణమువఱకు నా పవిత్రశరీర ముకేతగున శోభాయమానముగ నుండెను. మహారాజ్ సాహబ్ వారుకూడ వచ్చిరి. డిశంబరు రివతేదీన మహారాజ్ సాహబ్ వారు వచ్చినపిమ్మట మధ్యాహ్న మించుమించుగంటల కాపవిత్ర శరీరమును సుమారు పేయిమంది సత్సంగులతో నూరేగించుచు గొనిపోయి తగుమర్యాదలతో దహనసంస్కారమును గావించిరి. హుజూర్ మహారాజు వారు నిర్వాణమయిన చోటనే వారిసమాధిని గట్టించిరి.

83. విగతశరీరులయిన జీవులు తమకిష్టము వచ్చినపుడు తిరిగి తమ పూర్వ శరీరమును పోలినరూపమును దాల్చుగలరని గొందఱు విశ్వసింతురు. ఈసిద్ధాంత

తము సంగీకరించినయెడల నిర్మలమై తన్వధామమునకు జెందిన యాత్మలు, అనగా సంతులుగూడ, భక్తులకు మనశ్శాంతి చేకూర్చుటకై తమయద్భుతశక్తుల నుపయోగించి, తమయిష్టము వచ్చినపుడు, గతించిన సద్గురువుయొక్క మానవ రూపమును ధరించవచ్చునను విషయమును నమ్ముట కభ్యంతరముండకూడదు. ఈక్రింది సంఘటన లీవిషయమును ధృవపఱచగలవు.

84. 1897సం॥రము డిశంబరు 27వతారీఖున హుజూర్ మహారాజువారి నిర్వాణానంతరము జరిగిన ప్రథమ భండారాలోజన డెహ్రాడూన్ వాస్తవ్యులయిన సత్సంగి యొకరు ఈక్రింద నుదహరించిన తన యనుభవమును చెప్పెను.

“రాధాస్వామీమతము యొక్క ప్రాశస్త్యముం దెలిసికొని, యందలి విధినిషేషముల సంగీకరించి ఆగ్రా వెళ్ళి హుజూర్ మహారాజువారివద్ద నుపదేశము నొందనిశ్చయించుకొని, నే నుపదేశమునకై దరఖాస్తుపెట్టుకొంటిని. ఆమఱునాడే హుజూరుమహారాజువారు నిర్వాణ మైనట్లు తెలియుటచే నేను మహాదుఃఖితుడనై బాధసహించలేక నొక యడవిలోనికి వెళ్ళి అచ్చట బిగ్గఱగ నేడ్వసాగితిని. అంతట నాకసమునుండి హుజూరుమహారాజువారు సింహాసనారూఢులై నాయెదుటనే క్రిందికి దిగిరి. నేను వారి పాదపద్మములమీదఁబడి మ్రొక్కితిని. అప్పుడు హుజూర్ మహారాజువారు, “నీవేల నింత బాధపడుచున్నావు? నేనెచ్చటికిని పోలేదు. సత్సంగమును కనిపెట్టుచు కాపాడుచునే యుంటిని సత్సంగము ఆగ్రాలో సక్రమముగ జరుగుచున్నది. నీవెచ్చటికిఁ బోయి యుపదేశము నొందుము. నీకోరిక సఫలమగును,” అని సెలవిచ్చిరి. అందుచే నాకు దుఃఖోపశాంతి గలిగి, నేనిపు డుపదేశము కొఱకు వచ్చితిని.” అపు డాయన యుపదేశము తీసికొని కొంతకాలము సత్సంగము చేసికొనుచు నిచట నుండిరి

85. లూథియానాలో బ్రాంచి సత్సంగము పండితతులసీరాముగారి యింటివద్ద జరుగుచుండెడిది కాని హుజూరుమహారాజువారు పరమపదించిన తర్వాత నెచ్చటి సత్సంగులు సత్సంగమునకు వచ్చుట మానివేసిరి. నాల్గు రోజుల పిమ్మట నొకనాడుదయము 8గంటలకు పండితతులసీరాముగారు తమ యింట్లో కూర్చుండియుండగ నొకబండి వారియింటి యెదుట నాగెను హుజూరుమహారాజువా రందుండి దిగి, ఇంటిలోనికి వచ్చి “మీరేల సత్సంగమును మానివేసిరి? నేనెచ్చటికిని పోలేదు. సత్సంగక్రియాకలాపమును కని

పెట్టుచునే యున్నాను. వెంటనే సత్సంగము చేయుట ప్రారంభించుడు,” అని చెప్పిరి. అప్పుడు పండితతులసీరాముగారు వారిపాదపద్మములపై బడి మొక్కిరి. హుజూర్ మహారాజువారు వెనుకకు వెళ్ళి బండి నెక్కినపిదప నాబండి కొద్దిదూరము వెళ్ళి యదృశ్యమాయెను. అప్పు డాయన సత్సంగు లందఱి యిండ్లకును వెళ్ళి యీ సంఘటనను జెప్పి వారందఱును సత్సంగమునకు పిలచిరి. ఆవిధముగ నచ్చట తిరిగి సత్సంగమును ప్రారంభించిరి.

86. హుజూర్ మహారాజువారి అనంతర ముపదేశమునొందిన యొక మద్రాసు సత్సంగికి, హుజూర్ మహారాజువారును రాధాస్వామిదయాళురు నొకరగునా కాదా యనుసంశయము కలిగెను. ఆయన యీ విషయమై యొక యుత్తరమును వ్రాయుచు పూర్తి చేయుకుండగనే నిదురవోయెను. ఆ రాత్రి హుజూరు మహారాజువా రాయనకు స్వప్నములో ‘నాతోరమ్ము, రాధాస్వామివారి దర్శనమునకై నిన్ను గొనిపోయెదను,” అని సెలవిచ్చిరి. అస్వప్నానంతరమున ఆయన ఆవిచిత్రవిషయము నందఱకుం జెప్పి సద్గురువు నెడల కృతజ్ఞతాపూర్ణుడాయెను.

స మాప్తి

87. ఈసంక్షిప్త జీవితచరిత్రను చదివినపిమ్మట నెవరై నను హుజూర్ మహారాజువారు పరమోన్నతచైతన్యధామమునుండి యవతరించి రనువిషయమును నులువుగ గ్రహించగలరు. సురత్ శబ్దమార్గము యొక్క గూఢరహస్యమును తమకు తెలుపగల పరిపూర్ణసద్గురువుకొఱకై వారన్వేషణజేయుచు తమకు స్వామిజీమహారాజువానితో గలిగిన ప్రథమసమావేశములోనే వారట్టి పరిపూర్ణసద్గురువని గ్రహించిరి మానవజాతి పరమపురుషుని జేమార్గమును తెలిసికొనలేక పూర్ణనిరాశాప్రియమైన దురవస్థలో మునిగియున్న క్లిష్ట సమయములో, పరమగురు స్వామిజీమహారాజువారు పృథ్వియం దవతరించిరి. హుజూర్ మహారాజువారు సంపూర్ణగురుముఖ భావముతో ప్రవర్తించి సద్గురు సేవాభక్తులకు పరమోత్కృష్టాదర్శముంజూపి, కడపట తామే సద్గురువయిరి.

“ఆదయామయులు మొదట తామే శిష్యుడై తనశరీరమును, మనమును, సర్వస్వమును సేవలో సమర్పించిరి. తిరిగి తామే గురువై సకలమానవులకు చైతన్యనామ మహావరప్రసాదము ననుగ్రహించిరి.”

88 హుజూర్ మహారాజువారి నిర్మాణ యొక్క సత్సంగులనేగాక, వారి యెడల ప్రతిపత్తిగల బహుసంఖ్యాకులగు నితరులనుగూడ విచారసముద్రమున ముంచివైచెను. 1898 సం॥రము డిశెంబరు 28వ తేదీ ఇండియన్ మిర్రర్ (Indian Mirror) అను పత్రికనుండి యీక్రింద నుదహరించిన భాగమును బట్టి యావిషయము తేటపడును.

25-12-1899 ఇండియన్ మిర్రర్
(Indian Mirror.)

“ఆగ్రా వాస్తవ్యులైన రాయ్ సాలిగ్రామ్ సాహబ్ బహాదుర్ వారు గతించుట, యుత్తరాపర ప్రాంతముల (Northwestern Provinces) ప్రజలందఱకును మహాదుఃఖదాయకవిషయము. కీర్తిశేషులైన యాసత్పురుషులు తపాలా విభాగములో నొక మహాన్నతపదవి నలంకరించి, ప్రజలయొక్కయు, ప్రభుత్వమువారి యొక్కయు గౌరవవిశ్వాసములకు బాతులయిరి. అయినను, మేము రాయ్ సాలిగ్రామ్ వారి మరణప్రస్తావము నిచ్చుట, వారి యెడల తమ దేశప్రజలలో గల ప్రేమాతిశయము మూలముననే చేయుచుంటిమి గాని, వారి యుద్యోగపు హోదానుబట్టిగాదు. ప్రభుత్వోద్యోగములో నున్నతపదవి నొందిన భారతదేశీయు లొక్కొకప్పుడు బాహ్యవేషమునకు సంబంధించినంతవఱకు తమ జాతీయతను కోల్పోవు స్వభావమును గలిగి యుండుచున్నారు. రాయ్ సాలిగ్రామ్ వారల్లుగాక, హిందువులందఱిలో నుత్తమ హిందువులై, యొక ప్రసిద్ధ హిందూపారమార్థిక సంఘమునకు నాయకులుగ నుండిరి. వారు మహాధార్మిక పురుషులు, వారి మరణమువలన హిందూసంఘ మంతకును మహానష్టము వాటిలెను.

III

పరమ పురుష పూరన్దనీ

మ హా రా జ సా హ బ్ వా రు

రాధాస్వామిమతములో పరమపూజ్య తృతీయసద్గురువగు మహారాజ సాహబ్ వారు అను నామధేయముతో ప్రఖ్యాతిగాంచిన పండిత బ్రహ్మశంకర మిశ్రాసాహబ్ వారు క్రీ॥ శ॥ 1861 మార్చి నెల 28వ. తేది సాయంకాలము గం॥ 3-20 ని॥లకు వారాణసి బ్రాహ్మణులలో నొక సుప్రసిద్ధ గౌరవకుటుంబమున జన్మించిరి. వారి పూర్వులు మొదట అజమ్ గఢ్ గ్రామమునకు చెందిన వారై, ఘాజిపూరుమునకు వలస వెళ్ళిరి. మహారాజసాహబువారి జ్యేష్ఠ సోదరులగు పండితలక్ష్మీశంకర్ మిశ్రాగా రచ్చటనే పుట్టిరి. పిమ్మట నీకుటుంబమువారు వారాణసికి వలస వెళ్ళి, అచట కబీర్ చౌరాకు సమీపమున నున్న 'పియరీకలాం' అను మొహల్లాలో నివసించిరి. వారి మాతామహులు ప్రతాపగఢ్ జిల్లాలో భీతి యను పల్లెటూరిలో నుండెడివారు.

2. మహారాజసాహబువారి తండ్రిగారగు పండితరామజశన్ మిశ్రాగారు సంస్కృతములో మహావిద్వాంసులై, వారాణసిలో నున్న క్వీన్స్ కాలేజీలో (Queen's College) సంస్కృత ప్రొఫెసరుగా (Professor) పనిచేసిరి మహారాజసాహబ్ వారికి ముగ్గురన్న గార్లును. మహేశ్వరీదేవియును నొక సోదరియును గలరు. సహోదరులందఱును యమ్. ఎ. పరీక్షలో నుత్తీర్ణులైరి.

3. మహారాజసాహబ్ వారికి 13 ఏండ్ల చిటుతప్రాయములోనే వారాణసిలో రాజాదర్వాజా మొహల్లాలోనున్న ఒక గౌరవనీయ కుటుంబములో వివాహము జరిగెను. వారి పూజ్యధర్మపత్నిని ఆతరువాత నెయ్యంజీ అను పేరుతో పిలుచుచుండెడివారు. ఆమెకు హుజూరుమహారాజువారు శబ్దప్రార్థి యను నామధేయమును బెట్టిరి.

4. 1884 సం॥రములో మహారాజసాహబువారికి 23 ఏండ్ల వయస్సులో వారితండ్రిగారు మరణించిరి. 4 సంవత్సరముల తరువాత, అనగా 1888లో వారితల్లిగారు మరణించిరి. మహారాజసాహబువారి కుటుంబ మొకగొప్ప శిష్టాచారపరాయణుల సంఘమునకు చెందినదై, బ్రాహ్మణులలో మహా

III—మహారాజసాహెబ్ వారు

(1861—1907)

1898 లో సెంట్ నద్దురుపుగ ప్రకటమైరి.

గౌరవనీయుముగ నెంచబడు చుండినను ఈకుటుంబమువారు చాల స్వాతంత్ర్య ప్రియ స్వభావముగలవారు వీరి తండ్రిగారు ప్రసిద్ధసంస్కృత విద్వాంసులును శిష్టసంప్రచాయములోని బ్రాహ్మణులు నైయుండియుగూడ సవర్ణులు తమ్మాక్షేపించెదరను జంకులేకుండ పాట్నాలోనుండు సయ్యద్ సాహబ్ అను పేరుగల ఒక సుప్రసిద్ధ మహమ్మదీయ ఘోరును గురువుగ స్వీకరించిరి. మహారాజసాహబ్ వారి సోదరు లందఱకునుగూడ నీ స్వాతంత్ర్యప్రియ స్వభావమే ప్రధానలక్షణముగ నుండెను.

5. సయ్యద్ సాహబ్ గారు, తమశిష్యులయిన వండితరామజశన్ మిశ్రాగారికి నలుగురు కుమారులు గలుగుదు రనియు నందులో కనిష్ఠపుత్రుడు మహాత్తమ శ్రేణికి చెందిన సిద్ధపురుషుడై వేనవేలు శిష్యులను గలిగియుండుననియు, నా కుమారుని గురువుగా రీశిష్యునియం దపారప్రేమ గలిగియుందురనియు భవిష్యవాణి చెప్పిరి. మఱియు, నాకుమారు కుటుంబమంతకును మహాయశస్సును సంపాదించుననియు, వారి యుత్తరాధికారిగూడ నుత్తమసంఘశ్రేణికి జేందిన ఒక ఘాజిపురవాస్తవ్యుడే కాగలరనియు, నాయుత్తరాధికారి తమ గురువుగారి (అనగా యీచతుర్థపుత్రుని) పేరుప్రఖ్యాతులను ప్రపంచమున మఱిత ప్రతిభాయమాన మగునట్లు చేయుననియుగూడ నా సయ్యద్ సాహబ్ గారు చెప్పిరి.

6. మహారాజసాహబ్ వారు స్వచ్ఛమగు దేహచ్ఛాయ గలవారును, ఆజానుబాహువులును, మహాబలశాలియు, సమితధైర్యశాలియును, అనిర్దేయ మనస్తేర్యముగలవారును, వారికి కుస్తీ పట్టుటలోను, సాము చేయుటలోను అభిరుచి మెండుగ నుండెడిది.

7. మహారాజసాహబ్ వారద్భుతబుద్ధిశాలి. చదువుకొను రోజులలో వారు ప్రతి తరగతిలోను ఉత్తమ శ్రేణికి జేందిన విద్యార్థులలోనే యెల్లప్పుడును పరిగణింపబడుచుండెడివారు. తమ తండ్రిగారు ప్రాప్తసరుగ పనిచేయుచున్న వారాణసిలోని క్వీన్స్ కాలేజీలోనే (Queen's college) వారి విద్యాభ్యాసము పూర్తిచేసికొని, వారి తండ్రిగారు చనిపోయిన సంవత్సరమగు క్రీ॥ శ॥ 1884లో ఆంగ్లభాషలో ఎం. ఎ. పరీక్షలో నుత్తీర్ణులైరి.

8. మహారాజసాహబ్ వారి కుటుంబమువారు మద్య మాంసములను దీసికొనుచుండుటచే వీరుగూడ నట్లే చేయుచుండిరి. ఈసందర్భములో రెండు సంఘటన లిచ్చట నుదహరింపఁ దగియున్నవి. వారి యన్నగారగు పండిత రామశంకరమిశ్రాగారు బస్తీ యను గ్రామములో సెటిల్ మెంటు ఆఫీసరుగ పనిచేయుచుండిన రోజులలో నొకనా డీనలుగురు సోదరులు నా గ్రామములో పిల్లల వేటకై బయలుదేరిరి. మహారాజసాహబ్ వారు గొప్ప గుటిగాండ్రగుటచే వారు 8, 9 నార్లుమాత్రము గుండ్లు దెబ్బలు కొట్టినంతనే యెన్నియో పక్షులు నేలఁగూలెను. ఊణకాలములో నన్ని పక్షులు చనిపోవుట గాంచినంతనే వారి కసహ్యవ్యథ గలిగి, యాక్షణముననే తమజీవితములో నిక నెన్నడును మాంసాహారమును ముట్టగూడని స్థిరనిశ్చయముఁ జేసికొనిరి. ఇటులనే, మఱొకనాఁకి సోదరులు నలుగురును గలిసి వారిలోవారు త్రాగుడుపోటీ పెట్టుకొనిరి. మహారాజసాహబ్ వారు మామూలుగ ద్రాక్షసారాయిని (wine) బహుకొద్దిగ తీసికొనుచుండెడు వారయ్యును, ఆరోజున పోటీమూలమున చాల యధికముగ ద్రావి స్పృహతప్పి పడిపోయిరి. మఱునా డుడయమున వారులేది గతరాత్రి తమకు గలిగిన యవస్థను దెలిసికొని, ద్రాక్షసారాయిని మత్తెన్నగును ముట్టుకొనగూడదని యాక్షణముననే నిశ్చయించుకొనిరి.

9. మహారాజసాహబ్ వారు ఎం. ఏ. పరీక్షలో నుత్తీర్ణులయిన పిదప నుద్యోగమునకై చూచుచున్నపుడు, 'బరేలీ' కళాశాలలో నొక యువాధ్యాయ స్థానము ఖాళీయున్నట్లు పత్రికలలో ప్రచురింపబడెను. వీరిదిచూచి దరఖాస్తు పెట్టగా, వీరి నాస్థానములో నియమించిరి. బరేలీ కళాశాలలో పనిచేయుచున్న రోజులలోనే వీరు తమ స్నేహితులైన మాధవప్రసాదసిన్హాగారివద్దనుండి సారబచన్ గ్రంథమును (గద్యము) తీసికొని చదివిరి.

10. ఆగ్రంథమును తుణ్ణముగఁ జదివినపిమ్మట దానిమహాప్రభావముచే వారి దృక్పథము పూర్తిగ మార్పుజెందెను. హిందూమతములో బోధింపబడుచు నాచరణలో నున్నట్టి సిద్ధాంతములకంటె సీగ్రంథములో జెప్పిన విషయములు మహాశ్రేష్ఠముగనున్నవని వారు గ్రహించి తద్గ్రంథకర్తలగు మహాపురుషుని గలిసికొనవలయునని వారికి తీవ్రమయిన కోరిక గలిగెను కాని వారి స్నేహితుడు వారికి, స్వామిజీమహాగాజువారు పరమపదించిరనియు నా

సమయమున వారిస్థానే హుజూరుమహారాజువారు రాధాస్వామిమతమునకు పరమపూజ్య ద్వితీయాచార్యులుగ నుండిరనియు చెప్పినందున, వీలయినంత త్వరితముగ హుజూరుమహారాజువారిని కలిసికొనవలయునని వారికి తీవ్ర సంవేగము గలిగెను. అందుచే వారు, వారాణసికి హుజూరుమహారాజువారు వచ్చినపుడు తమకు తెలియజేయు మనియు, నట్లయినచో తాము వెంటనే వారాణసి కేగి వారి దర్శనము చేసికొందుమనియు, తమ స్నేహితునకు వ్రాసిరి.

11. ఆసమయమున హుజూరుమహారాజువారు రుత్తరావరప్రాంతములకు (North western Provinces) పోస్తుమాస్తురుజనరలుగా నుండి, అందుకు కేంద్రస్థానమగు అలహాబాదులో నివసించు చుండిరి. 1885 సం॥రములో హుజూరుమహారాజువారు తమకింది యాఫీసుల పరిశీలనార్థమై పర్యటనమునకు బయలుదేరి, వారాణసికిగూడ వెళ్ళిరి. ఈవిషయమై మహారాజసాహెబ్ వారికి కబురందిన వెంటనే వారు వారాణసికి పయనమై వెళ్ళిరి.

12. మహారాజసాహెబువారు హుజూరుమహారాజు వారిని గలిసికొనుటకై తమ యన్నగారి గుట్టపుబండిని తీసికొని స్టేషనుకు వెళ్ళిరి. వారి స్నేహితులగు శ్రీమాధవప్రసాదసిన్హాగారుగూడ మఱొకబండి నేర్పాటుచేసిరి రైలుబండి వచ్చినవిదప హుజూరుమహారాజువారందుండి దిగినపుడు మహారాజసాహెబువారు వారిని గాంచినంతనే, దర్శనానందములో తన్మయులై ప్లాటుఫారము మీద నట్లై నిలుచుండిపోయిరి. హుజూరుమహారాజువారు ప్లాటుఫారమునుండి యీవల కేగినట్లుగూడ మహారాజసాహెబ్ వారి కా తన్మయావస్థలో తెలియనే లేదు. శ్రీమాధవప్రసాదసిన్హాగారు తాముదెచ్చిన గుట్టపుబండి వద్దకు హుజూరుమహారాజువారిని తీసికొని వెళ్ళిరిగాని హుజూరుమహారాజువారు ఆప్రక్కనే యున్న రెండవ గుట్టపుబండినిచూచి, దాని నెవరు తెచ్చితి రని యడిగి, యది మహారాజసాహెబ్ వారిచే తీసికొనిరాబడినదని తెలియగనే నద్దానిలో నెక్కిరి. అందులో కూర్చుండినపిమ్మట, వారు మహారాజసాహెబువారి రెచటనుండిరని ప్రశ్నించినందున వారికొకటై వెదకగా వారు ప్లాటుఫారము మీదనే తన్మయత్వములో నిమిలితనేయ్యలై యుండినట్లు తెలిసెను. వారికొకట హుజూరుమహారాజువారు కనిపెట్టుకొని యుండిరని వారికి తెలుపగా వారు వెంటనే బయటనున్న గుట్టపుబండివద్ద కేగి అందు కూర్చుండిరి.

అప్పుడు వారిరువురు నాబండిలో హుజూరుమహారాజువారికొఱ కేర్పాటు చేయబడిన బసకు వెళ్ళిరి.

13. మహారాజసాహబ్ వారి పద్ధతులును స్వభావమును ఈసంఘటన వలననే తేటపడగలవు. వారు తమ యశావసములో, బుద్ధికుశలతగల దృఢకాయులగు యువకులు పాల్గొనుచుండునట్టి సకలయోగ్యక్రియాకలాపములలోను, అభిరుచి తీసికొనుచుండెడివారు. కాని తమ కుపదేశమైన మఱుక్షణమునుండియు నాక్రియాకలాపమునంతను గట్టిపెట్టి తమ తోడివారితో సహవాస సంబంధములనుగూడ తెంచివేసికొని, నిత్యము సద్గురుసేవాసత్సంగముల యందే తత్పరులై యుండెడువారు.

14. హుజూర్ మహారాజువారు వారాణసిలో మొదటలో కొద్దిరోజులు మాత్రమే మకాము చేయవలచియుండిరిగాని, పిమ్మట తమ కండ్లకేదో బాధ కలిగినదను కారణముచే వారచ్చట పదిదినములపాటు నాగిపోయిరి. మహారాజసాహబ్ వారి కివ్విధముగ వరుసగ కొన్నిరోజులపాటు హుజూర్ మహారాజువారి సత్సంగము చేసికొను నద్భుతసావకాశము చేకూరెను. హుజూర్ మహారాజువారి రప్పడు వీరికుపదేశమిచ్చి “ప్రేమానంద్” అను పారమార్థిక నామము నుంచిరి.

15. హుజూర్ మహారాజువారు వారాణసినుండి వెళ్ళిన తోడనే మహారాజసాహబ్ వారు తిరిగి బరేలీ గ్రామము వెళ్ళి తమ కళాశాలలో చేరిరి. కాని హుజూర్ మహారాజువారి సన్నిధి నుండవలయునని వారికి చాల యాతన తగ నుండుటచే వారు బరేలీలో నుద్యోగముఁ జాలించుకొని, అలహాబాదులో నేదేని యొక యుద్యోగము సంపాదించ వలయునను కోరికతో నుండిరి. ఉత్తరప్రదేశపు అక్కపుంటు జనరల్ గారు (Accountant General) వారాణసిలోని క్వీన్స్ కాలేజీ ప్రిన్సిపాలుగారికా కాలేజీలోని పురాణ విద్యార్థులలో నాంగ్లభాషావిశారదుడగు యువకు నొకనిని పేర్కొన వలయునని గోరుచు వ్రాసినట్లును, అందుకా ప్రిన్సిపాలుగారు మహారాజ్ సాహబ్ వారి పేరును శ్రీమాధవప్రసాదసిన్హాగారి పేరును పంపించి యున్నట్లును, మహారాజ్ సాహబ్ వారికి తెలిసెను. అక్కపుంటు జనరలుగారు మహారాజసాహబ్ వారి నెంచుకొని రు 90/-లు మాసిక వేతనముతో నాయన కుద్యోగము నిచ్చిరి. శ్రీమాధవప్రసాదసిన్హాగారికి గూడ నా యాఫీసులోనే పనిచేయవలెనని యున్నందున.

మహారాజసాహబ్ వారు అక్కవుంటుజనరలుగారిని ఆయనకు గూడ నుద్యోగ మిప్పించుడని కోరిరి. అక్కవుంటు జనరలుగారు చిట్టచివరకు (శ్రీ)మాధవప్రసాదసిన్హాగారికిగూడ రు. 60/-ల మాసిక వేతనముతో నుద్యోగము నిచ్చుట కంగీకరించిరి.

16. ఈయుద్యోగము మూలమున మహారాజసాహబ్ వారికి నిత్యము హుజూర్ మహారాజువారి సత్సంగము చేసికొను సావకాశము లభించెను. హుజూర్ మహారాజువారు ఉద్యోగమునుండి 11-2-1887న విరమించుకొను వఱకును మహారాజ్ సాహబ్ వా రాప్రకారము సత్సంగము చేసికొనుచుండిరి. పిమ్మట హుజూర్ మహారాజువారు ఆగ్రా వెళ్ళి, యచ్చట పీఠల్ మండీల్ సత్సంగము చేయుట ప్రారంభించిరి. మహారాజసాహబ్ వా రాగ్రాలో నేడైన నుద్యోగము సంపాదించుకొన దలచిరిగాని వారికచట నేయుద్యోగమును లభించకపోవుటచే హుజూర్ మహారాజువారు వారి నలహాబాదుల్ నే యుండి పొమ్మని సెలవిచ్చిరి.

17. మహారాజసాహబ్ వారికి తమ సద్గురువునుండి దూరముగ నుండుట కష్టముగ నుండెను. అందుచే వారు ప్రతి శనివారము నలహాబాదునుండి ఆగ్రా వెళ్ళి ఆదివారమంతయు నచ్చట సత్సంగముకొఱకు ఆగిపోయెడివారు. అట్లుచేయుటచే వారికి చాల వ్యయ ప్రయాసలు గలిగినను వారొక్క ఆదివారమైనను సత్సంగమునకై ఆగ్రావచ్చుట మానలేదు. ఆరోజులలో మహారాజసాహబ్ వారు తమయారోగ్యమును గుఱించిగాని, తమ బాహ్యవేషము దుస్తులను గుఱించిగాని యెంతమాత్రము శ్రద్ధ తీసికొనక నెల్లప్పుడు సాంతర్యమున పూర్తిగ తస్మయై యుండెను.

18. వారికొకసారి కాలిమీద ప్రణామము చేసి, అందుక శస్త్రచికిత్స (Operation) చేయించుకొనినందున వారు చాలకాలము లేచితిరుగలేకుండ నుండిరి. అట్లు వారికి శస్త్రచికిత్స జరిగి చాల యనారోగ్యముగనుండుచున్నను, వారు హుజూరుమహారాజువారి దర్శనార్థమై తీవ్రాసక్తితో నుండుటచే నుద్యోగమునకు సెలవుపెట్టి పూర్తిగ నొక్క సంవత్సర మాగ్రాలో నుండిపోయిరి. ఆగ్రాలో నున్న రోజులలో, మహారాజసాహబ్ వారు తమకు హుజూరుమహారాజు వారిచ్చిన ప్రసాదమునుమాత్రమే తినియుండెడివారు. హుజూరుమహారాజు

రాజువా రొక్కొకపుడు చాలినంత ప్రసాదము నిచ్చి, మఱొకప్పు డేమియు సిచ్చెడివారుకారు. కొద్ది సమయములలో వీరికి రోజులకొలది హుజూరుమహా రాజువారు ప్రసాద మేమియు పెట్టకపోయినను, వీరన్నాళ్ళును మఱొక యాహాబ్ మేమియు తినకుండ నల్లెయుండిపోయెడివారు. అందువలన మహారాజ సాహాబ్ వారి యారోగ్యము మొదటలో చాలబాగుండినను, క్రమక్రమముగ పూర్తిగ చెడిపోయి, వారు చాల నీరసించి కృశించి పోయిరి.

19. ఒకసారి స్వామిజీమహారాజ్ వారి కనిష్ఠసోదరులైన చాచాజీసాహబు గా రనునామాంతరముచే పేర్కొనబడు సేత్ ప్రతాపసింగుగారు మహారాజ సాహాబ్ వారిని వారి పూజ్యధర్మపత్ని యగు నెయ్యంజీసాహిబాగారిని, హుజూరుమహారాజువారి యనుమతితో భోజనమునకు పిలిచిరి. నెయ్యంజీ సాహిబాగారు హుజూరుమహారాజువారి యాజ్ఞానుసారము ఆనా డుదయము ననే ఆముదమును తీసికొని యున్నందున భోజనమునకు వెళ్ళలేదు. మహారాజసాహాబ్ వారుగూడ భోజనమునకు వెళ్ళలేదు. చాచాజీసాహబుగారు అంతట తాము చేయించిన భోజ్య పదార్థములను దెచ్చి హుజూర్ మహారాజ వారి యెదుట నుంచిరి. హుజూర్ మహారాజు వారపుడు నెయ్యంజీసాహిబా గారికి వంట్లో బాగుండనిచో నా యాహాబ్ ము సంతను మహారాజసాహాబ్ వారొక్కరే భుజించినచో చాచాజీగారికి తృప్తికరముగ నుండగలదని సెల విచ్చి స్వయముగ నొక్కొక్క కబళము చొప్పున తినిపించ దొడగిరి. మహారాజసాహాబ్ వారదంతయు నయిపోవు వఱకు నల్లె తినుచుండిరి అందుచే మహారాజ్ సాహాబ్ వారు తాము మామూలుగ తిని జీర్ణము చేసికొన గలిగిన దానికన్న సత్యధికముగ దినుట జరిగెను. అయినను తమ శ్రమను గుఱించి వారు హుజూరుమహారాజువారికి చెప్పనేలేదు.

20. మహారాజసాహాబ్ వారి వేతనము అక్కపుంటెంటుజనరలుగారి ఆఫీసులోనున్న మిగత యుద్యోగస్థులకు మామూలుగ నిచ్చెడి వేతనముకన్న సధికముగ నుండుటచే, వారందఱకును వీరియెడల నసూయగ నుండెడిది. అందుచే వారందఱును ఖట్టిపన్ని మహారాజసాహాబ్ వారి కెల్లపుడు సప్రధానమైన పనులనే యొప్పజెప్పుచుండిరి. మహారాజ్ సాహాబ్ వారి కందుచే, తమ శక్తిసామర్థ్యములను ప్రదర్శించుటకు సావకాశములేక, మొదట కొన్ని సంవత్సరముల వఱకు వారికి ప్రమోషన్ (Promotion) కలుగలేదు. కాని

మహారాజ్ కొత్త అక్కపుంటుజనరలుగారు వచ్చి పని నొప్పజెప్పకొన్నపుడు మహారాజ్ సాహబ్ వారి కధిక వేతనము ముట్టుచుండుటచే వారికి ప్రత్యేక ప్రధాన కృత్యము లేమైన నొప్పగింప బడినవా యని మహారాజ్ సాహబ్ వారి నడిగిరి. ప్రధానమైన పను లేవియు తమకెన్నడు నొప్పజెప్ప లేదని మహారాజ్ సాహబ్ వారు సమాధానము చెప్పిరి. అందువలన, మహారాజ్ సాహబ్ వారి సామర్థ్యమును పరీక్షించుటకై, ఆ అక్కపుంటుజనరల్ గారు కొంత ముఖ్యమైన పనిని వారి కొప్పజెప్పిరి. వారాపనిని బహు సామర్థ్య ముతో నెఱవేర్చినందున నాయన చాల సంతోషిఁ జెందిరి. అటుపిమ్మట మహారాజ్ సాహబ్ వారికి ప్రమోషన్ పై ప్రమోషన్ గల్గుచు, చివరకు వారు ఆఫీసు సూపరింటెండెంటుగ నియమించబడిరి

21. మహారాజ్ సాహబ్ వారు సూపరింటెండెంటు పదవికి రాగనే తమ క్రింది యుద్యోగస్థుల నందఱను నిర్ణీత కాలానుసారముగ నన్ని పనులను నెఱవేర్చ వలసినదని నియమించిరి. వారు స్వయముగగూడ నన్ని కార్యములను వానివాని నిర్ణీతసమయములలో జేయుచు తమపని నంతను నిత్యరితముగ పూర్తిచేసికొని, పిమ్మట నిమిలిత నేతృత్వై ధ్యానములో నుండెడువారు. వారు పనిని చాలసమర్థతతో చక్కబెట్టు చుండుటచే వారికి తోడియుద్యోగ స్థులను చాలమందిని తప్పించి ప్రమోషను (Promotion) నిచ్చి త్వరితము గనే వారిని అవధ, ఆగ్రా సంయుక్త ప్రాంతములకు (United Provinces of Agra & Oudh) అసిస్టెంటు అక్కపుంటు ఆఫీసరు (Assistant Accounts Officer) గ నియమించిరి.

22. మహారాజ్ సాహబ్ వారు అలహాబాదులో పనిచేయుచుండినపుడు వారు ప్రతి ఆదివారము నాగ్రావచ్చుచుండెడివారని యదివరలో చెప్పియున్నాము. ఆరోజులలో హుజూర్ మహారాజువారుగూడ నాగ్రాలో మహారాజ్ సాహబ్ వారి రాకకై యెదురు చూచుచు, వచనములను సెలవిచ్చుసమయములో, మహారాజ్ సాహబ్ వారి రలహాబాద్ నుండి వచ్చిన పిమ్మటనే వచనములు చెప్పెదనని యనుచు, తఱచుగ వచనముల గావుచేయు చుండెడివారు.

23. మహారాజ్ సాహబ్ వారు ప్రతివారము సత్సంగము కొఱకు ఆగ్రా వచ్చుచుండుటయే గాక తమకున్న సెలవు నంతను నుపయోగించుకొని ఆగ్రాలో నుండెడువారు. వారి నిస్వార్థ భక్తియు తదేకదీక్షయు వారికి

ప్రధానశిష్యు పదవిని జేకూర్చినవి. హుజూర్ మహారాజువారు తరప్రదేశము లోని తూర్పుప్రాంతముల సత్సంగులకు, వారాగానినుండి తమయాళ్ళకు తిరిగి వెళ్ళునపుడు, త్రోవలో నలహాబాదులో దిగి మహారాజసాహబ్ వారితో సత్సంగము జేసికొని వెళ్ళవలసినదని సలహా నిచ్చుచుండెడివారు.

24. మహారాజసాహబ్ వారి పూజ్యధర్మపత్ని నెయ్యంజీసాహిబాగారు హుజూర్ మహారాజువారి యెడల మహాభక్తి గలిగి సత్సంగ కార్యకలాపములో నత్యుత్సాహముగ చాల్చుచుండెడివారు. ఆమె సత్సంగములో నెక్కువగ ఖర్చుపెట్టుచుండుటచే నామెవద్ద నెప్పుడును ద్రవ్యము కొఱతగనే యుండెడిదట. ఒకసారి యామె ఆరతి సమయమున పూలుదండను గొనుటకై, దండల నమ్ము పిల్లవద్దకు తొందరగ పోయి దండ నడుగగ నాపిల్ల తనవద్ద మిగిలి యున్న యొక్కదండను నెయ్యంజీగారి కిచ్చి అందుకువెల నేమిచ్చెదరని యడిగెను నెయ్యంజీగారు ఆపిల్ల ఏమడిగిన నదే యిచ్చెద నని చెప్పగ నామె వారిచేతి బంగరుగాజు నిమ్మని గోరెను. నెయ్యంజీగారు తక్షణమే తమ చేతి గాజును దీసి యాపిల్ల కిచ్చి తొందరగ దండను తీసికొని సత్సంగమునకు పరుగున వెళ్ళిరి. ఈసంగతి హుజూర్ మహారాజువారికి తెలియగా వారాపిల్లను పిలిపించి చీవాట్లు పెట్టిరి ఆపిల్ల పరిహాసమునకై తానట్లడిగితి ననిచెప్పి బంగరు గాజును తిరిగి యిచ్చి వేయుట కొప్పుకొనెను. కాని నెయ్యంజీగారు మాత్రము హుజూర్ మహారాజు వారిచే స్వీకరింపబడిన హారమున కాబంగారు గాజు చాల హీనక్రియ మనియే యనిరి.

25. వారాణసిలోని 'సరయాపారీ' బ్రాహ్మణులందఱకును మహారాజును సాహబ్ వారు రాధాస్వామిమతములో జేరి కాయస్థ కులమునకు జెందిన వారిని గురువుగ స్వీకరించిరని చాల కష్టముగ నుండెను. మహారాజు సాహబ్ వారు తమ కొమార్తెలకు వివాహము చేయుటకు సంబంధములను చూడబోగా నా బ్రాహ్మణులు వీరితో వియ్య మొందుటకు నిరాకరించిరి. ఈ విషయము హుజూర్ మహారాజువారికి తెలియగ నే, వారు మహారాజసాహబ్ వారిని తమ కొమార్తెలకు కులవివక్షత లేకుండ సత్సంగికులుంబములలోనే వివాహము చేయుటకు సిద్ధపడవలెనని సెలవిచ్చిరి ఒక ఖత్రికుల సత్సంగి సద

1 'సరయాపారీ' యనగ సరయానది యొడ్డున నున్నవారనియర్థము. సరయాపారీ బ్రాహ్మణులు, మిగత కాళిం బ్రాహ్మణులకన్న శ్రేష్ఠులుగ నెంచబడుదురు.

రుడు మహారాజసాహబ్ వారి కొమార్తెను తన తమ్మునికి వివాహము చేసి కొనుట కొప్పుకొనెను. కాని హుజూరు మహారాజువారు కొంతకాలము వేచియుండుటకు నిశ్చయించి తగిన బ్రాహ్మణులను పంపి వారు నిర్ణయించిన గడువులోపున లభ్యము గానిచో, నాఖత్రికులజన కాపిల్ల నిచ్చి పెండ్లిచేయవచ్చునని సెలవిచ్చిరి.

26. ఈవార్త ఆగ్రా బ్రాహ్మణులను కలవరపఱచెను. అందుచే నొక యాగ్రా నివాసి యగు బ్రాహ్మణుడు హుజూర్ మహారాజువారి సత్సంగమునకు వచ్చి, మహారాజసాహబ్ వారి కొమార్తెను తన కొమారునికి చేసికొందునని జెప్పి, వారి సంతకృత మొసంగిన యుత్తరువును రద్దు చేయించుడని వేడుకొనెను. పిమ్మట మహారాజసాహబ్ వారి మిగత సలుగురి కొమార్తెల వివాహములుగూడ నెట్టిశ్రమయు లేకుండగనే బ్రాహ్మణ కుటుంబములలో జరుపబడినవి

27 ఒకకొమార్తె పెండ్లిలో సత్సంగ పవిత్రగ్రంథములనుండి శబ్ద పఠనము చేసిరి. వివాహ కార్యము జరుగుచుండగ సత్సంగ పవిత్రగ్రంథములనుండి శబ్దపఠనము చేయుట కూడదని కొందఱ తాటంకపఱచిరి. అప్పుడు మహారాజసాహబ్ వారు, స్త్రీలు పవిత్రగ్రంథములనుండి శబ్దములను పఠించవలసినదని చెప్పెను. నందు కాక్షేపణగలవారు తమ విహిత ప్రక్రియలను సాగించుకొనవలసినదని సెలవిచ్చిరి.

28. సత్సంగములో మహారాజసాహబ్ వారు హుజూర్ మహారాజువారి కెదురుగ దగ్గఱనే కూర్చుండెడివారు ఇది స్వామిజీ మహారాజువారి కాలము నాటినుండియునున్న పురాణ సత్సంగుల కనూయను, కడుపుమంటను కల్గించెను. అప్పుడప్పుడు ఆపురాణ సత్సంగులు పైకి వినిపించునట్లు కూడ గొణగొణకొనెడువారు. ఈవిషయమై హుజూర్ మహారాజువారికి సూచనగ తెలియగనే వారు మహారాజసాహబ్ వారి సందఱకన్న వెనుక కూర్చుండుమని యాంఛించిరి. మహారాజసాహబ్ వారి రక్తే చివరిపంక్తిలో కూర్చుండ నారంభించిరి. ఆశోచినుడియు హుజూర్ మహారాజువారు వచనములను సెలవిచ్చుట మానివేసి, సత్సంగములో సంభాషణగూడ పూర్తిగ కట్టిపెట్టిరి చాలరోజు లీవిధముగ గడచినపిమ్మట వృద్ధసత్సంగులు తమ తప్పును తెలిసికొని హుజూర్ మహారాజువారిని వచనములు సెలవిండని ప్రార్థించిరి హుజూర్ మహారాజువారు, “నే నెవరికొకటై వచనములను చెప్పుదును? ఎవ

రిని సంబోధించి చెప్పదును?" అని మాత్రమే సెలవిచ్చిరి. అప్పుడు వారందఱును సిగ్గుపడి వెనుకకు జరిగి మహారాజ సాహబ్ వారిని ముందు గూర్చుండుడని ప్రార్థించిరి.

29, మహారాజసాహబ్ వారు ఆగ్రాలో నున్నపుడు, హుజూర్ మహారాజు వారిచ్చిన ప్రసాదమును మాత్రమే తిని, అది తమ కాకలి తీరునంతగ లేకపోయిననుగూడ, మతేమియు తినకుండనుండెడువారు. ఒక రోజున హుజూర్ మహారాజువారు ఒక్క కబళము మాత్రమే వీరికిచ్చి, మఱొక పనిలో నుండిపోయిరి. మహారాజసాహబ్ వారోజున సమితముగ నాకలిగొనియుండుటచే, వారికింకను దినవలెనని యుండెను గాని, మఱి లభించలేదు. సత్సంగమైన తరువాత మహారాజసాహబ్ వారు తమ గదిలోనికి వెళ్ళిన కొద్దిసేపటికే వారికి బొత్తిగ నాకలితీరిపోయినట్లుండుటచే వారి కాశ్చర్యమాయెను. మఱొకప్పుడు హుజూర్ మహారాజువారు వారికి చాల యధికముగ పెట్టగా పొట్ట బద్దలగునంత యెక్కువగ తినవలసివచ్చెను. ఇక చాలు ననిచెప్పటకు వారి కెట్టి యభ్యంతరమును లేదుగాని, వారట్లు చెప్పకుండిరి. మహారాజసాహబ్ వారికి పెను గెంతమాత్రము సయ్యచెడిదిగాదు. సాధారణముగ పెనుగు నెంతకొద్దిగ తీసికొనినను వారికి వికారము గలుగుచుండెడిది. ఒకనాడు హుజూర్ మహారాజువారు పూర్తిగ పెనుగుతో గలిపిన యొక కబళమును మహారాజసాహబు వారికి పెట్టిరి. వారేమాత్రము సంకోచింపక నాకబళమును మహానందముతో తినిరి.

30. మహారాజసాహబ్ వారు సద్గురు సత్సంగమునుండి దూరముగ, నలహాబాదులో నున్నపుడు అతినామాన్యాహరమును చాలకొద్దిగ తీసికొనుచు, తమసమయముగతను పవిత్రశబ్దపారములోను, ఆధ్యాత్మికాభ్యాసములోను గడుపుచుండెడివారు. ఇతర సత్సంగుల కప్పుడప్పుడు రాధాస్వామి మత సిద్ధాంతములను బోధపఱచుచు, నిభ్యాసవిధానములను గుఱించి సలహాలనిచ్చుచుండెడివారు. వారు తఱచు హుజూర్ మహారాజువారికి ఉత్తరములు వ్రాయుచుండెడివారు. హుజూర్ మహారాజువారు అందుకు వెంటనే యుత్సాహ వర్ధకములు ప్రేమపూరితము లగునట్టి సమాధానములను పంపుచుండెడివారు. హుజూర్ మహారాజువారికి వీరియందుగల యాదరాతిశయమును, వీరి యోగక్షేమముల విషయమైగల తీవ్రాతురతయును ఆయుత్తరములలోని ప్రతిపద

మునను విస్పష్టమగుచుండును. మహారాజసాహబ్ వారొకసారి తమకు పరిచితులైన యొక బెంగాలీ సజ్జనునికి హుజూరుమహారాజువారింట్లో బస నిమ్మని కొరుచు వారి కుత్తరమువ్రాసిరి. అందుకు సమాధానముగ, హుజూర్ మహారాజవారు సత్సంగులు కాని వారల కాతిధ్యము నిచ్చుటకు తమ కభ్యంతరము లేదుగాని, తామిచ్చేడి యాధ్యాత్మికాహారమును పొందగోరువారికే ప్రత్యేకముగ తమగృహ మేర్పాటుచేయబడెననియు, నితరుల కట్టి యాహారమిష్టముండదు గావున వారికి తమ యింట నుండుట సౌకర్యముగ నుండదనియు సవిస్తరముగ వివరించుచు నుత్తరము వ్రాసిరి.

31. మహారాజసాహబ్ వారు 1886 సం॥రము ఏప్రియిల్ నెలలో నుపదేశము నొందియుండగ నటుపిమ్మట 1887 నవంబరు మాసమంతత్వరలోనే వీరికి హుజూరుమహారాజువారి యుత్తరములకు సమాధానములను వారితరపున వ్రాసి పంపుట కధికార మిచ్చుట నిజముగ నొక యద్భుత విషయము. అటువంటి 1887, 1888, 1889 సం॥రములలో వ్రాసిన సమాధానములు లభ్యమై యున్నవి అట్టి యుత్తరములు కొన్ని “పిల్గ్రిమ్స్ పాత్” (Pilgrim's Path) అను నచ్చుపుస్తకములో ప్రచురింపబడినవి.

సంతసద్గురువుగ నున్న సమయము

32. హుజూర్ మహారాజువారు నిర్వాణము నొందిన 6-12-98 తేదిని మహారాజసాహబ్ వారు అలహాబాదులో నుండిరి వారప్పటికి 31 మాసముల నుండి చాల జ్వరముతో నుండియు, నీవార్త తెలిసిన వెంటనే ఆగ్రావెళ్ళిరి. సంతసద్గురు పదవి నలంకరించు నప్పటికి వారివయస్సు 37 సంవత్సరములు మాత్రమే. వారు అలహాబాదులో నివాసముగ నుండుటచే సత్సంగ కేంద్రము అలహాబాదునకు మారెను. అలహాబాదులో వారు సత్సంగము నుడయాస్త్ర మయములుగాక మతొకసారి రాత్రి గూడ చేసెడివారు. ఉదయమున సరిగ 6 గంటలకు మహారాజసాహబ్ వారు సత్సంగమునకు వచ్చెడివారు. గంటల కొలది వచనములను సెలవిచ్చుచుండినను మహారాజసాహబ్ వారికి అలసట యుండెడిదిగాదు. అనేక సత్సంగులకేగాక, సత్సంగేతరులకుగూడ నెన్నియో యద్భుతమైన యాంతర్య నిదర్శనములు లభించెను. సత్సంగమునకు నాయకత్వమును స్వీకరించిన పిదప మహారాజసాహబ్ వారు యధార్థమైన సత్యాన్వేషణ లండణిపైనను, మానవబుద్ధికి దురవగాహ్యమగు విచిత్రవిధమున దయావర్షము గురిపించిరి

33. లూథియానాజిల్లా. రాయకోట అను గ్రామమున నొక సత్సంగి పోస్టుమాస్టరుగ (Post Master) పనిచేయుచుండెను. ఆయన తనవద్ద సభిక ముగనున్న సొమ్ము రు. 800/-లను, ఒక తోలుసంచిలో పెట్టి తాళమువేసి పైనసీళ్ళు (Seals) వేసి, తిరిగి యాసంచిని మఱొక క్యాన్వాసుసంచిలో (Canvas bag) పెట్టి, దానికి గూడ తాళము సీళ్ళనువేసి, లూథియానా హెడ్ పోస్టాఫీసునకు (Head post office) పంపించెను. ఆ మొత్తములో రు. 100/-లు తక్కువైనవని మఱుసటి రోజుననే ఆయనకు తంతివార్తవచ్చెను. అదియునుగాక, సచ్చట కొకపోస్టల్ ఇన్స్పెక్టరు (Postal Inspector) పరిశీలనారమై యేతెంచి పోలీసువారి కొకరిపోర్టునుగూడ పంపెను. ఆసత్సంగిపోస్టు మాస్టరు మహాభేదగ్రస్తుడై తానీవిషయములో నిర్దోషినని చెప్పకొనుచు మహారాజసాహబ్ వారికి వ్రాసికొనెను. అతడునిర్దోషియైనచో తనకెట్టి హాని యు చేకూరదని ధైర్యముచెప్పచు నతనికి నాలుగురోజుల లోపుననే మహారాజసాహబ్ వారివద్దనుండి సమాధానము వచ్చెను. ఒక వారమైనతర్వాత నతని తప్పేమియు లేదనియు, నాలోపము హెడ్డాఫీసుదే యనియు నొప్పుకొనుచు, హెడ్డాఫీసు నుండి యాపోస్టుమాస్టరున కుత్తరమందెను.

34 కొంత కాలమైనపిమ్మట నీమతమున నైదవ సద్గురువుగ విరాజిల్లిన సాహబ్ జీమహారాజువారికి గలిగిన యనుభవ మన్నిటికన్న నెక్కువ విచిత్రమయినది. సాహబ్ జీమహారాజువారు సద్గురువు కొఱక స్వేషించు చుండిన కాలములో వా రొకసారి నిరాశ నొంది మహాభిన్నులై విచారించు చుండగ మహారాజసాహబ్ వారు వారికి స్వప్నములో దర్శనమిచ్చి వా రస్వేషణ చేయుచుండిన సద్గురువు తామే యని తెలియజరిచిరి. వారు మఱువాడుదయమున తమ యనుభవమును తమ రెండవ యన్నగారికి చెప్పగ, నాయన మహారాజసాహబ్ వారి ఫోటోను (Photo) వారికి చూపించిరి. పెంటనే ఆ ఫోటోలో నున్న మహాపురుషులే తమకు స్వప్నములో దర్శనమిచ్చి రని వారు సెలవిచ్చిరి. తోడనే వారు రాధాస్వామీమతములోజేరిరి సాహజ్జీమహారాజువారు సద్గురువు నస్వేషించుటలో సహించిన ఘోర పరీక్షలను మహాకష్టములను, శ్రమలను గుఱించిన వివరములు అయిదవయధ్యాయములో విఫలముగ వర్ణించబడినవి.

35. ఒకసారి మహారాజసాహబ్‌వారి సత్సంగమున కొక యార్యసామాజి కుడు వచ్చెను. ఆయన చాలప్రశ్నల నొకచిన్న నోటుబుక్కు (Note Book) లో వ్రాసికొని తనవెంట తెచ్చుకొనెను. మహారాజసాహబ్‌వారి సతడు కొన్నిప్రశ్నల నడుగుట కనుమతిని గోరెను. అంతట మహారాజసాహబువారు ఆనోటుబుక్కును చూపించుమని యడిగి తీసికొని ఆనోటుబుక్కును చూచి ప్రశ్నలేవియు నందులో వ్రాసిలేవని సెలవిచ్చిరి. ఆయార్యసామాజికుడు వారివద్దకువెళ్ళి తననోటుబుక్కును తిరిగిచూచుకొనెను. కాని, దానిలో నిజముగ నేమియు వ్రాసియుండక పోవుట జూచి యతడాశ్చర్యపోయెను. ఆపుస్తకమును తెచ్చుకొని తనస్థలమున గూర్చుండి యందులో చూచుకొనగ నాప్రశ్నలన్నియు నందు స్పష్టముగ వ్రాసియుండినట్లు తిరిగి కనిపించెను. పిమ్మట మహారాజసాహబ్‌వా రొకవచనమును సెలవిచ్చి, ఆయార్యసామాజికుని ప్రశ్నలన్నిటికిని వరుసగ నావచనములో సమాధానములను చెప్పిరి. ఆవచనములను సెలవిచ్చినపిదప మహారాజసాహబ్‌వా రాయార్యసామాజికునితో తనప్రశ్నలన్నిటి నామఱునాడు పట్టుకొనిరమ్మని చెప్పిరి. కాని అతడు తిరిగి రాలేదు.

36. “ఇండియన్ మిజ్టర్” అను పత్రికాసంపాదకులు మహారాజసాహబ్‌వారిని కొన్ని ప్రశ్నల నడుగఁదలఁచి సత్సంగమునకు వచ్చిరి. మహారాజసాహబ్‌వారాయన కా ప్రశ్నలనడుగుటకు నావకాశమియకుండగనే వచనమును సెలవిచ్చుట మొదలిడిరి. సత్సంగానంతర మాయనను ప్రశ్నలేమైనను వేయదలఁచితిరా యని మహారాజసాహబ్‌వా రడిగిరి. అందు కాయన మహారాజసాహబ్‌వారు సెలవిచ్చిన వచనములో తనప్రశ్నలన్నిటికి సమాధానములు వచ్చినవని యాశ్చర్యపడుచు చెప్పెను. మహారాజసాహబ్‌వారపు డాయనతో రాధాస్వామి మతమును పూర్తిగ నవగాహనచేసికొనుటకు కొంతకాలము సత్సంగము చేసికొనవలసియుండునని సెలవిచ్చిరి. అంతట నా పత్రికాసంపాదకులు సత్సంగము చేసి కొనుటకై కొన్నిరోజు లుండిపోయిరి. ఆయన యున్న రోజులలో మహారాజసాహబ్‌వారు వచనముల నాంగ్లభాషలో సెలవిచ్చెడు వారు.

37. ఒకయుద్ధభటుని దయ్యము, అలహాబాదులో నొక చదువుకొను నీడుగల ఖత్రీ పిల్లవానిని పట్టుకొనెను, అతడు రెండుకంఠద్వనులతో మాటలాడ దొడఁగెను అత డొకసారి యొకసేనానాయకుని ఆజ్ఞాపనస్వరముతోను

మతోకసారి యొక మోటు సైనికుని వలెను మాటలాడెడువాడు. వార్తాపత్రికలలో నీవిషయమును గుఱించి వింతగ వ్రాయుచుండుట చేనిజమును తెలిసికొనుటకై పత్రికాధిపతులు స్వయముగ నాపిల్లవానిని జూచుటకు వచ్చుచుండిరి. ఈ విపత్తునుండి తప్పించుకొనుటకై ఆపిల్లవాని తల్లిదండ్రు లతని ననేక మహాపురుషుల వద్దకు గొనిపోయి చూపించిరి. మహారాజసాహబ్ వారికి గూడ నాబాలుని చూపవలసినదని యెవరో సలహా నిచ్చినందున వారివద్దకు కూడ నతనిని తీసికొని వెళ్ళిరి. ఆపిల్లవాని సంభాషణవలన పూర్వ జన్మలొ నత డొక సేనానాయకుడుగ నుండి యుద్ధములో చనిపోయినట్లును, ఆసేనానాయకునికికింద నీదయ్య మొక యుద్ధభటుడుగనుండి వీరల పక్షమునకు యుద్ధములో జయము గలిగినపిదప చనిపోయినట్లును విశదమయ్యెను. ఆదయ్యము తన సేనానాయకుని కా గెలుపువిషయము తెలియజేయుటకై యతనికొఱ కింతకాలము వెనకుచుండెను. అత డీకుటుంబమున పిల్లవాడుగ పుట్టినట్లు తెలిసికొని యా గెలుపువిషయ మతనికి చెప్పి యతనిని తనతో తీసికొని పోవలయు ననునుద్దేశ్యముతో నదియతనిని పట్టుకొనెను. మహారాజసాహబ్ వా రాపిల్లవాని తండ్రిచే నొకమనిషికి సమ్మద్దిగ సరిపడునంత యాహారము నొక గంపలో పెట్టించి, తాము కొంచెము ప్రసాదమునుగూడ నందుంచి, యా యన్నపుగంపను తమచే నిర్దిష్టమైన యొక నూతిలో దింపిచూడుమని యాతనితో చెప్పిరి. అనూతిలో నీటిమట్టము వఱకు నీగంప చేరగనే చివుక్కున నెవరోదానిని లాగుకొని నట్లాయెను. తరువాత నాదయ్యము ఆబాలు నెన్నడును బాధించలేదు

కేంద్రీయ పాలక సమితి

(Central Administrative Council)

388 కొన్నిస్థలములలో సత్సంగవిషయముల నిర్వాహకపద్ధతి తృప్తికరముగ లేనట్లు మహారాజసాహబ్ వారికి తెలియవచ్చెను. అందుచే 1902 సం॥రములో నొక సర్క్యులరు ఉత్తరమును అంగ్ల, హిందీభాషలలో వ్రాసి యందఱకు నంపిరి. అందు వ్రాయబడిన దేమనగా:—

“సత్సంగ పరిస్థితులు కొన్ని స్థలములలో సంతృప్తికరముగ లేనట్లు వివిధ ప్రదేశములనుండి వార్తలు వచ్చుచున్నవి. ఈ పరిస్థితుల నిట్లే యుండ నిచ్చినచో సంఘము వెవ్వేఱు జట్టులు, కూటములు, తెగలుకింద చీలికలై పోయి, సత్సంగముయొక్క వాస్తవముఖ్యోద్దేశ్యమునకే అనగా, పరమపిత

రాధాస్వామిదయాళుని భక్తిసేవలను సాగించుటకే, భంగము కలుగునను భయము పొడముచున్నది ఇట్టి చిక్కు వాటిల్లకుండజేయుటకై రాధాస్వామి సత్సంగమున కొక కేంద్రీయపాలకసమితిని (Central Administrative Council) స్థాపించుట కేర్పాటుచేయబడినది. ఆసమితి, అన్ని 'బ్రాంచి'లలో సమేతమైన యావత్తు సత్సంగముయొక్క నడవడిని క్రమబద్ధముచేయుచు, మరణ శాసన మూలమున దానపట్టాలమూలమున, నితరవిధములుగను సత్సంగ మునకు సంక్రమించు యావదాస్తులకును ధర్మకర్తగనుండి వ్యవహరించగలదు.

“హుజూర్ స్వామిజీమహారాజువారి యనుజులగు ప్రతాప్ సింగుసేత్ గారి సీసమితి కధ్యక్షులుగ నెన్నుకొన దలచితిమి. వారును దయతో నందుకంగీకరించిరి. ఈసమితికి సభ్యులు పదిమంది మాత్రమే యుందురు. ఈపదిమందియు సత్సంగముయొక్క వివిధ బ్రాంచీల (Branch Satsangs) సత్సంగులచే నెన్నుకొనబడవలసియున్నది. తదుపరి, అన్ని 'బ్రాంచి'ల సత్సంగులును కేంద్రీయపాలకసమితియొక్క యుత్తరువులకు బద్ధులైయుండి, సమితి యాదేశములప్రకారము నడుచుకొనవలయును. మరణమువలనగాని, రాజీనామా వలనగాని, మతేకారణమువలనగాని యీసమితిసభ్యులలో ఖాళీలు గలిగినపుడు ఆఖాళీలను నింపుటకును, సభ్యులసంఖ్యను హెచ్చించుటకును లేక తగ్గించుటకును, ఏసభ్యునినైనను యుక్తకారణము లున్నపుడు తీసివేయుటకును ఈ సమితికి అధికారము గలదు.

“ఈసమితికి సభ్యులుగ నెన్నుకొనదగినట్లు మాకుదోచిన 28 సత్సంగుల పేర్ల నీక్రింద నుదహరించితిమి ఆపట్టిలోని పేర్లనుండి ప్రతినత్సంగియు పదిమంది నెన్నుకొని మఱొక కాగితముమీద వారికి వోట్లెచ్చినట్లు వ్రాసిపంపవలయును

* * * *

“సత్సంగిస్త్రీలకును 18వండ్లప్రాయము లోపు పిల్లలకును వోట్లువేయు హక్కు లేదు.

* * * *

“సంతసద్గురువు తిరిగి యవతరించినపుడు సత్సంగులు వారియెడల ప్రదర్శింప వలసిన విధేయతాసమ్మానముల విషయములోగాని వారికి జేయవలసిన

భక్తి సేవలవిషయములోగాని, యీసమితి యెవ్విధముగను కలుగజేసికొనవలయునని దీనినిర్మాణముయొక్క యుద్దేశముగాదు. అప్పుడు, సద్గురువు పరమ పితయగు రాధాస్వామి దయాళుని ప్రధానపుత్రుడు లేక ప్రతినిధి యగుటచే, వారే సత్సంగముపై నను సత్సంగాస్తులపై నను సర్వాధికారములు గలవారై సర్వస్వాతంత్ర్యముతో ప్రవర్తించగలరు. అన్నివిషయములలో వారి యాజ్ఞలకే సర్వోత్తమప్రధాన్యముండును. అప్పుడీ సమితి, సద్గురువున కీయాస్తులపై పెత్తనముజేయుటలోను సత్సంగమును క్రమబద్ధముగ నుంచుటలోను సహాయము మాత్రమే మొనరించగలడు.”

ఈసర్కులరు ఉత్తరముమీద లాలాజీగారు మహారాజసాహబ్ వారు లాలా రాజ్ నారాయణగారు సేత్ సుదర్శన్ సింగుగారును సంతకములుచేసిరి.

39. పైపట్టిలో స్థాతములుగ నెంచబడిన పదిమందిపేర్లకును గుర్తులుంచబడినవనియు, నా పదిపేర్లకు వోటరులందఱును ప్రధాన్య మిచ్చెదరని యాశింపబడుచున్నదనియు దెల్పుచు నొక హస్తలిఖితసందేశముగూడ కొందఱు ప్రత్యేకవక్తులకు ఆసర్కులరుతోఁబాటు పంపబడెను.

40. తరువాత నీవోట్లుప్రకార మెన్నుకొనబడిన పదిమంది సభ్యులపేర్లను మఱొక సర్క్యులర్ పత్రముద్వారా, సేత్ ప్రతాపసింగుగా రొక్కరిసంతకముతోనే, ప్రకటించిరి. సహజముగ, నందఱు ననుకొన్నట్లే, మహారాజసాహబ్ వారి కందఱికన్న నెక్కువవోట్లు వచ్చినవి ఈ సమితియొక్క ప్రథమ సమావేశమును 1902వ సంవత్సరము డిసెంబరునెల నాల్గవవారములో నాగ్రాలో చేయనిశ్చయించిరి.

41. ఆప్రకారము రాధాస్వామిసత్సంగ కేంద్రీయ పాలక సమితియొక్క ప్రథమసమావేశము, 1902వ సంవత్సరము డిసెంబరునెల 24, 25, 26వ తేదీలలో జరుపబడెను. సమితిచే నీసమావేశములో, చట్టప్రకారము దానికి సంక్రమించిన యధికారములు అవలంబింపబడి, దాని కార్యక్రమమును దాని నిర్వాహకవర్గము (Managing Committee) యొక్క కార్యక్రమమును నాగించుట కవసరమయిన నిబంధనలును, ఉపనిబంధనలును ఆమోదింపబడినవి. ఈసమితికి, మహారాజసాహబ్ వారుపాధ్యక్షులుగను, బాలేశ్వరప్రసాదుగారు కార్యదర్శిగను ఎన్నుకొనబడిరి. ఉపాధ్యక్షులైన మహారాజసాహబ్ వారును, మఱివరుగురును ఆనిర్వాహకవర్గమునకు సభ్యులుగనుండిరి. సమితికి అలహా

బాదు కేంద్రస్థానముగ నేర్పఱచబడెను. సత్సంగచౌచిల జాబితాను సత్సంగములోని సాధువుల జాబితాను తయారుచేయుటకును, ప్రత్యేకముగ సాధువుల సడవడిని క్రమబద్ధము చేయుటకును, నిబంధన లేర్పఱచబడినవి.

42. పిమ్మట 1903 సం॥రములో నీసమితి మఱిరెండుసమావేశములను జరిగించి, సమితిసభ్యుల సంఖ్యను, అధ్యక్షునితో గలిపి 21 వఱకు పెంచిరి. అప్పుడే సర్కారుసాహబ్ వారినిగూడ నీసమితిలో సభ్యులుగ జేసిరి.

రాధాస్వామి ధర్మ కర్తృ వర్గము

(Radhasoami Trust)

43. 1904 సంవత్సరము జూన్ నెలలో జరిగిన కేంద్రీయ పాలకసమితి సమావేశములో, సత్సంగముయొక్క స్థిరచరాస్తులపై పెత్తనము జేయుటకై కేంద్రీయసమితిసభ్యులలో నేడుగురిస రాధాస్వామి ధర్మకర్తృవర్గముగ (Radhasami trust) నేర్పాటు చేసిరి. ఆవర్గములో మహారాజసాహబ్ వారు గాక మిగిలిన ధర్మకర్తల (Trustees) పేర్లీక్రింద నుదహరింపబడినవి.

- (1) లాలాజీసాహబ్ (అసగ లాలా అయోధ్యాప్రసాద్ సాహబ్)
- (2) నేట్ సుదర్శన్ సింగు సాహబ్
- (3) శ్రీమాధవప్రసాదసిన్హా సాహబ్
- (4) శ్రీ బాలేశ్వరప్రసాద్ సాహబ్
- (5) లాలాహరగోవిందదయాల్ సాహబ్
- (6) సర్కార్ సాహబ్ వారు (బాబుకాంతప్రసాద్ సిన్హా సాహబ్ వారు)

44. ట్రిస్టుదస్తావేజులో నీట్రిస్టుయద్దేశ్యము లీక్రిందివిధముగ నుదహరింపబడినవి:—

పైనుదహరించిన ధర్మకర్తలును (Trustees), యిఁకముందు వారి స్థానే నియమింపబడజూపు వారును, ఈదస్తావేజులో ధర్మకర్తలు (Trustees) అని పేర్కొనబడుదురు. సమకాలికసంతసద్గురు వెప్పుడేని యుండిన యెడల, వారే, పరమపురుష రాధాస్వామిదయాళునికి ప్రతినిధిగ నంగీకరింపబడుటచే సత్సంగముయొక్క యావచ్చరస్థిరాస్తులకును అద్వితీయ యజమా

నులుగ నుందురు. ఈధర్మకర్తలు, అట్టి సంతసద్గురువుయొక్కగాని యీ కేంద్రీయపాలక సమితియొక్కగాని యాజ్ఞలకు లొబడియుండుచు, పరమపురుష రాధాస్వామీదయాళుని కింతకుముందు సమర్పితమై యుండినట్టిగాని, యీశముందు సమర్పింపబడబోవునట్టిగాని, మఱియు, రాధాస్వామీసత్సంగమునకును దానిశాఖలకు సర్పితమైనట్టిగాని, లేదా యీసత్సంగముచేతను దాని శాఖలచేతను సంపాదించబడినట్టిగాని చరస్థిరరూపములైన యావదాస్తులను స్వాధీనముచేసికొని, భద్రపఱచి, పాలనజేయుచు, నవసరమయినపుడు విక్రియించుచు నుండవలెను. కాని రాధాస్వామీసత్సంగముయొక్క సామాజిక పూజాస్థలములును, సమాధులు నెన్నటికిని విక్రియించకూడదు.”

1904 సంవత్సరములో నీ రాధాస్వామీట్రస్టు రిజిస్టరుకాబడినది.

ఇ త ర చ ర్య లు

45. కేంద్రీయ పాలకసమితిని (Central Administrative Council) రాధాస్వామీ ధర్మకర్త వర్గమును (Radhasoami Trust) స్థాపించుటతో, మహారాజసాహబ్ వారిచే ప్రారంభింపబడిన సత్సంగవ్యవస్థాపనకార్యక్రమ మప్పటిమట్టుకు పూర్తియయ్యెను. సత్సంగాస్తులను పాలనచేయుటకును, బ్రాంచి సత్సంగములను స్థాపించుటకును, వానిని క్రమబద్ధముగ నడిపించుటకును సవిస్తరమయిన నిబంధన లేర్పఱచబడినవి. అదేప్రకారము, సత్సంగ కేంద్రము లోగాని, బ్రాంచీసత్సంగములలోగాని నివసించుచుండు సత్సంగసాధువుల ప్రవర్తనసంచారములను గుఱించి, సవిస్తరమయిన నియమముల నేర్పఱచి ఆచరణలోఁ బెట్టించిరి. ఎట్లన, సాధువులు కామాయవస్త్రములను ధరించగూడదనియు, సత్సంగులవద్దనుండి ద్రవ్యరూపముగ బహుమానములను తీసికొన గూడదనియు, కేంద్రముయొక్క యనుమతిలేకుండ దేశసంచారము చేయ గూడదనియు నిషేధించి, యీనిబంధనలకు వ్యతిరేకముగ ప్రవర్తించు సాధువులను గుఱించి బ్రాంచీసత్సంగములు కేంద్రమునకు తెలియపఱచ వలయునని నియమించిరి అటులనే కేంద్రీసత్సంగమునకు వచ్చిపోవు సత్సంగులకు గూడ కొన్ని నిబంధనల నేర్పాటుచేసిరి. సత్సంగములో కూర్చుండుటకు 1, 2, 3 తరగతుల టికెట్లు నిచ్చి, సత్సంగులను వారివారి టికెట్ల ప్రకారము స్థానములలో గూర్చుండవలసినదిగ నియమించిరి.

46. సత్సంగుల యొక్కయు, సాధువుల యొక్కయు పేర్ల నన్నిటి నొక పుస్తకములో లిఖితముచేయించుట కేర్పాటుచేసిరి. ప్రతిసత్సంగియు కేంద్రీయపాలకసమితియొక్క కార్యాలయమునకు వెళ్ళి, తనపేరచ్చట లిఖితమై యున్నది లేనిది సరిచూచుకొని, లేనిచో వెంటనే లిఖితమొనరించుకొనవలయునని యాదేశించిరి.

47. 1904 సం॥రములో, స్వామిజీమహారాజువారి సమాధిని మహాశ్లోభాయమానవిధమున నిర్మించుటకు చేబూనిరి. ఆనిర్మాణమునకు చాలధనము కావలసియుండెను. అందులకై సత్సంగులు నెలనెలకు గొందఱును, పెద్దపెద్ద విరాళములుగ నొకేసారి గొందఱును, భేంట్లను సమర్పించిరి.

48. గాజస్థాన్ లో మక్రూనా యను చోట నొక యెఱ్ఱయిసుకరాళ్ళగనిని సంపాదించిరి. ఆగవి త్రవ్వుట మొదలుపెట్టగానే యందులో నెఱ్ఱయిసుకరాళ్ళకు బదులు పాలరాయి లభించెను ఇది నిజముగ నొకమహాద్భుత విషయము. మహారాజసాహబ్ వారి నిర్మాణానంతరము ధర్మకర్తలు, అప్పటిఁజకు కట్టబడియున్న నిర్మాణమును పడగొట్టించి సమాధిభవనముయొక్క మొదటి నమూనాను పూర్తిగ మార్చివేసిరి

వారి మూర్తి మత్స్యము

49. వివిధకార్యముల నెఱవేర్చు విషయములో నితరులతో వ్యవహరించునపుడు మహారాజసాహబ్ వారెల్లపుడు స్థిరనిశ్చయముతో నిర్భయముగను నిష్కపటముగను ప్రవర్తించుచు ధాటిగ మాట్లాడెడివారు. వారాణసిలో నొక దివ్యజ్ఞానసమాజ సమావేశమునకు శ్రీమతి ఆనిబిసెంటు, ఒకసారి వారి కాహ్వానమును పంపించగా, వారాయాహ్వానమును నిరాకరించుచు తమ కట్టియధిరుచి లేదని కబురంపిరి.

50 ఒకసారి అలహాబాదు సత్సంగములో శబ్దపాఠమైన పిదప చాచాజీ సాహబ్ గారు, అప్పుడలహాబాదు సత్సంగములో గురుముఖుడుండెనని యకస్మాత్తుగ వాక్రొచ్చిరి తమరి సంతవఱకెన్నడును సద్గురువుగ నెంచనీయకుండిన మహారాజసాహబ్ వారు వెంటనే మందహాసముతో “నేనుమట్టుకు వారాణసికి చెందినవాడ”ని సెలవిచ్చిరి. ఆ ఛలోక్తయచ్చటి సత్సంగులందఱకు వినోదము గలిగించెను.

51. 1904 సం॥రములో నాగ్రా పీపల్ మండీలో కేంద్రీయ పాలకసమితి సమావేశము జరిగెను ఆసమావేశములో భక్తులచే రాధాస్వామిదయా భునికి భేంటుగ నర్పింపబడినట్టి, విలువగల దుస్తులును, గృహోపకరణములును, వెండి బంగారు సామానులును వాడుక లేక పడియున్నందున చెడిపోవు చుండుటచే, మహారాజసాహబ్ వారి నాసామానుల నుపయోగింపవలసినదిగ గోరునట్లొక తీర్మానము ప్రతిపాదించబడినది. అరిగంటకుపైగా, నాతీర్మానమును గుఱించి చర్చ జరిగెను మహారాజసాహబ్ వారి రింతసేపు నచ్చటనే యుండిరిగాని చూట్లాడకనే వినుచునుండిరి. తుదకందఱును ఆప్రతిపాదనను గుఱించి మహారాజసాహబ్ వారి యభిప్రాయమును దెలిసికొనవలసియుండునని యోచించి, వారి కావిషయమును మనవిచేసిరి వారంతట తమ సహజ గాంభీర్యముతో నిట్లు సెలవిచ్చిరి. “నేనే సంత సద్గురువుగ సర్వాధికారము గల్గి యుండునెడల నన్నీ విషయములో నాజ్ఞాపించుటగాని తీర్మానములచే బద్ధునిగ జేయుటగాని మఱొకరి పనిగాదు. అట్టి స్థితిలో నేనే నాకు యుక్తమని తోచినట్లు చేయగలను. అట్లుగాక, నేను మీతీర్మానముచే బద్ధుడనై యుండవలయునన్నచో, మీరిందఱును నాయెడల చూపదలచుకొనిన యసాధారణ గౌరవప్రతిపత్తులకు నేనర్హుడనేగాను” ఈ సమాధానముతో నందఱు నిరుత్తురులై యాప్రశంసనే విడిచిపెట్టిరి.

52. మహారాజసాహబ్ వారి రొకసారి సత్సంగులందఱుకును తమకు తోచిన ప్రశ్నల నడిగి తమసందేహముల నన్నిటిని తీర్చుకొనుట కనుజ్ఞ నిచ్చిరి. అప్పుడొక పృథ్వీసత్సంగి యివ్వధముగ ప్రశ్నించెను -

“స్వామిజీమహారాజువారి పూజ్యధర్మపత్ని వారిని పూర్ణభక్తిశ్రద్ధలతో గొలిచి వారున్నంతకాలము వారిసేవను నిస్వార్థముగ జేయుచుండిరి. నిర్యాణసమయమున స్వామిజీమహారాజువారు సత్సంగు లందఱును తమయందెట్టి గౌరవప్రపత్తులను జూపుచుండిరో, ఆమెయెడలగూడ నట్టిగౌరవ ప్రపత్తులనే చూపుచుండవలసినదని యానతినిచ్చిరి ఐన నామె వారిస్థానే సంతసద్గురు వేలకాలేదు?” మహారాజసాహబ్ వారు చిరునగవుతో నిట్లు సెలవిచ్చిరి, “మీవంటి యనుభవశాలురై న పురాణ సత్సంగు లీప్రశ్న వేయుట నా కాశ్చర్యముగనున్నది (స్త్రీ)లెన్నటికిని సంతుగతిని పొందజాలరనునది యొక మూల సిద్ధాంతము. రాధాస్వామిదయాభునికంటె పూర్వ మే తెంచియుండిన సంతులెవరికిని (స్త్రీ) యెన్నడు నుత్తరాధికారి గాలేదు.” పిమ్మట మహారాజ

సాహబ్ వారు, కబీర్ సాహబ్ వారి విషయము ను నాహరణగ జెప్పిరి. కబీర్ సాహబ్ వారి ధర్మపత్నియగు “లోయీ” పూర్ణశ్రద్ధాభక్తులు గలవారైనను కబీర్ సాహబ్ వారు తమకు తృతీయకారిగ ధర్మదాసును జేసిరిగాని యామెను జేయలేదు. అట్లనే గురునానక్ సాహబ్ వారు మొదలు గురుగోవిందసింగుగారి వఱకును పదిమంది శిష్యులుగురువులుగూడ పురుషులే. పిమ్మట మహారాజసాహబ్ వారు ఈసమాధానము తృప్తికరముగ నున్నదాయని యాప్రశ్నకర్త నడుగగ నాయన సవినయముగ తనయంగీకారమును సూచించిరి.

53. అటులనే 1905 సం॥రము డిశంబరులో హుజూరుమహారాజువారి భండాగారు మహారాజసాహబ్ వారి రాగ్రావచ్చినపుడు చాచాజీగారికిని (స్వామీజీమహారాజువారి కనిష్టసోదరులగు సేత్ ప్రతాపసింగు సాహబ్) హుజూరుమహారాజువారి కుమారుడు లాలాజీగారికిని మహారాజసాహబ్ వారి కిని, ప్రేమబిలాస్ బంగళా ప్రాంగణములో నొక వేదిక (Dais) పైన ఆసనముల నేర్పఱచి, మువ్వరిలోమధ్యన మహారాజసాహబ్ వారి యాసనమును వేసిరి. మహారాజసాహబ్ వారు చాచాజీగారిని సత్సంగుల లాభార్థమై యొక వచనమును సెలవిమ్మని కోరిరి చాచాజీగారు తమకు చేతగాదని చెప్పిమహారాజసాహబ్ వారు సంత సద్గురువుగావున, వారే వచనములను సెలవీయవలయునని మనవి చేసికొనిరి. వెంటనే మహారాజసాహబ్ వారు, “చాచాజీసాహబ్, ఇటుమాడుడు నేనే సంత సద్గురువునైనచో మీకుగాని యిచ్చట నున్న మతెవరికిగాని నోరెత్త మాట్లాడుటకే సావకాశములే”దని సమాధానము చెప్పిరి. అపుడు సత్సంగము ప్రారంభమయ్యెను. కొంతసేపయిన పిదప చాచాజీగారి కొమారుడు సేత్ సుచేత్ సింగు నిలబడి లాలాజీగారికి చాచాజీగారిలో సమానముగ నొకే వేదికపైన నాసనము నేర్పాటుచేయుట తప్పని యాజ్ఞేసిం చెను. మహారాజసాహబ్ వారు ఆయన నట్లాజ్ఞేసించినందుకు తీవ్రముగ గద్దించిరి. అంతటచాచాజీగారు సుచేత్ సింగు అనుభవహీనుడైనకుట్టడని చెప్పి యతనిని క్షమింపుడని మహారాజసాహబ్ వారిని వేడుకొనెను.

కు మారు ల వి వా హ ము లు

54. మహారాజసాహబ్ వారి పెద్దకుమారుడైన శ్రీగురుచరణనివాన్ అను ఖుసీటుభై యాగారి వివాహము అలహాబాదుజిల్లాలో నొక కుగ్రామములో జరిగెను. పెండ్లి కుమార్తెగారింటికి మహారాజసాహబ్ వారు ఏనుగు మీద

నెక్కి యూరేగింపుతో వెళ్ళిరి. సత్సంగు లందఱును శబ్దములు పాడుకొనుచు సంతోషముతో గంటలు వేయుచు నాయూరేగింపులో కలిసి వెళ్ళిరి. పెండ్లి కుమార్తెగారింట బ్రాహ్మణులకు వేతే భోజనపంక్తి నేర్పాటు చేయవలయునని పెండ్లి కుమార్తె తండ్రి యనిరి. ఈవిషయము తెలియగనే, సత్సంగు లెవరును బ్రాహ్మణులకంటె తక్కువవర్ణస్థులు కారని మహారాజసాహబ్ వారాయనకు కబురంపిరి.

55. మహారాజసాహబ్ వారి రెండవకుమారుడు శ్రీగురుసరననివాన్ అను గుల్లూభైరూ్యుగారికి పండితనిర్మలచంద్రబేనర్డీ అను నిర్మలబాబుగారి మనుమరాలినిచ్చి పెండ్లిచేసిరి. ఆపెండ్లి రెండు భిన్నరాష్ట్రములవారిమధ్య జరుగుటచే, ససాధారణమై యుండెను. సవర్ణులకు బ్రాహ్మణులందు కాక్షేపణఁ చేయగా మహారాజసాహబ్ వారు వారితో తమలో నొకయుత్తమ విద్వాంసుని పంపించి, యావివాహము శాస్త్రవిరుద్ధమని సిద్ధపఱచ వలసిన దనిచెప్పిరి. ఆవిద్వాంసుడు వచ్చెనుగాని యాపండితుల యాక్షేపణను సమర్థించుట కొక్క వాదమునై నఁ జెప్పలేక నిశ్శబ్దముగ వెళ్ళిపోయెను.

ఈ పెండ్లిరోజులలో మహారాజసాహబ్ వారు షట్చాస్త్రముల గూడిరిగ సంస్కృతభాషలో ప్రేమసూత్రము లను పేరుతో నొక సూత్రగ్రంథమును రచించవచ్చు ననిసెలవిచ్చి, కొన్ని సంస్కృతసూత్రములనుగూడ జేసిరి “అథప్రేమసూత్రం వ్యాఖ్యాన్యముః,” “సచ్చిదానంద స్వరూపంచైతన్యం” వగైరా వగైరా.

56 అప్పటికాలపు టలవాట్ల ననుసరించి కొందఱు బంధుమిత్రులు పెండ్లి వారి వినోదార్థమై యొక వేశ్యను బిలిపించిరి. ఆమె భగవంతుని గుఱించి ప్రేమవిరహపూరితమైన యొక పాటను భాషపూరితుగాలై మనసును కరిగించునట్లుగ పాడెను.

హమ్ నే దర్ పరదా తురే | శమ్న జబీఁ దేఖ లియా |

అబ్ న కర్ పరదా తూ | ఐ పరదానశీఁ దేఖ లియా ||1||

(1) మొదటి పంక్తిలోను ఆఖరు పంక్తిలోను మొదట నావెలయారి “మాహీజబీ” అను పదము నుపయోగించెను మహారాజసాహబ్ వారు అందుకు బదులుగా “శమ్నజబీ” అను పదమును ప్రయోగించి మనిరి మాహీజబీ అనగా చుంచునివంటి ముఖము గలవారని అర్థము, ‘శమ్నజబీ’ అనగా సూర్యుని తేజస్సువంటి తేజస్సుతో ప్రకాశించు ముఖముగల వారిని యర్థము

తేరే దీదార్ కీ ఫీ । ముయ్యో తమన్నా సో తుర్రే ॥
 లోగ్ దేఖేగే వహాఁ । హమ్ నే యహీఁ దేఖ లియా ॥2॥
 హమ్ నజర్ బాజోఁ సే తూ । ఛిప్ న సకా జానే జహాఁ॥
 తూ జహాఁ జావే ఛిపా । హమ్ నే వహీఁ దేఖ లియా ॥3॥
 కాబా న దైరో । మసజిదో బుతఖానే మేఁ ।
 ఇన్ సే క్యా బహస హై । దేఖా హై కహీఁ దేఖ లియా ॥4॥
 నికలీ మంసూర కీ ఖూఁ సే । యహా అనలహక్ కీ సదా ।
 దార¹ పర్ చడ కే తుర్రే । శమ్మే జబీఁ దేఖ లియా ॥6॥

అర్థము:- దినకరునివలె దేదీప్యమానమగు ముఖతేజస్సుతో నొప్పారు నో ప్రియతమా! తెరచాటున నున్న నిన్ను నేజూచితిని దాగికొనియున్న ఓ ప్రియతమా. నీవిక తెరచాటుననుండి యీవలకు రమ్ము. నిన్ను నేగనుగొంటిని. 1

నేను నీదర్శనముకొఱకు తీవ్రాసక్తితో నుంటిని ఇతరులు నిన్ను ఉత్తమలోకములకేగి దర్శించుదురుగాని, నేనిచ్చటనే నిన్నుదర్శించితిని. 2

సకల సృష్టికిని ప్రాణ మయినవాడా! ప్రియతముని కనుగొనుటలో నేర్పరులమైన మావద్దనుండి నీవు దాగికొనుట యసంభవము. నీ వెచ్చట దాగి యుంటివో, అచ్చటనే మేము నిన్నుకనుగొంటిమి. 3

నిన్ను నేను కాబాలోనా, లేక దేవాలయమందా, మసీదునందా, విగ్రహారాధన స్థలమందా, లేక యెచ్చట చూచితి నని యడుగ నేల? ఎచ్చట జూచిన నేమి. నిన్ను నేను గనులారఁ జూచితిని. 4

“నేనే ప్రభువును”, “నేనే ప్రభువును” అనువాణి మంసూరు రక్తకణములనుండి మాఱుమోగెను. దినకరునివలె దేదీప్యమానమయిన ముఖతేజస్సుతో నొప్పారునట్టి యోప్రియతమా, నిన్ను నేను శూలాగ్రభాగమున నెక్కి జూచితిని. 5

(1) 'దార్' అను పదమును 'సూరీ' అను పదమును ఉర్దూభాషలో పర్యాయపదములు. ఈరెండుపదములకు శూలాగ్రమని యర్థము. పూర్వకాలమున నేరము చేసినవారి నొక శూలాగ్రముతో చంపెడు వారు సూఫీలయొక్కయు సత్తులయొక్కయు పరిభాషలో 'సూరీ' లేక శూలాగ్ర మనగా ఆటవపక్రము లేక, అజ్ఞాచక్రము అనగా మానవ శరీరములో అత్యుండుచోటు. దీని గూర్తార్థమేమనగా నెవరైనను తమ లక్ష్మ్యమును పూర్తిగ అజ్ఞాచక్రమువద్ద నేకాగ్రము చేసికొనినపుడే ప్రియతముడైన భగవంతుని దర్శనము లభించగలదని.

మహారాజసాహబ్ వారతిప్రసన్నులై తమ పైనున్న యమూల్యమయిన శాలువ నావేశ్య కిచ్చివేసిరి. ఆమె ఆశాలువను తీసికొని వారి చరణములకు మ్రొక్కినది. ఆ వెలయాలి కనుపటచిన భక్తిపారవశ్యముయొక్క దృశ్య మచ్చటనున్నవారందఱకు కన్నీరు కారునట్లు మనస్సును గరగించెను. సత్సంగు లామెను తమ కాశాలువ నిమ్మనిగోరి, అందుకు 500 రూప్యములు క్రయధనము నిచ్చుటకు సిద్ధమయిరి. కాని యామె యాశాలువ నేమిచ్చినను గూడ వదలిపెట్టుట కిష్టపడలేదు. ఆమె వెంటనే తన కుటుంబమువారితో తాను చనిపోయినపుడు తన శరీరము నాశాలువతో కప్పవలెనని కోరెను. కొద్దిరోజుల తరువాత నామె చనిపోయినపుడు వారామె కోరినప్రకారమే చేసిరి. ఆమెను పరమప్రభువు తన శరణ్యములోనికి దీసికొనిరినుట కే సందియమును లేదు.

57. కొంతకాలమయినపిదప మహారాజసాహబ్ వారి రెండవకోడలు తన తాతగారు నిర్మలబాబుగారింటికి వెళ్ళెను. అకస్మాత్తుగ మహారాజసాహబ్ వారామె నొక నిర్దిష్టదినమునకు ముందే వారణాసికి పంపుమని యుత్తరమును వ్రాసిరి. కాని నిర్మలబాబుగా రామె నింకను కొన్ని రోజులు తమయింట నుండనీయుడని ప్రార్థించుచు మహారాజసాహబ్ వారికి సమాధానమును వ్రాసిరి. ఆయుత్తర మందగనే మహారాజసాహబ్ వారు ఒకనిర్దిష్టసమయమునకు ముందుగనే యామె వారణాసికి చేరుకొనునట్లు చూడవలసినదని నిర్మలబాబుగారికి కచ్చితముగ కబురుచేయుచు, నామెను తోడ్కొని వచ్చుట కొక మనిషినిగూడ ప్రత్యేకముగ పంపించిరి. ఆ పిల్లయందుండు ప్రేమచే నిర్మలబాబుగా రామెను వెంటనే పంపక యాలస్యముచేసిరి. మహారాజసాహబ్ వారామెను వారణాసి జేరుకొనవలసినదిగ నిర్దేశించిన రోజుననే, ఆమె తన తోడివారలతో గలిసి స్నానమునకై వెళ్ళి, యచ్చట ప్రమాదవశమున నీటిలోమునిగి చనిపోయెను. మహారాజసాహబ్ వారా కబురు తెలియగనే తామరామె నా విపత్తునుండి కాపాడుటకు సకలవిధముల ప్రయత్నించితిమిగాని విఫలమైనదని సెలవిచ్చిరి.

సామియాబాగు

58. వారణాసిలోని సామియాబాగు, బాంకీపూర్ పాట్నావాస్తవ్యులయిన రాజా ఈశ్వరసహాయ్ గారి కోరికపై నాయనపేరున కొనబడెను. (కొంత

కాలము పిమ్మట మహారాజసాహబ్ వారి సమాధి నచ్చటనే నిర్మించిరి.) రాజసాహబ్ చెల్లించవలసిన క్రయధనము రూ 17,000/-లను కేంద్రీయ చాలకసమితివారు తామే చెల్లించెదమని 12-3-1905 సం॥రం తేదీ సమావేశములో తీర్మానించిరి. ఈస్టిండియాకంపెనీకి మొదటి గవర్నరుగారైన వారన్ హేస్టింగ్స్ (Warren Hastings) కీ॥ శ॥ 1705 సం॥రములో వారాణసిరాజు చేత్ సింగ్ తిరుగుపాటు చేసినపు డీతొటలోనే తలదాచుకొనెను.

సింధుదేశ సంచారము

59. 1906 సం॥రములో ప్రభుత్వమువారు బీహారుప్రాంతములో 'ఆరా' జిల్లాలో 'దుమరాఝ్' యెస్టేటు అక్వాయింట్సులను పరిశోధన చేయుటకై మహారాజసాహబ్ వారిని నియోగించి, అచ్చటకు పంపిరి. వారితో గొండ్లు సత్సంగులుగూడ వెళ్ళిరి. ఆ యెస్టేటు మేనేజరయిన బాబూ శివశరణలాలు గారు సత్సంగులు. మహారాజసాహబ్ వారికిని, సత్సంగులకును వసతి యేర్పాట్ల నాయన జేసిరి. 'దుమరాఝ్'లో నుండిన రోజులలోనే మహారాజసాహబ్ వారొకసారి సర్కారుసాహబ్ వారి గ్రామముగు మురారునకు వెళ్ళిరి. అచ్చట చేయబడిన యేర్పాట్లకు మహారాజసాహబ్ వారు చాల ప్రసన్నులయిరి.

'దుమరాఝ్'లో ప్రతిదినమును రెండుసార్లు సత్సంగము జరుగుచుండెడిది అచ్చట మహారాజసాహబ్ వారికి చలిజ్వరము (Malaria) తగిలి కొంత కాలమునకు అది విషచుజ్వరముగ మాత్రీ, వారి యోగ్యమునకు చాల హానిచేసెను. అందుచే వారు దీర్ఘ కాలము సెలవు తీసికొని డాక్టర్ల సలహా ప్రకారము, శీతోష్ణస్థితి (Climate) మార్పుకొఱకై, సింధుదేశము వెళ్ళుటకు నిశ్చయించిరి. మహారాజసాహబ్ వారు 12-10-1906 తేదీన శీతోష్ణస్థితి మార్పు కొఱకై కరాచీ పోదలంచుకొని యున్నారు గావున సత్సంగు లెవరును అలహాబాద్ నుండి కరాచీగాని వెళ్ళ కూడదని తెలియపఱచుచు 3-10-1906 సం॥రము తేదీననొక ప్రకటన పత్రికము నన్ని బ్రాంచి సత్సంగములకును పంపిరి. పిమ్మట మహారాజసాహబ్ వారు కరాచీ పయనమై వెళ్ళిరి.

60 లాహోరునకు పోవు మార్గములో "ఫిల్లావుర్" స్టేషనువద్ద మహారాజసాహబ్ వారున్న రైలు ఆగెను చుట్టుప్రక్కల సత్సంగులు చాల యెక్కువ

మంది వారి దర్శనార్థమై స్టేషనుకు వచ్చిరి. స్టేషనులో ప్లాటుఫారము టిక్కెట్లు కావలసినన్ని లేకపోయెను. అచ్చటి స్టేషన్ మాస్టర్ రొక ఏరోచా దేశ్ నుడు. ఆయన సత్సంగుల నందఱును స్టేషను ఆవరణ కావల రైల్వే మార్గమున కొకప్రక్కన రెండుపంక్తులుగ నిలుచుండబెట్టి మహారాజసాహబ్ వారి దర్శన మందఱికి లభ్యమగునట్లుగ వా రున్నబండిని రైలుఇంజనుచేత ముందు కును వెనుకకును లాగించెను ఈవిధముగ నచ్చటకు వచ్చిన సత్సంగులందఱు కును వారి దర్శనభాగ్యము లభించెను.

61. తిరిగి రైలు అమృతసర్ స్టేషను జేరగజే అచ్చటనున్న సత్సంగులందఱు గలిసి వారి నారాత్రి కచ్చట దిగియుండిపొండని ప్రార్థించిరి. వా రాప్రార నను దయతో సంగీకరించిరి. సత్సంగు లందఱును మహారాజసాహబ్ వారి బసకొఱకును సత్సంగముకొఱకు నేర్పాటుకాబడిన కోరీలో సమావేశము కావలయునని యుత్తరువిచ్చిరి. సత్సంగ మైన తర్వాత మహారాజసాహబ్ వా రొకమహాప్రభావయుతమైన వచనములో రాధాస్వామీ నామము యొక్క మహిమాధిక్యమును తెలియజెప్పచు నీ నామమును సరిగను, యథా విధిగను ఉచ్చరించినచో నెవరికై నను మూడురోజులలో నుద్ధారము సేకూరగల దని హామీనిచ్చిరి. గురునానక్ వారి దేశములోని పంజాబీభక్తులను జూచు టచే తమకు మహానందముగ నున్నదనియు వారందఱి మధ్యనుండుట యొక యసాధారణసావ కాశముగ తలచుచుంటి మనియు వారు సెలవిచ్చిరి.

62. ఆ మఱునాడుదయముననే రైలు లాహోరుస్టేషను జేరెను. అప్పటి కప్పుడే వందలాది సత్సంగు లాస్టేషనులో ప్రోక్షయిండిరి. వారందఱుకును ప్రణామము చేయుటకును భేటునిచ్చుటకును మహారాజసాహబ్ వారసుమతి నిచ్చిరి. ఒకబ్రిటిష్ సార్జెంటు ఆ బండివద్దకువచ్చి “ముష్టి నెత్తుట నాపివేయుము” అని యఱచెను రైలుబండి “ఫుట్ బోర్డు” (Foot board) మీద నిలుచున్న శ్రీప్రేమప్రసాదు అను శ్రీబాలేశ్వరప్రసాదు ఆసార్జెంటుమీద మండిపడుచు నోరుమూయు మని చెప్పెను. కాని మహారాజసాహబ్ వారు వెంటనే కలుగ జేసికొని, క్రైస్తవమతిములోని యే అర్చకునకైనను లేక ఆర్చిబిషపునకైన నేదైన నర్పించినపు డట్టియర్పణమును ముష్టియని యెంచనగునా యని ఆ సార్జెంటును మర్యాదగ నడిగిరి. అంతట నాసార్జెంటు సిగ్గుజెంది క్షమాపణగోరి వెళ్ళిపోయెను. తరువాత నొకమహమ్మదీయపోలీసుదొంగఘటు వచ్చి

మహారాజసాహబ్‌వారికి నమస్కరించి యీ మతమునుగుఱించి తెలిసికొన గోరెను. ఈమతసిద్ధాంతములును “షమ్మితబరీజ్” “మాలానారూమీ” గార్ల బోధలు నొకటేయని మహారాజసాహబ్‌వారు సెలవిచ్చిరి. అంతట నాపోలీసు అధికారి తనసార్జంటుతో కొండ తూర్వనామాజికులు రైలులో ముప్పియెత్తుట జరుగుచుండెనని చెప్పి యతనిని పొరబెట్టుటచే నతడట్లు ప్రవర్తించెనని జెప్పి యాసార్జంటు ధూర్తప్రవర్తనకు వినయపూర్వకముగ క్షమాపణ వేడుకొ నెను. ఇంతలో రైలు స్టేషను విడిచిపోవుసమయ మాసన్నమాయెను. సత్సంగులందఱునింతతోందఱగ నే సమయ మైపోయినదని చింతిల్లుచు రాధాస్వామీ ధ్యానములు చేయుచుండగ రైలు స్టేషనునుండి వెడలిపోయెను.

63. ఆ మఱునాడు మహారాజసాహబ్‌వారు పరివారసమేతముగ కరాచీ లో దిగిరి సముద్రమునకు దగ్గఱగనున్న క్లిఫ్ట్‌కొండపైన నొక విశాలభవ నమును మహారాజసాహబ్‌వారి కేర్పాటుజేసిరి. మిగత పరివారమునకు బసల నాచుట్టుప్రక్కలనున్న యిండ్లలో నేర్పాటుచేసిరి. సత్సంగముకొఱకై వారి భవనమునకు దగ్గఱగ నొక పెద్ద శామియానాను వేసిరి. సత్సంగము రోజునకు రెండుసార్లు జరుగుచుండెను. విద్యావంతులగు సింధీలు అధికసంఖ్యా కులుగ సత్సంగమునకు వచ్చెడువారు చాల యెక్కువమంది సత్సంగమునకు వచ్చుచుండుటచే ప్రతిదినము నా శామియానా యంతయు పూర్తిగ నిండి పోవుచుండెడిది. ఆ తరుణమున చాలమంది విద్యావంతులు ఉపదేశమును కోరి రాధాస్వామీమతములో జేరిరి.

64. మహారాజసాహబ్‌వా రచ్చటనుండి హైదరాబాదు (సింధ్)నకు వెళ్ళిరి. దివాన్ ఖుశీరామ్‌కృపలాసిగారును, దివాన్ టేక్‌చంద్‌గారును తలొక యింటికిని ప్లాను (Plan) గీసి వారి యనుమతికై దాఖలు చేసికొనగా టేక్‌చంద్‌గారు చెప్పిన యింటినే మహారాజసాహబ్‌వారు సమ్మతించిరి. సత్సంగ సమావేశములకై యొక పెద్దశామియానాను వేయించిరి. కరాచీలోవలెనే యిచ్చటగూడ సత్సంగమునకై వచ్చువారిసంఖ్య చాలయెక్కువగ నుండుటచే వారందఱికిని శామియానాలో సలము చాలలేదు.

65. ఈ సంచారములో మహారాజసాహబ్‌వారు సింధీసత్సంగులలో రెండు సంఘసంస్కరణలను ప్రవేశపెట్టిరి. మొదటిది, సింధీస్త్రీలు ముక్కులకు నత్తులను ధరించుట మానివేయవలయునని చెప్పిరి. రెండవది, పెండ్లిండ్లు స్థిర

పటచుకొనునపుడు వరు లధికకట్నములను కోరకూడదని నిషేధించి అధికాధిక కట్నము రూ 300/-లకు మించి యుండకూడదని నియమించిరి. మహారాజ సాహబ్ వారి సమక్షముందా నియమానుసార మొక వివాహమునగూడ జరిపించిరి

66. మహారాజసాహబ్ వారి యారోగ్యము నానాటికి క్షీణింప దొడగి, వారికి నిరంతరము జ్వరప్రకోపముండుచునే యుండెను. అయినను వారు భక్తి భావపూరితమయిన యుపన్యాసముల నిచ్చుచునేయుండుటచే నేరికిని వారి శరీరములో నస్వస్థతగ నున్నట్లే తెలియకుండెను.

67. స్థానికప్రవీణవైద్యులైన డాక్టరువలీరామ్ గారి నొకసారి పిలిపించగా, నాయన మహారాజసాహబ్ వారు సత్సంగమునకు పోవుటకు సిద్ధముగనున్న సమయములో వారిని పరీక్షించి వారలనటజెందకుండ విశ్రాంతిని తీసికొనవలయునని సలహాజెప్పిరి. మహారాజసాహబ్ వారు చిటునగవు నవ్వి, డాక్టరుగారి భుజము మీద స్నేహభావమున నటచేతితో చటచి మేడమెట్లుదిగి సత్సంగమునకు వెళ్ళిరి. అయినను డాక్టరుగారి కీయవలసిన రుసుమును చెల్లించి వేసిరి

68. సర్కార్ సాహబ్ వారికి గూడ జ్వరముగ నుండుటచే, డాక్టరుగారు వారినిగూడ పరీక్షించి “వీరు మహారాజసాహబ్ వారికి తమ్ములా?”యని పశ్నించిరి. వారిరువురును అన్నదమ్ములుకారని చెప్పగా, “వీరొండాంరు లంతయెక్కువసాదృశ్యమును గల్గియుండి”రని చెప్పి డాక్టరుగా రాశ్చర్యపడిరి.

69. మహారాజసాహబ్ వారు సింధుదేశమునుండి తిరిగివచ్చి కొంతకాల మాగ్రాలోనుండిరి. ఆసమయములో నాధ్యాత్మికాభివృద్ధిని కొద్దికాలములోనే పొందుట శక్యమా కాదా యను విషయమై మాటవచ్చెను. అప్పుడు మహారాజసాహబ్ వారు సర్కార్ సాహబ్ వారి నుదాహరణగఁ జెప్పుచు, (శ్రీ) మాధవప్రసాదసిన్హాగారితో నిట్లనిరి, “(శ్రీ) కాంతప్రసాదసిన్హాగారు హుజూరు మహారాజువారి సత్సంగమునకు మొట్టమొదట వచ్చినపుడు 11దినములలోనే ఉత్తమాధ్యాత్మికధామముల నన్నింటిని వారు దాటగలిగిరినియు, నటుపిమ్మటనే

“హే సంతతి నిరతాజ కృపాలా. హేగురుదేనిదయాలా”

యను శబ్దమును రచించి హుజూరుమహారాజువారి సమక్షమున పాడిరనియు మీకు జ్ఞాపకమున్నదనే యనుకొందును.” మహారాజసాహబ్ వారి విషయమును

బహిరంగముగ సత్సంగసమావేశములో సెలవిచ్చిరి, మహారాజసాహబ్ వారు తమ యుత్తరాధికారి సర్కార్ సాహబ్ వారే యని సత్సంగులందఱకును దయ చేసిన విస్పష్టసూచనయు సత్సంగుల సపభ్రమలపై ప్రోకుండ గానాడుటకు వారల కిచ్చిన సమయోచితమైన హెచ్చరికయు నిదియే.

అంతిమదినములు, నిర్వాణము

70. అటుపైన మహారాజసాహబ్ వారు అలహాబాదునకు తిరిగి వెళ్ళి అచ్చటనుండి బహుస్వల్పకాలములోనే వారాణసికి వెళ్ళిరి. అందుచే సత్సంగము కూడ వారాణసికి మాత్రెను. ఆరోజులలో వారు చాల యనారోగ్యముగ నుండి నిరంతరవ్యాధిగ్రస్తులై యున్నను ఆంగ్లభాషలో “డిస్కోర్సెస్ ఆన్ రాధాస్వామీ ఫేత్” (Discourses on Radhasoami Faith) అను గ్రంథమును చెప్పివ్రాయించుచుండెడివారు.

71. సత్సంగము 1907 సం॥రము ప్రారంభములో వారాణసికి మాతినపుడు కొందఱు సత్సంగులు సత్సంగములో ప్రధానస్థానమున నున్న యొక సత్సంగిని గుఱించి ఆయన ‘గుప్తసంతులు’ (అనగా నెవరికిని తెలియకుండగ నున్నసంతులు) అని తఱచుగ ననుచుండెడివారు. ఈ మాటను చాలతఱచుగ చెప్పుచుండుటచే మహారాజసాహబ్ వారికిగూడ నీవిషయము తెలిసెను. అందుచే వారొకనాడు సత్సంగములో వచనమును సెలవిచ్చుచు నిల్చి చెప్పిరి, “రాధాస్వామీమతము లో గుప్తసంతులని యెవరు నుండనేరరు సంతులు కొన్నిసమయములం దెవరికిని తెలియకుండగ నుండెడివారు అట్టిపరిస్థితులలో వారు ధర్మకార్యములను, జనసామాన్యమునకు లాభదాయకమైన కార్యములను మాత్రమే చేయుచుండెడివారు కాని సంతులు సద్గురువుగనుండి పనిచేయునపుడు వారు ఎవరికిని తెలియకుండగ నుండరు. రాధాస్వామీమతములోని సంతులు సద్గురువుగనుండి పనిజేయుదురు గావున నీమతములో గుప్తసంతు లేన్నటికినుండరు, ఉండజాలరు”

72. దీర్ఘానారోగ్యహేతువుచే మహారాజసాహబ్ వారికి చాలబలహీనముగ నున్నందున, వారు సుమారొక మాసము గుల్లూభైర్యూగారి ఖొదా నానుకొని సత్సంగమునకు వచ్చుచుండెడివారు. పిమ్మట నిర్వాణమునకు వారు

నుమారొకమాసము, వారు మంచముదిగి సంచరించలేకపోవుటచే సత్సంగము నకుగూడ రాలేదు. అందుచే సత్సంగులందఱును చాలవిచారగ్రస్తులై బాధ పడుచుండిరి. సత్సంగులకుగాని పైవారికిగాని వారిదర్శనము జేసికొనుట కను మతి యుండెడిదికాదు. వారు ఒక మనిషిసాయముతోనే కూర్చుండగలిగెడు వారు. చివరకు 12అక్టోబరు 1907 సం॥రము లేదీన నా ఘోరవిపత్సమయ మేతెంచెను. వారు శరీరమును విసర్జించుటకు ముందు చివరిక్షణములలో వారిప్రక్క నొక సత్సంగియును, వారికుటుంబమువారును, సర్కార్ సాహబ్ వారును మాత్రమే యుండిరి. మహారాజసాహబ్ వారి కుమార్తెలు వెక్కి వెక్కి యేడ్వసాగిరి. అప్పుడు సివిల్ సర్జనుగారిని పిలిపించగా వారు నాడిని పరీక్షించి, “నే నేమిచెప్పవలెనో నాకు తోచుటలేదు. ఊపిరి ఆడుచున్నది. నాడి చాలబలహీనముగనున్నది. ఈమహాత్ము నింతకుముందే వచ్చి దర్శనము చేసి కొనకపోవుట నాదురదృష్టము,” అని యనిరి. మహారాజసాహబ్ వారి పిల్ల లీమాటలు విని బెదిరిపోయి బిగ్గటగ నేడ్వసాగిరి. అంతకుముందు కొన్నివార ములకాలము సహాయములేనిదే కూర్చుండలేకుండినను మహారాజసాహబ్ వారప్పు డకస్మాత్తుగ లేచి కూర్చుండి, “ఈచప్పుడును గందరగోళమును కట్టి పెట్టుడు, మీరెవరును ఏడ్వకుడు” అని వారితోచెప్పిరి. అచ్చటనున్నవారందఱిపై నను వారు తమ దయాభరితదృష్టి నొక్కసారి ప్రసరింపజేసి, “నేనిప్పు డు వెళ్ళిపోవుచున్నాను. నేవెళ్ళినతరువాత నెవరు నేడవకూడ”దని సెలవిచ్చిరి. అప్పుడు రాధాస్వామినామ ముచ్చరించుచుమెల్లగపరుండి సాయంకాల మాటుగంటలకు నిర్వాణమునొందిరి. ఆ గది కావల గుమిగూడి యుండిన సత్సంగులందఱు నిశ్శబ్దముగ నాతురతతో నుండిరి. ఈ వార్త తెలియగనే వారందఱు నిశ్చేష్టులైరి. దీనస్వరములతో మూలుగులును, నిట్టూర్పులును నలువైపులనుండి విననచ్చుచుండెను. నిర్వాణసమయమునకు మహారాజ సాహబ్ వారి వయసు 46సం॥రములకంటెమాసములు మాత్రమే

73 ఇవిధముగ సత్సంగులకా గురుధారతో బాహ్యసంయోగము తొలగిపోయెను. ఆ ధార, తా నింతవఱకు ధరించియున్న మానవస్వరూప మును విడిచి, మానవ జాత్యుద్ధార కార్యమును యథాప్రకారము కొనసా గించు నిమిత్తము. తన నిపుడు స్వీకరించుటకు తగియుండునట్లుగ శిక్షనిచ్చి సిద్ధము చేయబడిన మఱొక పవిత్ర మానవరూపమున విరాజిల్లుటకై వెడలి పోయెను

74. మహారాజసాహబ్ వారి పవిత్రశరీరమునకు దహనసంస్కారము జరిగించుటకై ఆరాత్రి యేర్పాట్లుజరిగి ఒక పెద్ద వాహనము సిద్ధము చేయబడెను. ఉదయముననే వారి పవిత్రశరీరమును మణికర్ణికా ఘట్టమునకు గొనిపోయి అచ్చట దహనసంస్కారము జరిగించిరి. వారి పవిత్రరజమును సంచయనము చేసి వారాణసిలోని సామియాబాగు సత్సంగహాలులో సమాధి చేయిటకై దాచియుంచిరి. మహారాజసాహబ్ వారి జీవితకాలములోనే ఆసత్సంగహాలు నిర్మాణమును మొదలుపెట్టిరి.

వారి గ్రంథములు

75. పంజాబు సంయుక్తప్రాంతముల జనాభాలెక్కల యధికారులకొఱకై మహారాజసాహబ్ వారు 1901, 1902 సం॥రములలో రాధాస్వామిమతమును గుఱించి క్లుప్తమయిన రెండునివేదికలను స్వయముగ చెప్పి వ్రాయించిరి. ఆ నివేదికలు బహు సంక్షిప్తరూపముగ వ్రాయబడియున్నను అందు ముఖ్య విషయము లన్నియు సమగ్రముగనే యున్నవి.

76. కొంతకాలము తరువాత మహారాజసాహబ్ వారు రాధాస్వామిమతమును గుఱించి మఱొక సంక్షిప్త నివేదికను వ్రాయించిరి. ఈ నివేదికల నన్నిటిని, 1909 సం॥రములో “డిస్ కోర్సెస్ ఆన్ రాధాస్వామి ఫేత్” (Discourses on Radhasoami Faith) అను గ్రంథము ముద్రింపబడిన పుడు దాని కనుబంధములుగఁ బ్రకటించిరి.

77 మహారాజసాహబ్ వారు హిందీలో నొక మనోహర ప్రార్థనాశబ్దమును, మఱికొన్ని శబ్దములనుగూడ రచించిరి. ఈ శబ్దములను ప్రసిద్ధహిందీ భాషాకవిశ్వరులైన తులసీదాసుగారి రామాయణము పాడునట్టి స్వరముతోనే పాడించుచుండెడివారు. సత్సంగులకు ఈశబ్దములను పాడుటకు సరియైన రాగమును నేర్పించుటకై మహారాజసాహబ్ వారు వారలచే రామాయణము నుండి కొన్ని భాగములను పఠింపఁ జేసెడివారు

78. వారి గ్రంథములన్నిటిలో నమూల్యమైన ‘డిస్ కోర్సెస్ ఆన్ రాధాస్వామిఫేత్’ అను గ్రంథ మాంగ్లభాషా పరిచితులగు సత్యాన్వేషులకు

వాస్తవ మార్గప్రదర్శన మిచ్చి, శాశ్వత మనశ్శాంతిఁ జేకూర్చును. మహారాజసాహబ్ వారాగ్రంథము నాశువుగఁ జెప్పి వ్రాయించిరి. మహారాజసాహబ్ వారి యకాలనిర్యాణముచే నాగ్రంథ మసంపూర్ణముగ నుండిపోయెను. దానిలోని కర్మలను గుఱించిన నాల్గవభాగమును ప్రారంభించినతోడనే మహారాజసాహబ్ వారు గుప్తమైరి. ఆగ్రంథములోని ప్రథమభాగ మొక్కటి దక్క, మఱి భాగమును మహారాజసాహబ్ వారు తిరిగి చదువుటకే వీలుకలేదు. అందుచే వారాగ్రంథమును పునర్విమర్శ చేయలేదని వేఱుగ చెప్పనక్కఱలేదు. వైజ్ఞానికావిష్కరణపరిశోధన లెక్కువగ జరుగుచుండే యిక్కాలమున, సత్యాన్వేషులకు పరిమార్థవిషయములను వైజ్ఞానికరీతిని విశదీకరించినచో నెక్కువ రుచికరముగ నుండును. విజ్ఞానశాస్త్రాభిమానులకు మతవిషయముల వివరణము వైజ్ఞానికపరిశోధనాపద్ధతుల ననుసరించి యుండుట ముఖ్యవసరము. 'డిస్కరెన్స్ ఆన్ రాధాస్వామి ఫేత్' అను గ్రంథ మియ్యదేశ్యముతోనే వ్రాయఁబడినది. విజ్ఞానశాస్త్రసమ్మతమైన మతము యొక్క పారమార్థికసిద్ధాంతములును వానికి ప్రయోగక్రియలరూపమగు నాధ్యాత్మికసాధనల యభ్యాస పద్ధతులును ఈగ్రంథములో సంపూర్ణముగ విశదీకరింపబడినవి. కావున నట్టివారిని (విజ్ఞానశాస్త్రాభిరుచి గలవారిని) ఈగ్రంథము, ఇందు చెప్పబడిన యథార్థ విషయముల వాస్తవత్వమును ప్రయోగాత్మకముగ పరిశీలించుటకు ప్రోత్సహించును.

స మాప్తి

79. మహారాజసాహబ్ వారు సత్సంగాధ్యక్షులను వహించినది కొలఁది కాలమే యైనను, సత్సంగసంస్థకు సత్సంగాస్తులను భద్రపఱచి పాలన చేయుటకును సత్సంగ సంఘీయులను (సాధువులను సత్సంగులను గూడ) సంపూర్ణముగ క్రమశిక్షాబద్ధులుగ నుంచుటకును సమర్థత చేకూరునట్లుగ, దానిని వ్యవస్థాపన చేయఁదలఁచి, అందుకుతగిన చర్యల నన్నిటిని వాడు తీసికొనిరి. కొందఱు స్వార్థపరులు సత్సంగాస్తులను తమ స్వంతాస్తులనలెనే వాడుకొనుచుండిరి. మహారాజసాహబ్ వారు కేంద్రీయపాలక సమితిని (Central Administra-

tive Council) రాధాస్వామి ధర్మకర్తృవర్గమును (Radhasoami Trust, స్థాపించి, పై చర్యలను తీసికొనుటలో స్వామిజీమహారాజు హుజూర్ మహారాజు వారల కుటుంబస్థుల పూర్ణసహకారమును సంపాదించగలిగిరి. అంతవఱకును సేత్ ప్రతాపసింగుగారి స్వాధీనసంరక్షణలలో నున్నట్టి స్వామిబాగ్ నత్సంగాస్థులును, లాలాజీయోధ్యాప్రసాదుగారి స్వాధీనసంరక్షణలలో నున్న పీఠండ్రిలోని నత్సంగాస్థులును, ఇవిధముగ కేంద్రీయపాలకసమితి (Central Administrative Council) వారి స్వాధీనసంరక్షణలలోనికి తీసికొని రాబడినవి.

80. మహారాజసాహబ్ వారు శిక్షాప్రధానమైన మహాపురుషులు అందు చేతనే, నత్సంగముయొక్క యాజమాన్యమంతయు వారి కరతలమందున్నను, సంతసద్గురువై నందున జీవుల కుపదేశమిచ్చు సర్వాధికారమును వారొక్కరిదే యొయున్నను, వారు కేంద్రీయపాలకసమితినిర్మాణచట్టములో, జనుల కుపదేశము కొరకనుమతి నిచ్చు సర్వాధికారము పాలకసమితికే యున్నదనియు, ఆ సమితివలననే తమకును సేత్ ప్రతాపసింగుగారికిని, లాలాజీగారికిని, ఉపదేశములనిచ్చుట కధికారము లభించినదనియు వ్రాయించి, యవిధముగ కేంద్రీయపాలక సమితి యొక్క యాధిక్యమును స్థిరపఱచిరి.

81. మహారాజసాహబ్ వారు ముందుముందు నత్సంగులు తమయిండ్లవద్ద నుండియే సద్గురుదర్శనమును జేసికొనగలుగుదురనియు కేంద్రీయనత్సంగములోని శబ్దపాఠమును వినగలుగుదు రనియును సెలవిచ్చిరి. అప్పటిలో సీవిషయములు ఆశ్చర్యములుగనే కన్పట్టియుండెను. కాని ప్రస్తుత ఆకాశవాణి ప్రసార విధానమును (Radio Broadcasting) విద్యుచ్ఛక్తిచే నాకసములోని దృశ్యములయొక్క దూరప్రసార విధానము (Television) నాచరణలోనికి వచ్చిన తర్వాత సీవిషయము లన్నియు నాచరణయోగ్యములును, సులభసాధ్యములు నని స్పష్టమైనది.

82. ఇటులనే, నత్సంగములో నైహిక వ్యాపారములను సాగించుట కేర్పాట్లు జరుగగలవని మొట్టమొదట మహారాజసాహబ్ వారే సూచించిరి. ముందుముందు నత్సంగము పెద్దపెద్ద నైహిక సంస్థలను, కంపెనీలను నడిపించగలదనియు, నత్సంగమున కొక విశ్వవిద్యాలయము (University of the

Satsang) ఉండుననియు వారు సెలవిచ్చిరి. మహారాజసాహబ్ వారి కాలములో నొకకంపెనీ నేర్పాటు చేయగలందులకై షేర్లు వేయించి, అందులో మహారాజసాహబ్ వారు రు 1000/-లు విలువగల షేర్లనుగూడ తీసికొనిరి. వారి కాలములో నీవిషయములో కార్యక్రమ మెక్కువగ సాగించుటకు సాధ్యముకాలేదన్నమాట నిజమేగాని, సత్సంగముయొక్క భావి కార్యప్రణాళిక యేరీతిగ నుండునో యిందుమూలముగ స్పష్టముగ సూచితమయ్యెను.

IV—స్కార్ సాహబ్ వారు

(1871—1913)

1907 లో సెంట్ సద్గురువుగ ప్రకటమయిరి.

IV

పరమ పురుష పూరన్దనీ సర్కార్ సాహబ్ వారు

పరమగురు సర్కార్ సాహబ్ వారు అను నామముతో ప్రఖ్యాతి గాంచిన శ్రీకాంతప్రసాదసిన్హాసాహబ్ వారు రాధాస్వామి మతమున పరమపూజ్య చతుర్థ సద్గురువుగ నుండిరి. వారు బీహారులో సాహాబాదు జిల్లా మురారు గ్రామమునకు చెందిన యొక గౌరవనీయ శ్రీవాస్తవ కాయస్థ కుటుంబమున విక్రమ శకము 1938 సంవత్సరము మార్గశిర శుద్ధ పౌర్ణమినాడు, అనగా క్రీ॥శ॥ 1871 డిశంబరు 12 తేది మంగళవార మర్ధరాత్రా నంతరము జన్మించిరి.

2. సర్కార్ సాహబ్ వారి పూజ్య జనకులైన రాయ్ కులవంత్ ప్రసాద్ సిన్హా సాహబ్ వారు సంయుక్త ప్రాంతములలో, న్యాయవిచారణ శాఖలో మునసబుగా (Munsiff) ప్రవేశించి కొంత కాలమునకు సబ్ జడ్జిగ (Sub-judge) కాన్నారు బదిలీ అయిరి. వారు నిష్పక్షపాతబుద్ధి గలవారనియు, న్యాయప్రధానులనియు ప్రఖ్యాతిగాంచిరి. వారు చివరకు అజంగఢ్ లో సబ్ జడ్జిగ పనిచేయుచు రిటైరయిరి. వారికి నలువురు కొమరులు నొక కొమార్తె యుగలరు. వారికి నువురు కుమారులు జనించినపిదప నాకొమార్తెగలిగెను. ఆకుమారుల పేర్లు,

(i) బక్షీ రామ కుమారి సిన్హాగారు. వీరికుమారులే శ్రీజ్వాలాప్రసాద సిన్హాగారు.

(ii) బక్షీ రామ అవతార సిన్హాగారు. వీరు అలహాబాదు హైకోర్టులో భాషాంతరానువాదకులు (Translator) గా పనిచేసి, అలహాబాదులో కత్రా మొసాల్లాలో నివసించెడివారు

(iii) బక్షీ బిందేశ్వరీప్రసాద సిన్హాగారు. వీరు అలహాబాదులో మ్యూర్ సెంట్రల్ కాలేజీ (Muir Central College)లో విద్యార్థిగ నున్న సమయములో పిన్నవయస్సుననే చనిపోయిరి. వీరికి వివాహమై యొక కొమార్తె మాత్రము కలిగెను. ఆపిల్ల యుక్తవయస్కురాలై నపిదప నామెను డుమరావూఁ ఎస్టేటు మానేజర్ శ్రీ శివశరణలాలుగారి సోదరపుత్రుడు, బాబూజోగేంద్రబిహారీగారి కిచ్చి పెండ్లి చేసిరి.

(1V) శ్రీకాంతప్రసాదసిన్హాసాహబ్ వారు. వీరే తరువాత సర్కార్ సాహబ్ వారు అను సుప్రసిద్ధ నామముతో ప్రఖ్యాతి గాంచిరి.

3. సర్కారుసాహబ్ వారి యద్భుత బుద్ధికుశలతయు ససాధారణజ్ఞాన సంపన్నతయును వారి బాల్యావస్థనుండియు ప్రకటితమగుచుండెను. వారి చిన్ననాటి చర్యలను కొన్నిటి నీక్రింద నుదహరించితిమి:—

(a) వారుమూడేండ్ల ప్రాయములో నుండగ నొకసారి యింటిపైకప్పు నుండి క్రిందపడిపోయిరి. అప్పుడువారికి కొంతసేపు స్పృహతప్పిపోయెను. తిరిగి స్పృహవచ్చినపిమ్మట, వారు తమయన్న బిందేళ్వరీప్రసాదుగారు అట్లు పడియుండినచో చనిపోయియుండునని యనిరి.

(b) తమయింట వంటపనిచేయుచు తమకు దాదిగనున్న ‘రేశాదీదీ’ యనునామెతో వారెక్కువ చనువుగ నుండెడివారు. ఆమె వంటచేయుచున్నపుడు వారు వంటయింటిలో నామెవద్దనే తలుచు కూర్చుండెడివారు. ఆమె యెప్పుడైనను పళ్ళెరములో నన్నమునుంచి యీవలకు వెళ్ళినపుడు, వారి నాయన్నమును ముట్టుకొనవద్దని చెప్పి వెళ్ళుచుండెడిది. కానియామె తిరిగివచ్చు సరికి వారాయన్నమును తినుచుండెడివారు. ఆమె వారి నేమి యట్లుచేసితివని గద్దించియడిగినప్పుడు, “నేనాయన్నమును ప్రసాదముచేసి పవిత్రము చేసితి” నని వారు నవ్వుచు సమాధానము చెప్పచుండెడివారు.

(c) వారిపితామహి హనుమంతుని భక్తురాలు. ప్రతిమంగళవారము నామె గోమయముతో నేలనలికి పూజకై కూర్చుండెడివారు. ఒకనాడామె హనుమ ద్విగ్రహమునకు ముందట నొక లడ్డుండల పళ్ళెమునుంచి, పూజచేయుచుండగ, సర్కార్ సాహబ్ వారు అందుండి యొకలడ్డును తీసికొనిరి. ఆమెవారిని చాలకోపముతో మందలించి ప్రసాదము నపవిత్రము జేసితివని తప్పువట్టెను. అంతట సర్కార్ సాహబ్ వారు ద్రోహముతో నా లడ్డుండల పళ్ళెరమును తన్నివేసి, “ఈహనుమంతు డెవరు? నాకన్న నీయన గొప్పవాడు కాదు నీవు పూజ చేయవలసినది నన్ను,” అనిచెప్పిరి మఱొకప్పు డామె యా విగ్రహమునకు ముందు వంగి నమస్కరించుచుండగ వీరామెను ముందట కొక తోపు తోసి, “నీ వెవరికి మొక్కుచుంటివి?” అనియనుచు పరుగిడిరి. ఆనాటి పెద్దలందఱును శ్రీకృష్ణుడే తిరిగి యీరూపమున జన్మించెనని, వీరిని గుఱించి చెప్పుకొనుచుండెడువారు.

4 సర్కారుసాహబ్ వారి జ్ఞాపకశక్తి చాల యద్భుతమైనది. వారు తమ పాఠములను మఱచదువుట చాలయరుదు. కాని వారొక్కసారి చదివినంత మాత్రముననే పాఠములను వప్పజెప్పగల్గుచుండెడివారు వారికి హిందీ భాషలో ప్రవీణత యున్నట్లు, వారు రచించిన “ప్రార్థన” యను శబ్దమును బట్టియే స్పష్టపడుచున్నది. వారు చిన్నతనముననే ఉర్దూ, పర్షియన్ భాషల నింటివద్ద చదువుకొని ఆభాషలలోగూడ మంచి పరిచయమును సంపాదించిరి వారు చతురంగ మాడుటలో గొప్పనిపుణులు. భారతదేశములో నక్కాలమున నీయాటలోని ప్రసిద్ధప్రవీణులలో వారు ప్రథమశ్రేణి యేడుగురిలో నొకరుగ నెంచబడిరి. వారు గుఱ్ఱపు స్వారిలో నిపుణులును, “క్రికెట్” (Cricket) అను బంతి యాటలో పేరుపొందిన యాటగాండును. చిన్ననాటి నుండియు వారికి సంగీతములోగూడ చాల యభిరుచిగలదు. వారి యభిరుచులు చాల యుత్తమశ్రేణికి చేరినవి.

5. సర్కార్ సాహబ్ వారు, 1885వ సంవత్సరములో తమ తండ్రిగారితో బలియాలో నున్నప్పుడు, తమ 14వ యేటనే, మిడిల్ క్లాసు ఆంగ్లో వర్నాక్యులరు పరీక్ష (Middle Class Anglo Vernacular Examination) యను ప్రభుత్వమువారి పరీక్షకు వెళ్ళి యందు తీర్థ్యులైరి సర్కార్ సాహబ్ వారు చదువుకొనుచున్నట్లే తమకెన్నడు నగుపించలేదని వారి నొకసారి వారి తండ్రి గారడుగగా, సర్కారుసాహబ్ వారు తమ వార్యగ్రంథమునుదెచ్చి వారికిచ్చి యందుండి ప్రశ్నలనేమైనను వేయుడని వారిని సవినయముగ నడిగిరి. వారి తండ్రిగారపుడు, వారి రెండవ యన్నగారైన శ్రీరామావతారసిన్హాగారిని వారిని పరీక్షింపుమని నియోగించిరి. ఆయన్నగారా పుస్తకమునుండి పది ప్రశ్నల నడుగగా సర్కారుసాహబ్ వారి ప్రశ్నల కన్నిటికిని సరియగు సమాధానములను జెప్పిరి. అప్పుడు సర్కారుసాహబ్ వారు, “కేవలము మూర్ఖులును మొద్దబ్బాయిలును మాత్రమే పుస్తకకీటకములవలె రాత్రింబవళ్ళ దేపనిగ పుస్తకములను చదువుచుందురుగాని, పూర్ణశ్రద్ధతో నొక్కసారి చదివినయెడల నేరికైనను విషయ మంతయు సమగ్రముగ నర్థమై, తిరిగి చదువ నవసరమే యుండ” దనిచెప్పిరి.

6. బలియాలో నొక గొప్పయుత్సవసందర్భములో నొక మహాసభ జరిగెను. అనేకమంది గాయకులు తమతమ కళాకౌశలమును ప్రదర్శించుటకై

యచ్చటి కే తెంచిరి, ఒక్కొక్క గాయకుఁ డొక్కక్క సాటను పాడెను. సర్కార్ సాహబ్ వారును వారన్న గారి కుమారుడు శ్రీజ్వాలాప్రసాదసిన్హాగారును గలిసి ప్రఖ్యాత సంస్కృత గ్రంథముగు 'మహిమ్నస్తోత్రము' నుండి కొన్ని శ్లోకముల నతిమధుర మనోహర స్వరముతో సంగీత వాద్యములతో మేళవించి పాడిరి. ఆ హలంతయు (Hall) సంతోషధ్వానములతోను శ్లాఘాభాషితములతోను మాఱుమ్రోగిపోయెను. వీరిరువురకును ప్రథమ బహుమాన మొసంగబడెను.

7. మిడిల్ క్లాసు ఆంగ్లోవర్నాక్యులర్ పరీక్షలో నుత్తీర్ణులైన పిదప సర్కార్ సాహబ్ వారు చదువుకొనుటకు తమరెండవయన్న గారయిన శ్రీరామావతార్ సిన్హాగారితో నలహాబాదులో నుండిరి. కాని కొలఁదికాలములోనే వారి తండ్రిగారికి కాన్పూరు బదిలీ యయిపోయినందున సర్కారుసాహబ్ వారుగూడ కాన్పూరు వెళ్ళి యచ్చట 1887 సంవత్సరములో ఎంట్రెన్సు పరీక్షలో (Entrance Examination) నుత్తీర్ణులైరి. పిమ్మట సర్కార్ సాహబ్ వారలహాబాదులో మ్యూర్ సెంట్రల్ కళాశాలలో నింటరుమిడియటుక్లాసులో (Intermediate Class) ప్రవేశించిరి. ఇంటర్మిడియటు పరీక్షలో 1889 సంవత్సరములో నుత్తీర్ణులై, వెంటనే బి. ఏ , (B. A.) క్లాసులో జేరిరి అందుతోఁ బాటు ఏక కాలముననే న్యాయశాస్త్ర విద్యా తరగతిలో (Law class) చేరి యల్. యల్. బి. (L. L. B.) పరీక్షకుగూడ చదువుచుండిరి.

8. వారాకాలములో కళాశాలలోని వివిధ సంఘముల సమావేశములలో నుత్సాహముగ పాల్గొనుచు నుపన్యాసముల నిచ్చుచుండెడివారు. సామాన్యముగ మ్యూర్ సెంట్రల్ కళాశాల హాలులో సీసమావేశములు జరుగుచుండెడివి. అచ్చట సర్కార్ సాహబ్ వారనేకవిషయములపై సమయోచిత భాషణముల నిచ్చెడువారు. వారికి చర్చించుటలోను శాస్త్రవాదములు చేయుటలోను తీవ్రమగు నభిరుచి గలదు

9. 1889వ సంవత్సరాంతమున సర్కారుసాహబ్ వారి వదినెగారగు శ్రీరామావతార్ సిన్హాగారి భార్య మరణించిరి. అందుచే, నాయన చింతాగ్రస్తుడై మనశ్శాంతిని గోల్పోయి, ప్రాపంచిక విషయములయెడ నొకవిధముగ విరక్తుడాయెను. మహారాజసాహబ్ వారా రోజులలో, నలహాదులో అక్కఱుండు జనరల్ (Accountant General's Office) గారి ఆఫీసులో పనిచేయుచుండిరి. మహారాజసాహబ్ వారు వారాణసిలో నుండినప్పటినుండియు

శ్రీరామఅవతారస్థాగారికి వారితో పరిచయము గలదు అందుచే నాయన మనశ్శాంతిగల్గించు సలహాను పొందుటకై వారివద్దకు వెళ్ళిరి. మహారాజ సాహబ్ వారాయనకు ఆగ్రా పోయి హుజూర్ మహారాజువారి సత్సంగమును జేసికొనుమని సలహానిచ్చిరి శ్రీరామఅవతారస్థాగారు దీర్ఘ కాలపు సెలవు తీసికొని, అట్లుచేయుటకు బదులు “మసూరీ” యొక్క ప్రకాంతప్రళాంత వాతావరణములో దుఃఖోపశమనము కాగలదని యాశించి, యచ్చటకు వెళ్లెను. కాని యచ్చట మనశ్శాంతి గలుగనందున ఆయన ఆగ్రావెళ్ళి హుజూర్ మహారాజువారి దర్శనము జేసికొనిరి. హుజూర్ మహారాజువారి యమృతవచనములను వినిన పిమ్మట నాయనకు పూర్తిగ మనశ్శాంతి చేకూరినందున యీమతములో నుపదేశము నొందెను. సెలవు పూర్తియైన పిమ్మట ఆయన తిరిగి అలహాబాదులో తనపనిలో ప్రవేశించి, ప్రతి ఆదివారమును, తప్పక మహారాజసాహబ్ వారి యింటికి సత్సంగమున కరుగుచుండెడివారు ఆరోజులలో మహారాజసాహబ్ వారు, శ్రీమాధవప్రసాద్ స్థాగారు, శ్రీ ప్రేమ్ ప్రసాద్ గారు, శ్రీ ప్రేమ్ శరణుగారును (అనగా శ్రీ పురుషోత్తమదాస్ టాండన్ గారి తండ్రిగారు) సత్సంగమునకు తప్పక హాజరగుచుండెడివారు. శ్రీరామ అవతార్ స్థాగారితోగలిసి సర్కార్ సాహబ్ వారుగూడ సత్సంగమునకు వెళ్ళుట మొదలుపెట్టినందున సత్సంగమునకు వచ్చెడివారి సంఖ్య పెరిగెను. సర్కార్ సాహబ్ వారీ మతవిషయములను గుతించి మహారాజసాహబ్ వారితో పలుసార్లు చర్చచేసి శృప్తి నొందినపిదప, మహారాజసాహబ్ వారి నుపదేశమిమ్మనికోరిరి. తమకర్తులని తోచిన జిజ్ఞాసువులకు, స్వచ్ఛందముగ నుపదేశమిచ్చుటకు, మహారాజసాహబ్ వారి కంతకుమున్నే హుజూర్ మహారాజువారి యనుమతి యుండినందున, వారు సర్కారుసాహబ్ వారికి 1891 సంవత్సరములో నుపదేశ మొసంగి యాధ్యాత్మిక సాధనల సభ్యాసము జేయు పద్ధతులను వివరించి చెప్పిరి.

10 పిమ్మట సర్కారుసాహబ్ వారి సహపారులును స్నేహితులునుగూడ, నుపదేశము నొందుటచే నలహాబాదులో సత్సంగులసంఖ్య క్రమక్రమముగ పెరిగి, మహారాజసాహబ్ వారి యింటికి సత్సంగమున కదివఱకుకన్న హెచ్చుమంది హాజరగుచుండిరి.

11. సర్కార్ సాహబ్ వారి జీవితములో, వారియువ దేశానంతర మొక గొప్ప మార్పు గలిగెను. వారు విద్యావ్యాసంగము విషయములో నశ్రద్ధ జూపుచు నాధ్యాత్మిక సాధనల నభ్యసించుటతోనే సంపూర్ణముగ మగ్నులై యుండెడి వారు. మహారాజసాహబ్ వా రొకసారి హుజూరుమహారాజువారి దర్శనము కొఱి కాగ్రావెళ్ళినపుడు, సర్కార్ సాహబ్ వారును, వారియన్నగారగు శ్రీరామఅవతార్ సిన్హాగారును, ముస్తీరాంసేవక్ లాల్ గారును, ముస్తీఉమా ప్రసాదుగారును, అలహాబాదులో నికన నేకసత్సంగసోదరులునుగూడ వారి తో వెళ్ళిరి.

12. అప్పుడు మహారాజసాహబ్ వారు, హుజూరుమహారాజువారికి, సర్కార్ సాహబ్ వారిని జూపించి, “హుజూర్, నేనీయమూల్యబహుమాన మును తమ పాదపద్మములవద్ద నర్పించుటకు దెచ్చితి”నని మనవిచేసిరి. అంతట సర్కార్ సాహబ్ వారు హుజూర్ మహారాజువారి చరణకమలములకు వంగి ప్రణామము చేయగా, హుజూరుమహారాజువారు తమ దయార్ద్రదృష్టిని వారిపై వర్షించుచు, “అయితేమీరునువచ్చితిర”నిచెప్పి, వారికి “స్వామీ అవతార్” అనుపాఠమార్థిక నామధేయము నిడిరి. ఆ వెంటనే ఈముగ్గురు మహాపురుషులును. అనగా హుజూరుమహారాజువారు, మహారాజసాహబ్ వారు, సర్కార్ సాహబ్ వారును, మఱికొందఱు సత్సంగులును గలిసియున్న ఛాయాచిత్రమొకటి తీయబడెను

13. తరువాత సర్కార్ సాహబ్ వారు తిరిగి ఆగ్రావెళ్ళినపుడు, తాము రచించిన “ప్రార్థన”యను హిందీశబ్దమును మృదుమధుర కంఠస్వరముతో పాడి హుజూరుమహారాజువారికి వినిపించిరి. ఆ శబ్దముయొక్క ప్రథమచరణ మీ క్రింద నుదహరించబడినది:—

“హేసంతన నిరతాజ్ కృపాలా హేగురు దీనదయాలా”

సర్కారుసాహబ్ వారు సంత సద్గురువుగ ప్రకటమైన పిదప నీశబ్దమును కొన్ని సమయోచితమైన మార్పులుచేసి, ప్రేమసమాచార్ పత్రికలో ప్రకటించుట కుత్తరు విచ్చిరి.

14. సర్కార్ సాహబువారి తండ్రిగారు (వీరిని బడేసర్కార్ అనియం దఱు పిలుచుచుండెడివారు) గొప్ప శ్రద్ధాళువైన శివభక్తులని యీ సందర్భ

మున జెప్పట యసంగతము గానేరదు వా రా మరణాంతమును సనాతన ధర్మానుయాయులగు పూర్వాచారవరాయణులుగ నుండిరి. వారికి తమ పుత్రులు మతోకనుతము నవలంబించుట యిష్టములేకుండెను. ప్రారంభములో నాయన బాహుటముగ విరోధమును జూపుచుండిరిగాని కొంతకాలమైన పిదప సాధ్యముగాక తటస్థభావముతో నూరకుండిరి ఆయన ద్వితీయ పుత్రుడు మహారాజసాహబ్ వారి సాంగత్యప్రభావముచే మొదట నుపదేశమును దీసికొనిరి. పిమ్మట సర్కార్ సాహబ్ వా రుపదేశము నొందిరి. సర్కార్ సాహబ్ వారి తల్లిగారు శ్రీకృష్ణభక్తురాలు. రాధాస్వామీ మతమున నుపదేశము నొందుమని సర్కార్ సాహబ్ వా రామె కొకప్పుడు సలహానిచ్చిరి కాని ఆమె “నేనొకేసమయమున రెండుపడవలలో ప్రయాణము జేయజాల”నని చెప్పుచు నిరాకరించిరి.

15 కొంతకాలమైనపిదప నొకనాడు మధ్యాహ్నము, ఆమె యల్పనిద్ర నుండి మేల్కొనిన వెంటనే, తాను రాధాస్వామీమతములో నుపదేశము పొందనిశ్చయించుకొనినట్లుగ, తన కొమార్తెను వెళ్ళి సర్కార్ సాహబ్ వారితో చెప్పి, వారిని పిలుచుకొని రమ్మని పంపెను. ఆమాట విని, సర్కార్ సాహబ్ వారి సోదరి యమితానంద భరితయై, ప్రాంగణద్వారము వద్దకు వరుగిడి, సర్కారుసాహబ్ వారిని బిలిచెను. వారు వెంటనే వచ్చుచుంటిమని సమాధానముచెప్పి, తల్లిగారియొద్దకు వెళ్ళి చిఱునగవుతో నేమివిషయమని, యామెను ప్రశ్నించిరి. ఆమె “నాయనా, జాగుసేయక వెంటనే నాకుపదేశము నిమ్మ”ని యడిగిరి. సర్కార్ సాహబ్ వారు, అనుజ్ఞలేనిదే తామెట్లుపదేశ మియ్యగలమని యనుచు, నావలకేగి, కొంతయూలోచించిన పిమ్మట తిరిగివచ్చి, “అమ్మా, నీకును, అక్కయ్యకు నుపదేశమిచ్చుటకు నా కనుమతి యున్నదనియే యూహించుచుంటిని,” అని చెప్పిరి. వారప్పు డాయరువురకును స్మరణధ్యానయుక్తుల నుపదేశించి, హుజూర్ మహారాజువారికి సమ్మతికొఱకై తెలియపఱచిరి. హుజూర్ మహారాజువా రీక్రిందివిధముగ నాక్షేపణచేయుచు తమయంగీకారమును తెలియజేసిరి.

తుమ్కో అభీసే ఇత్ సీ ఇజ్ తరాబీ సహీఁ కర్నీ ఛాహియే ధీ

అర్థము:- ‘మీరప్పుడి అంతతొందరపడి యుండకూడదు’.

16. సర్కార్ సాహబ్ వారికి పిన్నవయస్సుననే ‘ఛశా’ పట్టణములో నొక ప్రసిద్ధన్యాయవాదియగు శ్రీరఘువంశసహాయ్ గారి కొమార్తెనిచ్చి

వివాహముచేసిరి. సర్కార్ సాహబ్ వా రప్పటికింకను అలహాబాదులో తమ రెండవయన్నగారియొద్ద నుండి చదువుకొను చుండెడివారు సర్కార్ సాహబ్ వారి పూజ్యధర్మవత్సని 'దులహిన్ జీ' అని పిలిచెడివారు. అక్కాలములో సంయుక్తప్రాంతములలోను బీహారులోను గౌరవనీయకుటుంబములలోని స్త్రీలు తప్పక ఘోషాను పాటించెడివారు. అందుచే దులహిన్ జీగారును ఘోషాను పాటించుచుండిరి ఆమె మురారు గ్రామములో సర్కారుసాహబ్ వారి తండ్రిగారియొద్ద నుండెడివారు. ఆమెకొకసారి జబ్బుచేసినందున శీతోష్ణస్థితి మార్పుకొఱ కామెను తన యత్తగారితోను ఆడపడుచుతోను అలహాబాదు పంపుటకు నిశ్చయించిరి. ఆమె అలహాబాదులో నున్నపుడే, వీరిందఱును హుజూర్ మహారాజువారి దర్బనార్థమై, సెలవురోజులలో నాగ్రా వెళ్ళుటకు నిశ్చయించుకొనిరి. సర్కార్ సాహబ్ వారి తల్లిగారిని, సోదరిని, శ్రీమతి దులహిన్ జీగారిని జ్వాలాప్రసాద్ సిన్హాగారి భార్యగారిని దోడ్కొని, సర్కార్ సాహబ్ వారును, శ్రీజ్వాలాప్రసాద్ సిన్హాగారును ఆగ్రావెళ్ళిరి. హుజూర్ మహారాజువారపుడు, దులహిన్ జీగారికిని జ్వాలాప్రసాద్ సిన్హాగారి భార్యగారికిని ఉపదేశమిచ్చి, సర్కార్ సాహబ్ వారి తల్లిగారియొక్కయు సోదరియొక్కయు నుపదేశములను ధృవపఱచిరి. ఇవిధముగ బడేసర్కారుగారు దక్క, కుటుంబములోని శేషిగినవా రందఱును, రాధాస్వామీమతమున నుపదేశము నొందిరి.

17. సర్కార్ సాహబ్ వా రుపదేశము తీసికొనినదిమొదలు సామాన్యముగ పారమార్థిక సాధనల నభ్యసించుటలోనే నిమగ్నులై యుండుచు, కళాశాలలో తమ చదువు విషయములో నశ్రద్ధచేసి, వివరకు చదువును పూర్తిగ మానివేసిరి అందుచే సహజముగ వారి బంధుగుల కాందోళనగలిగెను. ఆఱు సంవత్సరము లైనపిదప వారి యన్నగారు శ్రీరామఅవతార్ సిన్హాగారి విషయమును మహారాజసాహబ్ వారికి దెలియజేసిరి. మహారాజసాహబ్ వారు సర్కార్ సాహబ్ వారితో నీవిషయము ప్రసంగించి వారికి చదువుకొనుట కెంతమాత్ర మిష్టము లేనట్లుగడుటచే, వారి నా సంవత్సరమే ఎల్. ఎల్. బి. పరీక్షకు తప్పక వెళ్ళుమని సలహానిచ్చిరి. ఏలనన, వల్లుచేయనిచో, విశ్వవిద్యాలయ నిబంధనలలో చేయబడిన మార్పులవలన నాపై సంవత్సరమునుండి, బి.ఎ పరీక్షలో ను తీర్ణులుగానివారికి ఎల్. ఎల్. బి. (L. L. B.) పరీక్షకు వెళ్ళుట కనుమతిలేదు. ఆయాజ్ఞప్రకారము, సర్కార్ సాహబ్ వారు 1898 సంవత్సరములో ఎల్. ఎల్. బి పరీక్షకు వెళ్ళి యు తీర్ణులైరి.

18. అలహాబాదులో నున్నపుడు సర్కార్ సాహబ్ వారొకసారి, తమ యాంతర్యానుభవములను దెల్పుచు తమయాత్మ యాంతర్యమున నూర్ధ్వ మండలములకు పయనము చేసినదని నెలవిచ్చిరి. తమ దగ్గఱబంధువు లందఱును, వీరు మిగిలినవనులన్నియు గట్టిపెట్టి, తమ సమయమునంతను ఆధ్యాత్మికసాధనలను జేయుటలోనే వినియోగించుటజూచి వ్యాకులపడజొచ్చిరి. వారందఱును ఈవిషయమై అప్పుడు సత్సంగనాయకులుగ నున్న మహారాజ సాహబ్ వారికి మఱలనొకసారి మొఱపెట్టుకొనిరి. మహారాజసాహబ్ వారు సర్కార్ సాహబ్ వారి చేయిపట్టుకొని పారమార్థికకర్తవ్యములతోబాటు ప్రాసంగికకర్తవ్యములను గూడ హృదయపూర్వకముగ నెఱవేర్చుచుండవలయునని విశదపఱచి, వారిని న్యాయవాదివృత్తిని ప్రారంభింపవలసినదిగ సలహాచెప్పిరి. ఈయుత్తరువు ప్రకారము సర్కార్ సాహబ్ వారు ఘాజిపురములో న్యాయవాదిగ పనిచేయు ప్రారంభించిరి కక్షిదారులు వీరివద్దకు వచ్చుట ప్రారంభించి, క్రమక్రమముగ కొంతకాలమగుసరికి వారలసంఖ్య యత్యధికమయిపోయెను. అందుచే సర్కారుసాహబ్ వారికి చాలకష్టపడి పనిచేయవలసివచ్చెను. వారి శరీరప్రకృతి చాల సున్నితముగ నుండెడిదిగాని వారియఖండబుద్ధిచాతుర్యమును, అద్భుతవివేచనాశక్తిని, అసాధారణనిర్ణయసామర్థ్యమును, విస్పష్టముగ సూచించు నొకమహాలేఖను వారినేత్రీకమలములలో ప్రకాశించుచుండెడిది. వారి జ్ఞాపకశక్తిగూడ చాలప్రశంసనీయుము. వారు తమవద్దనేవరైననొకసారి వచించిన విషయమును తిరిగి కావలసినప్పుడు సమగ్రముగ పూసగుచ్చినట్లు చెప్పగలిగెడివారు. తత్పరిణామముగ కొద్దిమాసములలోనే వారు తమవృత్తిలో సగ్గిగణ్యతనొంది న్యాయవాదిబృందనాయకులలో నొకరుగ పరిగణింపబడజొచ్చిరి. వారివ్యధముగ విజయవరంపరనొందుచు చివరకు 1911 సంవత్సరములో తమవృత్తిని చాలించుకొనుసరికి నెలకు రు2000/-లకు పైగా సంపాదించుచుండెడివారు.

19. న్యాయవాదివృత్తిలో సర్కార్ సాహబ్ వారి ప్రఖ్యాతి నలుదెసల వ్యాపించి, వ్యాజ్యములలో వీరినాశ్రయించిన కక్షిదారుల కెన్నడు నపజయముగలుగనేరదను నొక దృఢవిశ్వాసము ప్రజలలో నేర్పడెను. ప్రతిదినమును కక్షిదారులు వారిభవనమువద్ద కధికసంఖ్యాకులుగ వచ్చుచుండెడివారు. కక్షిదారు లంతయెక్కువగ తమవద్దకు వచ్చుచున్నను, సర్కార్ సాహబ్ వారు తమ రుసుమును మాత్రము హెచ్చింపలేదు. అందుచే వారు

కొన్ని కేసులను పట్టుటయే నిరాకరించవలసినట్లు చెప్పి బీద కక్షిదారుల విషయములో వారు తమ రుసుమును తగ్గించికూడ వుచ్చుకొనెడివారు. వృత్తి విషయమైన పనులెంతిహెచ్చుగ నున్నను, వారు మహారాజసాహబ్ వారి సత్సంగమునకు తటచుగనే వెళ్ళుచుండెడువారుగాని, వృత్తికార్యములవలన నందుకెన్నడు నాటంకము కలుగనియలేదు.

20. 1902వ సంవత్సరములో మహారాజసాహబ్ వారు రాధాస్వామి సత్సంగమునకు కేంద్రీయపాలకసమితిని (Central Administrative Council) ఏర్పాటుచేసిరి. 1903వ సంవత్సరములో దానిసభ్యుల సంఖ్యను 21వఱకు పెంచి అప్పుడు సర్కార్ సాహబ్ వారి నందులో సభ్యులుగ నెన్నుకొనిరి. పిమ్మట 1904 సంవత్సరములో రాధాస్వామి ధర్మకర్తృవర్గము (Radha-soami Trust) నేర్పాటుచేసినపుడు అందులోని యేడుగురు ధర్మకర్తలలో సర్కారుసాహబ్ వారినిగూడ నొకధర్మకర్తగఁ జేసిరి.

21. సర్కార్ సాహబ్ వారు ఘాజిపురములో స్థిరపడినందున, ఘాజిపుర బ్రాంచిసత్సంగమునకు గొప్పప్రాముఖ్యమేర్పడెను. ప్రతిదినము నాసత్సంగమునకు 60, 70 మంది సత్సంగులు తప్పక వచ్చుచుండెడివారు. సర్కార్ సాహబ్ వారు గురుముఖులుగ నున్నపుడుగూడ వారు ఘాజిపురసత్సంగములో సత్సంగులకు రాధాస్వామిమతసిద్ధాంతములను సవిస్తరముగ బోధపఱచుచుండెడువారు.

22. సర్కార్ సాహబ్ వారు అలహాబాదు వెళ్ళినపుడెల్ల నేదేని యొక వింతవస్తువును, మహారాజసాహబ్ వారికి సమర్పించుటకు తీసికొని వెళ్ళుచుండెడివారు. ఒకసారి వారొక బాలగాయకునిచే ప్రేమవాణిలోనుండి కొన్నిశబ్దములను కంఠస్థము చేయించి, తమతోగూడ నతనిని అలహాబాదు తీసికొని వెళ్ళిరి. అతడు చాలరోజులు సితారువాయిద్యముమీద నాశబ్దములను పాడుచు సత్సంగులనందఱు నానందపఱచెను. వాని మధురమనోహరగీతములకు మహారాజసాహబ్ వారు మెచ్చుకొని యాబాలునికి కొత్త దుస్తులను బహుమానమిచ్చిరి. అటులనే తమబంధువైన శ్రీచంద్రకేఖరునిగూడ సర్కార్ సాహబ్ వారు చాలసార్లు అలహాబాదు తీసికొని వెళ్ళిరి. శ్రీచంద్రకేఖరుడు ప్రవీణగాయకుడగుటచే హాఠ్మోనియముతో కలిపి పాటలుపాడి మహారాజసాహబ్ వారికి వినోదమును గల్గించుచుండెడివాడు.

23. ఒకసారి ఒక హోలీయుత్సవసమయములో, సర్కార్ సాహబ్ వా రొక చిన్న వెండిపిచికారిని వెండిగిన్నెను మహారాజసాహబ్ వారి సత్సంగమునకు తీసికొనివెళ్ళిరి. ఆగిన్నెలో పసుపురంగు నీళ్ళనుబోసి, సత్సంగులందఱమీద నాయుదకమును జల్లవలసినదని గోరుచు, సర్కార్ సాహబ్ వా గానీటిని పిచికారిని, కార్యదర్శియైన శ్రీప్రేమప్రసాద్ గారిద్వారా, మహారాజసాహబ్ వారి కిప్పించిరి. మహారాజసాహబ్ వా రాపిచకారితో నుదకమును, కొద్ది సత్సంగులమీద మాత్రమే జల్లిన పిదప, “అమ్మయ్యా! నావేళ్ళు నొవ్వు నారంభించినవి” అని చెప్పి యాపిచకారిని ప్రక్కనుంచివేసిరి. సత్సంగు లీమాట నొకపరిహాసముగ భావించి, నవ్వఁదొడఁగిరి, గాని సర్కార్ సాహబ్ వా రామాటవిని, చాల ఖిన్నులైరి. ఆరాత్రి సర్కార్ సాహబ్ వారు విశ్రాంతి తీసికొనుచుండునపు డొక ఘాజిపుర సత్సంగి వారివద్దకు వచ్చి నిజముగ నాచిన్నపిచకారి కొట్టుటలో మహారాజసాహబ్ వారికి బాధ గలిగి యుండెనా యని వారినడిగెను. మొదట సర్కార్ సాహబ్ వారు, ఆపశ్చను వినిపించుకొనన ట్లూరకుండిరి. కాని ఆసత్సంగి సమాధానము కొఱకు పట్టు పట్టినందున, సర్కార్ సాహబ్ వారు, “అదియంత యల్పవిషయముగాదు. సంతుల చైతన్యధార సంపూర్ణముగ పైకాకర్షింపబడినపుడు, వారిశరీర మతి కోమలముగను బలహీనముగను ఉండును. వాస్తవముగ, వారు తమలక్ష్యమును బాహ్యముగ నుంచినపుడెంతటి దుఃఖదాయక పరిస్థితి నైన, నేమియు బాధానుభవము లేకుండగనే సహించగలరు,” అని సెలవిచ్చిరి.

24. సర్కారుసాహబ్ వారికి, అయిదుగురు సంతానము. వారి ప్రథమ పుత్రుడు పసితనముననే చనిపోయెను. తరువాతి యిరువురును కొమార్తెలు. జ్యేష్ఠపుత్రిక సజీవురాలై యున్నారు. ఆమెను ‘ఆరా’లో నొక గౌరవనీయ కుటుంబమునకు జెందిన రాయ్ బహాదుర్ చతుర్భుజసహాయ్ గారి కుమారుడైన, శ్రీశ్యామనందన సహాయ్ గారికిచ్చి వివాహముచేసిరి. వారి చిన్నకొమార్తెకు పెండ్లియై యొక పిల్లవాడు కలిగినతరువాత, నామె చనిపోయెను. సర్కార్ సాహబ్ వారి మిగత యిరువురు సంతానమును కుమారులు వారు సంపన్నగృహస్థులు. పెద్దవారగు శ్రీగురుదేవప్రసాదసిన్హాగారు, దయాల్బాగు టెక్నికల్ కాలేజీకి ప్రిన్సిపాలు (Principal) గా పనిచేయుచున్నారు. చిన్నవారైన శ్రీ గురుదయాల్ ప్రసాద్ సిన్హాగారు జంషెడ్ పురములో బీహారు కో

ఆపరేటివు బ్యాంకు (Bihar Co-operative Bank) లో నుద్యోగము చేయుచున్నారు.

25. మహారాజసాహబ్ వారు 1906వ సంవత్సరములో హైదరాబాదు (సింధు)లో నున్నపుడు, సర్కార్ సాహబ్ వారితో నొకనాఁడిట్లనిరి, “మీరు పొట్టిగను, సన్నముగను, బక్కపలుచగను ఉన్నారు. మీ శారీరికవైఖరి సభను మెప్పింపకపోవచ్చును. మీరు గడ్డము పెంచినచో, మీరూపమునకు వశీకరణశక్తి చేకూరగలదు.” అలబేలీశరణు అను సాధువు ఈమాటలనువిని, సర్కార్ సాహబ్ వారు గురుముఖులుగ నెన్నుకొనబడినట్లు ఆమాటలలో సూచనగలదని యభిప్రాయపడెను. సింధు దేశమునుండి తిరిగివచ్చిన తోడనే, ఆయన మహారాజసాహబ్ వారనిన మాటలను జెప్పి, యామాటలకు తాను తీసిన యర్థమునుగూడ దాపటికము లేకుండ సత్సంగులకు వెల్లడిచేసెను.

మహారాజ సాహబ్ వారి రుగ్మత, నిర్మాణము

26. మహారాజసాహబ్ వారలహాబాదునుండి సత్సంగ కేంద్రమును వారాణసికి మార్చి సామియాబాగులో నొకసత్సంగహాలును కట్టించుమని యాజ్ఞ నిచ్చినపుడు, వారి యారోగ్యము బాగులేదు. వారి కవుడు త్రియంబక శాస్త్రి యనెడి యాయుర్వేదవైద్యులు వైద్యము చేయుచుండిరి. కాని వారి యారోగ్యము దివ్యేచ్ఛ (మాజ్)చే బాగుపడుటకు బదులు నానాఁటికి చెడిపోవుచుండెను. జ్వరము 104 డిగ్రీలలో నెల్లె నిలిచిపోయెను. ఆవైద్యము రెండు మాసములు చేయించిన పిదప నొక హోమోపతి (Homoeopathy) వైద్యునిగూడ సలహాచేసిరి. అయినను అంత యమితబలహీనరుగ్మతాపరిస్థితిలోగూడ, మహారాజసాహబ్ వారు, గుప్తమగుట కొకమాసము ముందువఱకును, సత్సంగమునకు వచ్చుట మానలేదు.

27. ఆపరిస్థితులలో, సత్సంగులు వ్యాకులపడుటయు విచారగ్రస్తులగుటయు సహజమే. సాధువు అలబేలీశరణువంటి కొందఱు సత్సంగులు, మహారాజసాహబ్ వారు సామియాబాగులో సత్సంగహాలు నిర్మాణమును తలపెట్టుట విపత్సూచకమని భావించిరి. స్వామిజీమహారాజవారు హుజూరుమహారాజవార్ల యిరువురి కాలములలో జరిగినట్లే, తమపవిత్రరజమును దీనిలో సమాధిచేయించుటకొకటే, మహారాజసాహబ్ వారుగూడ దీనిర్మాణమును

తలపెట్టి యుండవచ్చునని అలబేలీశరణుగా రనుకొనిరి. ఎట్లయినను సత్సంగులందఱును మహాభిన్నులయి, సామియాబాగు వాతావరణ మంతయు విచారవ్యాకులత్వములతో నిండిపోయెను.

28. ఆ మహావ్యాకులదివసములలో పండిత మణి గామశాస్త్రిగా రొకనాడుదయసత్సంగానంతరము సర్కార్ సాహబ్ వారింటికి వెళ్ళిరి. అచ్చట సర్కార్ సాహబ్ వారివలన నాదరపూర్వకమైన స్వాగతమునొందిన పిమ్మట వారితో “మహారాజసాహబ్ వారి పరిస్థితి కడు భీతిని గలుగజేయుచున్నది. వారు తమ దివ్యేచ్ఛను మార్చుకొని, నాఁబోటి దీనుల యెడల నెప్పటివలెనే దయచూపుచుందురని యాశించుచున్నా”నని చెప్పకొనిరి. సర్కార్ సాహబ్ వారు తటస్థ భావముతో, “దివ్యేచ్ఛ యేమి విధించెనో యెవరికెఱుక? మనమజ్ఞానులము. కావున మనము వేచియుండవలసినదే”యని ప్రాసంగికముగ సెలవిచ్చిరి. కాని పండితమణి గామశాస్త్రిగా రంతటితో విడువక, తిరిగి యిట్లునిరి, “మీరట్లన రాదు మహారాజసాహబ్ వారు కేంద్రియ సమితి బాధ్యతలను తమకును, మఱికొందఱకును వప్పగించిరి. మాయందఱి కష్టములను తొలగించుటకై మీయం దాసపెట్టుకొనియున్నాము”. సర్కార్ సాహబ్ వారు కొంతసేపూరకుండి, విచారగ్రస్తమగు స్వరముతో, “పండితోజీ, మహారాజసాహబ్ వారు సర్వసమర్థులు. వారికెట్లుకావలెనన్న నట్లు విధింపగల సమర్థత గలదు. తమ శరీరమును తిరిగి యారోగ్యపంథముగఁ జేసికొనుట వారి కెంతమాత్రము కఠినముగాదు. కాని బాహ్యమునుండి చూడగ వారి దివ్యేచ్ఛ దురవగాహ్యము. మనము వారిచరణములందు జేయు మహాదీనప్రార్థన, మన మెప్పటియట్ల పసిపిల్లలవలె వారి దర్శనవచనముల యానందము నొందుచుండులాగున వారనుగ్రహించవలయుననియే. కాని దివ్యేచ్ఛను మఱియుట కేవలము వారి చేతులలో నున్నది. మన మీవిషయములో పూర్తిగ నసమర్థులము. ప్రస్తుతపరిస్థితులనుబట్టి చూడగ, మనకు నిరాశయే గల్గుచున్నది ఇంతకన్న నెక్కుడు చెడురోజులు మనకు రాకుండ రాధాస్వామీదయాళురు గాపాడుదురుగాక!” క్రి.శ. 1878లో రాధాస్వామీదయాళురు తమ మానవశరీరమును విసర్జించునపుడు చేసిన యభయవాగ్దానమును వారు నిర్వహింపరా యని సర్కార్ సాహబ్ వారపుడు చటుక్కువ నడిగి స్వామీజీమహారాజువారి యీక్రింది మహావచనమును స్మరించిరి. “సత్సంగు లెవరును, సాధువులుగాని గృహస్థులుగాని, వ్యాకులపడ నక్కఱ

లేదు. నేనిశముం దందఱకును తోడుగనుండి, యిదివఱలోకన్న నెక్కువ దయాకటాక్షముల జూపుచు నందఱను గాపాడుచుందును ” స్కార్సాహబ్ వారు మఱేమియు ననలేదు. కాని పండితమణిరామశాస్త్రిగారు మహారాజ సాహబ్ వారు యధాప్రకారము సత్సంగులను గాపాడుచు నందఱిమీద దయావర్షమును గురిపించుచునేయుందు రను దృఢవిశ్వాసముతో నచ్చటనుండి వెడలిపోయిరి

29. చివరకా చిరయోచితభయావహదిన మేతెంచెను. 1907 సంవత్సరము అక్టోబరు నెల 12వ తేది సాయంకాలము మహారాజసాహబ్ వారు తమ భౌతికశరీరమును వీడి, సత్సంగులను వియోగదుఃఖమున ముంచివైచిరి. ఆ మఱునాడు దహన సంస్కారము జరిగించి సాయంకాలము సత్సంగములో నీక్కింది కొత్తశబ్దమును పఠించిరి.

“దర్శన దీజే నామ సనేహీ తుమ బిన దుఖ పావే మేరీ దేహీ ”

అర్థము:- ఓప్రియమైన ప్రభో, ఓపవిత్రీనామప్రియా, నాకు తమ దర్శనము దయచేయుడు. మీ దర్శనము లభించక నేను మహాదుఃఖపీడితుడనై యుంటిని.”

చాలమంది సత్సంగు లీశబ్దము మహారాజసాహబ్ వారిచే రచింపబడినదని భావించిరి. కాని యాశబ్దము చివరి రెండుపంక్తులలో కబీరువారి పేరుండుటచే నా పంక్తులను చదివినపు డాతవృత్తభిప్రాయము తొలగిపోయెను. చివరిపంక్తులు రెండునీక్కింద నుదహరింపబడినవి

“దాస కబీర యహా కరత బీనతీ మహాపురుష అబ్ మానియే.

దయా కీజే దరస దీజే అపనా కర మోహిఁజానియే.॥

అర్థము - దాసుడనైన కబీరు అనునేను ప్రార్థన జేయుచుంటిని, “ఓ మహాపురుషా నా మొఱను ఇష్టజే అంగీకరింపుడు. నాయం దనుగ్రహము జేసినన్ను తమ యాత్మీయునిగ భావించి నాకు దర్శనమిప్పించుడు ” ఆమహాదుఃఖసమయమున కీశబ్దము సమంజసముగ నుండుటచే ప్రతిదినము, నుదయాస్తమయములు సత్సంగములో దీసిని పాడుచుండిరి ఘాజిపుర సత్సంగములోగూడ నీశబ్దమును చాలకాలమువఱకు పాడుచుండిరి.

30. మహారాజసాహబ్ వారు రచించిన ప్రార్థనా శబ్దము, వారు గుప్తమయిన పిమ్మట మూడవనాడు కనుపించినది. ఆశబ్దము మొదటిపంక్తి యీక్కింద

నుదహరించబడినది.

బార్ బార్ కర్ జోరకర్ సవినయ కరూం పుకార్ ।

అర్థము:- నేను తిరిగితిరిగి చేతులమోడ్చి సవినయముగ విన్నపము జేసి కొనుచున్నాను.

కావున నాల్గవ దినమునుండియు నీసార్థనగూడ సత్సంగమును ముగించకముందు సత్సంగులందఱును గలిసి యేకస్వరముగ పాడుట ప్రారంభించిరి.

ఈశబ్దము నంతను, దీనికాంగ్ల భాషలో నర్థముతోగూడ 'డిస్కోర్స్ ఆన్ రాధాస్వామి ఫేత్' (Discourses on Radhasoami Faith) అను గ్రంథముచివర ననుబంధముగ ప్రకటించిరి.

సంతోసద్గురువుగనున్న కాలము

31. మహారాజసాహబ్ వారు నిర్యాణమైనవెంటనే సత్సంగుల కాంతర్యానుభవములు గలుగ నారంభించెను. కొందఱకు మహారాజసాహబ్ వారు స్వప్నములో దర్శనమిచ్చి తాము సర్కారుసాహబ్ వారిలో ఏకటమైతి మని చెప్పి వారి యొద్దకు వెళ్ళుమని సెలవిచ్చిరి. మఱికొందఱ కాధ్యాత్మిక సాధనల నభ్యాసముచేయు సమయములో నాంతర్యమున, సర్కార్ సాహబ్ వారే దర్శనమిచ్చిరి. తరువాతి సద్గురువు సర్కార్ సాహబ్ వారే యని యందఱు సత్సంగులకుఁ జెప్పమని కొందఱు సత్సంగుల కాంతర్యమునుండి దైవప్రేరణ గలిగి, వారా శుభవార్తను పరుగులిడుచు నందఱకును తొందరగ నందజేయుచుండిరి.

32 ఇవిధముగ మహారాజసాహబ్ వారు గుప్తమైనపిదప ననేకసత్సంగుల కాంతర్యానుభవముల మూలమునను, ఇతరనిదర్శములమూలమునను, మహారాజసాహబ్ వారు తమ్మును విడువకుండ నిచ్చటనే సర్కార్ సాహబ్ వారి స్వరూపమున నుండి, చూర్లప్రదర్శనమును, సహాయసంరక్షణలను అందఱకు నిచ్చుచుండి రను దృఢవిశ్వాసము గలిగెను. అందుచే నామియాబాగున కావల సర్కార్ సాహబ్ వారు నివసించు గృహమువద్దకు సత్సంగులెక్కువగ వెళ్ళుట ప్రారంభించిరి. ఇందుమూలమున సర్కార్ సాహబ్ వారికి తత్తరపాటు గలిగి వారు తమ గ్రామముగు ఖాజిపురమున కెవరికిని దెలియకుండగనే వెడలిపోయిరి

33. అటుపైన సత్సంగులు ఘోషపురము పోవుట మొదలిడిరి. దినములు గడచినకొలది, నధికారికసత్సంగుల కాంతర్యానుభవములు పథప్రదర్శనమును లభించి ఘోషపురము పోవువారిసంఖ్య పెరిగిపోవుచుండెను. ఈవిధముగ దేశమందంతటను సత్సంగుల కాంతర్యానుభవములు గలిగెను. స్థలాభావముచే నిచ్చట నావిషయముల నన్నిటిని పొందుపఱచుటకు సాధ్యముకాదు

34. సత్కేరీబాబు అనుపేరుగల కలకత్తావాస్తవ్యుడగు నొక బెంగాలీ సత్సంగికిగూడ నొకస్వప్నము వచ్చెను. ఆయన కాస్వప్నములో నొక భాళీస్థలమును, అందొక చిన్న భవనమును, ఆభవనమునకు ముందున్న వసారాలో కూర్చుండుట కొక పొడుగుబల్లయును కొన్నికుర్చీలును వేసియున్నట్లు కనబడెను. ఒకవైపున నొక రాజసభాస్థలి యుండి, అందులో నొక పర్షియన్ తివాసి పఱచియుండి వెనుకవైపున నొకమెత్త (కుషన్) గూడ వేసియుండెను. అచ్చట నాయనకు మహారాజసాహబ్ వారు విరాజితులై యున్నట్లు కనిపించెను. కాని వారి యెత్తువు కొంతతగ్గినట్లును వారొక తెల్లని బూర్మీనుటోపీని ధరించియున్నట్లును ఆయన కగుపించెను. వారిగడ్డము రమణీయమైన స్వర్ణచ్చాయతో నొప్పారుచుండెను. సత్కేరీబాబుగారు సామియాబాగు పెళ్ళియచ్చటి సత్సంగులతో తనస్వప్నమునుగుఱించి చెప్పి దాని యథార్థమును తెలిసికొనగోరెను అప్పుడు పండితమణి రామశాస్త్రిగా రాయనకు సర్కారు సాహబ్ వారిని సూచించి వారిని గుఱించి కొన్ని వివరములను దెలియజేసిరి.

35. సర్కార్ సాహబ్ వారు తమవద్దకు సలహానుగోరి వచ్చిన సత్సంగులకును తమకు వ్రాసికొనినట్టి సత్సంగులకును, వార లేవురుషునినైన సద్గురువుగ స్వీకరించుటకుముందు, తమసంశయములనుసందేహములను పూర్తిగ నివృత్తి చేసికొనవలయుననియు, బాహ్యమునను, ఆంతర్యమునను తగిన నిదర్శనములు లభించినపిదపనే సద్గురువునందు దృఢవిశ్వాసము నేర్పఱచుకొనవలెననియు, నెల్లప్పుడు నొక్కిచెప్పుచుండెడివారు.

36. ఒకసారి సత్సంగములో, మహారాజసాహబ్ వారు, మనుమలు తఱచువారి తాతగారి పోలికతో పుట్టుచుండు రనిచెప్పి, తమహస్తము నొక్కసారి తమ ముఖముపై ప్రసరింపజేయగ, సత్యాశ్చర్యకరముగ, వెంటనే వారి ముఖ మచ్చటనున్నవారందఱకు నచ్చముగ స్వామిజీమహాగాజువారి ముఖమువలెనే గానవచ్చె ననువిషయము, కొందఱు సత్సంగులకు స్వయముగ దెలి

సినదే. అటులనే సర్కార్ సాహబ్ వారుగూడ నొక రోజున సంభాషించుచున్నపుడు జ్ఞానబాబుగారి (శ్రీజ్ఞానచంద్రబాసక్) వైపునకు దిరిగి “తత్కాల సద్గురువునకును, పూర్వపు సద్గురువునకును ఒక్కొక్కప్పుడు బాహ్యరూపములో నద్భుతసాదృశ్యముండునందు”రని సెలవిచ్చి, తమ ముఖకమలమును గడ్డము నొకసారి హస్తముతో తుడుచుకొనగా, నచటనున్నవా రండటకు నాశ్చర్యముగల్గునట్లు వారిరూపము పూర్తిగమాటిపోయి వారిస్థానమహారాజసాహబ్ వారే స్వయముగ నచ్చట కూర్చుండినట్లు కనిపించెను. సత్సంగమయినతరువాత నందఱును, తమ కగుపించిన విచిత్రము నొందారులతో జెప్పకొని, ధృవపటచుకొనిరి. ఘాజిపురములో నప్పుడుండిన సత్సంగులీ నిదర్శనమును తమ బంధుమిత్రుల కుత్తరములద్వారా తెలియపఱచిరి.

37. ఆరోజులలో సాహజ్జీమహారాజువా రొకసారి పండితహరిహరదత్త శాస్త్రిగారిని చూచుటకు వారాణసి వెళ్ళిరి అప్పుడు శాస్త్రిగారు సంభాషణక్రిమములో, “మీకు సర్కార్ సాహబ్ వారిలో వారు సంతసద్గురువని నమ్ముదగినంత విశేషమేమి కనిపించినది” అని సాహజ్జీ మహారాజువారిని ప్రశ్నించిరి. సాహజ్జీమహారాజువారు, స్వానుభవముల నెవరును బయలుపఱచుటయు క్తముకాదని సెలవిచ్చి, ఘాజిపురసత్సంగములో జరిగిన పైన చెప్పబడిన విచిత్రమును మాత్రము జెప్పి, యీ విషయమును వారి కుమారులగు పండితమణిరామ శాస్త్రిగారు కూడ కనులార చూచిరి గావున నాయన నడిగి ధృవపటచుకొనవచ్చునని జెప్పిరి.

38. అంబాలాజిల్లా తంచ్వాల గ్రామమునకు కరణముగనున్న చూహడ్ మల్ అనునొక పురాణసత్సంగి, సర్కార్ సాహబ్ వారికి క్రిందితీరున నొకయుత్తరము వ్రాసెను. “నేను చిర కాలమునుండి ప్రార్థనచేసి మొఱపెట్టుకొనగా నిన్నరాత్రి పరిమగురు మహారాజసాహబ్ వారు నాకు స్వప్నములో దర్శనమిచ్చి, ‘నీ వేల సంతఱున్నడవై యుంటి’వని నన్నడిగిరి. నేను కంట నీరుపెట్టుకొని, ‘ప్రభూ మీరు మమ్ముల విడనాడి వెళ్ళిరి. తమ్ము నే నిపుడెచట గాంచగలనో నాకు తెలియుటలేదు. నారోజులెట్లు గడచును? నేను సత్సంగవార్తలందనట్టి యొక కుగ్రామమున నుంటిని. వగైరా, వగైరా’ అని చెప్పుకొంటిని. అప్పుడు మహారాజసాహబ్ వారు, ‘చూహడ్ మల్, ఇటుచూడుము. నేను నిన్ను విడచిపోలేదు నేను నారూపమును మాత్రమే మార్చుకొంటి’నని

సమాధానముచెప్పి, వెంటనే కొత్తరూపమును ధరించి, 'ఈరూపము కాంతి ప్రసాదాన్ని పైకొర్రు అడ్డొక్కేటు, ఘాజిపురము', అని చెప్పించు సంతర్ధాన మైరి. నే నుదయమునలేచి, తొలికృత్యముగ నీయుత్తరమును వ్రాయుచుంటిని. ఈయుత్తరము పైచిరునామాగల వారి కందినయెడల దయచేసి యావిషయము నాకు తెలియజేయవలయునని వినయపూర్వకముగ ప్రార్థించుచున్నాను." ఈయుత్తర మందినట్లు వెంటనే సమాధానము పంపబడెను. ఆసమాధానమందగనే చూహాడ్ మల్ గారు శీఘ్రాతిశీఘ్రముగ ఘాజిపురము వచ్చిచేరు కొనిరి.

39. లాలాతీర్థరామ్ అనునొక సత్సంగికి మహారాజసాహబ్ వారు గుప్త మైనపిదప, క్షయరోగము వచ్చి, ఆరోగము క్షీ॥శ్చ॥ 1908 సంవత్సరము ప్రారంభములో నుద్ధతస్థితికి వచ్చెను. లాలాతీర్థరామ్ గారు, డాక్టర్లవైద్యమువల్ల నేమియు గుణము కనుపించనందున, మహాఖిన్నుడై యుద్యోగమునుండి దీర్ఘకాలము సెలవుపెట్టి పంజాబులో తమగ్రామమగు హాఫీజాబాదునకు వెళ్ళిరి. ఆయన పల్లెటూరిలో నుండుటచే, మహారాజసాహబ్ వారి స్థానే సర్కార్ సాహబ్ వారు సంతసద్గురువుగ ప్రకటమయినట్లు, ఆయనకు తెలియదు. ఒకనాటి రాత్రి ఆయన మహానిరాశాదుఃఖములో మునిగి నిదురవోవుచుండగ మహారాజసాహబ్ వారాయనకు స్వప్నములో దర్శనమిచ్చిరి. అప్పుడు లాలాతీర్థరామ్ గారు కంటనీరుపెట్టుకొని మహారాజసాహబ్ వారు గుప్తమైన పిమ్మట, తనను సంరక్షించి సలహానిచ్చు వారెవరో తెలియకుండుటచే తాను ఘోరాంధకారమున పడియుంటినని చెప్పకొనగా, మహారాజసాహబ్ వారు ఆయన నోదార్చి, సర్కారుసాహబ్ వారి చిరునామాను దెలియజేసి వారిని గలిసికొను మని యానతినిచ్చిరి. మఱునాడుదయమున లాలాతీర్థరామ్ గారు, తమ కాకష్టములో సలహానిచ్చి సమాధానమువ్రాయుమని గోరుచు నాచిరునామా కుత్తరమును వ్రాసికొనిరి. ఒకవారములోపుననే ఆయనకు మహాసందము గల్గులాగున సమాధానము వచ్చెను. ఆయన తనతండ్రిగారిని సాయము తీసికొని ఘాజిపురము వయనమై వెళ్ళిరి. ఆయన ఘాజిపురములో సర్కార్ సాహబ్ వారి దర్శనము చేసికొని, వారి పాదపద్మములపైఁబడి మ్రొక్కి, తన బాధనంతయు వారికి విన్నవించుకొనెను. సర్కార్ సాహబ్ వారు తమ స్వంత వైద్యుని బిలిపించి, లాలాతీర్థరామ్ గారిని బాగుగ పరీక్షించుమని చెప్పిరి. ఆ వైద్యులు, సర్కార్ సాహబ్ వారితో నారోగము తృతీయపరిస్థితికి వచ్చియు

న్నదనియు, నందుచేనది కుదుర్చుటకు శక్యముకాదనియు, రహస్యముగఁ జెప్పిరి. అయినను సర్కార్ సాహబ్ వారు ఆవైద్యు నేదేని మందు నారోగ గ్రస్తున కిమ్మని బలవంతము చేసిరి. ఇవిధముగ నాయనకు చికిత్స మొదలు పెట్టిరి గాని, కొంతకాలము వఱకు నాయనలో మార్పేమియు గనుపడలేదు. కొన్నాళ్ళ తరువాత నాయన కారోగ్యము బాగువడి వైద్యు డాయనకు ప్రాణసాయస్థితి దాటిపోయినదనిధృవపఱచెను. అప్పుడాయన తిరిగి పంజాబునకు వెళ్ళి తనయుద్యోగములో ప్రవేశించెను. ఆవైద్యునకు సర్కార్ సాహబ్ వారు ధన్యవాదములు చెప్పిరిగాని యీవైద్యుడు తానేమియు చేయలేదనియు, కేవల ముదకము మాత్రము యిచ్చుచుంటి ననియుజెప్పి, యీ విషయములో తా నెంతమాత్రము ప్రశంసార్హు డనుగానని యొప్పుకొనెను.

40 ఇవిధముగ, ఘాజిపుర సత్సంగమునకు పోవు సత్సంగులసంఖ్య, దిన దినప్రవర్ధిమాన మగుచు, 1908 సంవత్సరము అక్టోబరు నెలలో భండారాసమయమునాటికి, మహారాజసాహబ్ వారి సత్సంగులలో నధికాధికసంఖ్యాకులు, సర్కార్ సాహబ్ వారినే మహారాజసాహబ్ వారి యథార్థమైన స్థానావన్నులుగ స్వీకరించిరి. తత్ఫలితముగ ఘాజిపురమునకు సత్సంగులు పూహపూహములుగ వెళ్ళనారంభించిరి.

41. అంతర్యనిదర్శనములు పొందునదృష్టములేని కొందఱు సత్సంగులు సహజముగ సామియాబాగునకు వెళ్ళి, కేంద్రీయపాలకసమితిలో నందఱకన్న నెక్కువ వయోవృద్ధును, పురాణతమసభ్యుడును అగువారినొకరిని కలిసికొని సంప్రతించిరి కాని, ఆయన తాను రాధాస్వామీ మతములో జేరినది మొదలింతవఱకు తనయనుభవములో నిట్టి త్రోవ తెన్నుగానని యపూర్వ సితి, నిదే మొదటిసారిగ చూచుచుంటిననియు, నెటుజూచిన నాపరమచైతన్య ధార యీప్రపంచమునుండి సర్వాంగత్వేన మఱలిపోయినట్లు కనబడుచున్నదనియు, కావున నింకొక స్వతస్సంతోక్తికొత్తగ ప్రకటమగువఱకును వేచియుండుట తప్ప, గత్యంతరము లేదనియు, మాత్రమే వారలకు సమాధానముగ జెప్పగలిగెను.

42. సర్కార్ సాహబ్ వారల్లుగాక, “రాధాస్వామిమత మూలసిద్ధాంత ప్రకారమి సృష్టికంతకును, సంపూర్ణోద్ధారము చేకూర్చువఱకు నాపరమ చైతన్యధార యీలోకమునుండి వెనుకకు మఱలిపోనేర,”దను విషయమును తమ వద్దకు వచ్చిన సత్సంగులతో సంభాషణలోను, తమకు తరములు వ్రాసి కొన్న వారికంపిన సమాధానములలోను చాలగట్టిగ నొక్కి జెప్పెడివారు. ఉదాహరణార్థము, వారు పే. భా. కె. యన్ సేన్ గుప్తగారి కిట్లువ్రాసిరి “మహారాజసాహబ్ వారు మనలను విడిచిపోలే దనువిషయము నిస్సంశయము. వారి దయారక్షణము లిదివఱకుకన్న నెక్కువగ నిప్పుడు మనకు బాహ్యోంతర్యముల యందు తోడుగ నున్నవి. అయినను పరిస్థితులను మార్పుచేయుటలో వారి దివ్యేచ్ఛలో నొక మహాగంభీరప్రయోజనముండి యుండవలయును. ప్రస్తుతము ఆమహోద్దేశ్యము మనకు గోచరము గాకపోవచ్చును. కని యుక్తసమయమున, వారు మనకు ప్రకాశముసిచ్చి దాని యంతరాగ్రమును మనకు తెలియజేసి, వారిని మనకు తిరోహితము జేయునట్టి మనలోని తెరను, చించివేయుదురు వగైరా, వగైరా”. అందఱకు వారిట్టి యభయవచనములనే చెప్పి ధైర్యము గలిగించుచుండిరి. క్రమక్రమముగ, సత్సంగవాతావరణమునుండి నిరాశావిచారములు తొలగిపోయి, సత్సంగులలో ధైర్యవిశ్వాసములు పునరుత్పన్నమై పిన్నలు పెద్దలు స్త్రీలు పురుషులు అందఱకును తామన్వేషించుచున్న మహాపురుషులు సర్కార్ సాహబ్ వారే యను, దృఢనిశ్చయము కలిగెను.

కేంద్రీయ పాలకసమితి యొక్క ప్రవృత్తి

43. ఇంతలో సత్సంగులను పథభ్రష్టుల జేసి యవమార్గమునఁ బెట్టుటకై కొందఱభాగ్యులనేకవిధములగు పుకార్లను ప్రచారము చేయ మొదలిడిరి. కొందఱ టింకొక 300 సంవత్సరములవఱకు సంతసద్గురువుండ నేరరని చెప్పదొడఁగిరి. కొందఱు మఱి ముప్పది సంవత్సరములవఱకును సద్గురువుండరని మహారాజసాహబ్ వారు తమసమక్షమున సెలవిచ్చిరని పుకారు పుట్టించిరి. కొందఱు బెంగాలీసత్సంగులు నిజధార బ్రహ్మాండమునకు తిరిగిపోయి, యచ్చట నుండియే కార్యక్రమమును నడిపించుచున్నదని పుకారును కల్పించిరి. ఆగ్రా వారుకొందఱు, మహారాజసాహబ్ వారికి హుజూరుమహారాజువారియందు గల యసాధారణ భక్తిశ్రద్ధల మూలమున, మహారాజసాహబ్ వారికి మాత్రమే

సద్గురుపదవి యనెడి యద్భుతగతి ప్రసాదించబడినదనియు, లాలాజీగారు మహా రాజసాహబ్ వారిని చివరిరోజులలో జబ్బుగనున్నపుడు చూచుటకు వెళ్ళిన పుడు, వారామహాసంపత్తును తిరిగి తమతో ఆగ్రాకు తోడ్కొని వచ్చిరనియు, చెప్పచుండిరి. ఒక్కసద్గురువు చాలరనియు, పంజాబునకు మఱొక సద్గురు వుండవలెననియు, మఱికొందఱు స్వాధిపరులు ప్రచారము చేయుచుండిరి.

44. ఏదియెట్లున్నను ఘాజిపురమునకు పోవు సత్సంగుల సంఖ్య నానాటికి పెరుగుచునే యుండెను. కేంద్రీయసమితి కసంతృప్తి లేకుండుటకై సత్సంగులు ఘాజిపురమునకు వచ్చుటకుముందు కేంద్రీయసమితి యనుమతి నొంద వలెనని సర్కార్ సాహబ్ వారు విధించిరి. కాని యట్టి యనుమతికొరకు వ్రాసికొన్న వారందఱకును సమితివారనుమతిని నిరాకరించుచుండిరి. ఇంతి యగాక, ఘాజిపురమునకు వచ్చుచుండిన సత్సంగులకు భోజనవసతుల నేర్పాటు చేసినచో సమితివారాటంకపెట్టవచ్చునని యూహించి సర్కార్ సాహబ్ వారట్టి యేర్పాట్లమీయ జేయదలపెట్టలేదు. మఱియు నొక్కొకసారి సర్కార్ సాహబ్ వారు, తమకు వృత్తిసంబంధమైన పనులేవో యెక్కువగ నుండుటచే తీరికలేకుండ నని నెపముపెట్టి సత్సంగమునకు రెండుమూడుదినములు వరుసగ రాకుండ నుండెడువారు. అట్టిరోజులలో సర్కార్ సాహబ్ వారింటినుండి కోర్టునకు పోవునపుడును తిరిగి యింటికి వెళ్ళు నపుడును సత్సంగులు రోడ్డుప్రక్కన నిలుచుండి వారిదర్శనము చేసికొన బ్రయత్నించెడివారు. కొందఱు సత్సంగులు తమ సొంత ద్రవ్యముతో నిండ్ల నద్దెకు దీసికొని అందులో వీలున్నంతవఱ కితరసత్సంగులకగూడ వసతినిచ్చెడివారు. కొందఱు సాధువులు ఘాజిపురము పోవుటకు సమితి ననుజ్ఞకోరగా వారలకు సమితి యనుమతి నీయలేదు సరిగదా, వారు ఘాజిపురము వెళ్ళినందుకు వారలకిచ్చు మనువుత్తినిగూడ నాఁపుజేసిరి. అందుచేవారు గొప్పయార్థిక కష్టములపాలై రోజులకొలది కేవలము బంగళాదుంపలను మాత్రమే తిని యుండెడువారు.

45. ఈమధ్యసమయములో, ఘాజిపురసత్సంగము కేంద్రీయపాలకసమితికి యథాప్రకారము పెద్దపెద్ద మొత్తములను విరాళములక్రింద పంపుచునే యుండెను. సమితి కార్యదర్శి 1908 సంవత్సరం ఆగష్టునెలలో రు 20/-లు ఒకసారియు రు 825/-లు మఱొకసారియు నందినట్లు స్వీకృతిని తెలియబఱచుచు సర్కార్ సాహబ్ వారికి క్రిందివిధముగ వ్రాసెను:-

“మీరు దయతో వ్రాసిన యుత్తరమును, మనియార్డరుద్వారా పంపిన రు20/-లును లాలాపరమానందుగారిద్వారా పంపిన రు825/-లును అందినవి. ఈ మొత్తములు వచ్చినందుకు నాకు వాస్తవముగ సమితానందమైనది. ఏలనన, నిట్టి విరాళములు సత్సంగకోశాగారమునకు తఱచు రాకుండినచో నార్థిక పరిస్థితి మిగుల చెడిపోవునని భయము గల్గుచున్నది.” సమితికార్యదర్శి గారు తిరిగి యామాసములోనే మఱొకయుత్తరముతో సమితియొక్క ఆదాయము తగ్గిపోవుచున్నందుకు తమకందటికిని చాలవ్యాకులముగ నున్నట్లు వ్రాయుచు, “ఈలోపమును చాలమట్టుకు ఘాజిపురమునుండి వచ్చు విరాళములు పూర్తిచేయుచున్నవను మాటకు సందియములే”దనికూడ వ్రాసిరి. నిజమునకు ఘాజిపుర సత్సంగబ్రాంచి, కేంద్రీయ పాలక సమితికి, 1908, 1909 సంవత్సరములలోను 1910 సంవత్సరము మొదటి కొద్దిమాసములలోను గలిపి, మొత్తము రు 20,583/-లను పంపి, తన ఖర్చులకై రు 6256/-లు మాత్రమే యుంచుకొనెను. ఘాజిపుర సత్సంగ బ్రాంచివారు ఖర్చుచేసిన మొత్తములన్నింటికిని, సరియైన లెక్కలను వ్రాసి, సమితికి పంపి అందుకు అనుజ్ఞామోదములను కోరుచుండెడివారు.

46. ఐనను కేంద్రీయపాలకసమితి యొక్క ప్రవృత్తి నానాఁటికి మఱింత యక్రమ మగుచుండెను. ఘాజిపురమునకు వచ్చుచుండెడి సత్సంగులకు వసతుల యేర్పాట్లేమియు చేయనేలేదని యిదివఱలో చెప్పియుంటిమి. అటులనే, సత్సంగముచేయుటకుగూడ సచ్చట చాలశ్రమగలుగుచుండెను. సత్సంగులు చాలమంది వచ్చుచుండుటచే సత్సంగము నొక్కొకప్పుడు నిరావరణస్థలము లోను ఒక్కొకపుడు పూరింపందిశ్చక్రిందను చేసెడివారు సత్సంగములోగూడ సత్సంగులందఱకును చాల యిటుకటముగ కూర్చుండుటకు తగినంత స్థలము మాత్రమే యుండెను. కార్యాలయము (Office) వగైరాలకు స్థలము బొత్తిగ లేకుండెను. సర్కార్ సాహబ్ వారికి సమితియధికారము పూర్తిగ నిలబెట్టవలెనని యుండుటచే సత్సంగము చేసికొనుట కవసరమైన పందిళ్ళను వేసికొనుటకు సమితియొక్క యనుజ్ఞను కోరిరి. కాని సమితివారు నిరాకరించిరి. ఘాజిపురసత్సంగము సమితికి తనశక్తికొలఁది ధనసహాయము చేయుటకు నిశ్చయించుకొని యాప్రకారము నియమముగ జరిగించుచుండి, సమితివారుగూడ నీవిషయమును ఒప్పుకొనుచుండినను, సమితివారికి ఘాజిపురసత్సంగ బ్రాంచి యొక్క వాస్తవమగు నావశ్యకతలను గూడ గమనించుట స్పష్టముగ నిష్టము

లేనట్లు తేటపడెను. సమితివారు, ఘాజిపుర సత్సంగమున కట్టివ్యయము జేసికొనుట కనుమతి నీయకపోవుటయేగాక, తత్సంబంధమైన కాగితములమీద, సత్సంగ నిధినుండి ఆఖర్పులనుచేయుట యయుక్తమని యాక్షేపణ గూడ చేసెడివారు

47 కొందఱు సత్సంగులు బహు క్లిష్టపరిస్థితులలో నుండి యుండుటచే, సమితివారి నార్థికముగ సహాయముకొరకు వేడుకొనిరి. కాని, యట్టి సత్సంగులుగాని వారి బంధువులుగాని ఘాజిపుర సత్సంగమునకు చెందినవారగుటచే, సమితివా రేదోయొక మిషన్మైన నట్టి సహాయమును నిరాకరించుచుండెడివారు

48. 1908 సంవత్సరము అక్టోబరు నెలలో సర్కార్ సాహబ్ వారు మహారాజసాహబ్ వారి భండాారాలో పాల్గొనుటకై వారాణసి విచ్చేసిరి. సత్సంగము జరుగుచుండగ మధ్యలో నొకస్త్రీ, స్వప్నముగ సమితికి సంబంధించిన కొందఱ వ్యక్తుల ప్రోత్సాహముచేతనే, లేచి సమాధి దగ్గఱకుపోయి శబ్దపాఠము జరుగుచుండగ నాట్యముచేయ నారంభించెను. కొంతసే పాల్గొన నాట్యముచేసిన పిమ్మట నాస్త్రీ “దయచూపుడు, దర్శనమిప్పించుడు, దర్శనమిప్పించుడు,” మొదలగు విధమున బిగ్గఱగ నెఱచుచు పరుగిడి శ్రీమాధవప్రసాదసిన్హా గారి పాదములపైఁ బడెను. కేంద్రీయ సమితి యొక్క సహాయకార్యదర్శి యామె నెత్తుకొని హాలుబయటకు తీసికొని వెళ్ళెను కేంద్రీయ పాలకసమితి యధికారు లచ్చటివారి నివ్వధమైన యనందార్భవప్రసన్నతతో నడచుకొన కుండ నాటంకపఱచురైరి సత్సంగమైన తర్వాత సర్కార్ సాహబ్ వారు శ్రీమాధవప్రసాద సిన్హాగారితో శ్రీప్రేమప్రసాదుగా రింటికి వెళ్ళి, యచ్చట నొకమంచముపై కూర్చుండిరి. సర్కార్ సాహబ్ వారు దానిమీద కూర్చుండిన కారణముచే, నామంచముమీది దుప్పటిని చాకలివానికిచ్చి యుతికించి రని గూడ తెలిసినది.

49. అటులనే తిరిగి 1909 అక్టోబరు నెలలో మహారాజసాహబ్ వారి భండాారాలో పాల్గొనుటకై సర్కార్ సాహబ్ వారు వారాణసికి వెళ్ళదలచి, అప్పటిలో వారాణసిలో నుండుచుండిన సాహజీమహారాజువారికి, ఘాజిపుర సత్సంగుల కొకప్రత్యేకవసతి నేర్పాటు చేయవలసినదని తెలియపఱచిరి. సాహజీమహారాజువారు నేసాల్ కోరీయను నొకమహాభవనమును అద్దెకు తీసికొనిరి. కొందఱు కేంద్రీయసమితిసభ్యు లాభవనపు పెత్తనదారునిచే నిచ్చినయనుమతిని రద్దుచేయుచుటకై, చివరకు విఫలమయినను, ప్రయత్నములు చాల చేసిరి.

50. అయినను సర్కార్ సాహబ్ వారి యున్న తస్థితి యెవ్వరికిని కాదనుటకు శక్యముగాకుండెను. ఒక బీహారు సత్సంగి సర్కార్ సాహబ్ వారిని గుఱించి తెలిసికొనుటకై శ్రీమాధవప్రసాదసిన్హాగారికి వ్రాయగ నాయన 4-12-1907 సంవత్సరము తేదీన నిట్లు సమాధానము వ్రాసిరి, “బాబూ కాంతప్రసాద్ సిన్హా గారు తమ విశ్వాసమునకు వ్యతిరేకముగ నెన్నడును ప్రపంచ రింపజాల రనువిషయము మాత్రము నిస్సంశయము”. ఈ యుత్తరము వ్రాసిన కొద్ది రోజుల పిమ్మట, శ్రీమాధవప్రసాదసిన్హాగారు యధార్థమును స్వయముగచూచి తెలిసికొనుటకై ఘాజిపురము వెళ్ళిరి. సహజముగ సర్కార్ సాహబ్ వారాయనకత్యాదర గౌరవములతో స్వాగతమిచ్చి, యాయనకు స్నానపుగది యేర్పాట్లనుండియు నన్ని సౌకర్యములను స్వయముగ గనిపెట్టిచూచిరి. సర్కార్ సాహబ్ వారు చూపిన యాయమితాదర గౌరవములకు ఫలితము దురిదృష్టముచే నుద్దిష్టమునకు ప్రతికూలమయ్యెను. ఏలనన, శ్రీమాధవప్రసాదసిన్హాగారు, సర్కార్ సాహబ్ వారే సంతసద్గురువైనచో తనకంతయధికగౌరవ మర్యాదలను స్వయముగ చూపియుండకూడదని యభిప్రాయపడిరి. అందుచేతనే శ్రీమాధవప్రసాదసిన్హాగారు ఘాజిపురమునుండి తిరిగి వెళ్ళిన పిమ్మట 1908 సంవత్సరము జనవరి నెలలో పైనుదహరించిన బీహారు సత్సంగి మఱల నాయనకు వ్రాసినపుడు, ఆయన యొక్కిందివిధముగ ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను, “మఱొక పనిమీద నేనీమధ్య ఘాజిపురము వెళ్ళి శ్రీకాంతప్రసాద సిన్హాగారింటనే బసచేసితిని. బాబూకాంతప్రసాద్ సిన్హాగారి స్వరూపములో పరమపిత ప్రకటమైనట్లు స్వయముగ నాకేమియు బాహ్యంతర నిదర్శనములు లేవు. కాని కొందఱు అట్టివిశ్వాసముగలవారున్నారనుట నిస్సంశయము. అయినను వారట్లు నమ్ముట యెంతవఱకు న్యాయమో నేను చెప్పజాలను.”

51. సర్కార్ సాహబ్ వారి సత్సంగమున కాగంతకుముగ దర్శనార్థమై వచ్చినవారికిగూడ, నట్లుగాక, వీరిమహిమను గుఱించి మహా గాఢప్రభావము గలుగుచుండెడిది. ఎట్లన, మహారాజసాహబ్ వారి యన్నగారయిన శ్రీరామ శంకరమిశ్రాగారు ఘాజిపురములో కలక్టరుగ పనిచేయుచున్నపు డొకసారి ఘాజిపుర సత్సంగమునకు వెళ్ళిరి అచ్చట వారు సర్కార్ సాహబ్ వారి యమృతవచనములను విని మహానందభరితులై, యటుపిమ్మటనుండియు, మహారాజసాహబ్ వారికి స్థానావన్నులు సర్కార్ సాహబ్ వారే యనియు, నందుచే సత్సంగులు సద్గురువు నన్వేషించుటకై యిటునటుఁ దిరుగులాడఁ బనిలేదనియు

సత్సంగులకు జెప్పెడివారు, తాము మాత్రమే మచ్చటనే యుద్యోగములో నుండుటచే సత్సంగమునకు వచ్చుటకు వీలులేకుండె ననిగూడ వారనిరి.

52. కొందఱు కేంద్రీయసాలకసమితిసభ్యులు, మహారాజసాహబ్ వారు 1906 సం॥రములో చెప్పిన వచనములో తమయనంతరము తమ సోదరి సద్గురువు కాగలదని నెలవిచ్చినట్లు చెప్పిరి. అట్లయిన యెడల మహారాజసాహబ్ వారి సోదరికి(ఆమెను బుఆజీసాహబా యనిపిలిచెడివారు) తాను స్థానాపన్నుడనని చెప్పకొను చుండుటచే నప్పటి కామెయొక్క గురుముఖుడై యుండవలసినట్టి శ్రీమాధవప్రసాద్ సిన్హాగారు, 1907 డిశంబరు, 1908జనవరి నెలలలో వ్రాసిన యుత్తరములలోగూడ బుఆజీసాహబా, మహారాజసాహబ్ వారికి స్థానాపన్నుకాలని చెప్పకపోవుట యాశ్చర్యకరమే. ఇవ్విధముగ ఘాజిపుర సత్సంగము కేంద్రీయసమితియొక్కయు ధర్మకర్తృవర్గము యొక్కయు నిధికారమును పరిపూర్ణముగ నిలబెట్టుచుండినను, కేంద్రీయసమితి, న్యాయసమ్మతమైన కారణ మేమియు లేకుండగనే, సర్కార్ సాహబ్ వారికిని, ఘాజిపురసత్సంగమునకును ప్రతికూలముగ ప్రవర్తించ సాగెను.

53 మహారాజసాహబ్ వారి కాలములో సర్కార్ సాహబ్ వారికి కేంద్రీయసాలక సమితి యనుమతిని ముందుగ పొందనక్కఱలేకుండగనే జిజ్ఞాసువుల కుపదేశ మిచ్చుట కనుజ్ఞ గలదు. అప్పుడు వారు పదేశమిచ్చినవారి పేర్ల జాపితాల నుపదేశము నిచ్చిన పిమ్మటనే వారాణసిలో సమితికార్యాలయమునకు పంపుచుండెడివారు. మహారాజసాహబ్ వారు గుప్తమైనపిమ్మట సర్కార్ సాహబ్ వారు పూజనీయ నెయ్యంజీసాహబాగారి యనుమతికొఱకుపదేశార్థుల పేర్లు ముందుగనేపంపి, వారాణసినుండి యనుమతియు తరువులు వచ్చిన పిమ్మటనే యుపదేశముల నిచ్చుచుండిరి. దీనినిబట్టి సర్కార్ సాహబ్ వారు, పవిత్రకుటుంబముయొక్కయు కేంద్రీయసమితియొక్కయు నిధికారము నెంతవట్టుదలతో నిలబెట్టుచుండిరో స్పష్టమగును. అయినను గూడ, సమితి మాత్రము సర్కార్ సాహబ్ వారికి సకలవిధముల నిబ్బందులు గలుగ జేయుట కెంతమాత్రము వెనుదీయలేదు.

ఎ డఁ బొ టు

54. ఈసందర్భమున మఱొక సంఘటన చెప్పదగియున్నది. ఝిలంజిల్లా ధరియాల గ్రామములో నొక సత్సంగి ధరియాల బాంబి సత్సంగముయొక్క

యువయోగార్థమై యొక భవనము నివ్వదలచి 1909 సం॥రములో నొక దాన పట్టాను వ్రాసి ఘాజిపురమునకు పంపెను. ఘాజిపుర సత్సంగమువారు వెంటనే అలహాబాదులోని ధర్మకర్త వర్గమునకా దానపట్టానుపంపి, అది యంది నట్లు వారివద్దనుండి రజీదును పొందిరి. ఆ ధరియాల సత్సంగి తనఖర్చులతో నాభవనమునకు కొన్ని మరమ్మతులు చేయించుట కనుజ్ఞనిమ్మని గోరెను. అతడు తనద్రవ్యమును ఖర్చుపెట్టి బాగులు చేయించి యాఖర్చుల వివరములను పూర్తిగవ్రాసి పంపవలెనని యతనికి ఘాజిపురమువారు సమాధానము నంపిరి. ఘాజిపుర సత్సంగమువారు. ధరియాలనుండి తమవద్దకా ఖర్చులపట్టి 1910 సం॥ రములో రాగానే దానిని కేంద్రీయ సమితికార్యదర్శికి పంపిరి. ఆ కార్యదర్శి వెంటనే సర్కార్ సాహబ్ వారిని, ఘాజిపురమువా రాఖర్చుల కేల యనుమతినిచ్చిరో సరియైన సమాధానము జెప్పవలసినదని యడుగుచు నిఁకముందెన్నడు ఘాజిపురసత్సంగ మట్టిపని చేయరాదని నిషేధించుచు, సర్కార్ సాహబ్ వారికి వ్రాసెను. ఘాజిపురసత్సంగ మాదానమున కంగీకారము నివ్వలేదనియు దానపట్టా యొకసంవత్సరమునకు క్రితమే సమితికార్యస్థానమునకు చేరియుండెననియు, ఘాజిపురసత్సంగముయొక్క ప్రోత్సాహముచేగాని, యంగీకారముతోగాని, యాఖర్చులు చేయబడలేదనియు, నాఖర్చులన్నియు ధరియాల సత్సంగి తన సొంతద్రవ్యమునుండి ఖర్చుపెట్టెననియు, ఘాజిపురమునుండి బహుమర్యాదపూర్వకముగ నొక సమాధానమును వ్రాసిపంపించిరి. ఆయుత్తరముపైన సర్కారుసాహబ్ వారుకూడ తమ యామోదనూచకమైన సంతక మొకటిగూడ చేసిరి. ఈప్రత్యుత్తరమువలన నీదాన మొకసంవత్సరము క్రితమే సమితివారిచే నంగీకరింపబడియుండుటచే, తప్ప సమితివారిచే నని స్పష్టపడినందున, సమితికార్యదర్శి తనతప్పును గప్పిపుచ్చుకొనుటకై, మహానిష్ఠురోక్తులతో నొకసమాధానమును 7-3-1910 సం॥రం తేదీన ఘాజిపురమునకు వ్రాసెను. ఆయుత్తరములోవ్రాసిన విషయములు బొత్తిగ మర్యాదహీనముగ నుండుటయేగాక దూషణధిక్కారములతో గూడియుండెను. ఏలనన, సమితికార్యదర్శి తనయుత్తరములో, సర్కారుసాహబ్ వారి మర్యాదతోగూడిన సమాధానమును “అచ్చమైన పొగరుఁబోతువ్రాత” యని పేర్కొనెను. ఈ దూషణ, సత్సంగుల కనహనీయమై యున్నందున, ఘాజిపుర సత్సంగము తాలూకు సత్సంగులు, తమ్మును, తమ పూజ్యప్రియతమ నాయకుని, నిటి నిర్నిమిత్తదూషణావమానములనుండి తప్పించుకొనుటకై, తాము సమితితో

సంబంధము వదలుకొని, స్వతంత్రత నవలంబించుట యవసరమని యోచించిరి. ఆసంవత్సరము హోలీపండుగ మార్చి నెల చివరివారములో వచ్చుటచే నాసమయమునకు, సత్సంగముకొఱకై పైయాశ్శనుండి చాలమందిసత్సంగులు ఘాజిపురము వచ్చిరి. వారికి 7-3-1910 తేదీ మహావిప్లవరేఖనుగుఱించి తెలియగనే వారందఱు నీవిషయమై విమర్శించుట కొకసమావేశము చేయనిశ్చయించిరి. సత్సంగులచే 1910 సం॥రము మార్చి నెల 26 తేదిన జరిపించబడిన యానుప్రసిద్ధసమావేశ మిద్విధముగ నేర్పాటు కాబడెను. ఆసమావేశములో చాలతీర్మానములు చేయబడినవి. రాధాస్వామీసత్సంగసభయొక్క సభ్యుల నందఱను మొదటిసారి యెన్నుకొనినది యీసమావేశములోనే. ఆసభవారు తమ కార్యక్రమమును, సమితి కెట్టిపెత్తనము లేకుండ స్వతంత్రముగ జరిపించుకొనవలయుననియు గూడ నీసమావేశములో తీర్మానించిరి.

55. 26-3-1910 తేదీన జరిగిన సార్వజనీన సమావేశములో కార్యక్రమ మారంభించకముందొక నివేదికనందఱకును చదివి వినిపించిరి. ఆనివేదికలో, 12-10-1907 తేదీ మహావిపద్దినము మొదలుకొని యప్పటివఱకు జరిగిన విషయములను సంఘటనలను గుఱించి సవిస్మరమగ తెలియజెప్పి, భావికాలములో సత్సంగముయొక్క కార్యప్రణాళిక నిరాఘాటముగ జరిగిపోవుచుండునట్లేర్పాటు చేయవలసిన యావశ్యకతను గుఱించియు, ఘాజిపురసత్సంగమునకును సమితికిని పరస్పరసంబంధవ్యవహారములు, వారిరువురిమధ్య నన్యోన్య ప్రేమాదరభావములకు భంగము గలుగకుండునట్లును, సత్సంగసంస్థల కార్యక్రమమునకు విఘ్నములు నాటంకములును గలుగకుండునట్లును, ఏర్పాటు చేయవలసిన యావశ్యకతను గుఱించియు, చాలగట్టిగనొక్కి తెలియజేసిరి. అటుపిమ్మట కొన్నితీర్మానములను జేసిరి.

56. ఆ తీర్మానములలో మొట్టమొదటిదానిలో, నా సమావేశసభ్యులందఱు సేకగ్రీవముగ, 7-3-1910 తేదీ యుత్తరములో సర్కార్ సాహబ్ వారిని గుఱించి వ్రాయబడిన దూషణకు ధిక్కారపూర్వకమైన యసమ్మతిని ప్రకటించుచు, నందువిషయమై కేంద్రీయసమితి కార్యదర్శి, సర్కారుసాహబువారికి ఊమార్పణ చెప్పకొనలసినదిగ తీర్మానించిరి. రెండవతీర్మానములో, సమితికిని ధర్మకర్తృవర్గమునకును ఘాజిపురసత్సంగముపైనను దానికి సంబంధించిన బ్రాంచిలపైనను సత్సంగులపైనను ఇతరముందెట్టియధికారము నుండరాదనియు, నైననుగూడ నదివఱలోవలెనే ఘాజిపురసత్సంగము సమితికి విరివిగ విరాళ

ములను పంపుచుండవలయుననియును తీర్మానించిరి. 3, 4 తీర్మానములలో, భండారావగైరా సమయములందు సత్సంగులు శుచిశుభ్రముగను, మర్యాదగను ప్రవర్తించవలయుననియు, బ్రాంచి సత్సంగముల విలేఖరులను (కార్యదర్శులను) వారల కెన్నిక లక్కఱలేకుండగనే, సమితిసభ్యులుగ జేయవలయుననియు నిశ్చయించిరి.

57. ఆ సార్వజనీన సమావేశముయొక్క 5, 6, 7 నెంబర్లు తీర్మానములలో, కేంద్రీయసమితివారు 17-4-1910 తేదీన నొక సమావేశముచేసి యందులో పైపేరాలోని నాలుగు తీర్మానముల నామోదించి, అట్లు ఆమోదించిన విషయమును ఘాజిపురమునకు తెలియజేయవలయుననియు, నట్టి కబురు 30-4-1910 తేదీనాటికి అందనియెడల, కేంద్రీయసమితియు దానికి సంబంధించిన సంఘములును రద్దయినట్లెంచబడి, సార్వజనీనసమావేశములో నెన్నుకొనబడిన 40మంది సభ్యులుగల రాధాస్వామీ సత్సంగసభయను కొత్తప్రతినిధిసభకు, తనవిధానచట్టమును ఉపనిబంధనలను వేటుగ నేర్పాటుచేసికొని ఘాజిపురసత్సంగముయొక్కయు దాని బ్రాంచిలయొక్కయు వ్యవహారములను ప్రత్యేకముగ పెత్తనముచేసికొనుటకు సంపూర్ణాధికార మీయబడుచున్నదనియు, తీర్మానము చేసిరి

58. ఆ సామాన్యసమావేశములోజేసిన పై జెప్పిన తీర్మానము లవ్విధముగ నుండినను, వారియుద్దేశ్యము సమితిని సక్రమముగ ప్రవర్తించునట్లు చేయవలెననియేగాని, దానిని నిర్మూలించవలెననిగాదు. అందుచేతనే సర్కార్ సాహబ్ వారు, ఘాజిపురములో కలక్టరుగ పనిచేయుచున్న మహారాజసాహబ్ వారి జ్యేష్ఠసోదరులగు శ్రీరామశంకరమిశ్రాగారికి వ్యక్తిగతముగ నొకప్రత్యేక లేఖను 30-3-1910 తేదీన వ్రాసిరి. ఆ యుత్తరములో ప్రయుక్తమైన యాంగ్ల భాషాశైలి యాదర్శప్రాయమైనది. (151-155 పుటలు చూడుడు) (శ్రీమిశ్రాగారి రీవిషయములో సభిమానముతో జోక్యముకలుగజేసికొనినందున సర్కార్ సాహబ్ వారు స్వయముగ వెళ్ళి ఘాజిపురసత్సంగముయొక్క పరిస్థితి నాయనకు విశదపఱచిరి. సమితికార్యదర్శిగారుగూడ వెళ్ళి ఆయనను గలిసికొనిరి. అక్కడనే సర్కార్ సాహబ్ వారును సమితికార్యదర్శియుగూడ నొండొరులను గలిసికొనిరి. ఇందుకు ఫలితముగ 14-4-1910 తేదీన ఘాజిపుర సత్సంగమువారు, పరిస్పరవైషమ్యములు తొలగిపోయినందున 26-3-1910

తేదీసమావేశముయొక్క మొదటితీర్మానము రద్దుచేయబడినదని తెలియపఱచుచు నొకప్రకటనపత్రమును (Circular letter) అందఱకును పంపిరి.

59. ఈలోపున, ఘాజిపురసత్సంగమునకును సమితికిని మధ్య నొడంబడిక సమకూర్చుటకై కొన్ని కొత్త ప్రస్తావములను చర్చించిరి. ఆచర్యలలో నిరుపక్షములును సభయొక్క స్థితినిొప్పకొని, యది సమితికధీనముగ ప్రవర్తిం చగలందులకును, అది తనయాదాయమునుండి 40%, 45% ప్రతిశతముల మధ్యగ కొంతభాగమును సమితికి విరాళముగ నిచ్చుచుండుటకును, సమితివారు సభా సభ్యులలో మూడవవంతు సభ్యులను సమితిసభ్యులుగ దీసికొనుటకును అంగీకరించిరి. సమితికార్యదర్శిగా రీప్రస్తావములన్నిటికి నించుమించు పూర్తిగ వాగ్దానమున నొప్పకొనిరి. కాని తరువాత, బహుశా కొందఱు కేంద్రీయ సమితిసభ్యులు కొత్త ప్రతిబంధములను గల్పించినట్లు గుఱించును. అయినను 11-5-1910 తేదీ రాత్రి సర్కార్ సాహబ్ వారును, సమితికార్యదర్శిగారును, మఱొకరిద్దఱు సమితిసభ్యులును వారాణసి కంట్లోవ్వెంటురైలుస్టేషనులో మఱలకలసికొని యీవిషయమున నర్ధరాత్రానంతరమువఱకు చర్చించినపు డందఱు నొక యొడంబడికకువచ్చిరి. కేంద్రీయసమితి యొకసమావేశమును చేసి యాయొడంబడికను, చట్టసమ్మతముగనుండునిమిత్త మొక తీర్మానముచే నామోదించుటమాత్రమే, యట్లుపైన తరువాయియుండెను. పిమ్మట, సమితి యొకసమావేశమును జరిపించెను. ఆసమావేశముయొక్క కార్యక్రమసంగ్రహమును, సమితికార్యదర్శిగారు సర్కార్ సాహబ్ వారికి పంపించిరి. దానిని జూడగ కేంద్రీయసమితియొక్క ప్రతినిధులతో నంతకుపూర్వము జరిగిన యొడంబడిక ప్రస్తావములందులో నంగీకరించబడకపోవుటయేగాక, రాధాస్వామిసత్సంగ సభకు సభ్యులు పదిమందికంటె నధికముగ నుండరాదనియు నాసభాసభ్యులెవరును సమితిలో సభ్యులు గాజాలరనియు, మొదలగు కొన్ని కొత్తషరతులు గూడ ప్రవేశపెట్టబడినట్లు విశదమాయెను. స్పష్టముగ నందుచే సభ కా కొత్త ప్రస్తావములను నిరాకరించుటదప్ప వేఱుపాయము లేకపోయెను. 11-6-1910 తేదీన సర్కార్ సాహబ్ వారు సమితికార్యదర్శి కొకయుత్తరమును వ్రాసిరి. ప్రతిసత్సంగికి నాయుత్తరము జదువదగియున్నది. (156-158 పుటలు చూడుడు).

60. ఇందువిషయమై సభవారుచేసిన తీర్మానమును 9-6-1910 తేదిగల నెం. 18 ప్రకటనపత్రము (Circular letter)లో గూడ ప్రచురించిరి. అంతకుపూర్వము భయములును గలిసి యేర్పటచుకొనిన షరతుల నిపుడు సమితి త్రొక్కిపుచ్చినందున, ఘాజిపూరసత్సంగుల సార్వజనీన సమావేశములో 26-3-1910 తేదీన చేసిన తీర్మానములు రద్దుగాకుండ నుండగలవనియు, కాని సభవారు, తమచే ప్రతిపాదించబడి సమితివారిచే సంగీకరింపబడిన ప్రకారము విరాళములను, యథాప్రకారము సమితి కిచ్చుచుందురనియు సభచే తీర్మానించబడినట్లును, ఆవిషయమును సమితికి తెలియజేసినట్లును, ఈప్రకటన పత్రములో వ్రాసిరి. పిమ్మట విరాళద్రవ్యము రాధాస్వామీసత్సంగసభవద్ద నిల్వయుండినదనియు సభవారు సమితివారి యుత్తరవుల కెదురుచూచుచుండిరనియు, నొకవారములోపల సమితివద్దనుండి యేమియు వార్త లేనిచో సమితివారి కీ విరాళపు మొత్తమును స్వీకరించుట కిష్టములేనట్లు భావించబడుననియు వ్రాసి, 22-6-1910 తేదీన మఱొక యుత్తరమును సమితికి జ్ఞాపకార్థమై పంపిరి. అందుకు సమాధానమును పంపుటకు బదులు, సమితికార్యదర్శి 26-6-1910 తేదీన నొక జ్ఞాపకపత్రము (Memorandum) సంపెను. అందులో మార్చి 26వ తేదీ సభాసమావేశమును “సంకరిసమావేశ”మనియు, అందు చేయబడిన తీర్మానములను, “వివేక హీనములును బాధ్యతా రహితము”లనియు సతడు దూషించెను అందుచే సభవారు, సమితి కటుపైన తమవద్దనుండి విరాళములనొందుట కర్హతలేదని తెలియజేయుచు, 1-7-1910 తేదీన రెండవ ప్రకటన పత్రమును అందఱకును పంపించిరి. ఇంతలో, సమితివారు, రాధాస్వామీదయాభుని సేవార్థమై సభయొక్క విరాళము లుపయోగింప ననర్హములని చెప్పుచు 8-8-1910 తేదీని వారి ప్రకటన పత్రమును గూడ ప్రచురించిరి. సభవారు తమ విధానచట్టమును ఉపనిబంధనలను ఆమోదించి యవలంబించుటకై 10-10-1910 తేదీన నొక సమావేశము నేర్పాటుచేసిరి. మహారాజ సాహెబ్ వారి సమయమునాటి 116 బ్రాంచి సత్సంగములనుండి 111 బ్రాంచిలు రాధాస్వామీసత్సంగసభతో నేకీభవించిన పను విషయము గమనించ దగియున్నది.

61. సర్కార్ సాహెబ్ వారికిని పూజనీయ నెయ్యంజీగారికిని మధ్యగల యన్యోన్యగౌరవాదర భావములను చెడగొట్టుటకై కొందఱు స్వార్థపరులచే ప్రయత్నములు చేయబడుచుండిననవి యెంతమాత్రము చెడిపోకుండ మూఱా

లుగనే యుండెనని వేఱుగఁ జెప్పనవసరము లేదు. సర్కార్ సాహబ్ వారామెకు భేంట్లప్పడప్పడు పంపెడివారు ఆమెగూడ వారికి భండారాప్రసాదమును బంపుచుండెడివారు 1912 సం॥రములో గుల్లూభైయాగారి ద్వితీయ వివాహ మయినపుడు ఆమె సర్కార్ సాహబ్ వారికి మిత్రాయులనుగూడ పంపిరి. అటులనే, సర్కార్ సాహబ్ వారు సేత్ సుదర్శనసింగుగార్ల మధ్యగూడ నుత్తర ప్రత్యుత్తరములు మామూలుగనే జరుగుచుండెను. ఈ యుత్తర ప్రత్యుత్తరములలోని యంశములవలన వా రిరువురిమధ్యగల యశ్వోన్య గౌరవప్రవృత్తులు తేటతెల్లమగును. సర్కార్ సాహబ్ వారొక యుత్తరములో సేత్ సాహబ్ గారి కిట్లువ్రాసిరి, “ఈ పరిస్థితుల నన్నిటిని తత్సంబంధులందఱకు నేదో మహాశ్రేయస్కరలాభము గలుగజేయుట కా దివ్యేచ్ఛ (Mouz) యే కల్పించినదనియు, తిరిగి వాస్తవభేదభావమెద్దియు నానవాలునకైన లేకుండునట్లుగ నా దివ్యేచ్ఛయే పరిస్థితులను కాలక్రమేణ సరిజేయగలదనియు నే నెల్లపుడు నమ్ముచున్నాను. ఈ మహాప్రియమనోవాంఛితము సిద్ధించుట ప్రస్తుత మెంతోకష్టసాధ్యమేగాక బహుశా అసాధ్యముగనే కన్పట్టుచున్నను, నా నమ్రవిజ్ఞప్తిని మీరు నమ్ముడు, అది నాకు భగవంతుని యెడల గల విశ్వాసమున కించుమించొక మూలసూత్రమే. కావుననే ఆపరమపిత యొక్క పరమదయామయదివ్యేచ్ఛ వారి యాగ్రబాలురమగు మనలనందఱ నీ దుఃఖనిరాశాపూరితపరిస్థితులనుండి దాటించి స్వప్నాతీతమయిన యద్భుత మహాశ్రోభాయమానపరిస్థితిని కనులార గాంచునట్టి శుభతరుణమును మనకనుగ్రహించు నని యెదురు చూచుచుంటిని.”

42. ఇవిధముగ నీ యుభయసంఘములకు నడఁబాటు సంభవించెను. ఈ సమయమునాటి సత్సంగచరిత్రను సవిస్తరముగ గమనించినచో నేరికైనను కేంద్రీయసమితి యీ యున్నతమతముయొక్క ముఖ్యావశ్యకతల విషయములో నిర్లక్ష్యముచూపి యత్యల్పవిషయములకై మొండిపట్టు పట్టినట్లు తేటపడగలదు. సమితియొక్క యీవ్రవృత్తిని దలఁచుకొనినప్పుడీ యెడఁబాటు సంభవించుటగూడ బహుశా మహాశ్రేయస్సుకొఱకే యైయుండుననియు, భావికాలములో మన మందఱమును శీఘ్రముగనో యాలస్యముగనో, తిరిగి యేకమైనపుడు (ఎప్పటికైనను తప్పనిసరిగ నట్లుగావలసినదేగదా) సంఘమున సధికాధికై కమత్యమును శీఘ్రాతిశీఘ్రాభివృద్ధియును జేకూఱగలవనియు నని పించును.

63. సత్సంగముయొక్క భావిప్రణాళికను, భావ్యభివృద్ధులను గుఱించిన యుత్తమ సూచనలుగల విషయమొకటి యిచట చెప్పఁదగును. 1911 సం॥రములో మెహతాజీసాహాబ్ వారు (శ్రీ)గురుచరణదాన్ మెహతాజీసాహాబ్ వారు) ఘాజిపూరములో సర్కార్ సాహాబ్ వారి సమక్షమున హాజరై నపుడు, వారు, “మీరు స్వామిజీమహారాజువారి సమాధినిర్మాణము నధినిర్మించుటకు సిద్ధముగనుండిరా”యని మెహతాజీసాహాబ్ వారిని ప్రశ్నించిరి. వారు వెంటనే యట్లే సిద్ధముగ నుంటిమని సమాధానమిచ్చిరి. వారి నీపనికొఱకు ప్రభుత్వోద్యోగమునుండి యెవ్విధముగ రప్పించుకొనవచ్చు నను ప్రశ్న యపుడు పొడమెను. మెహతాజీసాహాబ్ వారు, తాము ప్రభుత్వమువారి నియోగముచే (Deputation) గాని, దీర్ఘ కాలపు సెలవు తీసికొనిగాని రాగలమని సెలవిచ్చిరి. ఆ ప్రసంగ మంతటితో ముగిసెను. వారి నప్పుడు రాధాస్వామిసత్సంగ సభలో సభ్యులుగగూడ నెన్నుకొనిరి. మెహతాజీవారిని గుఱించి చెప్పుచు సర్కార్ సాహాబ్ వారు, “వీరు మహాబుద్ధిశాలి”యని యొకనారి వక్కాణించిరి. అటులనే 1905 సం॥రములో నలహాబాదులో నొక నాటకప్రదర్శనము జరిగిన పిమ్మట, మెహతాజీసాహాబ్ వారి తండ్రిగారితో మాటలాడుచు మహారాజసాహాబ్ వారు వీరినిగుఱించి, “ఆయనను జూడగ నాకు చాల యానందమగుచున్న”దని యన్న విషయముగూడ నీ సందర్భములో జ్ఞాపకము చేయదగును.

64. సర్కారుసాహాబ్ వారి కొకవైపున బహుశ్రమదాయకవృత్తికార్యములవలనను మఱొకవైపున సత్సంగకార్యకలాపములో నిరంతరపరిశ్రమ చేయుచుండుట వలనను, శారీరికముగ చాలనలుగుడు గలిగెను. అందుచే సర్కారుసాహాబ్ వారి యారోగ్యము, 1910 సం॥రములో సభయొక్క నిర్మాణచట్ట మామోదింపబడిన పిమ్మట చెడిపోయెను వారు విశ్రాంతికొఱకై యొకతోటలోనికి నివాసమును మార్చి సత్సంగులను కొంతకాలము వారివద్దకు రాకుండ నిషేధించిరి. వారాణసివారు (అనగా కేంద్రీయ పాలక సమితికిని ధర్మకర్త వర్గమునకును సంబంధించినవారు) సర్కారుసాహాబ్ వారి యారోగ్యము క్షీణించిపోవుచున్నదనియు, వారికి నెంతోకాలము జీవించరనియు వదరుట మొదలిడిరి. రెండుమాసములైనతరువాత 1911 సం॥రము వసంత పంచమీ నుదినమున సర్కార్ సాహాబ్ వారు సత్సంగు లందఱు కాయోటలో సమావేశమగుట కనుమతినిచ్చి, సత్సంగము చేసిన పిమ్మట నిల్లు సెలవిచ్చిరి.

“మన మిత్రులు తమకు విచ్చలవిడిగ ప్రవర్తించుటకు సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యము లభించగలదను పేరాసచే, నీ దీప మింకనారిపోవునని యనుచుండిరి. కాని వారికి వాస్తవ విషయ మవగాహనకాలేదు. మఱొక కొత్తదీపము వెలిగించుటకు సంపూర్ణమైన ప్రబంధము చేయనిదే యీదీప మెన్నటికి నుపశమింప నేరదని వారు తెలిసికొనవలెను”. ఆతరువాత సర్కారుసాహబ్ వారి యాలోచనము బాగుపడి, వారు తిరిగి యెప్పటియట్లు సత్సంగము జేయ దొడగిరి.

పంజాబు పర్యటనము

65. 1911 సంవత్సరములో వసంతవంశమి తరువాత సర్కార్ సాహబ్ వారు కత్తరహిందూస్థానమున నొక దీర్ఘపర్యటనము చేయుటకై బయలుదేరిరి. వారు మొదట ఢిల్లీలో నాగి, తరువాత కర్నాటులో రెండుదినములుండిరి. ఢిల్లీలో నున్నపుడు సర్కార్ సాహబ్ వారు, తాము అంబాలాలోగూడ నాగి మని చెప్పి సాహజ్జీమహారాజువారి నచట నేర్పాట్లు చేయగలరా యని చూడిగిరి. సాహజ్జీమహారాజువా రేర్పాట్లు చేయగలమని మనివి జేసికొనగా సర్కార్ సాహబ్ వారంబాలా వెళ్ళుట కంగీకరించిరి.

66. అంబాలాలో, సత్సంగులందఱకు భోజనవసతుల కొఱకును సత్సంగముకొఱకు నేర్పాట్లు చేయవలసియున్నందున, సాహజ్జీమహారాజువారు యందుగనే అంబాలా వెళ్ళిరి. వారివద్ద ద్రవ్యము లేనందున రు 100/-ల పప్పుజేసిరి. కాని యామొత్తము చాలదు. అయినప్పటికిని వారు భగవత్కృప గూడను దివ్యేచ్ఛ (Mauj) మీదను ఆధారపడి అంబాలాకు వెడలిరి. దీర్చుట వారు ద్రవ్యములేనందున మనస్సున ఖిన్నులయ్యు, సామగ్రిని చేకూర్చుకొనుటకును సత్సంగమునకు స్థలము సంపాదించుటకును ప్రయత్నములు చేయుచుండిరి. ఆవర్తిస్థితిలో దివ్యేచ్ఛ వారికి సహాయ మొసంగెను. ఆసమయమున అంబాలాలో పనిచేయుచున్నట్టి తమ పూర్వపు సహోద్యోగి యొకరు, వారిని గలిసికొనిరి. సాహజ్జీమహారాజువా రప్పుడంబాలాలో జేయబూనుకొన మహాత్కార్యమును గుఱించి యాయనకు తెలిసి, తా నంతకింతము వారి ద్ద నప్పఱిసికొనియున్న రు 150/-లను తా నంతకాల మియ్యకుండ నాలస్యము చేసినందుకు శుమార్పణము వేడుకొని తన యింటికి వెళ్ళి యా పైకమును దెచ్చి వారికిచ్చెను. ఈ యద్భుత సమయోచిత సహాయమునకు. సాహజ్జీమహారాజు

వారు రాధాస్వామీదయాళురకు ధన్యవాదము లర్పించుచు, వెంటనే కొయ్య సామానుల వ్యాపారులవద్దకుఁబోయి శామియానాలు వగైరాలు వేయించుట కేర్పాట్లుచేసి, సకాలములో నన్నిపనులను పూర్తి చేసిరి.

67. నిర్దిష్టదినమున సర్కార్ సాహబ్ వారు పరివారసమేతముగ సంబాలా వచ్చుసరికి ఏర్పాట్లన్నియు తృప్తికరముగ జరిగెను. కాని, సాహబ్జీమహారాజు వారికి న్యూనత గల్గించునిమిత్తమై యనూయా ద్వేషభావములు చెలరేగ సాగెను. పరివారములో నొక గౌరవనీయవ్యక్తి, సాహబ్జీమహారాజువారచ్చట లేనిసమయముఁ జూచి, వారు వేయించిన శామియానాను తీసివేయించెను. సాహబ్జీమహారాజువారు శామియానాను తీసివేసినట్లు చూచి మిక్కిలి వ్యాకులపడిరి. అప్పుడు మధ్యాహ్నము సుమారు 2 గంటలాయెను. అప్పుడే సర్కార్ సాహబ్ వారు సత్సంగమునకై వచ్చుచుంటిమనిగూడ కబురుచేసిరి. సర్కార్ సాహబ్ వారు సత్సంగమునకువచ్చి తమ సింహాసనమును మండు తెండలోనే వేయుమని మాజ్ఞాపించిరి. ఆసమయమున సాహబ్జీమహారాజువారి హృదయనేదన యెట్లుండెనో యూహించుకొనవలసినదే. సత్సంగము ప్రారంభమై, మంగళాచరణము పాడుచుండగనే సాహబ్జీమహారాజువారికి మహోపశాంతి గల్గునట్లాకసమున నాకస్మికముగ మేఘములు గ్రమ్మి శీతలమారుతములు వీవదొడఁగి వెనువెంటనే కొద్దిగ తుషారములుగూడ పడెను. అందుచే నెవరికిని శ్రమయని యనిపించనేలేదు. శబ్దచారమైన పిమ్మట సర్కార్ సాహబ్ వారు కొద్దిసేపు వచనము సెలవిచ్చుచు, పరిమళిత తననిజభక్తుల నెన్నటికిని విడనాడరని సెలవిచ్చిరి. ఆ తరుణమున గల్గిన మైఘాచ్ఛాదనమే యిందుకు విస్పష్టతార్కాణము.

68. సాహబ్జీమహారాజువారు సర్కార్ సాహబ్ వారి కొక మోటారుకారు నేర్పాటు చేసిరికాని, అదేపెద్దమనిషి సాహబ్జీమహారాజువారి పరోక్షమందు కారుడ్రయివరుతో, నారోజున కా రవసరముండదుగావున, తీసికొనిపోవ్వునిచెప్పిరి సర్కారుసాహబ్ వారు రైల్వేస్టేషనుకు వెళ్ళుటకు సిద్ధముగ నున్నపుడు సాహబ్జీమహారాజువారికి, తా మేర్పాటు చేసిన కారు వెళ్ళిపోయినదని తెలిసెను. మఱొక యేర్పాటు వెంటనే చేయుటకు వీలుకానందున సాహబ్జీమహారాజువారు మహావిచారగ్రస్తులైరి. అయినను తిరిగి దివ్యేచ్ఛయే వారికి సాయముచేసెను ఏట్లన, సర్కార్ సాహబ్ వారప్పుడే బయటకువచ్చి, రైలువచ్చు

సమయమునడిగి తెలిసికొని, స్టేషను ఎక్కువదూరములేనందునను, చల్లనిగాలి వీచుచుండుటచేతను, తమకు కాలినడకను వెళ్ళవలెనని యున్నదని సెలవిచ్చిరి. ఇవ్విధముగ సాహజ్జీమహారాజువారి మనోవ్యాకులత్వము నిర్మూలమగుటయే గాక కార్యక్రమమంతయు మహాసంతృప్తికరముగగూడ సాగిపోయెను.

69. ఆతరువాతి మకాము లూధియానాలో చేసిరి. అచ్చట జేరుకొనిన వెంటనే స్టేషన్ నుండి సత్సంగమున కేర్పాటుచేసిన చోటంతదూర మున్నదని వారు ప్రశ్నించిరి. ఒక మైలునకు లోపుగనే యుండునని తెలిసినందున వారు కాలినడకను వెళ్ళుటకు నిశ్చయించి, జనసమృద్ధమునుండియు, ధూళి నుండియు తప్పించుకొనుటకై రైలుబద్దీలమార్గమును బట్టి యడ్డరోడ్డు వచ్చువఱకు (Level crossing) నడచి, బసలకును సత్సంగమునకు నేర్పాటుచేసిన “మాలేర్కోట్ల” భవనమునకు వెళ్ళిరి. అప్పటి కప్పుడే లూధియానా ఫిరోజ్ పురము జలంధర్ జిల్లాలనుండి యనేకసత్సంగులు వచ్చి యచ్చట సమావేశమైయుండిరి. లూధియానాలో మకాము 4 రోజు లేర్పాటుచేసిరి. సర్కార్ సాహబ్ వారికిని వారి పరివారమునకును ఆభవనములోను, పైసత్సంగులకు గుడారములలోను బసల నేర్పాటుచేసిరి. ఉదయము సాయంకాలమును సత్సంగము చేయుటయేగాక, సర్కార్ సాహబ్ వారు తమతో మాట్లాడుటకు వచ్చిన ప్రేక్షకులను, దర్శనార్థులను, జిజ్ఞాసువులను గూడ కలిసికొనుచుండెడివారు. ఉపదేశములకు రెండురోజులు నియమించిరి. ఆనాల్గుదినములలో ననేకులు రాధాస్వామి మతములో జేరిరి.

70. సర్కార్ సాహబ్ వారు లూధియానానుండి బయలుదేటి సాయంకాలమునకు అమృతసరు జేరుకొనిరి. సత్సంగులపరివారముకొఱ కేర్పాటుచేసిన భవనముయొక్క ద్వారగవాక్కుముల యద్దములను, ఈ పరివారమందఱు నచ్చటికి జేరుకొనకమునుపే, ఆర్యసామాజికులలో గొందఱు దుర్మార్గులు పగులకొట్టి యవ్విధమైన తమ దౌష్ట్య ప్రదర్శనముచే నమృతసరున కపఖ్యాతి దెచ్చిరి. సర్కార్ సాహబ్ వారమృతసరులో 2 రోజులుమాత్రమే యుండి లాహోరునకు వెళ్ళిరి.

71. లాహోరులో సర్కార్ సాహబ్ వారికిని, వారి పరివారమునకును ‘జింద’ భవనములో నేర్పాటు చేసిరి. అది చాలవిశాలమైన మహాభవనము. దాని కుపభవనములుగూడ చాలగలవు.

72. మొదటిరోజు సాయంకాలము శబ్దపాఠము జరుగుచుండగ గొందఱు పోగరుఁబోతు తుంటరులును, రాడిలును, కుక్కలు నక్కలువలె దూరము నుండి మొఱఁగుచును కీచుమని అఱపులు బొబ్బలుపెట్టుచును, సత్సంగము నకు భంగము కలుగజేయఁదొడఁగిరి. అందుచే గొందఱు సత్సంగు లాయల్లరి చేయువారల మందలించు నిమిత్త మావలకు పరుగిడిరి. వాకపు చేయగా నాయల్లరి చేసినవారు డి. ఎ. వి. కళాశాల (D. A. V. College) విద్యార్థు లని తెలిసెను. అల్లరిపిల్లలను తరిమివేయుచున్న సత్సంగులను సర్కారు సాహబ్ వా రాఁపుజేసి, “కుక్కలను మొఱగనిండు, నక్కల నఱవనిండు. రాధాస్వామీసత్సంగము జంతువులను మానవులుగ మార్చుటకై యుద్దేశించుచున్నది కాని లాహోరులో మానవులు జంతువులుగ మఱిపోవ నభిలషించుచున్నట్లున్న”దని యనిరి. పిమ్మట నట్టి విఘ్నములు తిరిగి కలుగకుండు లాగున జాగ్రత్త పడిరి. అందుచే నాతరువాత మఱేమియు నిబ్బంది గలుగలేదు.

73. లాహోరు ఆర్యసమాజనాయకులకుగూడ సత్సంగముపై నేమియు తక్కువ విరోధము లేదు వారు పెద్దపెద్ద కాగితములమీద “రాధాస్వామీ గురువు తో పోటీ”యను శీర్షిక నచ్చొత్తించి, పట్టణములో సంతటను గోడల కంటింపించిరి. యధార్థవిచారణ నల్పుట కొక నిష్పక్షపాతవిమర్శకు నేర్పాటు చేసినయెడల వారితో పోటీ చేయుటకు తాము సిద్ధముగ నున్నామని సర్కారు సాహబ్ వారు ఆర్యసమాజ నాయకులకు కబురు పంపించిరి. కాని వారలవైపు నుండి తిరిగి నిశ్చిత ప్రతిపాదన యెద్దియు రానేలేదు.

74. అయినను లాహోరులోని వివిధ మతములకును జాతులకును చెందిన విద్యావివేకములు గలవారు సత్సంగమునకు వచ్చి, సర్కార్ సాహబ్ వారి వచనామృతమును గ్రోలి, వివిధాధ్యాత్మిక విషయములను గుఱించి వారు సెల విచ్చిన మనోహరవివరణములను విని, చాల సంతసించి రనువిషయము వాస్తవముగ వారిలకు శ్లాఘావహమే. అందులో గొందఱుపేర్ల నీక్రింద నుద హరించు చున్నాము:

(1) భగత్ ఈశ్వరదాస్.

(2) బావాబుద్ధసింగ్. పంజాబ్ పి. డబ్ల్యూ. డి.

(3) లాలాధర్మదాస్ సూరి.

(4) రివరెన్సు, డాక్టరు జె. సి. ఆర్. ఏవింగ్, వైస్ ఛాన్సలర్, పంజాబ్ యూనివర్సిటీ, లండన్ ప్రిన్సిపాల్. ఫార్మన్ క్రిష్టియన్ కాలేజీ,

(5) రివరెండ్ డాక్టర్. హెచ్. డి. గిహ్వల్లు, ప్రొఫెసర్, ఫార్మన్ క్రిష్టియన్ కాలేజీ

(6) ప్రొఫెసర్ కార్వర్

75. పైన జెప్పిన వారిలో 4, 5, 6, అంకె గుర్తులుగల మువ్వరును అమెరికాదేశీయులు. వారు తామదివఱలో చాలమంది వక్తలను ప్రవక్తలను విని యుంటిమిగాని, యింత విశదముగను విమర్శ యుతముగను ప్రభావయుతముగను భాషించినవారి నెచ్చటను చూడలేదని చెప్పిరి. సర్కార్ సాహబ్ వారిని లాహోర్ లో వేసిన ప్రశ్నలను అందుకు వారు చెప్పిన సమాధానములను కూడ బావాబుద్ధసింగుగారు టైపు (Type) చేయించిరి. సర్కార్ సాహబ్ వారి నేత్రకమలములలో శ్రోతల యాత్మల నాకర్పించి ప్రభావితము జేయు మహా తేజః ప్రకాశమున్నదని బావాబుద్ధసింగుగారు బాహుటముగ జెప్పిరి సర్కార్ సాహబ్ వారి సంయోగముచే బావాబుద్ధసింగుగా రమితప్రభావితమైరి.

76. అచ్చటికొక సంఘ సంస్కరణ పరాయణుడు వచ్చి సత్సంగు లెవరును శారీరికముగ నారోగ్య బలములను గలిగిగాని. ఆర్థికముగ ధనాధ్యులుగగాని సంఘములో విశిష్టులుగగాని యుండుట లేదనియు, నందుచే నెవరికిని రాధాస్వామీ మతములో జేరుట కాకర్షణ యుండనేర దనియు చెప్పెను. సర్కార్ సాహబ్ వారు చిటునగవుతో నిట్లనిరి, “రాధాస్వామీ మతములో జేరగోరు వానికి మూడు బహుమానము లీయబడును. అవి యెవ్వనగా, 1. నిరాదరము, 2. నిర్దనత 3. నిర్బలత”.

పిమ్మట సర్కార్ సాహబ్ వారు కబీరుసాహబ్ వారి యీ క్రింది ప్రసిద్ధ ద్విపద నుదహరించిరి :-

దుఖ మే సుమిరన్ సబ్ కరే, సుఖమే కరే న కోయ్।

సుఖ మే సుమిరన్ జో కరే, తో దుఖ కాహే కో హోయ్॥

“ఆర్థి సమయమున నందఱును భగవన్నామమును స్మరణ జేయుదురు గాని. నుఖై శ్వర్యములలో నున్నపుడెవ్వరును స్మరణ జేయరు. ఐశ్వర్య సుఖములలోనుండగ నెవరైన భగవన్నామమును స్మరణజేసినచో, నట్టివారికి దుఃఖ మేల గలుగు?” తిరిగి వారిట్లు సెలవిచ్చిరి, “రాధాస్వామీ మతము భక్తులను మిత సుఖ సౌకర్యములతో కాలక్షేపము చేయుచు, నెల్ల వేళల, మెలకు

వగ నున్నపుడు, నిదురవోవుచున్నను, కూర్చుండినను, తిరుగుచుండినను, తినుచుండినను, త్రాగుచుండినను, భగవంతుని పవిత్ర నామమును స్మరణచేయుచునే యుండవలె నని బోధించి యట్టివారల నా పరమపిత యెన్నడు విడనాడరని వాగ్దానము చేయును.” ప్రశ్నకర్త యీబోధలోని యథార్థమును, ఉత్తమ జ్ఞానమును దెలిసికొని మెచ్చుకొనెను.

77. లాహోరులో నున్నపుడు సర్కార్ సాహబ్ వారు తమరి రొమ్మముక మీద నొక పురాణప్రాణముతో బాధ పడుచున్నందున, వారిని వైద్యులచే పరీక్షింప జేయవలసివచ్చెను. మేయో ఆస్పత్రి (Mayo Hospital)లో సర్జన్ జనరల్ గా నున్న మేజర్ హ్యూగో (Major Hugo) అను డొరగారిని పిలిపించిరి. ఆయన పరీక్షించిన పిదప వెంటనే శస్త్రచికిత్స (Operation) చేయవలసి యున్నదని చెప్పిరి. సర్కార్ సాహబ్ వారందుల కంగీకరించగా శస్త్రచికిత్సా పరికరము లన్నియు సిద్ధముచేసినపిదప సర్జన్ జనరల్ గారు సర్కార్ సాహబ్ వారికి క్లోరోఫారం (Chloroform) అను మత్తుమందు నిచ్చుట కనుమతిని గోరిరి. అంతట సర్కార్ సాహబ్ వారు మత్తుమం దవసరములేదని చెప్పిరి. కాని శస్త్రచికిత్సకు డల్లుగాదని నిర్బంధము చేయుచు నీషణ్మాత్ర కంపనచలనములుగూడ మహాపాయకారణము లగునని భయావహముగ జెప్పెను. సర్కార్ సాహబ్ వారీషణ్మాత్రకంపనముగూడ నుండకుండ జేసెదమని యావైద్యునకు ధైర్యముజెప్పి, తమ చైతన్యధార నాంతర్యమున కావృత్తము చేసికొని శస్త్రక్రియ పూర్తియైనపిమ్మట తిరిగి మెలకువదెచ్చికొనిరి. సర్కార్ సాహబ్ వారి యద్భుతజతేంద్రియత్వమును, మనస్తైర్యమును, సావధానతను జూచి సర్జన్ జనరల్ గారాశ్చర్యపడిరి.

78. లాహోరునుండి, సర్కారుసాహబ్ వారు రావల్పిండి వెళ్ళిరి. అచ్చట సేథ్ డివాన్ చందుసరణాగారును, శ్రీ సుఖదయాల్ గారును ముట్టిరోడ్డులో సరికొత్తగ గట్టించిన సేథ్ మానిక్ జీ గారి మహావిశాలభవనమును దీసికొని దానిని సకలసౌఖ్యోపకరణములతో దివ్యముగనమర్చి యేర్పాట్లుచేసిరి. రావల్పిండి వాస్తవ్యులైన సర్దార్ బహాదుర్ బూతాసింగుగారి సహాయముతో నా భవనమునకు దగ్గరగనే సత్సంగు లుండుటకు గుడారములను సత్సంగము చేయుటకొఱకును పాకశాలవగైరాల కొఱకును శామియానాను వేయించిరి. వసతులు విషయములోగాని భోజనముల యేర్పాట్లు విషయములోగాని యెవ

రికి నేయిబ్బందియు గలుగలేదు. ప్రతిదినము నుదయసాయంకాలములందు రెండుసార్లు సత్సంగముజరిగెడిది. ఎగలు, వారిని కలిసికొనుటకై ప్రేక్షకులువచ్చెడివారు. సర్కార్ సాహబ్ వారికి దుగ్ధతాపాచ్చిపొప్పు మూడునలుకనిపించుటచే నంతకుపూర్వ మేర్పాటుచేసిన శ్రీనగరప్రయాణప్రణాళిక రద్దుచేసిరి.

79. సర్కార్ సాహబ్ వారు రావల్పిండిలో నుండగ నచ్చటనే స్వామిజీ మహారాజువారి భండా రాజుడిపించిరి. ఆ సమయమున కబీరుసాహబ్ వారి “ప్రగన” శబ్దమును సత్సంగములో విట్టచివర పాడవలసిన దని సర్కార్ వారు తుత్తుకుచ్చిరి.

80. ఇవిధముగ రావల్పిండిలో మూడువారము నుండిన తరువాత సరాదుసాహబ్ వారు తమ పరివారము నుమారు 100 మందితోను “రూర్కీ” వెడలిరి. రైలు 24-6-1911 తేదీ తెల్లవాటు జామున రూర్కీ చేరెను. సర్కారుసాహబ్ వారును వారి కుటుంబము నుండిన రైలుపెట్టెను మిగత రైలుబండిమండి విడచియించి తెల్లవాటు వఱకును వా రాబండిలోనే యుండిరి. సర్కారుసాహబ్ వారికిని, వారి కుటుంబమునకును, ధామ్సన్ కాలేజీ రోడ్డున గంగానది కాల్వకు దగ్గరగ నొక రాజభవనము నేర్పాటు చేసిరి. అందులో 15 గదులును, దానిచుట్టునొక పెద్దయావరణయు మన్నవి. ఆభవనమునకు సర్కార్ సాహబ్ వారును వారి కుటుంబమును బిక నాల్గుచక్రముల గుట్టపుబండిలోను, వారి పూజనీయమతాజీగా రొకవల్లకిలోను ఎక్కి వెళ్ళిరి. పరివార మందఱకును ఆ రాజభవనములో నొక భాగములోను, దాని యుపభవనములలోను బసల నేర్పాటు చేసిరి. దాని యావరణములో నొక మంచినీటి బావి యుండెను. సర్కార్ సాహబ్ వారి గదికి సరిగ మునుముందే సత్సంగమునకై యొక పెద్ద శామియానాను వేయించిరి.

81. సాయంకాలము సర్కార్ సాహబ్ వారు గుట్టపుబండిలో కాల్వాయొడ్డున వెళ్ళిరి వారు తిరిగివచ్చుసరికి వారిని కలిసికొనుటకై ఆ యూరిలోని తాయసులు చాలమంది వచ్చి కనిపెట్టుకొని యుండిరి. వారలతో సంభాషించుటలో కొంతసేపయినది. వారు వెళ్ళినతరువాత సత్సంగము ప్రారంభించిరి. సత్సంగ మయినతరువాత సార్ బచన్ ప్రేమవాణుల నుండి శబ్దముల నఖండ ప్రారము చేయుమని సర్కారుసాహబ్ వారి రాజ్ఞ నిచ్చిరి. అట్లు సర్కార్ సాహబ్ వారి గదికి సరిగ ముందుగనే, మూడుహారత్రములు పాతము

జరిగెను. వారు ప్రతిరోజు నుదయమున నా భవనమునకు వెనుకవైపున తమ ప్రక్కలోనే యొటిగి యుండెడివారు. ప్రతిదినము వారు సత్సంగుల సందఱను పిలిపించి దర్శనమిచ్చి, కులాసగా కబుర్లు జెప్పచు కాలక్షేపము జేసెడివారు. ఇవిధముగ రూర్క సత్సంగులకు సర్కార్ సాహబ్ వారి పరమసావన సంయోగము వదునైదురోజులు లభించెను. ఆయూరివా రా మహానందపవిత్ర సావకాశము నెన్నటికిని మఱువజాలరు.

మ స్మారీ

82. అచ్చటనుండి సర్కార్ సాహబ్ వారికి మస్మారీ యరణ్య ప్రదేశములో నొక భవనము నేర్పాటు జేయుటకై కొందఱు సత్సంగులను మస్మారీ పంపించిరి. భవనము నేర్పాటు చేసినతర్వాత, సర్కారు సాహ వారు, హరిద్వారము మీదుగా మస్మారీ వెళ్లిరి.

83. “పర్వతరాజ”మని పేరుపడసిన మస్మారీయొక్క శీతోష్ణస్థితియు, నచ్చటి ప్రశాంత గంభీరప్రకృతిదృశ్యములును, సర్కారుసాహబ్ వారి కనుకూలముగ నున్నట్లు, వా రాతరువాతిరెండుసంవత్సరములలోగూడ, వేసవికాలములో, నీ పర్వతశిఖరమునకే వచ్చుట కేర్పాట్లుచేసికొనుటనుబట్టి, తేటపడు చున్నది.

84. 1911, 1912, 1913, సం॥రములలో సర్కారుసాహబ్ వారి మస్మారీ ప్రయాణసందర్భములోని కొన్నిసంఘటనలు సత్సంగులు తెలిసికొని యానందించవలసినవై యున్నవి.

85. సర్కార్ సాహబ్ వారు పటణముయొక్క గజబిజి సమ్మర్దములనుండి దూరముగనున్న కొండలలో కులాసగ నడచుటకు పెళ్ళెడివారు. ఒకానొక రోజున సర్కార్ సాహబ్ వారు సుమారు నూఱుమంది సత్సంగీస్త్రీపురుషులతో గలిసి నడచి వెళ్లుచు పటణమునుండి చాల దూరముగ నున్న స్థలమునకుఁ జేరుకొనిరి. అచ్చట కొన్నిగంటలసేపు శబ్దవారములోను వారి మహాదయావిలాసములలోను గడచిపోగా, మధ్యాహ్నము రెండు గంటలాయెను. అప్పు డందఱకు నాకలిగ నుండెను గాని తినుటకు భక్ష్యము లేవ్వయు చుట్టు ప్రక్కల దొరకవాయె. చాల శ్రమపడి ప్రయత్నము చేయగ కొద్ది బిస్కట్లు ప్యాకట్లు మాత్రమే దొరకెను. సర్కారుసాహబ్ వారందుండి ఒక్కొక్కరి కొక్కొక్క బిస్కట్టు తమ పవిత్రహస్తములతో ప్రసాదముగ నిచ్చిరి. అందఱకును పూర్తిగ నాకలిదీరిపోయి సంతృప్తి గలిగెను.

86 మఱొకసారి సర్కారుసాహబ్ వారు పరివారముతో గలిసి తమ బసకు తిరిగి వచ్చుచుండగ, నొక గ్రామము ప్రక్కనుండి వచ్చుట తటస్థించెను. ఆపల్లెలో చాల గజబిజి గందరగోళముగ చప్పు డగుచుండెను. రోడ్డుప్రక్క నొక ఛాయా వృక్షముల తోపు యుండెను సర్కారుసాహబ్ వారాతోపులో విశ్రాంతికొఱ కొక దేవదారు వృక్షము క్రింద తమకుర్చీని వేయించుకొని కూర్చుండిరి. ఉల్లాసముగ నాటలు పాటలు సేయుచున్న ఆ యూరి వారు, సర్కారుసాహబ్ వారిని జూచి యెవరో మహారాజావారు తమ పరివారముతో వచ్చుటకు వచ్చి రని యనుకొని మద్దెలలు మొదలగు సంగీత వాద్యములతో వీరి యొద్దకు వచ్చి యనుమతి నొంది నాట్యములు గానములును చేసి యందఱకును వినోదము గలుగజేసిరి వాగియాట పాటలు మహాభక్తి ప్రేమరసపూరితములై యుండెను. వారలను ప్రశ్నించగ, నా యూరిలో నొక బాలికకు వివాహమగుచున్నట్లు తెలిసెను. పెండ్లి కూమార్తెగూడ వచ్చుటకి వచ్చి సర్కారుసాహబ్ వారికి నమస్కరించెను. సర్కారుసాహబ్ వారు తమ పైనున్న శాలువను దీసి యా పెండ్లి కూతురునకు బహుమానముగ నిచ్చిరి. పరివారములోని స్త్రీ పురుషులందఱును తాముగూడ శక్తికొలది విరాళముల నిచ్చుటకది యొక సూచనగ భావించి ఐవిత్రచరణములవద్ద దుస్తులను విరివిగ నర్పింపఁ దొడఁగిరి సర్కారుసాహబ్ వారచ్చటకు వచ్చియున్న యా యూరివా రందఱకు నాదుస్తులను విరివిగ పంచిపెట్టిరి. చిట్టచివరకు సంత సహేలీ తనవిలువె న పట్టుశాలువ నిచ్చి వేసినపుడు సర్కార్ సాహబ్ వారు కార్యక్రమమును ముగించిరి. ఆ పల్లెటూరివా రందఱు నొక మహారాజాయని యనుకొన్న మహాపురుషులు నిజముగ నొక చక్రవర్తులపై మహాచక్రవర్తియని వారలకు దెలియదు గదా !

87. ఒక రోజున సర్కారుసాహబ్ వారు పరివారసమేతముగ కులాసగ నడచుటకై బయలుదేటిరి అపుడు కొంతవేడిగ నుండెను. కొండపైనుండి ప్రసహించుచున్న యొక సెలయేఱు త్రోవలో కనిపించెను. సర్కారుసాహబ్ వారా యేఱువచ్చుచున్న కొండపైకి వెళ్ళి సత్సంగులపై నీరు జల్ల నారంభించిరి. సంగతదాస్ అనెడి సాధువు వారి కొక బాల్చీ నందించెను. సత్సంగులొక్కొక్కరే వారివద్దకు వెళ్ళగా వారొక్కొక్క బాల్చీ నీరొక్కొక్కరి మీదనే పోయుచుండిరి. తరువాత సత్సంగిస్త్రీలవంతు వచ్చెను. వారి సందఱను వెనుకకు వెళ్ళి దూరముగ నిలువబడుడని యాజ్ఞాపించిరి. వారప్పుడు వారను గూడ తృప్తిదీర తడిపివేసిరి.

88. సర్కార్ సాహబ్ వా రొకనా డొక ప్రకృతిసిద్ధమయిన బహురమణీయముగ నున్న యొక యువవనమునకు వెళ్ళిరి. అదియొక బహునుండర ప్రకృతివనములో నుండెను. లాహోరు వాస్తవ్యులైన లాలాచిరంజీలాలుగారును, లూథియానా వాస్తవ్యులైన నిర్మలసింగుగారును కలిసి సార్ బచన్ లో నుండి శబ్దములను పారము జేయుట మొదలుపెట్టిరి.

“మోహి మిలా సుహాగ గురూ కా”

అను శబ్దమును పారముచేయ మొదలుపెట్టి నపుడు వారి ఫాలభాగము మహా ప్రకాశమానముగ నయ్యెను. ఆశబ్దమందలి చరణములను మఱల మఱల రెట్టించి పాడిరి. వా రపుడు పూర్తిగ నాంతర్యమున కాకర్షింపబడిన ట్లయిపోయి, వారి నేత్రకమలములనుండి కన్నీరు ధారలుగ బ్రవహింపసాగెను. సత్సంగులందఱు గూడ పరవశులై పోయి, యించుమించుగ నందఱి నేత్రముల నుండియు నానందాశ్రువులు ద్రవింపసాగెను. సర్కార్ సాహబ్ వారు మహాదయతో నందఱకును వారి చరణముల స్పృశించు సావకాశ మొసంగిరి. కొండపై నుండి క్రిందికి దిగి వచ్చుచుండగ వారిట్లనిరి, “దయాకటాక్ష మేఘము లాకసమున గ్రమ్మియున్నవి. దయావర్ష మందఱిపై కురియనై యున్నది”. అప్పుడే సర్కార్ సాహబ్ వారి విద్విధముగ ననిరి,

“సబర్ తలఖ్ అస్త వాలేకిన్ బర్ షీరీన్ దారద్”

అర్థము:- ఓరిమి వహించుట కడు చేదే గాని దానిఫల మతిమధురము.

89. మసూరీలో సత్సంగమున కొక విద్వాంసుడైన జిజ్ఞాసువు వచ్చెను. ఆయన సంతృప్తికొఱకు సర్కార్ సాహబ్ వారు ‘సృష్టి’ని గుఱించి యొక దీర్ఘోపన్యాసమును సెలవిచ్చిరి. వచ్చిన సజ్జనున కావిషయ మవగాహన యయినదో లేదో దెలిసికొను నుద్దేశ్యముతో సర్కార్ సాహబ్ వారు, అన్యోపదేశముగ హాకీమ్ శంకర్ లాల్ గారిని తాముచెప్పిన వచనమాయన కర్తమయినదాయని యడిగిరి. హాకీంగారు “సర్కార్, నాకు సృష్టి చేయవలయునని యాతురతగాని, యాసక్తిగాని లేదు ! అందుచే నాకర్థమైనను కాకపోయినను, ఏమియుచింతలేదు” అనిరి అంతట నందఱు పొట్టవిచ్చునట్లునవ్విరి ఇవిద్విధముగ నన్యోపదేశముచే నావిద్వాంసున కొక యధార్థ విషయము నొప్పి గలుగకుండ తెలియజెప్పు టాయెను.

90. సర్కార్ సాహబ్ వారి కృపాకటాక్షముచే నెందఱో సత్సంగుల రుగ్మతలు కుదిరి పోవుచుండినను వారి రుగ్మతయు శరీరములోని బాధయు నెంత

మాత్రము నుపశాంతి లేకుండ నల్లై యుండెను. తమ భక్తులను గాపాడు సర్వరక్షకులు తమజబ్బు నేల కుదుర్చుకొనరో యని చాల యాశ్చర్యముగ నుండును. ఈ ప్రశ్నకు సాహజ్జీమహారాజువారు తమ నిర్యాణమునకు ముందు 20-6-1937 తేదిన, విస్పష్టమగు సమాధానమును జెప్పిరి. కుర్తాలము బ్రాంచినత్సంగ కార్యదర్శి, వారిని తమరుగృతను విసర్జించి వేయుడని ప్రార్థించగా, సాహజ్జీమహారాజువా రిట్లు సెలవిచ్చిరి. “హుజూర్ రాధాస్వామీ దయాళుని దివ్యేచ్ఛకు మనము సంపూర్ణముగ, నిబంధనా రహితముగ సదీనులమై యుండవలెను. నేను స్వయముగ నీజబ్బును కోరగూడదు. హుజూర్ రాధాస్వామీ దయాళురు మన కేమిదయచేసిన నద్దానిని మనము సంతోష పూర్వకముగ స్వీకరించ వలయును”. కావుననే సర్కార్ సాహబ్ వారు గూడ వ్రణరూపమైన యగ్నిపరీక్షను ఆదర్శప్రాయమైన ప్రశాంతి గాంభీర్యములతో సహించుకొనిరి. సాహజ్జీమహారాజువారుగూడ నల్లై, హృద్రోగముతోను రక్తపుపోటుతోను, వరుసగ కొన్నియేండ్లు బాధపడిరి. అయిన నామహా పురుషు లిరువురు నెన్నడు నీషణ్మాత్రము నశాం త్యసంతృప్తులనుగాని, చిత్తవై కల్యమునుగాని, కనుపటచలేదు.

91. సర్కారుసాహబ్ వారొక గ్రంథరూపమున నేమియు వ్రాయలేదు కాని, వారు తమయుత్తరములలోను, 1913సం॥రములో ప్రకటించిన ‘ప్రేమ సమాచార్’ అను పత్రికామూలమునను ఎన్నియో విస్పష్టనిశ్చితవిధమున వివరణ గావలసియున్న వివాదాంశములను గుఱించి చర్చించిరి. మహారాజ సాహబ్ వారు గుప్తమైన పిదప నుత్పన్నమైన వివాదాంశము లన్నిటిలో మహా ప్రధానమైనది రాధాస్వామీమతముచే నుద్దిష్టమైన మహాకార్యమును గుఱించినయంశమే. రాధాస్వామీదయాళు రీప్రధ్వీమండలమునుండితమ నిజధారను వెనుక కాకర్షింపకపూర్వము, సకల సృష్ట్యధార్థమును సంపూర్ణముగ నెఱవేర్చుట వారుద్దేశించిన మహాకార్యమగునా, కాదా? అట్లైనచో, మహారాజ సాహబ్ వారి తరువాత వారిస్థానే మఱొక సద్గురువుండి తీరవలసినదే. అప్పుడు “సద్గురువులేని మధ్యకాలము” (Interregnum) అను సిద్ధాంతమునకును తావు లేదు, కేంద్రీయ సమితి సభ్యులలో పెద్దలు “ఇంటెరిగ్నం” అను పదమునకు దీయుచున్నట్లు ప్రతీతిగల యర్థమునకుగూడ సావకాశముండదు. సర్కారు సాహబ్ వారు సత్సంగులకు వ్రాసిన యనేక లేఖలలో రాధాస్వామీదయాళుని పరమ చేతనధార, వారుద్దేశించిన మహాకార్యమును పూర్తిగ సాధించు

వఱకు వెనుకకు పోకాలదని సంపూర్ణముగ స్పష్టపఱచిరి. ప్రేమసమాచార పత్రికలో ప్రచురించిన “పరమగురు” అను వ్యాసములో, వారిందువిషయము లో సమస్తశంకలను, సందేహములను మఱెన్నటికి తలలెత్త కుండునట్లుఖండించిరి. సద్గురువుయొక్క యద్భుత గతినిగుఱించి సత్సంగ సారస్వతములోనింత వఱకీ పై వ్యాసములోకన్న నెక్కువ బలవత్తరప్రస్ఫుటవివరణముగాన రాదు.

92. ఇతియగాక, సత్సంగుల యుత్తరములకు సమాధానములుగ సర్కారు సాహబ్ వారు మహాదయతో వ్రాయించిన దీర్ఘ లేఖలలో, వారింక నెన్నియో యితరప్రశ్నలను గూడ విమర్శించిరి. ఆ యద్భుత లేఖలలో నాల్గింటిని “నాలుగు లేఖలు” (Four letters) అను శీర్షికతో నొకపుస్తకరూపమున రాధాస్వామీ సత్సంగసభవారు ప్రకటించిరి. ఈ యుత్తరములు చదువునపు డెవరైన నందలి మధుర మనోహర భాషాసరళిచేనేమి. అందుగల, రాధాస్వామీదయాభురు తమభక్తులకు (వారు ప్రస్తుతమెట్టిప్రాపంచిక కష్టక్షేత్రములలో నుండుగాక) దయజేసిన యఖండ శాశ్వత మహాదయావాగ్దానమును గుఱించిన మనోహరవివరణము చేనేమి, యానందపరివశులు గాకుండుట యసంభవము

93. సర్కార్ సాహబ్ వారి లేఖలనేగాక కొద్దిగ శబ్దములనుగూడ రచించిరి. వారి “ప్రార్థన” యనెడి సుప్రసిద్ధశబ్దమునుగుఱించి యింతకు బూర్వమే జెప్పియుంటిమి. అదిగాక వారు మఱియాఱునొక్కశబ్దములను గూడరచించిరి. అవి గూడ మహాలలితమనోహరరీతి నుండి, చదువునపుడు భక్తులహృదయముల నానందప్రేమభావములతో జలదరించి తన్మయమగునట్లుజేయును.

94. రాధాస్వామీదయాభురీ పృథ్వియం దవతరించి నపుడు వారు దయ చేసిన మహాసందేశము మహానందసంతోషదాయకము. ఏలనన, నాపరమ పురుషులు యావ జ్జీవకోటికి నుద్ధారిము నిచ్చునిమిత్తము స్వయముగ తామే యవతరించి వచ్చితిమని యందు ప్రకటించిచెప్పిరి. సర్కార్ సాహబ్ వారి మహాసందేశములోని సంపూర్ణగంభీరాంతరార్థమును మనకు విశదమగునట్లు జెప్పిరి. ఏలనన, యానిజాధార వెనుకకు మఱలిపోనేరదనియు సద్గురుపరంపరలో విచ్ఛిత్తి యుండ నేరదనియు, యావత్పృథ్వి యుద్ధారిము నెఱవేఱు నంతవఱకు నీ యేర్పాటు అట్లే యుండిపోవుననియు మన కసంగిగ రూపమున రూఢిగఁ దెలియఁ జెప్పినది వారే. సర్కారు సాహబ్ వారి నొనరించిన మహాకార్యముయొక్క యద్భుతగంభీరాంతర మిదియే.

95. సర్కారుసాహబ్ వారి యద్భుత స్వభావములో మతాక లక్షణమును గూడ నిచ్చట చెప్పవలసి యున్నది. ఆ దెద్దెయన, వా రేవని చేసినను, తమ కన్న నితరుల కష్టసుఖములనే చాలయెక్కువగ నిదానించి చేసెడివారు. అందుచే వారికి తఱచుగ నిబ్బందులు గలుగుచుండెడివి. అయినను గూడ నట్లు చేయుటకు వారు జీవితములో నెన్నడు వెనుదీయలేదు. ఈలక్షణము వారి గృహకార్యముల విషయములోను కేంద్రీయపాలకసమితిసభ్యులతో జరిగించిన వ్యవహారములలోను స్పష్టముగ గానవచ్చును. బహుశా వారి స్వభావము లో నీ యుత్తమలక్షణమేకాబోలు కొందఱసమితిసభ్యులను నిస్సంకోచముగ రాధాస్వామీసత్సంగమునకు విశేషహానికరముగ బ్రవర్తించునటు ప్రోత్సహించినది. అయినను, సర్కారుసాహబ్ వారు మాత్రము, సమితి సభ్యుల యుదత స్వభావము మూలమున నేర్పడిన నీ పరస్పరభేదము వాస్తవముగ హానికలుగజేయునదనిగాని చిష్టాయోగనుండునదనిగాని యెన్నడును నమ్మలేదు వారు శ్రీరామశంకరమిశ్రాగారికిని, శ్రీబాలేశ్వర ప్రసాదుగారికిని వ్రాసిన లేఖలు రెండును సంపూర్ణముగ నీక్రింద పొందు పఱచబడినవి.

శ్రీరామశంకర మిత్రాగారికి వ్రాసినలేఖ

R. S.

ఘాజిపూరము

30-3-1910

వ్యక్తిగత ప్రభుత్వేతర విషయము.

అస్మత్పూజ్య ప్రియమహాశయా,

నేనొక యసామాన్య విషయమును గుఱించి తమకు మనవి చేసికొని శ్రమ గలుగజేయవలసి వచ్చినందుకు కించపడు చున్నాను. అందుచే మీయ మూల్య సమయమును కొంత నప్తము చేయుచున్నాను. తమ మహోన్నత కుటుంబమునకు నమ్ర దానుడ నగుటచే నట్టి యే విషయమునైనను నిస్సంకోచముగ తమ యెదుట బెట్టుటకు నాకొక యమూల్య స్వాతంత్ర్యము గలదని నేఁభావించుచున్నాను. వాకిదొక్కటేసాకు.

ఇచ్చట రెండు సంవత్సరముల పైకాలమునుండియు సత్సంగము జరుగుచున్నది. 12-10-1907 తేదీ నాటి మహాబీకర సంఘటన మొదలుకొని యిం చుమించు నిరాశాప్రాయమైన మహాగాఢ చిత్తవైకల్యము గలుగుచుండెను. కాని బాహ్యముగ నామహాప్రభువు మమ్ములను విడనాడినట్లగుపించినను, నిస్సంకోచముగ వారు మ్రాపెనుండి తమ రక్షణహస్తము నెంతమాత్రము దీసి

నేయలేదు. ఏలనన నొక్క షూణకాలములోనే తిరిగి వారు మా కథను మొక తాత్కాలిక విశ్రాంతిస్థానమును జూపి దేశముయొక్క వివిధ ప్రాంతములలోని సత్సంగులకును, క్రమక్రమముగ నిష్పత్తికి చాలమందికిఁ భూజిపురమునకు తోవ జూపి యుచుట వారలకు తమ యాధ్యాత్మిక కార్యమును కొనసాగించు కొనుట కవసరమయిన మానసికశాంతిని చూతనశక్తిని మనసేర్పమును ప్రసాదించిరి. ఈ సమయమున నీసేవకోట కందటిలో బహుశా చీనాతి నీవు డైన వ్యక్తిని వారే యెన్నుకొనినట్లు తేటపడుచున్నది. ఏది యెట్లున్నను, వారవ్యధముగ విధించిన నా డందుకేవ్వకు నాటంకము జేయజాల రనువిషయము సత్యము. సత్సంగప్రపంచమునం దంతట నిండుచే గల్గిన మహాశాంతి దాముక గంభీర ప్రభావము వలన నిదంతయు నిట్లు జరిగించుటకు నిస్సంచేహముగ వారి సర్వసమర్థదయాహస్తమే కారణభూతమని సహజముగ నందఱకును దృఢవిశ్వాస మేర్పడెను. అట్లుండగ నివ్యధమగు పరిస్థితిని గల్పించుటకు నాబోటి యొక మహాదీన వ్యక్తియందు గాని, అతయేల, నే మానవమాత్రుని యందుగాని యొక్క షూణకాలమైనను కర్తృత్వము నాలోపించుట కిసుమంతయు సావకాశములేదు. అటులే పరమార్థియని పేర్కొనడుగువా రెవరును కేవలము మానవమాత్రుని యపకృత్యములచే నిట్టి యద్భుత సత్సంగము యొక్క వృద్ధి వికాసలను నిరోధించుటకు శక్యమగునని యొక్క షూణకాలమైనను పొరబడ గూడదు. ఐనను, ఈ పరిస్థితిలో నట్టి పొరబాటు భావములు చెలరేగు దశగూడ ననతికాలముననే సంభవించెనని జెప్పట విచారకరముగ నున్నది.

సత్సంగులలో నధిక సంఖ్యాకులు తమకు పరమపిత ప్రసాదించిన యీ విశ్రాంతిస్థానమున హృద్గతముగ నానంద సంతోషముల నొందుచుండగ, గొండలు ఏకారణము చేతనో, యిందు కాగ్రహ పడుచు నీ సత్సంగమునకు తమ శక్తికొలది చెఱుపు గలుగజేయుటయే వాస్తవముగ తమ కర్తవ్యమని యెంచుకొను చున్నారు. వారు మూపై నిండాలోపణలను, దూషణలను, బెదిరింపులను, ఇంకను, జెప్పటకే బాధగలుగునట్టి యితర కుతంత్రములను ప్రయోగించుచుండిరి ఐన నాపరమపిత మాకిదంతయు భరించుటకు దగిన సహన శక్తిని బ్రసాదించుటయేగాక, నట్టి తలొక యపకృత్యమును, సత్సంగాభివృద్ధికి మార్గసూచకమగు తలొక క్రొత్త చిహ్నముగ నుండి యీ సత్సంగమునకు వృద్ధి వికాసలు గల్గించుటలో నిజముగ తోడ్పడుచున్నట్లే

గ్రహించు నర్హతా సౌభాగ్యమునుగూడ ననుగ్రహించిరి. కావున మేమీ కుతంత్రములను ప్రతిఘటించకపోవుటయేగాక గుర్తింపకుండ గూడ నుండుటకు మఱింత దృఢనిశ్చయుల మై తిమి. మాపరమపూజ్య మాతాజీ యొక్కయు నామహాకుటుంబములోని యితర పూజ్య వ్యక్తులయొక్కయు ననుగ్రహము నుండి మమ్ము వంచితల జేయుటకు ప్రయత్నములు జరిగించిరి. కాని మా నైజ సమృత్తిచేను, తమ యందఱకును మాయెడలగల యాదర దయాభావము లచేను, ఈ కుత్సితయత్నములు విఫలములై, సద్గురు కృపచే మీకందఱకును మాయం దెప్పటియట్లే దయాభావ ముండుట సాగెను. ఈ విషయము లన్నిటిని మేము ప్రవర్ధమాన సత్సంగమున కుండునట్టి యనివార్య సహచరులుగ నెంచి యందువిషయమై యుపేక్షాభావముతో నూరకంటిమి. కాని వారు మా కెవ్విధమునను విశ్రాంతి లేకుండజేయ నిశ్చయించుకొనినట్లు తోచుచున్నది. ఇతర యత్నము లన్నియు విఫల మైనందున మ మ్మిక సత్సంగ పాలనవిధాన విషయములో వేధించినచో నెక్కున సాఫల్యము సేకూరునని యోచించుచు న్నట్లు తోచును. అట్టియోచన కొనసాగించుకొనుటకై మాకు గౌరవనీయ ప్రియ సోదరుడైన బాబూప్రేమప్రసాదుగారు వగైరాలను గూడ, వారికిని మాకును అదివఱలో సమిత పరస్పర సౌహార్ద భావ ముండియు న్నను, విడువక లోబఱచుకొని వారలకు మాయెడ నున్న ప్రేమానుకంపభావములనుగూడ నశింప జేసి రని జెప్పటకు చాల విచార మగుచున్నది. ఇదంతయును, మొట్ట మొదట సత్సంగ కార్య నిర్వాహ విషయములో, సామాన్య మర్యాద సహానుభూతి శూన్యమైన యధికారపు టుత్తరపుల చూపమునను, తరువాత నిర్నిమిత్త మైన యధికారపు గద్దింపులు నాక్షేపణలరూపమునను, చివరకు బాహాటమగు నక్రమ దూషణావమాన చూపమునను ప్రకటమాయెను. ఇవ్విధముగ చివరకు ప్రేమప్రసాదసోదరుడు, నా ద్వితీయహస్తాక్షిరితో పంపిన ప్రత్యుత్తరమును, తన 7-3-1910 తేదీగల యుత్తరములో “నచ్చమైన పొగరుబోతు వ్రాత” వగైరా పరుష వాక్యములతో కేవల మకారణముగ దూషించి నపుడు పరిస్థితులు హెచ్చుగ ముదిరి పోయెను. సహజ స్వాభావికముగ నిందు వలన పరిస్థితులు మానవ సహనశక్తి కతీతము లాయెను ఈ సత్సంగమందు సత్సంగుల కమితాదర గౌరవములు గలవు. ఈ సత్సంగము కేవలము మర్యాద కొఱకు కేంద్రీయ పాలకసమితివారి యధికారము సంగీకరించుటయే గాక వారికి వ్యావహారిక విషయములలో సహాయముగూడ జేయుచు, గత

సంవత్సరము రు. 11000/-లు విరాళమునిచ్చి, తన వ్యయమునకై రు. 4000/-ల స్వల్ప మొత్తమును మాత్రమే యుంచుకొనెను. సత్సంగులందఱిపైనను సత్సంగముయొక్క ప్రవర్తన వలన గాఢ ప్రభావము గలిగెను. అట్టి పరిస్థితులలో సీసత్సంగముచే ధర్మప్రధానమైన లక్ష్యముతో గౌరవ మర్యాద పూర్వక మైన ప్రవర్తనయే యాదర్శముగ జేసి యనుసరింపబడు చున్నను, దీని సంతయవమానము జేయుటచే సత్సంగులకు సహజముగ నధికాగ్రహ దుఃఖములు గలిగెను. క్రితము సెలవుదినములలో దేశములోని పంజాబు, సింధు, రాజపుత్రస్థానము, ఉత్తరప్రదేశము, బీహారు, బెంగాలు. వగైరా వివిధ ప్రాంతముల నుండియు చాలమంది సత్సంగులిచ్చటకు వచ్చి 26-3-1910 తేదీన నొక సమావేశము చేసిరి. ఆసమావేశములో నీ యక్రమప్రవర్తనను గుఱించి సర్వసమ్మతముగ గాఢాసమ్మతిని దెల్పుచు నొక తీర్మానము చేసి, ఇతముండు పరస్పరవైషమ్యములకు సావకాశము లేకుండ జేయు నిమిత్తమై ఈ సత్సంగముయొక్కయు దాని బ్రాంచిల యొక్కయు వ్యవహారములను, సమితితో పాలనవిధానపు సంబంధ మెద్దియు లేకుండ విడతీసికొనుటయే వివేకవంతమైన యావశ్యకకార్యమనిగూడ తీర్మానించిరి ఆపరిస్థితులలో బహుశః అదియే సర్వోత్తమబుద్ధిమత్వము తోగూడినతీర్మానము. అయిన నీపక్షమువైపు సోదరులు సమితియెడల యధాప్రకారము సోదర సౌహార్ద భావమును జూపుచు సమితికి ఆర్థిక సహాయము జేయు నుద్దేశ్యముతో వారాణసి కిదివరలోవలెనే కొన్ని విగివియైన నిశ్చితమొత్తములను విరాళములుగ పంపుచుండ వలయుననిగూడ తీర్మానించిరి. ఈ శోచనీయ పరిస్థితిలో నింతకన్న నెక్కువ న్యాయముగను శాంతియుతముగను ప్రవర్తించుట కవకాశములేకుండెనని వేఱుగ మనవిజేసికొన నక్కటలేదు మన ప్రియ సోదరు లీతీర్మానములను వెంటనే ఆచరణలో బెట్టుదు రనినాకెట్టిసందియమును లేదు, ఏలనన, వారల్లు చేయనిచో, సహజముగ కేంద్రీయసమితిని రద్దుచేయవలసిన శోచనీయతర పరిస్థితి యేర్పడి, కొత్తయెన్నికలు జేసి సత్సంగ వ్యవహారవిషయములో నొక నూతన వ్యవస్థ నేర్పాటు చేయుటయనివార్యమై, యిందుమూలముగ బహుశా నిరర్థకసంకటములు గలుగవచ్చును

ఇ విధముగ నొక యనిష్టపరిస్థితి యేర్పడెను. మేము తోలుదొల్ల నుండియు నైకమత్యముతో నుండవలయునను దృఢనిశ్చయముతో నుంటిమి. కాలక్రమేణ పరిస్థితులు మాటిపోవచ్చునని యాశించుచు, మాయెడల జూపు

చుండిన సోదరానర్హప్రవర్తనను ధర్మప్రధానమైనబుద్ధితో నుదాసీనముగ సహించుచుంటిమి. ప్రస్తుతమున్నట్టి పాలనవిధానమును పరస్పరసంబంధములను చెఱపకుండ నట్లేయుంచవలెనని మేము హృదయపూర్వకముగ గోరితిమి. కాని యీ విషయములలో నొకసంస్కరణమును మార్పును ఇపుడత్యావశ్యకమైనట్లు సత్సంగులు అవాంఛితముగనే గుర్తించకతప్పనిపరిస్థితి యేర్పడెనని చెప్పుటకు నాకు కొంతమనఃకేళముగనే యున్నది. అందునిమిత్తమై సత్సంగులొకయుత్తమపద్ధతి నాలోచించిరి. ఈపరమోత్కృష్టపరమార్థపంథకు మునుముందు అద్భుతమయిన యాధ్యాత్మికాభ్యుదయము రానైయున్నది. సత్సంగముయొక్క పరిపూర్ణైక్యమునకు భంగముగాని నాశముగాని గలిగించుటకు మాలోనెవరు నీషణ్మాత్రముగూడ కారణభూతులము కాగూడదని మేమెంతయు వ్యాకులపడుచున్నాము. మా మతమువంటి యధార్థసజీవమతములో నిర్వ్యాజమయిన భిన్నాభిప్రాయములు కొన్ని ముఖ్యవిషయములలో నప్పుడప్పుడు తప్పక గలుగుచుండును. వివిధాభిప్రాయభేదములుగల సత్సంగులును ధర్మప్రధానమైన బుద్ధితో ప్రవర్తించుచు కేవలమందుమూలమున నొండొరులను నిరాదరణచేయకూడదు. సరసప్రవర్తన కిదియే ముఖ్యసూత్రము గావున నిందునుండి వాచాకర్మణా కించిన్మాత్రముగూడ తప్పిపోవుట కెవరు నొల్లగూడదు. కేవలము యథార్థ పరిశీలనాశయముతో జేయునట్టి నిష్పక్షపాత న్యాయవిమర్శలు మాత్రము నిజముగ నెల్లప్పుడును సంపూర్ణసమ్మతములే. అయిన నట్టివిమర్శకును తదితర విషయములకు నెట్టి సారూప్యము నుండజాలదు. సత్సంగములోని ప్రధానవ్యక్తులందఱు నిపుడేకమై యనుచితవిషయముల నణఁచివైచి సత్సంగులందఱకును సమావేశస్థానములైన ఆగ్రా, వారాణసీలలోని సమాధులను గంభీరపశ్చాంతివాతావరణముగల కేవల పూజాస్థలములు నుపాసనాస్థలములుగ నుంచవలసి యున్నది. వ్యవహారవిషయములను గూడ అటులనే పరస్పరస్పర్థలకు తావులేకుండునట్లును సంఘముయొక్క సంపూర్ణైక్యమునకు భంగములేకుండులాగునను, సామరస్యముతో నిర్వాహమై పోవు పద్ధతిని వ్యవస్థాపన జేసికొనుటకూడ మనకందఱకు నందుతో సమానముగ పవిత్రమైన కర్తవ్యమే. ఈ యద్వైత్యప్రాప్తికొఱకే పైప్రతిపాదనల నన్నిటిని జేసినది.

సత్సంగులందఱకును (ఇచ్చటి వారుగాని, మఱెచ్చటివారుగాని) నాకును గూడ పూజనీయమైన మహోన్నతకుటుంబమునకు తాము యజమానులగుటచే

నిట్టి ప్రధానవిషయమును తమకు తెలియజేయుట నా పరమ ధర్మమని యెంచి తమవద్ద కేటించితిని.

తమ రీవిషయసాకల్యము యొక్క నిష్కపటయథార్థకథనములో నెచ్చటనైన యవినయా హంభావములు గోచరించినచో నందుకు నన్ను మన్నించెదరని నమ్ముచున్నాను.

సెలవులలో తమదర్శనము చేసికొనవలయునని చాలయాశించితిని గాని వేటు పనితోందరలలో వ్యవధి లభించలేదు. వీలైనంత త్వరలోనే బహుశా రాబోవు ఆదివారమునాడే యట్లుజేసిదను.

ఇట్లు,

పరమ విధేయతాపూర్వకముగ
కాంతప్రసాదసిన్హా.

పునర్నిఖతము :

సమావేశముయొక్క కార్యక్రమవివరములును తీర్మానములును ప్రకటితమైన వెంటనే తమ కంపుట కనుజ్ఞ వేడుచున్నాను.

కాంతప్రసాదసిన్హా.

మశంకరమిత్రాగారికి.

శ్రీ బాలేశ్వర ప్రసాదుగారికి వ్రాసినలేఖ

R. S.

ఘాజీపూరము

11-6-1910

ప్రియసోదర మహాశయూ,

మీరు వ్రాసిన 1910 సం॥రము జూన్ నెల యుత్తరమును దానికి జేర్చి పంపిన యనుబంధముగూడ నందినవి ఈ యుత్తరప్రత్యుత్తరము లన్నియు (24-4-1910 తేది యుత్తరముతో నాఖరు అయినవని మీ యుత్తరములో నుదహరించినవి) మీకును ఘాజీపూర సభకును మధ్యన జరుగుచుండుటచే నీ యుత్తరముగూడ వారికే జేరవలసినదిగావునను, మీప్రతిపాదనలకు అంగీకారమునుగాని యసమ్మతినిగాని తెలుపవలసినదిగూడ సభవారేగావునను, దాని యనుబంధముతోగూడ నాయుత్తరమును సభవారికి పంపించితిని. ఈపాటికి వారివద్దనుండి మీకు సమాధాన మందియుండు ననుకొనెదను.

11-5-1910 తేదీ రాత్రి మహాశ్రమపడి బహుశ్రద్ధగ నాలోచించి స్థిర పఱచుకొన్న యంశముల నన్నిటిని సమీక్షివారు పూర్తిగ మార్చి వేసి యందుకు భిన్నముగ నివుడు కొత్తప్రతిపాదనలను చేయుచున్నందున సభవారు తామందు కంగీకరింపజాలమని పద్ధతి ప్రకారము సమాధానమునంపిరని నాకు తెలిసినది. అందువలన 26-3-1910 తేదీన సమీక్షివారితో ఘోషపురసత్సంగమును దాసి యనుయాయులును జేసికొనిన యెడఁబాటు మార్పులేక నట్లే యుండిపోయెను. ఇట్లు జరుగు తెంత శోచనీయము. మీరును నేనును సత్సంగముయొక్క మఱికొందఱు వాస్తవ శేయోభిలాషులును సత్సంగపాలన విధానమును దిట్టపఱచుటకై పట్టుదలతోను ఆత్మరతతోను వ్యయపఱచిన కాలమును. పడిన బుద్ధిశ్రమయును. పూర్తిగ విఫలమైపోయెనుగదా! కానిండు, నిజముగ, నాది వ్యేచ్ఛ యేరికిని దురవగాహ్యము. అయినను భగవంతుడట్లే విధించినయెడల నందుకు సంబంధించిన వారందఱకు నదియ యుత్తమశ్రేయస్కరమని మనము భావించవలసినదే. ఇప్పుడైనను, నే నీ యెడఁబాటు చివర కేకోదరసోదరుల విభజనములాగున నామమాత్రముగ నే యుండినట్లు పరిణమించి, యెప్పటికైన నీయుభయపక్షములవారును. ప్రస్తుత పరస్పర భేదములను మఱచి. ప్రతినతస్సంగికిని జన్మహక్తైన వాస్తవప్రేమతో తిరిగి యొండ్లరులను-బహుశా అనతికాలములోనే-కొగలించుకొనవలయునని హృదయపూర్వకముగ నత్యాత్మరతతో నాశించుచుంటినని తెలుపగోరెదను ఏలనన, మన యందఱపైన నాపరమపితయొక్క పథప్రదర్శక రక్షణహస్త మున్నంతకాల మా హార్దికప్రేమ కెద్దియును శాశ్వతహాని గలిగింపజాలదని యీ దీనుని యభిప్రాయము. ఈ యెడఁబాటుచే నిరుపక్షములలో నొండ్లరులయెడల శత్రుభావమునుగాని పరభావమునుగాని జనింపనీయగూడదు. నా యీ దీనప్రార్థనలను ఆపరమపిత వినిపించుకొనకపోరనియు, మన సోదరు లీ యెడఁబాటుపరిస్థితిని ప్రాపంచికవైషమ్యముల రూపమును దాల్చినీయకుండునట్లు ప్రవర్తించెదరనియు నాకెట్టి సందియమునులేదు. సమిష్టికుటుంబములో పరస్పర ప్రేమానుబంధములు చెడిపోయినపుడు వారిలో వారికి బాహ్యసంబంధములలోగూడ సమ్మతితో విభజన మగుట చాలతఱచుగ నందుకు మందుగ పనిజేసి మఱల వారలలో వాస్తవమైన యన్యోన్యప్రేమను పూర్వముకంటెగూడ గాఢమగునట్లు చేయుచుండును. అటులుండగ మనభోటి యుత్తమ పారమార్థిక కుటుంబములో మఱొకలాగున నుండ నేల? నే నిదంతయు హృద్గత గాఢాతిగాఢభావముతో చెప్పుచుం

తిని, మఱియు నేను నాచేతనై నంతమట్టుకు ఈ బాహ్య వియోగముయొక్క
 దుష్ప్రభావము నణచివేయుటకు దీనత్వముతో ప్రయత్నము చేయుదుననియు
 నిదియొక యెడబాటువలెగూడ బాహ్యముగ కనబడకుండునట్లు చేయుటకు
 నేనునిరతము నతిజాగరూకతతో గనిపెట్టుచుండుననియు, మనసున దాపటికము
 లేకుండ నేజెప్పవలసియున్నది. మనయితరసోదరులుగూడ నట్లే ప్రవర్తించుచు
 తమ సత్ప్రవర్తన మూలముననీ యరోచకమైన యుపాఖ్యానమును-పరమపిత
 యట్లు కరుణించి విధించిన నాడు-మనమందఱము మఱచిపోయి ప్రేమభావ
 ముతో పరస్పర మాలింగనముజేసికొనుటకు సంపూర్ణ సావకాశము నట్టేయుం
 చెదరని నమ్ముచున్నాను. పరిస్థితుల ప్రభావముచే తాత్కాలికముగనైనను
 నాతో విడిపోయినట్లెంచవలసివచ్చిన సోదరుల విషయములో, నా హృదయ
 మున ప్రేమభావ మెట్లు పొంగిపొరలుచున్నదో చెప్పటకు నాకు భాషచాల
 కున్నదని మీరు నమ్ముడు. ఆ పరమపిత తమ యపారదయాప్రభావమున నీ
 యుపకథను పరిసమాప్తజేసి మనలో మన కింతకు పూర్వముకన్నగూడ
 నెక్కువ గాఢగంభీరప్రేమభావము నొసగూర్చి మనలను తిరిగి కలుపుగాత.
 మనలో నివ్వధముగ పరిస్థితులప్రభావముచే, -నే నటులనే యననలయును-
 ప్రస్తుతము భిన్నత్వము బలాత్కారముగ నాపాదింపబడినందున మన వ్యవ
 హారములను, దీని దుష్ప్రభావమును శూన్యప్రాయముగజేయు విధమున, నీ
 పరిస్థితి కనుకూలమైన పద్ధతిని, సరిజేసికొనుట నేను నావరమ ధర్మముగ నెంచి
 తిని, అందుచే నిచ్చటి సత్సంగతో శాధ్యతునిని గణకునిని 26-10-1910 తేది
 నాటికి లెక్కల ప్రకారము నిలువయున్న పూర్తిమొత్తము పది నూర్ల ఆఱు
 రూప్యముల ఒక యణా తొమ్మిది పైసలను (రు 1006-1-9) యిచ్చటి
 ఖర్చుల కేమియు నట్టే యుంచకుండగనే పూర్తిగ తమ కంపివేయుమని చెప్పి
 తిని, కేంద్రీయ సమితియొక్కయు రాధాస్వామి సత్సంగసభ యొక్కయు
 తీర్మానములలో సూచితమైనట్లు, ఆ తేదీ మొదలుకొని సభవారు యథాక
 మముగ సమితికి విరాళముల సంపుచుండవలసినదని గూడ నేను సభకు సలహా
 నివ్వగా సభవా రందు కంగీకరించిరి. ఆ తేదీ మొదలు 31-5-1910 తేదీ నాటి
 వఱకు జమయైన మొత్తము ఆఱునూర్ల పందొమ్మిది రూప్యముల ఐదణాల
 యాఱుపైసలు (619-5-8) అయినట్లును ఆమొత్తమును మీకు పంపివేసినట్లు
 గూడ నాకు తెలిసెను. ఈ రెండుపద్దుల మొత్తములు కలిసి రు 1600/-లకు
 పైన కొద్దిగ నుండును, ఎడఁబాటు గలిగిన పిమ్మటగూడ, నిరువురిమధ్య

నంతకుపూర్వ మొప్పన్నమైన పద్దతి ప్రకారము ముడుపుల నంపు చుండుటచే ప్రకటితమైన సభయొక్క భాగ్యసాహార్దమును సమితివారు సరిగ నర్థము జేసికొన లేకపోవుదు రేమోయని నాకు సందియములేదు. మన యిరువురి మధ్య తాత్కాలికముగ గలిగిన బాహ్య భిన్నత్వాభాసను తగ్గించుకొను నేర్పును మనకా పరమపిత తమ సహజమహాదయాప్రభావముచే ననుగ్రహించి, యట్లు తగ్గించుకొన గల్గులాగున నాయమొనరించగలరని విశ్వసించుచున్నాను.

మీ కందఱకును హృదయపూర్వక రాధాస్వామి అభివందనములతో

ఇట్లు,

ప్రేమపూర్వకముగ

కాంతప్రసాదసిన్హా

శ్రీ జాలేశ్వర ప్రసాదుగారికి, కార్యదర్శి
రాధాస్వామీ కేంద్రీయపాలకసమితి, అలహాబాదు

96. సర్కారుసాహాబ్ వారికిని పవిత్రకుటుంబములలోనివారలకును మధ్య గల యన్యోన్యప్రేమాదరభావములను ప్రకటించునట్టి మఱికొన్నియుత్తరములుగూడ, చదువరులకు చాల యభిరుచిగనుండునవి, గలవు.

సేక్ సుదర్శనసింగుగారు వ్రాసిన యుత్తరము

ఘోలాపురము.

19-12-1910

నా ప్రియసోదరా,

తమకు శరీరములో నస్వస్థతగనున్నట్లు తెలిసి నాకేమియుఁ దోచుట లేదు, ఇప్పుడు కొంతసులువుగ నున్న విషయమును తమ రుదార దయా భావములతో నాకు దెలియజేయగోరుదును. నా కింతవఱకు తమరుగృతనుగుఱించి తెలియనేలేదు గావున నా విషయమును గుఱించి నా యాందోళన కుపశాంతి గల్గునిమిత్త మెవరిచేనైన నొకటి రెండు పంక్తులు ప్రత్యేక దయయుంచి వ్రాయించగోరెదను. నే నిచ్చట కొకపరిశీలనార్థమైన పనిమీద వచ్చితిని. ఇచ్చటినుండి నేను గ్వాలియరు వెళ్ళెదను. సమాధానమును దయయుంచి పోషంకాబాదునకు పంపగోరుచున్నాను. నే నీమధ్య, విషమశీతజ్వరముతో గొంతకాలమును, పిమ్మట తొమ్మిదవశిషముతోఁ గొంతకాలమును బాధపడితిని. కాని తమ మహాకటాక్షమువలన నిప్పుడు నాకు బాగుగ నేయున్నది.

జ్వాలాప్రేసాదుగారికిని తమతాలూకు సత్సంగులు సత్సంగినులందఱకును నా హృదయపూర్వక రాధాస్వామి యభివందనములు. తమ చరణ కమలములకు విధేయతతో.

ఇట్లు
ప్రేమపూర్వకముగ
సుదర్శనసింగుసేత్

మాతాజీ (నెయ్యంజీ) సాహిబాగారి 15-9-1911 తేదీ లేఖకు సర్దార్ సాహబ్ వారు 19-9-1911 తేదీన వ్రాసిన సమాధానమునకు తర్జుమా.

మనూసరీ,
19-9-1911

పూజనీయ మాతాజీసాహిబావారి పాదపద్మములకు తమ దీనాతిదీన దానుడు కాంతప్రసాదసిన్హా దండప్రణామములను రాధాస్వామి అభివందనములను సర్పించుచున్నాడు. మాతాజీసాహిబావారు మహాదయతో 15-9-1911 తేదీన వ్రాయించినలేఖ అందినది. తమ క్షేమసమాచారములు దెలిసి చాల సంతసించితిని. సర్వసమర్థ పరమపిత హుజూర్ మహారాజసాహబ్ వారి దయా కటాక్షములచే నాకు వంట్లో పూర్వముకన్న నిపుడు చాల బాగుగ నేయున్నది. ఇచ్చటనుండి వెడలిపోవులోపున నాకు పరమపితదయవలన రుగ్మత పూర్తిగ తొలగిపోయి తిరిగి యథాప్రకారమైన యారోగ్యము సేకూరగలదనియే నే నాశించుచున్నాను. కాని జాక్వర్లు నన్నిచట నక్కోబరునెల చివరవఱకు ననగా నవంబరునెల ప్రారంభమువఱకు నుండవలసినదని సలహా చెప్పుచున్నారు. కలెక్టరుగారు మహాదయతో వ్రాసినయుత్తరములో వారుకూడ నట్లే నవంబరునెలకుముందు పర్వతప్రదేశమునుండి దిగి క్రిందికిరాకూడదని నెలవిచ్చిరి. కావున నా యారోగ్యార్థమై నే నింకొక నెల, నెలపదునైదు రోజు లిచ్చటనే యుండిపోవలసియున్నది. ఇట్టి పరిస్థితులలో నీ దీనదాసుని కీ సంవత్సరము మాతాజీసాహిబావారి యనుగ్రహపూరితాజ్ఞలను పాలింప శక్యము గాకుండ నని విచారమగుచున్నది. అయినను మహాదయామయియగు మాతాజీసాహిబావారి కటాక్షము మూపైనుండినపుడు, మునుముం దిట్టిశుభసమయములందు జరిపించెడి పవిత్రోత్సవములలో మేము తప్పక పాల్గొని మా యాధ్యాత్మికక్షేమమును భద్రపఱచుకొనగల సావకాశములు గలుగుచుండుననుట విస్పష్టమే. మాతాజీ సాహిబావారు నామీద చూపిన యనుగ్రహమునకు బహుదీనత్వ

ముతో నా కృతజ్ఞతను దెల్పుకొనుచుంటిని. మాతాజీసాహిబావారి పాదపద్మములందు భేంటుగ రు. 500/-ల సర్పించుచున్నాను. సర్వసేమర్థ పరమపురుషులగు మహారాజసాహిబ్‌వారి భండారాసందర్శములో నీ మొత్తమును మాతాజీ సాహిబావారి యిష్టానుసారము ఖర్చుపఱచవచ్చునని నేను సవినయముగ వేడుకొనుచున్నాను. ఈ మొత్తమును నేను నాకుటుంబము వితర సత్సంగులును గలిసి పవిత్రపాదపద్మములవద్ద భేంటుగ సర్పణ చేసికొనుచున్నాము. పవిత్రపాదపద్మములవద్ద నేనును నాకుటుంబములో నందఱునుగూడ రాధాస్వామిస్మరణ పూర్వకప్రణామముల సర్పించుచున్నాము. అచ్చటి సత్సంగి సోదరీ సోదరుల కందఱును రాధాస్వామి.

ఇట్లు,
మీ అధమదాసుడు
కాంతప్రసాదస్వామి

సేత్ సుదర్శనసింగుగారు వ్రాసినలేఖ

హోమంగాబాదు
24-2-1913

పూజ్యప్రీయసోదరా,

మీ 10వ తేదీ యుత్తరములో జూపిన యనుగ్రహమునకు చాల ధన్యవాదములు, మఱిమఱి ధన్యవాదములు. మీరు మనియార్డగుచేసిన రు10/-లకు సంతకన్న నెక్కువ ధన్యవాదములు. తమ రా మొత్తమును పంపించుట వాస్తవముగ, తమకు మాయెడలగల మహానుగ్రహమును నూచించుచున్నది. ఈ మొత్తమును రాఖోపు మార్చి నెల 25వ తేదీన నాగ్రాలో జరిగించగల స్వామిజీమహారాజువారి “పక్కా” హోలీభండారాఖర్చుల నిమిత్తమై వెచ్చించదల్చుకొన్నాను (మార్చి 23 తేదీ “1 ధులేందీ” యైనది.) మీ రందుకు దయతో సమ్మతించెద రనుకొందును. తమకును తమ పూజనీయార్థాంగికిని, జ్వాలాప్రసాదుగారికిని, పిల్లలకును, మీతాలూకు సత్సంగినీ సత్సంగులందఱుకును నాయొక్కయు నాభార్యయొక్కయు హృదయపూర్వక మహాగౌరవోపేత రాధాస్వామి అభివందనములు.

ఇట్లు
అతి ప్రేమ పూర్వకముగ
సుదర్శన సింగుసేత్

సర్కార్ సాహబ్,

కాంతప్రసాద్ సిన్హాగారు యల్. యల్. బి.

వీడరు, మురార్ (పోస్టు). ఫాహాబాద్ జిల్లా, బీహార్ రాష్ట్రము,

97. కేంద్రీయ పాలక సమితి కార్యదర్శి గారి యుత్తరమునుండి కొంత భాగము గూడ నిచ్చట పొందుపఱచదగియున్నది.

పూజనీయ ప్రియ సర్కార్ సాహబ్ వారికి,

* * * *

IV. ఇతర తృణప్రియమైన యున్నిశాలువ (ఆల్ఫాన్) విషయములో. తమకు “అధికమనఃకేశము” గలిగించినందుకు నిజముగ నాకు చాల విచారముగ నున్నది.

దాని నొక మైత్రినూచకబహుమానముగ తమ కిచ్చెదమనియేగాని నాకు మతోక్షయద్వేష్య మెంతమాత్రమును లేదని తమకు నేను దృఢముగ చెప్పి చున్నాను. తమకు సత్సంగములోగల హోవాతో నీవిషయమున కెంత మాత్రమును సంబంధములేదు. నా యార్థిక శక్తికి మించనివస్తువును దేని వైనను, నా మిత్రులెవరైన నిష్టపడినపుడు, అట్టిమిత్రుని కిచ్చుట నాకొక వాడుక. క్రితము డిశంబరు నెలలో తమరు నాశాలువను జూచి యిష్టపడితిరని నే ననుకొంటిని. అది సరియో కాదో నేను చెప్పలేను. అంతకుముందు నే నా శాలువను ధరించి యుండనిచో తమరు దానిని స్వీకరించవలసినదిగ నే నప్పుడే పట్టుపట్టియుందును. అప్పటినుండియు నే నట్టి మతోక్షశాలువకొఱకై వెదకుచుండగ నిప్పటి కొకటి దొఱకినందున, తమ కది బహుమానముగ నీయవలయునని నాకు మహాభిలాషగ నుండెను. కాని మీకు “మనఃకేశము” గలిగించుటకన్న నీ యల్పబహుమానమును నేను వెనుకకుతీసికొనుటయేయుక్తము ఈ సందర్భములో నే నీక్రిందివిషయములను తమకు చెప్పగోరుదును:

(1) ఈ శాలువను కాశ్మీర్ మహారాజావారి ప్రైవేటు సెక్రటరీ (Private Secretary) గారు మహారాజావారి క్షాంతానానుండి పంపినందున, దీనిమీద నెగుమతిపన్ను వ్వగై రా పన్ను లెవ్వియు పడకపోవుటచే (ఆపన్నులు నూటికి రమారమి రు. 40/-లుండును) నేను దీనికొఱకై ఖర్చుపఱచినది తమ యంచరాకన్న చాలతక్కువ. మన యిరువురి యార్థికపరిస్థితుల వంటి పరిస్థితు

లలోనున్న స్నేహితులమధ్య నిట్టిబహుమాన మేమియు సంతయధికమూల్య మైనదిగ పరిగణింపబడదు.

(2) “నాతరపున” సత్సంగమునకు భేటు అనగా, మీరు దాని మూల్యమును చెల్లించినట్లే యగును. కావున, నందుకు నేను సమ్మతించుట సబబుకాదని నా యభిప్రాయము.

(3) నా జీవితములూ నేను నాస్నేహితులకింతకన్న సధికమూల్యముగల వస్తువులను బహుమానములుగ నిచ్చితిని గాని వారందఱును నాతో సమాన స్థితిలోనివారే. తమవిషయములో నేనాలోచించుకొనగా, నా ప్రస్తుతపరిస్థితి, పతితము, నీచము, గర్హము, పాపిష్టము, లజ్జాకరమునై యుండి తమ యుత్త మాధ్యాత్మికగాంభీర్యాన్నత్యములతో పోల్చిచూచుకొనినపుడు మఱింత కనిష్ఠముగ నాకే గోచరమగుచున్నది. కావున నా నైజస్వభావమునుగాని, నా చలచిత్తమునుగాని తృప్తిపఱచుకొనునిమిత్తము తమ దుస్తులగదిని, నా రోత బహుమానముచే నపవిత్రముజేయగోరుట న్యాయముకాదని నేను దెలిసికొంటిని.

రాధాస్వామిదయాళుడు నన్నీ లేఖలో తమపై కోపము చూపకుండ గను, నాకు వాస్తవమనోగతభావముగానివిషయ మొక్కమాటనుగూడ వ్రాయకుండగను నిరోధించుగాత. కావున,

(a) తమ రావస్తువును నాకు తిరిగి యిచ్చివేసినను, లేక,

(b) ఈ బహుమానమునకు పరిహారముగ నేదైన ప్రాయశ్చిత్తమును (ఈ పదము సరిగలేదు గాని, యింతకుమించి నాకు పదములు తోచుట లేదు) తమకు యుక్తమనియు మన యుభయులకు లాభకరమనియు తోచిన విధమున చేయించినను, లేక, (యిది చెప్పటకు నాకు గుండె జారిపోవుచున్నది)

(c) దాని ధర నా కిచ్చినను, నే నెంతమాత్రము బాధపడకుండ నుండవలసినవాడనే.

ఈ దీర్ఘప్రలాపమును వ్రాసినందుకు క్షమింపవేడెదను.

నేను వాస్తవముగ నా మనోగతభావములను సమగ్రముగ నిచ్చట పొందుపఱచితినిగాని వాని ప్రకటనమునకై యుపయోగించిన భాషనుగుఱిగించి కొంచెముగూడ నాలోచనసేయలేదు.

మఱిమఱి ఊమార్పణల వేడుకొనుచు సగౌరవహృదయపూర్వక
రాధాస్వామిఅభివందనములతో

తమ పతిత సాపిష్ఠ భూతపూర్వ సోదరుడు,
ప్రేమ శూన్యడైన ప్రేమప్రసాదు.

98. సర్కార్ సాహబ్ వారు “సార్వభౌమ” శబ్దమును వారి జీవితములో
చాలముందుగనే వ్రాసిరి. దానికి తరువాత కొన్ని సమయోచితమైనమార్పులు
చేసి కొత్త భాగములనుగూడ జేర్చినపిమ్మట తమ తదేఃసారస్వతప్రకటన
మైన “ప్రేమసమాచార” లో దానిని ప్రచురించిరి. ఈ సంచికలో రాధా
స్వామి మతముయొక్క తత్వబోధయును సిద్ధాంతములును సంగ్రహముగ
వివరించబడినవి. ఆ సంచికలోని “పరమగురు” అనెడి మహావ్యాసములో
సర్కార్ సాహబ్ వారు నిజధారయొక్క నిజధర్మములనుగుఱించి స్పష్టముగ
సంక్షిప్తరూపమున విశదీకరించిరి. ఆ నిజధార జీవులనందఱు నుద్ధరించునిమి
త్తమే ఆ పరమచైతన్యభండారమునుండి బయల్పడలి వచ్చినందున, నది జీవో
ద్ధారకార్యమును సంపూర్ణముగ నెఱవేర్చువఱకును తిరిగి తనభండారమునకు
మఱిలిపోనేరె దని గూడ వారు ప్రస్తుతముగ నసందిగ్ధరూపమున వక్కానించి
చెప్పిరి. కావున “సద్గురువు లేని మధ్యకాలము” (Interregnum) అను ప్రశ్నకు
సావకాశమే లేదు. సర్కార్ సాహబ్ వారికి శరీరప్రకృతి దుర్బలమగుటచేత
ను, దీర్ఘవ్యాధిమూలమునను, ఆరోగ్యములేమి చేతను, గ్రంథరచన సేయుట
కెక్కువవ్యవధి చిక్కలేదు. అయినను వారి లేఖలును, సత్సంగములో వారు
సెలవిచ్చిన ప్రవచనములును, అందుకు హస్తలిఖితసంగ్రహములను జాగ్రత్త
పెట్టుకొన్న సత్సంగులకు సజీవస్మారకచిహ్నములుగను పథప్రదర్శక దివ్య
జ్యోతిగను ఉన్నవి.

99. ఆ మహానిష్ఠదినమయిన 23-3-1913 తేదీ, నిర్వాణమునకు దారి దీ
సెను. ఆరోజున హోలీపండుగ యగుటచే మురారులో సత్సంగము మహానం
దముగ నమితతోభతో జరిపించబడెను చాలసేపటివఱకును పవిత్రశబ్దపారము
చేయుచుండిరి. ఆ మహోత్సవము తెల్లవాఱుజామున రెండుగంటలవఱకును
సాగుచుండెను. తెల్లవాఱుసరికి సర్కార్ సాహబ్ వారికి తీవ్రమగు జ్వరము
వచ్చెను. ఆ జ్వరము మధ్యమధ్య హెచ్చుతగ్గులతో నించుమించు 8 మాస
ములవఱకు నల్లేయుండెను. వేదవికాలములో సర్కార్ సాహబ్ వారు విశ్రాంతి

తిక్త మస్సూరీ వెళ్ళదలచిరి. కాని వారి నా యనారోగ్యస్థితిలో పర్వత ప్రాంతములకు వెళ్ళవలదని వారి తండ్రిగారు చాలనిర్బంధముచేసిరి. కట్టిన సామానులను ముమ్మాటు విప్పి ప్రయాణమును రద్దుచేసికొనిరి. ఎట్టకేలకు వారు తమతండ్రిగారిని తమరు మస్సూరీలో వేసవిగడపుట కంగీకరించులాగున యొప్పించగలిగిరి. సర్కార్ సాహబ్ వారు “మురారును మించిన పల్లెగాని, లక్ష్మీకన్న నుత్తమపట్టణముగాని, మస్సూరీకన్న నెక్కువ రమణీయదృశ్యము లతో నొప్పురు పర్వతముగాని లే” దనియనుచుండెడివారు. వారు జ్వరము తోను వ్రణముతోను బాధపడుచుండియుగూడ, మస్సూరీలో నున్నంతకాలము నుదయము సత్సంగమునకు వచ్చుట యెన్నడును మానలేదు. మస్సూరీలో నుండుటచే వారి యారోగ్యమేమియు బాగుపడలేదు. వారు తిరిగి 1913 సంవత్సరము అక్టోబరునెల చివరకు చాలయుద్ధతమైన జబ్బుస్థితిలో మురారునకు వచ్చివేసిరి.

100. మురారులో సర్కార్ సాహబ్ వారి పడకగదికి సరిగ ముందుగ నున్న విశాలగృహాంగణములో సత్సంగమున కేర్పాటుచేసిరి. వారు వచ్చిన కొన్నాళ్ళకు పవిత్రగ్రంథములనుండి యఖండశబ్దపాఠము చేయుట మొదలు పెట్టి 1913 డిసెంబరు 6వ తేదీవఱకు నల్ల విరామములేకుండ జరిగించిరి. సర్కార్ సాహబ్ వారికి చాల బలహీనముగ నుండుటచే వారు శబ్దపాఠమును తమ ప్రక్కమీదనేయుండి శ్రవణము జేసెడివారు. డిసెంబరు 6వ తేదీరాత్రి సర్కార్ సాహబ్ వారు సాహజ్జీమహారాజువారికొఱకును, సేన్ నిహాల్ చంద్ గారి కొఱకును కబురుపెట్టిరి. కాని సాహజ్జీమహారాజువా రా రాత్రి యంతయు తెల్లవాటుజామున 4 గంటలవఱకు నా గదిగుమ్మమున కవతలనే యుండియన్నను, వారికా కబురు-యెవరైనను దాని నందకుండజేసిరో, లేక నందజేయుటలో నాలస్యముజేసిరో, మతేమి జరిగెనో గాని-అందనేలేదు. సర్కార్ సాహబ్ వారు 7-12-1913 ఉదయము నుమారు 6గంటలకు తమ భౌతిక దేహమును విసర్జించిరి.

101. సర్కార్ సాహబ్ వారి ప్రధానోద్దేశ్యము సత్సంగమునంతను ఏకముఖముచేసి దృఢపఱచుటయే. స్వామిజీమహారాజువారు సత్సంగమును స్థాపించిరి హుజూర్ మహారాజువారు దానికి భావికాలములో నిరర్గళముగ పృథ్వికాసలు పెంపొందునట్లు ప్రోత్సహించిరి. మహారాజసాహబ్ వారు దాని

వ్యవస్థాపనను గుఱించియు పరిపాలనా విధానమును గుఱించియు శ్రద్ధవహించిరి. కాని యావ్యవస్థయంతయు తమ ప్రాముఖ్య ప్రాధాన్యముల విషయమై యధికచింతగల వ్యక్తులచే నావరింపబడిపోయెను. సర్కార్ సాహబ్ వారుచేసిన యుక్తియుపాయములచే నట్టి వ్యక్తులనుండి రాధాస్వామీసత్సంగము విమోచితమై సత్సంగసంస్థల నేర్పాటుచేయు శక్తిగల యొకమహావ్యవస్థగ నేర్పడెను. ఈ విషయములో మహారాజసాహబ్, సర్కార్ సాహబ్ వార్ల యుభయుల కాలములలోని పరిపాలనావిధానముల యుద్దేశ్య మించుమించుగనొకటే.

V—సాహజ్జీమహారాజువారు

దయాల్పాగు స్థాపకులు

(1881—1937)

1913 లో సెంట్ నెథరువుగ ప్రకటమయిరి.

వరమ పురుష పూరణధనీ హుజూర్ సాహస్రీ మహారాజువారు

వరమగురు హుజూర్ సాహస్రీమహారాజువారు అను నామముతో ప్రఖ్యాతిగాంచిన సర్ ఆనందసరూప్, (నైట్) వారు రాధాస్వామీ మతమున నైడవ సంత సద్గురువుగ విరాజిల్లిరి. వారు 1881వ సం॥రము ఆగస్టు 6వ తేదీ శుక్రవారమునాడు సూర్యోదయ సమయమున అంబాలా పట్టణమున కలాత్ మాజరీలో, మధ్యశ్రేణికి జేరిదిన అహలువాలియూ కుటుంబమున జన్మించిరి. ఆచుట్టుప్రక్కల నీ కుటుంబమువారు, అధికవారమార్ధిక చింతయు శ్రద్ధాభక్తులును గలవారుగ నెంచబడుచుండిరి. వారి పితామహులగు శ్రీ మాణిక్ చంద్ గారు ప్రభుత్వోద్యోగము జేసిరి. వారి తండ్రిగారు శ్రీ లాలా కిషన్ చంద్ గారు లోహపు సరకుల వ్యాపారము చేసెడివారు. వారు సహజధారీ ¹ శిక్కులును గురునానక్ వారి భక్తులును.

2. సాహస్రీమహారాజ్ వారి కిద్దఱన్నగార్లు, నిద్దఱు తమ్ములు నొకసోదరియును గలరు. వారి జ్యేష్ఠసోదరులు శ్రీ బ్రజబాసీలాల్ గారు బి. యే. యల్. యల్. బి. అంబాలా పట్టణములో న్యాయవాదిగ పనిజేసి, విదవ సభయొక్క కార్యనిర్వాహక వర్గములో న్యాయశాఖాసభ్యులుగ పనిచేసిరి వారి రెండవ యన్నగారు శ్రీ ద్వారకాబాసీగారు. టెలిగ్రాఫు సూపరింటెండెంటుగ (Telegraph Superintendent) పనిజేసి చాలించుకొన్న పిమ్మట, దయాల్పూర్ లో డైరెక్టరు ఆఫ్ ఇండస్ట్రీస్ గా (వస్తూత్పాదకపరిశ్రమల కధినియంతగ) పనిజేసిరి. వారితమ్ములలో, జ్యోతిస్వరూప్ గారు మధ్యప్రదేశములో పి. డబ్ల్యూ. డి.లో నుద్యోగము చేసిన పిమ్మట కంట్రాక్టరుగ పనిచేసిరి. శ్రీ హంసకు మారుగారు మధ్యప్రదేశములో పి. డబ్ల్యూ. డి.లో అసిస్టెంటు ఇంజనీరుగ పనిజేసి, పిమ్మట కొంతకాలము రాజబరారీలో సభవారి యరణ్యములకు మేనే

(1) సహజధారీ శిక్కులనగా శిక్కు మతగురువులందు విశ్వాసము గలిగి గురుగోవిందసింగుగారి కాలమున నేర్పాటు చేసిన 5 శిక్కుచిహ్నములు. అనగా. (1) కేశ (పొడుగు జుట్టు) (2) కడా (ముడుగులు) (3) కచ్చా (అంగీబట్టి) (4) కంఘా (దువ్వెన) (5) కృపాణ (ఖడ్గము) ముది నవలంబించుచుండినట్టి శిక్కులు

జరుగ పనిచేసి, ప్రస్తుతము కంట్రాక్టరుగ నున్నారు. వారి సోదరిగారి నామ ధేయము శ్రీమతి గోవిందకుమార్. ఆమెను సామాన్యముగ నందఱును 'బుఆజీ' యని పిలుచుచుండుదురు.

3. సాహజీమహారాజువారు చిన్నతనమునుండియు గంభీరప్రశాంత స్వభావము గలిగి యాలోచనాపరులయి యుండెడివారు వారు సాధారణముగ జన సామాన్యమునుండి వేటుగనుండుట కిష్టపడువారును, స్థిరచిత్తులును. పట్టుదల గలవారునై, బహిరంగమైన యాటలలో చాలతక్కువగ పాల్గొనెడువారు. వారిని 1886 సం॥రములో 5 సంవత్సరముల ప్రాయమున ప్రాథమిక పాఠశాలలోజేర్చిరి. వారు తమ దినచర్యలో(Diary)పాఠశాలలోని తమ ప్రథమానుభవమును గుఱించి వ్రాసిరి.

4. చిన్నతనమునుండియు సాహజీమహారాజువారికి ఏకాంతముగనుండుట యిష్టము. వారికి యీడువచ్చుచున్నకొలఁది యీ యేకాంతాసక్తి విపరీతముగ హెచ్చిపోవుచుండెను. వారు తమ కొవ్వజెప్పిన గృహకృత్యములను చక్కగఁ జేసినపిమ్మట నొంటరిగ నుండగోరెడువారు. కుటుంబములో నందఱును వారిని ప్రేమతో జూచుచు, వారి యభిప్రాయములను, ఉద్దేశ్యములను ఆదరముతో మన్నించెడివారు. వారు దయార్థ్రహృదయులగుటచే, బీదసాదలయెడల దయతోను బౌదార్యముతోను ప్రవర్తించుచు, వారలబాధలలోను, దుఃఖములలోను హృదయపూర్వకముగ పాల్గొనుచు తమ శక్తికొలఁది వారికి సహాయము చేసెడివారు వారు అంబాలా పట్టణపు మిషను హైస్కూలు (Mission High School) నుండి 1897వ సం॥రములో మెట్రిక్యులేషన్ పరీక్షలో నుత్తీర్ణులైరి. తరువాత వారు లాహోరునకు వెళ్ళి యచట డి. ఏ. వి. కాలేజీలో నింటర్మీడియటు క్లాసులో ప్రవేశించి, 1899 సం॥రములో నింటర్మీడియటు పరీక్షలో నుత్తీర్ణులైరి.

5. సాహజీమహారాజువారు డి. ఏ. వి. కాలేజీలో నున్నపుడు, ఆర్యసమాజముయొక్క ప్రభావములోనికి వచ్చిరి. డాక్టరు సర్ గోకులచందునారంగ్ గారును, గురుకులపాలకుడగు (Governor of gurukul) ప్రొఫెసర్ రామదేవుగారును వారికి సన్నిహిత సహచరులుగ నుండెడివారు. సాహజీమహారాజువారు సంస్కృతము చదువుటకై యెక్కువసమయమును వినియోగించుచు నాభాషలో ప్రవీణతనొందినపిదప, భగవత్సాక్షాత్కారము నొంద

వలయునను గోరికతో వేదములను ఉపనిషత్తులను పూర్ణశ్రద్ధతో నభ్యసించ
దొడఁగిరి. క్రమక్రమముగ వారి మనోబుద్ధులశక్తులు బాగుగవికసించి వారికి
ప్రాపంచికవ్యవహారములనుండి విరక్తియు నాధ్యాత్మికాభివృద్ధికొఱ కానక్రియు
వృద్ధిజెంది, నిరంతరము వా రంతరంగమున లీనమై యుండెడువారు.

6. వారు మెట్రిక్యులేషన్ పరీక్షలో నుత్తీర్ణులుగాకమునుపే, వారికి పంజా
బులో పోలీసుఇన్ స్పెక్టరుగారై న సర్దార్ బిషన్ సింగుగారి కొమార్తె శ్రీమతి
సోహన్ దేయిగారి నిచ్చి వివాహముజేసిరి. వారికి ప్రథమపుత్రుడు గలుగు
సరికి వారింకను కళాశాలలో విద్యార్థిగ నేయుండిరి. సాహజ్జీమహారాజువారికి
1901 సం॥రములో నుపదేశమైనపిమ్మట నీ పుత్రుడు చనిపోయెను.

7 వారు బి. ఏ. క్లాసు ప్రథమసంవత్సరములో చదువుకొనుచున్నప్పుడు
తమస్నేహితులగు శ్రీ బాలముకుందుగారితో గలిసి వేదములను జదువుకొను
టకై తమపెద్దల యనుమతి బడయకుండగను, వారికి తెలియకుండగను ౯వ
కళాశాలనువిడచి వెళ్ళిరి. వారిరువురును దక్షిణహిందూదేశస్థులకు ప్రసిద్ధ
యాత్రాస్థలమగు 'నాసిక్' కు వెళ్ళి యచ్చట నార్యసమాజమందిరములో
విద్యార్థులకు వేదాధ్యయనము నేర్పుచుండిన యొకసుప్రసిద్ధపండితునివద్ద ప్రవేశి
ంచిరి.

8. వీరిరువురు నిట్లాకస్మికముగ నదృశ్యమగుటచే వీరల బంధుమిత్రులు
గొంతకలవరపడిరి. కాని వీరు తరుణవయస్కులగుటచే నేదేని వినోదార్థమైన
ప్రయాణముపై వెళ్ళియుండవచ్చుననియనుకొని, వారువీరలకొఱకై కొంతకాల
మన్వేషణచేయలేదు కాని వారలవృత్తాంత మేమియు దెలియకుండ కొన్ని
నెలలు గడచిన పిమ్మట నాబంధుమిత్రులు సహజముగ నత్యాచురులై వారల
కొఱకు వార్తావత్రికలలో ప్రకటనలుచేసి, యనేకవిధముల నన్వేషణచేసిరి.
కాని ప్రయోజనము లేకపోయెను. ఆట మాసము లయినపిదప సాహజ్జీమహా
రాజువారివద్దనుండి వారి యింటి కొకయు త్తరము వచ్చెను. వారాయుత్తర
ములో తాము బొంబాయిలోనున్నట్లు దెలియజేసి, యచ్చట తామిరువురును
జేయుచున్న యుద్యమమును గుఱించియు, తమ క్రియా కలాపమును గుఱిం
చియు, వివరములువ్రాసి, మఱికొంతకాల మచ్చట నేయుండిపోవుట కనుమ
తని కోరిరి ఈ వార్త తెలిసి యింటిలోనందఱును సంతసించిరిగాని, వారి
మామగారై న సర్దార్ బిషన్ సింగుగారి కంతనులువుగ తృప్తిగలుగలేదు. అం

దుచే నాయన శ్రీ బ్రజబాసీలాలుగారితో గలిసి బొంబాయి వెళ్ళి సాహజీ మహారాజు వారి నింటికి తీసికొనివచ్చిరి. అందఱును సంతసించిరి. సాహజీ మహారాజువారి నట్లు చేసితిరేమని యెవ్వరు నడుగలేదు. వాస్తవముగ నందఱుకును వేదాధ్యయనము నాధ్యాత్మికవిషయవిమర్శయును ప్రశంసనీయకృత్యముల నియే యనిపించుటచే నా విషయములో నెక్కువజోక్యము కలుగజేసికొనిన యెడల వారు బొత్తిగ వ్యతిరేకమైపోవుదురని భయపడి వారందఱు నూరకుండిరి.

9. ఆఱుమాసములు కాలేజీకి వెళ్ళకపోవుటచే వారికి కళాశాలలో చదువు వెనుకబడిపోయెను. మఱల చదువుటకుగూడ వారికిష్టములేకుండెను. కుటుంబములోని యాచారప్రకారము వారికి పనిపాటలులేకుండ నూరకక్పూరుండుటకు నిష్టములేదు. అందుచే వారు లాహోరులో నుత్తరాపర (N. W Railway) రైల్వేలో, ఎగ్జామినర్ ఆఫ్ అకౌంట్సు ఆఫీసు (Examiner of Accounts Office)లో, నప్పట్లో నుద్యోగముచేయుచున్న తమ పెద్దన్నగారు శ్రీ బ్రజబాసీలాలుగారి సహాయముతో అప్రెంటిస్ (Apprentice)గా పనిలోజేరిరి. కొంతకాలమైనపిదప వారాపనినిమానివేసి లాహోరులో పోష్టు మాస్టరుజనరల్ గారిఆఫీసులో ప్రవేశించిరి. కొన్నిమాసములు ప్రియిన్సిపాల్ పిదప తెలిగ్రాఫీలో ప్రారంభికపరీక్షలో నుత్తీర్ణులై, వారి రెండవయన్నగారు ద్వారకాబాసీగారిసహాయముతో తెలిగ్రాఫీడిపార్టుమెంటులో నుద్యోగమును సంపాదించిరి.

10. వారా కాలములో తమయుద్యోగకృత్యములనన్నిటిని నిర్వర్తించిన పిదప మిగిలినసమయమంతయు పరమార్థగ్రంథములను శ్రద్ధగాచదువుచుండిరి. వారుపనిషత్తులను భగవద్గీతను, శాస్త్రములను ట్యుల్జుముగ చదివిరిగాని జీవితాదర్శమును సాధించలేకపోయితిమనుచింత వారికప్టేయుండిపోయెను. కేవలము మతగ్రంథములను చదివినమాత్రమున భగవద్దర్శనము చేకూరజాలదని వారికి త్వరలోనే బోధపడినందున వారు పరిపూర్ణసద్గురువుకొఱకై యన్వేషింపదొడంగిరి. మహాత్ములు, ఘోరీరులు మొదలగువారి వ్రాసినను వచ్చినట్లు తెలియగనే వారట్టివారిని వెళ్ళికలిసికొనుచుండిరిగాని తమకోరిక చరితార్థముగా కుండెను.

11 1981 సం॥రములో బ్రిటిష్ వార్తాపత్రికాసంపాదకుడైన పాల్ బ్రంటన్ దొరగారు దయాల్ బాగు వచ్చినపుడు, ఆయనతో సాహజ్జీమహారాజువారు చేసిన సంభాషణ, యీసందర్భమున చాలరుచికరముగ నుండగలదుగావున, నీక్రింద పొందుపఱచుటయైనది:-

సాహజ్జీమహారాజ్ వారు:- సద్గురువు తప్పనిసరిగ నవసరము. ఆధ్యాత్మికప్రపంచములో కేవలస్వశక్తిచే సాధించుటయనునది యసంభవము.

పాల్ బ్రంటన్ :- మీ కట్టిపురుషుని యవసరము గలిగెనా?

సాహజ్జీమహారాజ్ :- నిస్సందేహముగ, వాస్తవమైన సద్గురువుకొఱకై నేను 14 సంవత్సరములు అన్వేషణజేసినపిదపనే వారు నాకు లభించిరి.

పాల్ బ్రంటన్ : పదునాలుగుసంవత్సరములే! మీ యాయువులో నైదవ భాగము! అంత యవసరమున్నదా?

సాహజ్జీమహారాజ్ : సద్గురువు నన్వేషించుటలో నిరుపదియేండ్లు గడచిపోయినను అది వ్యర్థకాలక్షేపమెన్నటికిని గావేరదు నాకు విశ్వాసము కుదిరినవఱకును నేనుగూడ మీయంత సంశయాత్మకుడనే. ఆధ్యాత్మికప్రకాశమునకు త్రోవజూపగల సద్గురువుకొఱకై నేను చాలయన్వేషణప్రయత్నములు జేసి విఫలుడనై చివరకు నిరాశజెందితిని. అపుడు నేను చిన్నవాడనేగాని సత్యవస్తువును దెలిసికొనితీరవలయు నను నభిలాషచే పూర్తిగపిచ్చియై తి నట్లయిపోయితిని సత్యవస్తువున్నయెడల నాకు జూపవలయునని చెట్లను పచ్చి లేగసవును, ఆకాశమునుగూడ పార్థించితిని. నే నాధ్యాత్మికప్రకాశము కొఱకై తలవంచుకొని చంటిబిడ్డవలె వెక్కి వెక్కియేడ్చితిని. చివర కొకనా జాబాధ నెంతమాత్రము సహించలేక, నా కాదివ్యశక్తి కొంతప్రకాశము నీ యనిచో నే నభోజనముచేసి మరణించవలయునని నిశ్చయించుకొంటిని. అప్పుడు నేను మతేపనియుగూడ జేయలేకుంటిని. మఱురాడురాత్రి నే నొకచక్కనికల గంటిని. నాకొకమహాపురుషుడు ఆస్వప్నములో స్పష్టముగ నగుపించి తామే సద్గురువునని తెలియజెప్పిరి. నేను వారి చిరునామా నడిగితిని. వారు “అలహా బాద్! నాపూర్తిచిరునామా నీ కిఱకపై తెలియగల” డని సమాధానమిచ్చిరి.

12. సాహజ్జీమహారాజువారి రెండవయస్సుగారైన ద్వారకాబాసీగా రం తకుముందే రాధాస్వామీమతమున జేరిరి, కానికుటుంబమందెవరికిని వారు సత్సంగి యనిదెలియదు. సాహజ్జీమహారాజువారు తమ స్వప్నమును గుఱించి

ఆయనకు ప్రాసంగికముగజెప్పి, సలహానుకూలంగా, శ్రీద్వారకాబాసీగారు లోనికిపోయి తమ పెట్టిలోనుండి యొకసాంఘికఛాయాచిత్రమును (Group Photo graph) తీసికొనివచ్చి వారికి చూపించి అందులో తమస్వప్నములో దర్శనమిచ్చిన మహాపురుషుని గుర్తించగలరాయని వారి నడిగిరి. వెంటనే సాహజ్జీమహారాజువారు ఆఫోటోలో మధ్యనున్న మహాపురుషుని చూపించి వారే తమకు స్వప్నములో దర్శనమిచ్చిరని సెలవిచ్చిరి. అప్పుడు ద్వారకా బాసీగారు, ఆఫోటో తమసద్గురువైన మహారాజ్ సాహజ్ వారి దనిచెప్పి వారు అలహాబాదులోనే యుండుచుండిరని తెలియజేసిరి. సాహజ్జీమహారాజువారు పదేళ్ళముకొంతకు మహారాజసాహజ్ వారికి దరఖాస్తుపెట్టుచు నందులో తమ స్వప్నమునుగుఱించి యుదహరించిరి. మహారాజ్ సాహజ్ వారు లాహోరు వాస్తవ్యులైన లాల్ చంద్ సూరిగారిని సాహజ్జీమహారాజువారికి స్మరణ ధ్యాన యుక్తుల నుపదేశమిమ్మని యాజ్ఞాపించిరి. సాహజ్జీమహారాజువా రీవిధముగ 1901 సం॥రములో నుపదేశమునొంది యాధ్యాత్మికసాధనల నభ్యసించు దొడగిరి.

13. సాహజ్జీమహారాజువారు రచించిన యీక్రింది రెండుశబ్దములలో వారు పదేశమునొందకపూర్వము తమస్థితినిగుఱించియు నుపదేశమునొందినపిదప తమస్థితినిగుఱించియు వర్ణించిరి.

(a) సతగురు మేరే పియారే ధుర్ ఘర్ నే చల్ కే ఆయే

(ప్రేమవిలాస్ - 6వ శబ్దము)

అర్థము: నా ప్రీయతములైన సద్గురువు తమ మూలధామమును వీడి పృథ్విలోనికి దిగి వచ్చిరి.

(b) మిలే మోహిః రాధాస్వామీ ప్యారే, సరాహూః భాగ క్యా అపనా

(ప్రేమవిలాస్ 47వ శబ్దము)

అర్థము:- ప్రీయతములైన రాధాస్వామీదయాళుని సంయోగము నాకు లభించినది. నా మహాభాగ్యమును నే నేమని కొనియాడుకొందును!

14. ఉపదేశము తీసికొనినపిదప సాహజ్జీమహారాజువారు లాహోరులో నుండిరి. అప్పుడే వారి మొదటికుమారుడు చనిపోయెను ఆ పిల్లవానిస్థితి చాలప్రమాదావస్థలోనున్నపుడు సాహజ్జీమహారాజువారు, వారి కుటుంబము వారందఱి తోపాటా పిల్లవాడున్నగదిలో కూర్చుండియుండిరి. ఒక భీకరా

కారముగల స్త్రీ ఆ పిల్లవానివద్దకు వచ్చి చేతులు చాచినట్లు సాహజీమహారాజువారి కగుపడెను. కాని, వెంటనే మహారాజ్ సాహబ్ వారు వచ్చినట్లును ఆయాఁడుమనిషి మాయమైపోయినట్లును గనిపించినందున సాహజీమహారాజు వా రాశ్చర్యముతో బిగ్గరిగ నఱచిరి. అపిల్లవాడుగూడ నప్పడే ప్రాణములను విడిచినందున కుటుంబములో వారందఱును సాహజీమహారాజువారు పిల్లవానిమరిణము మూలమున విచారించిరని పొరబడిరి.

మ హా రా జ సా హ బ్ వా రి కా ల ము న

15. సాహజీమహారాజువారికి, మహారాజసాహబ్ వారి మానవస్వరూప దర్శనము నొందుసౌభాగ్యము మొట్టమొదట 1903 సం॥రములో నాగ్గోలో లభించెను. అది యొక భండా రాసమయము. అప్పుడు సాహజీమహారాజు వారు 3, 4 దినములచ్ఛట సత్సంగముచేసికొనుచు నుండిరి 1904 సంవత్సరము లో నెలరోజులు సెలవుపెట్టి అలహాబాదులో 25 దినములు మహారాజసాహబ్ వారితో సత్సంగము చేసికొని తిరిగి ఆ సంవత్సరము క్రిస్మస్ సెలవులలో నాగ్గోలో వారిసత్సంగమును జేసికొనిరి. అటుతరువాత 6 మాసములవఱకును వారికి మహారాజ్ సాహబ్ వారిదర్శనములభించలేదు. అప్పుడుసాహజీమహారాజువారు అలహాబాదు టెలిగ్రాఫ్ ఆఫీసునకు బదిలీ చేయుమనిగోరుచు నొకదరఖాస్తు పెట్టుకొనిరి. కాని వారిని సాట్నా ఆఫీసునకు మార్పుచేసిరి. వారచ్చట ప్రవేశించిరి గాని యాంతర్యమున చాల బాధపడిరి. మహారాజ్ సాహబ్ వారప్పుడు సాహజీమహారాజువారికి స్వప్నములో దర్శనమిచ్చి వారిని అలహాబాదు మార్పుట కేర్పాట్లయినవని సెలవిచ్చిరి. ఆ స్వప్నమువచ్చిన మూడవరోజు ననే సాహజీమహారాజువారికి అలహాబాదు బదిలీ చేసిన ట్లుత్తరువువచ్చెను. ఇవిధముగ సాహజీమహారాజువారికి సత్సంగములో నుండుటకు సావకాశము లభించెను. అలహాబాదులో నున్నపుడు, వారు నియమముగ సత్సంగమునకు వెళ్ళుచు ఆఫీసునకు నిర్ణీతమయిన కాలముగాక మిగిలిన సమయమునంతను సద్గురుసాన్నిధ్యముననే గడిపెడివారు. వారి కాంతర్యమున వెవ్వేటూర్వలో కములకు సంబంధించిన బ్రహ్మానందదాయకమగు ననుభవములు గలుగుచు మహారాజసాహబ్ వారి పవిత్రచరిణకమలములందు భక్తిప్రేమలు దినదినాభివృద్ధి నొందుచుండెను. తరువాత 1906 సంవత్సరములో మహారాజసాహబ్ వారికి జబ్బుచేసి వారు అక్టోబరు 12 వ తేదీని సింధుదేశపర్యటనమునకై

బయలుదేటిరి. సాహజ్జీమహారాజువారు వారితో నా పర్యటనములో వెళ్ళి లేకపోయిరి. సింధుదేశమునుండి తిరిగి వచ్చినతరువాత మహారాజసాహబ్ వారు సెలవుపెట్టి 1907 సం॥రము ప్రారంభములో తమనివాసమును వారాణసికి మార్చిరి. సాహజ్జీమహారాజువారు అలహాబాదులోనే యుండిపోయిరి గాని సాధ్యమైనంత తఱచుగ వారాణసికి వెళ్ళుచుండెడివారు. “డిస్కం రెస్ట్ ఆన్ రాధాస్వామి ఫేత్” అనుగ్రంథమును చెప్పివ్రాయించుచున్న రోజులలో మహారాజసాహబ్ వారొకనాడు సాహజ్జీమహారాజువారిని తమగదిలోనికి తీసికొనివెళ్లి ప్రత్యేకప్రసాదము నిచ్చిరి. ఈవిశేషప్రసాదమును గుఱించియే సాహజ్జీమహారాజువారు పై 13 వ పేరాగ్రాఫ్ లో (a) గుర్తుగ నుదహరించిన శబ్దములో సూచనజేసిరి. అందుకుసంబంధించిన చరణములీక్రింద పొందుపఱచబడినవి -

ఫిర్ ఐసీ మాజ ధారీ, గహరీ దయా బిచారీ

యోహీ బహనా కర కీ ఖుద్ ఘర్ పై అపనే లాయే

అర్థము:- ఆప్పడు వారు నాయందు మహానుగ్రహము జూపిరి. ఏదో మిషపై నన్ను వారి సొంతగదిలోనికి పిలుచుకొని వెళ్ళిరి.”

సాహజ్జీమహారాజువారు 1907 సం॥రము సెప్టెంబరునెల నాల్గవవారములో సెలవుపెట్టి వారాణసి వెళ్ళినపుడు వారికి మహారాజసాహబ్ వారి దర్శనము కడపటిసారి లభించెను.

సాహజ్జీమహారాజువారు వారాణసిలో నున్నకాలము

16. ఇంతలో వారాణసికి మార్పుచేయించుకొనుటకై సాహజ్జీమహారాజువారు చేసినయత్నములు సఫలమైనందున వారు 1907 సం॥రము అక్టోబరు 31వ తేదీన అలహాబాదులో నుద్యోగమునుండి విడుదలనొంది, వారాణసికి వెళ్ళిరి. సాహజ్జీమహారాజువారు వారాణసికి వెళ్ళుసరికి, మహారాజసాహబ్ వారు సత్సంగమునకు వచ్చుట మానివేసిరి. కాబట్టి సాహజ్జీమహారాజువారికి తిరిగి వారి దర్శనము జేసికొనుసావకాశము లభించనేలేదు. మహారాజసాహబ్ వారు 1907 సం॥రము అక్టోబరు 12వ తేదీన గుప్తమైరి.

17. తర్వాత సతిత్వరితముగ నే, సాహజ్జీమహారాజువారికి ఘోషపురము వెళ్ళుమని యాంతర్యమున విస్పష్టదేశములు లభించెను. వారాణసిలో నున్న

పుడు సాహజ్జీమహారాజువారికి అచ్చటి చిన్నచిన్న వీధులు సందులు గూడ చిరపరిచితమైనట్లు జ్ఞాపకము వచ్చుచుండెను. తా మదివఱలో కబీరువారి రూపమున వారాణసిలో నుంటిమని, సాహజ్జీమహారాజువారు 1913 సం॥ రములో సద్గురువుగ ప్రకటమైనపిదప, నొకసారి సెలవిచ్చిరి.

18. పరమగురు మహారాజసాహబ్ వారు గుప్తమైనపిదప సత్సంగ కేంద్ర స్థానము రాధాస్వామిమతములో నాల్గవ సంతసద్గురువైన సర్కార్ సాహబ్ వారి నివాసస్థానమగు ఘాజిపురమునకు మాతెను. సాహజ్జీమహారాజువారు ప్రతిశనివారము ఘాజిపురము వెళ్ళి, ఆదివార మచట సత్సంగముకొఱకై యాగి సోమవారము తమ యుద్యోగము చేసికొనుటకు తిరిగి వారాణసికి వచ్చుచుండెడివారు. అటులనే సెలవుదినము లన్నియు వారు ఘాజిపురముననే గడిపెడివారు. అదిగాక వారు విగతసమయములలోగూడ వీలైనపుడెల్ల సెలవుపెట్టి ఘాజిపురమునకు వెళ్ళి యచ్చటనే యుండెడివారు. సద్గురువునెడ వారిభక్తి విశ్వాసములును నిస్వార్థసేవాభావమును, ఆధ్యాత్మికసాధనల సభ్య సింఘటలో నిరంతరమగ్నతయు నాదర్శప్రాయములుగ నుండెడివి.

19. సాహజ్జీమహారాజువారు వారాణసిలో నున్నపుడు సర్కార్ సాహబ్ వారొకసారి యెచ్చటికో వారాణసిమీదుగ ప్రయాణముచేసిరి. సాహజ్జీమహారాజువారు సర్కార్ సాహబ్ వారికొక మంచిపాలు తీసికొని స్టేషనుకు వెళ్ళిరి. కాని శ్రీ జ్వాలాప్రసాద్ గారా పాలను సర్కార్ సాహబ్ వారి నిమిత్తమై తీసికొనుటకు నిరాకరించిరి. పిమ్మట సర్కార్ సాహబ్ వారు తేనీరు కావలెనని యడుగగా పనివాడు తేనీరు సిద్ధముచేయుట కాయత్నపడెను గాని యదివఱలో దెచ్చియుంచినపాలు తోడుకొనిపోయి స్టేషనులో వేతే పాలు దొఱకనందున, సాహజ్జీమహారాజువారు తెచ్చినపాలనే తీసికొని సర్కార్ సాహబ్ వారికి తేనీరును సిద్ధముచేయుట జరిగెను. సర్కార్ సాహబ్ వారికి తేనీరు నిచ్చుటకు పాత్రగూడ నేకారణముచేతనో లభ్యముకాలేదు. ఒక క్రొత్త తేనీటిపాత్రలగణమును (Tea Set) గూడ సాహజ్జీమహారాజువారు తీసికొనివచ్చినందున, నాసెట్టు (Set)తో సర్కార్ సాహబ్ వారికి తేనీరు నిచ్చిరి. సర్కార్ సాహబ్ వారపుడు చాలసంతసించిరి.

20. సర్కార్ సాహబ్ వారొకవేసవిలో మురారులో తమయెలదోటలో సత్సంగము జరుపుచుండెడివారు. ఒకనెలలో సాహజ్జీమహారాజువారి కెక్కు

వగ నాఫీసుపని యుండుటచే, వారు వరుసగ మూడాదివారములు సత్సంగము నకు వెళ్ళలేకపోయిరి. పూర్తిగ నొకమాసము గతించినపిదప వారు సత్సంగమునకు వెళ్ళగా సర్కారుసాహబ్ వారు సెలవెన్నాళ్ళున్నదని సాహజీమహారాజువారిని ప్రశ్నించి, ఒక్కరోజుమాత్రమే యున్నదని వారు సమాధానము జెప్పినమీదట నా యొకదినము సత్సంగ మొకనెలకు సమానమని సెలవిచ్చిరి. సత్సంగులు సత్సంగము ప్రారంభించకముందు ఆరోజులలో సర్కార్ సాహబ్ వారి సమక్షమున నొకయరగంటసే పాధ్యాత్మికసాధన జేయుట మామూలుగ నుండెను. కాని యారోజున పాధ్యాత్మికసాధనలకు వ్యవధి నీయకనే సర్కార్ సాహబ్ వారు వెంటనే సత్సంగమును ప్రారంభించు మని యానతినిచ్చిరి.

21. మఱొకసారి, 1901 సంవత్సరములో సాహజీమహారాజువారి కువదేశమిచ్చిన శ్రీ లాల్చంద్ సూరిగారు “డిస్కోర్సెస్ ఆన్ రాధాస్వామి ఫేత్” (Discourses on Radhasoami Faith) అను గ్రంథములో కొన్నిచోట్ల సత్సంగుల కవగాహన యగుటలేదని సర్కార్ సాహబ్ వారితో చెప్పగా సర్కార్ సాహబ్ వారు సాహజీమహారాజువారి భాగములకు బాగుగ నర్థముజెప్పగలరని చెప్పి, వారి నడిగితెలిసికొనుమని యాయన కానతినిచ్చిరి.

22. సాహజీమహారాజువారు వచ్చువఱకు, ముఖ్యమైన కాగితముల నుత్తరువులకొఱకై తమవద్ద నుంచవలదనియు, సాహజీమహారాజువారు వచ్చినతరువాత నాకాగితములను వారికిచూపించి, వారికి తోచిన మార్పుల నందు జేసిన తర్వాతనే, తమవద్దకు తీసికొని రావలసినదనియు సర్కార్ సాహబ్ వారిరోజులలోనే యాజ్ఞాపించిరి. ఆ యాజ్ఞానుసారము ఆఫీసులో పనిచేయువారు, ప్రతివారమును సాహజీమహారాజువారు వారాణసినుండి వచ్చువఱకు, సర్కార్ సాహబ్ వారియెదుట కాగితముల నుత్తరువులకొఱకై పెట్టకుండ కనిపెట్టుకొని యుండెడివారు.

23. 1912 సం॥రములో సాహజీమహారాజువారికి వారాణసినుండి యాగ్రాకు బదిలీయైనది. వారి కాగ్రాలో నుద్వోగములో జేరుటకు పది దినములు గడుపున్నందున, నా గడువుకాలములో వారు మురారునకు వెళ్ళిరి. వారు మహాఖిన్నులై యున్నందున తమభేదమును సర్కార్ సాహబ్ వారికి విన్నవించుకొని కటాక్షమునకై ప్రార్థింపఁదలఁచిరి. కాని యారోజులలో సర్కార్ సాహబ్ వారి

కాఠోగ్యము బాగుండనందున సాహస్త్రిమహారాజువారు తమస్వవిషయమును వారి కా సమయములో విన్నవించుకొనుట యుక్తముకాదని భావించి యూర కుండిరి. అయినను రెండుదినముల తరువాత వారి కా సావకాశ మియబ డెను. అప్పుడు సాహస్త్రిమహారాజువారు ఖన్నమనస్కులైయుండి, సర్కార్ సాహబ్ వారితో మాట్లాడుటకు యోచించుచుండగ నే, సర్కార్ సాహబ్ వారు, “అయితే మీ కాగ్రా బదిలీయైనదా?” యని యుత్సాహసంతోష ములతోఁ బలికిరి. కంటనీరు వెట్టి సాహస్త్రిమహారాజువారు, “చిత్తము, హ జూర్, నా కాగ్రా బదిలీయైన”దని సమాధానముజెప్పిరి. సర్కార్ సాహబ్ వారు, “మీ రేల కంట తడిఁబెట్టెదరు?” అని ప్రశ్నించి, మఱల, “ముందు మీరు వెళ్ళుడు. నేను మీ వెనువెంటనే వచ్చెద”నని నుడివిరి. సాహస్త్రిమహారాజువారు, “హుజూరువా రేసందర్భమున నాగ్రా దయచేయఁదలఁచిరి?” అని యానందభరితులై ప్రశ్నించిరి. “ఆగ్రావద్ద సత్సంగకేంద్ర మేర్పాటు చేయవలసియున్నది. మిమ్ము నందులకే ముందుగ సచ్చటకుఁ బంపుచుంటి” మని వారు సమాధానముజెప్పిరి. సాహస్త్రిమహారాజువారు మహాఘర్మత వ్ర మైనపిదప సేదదీర్చు చన్నిటిస్నానము జేసిన ట్లానందభరితులైరి. సాహస్త్రిమహారాజువారి కింకనువివరముల నడిగి తెలిసికొనవలెనని కుతూహలముగ నుండెను. ఇంతలో సర్కార్ సాహబ్ వారే, “ఇప్పుడిక మే మాగ్రాలోనే స్థాయిగ నుం డెదము. సత్సంగసంఘము ముందంజ వేయవలసిన తరుణ మాసన్నమైనది. సత్సంగులపిల్లలకై యచ్చట నొక కళాశాలను స్థాపించెదము. ‘ప్రేమసమా చార్’ను ఒకవారపత్రికగ ప్రచురింపఁదలఁచితిమి. దానికి మీరు సహాయ సంపాదకులుగనుండి పనిచేయవలసియుండును. మీ రుద్యోగమును వదిలి యీ పనిని నిర్వహించగలరా?” యని ప్రశ్నించిరి. సాహస్త్రిమహారాజువారు, “ఎప్పుడు కావలెనన్న నప్పుడే నిస్సంశయముగ నుద్యోగమును వదిలివేసెద” నని సమాధానము నిచ్చిరి. సర్కార్ సాహబ్ వారపుడు తమచరణము నివ్వగ సాహస్త్రిమహారాజువా రాచరణమును తమసిరమునఁ బెట్టుకొనిరి.

24. అప్పుడు సాహస్త్రిమహారాజువారు ఆగ్రా వెళ్ళి యచ్చట కొంతకాల మున్నతరువాత సర్కార్ సాహబ్ వారివద్దనుండి సత్సంగమునకు తగిన స్థలమొ కటి ఆగ్రాలో చూడవలసినదని వారికి కబురువచ్చెను. సాహస్త్రిమహారాజువా రచ్చట సత్సంగి సోదరుల సహాయముతో, తగినస్థలమునకై యన్వేషణజేసిరి.

25. సాహస్రీమహారాజువారు వారాణసిలో నున్న కాలములో, ఒకహోలీకి వారు 8 రోజులు సెలవుపెట్టి సత్సంగమునకై వెళ్ళదలచిరి. కాని వారి పై యధికారి అందునిమిత్తమై సెలవిచ్చుట కియ్యకొనలేదు. సాహస్రీమహారాజు వారు ఆయనతో నొకటి రెండుసార్లు చెప్పకొనిరిగాని ఆయన పట్టువిడువలేదు. అందుచే సాహస్రీమహారాజువారికి చాలబాధగలిగెను. ఆ పైయధికారి యింటికిపోవుసరికి తన యేకైకసంతతి చాలజబ్బుస్థితిలో నుండుటచే తనభార్య యేడ్చుచుండెను. అప్పు డాయనకు తనతప్పిద మవగాహనకు వచ్చి, సాహస్రీ మహారాజువారిని పిలిచి వారికి సెలవిచ్చి, రైలుకు పోవుటకు వ్యవధి తక్కువగనుండుటచే తన బంట్రాతును బంపి, బాంగా తెప్పించి సాహస్రీమహారాజు వారిని సకాలములో స్టేషనుకు జేరుకొనునట్లు చేసిరి.

26. ఒకసారి సాహస్రీమహారాజువా రాధ్యాత్మికసాధన సభ్యునిచుచు పూర్తిగ తన్మయులై యుండినపుడు, ధగధగాయమానముగ ప్రకాశించుచున్న నీలిరంగు కిరణపుంజము హఠాత్తుగ క్రిందికిప్రసరించి వెంటనే పిడుగునలె నొక పెద్దధ్వనిగూడనయి శ్రీకృష్ణుడు ఖడ్గహస్తుడై యాకాంతికిరణపుంజమునుబట్టి దిగివచ్చి సాహస్రీమహారాజువారియెదుట నిలచెను. శ్రీకృష్ణుడు తానెవరో ముందుగ జెప్పి, సాహస్రీమహారాజువారిని పైకితనవైపునకుచూడుమని, వారేమి కోరిన సద్దానినిచ్చుటకై సిద్ధముగనుంటినని చెప్పెను. కాని సాహస్రీమహారాజువారు పైకి చూచుటకు నిరాకరించి తమకేమియు నక్కఱలేదని చెప్పి, సర్కారుసాహబ్ వారు తమప్రభువనియు వారినితప్పించి మఱొకరివైపునకు తాము కన్నెత్తిచూడమనియు సెలవిచ్చిరి. సర్కార్ సాహబ్ వారి నామము చెవినివడినంతనే శ్రీకృష్ణుడు మాయమైపోయెను.

27. 1913 సం॥రములో వేసవికాలముతరువాత సర్కార్ సాహబ్ వారు మస్సూరీనుండి తిరిగివచ్చినపుడు వారు వారాణసిలోదిగి. మహారాజసాహబ్ వారి పవిత్రసమాధివద్ద సత్సంగముఁజేసిరి. అప్పటికి సాహస్రీమహారాజువారికి మఱల వారాణసి బదిలీ యైపోయియుండుటచే, వారప్పుడచ్చటనే యుండిరి. సత్సంగానంతరము సత్సంగులందఱకును బూందీలడ్లుండలను ప్రసాదముగ నిచ్చిరి. సాహస్రీమహారాజువారు ప్రసాదము తీసికొనుటకు వెళ్ళగా సర్కార్ సాహబ్ వారు,

దేఖో శ్రీరాజే గో బిఖర్ నే న దేనా

అర్థము: “బూందీ విడిపోకుండ జూడుమునుమీ” యనిచెప్పిరి. అప్పు

డెవ్వరికి నా మాటలోని గుఱుధార్థము బోధపడలేదు. సర్కార్ సాహబ్ వారు గుప్తమైనవిదవ నండటకును జ్ఞానోదయమై సత్సంగము వీలికలై పోకుండగ జాగ్రత్తగ కనిపెట్టచుండుమని యా వాక్యముచే సర్కార్ సాహబ్ వారు సాహజ్జీమహారాజువారి కానతినిచ్చిరని యవగాహనయ్యెను. సాహజ్జీమహారాజువారు సద్గురువుగ ప్రకటమగుటలో మిగతసద్గురువులవలెగాక వేటువధి నవలంబించినది బహుశా యిందువలననే గాబోలు.

సంతే సద్గురువుగనున్న కాలము

28 సర్కార్ సాహబ్ వారు గుప్తమగుటకు కొన్నిదినములుముందు, సాహజ్జీమహారాజువారు రమారిమి రెండుమాసములు సెలవుపెట్టి మురారులో వచ్చియుండిరి. అందుచే సాహజ్జీమహారాజువారికి సర్కార్ సాహబ్ వారి చివర రోజులలో కొన్నాళ్ళు నిరంతరము వారిదగ్గట నుండు సావకాశము చిక్కెను. ఆరోజులలో సర్కార్ సాహబ్ వారి యుత్తరప్రత్యుత్తరముల నన్నిటిని సాహజ్జీమహారాజువారే వ్రాయుచు, మిగిలిన ఆఫీసుపనులన్నిటినిగూడ చూచుచుండెడివారు. నిర్యాణమునకు ముందురాత్రి, సర్కార్ సాహబ్ వారు వారికొఱకై కబురుపెట్టిరి. కాని యాకబురు సాహజ్జీమహారాజువారి కంద లేదు. అయినను సేత్ నిహాల్ చందుగారితోగూడ సాహజ్జీమహారాజువారు వెళ్ళి యారాత్రియంతయు సర్కార్ సాహబ్ వారి పడకగది కావలనే యుండిరి. తెల్లవాటుజామున నించుమించు నాలుగుగంటలకు వారిరువురును తిరిగి వెళ్ళిపోయిరి సేత్ నిహాల్ చందుగారు తెల్లవాటువజకు నచ్చటనే యుండిపోవుదమని జెప్పగా సాహజ్జీమహారాజువారు తానుచ్చటకువచ్చినపని నెఱవేరినదని సెలవిచ్చిరి. 7-12-1913వ తేదీ యుదయము 6 గంటలకు సర్కార్ సాహబ్ వారి ప్రవంచమును వీడి వెడలిపోయిరి.

29. సర్కార్ సాహబ్ వారి నిర్యాణవార్త వ్యాపించగనే వాతావరణమంతయు మహావిచారగ్రస్తమై నలువైపులనుండియు సత్సంగులు వెక్కివెక్కి యేడ్చుచున్నట్లు స్తంభితరోదనధ్వనులు వినపచ్చెను. మురారునుండి 20 మైళ్ళ దూరములోనున్న బక్సార్ వద్ద గంగానదీతీరమున సర్కార్ సాహబ్ వారి దహనసంస్కారము జరుపుటకు నిశ్చయించిరి. వారి బంధువులును, సత్సంగులును చాలమంది త్రొయినుమీదనే బక్సార్ వెళ్ళిరి. వారి పవిత్రశరీరము

సాయూరి కాపులలో బలిష్ఠులను అజాను బాహువులునగు పాహుకులు దహవసం స్కారముచేయు లేవునకు నినిపోయిరి. క్రితము మూడుదినములనుండియు జ్వరముతో బాధపడుచుండియుగూడ సాహస్త్రిమహారాజువారు కాలినడకనే యీ పవిత్రశరీరమును బెంబడించి చనిరి. సర్కార్ సాహబ్ వారి శరీరము అగ్నిజ్వాలలలో గ్రస్తమైనపుడు, ఛాలమంది సత్సంగులకు సాహస్త్రిమహారాజు వారి రూపము మాత్రీ సర్కార్ సాహబ్ వారి రూపమువలెనే కనబడెను. దహనసంస్కారానంతరముగూడ సాహస్త్రిమహారాజువారు కాలినడకనే తిగి మురారునకు పచ్చిరి, మురారునకు వచ్చుసరికి సాహస్త్రిమహారాజువారు చాల యలసిపోయిరి.

30 సాహస్త్రిమహారాజువారు కాలినడకను వచ్చుటచే వారు మురారునకు 8-12-1913 నాటికి జేరుకొనిరి. ఆరోజుననే రాధాస్వామీసత్సంగసభ కార్య నిర్వాహకవర్గ మొకసమావేశమును జరిగించెను. ఆవర్గసభ్యులు తొమ్మిండు) లోను శ్రీ)జ్వాలాప్రసాదుగారితోకలిసి యేడుగురు సభ్యులు ఆసమావేశములో పాల్గొనిరి. ఆసమావేశములో నొక ప్రకటనపత్రమును సత్సంగులందఱకును పంపుట కామోదించిరి. సర్కార్ సాహబ్ వారి భండారాను డిసెంబరు 26వ తేదీ నను, హుజూర్ మహారాజువారి భండారాను డిసెంబరు 28వ తేదీనను జరిపించుటకు నిశ్చయించిరి. రెండుభండారాలుగూడ మురారులోనే చేయుటకు నిశ్చయించిరి. రాధాస్వామీసత్సంగ సమావేశము డిసెంబరు 27వ తేదీన మురారులోనే జరుపుటకు నిశ్చయించిరి. రెండుభండారాలకును ఛంటును రాధాస్వామీ సత్సంగసభ కార్యదర్శిగారికి పంపవలసినదని యందఱకును బెలియజేసిరి. ఆసాయంకాలము సత్సంగముచేసిరి. అందులో 'హీ సంతప సిరతాజ కృపాలా' యనుప్రార్థనను పఠించవలసినదని హుజూర్ సాహస్త్రిమహారాజువారి రాసతినిచ్చిరి. ఆపాతము జరుగుచున్నపుడు హుజూర్ సాహస్త్రిమహారాజువారి కండ్లనుండి కన్నీరు ధారలుగ కారిపోయెను. కాని ప్రార్థన చదువుటవూర్తి యయినతోడనే వారు సంతోషముగనున్నట్లు కన్పించిరి.

31. పిమ్మట సాహస్త్రిమహారాజువారి నెవ్వరైనను కలిసికొని సర్కార్ సాహబ్ వారి వియోగదుఃఖమును చెప్పకొనినపుడెల్ల వారు, సర్కార్ సాహబ్ వారందఱను రక్షించుచు పథప్రదర్శనము చేయుచున్నారని ధైర్యముచెప్పుచుండెడి వారు. అమఱునాడు, అనగా, 1913సం॥ డిశంబరు 9వ తేదీన, శ్రీఅలబేలీసరను

గారును, శ్రీమున్నాలాలుగారును సాహస్రీమహారాజువారి వసతిగృహమునకు వెళ్ళి వారితో మాట్లాడుచుండగ మఱికొందఱుసత్సంగులుగూడ నచ్చటకు జేరిరి. కొంత తడవైనపిదప సాహస్రీమహారాజువారు మున్నాలాలుగారిని తమ వైపు చూడుమని యాజ్ఞాపించుచు, “స్వామీజీమహారాజువారే తెంచిరి. కావున వారిదర్శనము జేసికొ”మ్మని జెప్పిరి. అంతట నందఱకు, నతివిచిత్రమగు నట్లు, సాహస్రీమహారాజువారి స్థానే స్వామీజీమహారాజువారే కనిపించిరి. అప్పుడు సాహస్రీమహారాజువారు, “హుజూరుమహారాజువారుగూడ వచ్చి”రని పెలవియ్యగా. వెంటనే స్వామీజీ మహారాజువారిరూపము మాటి యందఱ కుమ హుజూర్ మహారాజువారి రూపము కన్పించెను. అటులనే యచటనున్న వారందఱకును, మహారాజసాహబ్ వారి స్వరూపమును, ఆతరువాత సర్కార్ ఫాహాబ్ వారి రూపమునుగూడ దర్శనమయ్యెను. ఆదర్శనములవలన వారందఱ మనస్సులలో నారూపముల యాకారము లంకితమయిపోయి, దీర్ఘకాలానంత రముగూడ నాయాకారములు జ్ఞాపకముండునంత గాఢప్రభావము గలిగెను.

శి2. పిమ్మట సాహస్రీమహారాజువారిట్లనిరి, “ఆవరిమచైతన్యధార తన సహజమైనసంపూర్ణమహారాజవైభవముతో, మహావేగముగ ప్రవహించుచు న్నది. మీ రందఱును దండప్రణామము లాచరింపుడు”. అప్పుడు వారు అందఱ సత్సంగులకును దండప్రణామములుచేయుట కనుమతినిచ్చిరి ఒకరితరువాత నిం కొకరిచొప్పున వరుసగ నందఱును వారికి దండప్రణామములు చేసిరి. ఈవార్త దావానలమువలె వ్యాపించిపోయినందున నెవరికివారు ముందుగపోయి యాయదృశ్యకటాక్షలాభము నొందవలెనను గోరికతో నచటకు పరుగులిడుచు వచ్చిరి.

శి3. అప్పు డచ్చటనున్న కొంతమందితో సాహస్రీమహారాజువారి రాజ్ఞాపన స్వరముతో మాటలాడిరి. ఎట్లన, లాలామురళీధరుగారి భార్యయైన గురు ఆధారిగారితో, “బీబీసుగ్గియొక్క బట్టలను నీవు దొంగిలించితివి. స్వామీజీ మహారాజువారిని శ్రమార్పణము వేడుకొను” మని యనిరి. తమ మామ గారయిన సరదార్ బిషన్ సింగుగారితో, “ప్రసాదపులడ్లుల గొన్నిటిని నీవు తస్కరించితివి. శ్రమార్పణ వేడుకొను” మనిరి వారి పెద్దకుమారుడైన శ్రీ ప్రేమసరూప్, అప్పటికిపసిపిల్లవాడైయుండి, వారిని “బాబూజీ” అనిపిలువ గా వారు “బాబూజీ యని పిలువకుము స్వామీజీ యని పిలువుము,” అని యాజ్ఞాపించిరి. ఈవిషయములన్నియు జరుగుచుండుటచే నచ్చట కొంత సందడి

గలిగినందున, వారి ధర్మపత్ని గారుగూడ సచ్చటకు వచ్చిరి. అప్పుడు సాహజీ మహారాజువారు ఆమెవైపునకు దిరిగి, అందఱును తమవైపు జూచుచుండిరి గాని, ఆమెవైపువెను జూచుటలేదని చెప్పి యామెను తనపై మునుఁగుతీసివేయుమని యాజ్ఞాపించిరి. పిమ్మట వారు తమపై వస్త్రములను సొంతవస్తువులను చుట్టునున్నవారికి బహుమానములుగ గిరాటువేసిరి. సాహజీమహారాజువారు చరణామృతము నివ్వగ, బాబా అచింతదా సాచరణామృతము నొక బావిలో పోయుటకై వెళ్ళుచుండెను. అప్పుడు సర్కార్ సాహబ్ వారి తండ్రిగారు వారి నట్లుచేయుకుండ నాఁపుజేసెను. ఈమాట సాహజీమహారాజువారికి తెలియగనే, సాహజీమహారాజువారు లేచి రోడ్డున పోవుచుండగా, సర్కార్ సాహబ్ వారి తండ్రిగారు రెదురుగ నదేరోడ్డున వచ్చుట తటస్థించెను. సాహజీమహారాజువారు ఆయనను 'నాయనగారూ' అని పిలిచిగారవించగా సర్కార్ సాహబ్ వారి తండ్రిగారు “పొండు దయచేసి దూరముగపొండు,” అని కొంతవిసుగు దలతో ననిరి. సాహజీమహారాజువారు రప్పుడు, తండ్రిగారు తమ్ము నచ్చటినుండి వెళ్ళిపోమ్మనిరిగాబట్టి తాము వెంటనే వెళ్ళిపోయెదమని చెప్పి, డుమరాఘాఁ గ్రామమునకుచనిరి. శ్రీధకబల్ బహదుర్ గా రొకబండిని మాట్లాడుకొని, అప్పుడే రోడ్డుమీదనుండినందున, నాయన సాహజీమహారాజువారి నాబండిలో నెక్కుడని ప్రార్థించి యెక్కించుకొనెను. సత్సంగులుగూడ సాహజీమహారాజు వారి వెంటఁబడిరి. తాని సాహజీమహారాజువారు వారినందఱును, భండారా వఱకు సచ్చటనే యుండిపోండనిచెప్పి, వారల కంతకుముందుగ వెళ్ళిపోవలెనని యున్నచో శ్రీజ్వాలాప్రసాదుగారి యనుమతిని దీసికొనినపిమ్మట వెళ్ళిపోవల సినదని సలహానిచ్చిరి.

34. సాహజీమహారాజువారివ్యధముగ నప్పటిపరిస్థితులనుబట్టి బలాత్కార ముగ మురారును విడిచివెళ్ళిపోవలసివచ్చెను. వారు మొదట డుమరాఘాఁ గ్రామము వెళ్ళి తిరిగియచ్చటనుండి వారాణసికేగి తమ యింటివద్దనుండిరి

35. ఇంతలో మురారులో గొందఱు అల్లరిచేయుతలంపుతో, సాహజీమహారాజువారియందు విశ్వాసమేర్పడిన సత్సంగులకు, వారున్నవసతిగృహములను వెంటనేఖాళీచేయవలసినదని ఆయిండ్లయజమానులచే తొందరగలుగజేయించిరి. అట్టివిశ్వాసముగల సత్సంగులలో గొందఱును కొట్టించెదరనిగూడ పుశ్కాద్లుబయలుదేరెను. అందుచే నచ్చటినుండి శ్రీమున్నాలాలుగారు డిసెం

బరు 10వ తేదీ రాత్రియు, సేన్ నిహల్ చంద్ గారు 12 వ తేదీనను బయల్దేటి మఱికొందరితోగూడ కలిసి వారాణసిలో సాహజీమహారాజ్ వారివద్ద కేగిరి.

36. డిసెంబరు 14 వ తేదీన మురారులో చేయుటకునిర్ణయింపబడిన కార్యనిర్వాహకవర్గముయొక్కసమావేశ మప్పుడు వారాణసిలో చేయబడినది. ఆ సమావేశములో సాహజీమహారాజ్ వారితో కలిపి నలుగురుసభ్యులుమాత్రమే పాల్గొనిరి. ఆసమావేశములో సభకేంద్రస్థానము సాహజీమహారాజువారి స్వస్థానమయిన అంబాలాపట్టణమునకు మార్చివేయబడినదనియు, నాతరువాత జరిగవలసిన కార్యనిర్వాహకవర్గసమావేశము డిసెంబరు 26 వ తేదీన అంబాలాలో జరుపబడుననియు, సభాసమావేశము అదివఱలో మురారులోనిశ్చయింపబడిన డిసెంబరు 27వ తేదీనగాక 28వ తేదీన జరుపబడుననియు తీర్మానించిరి. 1913 సం॥రము డిసెంబరు 15వ తేదీన సాహజీమహారాజువారు వారాణసినుండి అంబాలాకు పయనమైవెడలిరి.

37. అంబాలాలో వసతులువగై రాయేర్పాట్లన్నియు జరిగినపిమ్మట సాహజీమహారాజువారు మురారులోనున్న పూజనీయమాతాజీసాహిబాగారికి, వారు సత్సంగులందఱును తామును మురారువిడిచివెడలిపోవలసివచ్చిన పరిస్థితులను విశదపఱచుచు నొక లేఖను వ్రాసిరి. అందుకు తర్జుమా నీకింద పొందుపఱచితిమి.

అంబాలాపట్టణము,

18-12-1913.

గౌరవనీయ పూజనీయ మాతాజీసాహిబాగారికి,

తమకు చేతులుమోడ్చి రాధాస్వామిఅభివందనము లర్పించుచున్నాము. తమ యధమచానులమగు మేము అనివార్యపరిస్థితులమూలమున సత్సంగపాలనావిధానక్రిమములో నీమధ్య కొద్దిరోజులక్రితము జరిగించిన మార్పులను గుఱించిన యధ్యాస్థితిని తమకు సవినయముగ తెలియజేయుట కనుజ్ఞనువేడుచున్నాము. ఏలనన, నావిషయమై తమకు యధార్థము తెలిసినయెడల,

(i) సర్కార్ సాహబ్ వారి పవిత్రచరణానుగ్రహముచే మీమామధ్య మా భక్తిగౌరవభావములను పురస్కరించుకొని యేర్పడినట్టియు నిఁకముందు

చిరస్థాయిగ నుండవలసినట్టియు నన్యోన్యభావము, తమ చెవినిబడియుండునని మేము భయపడుచున్నట్టి కల్పితగాథలమూలమున చెడిపోవుటగాని పరస్పర వైషమ్యములచే కలుషితమగుటగాని జరుగకుండుననియు

(ii) తమ దయారక్షణహస్తము మాసిరములపై నెల్లప్పుడునుండుననియు, నాశించుచున్నాము.

మేము శరీరమనోధనముల నన్నించి మాయావచ్ఛక్తితో తమసేవను శేయుటకు మొదటినుండియు నుద్యుక్తులమైయుంటిమి. మున్నీజీగారివద్ద వ్రస్తు తము నిల్వలోనున్న గ్రంథములనిర్ధారితమూల్యమును, స్కార్ సాహబ్ వారి ఫోటోలమూల్యమును కలిపి మొత్తము రు. 800/-లును, ప్రేమసమాచార్ పత్రిక అమ్మకమువలన జమవచ్చిన రు. 1500/-లును సోదరులందఱును నేనును గూడ, తమయధీనము జేయవలయునని. యిదివఱలోనే తీర్మానించుకొనియుంటిమి. నిదిగాక ఇంకొకపది. పండ్రెండువేలరూప్యములను పెట్టుబడిపెట్టి నెలకు అధమము రు. 50/-లయినను తమచరణములవద్ద నర్పించుచుండుటకుతగిన యాదాయము తప్పకుండ వచ్చునట్లేర్పాటుచేయవలెననిగూడ మేము నిశ్చయించుకొనియుంటిమి. కాని మాదురదృష్టముచే మధ్యస్థు లీవిషయములను తాముతాముజేసి తమకు కల్పితగాథలజెప్పి, తమవద్దనుండి వారల దురుద్దేశ్యములకు ప్రోద్బలమగులాగున యాజ్ఞలను సంపాదించిరి. అట్టియాజ్ఞలనుచేకూర్చుకొని యధార్థవిషయములను మఱుఁగుపఱచుటచే వారు మాకు సర్వవిధముల నిందావమానములు గలిగించుపరిస్థితిని గల్పించిరి.

ఈకిషస్థితిలో మేము తమ చరణములవద్దకు వచ్చి మాయధార్థస్థితిని స్వయముగ మనవిచేసికొనవలయునని దలఁచితిమి మా కట్టిసావకాశ మను గ్రహింపుడని సాహబ్ ప్యారీద్వాగా తమవద్దకు మావిన్నపమును పంపుకొన గోరియుంటిమి కాని యింతలో, ఆనందసరూప్ 'బడేస్కార్' వారిని కలిసి కొనుట తటస్థించగా వారు "పోండు, దయచేసి దూరముగపోండు." అని నిరసనగ చెయ్యినాడించి పొమ్మనిరి. అందుపై నానందసరూప్ డుమరావ్రాఁస్తేషనుకు వెళ్లిపోయిరి. చాలమంది సత్సంగులును, సత్సంగినులునుగూడ వారితోకలిసి వెళ్ళిపోవుటకై పట్టుపట్టిరిగాని వారు శ్రీజ్వాలాప్రసాదుసిన్హాగారి యనుమతిని ముందుగ పొందకుండ తమతోరావలదని సవినయముగచెప్పి వారందఱిని నివారించిరి. కావున నాయన తమసామానులన్నిటిఁని నట్టేపెట్టి,

సత్సంగులను, సత్సంగములోని యధికారులనుగూడ వెంటఁదీసికొనిపోకుండ గనే, యొంటరిగ వచ్చుటనుండి వచ్చివేసిరి. వెను వెంటనే, మమ్ములను కొట్టించుటకై కుటుంబమువారు గొందఱు మనుష్యులను లారీకట్టలతో నేర్పాటుచేసి రనియు, మేమున్న యింటియజమానిని మమ్ముల నాయింటినుండి వెంటనేవెడల గొట్టవలసినదని ప్రోత్సహించిరనియు మాకు తెలిసినది. కావున మా కాసున్నిత సమయములో కల్పించబడిన యరోచకపుస్థితినుండి దప్పించుకొనుటకు మురారును విడిచివెళ్ళిపోవుటదప్ప గత్యంతరములేకపోయెను.

మేము (ఏ) మా హార్దికభావములనుగాని (బి) మాకు హుజూర్ సర్కార్ సాహబ్ వారి పవిత్రసమాధినిర్మాణవిషయములోను, తమవిషయములోను గల సేవాభావమునుగాని, వ్యక్తపఱచుకొనుట కినుమఁతేనియు సావకాశము చిక్కనందుకు చాలచింతించుచుంటిమి. ఇదంతయు జూడగ, నిజముగ నొకవిధమున మా యాశలన్నిటికిని ప్రాప్త్యస్థానమగు మందిరమున మమ్ముచొరసీయకుండ తలుపులు మూసివేసి, మమ్ముటనుండి నిర్దయగ తఱిమివేయుచున్నట్లేయున్నది. మేము తమయెదుట చెప్పకొనుచున్న యాయధ్ధాకథనమునకు రాధాస్వామీదయాళురేసాక్షి. కావున తమఱు మావిచారకరపరిస్థితిజూచి జాలిగొని మాకు తమ యెడలగల హార్దికమాతృప్రేమభావమును ప్రదర్శించుట కవకాశమును దయజేయగలందుల కతిదీనత్వముతో, బ్రార్థించుచున్నాము మా యీవిన్నపము తమకందినట్లు దయతో తెలియపఱచుడని సవినయముగ వేడుచుంటిమి.

సేత్ నిహాల్ చందుగారును సర్దార్ బిషన్ సింగుగారును సాహజ్జీమహారాజువారు నీయుత్తరములో సంతకములుచేసిరి.

38. మాతాజీసాహిబగారు 27-12-1913 తేదీని సమాధానమునంపిరి అందులో నామె, తనకప్పుడు మహాదుఃఖములోనుండుటచే నేమిచేయవలయునో తోచకుండెననియు, వారు తనతో మాట్లాడుటకవకాశమును గోరగ నాచెప్పదల్చుకొన్న విషయములను లిఖితముగ వంపుడని తానుచెప్పిననియు, తన కటుపిమ్మట నేవార్తయును జేరలేదనియు వ్రాసిరి

39. గౌరవనీయులు సనుభవశాలియునగు సత్సంగియు, సభాసభ్యులుగూడ నై నట్టి రాయ్ సాహబ్ శంకరలాల్ గారు సర్కార్ సాహబ్ వారు గుప్తమయినందునఖిన్నులయి వారి వాస్తవోత్తరాధికారిని కనుగొను నుద్దేశ్యముతో,

తన్నిమి త్తమై యొక యెత్తుగడకింద ప్రధాన సత్సంగి సోదరులందఱకును 17-12-1913 తేదీన నొకప్రకటన (సర్క్యులరు) పత్రమునంపుచు దానిని సాహజీమహారాజువారికడకుగూడ సంపిరి. ఆపత్రములో శ్రీశంకరలాలుగారు సర్కార్ సాహబ్ వారి పవిత్రసమాధినిర్మాణముకొఱకును, వారివియోగదుఃఖపీడితులై యున్న వారిధర్మపత్ని పసిపిల్లలయొక్క పోషణకై యేర్పాటు చేయుటకొఱకును, సత్సంగులందఱి సహాయసహానుభూతులనుగోరిరి. మఱియు వారా పత్రములో స్వామిజీమహారాజువారి సమాధిభేటు మొత్తమునుండి సర్కార్ సాహబ్ వారి సమాధినిర్మాణమునకై కొంత మొత్తమును వేటు జేయవలయుననియు, సర్కార్ సాహబ్ వారి కుటుంబముయొక్క పోషణనిమిత్తమును, వారిపిల్లల విద్యాభ్యాసము నిమిత్తమును తగినంత మొత్తమును ప్రోగ్రెసు చేయవలయుననియు ప్రతిపాదించి రాబోవుభండారా సమయమున నీప్రతిపాదనను విమర్శించి అప్పుడు కలిసికొన్న సత్సంగులందఱి యొద్దనుండియు నన్ని బ్రాంచిసత్సంగముల యొద్దనుండియు దీని కంగీకారమును లిఖితరూపముగ నొందవలసియున్నదనిగూడ వ్రాసిరి.

40 ఈపత్రమును జోధపుర్ సత్సంగ బ్రాంచివారిపేరన ప్రచురించి యుత్తరాధికారి పదవి నపేక్షించిన ట్లనుమానమున్న వారందఱకునుగూడ సంపిరి. ఈపత్రమునకు సమాధానమిచ్చుటలోఁ గొందఱు సంశయపూరితుల య్యును, గొందఱు దీరాలోచనాపరులయ్యును ఆలస్యముఁజేసిరిగాని, సాహజీమహారాజువారు 20-12-1913 తేదీన తంతివార్తమూలమున నివ్వధముగ సమాధానముసంపిరి, “సర్క్యులరందినది, ఉదారాశయము హార్దికామోదము, ఇందువెంట ను త్తరము వ్రాయుచున్నాను.” శ్రీ జ్వాలాప్రసాద్ సిన్హా గారు తమతరపున శ్రీసద్గురునాథజీగారిని ఆప్రకటనపత్రము తమకందినట్లు సమాధానమును వ్రాయుమని నియోగించిరి. సాగర్ వాస్తవ్యులైన శ్రీపరమానందుగా రాపత్రమును మాతాజీగారికి తెలియగలందులకై మురార్ గ్రామమున కంపితిననియు, నందలిప్రతిపాదనలు సఫలము కావలెనని యాశించుచున్నామనియు 10-2-1914 తేదీన సమాధానమిచ్చిరి.

41. సాహజీమహారాజువారు తాము వ్రాయుచుంటిమని తంతిద్వారా తెల్పిన సమాధానమును 20-12-1913 తేదీననే వ్రాసిపంపిరి. అందులో (1) తాము స్వయముగను, (2) సేన్ నిహాల్ చంద్ గారును (3) శ్రీహుకుమ్ చంద్ గారును, (4) శ్రీజ్ఞానచంద్ బాసక్ గారును, (5) శ్రీఅలబేలీసరణుగారును,

(6) శ్రీకృష్ణయ్యాలాల్ గారును (7) శ్రీసర్దార్ బిషన్ సింగుగారును, (8) శ్రీభోలా నాథ్ గారును, (9) పండితచండీశ్వరమిత్రాగారును, ఆరోజున సంబాలాలోనున్న సభాసభ్యులందఱును, మఱికొంతమంది సత్సంగులును, సాధువులునుగూడ నా ప్రతిపాదనను సమగ్రముగ హృదయపూర్వకముగ నామోదించితిమని తెలియజేసిరి. ఇంతియగాక నాహాజీరుహారాజువా రాసమాధానములో 28-12-1913వ తేదీని అంబాలాపట్టణములో సభాసమావేశము జరుగగలదని రాయ్ సాహెబ్ శంకరలాల్ గారికి తెలియబఱచి, వా రాసమావేశమునకు రాగలరని యాశించుచుంటిమనిగూడ వ్రాసిరి.

42. లూథియానాలో శ్రీగురుదాసుగారును, సాగర్ లో శ్రీ పరమానంద్ గారును తామే సర్వసమ్మతముగ నుత్తరాధికారులు కాగలమని యాశించుచుండిరి. బాబూజ్వాలాప్రసాదసిన్హాగారుగూడ నాయుచ్చపదవిని కాంక్షించుచున్నట్లునుమానము గలదు. ఏదియెట్లున్నను ఆయన సాగర్ వాస్తవ్యులయిన శ్రీపరమానందుగారి యుచ్చాభిలాషలకు ప్రోద్బలముచేయుచుండిరి. అట్లు ప్రోద్బలముచేయుటలో నాయన కొకస్వలాభాపేక్షయుగలదు. ఆయనయు లాలారాజనారాయణగారును శ్రీప్ర్యారేలాలుగారును కలిసి సభద్రవ్యము పెద్దపెద్దమొత్తములను సత్సంగుల 'డిపాజిట్ల' ద్రవ్యమును వ్యాపారములో పెచ్చించుకొనిరి. ఆవ్యాపారము దివాలాయెత్తినందున సభకును, ప్రత్యేక సత్సంగులకునుగూడ వారిమూలమున చాలనష్టము గలిగెను. శ్రీప్ర్యారేలాల్ గారు శ్రీపరమానందుగారికి సహోదరులు. వీరు ముగ్గురును సభతాలూకుద్రవ్యము రు. 55,000/-లను సత్సంగులడిపాజిట్లమొత్తములు రు. 25,000/- లను వ్యాపారములో పెట్టుబడిపెట్టిరి.

43. సాహజీమహారాజువా రంబాలా జేరుకొనుసరికి వా రార్థికముగ చాల క్లిష్టపరిస్థితిలో నుండిరి. వారివద్ద ద్రవ్యము చాలతక్కువగనుండుటచే వారికి బజారునుండి పప్పుబియ్యములను మాత్రమే కొనగల శక్తిగలదు. అందుచే వారింటిలోనివారందఱును సామాన్యముగ కిచడీ (పులగము) మాత్రమే తిని యుండెడివారు. అయినను సత్సంగ కేంద్రస్థాపనమునకై వారియాంతర్యమున పథకము స్పష్టరూపమున నేర్పడియుండి, తామందునిమిత్తమై చేయవలసిన యఖండపరిశ్రమగూడ వారికిముందే యవగాహనయై యుండెను. అందువలననే వారు ఆర్థికముగ నట్టి క్లిష్టపరిస్థితిలోనుండియుగూడ తమయద్యోగమును విడిచి పెట్టిరి. తమ కుటుంబపోషణార్థమై వారు గ్రంథములను వ్రాయుట ప్రారంభించిరి.

1913వ సం॥రము డిసెంబరు మాసమధ్యమునుండి 1914వ సం॥రము సెప్టెంబరు నెలలోపున 'ప్రేమసందేశ్', 'ప్రేమబిలాస్' మొదటిభాగము, 'రాధాస్వామీ మతదర్శనము', 'ప్రేమబిలాస్' రెండవభాగము అను నాలుగుగ్రంథములను వ్రాసిరి. నిజమునకు వారొక్కవారములోనే 'ప్రేమసందేశము' యొక్క వ్రాత ప్రతిని పూర్తిగవ్రాసివేసి సుమారు రెండునెలలలోనే దానిని కాన్పూరులో నచ్చొత్తించిరి. అందుచేతనే అది 1914 సం॥రము మార్చి నెలలో నందఱకును లభ్యమాయెను. ఆగ్రంథములో సాహజ్జీమహారాజువారు భండారాలకును, సమాధులకును, పవిత్రకుటుంబమునకును కేవలపారమార్థికదృష్టితో నెంచినపు డుండువాస్తవమహిమను విశదపఱచిరి. సత్సంగులందఱు నీగ్రంథమునుచూచి మెచ్చుకొనిరి. దీనిలో సత్సంగములో భిన్నభిన్న శాఖలేర్పడుటకు కారణము లనుగుఱించియు, వాస్తవమైన మనోనిగ్రహమునుగూర్చియు, నిజధార యొక మానవరూపమువదలి రెండవమానవరూపమున నెల్లుప్రవేశించు నను విషయమునుగుఱించియు, సద్గురు వెల్లుప్రకటమగుదురను విషయమునుగుఱించియు స్పష్టముగ వివరించిరి. ఈగ్రంథముల నన్నిటిని వారు చాలతక్కువధరల కమ్మించిరి. గ్రంథముల ప్రచురణవలన సాహజ్జీమహారాజువారి కాఢికసమస్య తొలగిపోయెను మిగిలినగ్రంథములు తర్వాత నొక్కొక్కటిగ ప్రచురింపబడెను.

44. 1913 సం॥రము డిసెంబరునెలలో హుజూర్ మహారాజువారి భండారా అంబాలాలో మహాభక్త్యుత్సాహములతో జరుపబడెను. దేశమంతటనుండియు సత్సంగు లధికసంఖ్యాకులుగ సంబాలాకు వచ్చిరి. సత్సంగమును శబ్దపారమును రేయింబవల్గెడ తెఱపిలేకుండ జరుగుచుండెడివి రమారమి యొక నెల రోజులు ప్రతిదినమును తెల్లవాఱుజామున 3 గంటలు మొదలు 4 గంటల వఱకు నొకగంటసేపు మాత్రమే కాలకృత్యములకువిడిచి, మిగిలిన సమయమంతయు సత్సంగముచేయుచుండిరి. అప్పుడు అంబాలాపట్టణమునకు వచ్చిన సత్సంగులకు సులభముగనే రాధాస్వామీదయాళుని నూతనస్వరూపమునందు భక్తివిశ్వాసములు పెంపొందెను.

రెండు క్లిష్టసమస్యలు

45. ఆకాలములో సత్సంగమునకు రెండుప్రధానసమస్యలు గలవు. అందులో మొదటిది స్కార్ సాహబ్ వారికి ఉత్తరాధికారులై నల్లుగ నటించు

చున్న లూథియూనావాస్తవ్యులైన గురుదాసుగారియొక్కయు సాగర్ వాస్తవ్యులైన శ్రీపరమానందుగారియొక్కయు ఇంకనటువంటి మఱికొందఱియొక్కయు ప్రవర్తనప్రవృత్తులవలన ప్రేరేపితమగుచున్న సత్సంగములోని యంతర్యేడములను నిర్మూలించుట ఉదాహరణార్థము: శ్రీకన్యాయ్యాలాల్ శ్రీ బీర్ బత్ గారలు కంగాల్ కంపెనీ (అనగా నిరుపేదలసంఘము అని అర్థము) అని పేరు పెట్టుకొని, కొన్నియపోహలను గలుగజేయు ప్రకటనపత్రములను- అందుచే గలుగుమహాహానిని తెలిసికొనకయే-ప్రచురించిరి. నిజమునకు అట్టివారికి చాలమందికి శ్రీహ్వాలాప్రసాద్ సిన్హాగారి సహాయసహానుభూతులుండెను. రెండవ సమస్య యేమనగా సభ యార్థికపరిస్థితిని పునర్నిర్మాణముచేయుట.

46. 28-12-1913 తేదీన జరిగిన సభాసమావేశములో నీ రెండుసమస్యలును చర్చింపబడినవి. ఆసమావేశమునకు సభాసభ్యులు 41లో 17మందిసభ్యులు వచ్చిరి సభయొక్క కేంద్రస్థానమును అంబాలా పట్టణమునకు మార్పు చేయు విషయమా సమావేశములో ధృవపఱచబడెను. తప్పడు ప్రచారమును జరిగించుచున్న సత్సంగులను తమప్రవర్తననుగుఱించి సమాధానము చెప్పుమని యడుగవలసినదనికూడ నీసమావేశములో తీర్మానించిరి. మెహతాజీసాహబ్ వారి నీసమావేశములో కార్యనిర్వాహకవర్గసభ్యులుగ నెన్నుకొని సర్కారుసాహబ్ వారి పవిత్రసమాధినిర్మాణమునకు సభవారు రు. 20,000/-ల నిచ్చుటకుకూడ నామోదించి, అందులకు తగినస్థలమును నిర్ణయించి నివేదికను పంపుటకై ఒక 'కమిటీ' నేర్పాటుచేసిరి. 1914వ సంవత్సరము మార్చి నెలలో మెహతాజీసాహబ్ వారా 'కమిటీ' నివేదికను తయారుజేసి సభకిచ్చిరి.

47. భండారా అయిపోయినపిమ్మట సాహజీమహారాజువారు మొదట పంజాబ్ లోను, తరువాత బీహార్, ఉత్తరప్రదేశములలోను, పర్యటనముజేసిరి. సాహజీమహారాజువారు పట్టణములకు దూరముగనుండు పల్లెటూళ్ళకుగూడ వెళ్ళి అమాయకశ్రద్ధాళురగు సత్సంగిసోదరులకు దర్శనమిచ్చిరి. వారిని దర్శించి వారి సాంగత్యభాగ్యముగల్గిన సత్సంగులందఱకును వారే సర్కారు సాహబ్ వారి నిజమైన స్థానాపన్నులని సంపూర్ణవిశ్వాసము గలిగెను.

48. పంజాబుపర్యటనములో నొకసంఘటనను సాహజీమహారాజువారే స్వయముగ సెలవిచ్చిరి. సాహజీమహారాజువారు సెలవిచ్చిన వృత్తాంతమునకు తర్జుమా నీకింద పొందుపఱచితిమి.

“1914 సంవత్సరము ఫిబ్రవరి నెలలో సత్సంగముయొక్క భావ్యభివృద్ధిని గుఱించి కొంతయాందోళనగను సందేహముగను ఉన్న రోజులలో ఫిరోజ్ పూరుజిల్లాలో “అయితీయానా” యను గ్రామమునకు వెళ్ళితిమి. చుట్టుప్రక్కలయూళ్ళనుండి వందలాది సత్సంగు లచ్చటసమావేశమై, నిజధార ప్రకటనమును గుఱించి పరిశీలింప నుత్సుకులై యుండిరి. సర్కారు సాహబ్ వారి కుత్తరాధికారులమని చెప్పకొనుచున్నట్టి లూథియానాస్టి డరుగారు, గురుదాస్ అను శ్రీహరిరాముగారును, శుభులవాస్తవ్యులైన సర్దార్ ఇంద్రసింగుగారును సత్సంగులమనస్సుల నెక్కువకలవరపఱచిరి. ఈయమాయికజీవు లపభ్రమలపాలయి రనియు, వారలకు సకాలమున తగుసహాయమును మార్గప్రదర్శనమును జేయనిచో వారు సత్సంగమునుండి పూర్తిగ పతితులయిపోవుదురనియు నేను గుర్తించితిని. అందుచే వారలకు సహాయముచేయవలయునని నిశ్చయించుకొని, వారలతో, “నిస్సంశయముగ మీరు చాలబుద్ధిమంతులును తెలివిగలవారే కాని మీరు సాధించదల్చుకున్న మహాకార్యము మిగులకష్టమయిన”దని నేను చెప్పితిని. అందులో కొందఱు నన్ను పరీక్షచేయుట యేమియు కష్టములేదని ప్రత్యాభ్యాసముచేసిరి. అంతట వారలకు నన్ను పరీక్షించుటకు తగిన సమర్థత కలదో లేదో నేనే ముందు వారలను పరీక్షించి చూచెననియంటిని. అందుకు వారందఱు సంగీకరించిరి. వాతావరణమంతయు సావేళపూరితమై బిట్టుగనుండును. నేను నా చొక్కాచేతిని పైకిలాగి, వారలకు నా నగ్నబాహువును చూపి, నా శారీరికబలమును గుఱించి వారల యభిప్రాయము నడిగితిని అందఱు నేకగ్రీవముగ నాశరీరము చాలదుర్బలమయినదని యనిరి. అప్పుడు నేను మీయందఱలో నుత్తమబలశాలిని చూపుడని వారి నడిగితిని. అంతట నొకమల్లుడు ముందుకు వచ్చి, తా నొకమణుఁగున్నరయెత్తు బరువు నొక్కచేతితో నెత్తివేయగలనని వాక్రుచ్చెను. అప్పుడు నే నతనిని తనకు తోడుగ నచ్చటనున్న వారిలో మఱొకబలశాలి నెన్నుకొనుమని చెప్పగా సతడింకొకరిని తెచ్చుకొనెను. వారిద్దఱకును పోటీ నేనొక్కడనే యనియు, వారి నాల్గుహస్తములకు నా కాలోక్కదానితో పోటీ యనియు చెప్పి, వారిని చేతనైతే నాకాలును (మోకాలి క్రిందిభాగమును) విడిచివేయుటకు ప్రయత్నించవలసినదని పోటీకపిలచితిని. వారు, నాకాలోక కట్టపుల్లవలె నున్నదనియు, దాని నొంటిచేతితో నే ముక్కులు చేయవచ్చుననియు ననిరి. వారందును గుఱించి చింతింపబనిలేదనియు, నిప్పుడు వారలక క్రి పరీక్షింపబడుచుండుటచే తమబలమునంతను చూపవలసినదనియు

నే జెప్పితిని. ప్రేక్షకులందఱు నిశ్చేష్టులై చూచుచుండెరి వారిరువుఁలను నా పిక్కియెదుటియెముకను అతికి రోరిముగ నొక్కి వేయుచు నాలుగునిముషము లసేపు దానినివిటుచుటకు ప్రయత్నములు నాగించిరి. నే నపుడు కష్టము తెఱచి చూచి వారలతో చేతనైనచో కాలువిఱచి వేయఁడనియు, లేనయెడల మఱొకరిని చేతనైనవానిని పిలుపుడనియు నంటిని. వారందుచే మహోద్రేకపూరి తులై తమశక్తినింతను వినియోగించి ప్రయత్నించగా వారిముఖములనుండి ముచ్చెమటలు కాఱఁజొచ్చెను నాపిక్కియెముకపైన రెండీగలు వ్రాలినట్లు మాత్రమే నాకనుపించుచున్నదని నేనప్పుడు వారలతోనంటిని. సభాసదులందఱు పకాలున నవ్వసాగిరి. అందుచే, సావమా మల్లులకు మహోద్రేకముగలిగి వారు నిలువబడి తమశక్తికి మించునంతగ ప్రయత్నము చేసి చేతకాక వణికి పోవుచు నేలపైబడిరి. నన్ను పూర్తిగ పరీక్షించుటయైనదని యుచ్చటనున్న వారందఱు నొప్పుకొనిరి. మిన్నంతయు రాధాన్వామిధ్వానములతో మాఱుమోగెను. అందఱును నిర్వాహజభక్తితో చేతులుమోడ్చి శ్రమాపణవేడుకొనిరి. వారలను సహేతుకవాదముచే నే నొప్పించదొడఁగినచో వారల కర్థమయ్యెడిదికాదు.”

49. పంజాబుపర్యటన మద్భుతముగ సఫలమయి ప్రతికూలపక్షమరితయు నించుమించు నశించిపోయెను. సర్కార్ సాహబ్ వారి యుత్తరాధికారి లభించిరనువిశ్వాసము సత్సంగులకు పూర్తిగ దృఢపడెను. పిమ్మట సాహబ్జీ మహారాజవారు బీహారు ఉత్తరప్రదేశముల పర్యటనముచేసిరి.

50. వారు ఉత్తరప్రదేశములో మొట్టమొదట వారాణసికి వేంచేసిరి. సర్కార్ సాహబ్ వారి భండారాను ఈస్టరు సెలవులలో మురారులో జరుపవలయునని మొదటలో యోచించిరి. కాని వారాణసిజేరగనే మురారులో ప్లేగు జాడ్యము వ్యాపించినట్లు వార్తవచ్చినందున కార్యనిర్వాహకవర్గము వారాణసిలో 31-3-1914 తేదీన సమావేశమై, సర్కార్ సాహబ్ వారి భండారాను సభాసమావేశమును రెండునుగూడ వారాణసిలోనే జరుపవలసిదని నిశ్చయించిరి

51. సాహబ్జీ మహారాజు వారప్పుడు మురారు వెళ్ళి మాతాజీగారిని సందర్శించిరి. 7-4-1914న మురారులో కార్యనిర్వాహకవర్గముయొక్క సమావేశమునుగూడ జరిపించిరి. అచ్చటినుండి సాహబ్జీ మహారాజువారు తిరిగి వా

రాణసివచ్చినపిమ్మట భండా రాను సభాసమావేశమును వారాణసిలో జరిపించిరి. పిమ్మట సాహజ్జీమహారాజువారు అలహాబాదు, బహారేచ్, కాన్పూరు ఇటావాలు పర్యటనముచేసి తిరిగి అంబాలాపట్టణము చేరుకొనిరి వివిధప్రాంతములనుండియు సత్సంగులు వారు వెళ్ళినపు డీయూళ్లలో సమావేశమయిరి. అందుమూలమున సంతర్భేదకారకులచే ప్రచారము చేయఁబడిన యపోహలన్నియు సత్సంగులమనములనుండి తొలఁగిపోయెను.

52. తాను సర్కార్ సాహబ్ వారికి స్థానాపన్నుడనని చెప్పుకొనుచుండినట్లు ప్రతీతిగల సాగర్ వాస్తవ్యులైన శ్రీపరమానందుగారివద్దనుండి యొక్కయుత్తరము పంజాబుపర్యటనము చేయుచుండగ సాహజ్జీమహారాజువారి కందెను. ఆయనకు మురారువారియొక్కయు నింకను చాలమందియితరసత్సంగులయొక్కయు ప్రోద్బలముండెను. ఈక్రిందిపుటలలో నాయుత్తరమును సంపూర్ణముగ నెత్తివ్రాసియుంటిమి గావున నదిచదివినచో వేఱుగ విషయవివరణ మావశ్యకముండదు.

సాగర్

15-1-1914

పూజనీయప్రియసోదరా,

మాతాజీగారు చేసిన కృత్యములకన్నిటికి నామెను లిఖితరూపముగ ఊమాపణమును వేఁడుకొనుమనిగోరుచు నామెకొక లేఖను వ్రాసినట్లు నాకు గొందఱు సత్సంగిసోదరులవలన తెలిసినది. మీరును, బి. నిహాల్చందుగారును, సర్దార్ గారు నందులో సంతకములు చేసిరట అసగా నా యల్పబుద్ధికి మీము వ్యూరును ఆఊమాపణమును గోరుచున్నట్లర్థమగుచున్నది. నే నిదంతయు నిజమని నమ్మజాలకున్నాను. తమ విధిప్రకార మామె సతిగౌరవముతో జూచుచుండిన సేర్ జీ, సర్దార్ జీల వంటి యుత్తమ సత్సంగులు ఆమెవలన ఊమాపణమును గోరు సాహస మేలచేయగలరు? నాకు యధార్థము తెలియకున్నది. కావున నిజస్థితి తెలిసికొనుటకై తమ కీయుత్తరమును వ్రాయుస్వతంత్రించితిని. మీరు నా కాశాభంగము చేయరని యాశించుచున్నాను.

హుజూర్ సర్కార్ సాహబ్ వారి పవిత్రసమాధినిర్మాణమునకై సభ వారు రు 20,000/- లను వెచ్చించుటకు తీర్మానించిన వినుచుంటిని. సభ వారాపని నెప్పుడు ప్రారంభింతురో తెలిసికొనగోరుదును.

మాతాజీవారి విషయములో, మీరామెనోదార్పిరనియు, నామెకు భాయిసాహెబ్¹గారి ఋణబాధ్యతలనుగుఱించి తెలియజేసితిరనియు విన్నాను. భాయిసాహెబ్గారి వాస్తవస్థితియు తమసొంతస్థితియు నామెకు తెలియుట నిజముగ చాలమంచిది. ఆమెకు మనశ్శాంతి గల్గి, చుటకు మఱేమిజెప్పిరో నాకు తెలియజేయవలగునా? నాకుగూడ నామెకును వారిపిల్లలకును సేవ జేయవలెనని కోరిక మెండుగనే యున్నదిగాని పరమపిత నన్ను విరాధారస్థితిలో నుంచుటచే నేనే ప్రస్తుతము నాసోదరులపై నాధారపడవలసి యున్నాను.

తమ పవిత్రస్వరూపము నెడల నే నీలేఖలో భక్తిభావము ప్రకటించ నందుకు నన్ను ఊహింపవేడుదును. రాధాస్వామిదయ్యులు నాకు భక్తి విశ్వాసముల బ్రదానముచేసి, వారి పవిత్రమానవరూపమందు నాకు హృదయపూర్వకమైన భక్తి నుత్పన్నముజేయుటకై తమరిని నాకొఱకై రాధాస్వామిదయ్యులని ప్రార్థనచేయవేడెదను.

శ్రీమ గలుగజేసినందుకు ఊహింపగోరుచున్నాను. ఇందుకు త్వరలో సమాధానమునకై యెదురుచూచుచున్నాను.

హృదయపూర్వకరాధాస్వామి అభివందనములు.

ఇట్లు,
ప్రేమతో, మీసోదరుడు
పరమానంద్.

సాహజ్జీమహారాజువా రిందుకు వెంటనే పంపిన సమాధానమునీ క్రింద పొందుపఱచితిమి. దానినిబట్టి వారు జీవులహృదయముల నెల్ల వశీకరణము జేసికొనుచుండిరో బోధపడగలదు.

“దయాశీలప్రియసోదరా!

మీ 15వ తేదీ యుత్తరమందినది. మీరు ఆవై పునగల యితరసోదరుల వలె కేవలకింపదంతులను విశ్వసించకుండ వాస్తవవిషయమును దెలిసికొనుటకు నాకు ప్రాసినందుకు మేమెంతయు సంతసించుచుంటిమి. మామువ్వురు మిత్రులమేగాక, ఈవత్సరిజ్ఞానముగల సత్సంగిసోదరులెవరునుగూడ, ముఖ్యముగ

(1) “భాయిసాహెబ్గారు” అనగా సర్కార్ సాహెబ్ వారి జ్యేష్ఠ సోదరుని పుత్రుడు.

మనపరమపితయొక్క పూజ్యసహభాగినివిషయములో మర్యాదాచిత్తముల యతిసామాన్యసూత్రములనుగూడ గమనించకుండునంత మూర్ఖత్వముతో ప్రవర్తించినేరరని తమకు నేను దృఢముగ జెప్పగలను. మీ చెవినిబడిన వదంతిమాట కేవలమసత్యము. మనమతమునకు మహావిరోధియయ్యు, బాహ్యముగ మనమిత్రునివలె నటించి మనసంఘీయుల కండ్లలో దుమ్ము వోయియన్నిం చుచున్నట్టి యెవరో దుర్మార్గుని యసంఖ్యాకదుశ్చైష్ట్యలలో నిది యొకటి. మా కందఱకు పరమపూజ్యపరమాతాజీవారియెడలను వారికుటుంబములో నితరులయెడలనుగల హార్దికభక్తిగౌరవములను విశదపఱచుటకై, మేము ఆమెకు వ్రాసిన యుత్తరమునకు నకలు నిందుతో జతపఱచుచున్నాను.

ఇఁక పవిత్రసమాధినిర్మాణవిషయములో నేను ప్రస్తుతములో చెప్ప గలిగినది, భాయిసాహెబ్ గారవలంబించిన భీకరమానము మమ్ములఁ గలవర పఱచుచున్నదని మాత్రమే. ఈవిషయమును విమర్శించుటకు హోలీసెలవు రోజులలో సభయొక్క విశేషసమావేశమొకటి జరుపవలయునని యోచించు చున్నాము. కావున మీ రాసమావేశమునకు దయచేసి మీ యమూల్యసంప్రతింపులచే మమ్ముల లాభాన్వితుల గావించుటకై యొక నిర్వాహకసత్సంగి యొక్క హార్దికభావముతో నాచేతనై సంతగట్టిగ మమ్ములనుగోరుచున్నాను. అట్లు చేసినయెడల మనము దీర్ఘలేఖలతో వృథాకాలక్షేపము చేయనక్కఱ లేకుండ త్వరలో నేదేనియొక యుపయోగకరమయిన పర్యవసానమునకు రాగలము. మీ రిందువిషయమై మీలేఖలో ప్రకటించిన శ్రద్ధోత్సాహములను బట్టి తప్పక నాయుపపాదననంగీకరించెదరని పూర్తిగనాశించుచున్నాను.

మీరు మీయుత్తరములో చివర వ్రాసినక్షమాపణమునుగుఱించి నేఁ జెప్పవలసిన దేమియులేదు. మీరు మీలేఖాంతమున వ్రాసిన “ప్రేమతో, మీసోదరు” డను పదగుచ్ఛముచే మీకు నాయందుసంపూర్ణమయిన ప్రేమాభిమానములున్నట్లు, కావలసినకన్ననధికముగ, ద్యోతన చేయబడుచున్నదనిమీరు దలంచరా? అయినను, మీయుత్తరములో “తమపవిత్రస్వరూప”మని నన్ను గుఱించి మీరెందులకై వ్రాసిరో దయచేసి నాకు తెలుపఱచగోరుదును. మనల నిరువురను లోకులు నిజధారను పొందినవారిగ ననుమానపడుచున్నట్లు మీకు తెలుసునుగదా. నిన్న నే సాగర్ నుండి తుల్లాసింగును మఱికొందఱు నిచటకు వచ్చి, రేపోమాపో మేమందఱమునుగూడ మీపాదములవద్ద మొక్కి వలసి

యుండునని మాతో దృఢముగ జెప్పిరి. మీలో నిజధారప్రవేశించినట్లు మీకు నిజముగ సమ్మతమున్నయెడల, నన్ను గుఱించి “తమపవిత్రస్వరూపము” మొదలగు పదగుచ్ఛములను ప్రయోగించి, దానిచేందులకు న్యూనతపఱచుచుండిరో నాకవగాహనయగుటలేదు. అట్లుకానిచో మీరు 8, 10 వ్యక్తులను మిమ్ముల సవతారస్వరూపులుగ భావించనిచ్చుటలోను, వారు మిమ్ములను “పరమపిత, పరమపురుషపూరన్ ధనీ” వగైరాపదములతో సంబోధించినపుడు వారిని వారించకుండనుండుటలోను, మీయద్వైత్యమేమోగూడ నాకవగాహన గాకున్నది.

ఈనిష్కపటవాక్యములకు తమింపవేడుచు నిందుకు దయతో త్వరితముగ సమాధానము సంపెదరని యాశించుచున్నాను. ప్రేమసహితాభివందనములు. హృదయపూర్వక రాధాస్వామి.

ఇట్లు,
ప్రేమపూర్వకముగ,
ఆనందసరూప్

పునర్లీఖితము: ఇంకొక విషయమేమనగా శ్రీనిహాల్పండుగా రీయుత్తరమునకు మీవద్దనుండి సమాధానమువచ్చువఱకు అనోఖచందుగారి యుపదేశమునకై వ్రాసికొన్నపత్రమునంపుచు మీరు 10-1-1914 న వ్రాసినయుత్తరముపై నెట్టిచర్యను తీసికొనుటకు నిరాకరించుచున్నారని మీకు తెలియజేయుచున్నాను.”

53. ఇవిధమున శ్రీపరమానందుగారితో నుత్తరప్రత్యుత్తరము లింకను చాలవఱకు జరిపినపిమ్మట శ్రీపరమానందుగారికి తమతప్పవగాహనయ్యెను. ఇటులనే వివిధస్థలములలోని చాలమంది యితరసత్సంగులతోగూడ సధికముగ నుత్తరప్రత్యుత్తరములుజరిగినవి. కాని, వివిధవిషయములలో నితరులతో ప్రవర్తించుటలో సాహజీసుహారాజువారికిగల యద్భుతచాతుర్యముచే నతి శీఘ్రకాలములోనే సత్సంగవారావరణమంతయు నిర్మలమయి, సత్సంగులందఱును తమకును సత్సంగమునకుగూడ ప్రతిభ పెంపొందునట్లుగ, వారిశరణ్యములోనికి వచ్చిరి. ఆసమయమునాటి యుత్తరప్రత్యుత్తరములు చదువుటకు రుచికరముగనే యుండునుగాని స్థలముచాలనందున నిచ్చట వానిని పొందుపఱచలేకుంటిమి.

54. సాహస్త్రిమహారాజువారు 7-4-1914 తేదీన మురారులోనుండగ. సభ తరపున సర్కార్ సాహబ్ వారి తండ్రిగారితో, సర్కార్ సాహబ్ వారి పవిత్ర సమాధినిర్మాణమువిషయమై వివరముగ చర్చించిరి. అప్పుడు సాహస్త్రిమహారాజువారు సభవారికి జ్వాలాప్రసాదుసిన్హాగారివలన రావలసినబాకీని రాబట్టుకొనుట కెట్టిసానకాశమును లేదన్నవిషయమును సర్కార్ సాహబ్ వారితండ్రిగారికి విశదపఱచిరి. కాబట్టి (శ్రీ)జ్వాలాప్రసాదుసిన్హాగారి బాకీ రు 55 000/- లకుగాను, వారికుటుంబముతాలూకు తోట సర్కార్ సాహబ్ వారి కెక్కువ ప్రీయముగనుండెడిదిగావున (అందులో నొకభవనము అదివఱకే కట్టించబడియుండెను) పవిత్రకుటుంబమువా రారోటను చానిలోనున్న భవనమును, సభవారికి అమ్మివేసినయెడల సభవారు సమాధినిర్మాణమును త్వరలో ప్రారంభించుటకు వీలగునని సాహస్త్రిమహారాజువారు సెలవిచ్చిరి. అవ్విధముగ సభవారి బాకీగూడ పూర్తిగతీరిపోవును కాని సర్కార్ సాహబ్ వారి తండ్రిగారు కుటుంబాస్తి నమ్ముటచే కుటుంబగౌరవమునకు భంగకరముగనుండునని చెప్పి యాప్రతిపాదనను నిరాకరించిరి. అంతట సాహస్త్రిమహారాజువారు, తోటవగైరాలను సభకు దానముగ నిచ్చినట్లు వ్రాసినయెడల సభకు రావలసినబాకీని సభవారు పూర్తిగరద్దుజేసెదరని మఱొకప్రతిపాదనను జేసిరి ఈప్రతిపాదన సర్కార్ సాహబ్ వారితండ్రిగారికి నచ్చినట్లుకనిపించి, వారందువిషయమై యాలోచించుటకు 15 దినములుగడువును గోరిరి

55, 14-4-1914 తేదీన మురారులోనున్న మాతాజీవారివద్దనుండి యొక తంతివార్త యివ్విధముగవచ్చెను.

“మీరు నోటిమాటగ వాగ్దానముచేసిన ప్రకారము సమాధినిర్మాణము నెప్పుడు మొదలుపెట్టెదరు? ఇంక నాలస్యము చేయుట నాకిష్టములేదు. మీరు అంబాలాకు తిరిగిపెళ్ళిపోకముందే ప్రారంభించవలయునని గోరుచున్నాను.”

అందుకు సమాధాన మారోజుననే తంతిమూలముగ నిట్లువ్రాసిపంపిరి:—

“బడేసర్కార్ సాహబ్ వారు కోరినప్రకారము వారి నిశ్చయాత్మకమయిన సమాధానము అందినతర్వాత”

ఏప్రిల్ 15వ తేదీన సర్కార్ సాహబ్ వారి తండ్రిగారివద్దనుండి యివ్విధముగ తంతివచ్చెను :—

“సర్కార్ సాహబ్ వారి సమాధికి స్థలము లభ్యముగనున్నది. దుల హిన్ జీ కోరికప్రకారము వెంటనే నిర్మాణమును ప్రారంభించవచ్చును. తోటలో సమాధి నొప్పకొనుటకు వీలులేదు”

అందుకు సభాకార్యదర్శి యొక్కిందివిధమున సమాధానమునంపెను:-
“సాహజ్జీమహారాజువారిపేర సంపిం తెలిగ్రాము అందినది. భాయిసాహెబ్ సభవారు కోరినప్రకారము, కనీసము వెయ్యిరూప్యముల నెప్పుడివ్వగలరొ వెంటనే తంతునంపుడు. సమాధినిర్మాణమునుగుఱించియే ఆలోచించుచు న్నాము.”

ఏప్రిల్ 16వ తేదీన మురారులో మాతాజీవారివద్దనుండి యొక్కింది విధమున తంతువచ్చెను:-

“సర్కారుకు నిహళ్చందిచ్చినతంతిలో నాకు సమాధానములేదు. సమాధినిర్మాణమునకు బాకీనసూలుతో సంబంధములేదు. దయచేసి వాగ్దాన ప్రకారము నాతంతికి సమాధానమునిండు.”

ఇంతలో సాహజ్జీమహారాజువారు వారాణసినుండి వెళ్ళిపోయినందున వారికి పైతంతి తపాలాద్వారా బహారేచ్ లో 19-4-1914 తేదీన అందినది. దానికి సమాధానమును 20-4-1914 తేదీన ఈక్కిందివిధముగ మాతాజీగారికి పంపించిరి :-

“తంతి నిన్ననే అందినది. భాయిసాహెబు సభయొక్క అధికారమును బుద్ధిపూర్వకముగ నిరసించుచున్నారు. అందుచే గోరబడిన కనీసపుష్కలమును నిర్మాణము ప్రారంభించుటకు ముందుగానే చెల్లించుట, నమ్మకము గల్గించుటకు ముఖ్యపరము.”

56. వారాణసిలో 12-3-1914 తేదీన జరుపబడిన సభయొక్క ఆటవ సమావేశములో, సభను తృప్తిపఱచుటకై భాయిసాహెబ్ గారిని ప్రస్తుతము రూ. 1,000/-లు చెల్లించమని గోరనలసినదనియు, మిగిలిన బాకీని ఉభయ పక్షములకు ననుకూలముగను, అంగీకారముగనున్న ప్రకారము వాయిదాల మీద తరువాత చెల్లించవచ్చుననియు తీర్మానించబడిన దనువిషయము నిచ్చట చెప్పవలసియున్నది. ఈతీర్మానమున కొక నకలును భాయిసాహెబ్ గారికి 20-3-14 తేదీన రిజిస్ట్రేషన్ ద్వారా పంపించి సర్కార్ సాహబ్ వారి తండ్రిగా

రికి వాచా తెలియజేసిరి. కాని భాయిసా హెబ్ గారి వద్దనుండి యీతీర్మాన మందినట్టెనను తిరిగి కబురురా లేదు.

57. కావున, సీపవిత్రసేవలో పాల్గొనుటకు హృదయపూర్వకాభిలాష యుండిననుగూడ, సభ యొక్క పాలనవిధానమును నాశనముచేసి, కేంద్రసత్సంగమునుగుఱించి యసత్యతృచ్ఛవదంతులను బుట్టించి ప్రాపకముచేయుఁబూను కొన్నవారి హస్తములలో సంధప్రాయముగ ద్రవ్యమును పోయుట కెవ్వరు నియ్యకొనరిని, 115-1914 తేదీగల ప్రకటనపత్రముద్వారా, సభకు సంబంధించిన సత్సంగులందఱకును బ్రాంచీసత్సంగములకును తెలియజేయుట యావశ్యకమని యెంచిరి. సత్సంగులను సమాధినిమిత్తమైగాని, భండారానిమిత్తమైగాని భేటును మురారు పంపగాదనిగూడ నా పత్రములో నిషేధించిరి. సభ వారు భండారాఖర్చులకుగాను 1913 సం॥రము డిసెంబరునెలలో భాయిసా హెబ్ గారి కిచ్చిన రు. 1000/-లకును, అప్పుడు భేటుక్రింద వసూలయిన మఱొక రు. 1000/-లకునుగూడ నాయన లెక్కచెప్పలేదనిగూడ నందఱకు తెలియపఱచిరి కావున నాయనతో నిఁకలెక్కలు తేల్చుకొనునాశ లేనట్లు స్పష్టమాయెను.

58. ఇంతకు ముందుదహరింపబడినవారును మురారువారునుగాక నింకను చాలమంది యితరులుగూడ సాహజీమహారాజువారికి వ్యతిరేకముగ, నుత్తరములు ముద్రితపత్రములు ముద్రితసంచికలు మొదలగువానిద్వారా, తీవ్రప్రచారము చేయుచుండిరి. “కంగాల్ కంపెనీ” అనుపేరుతో గొందఱువ్యక్తులేకమయి యెన్నోకరపత్రములను పంచిపెట్టిరి, శ్రీబ్రహ్మదేవనారాయణగారు ఒకయెఱ్ఱసంచికను ప్రకటించిరి, జహనాబాదు సత్సంగబ్రాంచీవా రొకకరపత్రమును పంచిపెట్టిరి, వగైరావగైరా. వీరందఱును మురారుసంఘటనలకును, సాహజీమహారాజువారు సర్కార్ సాహబ్ వారి నిర్యాణానంతరము తొందరగ మురారునుండి వెడలిపోయినందుకును సాహజీమహారాజువారిమీద నెపముల నెన్నుచుండిరి తాము మురారునుండి యాకస్మికముగ వెడలిపోవుటకు కారణములను సాహజీమహారాజువారే యొకయుత్తరములో నిల్లువిశదపఱచిరి “మేమందఱము నచ్చటనే యుండిపోయినచో సత్సంగులందఱును గురుదేవప్రసాదు గురుముఖశరణులవద్దనుంచిన ఫిక్సెడ్ డిపాజిట్లు (Fixed Deposits) మొత్తము రు 25000/-లను తిరిగి తమకిచ్చివేయుమని నిర్బంధించియుందురు. అప్పుడు బ్యాంకప్రసాదుసిన్హాగారి కెట్టికీప్రపరిస్థితి యేర్పడియుండునో సులువుగ నూహిం

చుకొనవచ్చును. ఇంతియగాక చాలమందిసత్సంగులు తాము సభవద్ద కరెంటు ఎక్కాంట్లు (Current Account)లో నుంచిన మొత్తములను వెనుకకు పీసికొన గోరిరి. అట్టి మొత్తములు రు. 6000/-ల వఱకు నున్నవి. కాని సభఖజానాలో నప్పుడు రు. 4,000/-లు మాత్రమే యుండిను. కావున నాపరిస్థితులలో మేము అపవాదునంతను మామీదనే వేసికొని మురారునుండి వెడలిపోయి శ్రీజ్వాలా ప్రసాదుస్వీగారికి మనశ్శేషమును అపఖ్యాతియు గలుగకుండ తప్పించితిమి. అప్పటిలో నింతకన్న చేయతగ్గది మఱేమియు లేదు.”

59. - కేంద్రీయ పాలకసమితి (Central Administrative Council) గూడ సత్సంగమున కిక్కట్లు గలిగించుతలంపుతోనే యుండి, సాహజ్జీమహారాజువారి యొక్కయు సభయొక్కయు కార్యకలాపములను దూషించుచు నుత్తరములను వ్రాసెడివారనువిషయ మిచ్చట నుదహరింపవచ్చును. సాహజ్జీమహారాజువారి సింధుదేశపర్యటనమునుగుఱించి శ్రీప్రేమప్రసాదుగారు, “ఆయన శృంగభంగ మొంది తిరిగివచ్చి”రని వ్రాసిరి. సాహజ్జీమహారాజువారి రట్లుగాక 6-1-1914 తేదీ అంతముందుగనే, కేంద్రీయ పాలకసమితికార్యదర్శిగారికి, సత్సంగులందఱును సత్సంగవ్యవహారములను సామరస్యముతో నెఱవేర్చుకొనుచు కొన్ని ప్రధానసమయములం దందఱును కలిసిమెలిసియుండుటెట్లువీలగు ననువిషయమునుగుఱించి యుభయపక్షములవారును కలిసికొని పర్యటించినచేయవలసి యున్నదని వ్రాసిరి కొన్నియుత్తరప్రత్యుత్తరములు జరిగినపిదప నెట్లయినను, కేంద్రీయ పాలకసమితి (Central Administrative Council) కట్టియద్యమమునం దభిరుచిలేనట్లు స్పష్టపడెను. కాని సావకాశము లభించినపుడెల్ల సభవారందువిషయమై యత్నములను సాగించుచునేయుండిరి.

60 ఈపర్యటనము లయినపిదప, సాహజ్జీమహారాజువారు అంబాలాపట్టణము వెళ్ళి అచ్చట కొద్దిరోజులుండి, వేసవిలో సోలన్ వెళ్ళి వేసవికాలమంతయు నచ్చటనే గడిపిరి. ఆసమయములో, సిక్కురుయెస్తేటునుండియు, చుట్టు ప్రక్కలకొండప్రదేశములనుండియు, పంజాబుప్రాంతములనుండియు సత్సంగులు చాలమంది యచ్చట సత్సంగమునకు వచ్చిరి.

దయాల్బాగు ప్రాపనము

61. ఒకభయంకరఝంఝామారుతమువలె చెలరేగిన ప్రతిపక్షప్రచార మంతయు 1914వ సం॥రము మేనెలనాటి కించుమించు పూర్తిగ చల్లారి కొద్ది

దురదృష్టవంతులుదక్క తక్కినసత్సంగులందఱును సాహజ్జీమహారాజువారిని
సద్గురువుగ స్వీకరించిరి. అందుచే సాహజ్జీమహారాజువారును సభయును
కొత్త కార్యకలాపములను చేయబూనుకొనిరి తగువిమర్శలు సల్పినపిదప సభ
కార్యదర్శిగారు అందఱుసత్సంగులకును, ఆగ్రాలో సత్సంగ కేంద్ర మేర్పాటు
చేయవలసిన యావశ్యకతనుగూర్చి వివరించుచు 1-6-1914 తేదీన నొక ప్రక
టనకరపత్రమును పంపించిరి. ఆకరపత్రము నీక్రింద పొందుపఱచితిమి:-

మ కాము, సోలన్

1, జూన్ 1914

ప్రియసోదరా!

ఆగ్రాపట్టణమున సత్సంగ కేంద్రమును స్థాపించవలెనని హుజూర్
సాహజ్జీమహారాజువారి యభిప్రాయము. హుజూర్ సర్కార్ సాహజ్జీవారు
చాలసార్ల విధముగ నూచనజేసిరి. ఈవిషయములో హుజూర్ స్వామిజీమహా
రాజువారికిని హుజూర్ మహారాజువారికిని మహారాజసాహజ్జీవారికిని గల
యుద్దేశ్యములు వార్ల ప్రవచనములనుబట్టి విస్పష్టమే. కావున, పరమపురుష
పూరన్ ధనీ స్వామిజీమహారాజువారి రాబోవు భండా రాసమయములో నిందు
కొఱకు ప్రత్యేకముగ భేటునిచ్చువారలజాబితాను తయారుచేయఁదలచితిమి.
పిమ్మట, స్వామిబాగునకు ప్రక్కనో యెదురుగనో తగినస్థలమునుకొని యం
దులో భవనములను కట్టించవలయుననియు లేదా లభ్యమైనచో కట్టించినభవన
మునే కొనవలయుననియు నుద్దేశ్యముగలదు.

ఈవిషయములో సత్సంగిసోదరులెవరును తమశక్తినిమించి భేటునీయ
వలదనియు, నునాయాసముగ ద్రవ్యసహాయము చేయగల్గినసోదరులుమాత్రమే
భేటు నీయవలసినదనియు, హుజూర్ సాహజ్జీమహారాజువారి యుద్దేశ్యము.
ఈ యుద్దేశ్యము నొనగూర్చుటకై యీక్రింది సలహా లీయబడుచున్నవి:-

1 ఏ సోదరుడును రు. 50/-లకు మించి భేటు నీయరాదు.

2. 7-9-1914వ తేదీనాటికి ద్రవ్యమును కెల్లించగల్గిన సోదరులు
మాత్రమే తమపేర్ల నీయవలెను.

3. స్వల్పదాయవర్గమునకు జెందిన సోదరు లెంతమాత్రము భేటు
నీయనక్కఱలేదు. రు. 5/-ల కన్న తక్కువభేటు నీయదలచిన సోదరులు,

మహాకరిద్దటితో గలిసి, మొత్తము రు 5/-లు గాని అంతకన్న నెక్కువగాని యగునట్లు జనుచేసి పంపిన బాగుండును.

4 బ్రాంచిసత్సంగములకు జెందిన సోదరులు తమ భేటు నాయా బ్రాంచిల కరెస్పాండెంట్లద్వారా పంపించుట ప్రశస్తముగ నుండును.

హృదయపూర్వక రాధాస్వామి,

ఇట్లు

ప్రేమపురస్కరముగ భవదీయుడు

స్వామిచరణ్

సహాయ కార్యదర్శి

రాధాస్వామి సత్సంగ సభ

అంబాలా పట్టణము.

62. 7-6-1914 తేదీన పరమగురు స్వామిజీమహారాజువారి భండా రా సోలనులో జరుపబడెను. ఆ పవిత్రసమయమందు సత్సంగమున కొక శాశ్వత కేంద్రస్థానమును స్థాపించుటకై ప్రత్యేక భేట్ల పట్టి యొకటి తయారుచేయ ప్రారంభించిరి. వేసవికాలము గతించినపిదప సాహస్రీసుమహారాజువారు, 1914 సం॥రము సెప్టెంబరు నెల రెండవవారము దరిదాపులో పరివారసమేతముగ నంబాలాపట్టణమునకు వచ్చిరి. పరమగురు మహారాజసాహబ్ వారి భండా రాను 1914 సం॥రము సెప్టెంబరు 27వ తేదీన అంబాలాలో జరిపించిరి. అటు పైన నందఱు నాగ్రా వెడలిరి. వచ్చిన పరివారమందఱకును ప్రే. భా. మధురాప్రసాదుగారు “నాలాపీఠమ్మండి”లో వసతి నేర్పాటుచేసిరి. కాని ఆ యేర్పాటు సరిపోనందున కొంతకాల మయినతర్వాత వారందఱును మహాత్మా గాంధీరోడ్డుననున్న డాక్టరు నారాయణప్రసాద ఆస్థానాగారి భవనమునకు మాటిరి. ఆరోజులలోనే రాధాస్వామి విద్యాసంస్థ (Radhasoami Educational Institute) ప్రస్తుతమున్న స్థలమును కొనిరి. హుజూర్ మహారాజు వారి భండా రా డిసెంబరు 27వ తేదీన జరిపించిరి. రాధాస్వామి సత్సంగసభ వార్షికసమావేశమును డిసెంబరు 29వ తేదీన జరిపించిరి. సత్సంగ కేంద్రస్థానము నాగ్రావద్ద స్థాపించవలయుననియు, నొక సంవత్సరములోపున ఏబదివేల రూపాయలు జమఅయినచో వారశాలకొఱకొక భవనమును నిర్మించుట ప్రారంభించవలయుననియు సభవారీసమావేశములో తీర్మానించిరి.

63. 1932 సం॥రము జూబిలీ యుత్సవసమయమున సాహజీమహారాజు వారు సెలవిచ్చిన యువన్యాసములో, దయాల్బాగు స్థాపించు సందర్భములో వారికి గల్గిన యాటంకములను గుఱించి యీక్రిందివిధముగ వర్ణించిరి:-

“పరమపిత కటాక్షముచే మూడుమాసములలోపలనే రు. 5000/-లు జమపచ్చినవి. మే మీద్రీవ్యముతో ధనాఘ్యులవలె నాగ్రా యేతెంచితిమి. మమ్ము కేంద్రస్థానమును స్థాపించుటకు పూర్తిగ నిశ్చయము చేసికొనియుంటిరా యని కొందఱు ప్రశ్నించిరి. మే మట్లే నిశ్చితచిత్తులమై యుంటి మని చెప్పి, యిందుకు తార్కాణముగ మావద్ద రు. 5,000/-లు గూడ నున్నవని సమాధానము చెప్పితిమి. అంతట లాలారాజనారాయణగారు, “మీ రాగ్రాలో కేంద్రస్థానమును రు.5,000/-లతో స్థాపించదలచితిరా?” యని హేళనగ ననిరి. ఈ మహాత్కార్యమునకు రు. 5,000/-లు చాల తక్కువమొత్త మని మా కప్పుడే మొట్టమొదట యవగాహన యయ్యెను. ఏమయిననొగాక, మేము స్థలమున కన్వేషణ ప్రారంభించితిమి. ఇప్పుడు దయాల్బాగు నిర్మాణశాఖా కార్యాలయము (Construction Department) ఉన్న భవనమును బేర మాడగా, దాని యజమాని రు. 5,000/-ల మూల్యమును గోరెను. అందుకు మే మంగీకరించితిమి. కాని యా మఱునా డతడు తిరిగివచ్చి రు. 6,000/-లను గోరెను. మేముందుకుగూడ సంగీకరించి బేరమును స్థిరపఱచితిమి. కాని యతడు తిరిగి రు. 6,500/-ల మూల్యమును గోరెను. అందుచే మాకు నిరుత్సాహము గలిగి నిరాశచే వెనుకకు పోదలచితిమి. ఇంతలో మావద్ద కొక సాధువు వచ్చి “హుజూరువారు వచ్చియుండిరి గావున కనీస మొక గజ మెత్తుగల గోడనైన కట్టించినపిమ్మటనే యిచ్చటనుండి వెళ్ళవలయును. లేనిచో లోకులు సత్సంగమును బూటకసంఘమని యనెదర”ని చెప్పెను. అందుచే మే మ్రాగా నుండి మఱిపోవు తలంపును గట్టిపెట్టి మఱల నింకొకసారి యాస్థలమును వెళ్ళి చూచితిమి. అచ్చట బాబాకేశరదాసు మా కగుపించి యాయనగూడ మేముట్లు వెనుకంజవేయుట యుక్తముకా దనెను. మాకు ఆయన ప్రస్తుతము రాధా స్వామీవిద్యాసంస్థయు (Radhasoami Educational Institute) పవిత్రమైన బావియు నున్నట్టి స్థలమును చూపించిరి. అప్పటిలో నాస్థలమంతయు నతికశ్రమముగ నుండి పెద్దపెద్దగోతులతోను యిసుకతిన్నెలతోను నిండియుండెను. కాని బాబాకేశరదాసు మే మడుగిడినచోట్ల నెలదోటగ మాటి పోవునని చెప్పెను. ఎట్టకేల కాస్థలమును కొనుటకు మేము నిశ్చయించుకొని,

చివరకు రు. 1975/-లకు బేరము తేల్చుకొని, క్రియమునకు తీసికొంటిమి. అప్పుడు ఖచడీతో నొక రాజార్హముయిన విందుచేసి యుత్సవస్థాపనముగ నానందించితిమి. అందుకు రు. 10/- రిలణాలు ఖర్చుపఱచితిమి.”

64 1915 సం॥రము జనవరి నెల 20న తేదీ వసంతపంచమి నుదినమున సాహస్రీమహారాజవా రొకకంబళి (వస్తువురుగు) చెప్పిన నాటి దయాలాభుగ నకు శంకుస్థాపనముజేసిరి. పరమపురుష పూరన్ ధనీ హుజూర్ స్వామిజీమహారాజవారు హుజూర్ రాధాస్వామి దయాళుని మహాశుభసం దేశమును ప్రకటించి చెప్పినది వసంతపంచమి శుభదినమున. దయాలాభుగ స్థాపించినదికూడ తిరిగి వసంతపంచమి శుభదినముననే.

65. మఱొకప్పుడు సాహస్రీమహారాజవా రిన్ని సెలవిచ్చిరి, “పాఠశాల భవనమును నిర్మించుటకై ఇటావాలో నొక గుత్తదారుడు (Contractor) గ నున్న సత్సంగిసోదరుడు సేవ చేసెదనని సిద్ధమాయెను. అటులనే ముకుందు డనెడి మఱొక సత్సంగికూడ సేవకు సిద్ధముగ నుండెను అనగా. గుత్తదారుని చీఫ్ యింజనీయరుగాను, ముకుందుని నాయనక్రింద పనిచేయునట్టి ఇంజనీయరు గాను నియమించి, వారిని మఱునాటెనుండియు పని మొదలుపెట్టి దీక్షగ పని చేయుమని చెప్పితిని. భవననిర్మాణమనగ నెంతకష్టమో నా కప్పుడేమియు తెలియదు. నేను తగిన భవనమును నిర్మించవలసిదని మాత్రమే వారితో చెప్పితిని. అప్పుడు నేనాపరమపిత నిట్లు వార్ధిించితిని, “ప్రభో, మేము పూర్తిగ నజ్ఞులము! మాకు పేరుప్రతిష్ఠలు లేవు. అర్థబలము లేదు. మే ముత్తదిక్కు లేని నిరుపేదలము. తాము నన్ను ముందు నెళ్ళుమని యుక్తిరువిచ్చి నా వెంట తాము వత్తుమని గూడ సెలవిచ్చిరి. దయచేసి తమరువచ్చి మామర్యాదను గాపాడుడు!” హుజూర్ సర్కార్ సాహబ్ వారు వెంటనే నాకు దర్శనమిచ్చి ఆభవనమునకు నమూనాను విశదపఱచిరి. ఆగుత్తదారునకు నేనానమూనాను వివరించి యందుకుపయోగించవలసిన సామానునుగుఱించి గూడ జెప్పితిని. అతడు బజారునకు వెళ్ళి సెంటుజాన్స్ కాలేజీ (St. John's college) వారివద్ద నుండి రు. 900/-లు విలువగల సిద్ధముగనున్న సున్నమును కొని తెచ్చెను. అతడొక యిటికల ఆవమునకుపోయి రు. 500/-లు బజానాయిచ్చి యిటికలను బేరముచేసికొనివచ్చెను. ఆమఱునాపునాడే దులుత్రావ్వి గోడనులేపిరి.

ఉద్దేశ్యాదర్శములు

66. 1918 సం॥రములో ప్రకాశితమయిన “ప్రీమియం డేక్” అను మాస పత్రికలో “నూతేండ్లక్రితము” అను శీర్షికతో వ్రాసిన వ్యాసములో దయాల్బాగుస్థాపనయొక్క యుద్దేశ్యాదర్శములును అందు విషయమై రాధాస్వామీ మతముయొక్క వెనుకటి సద్గురువుల యుత్తరువులును సవిస్తరముగ వర్ణించబడినవి. ఆవ్యాసములో నిందుగుఱించిన విషయవివరణము సంపూర్ణముగను, బహురుచికరముగను వ్రాయబడియుండినందున నందుండి కొంతభాగము నీ క్రిందనెత్తి వ్రాయుటయైనది:-

“దయామయులయిన స్వామీజీమహారాజువారు ఆగ్రాపట్టణమున కావల నొకసత్సంగులవలన కొంతకాలమయినపిమ్మట నేర్పడగలదని తెలుచు సెలవిచ్చుచుండెడివారు.....మహారాజుమహారాజువారు సత్సంగముయొక్క దినదినాభివృద్ధినిగాంచి, సత్సంగకార్యములనిర్వాహము దీర్ఘకాల మొకరిద్దఱు సత్సంగులచే గానేరదనియు గొంతకాలమైనపిదప, సత్సంగవ్యవహారములను తృప్తికరముగ చక్కజెల్లుటకు సత్సంగమున కొకపాలకసమితిని స్థాపించవలసి యుండుననియు సెలవిచ్చెడివారు. అందువలననే మహారాజసాహబ్ వారికాలములో 1902వ సంవత్సరములో నొకపాలకసమితియు 1904వ సంవత్సరములో నొక ధర్మకర్తృవర్గము నేర్పాటుకాబడినవి. సత్సంగులు అధికసంఖ్యాకులు సత్సంగ కేంద్రస్థానమునకువచ్చి నివసించెదరనియు, వారల సౌకర్యములనిమిత్తము సత్సంగమున కొకబ్యాంకు, నొకకళాశాలయు, నొకయంత్రశాలయు (Factory) నొక ఆసుపత్రియు (Hospital) మున్నుండుండగలవనియు మహారాజసాహబ్ వారు వివిధసమయములందు సెలవిచ్చుచుండెడివారు... ..మహారాజసాహబ్ వారి యాదేశములప్రకారము ఆగ్రాలో సత్సంగ కేంద్రమును స్థాపించి, యచ్చట సత్సంగులు నివాసముండి జీవితోపార్జనచేసికొనుట కేర్పాట్లు చేయవలయునని సర్కార్ సాహబ్ వారుగూడ తమ కాలములో సెలవిచ్చుచుండెడివారు.”

67. అమెరికాదేశపు క్రైస్తవమతప్రచారకసంఘమువారి విచారణసమితి (American Christian Missionary Commission) యైన లిండేకమిషను (Lindsay Commission) 1931 సం॥రములో దయాల్బాగునచ్చి సాహజ్జీమహారాజువారిని సందర్శించినపుడు, దయాల్బాగును స్థాపించుటలో నుద్దేశ్యాదర్శములను గుఱించి సాహజ్జీమహారాజువారి విల్లుస్పష్టికరించిరి:-

1. ఈ వలసయు నిందలి సంస్థలును మా పరమపూజ్యసద్గురువుల యాదేశములప్రకారము స్థాపించబడినవి.

2 ఆధ్యాత్మికసాధనలను జయప్రదముగ నభ్యాసముజేయుటకై యభ్యాసి స్వకాయకప్రముచే న్యాయముగ సంపాదించిన ద్రవ్యముతోనే జీవించవలయునని మామతములో నొకముఖ్యసిద్ధాంతము. అందుచే సన్నిగులకు న్యాయసమ్మతమైన పరిశ్రమజేసి జీవితోపార్జన గావించుకొను సావకాశములను కల్పించునిమిత్త మీవా్యాపారపరిశ్రమసంస్థల నేర్పాటుచేసితిమి.

3. తమ యాధ్యాత్మికాభివృద్ధి నిమిత్తము చాలమందిసత్సంగులు సత్సంగ కేంద్రస్థానమునం దుండగోరుదురు. వారు నిర్వాహకముగ కూర్చుండ గూడదుగావున వారలకు పనులు కల్పించుట యావశ్యకమాయెను.

4 కొందఱుప్రజ లొకస్థలమున నివసించుచుండినపుడు విద్యాభ్యాసమున కేర్పాట్లుజేయుట యవసరము. అందుచే నీవిద్యాసంస్థలయేర్పాటు జరిగినది

5. సాంకేతికార్హతలు (Technical Qualifications) గలవారు హిందూదేశముయొక్క యభివృద్ధికవసరము. అందుచే ఒక్కిలకాలేజీ వగైరా లేర్పాటుచేయబడినవి.

68. అజ్మీరువాస్తవ్యులు దివాన్ హరబిలాసశారదాగారు 1932 సెప్టెంబరునెలలో దయాల్బాగువచ్చినపుడు సాహజ్జీమహారాజువారు దయాల్బాగు స్థాపనయొక్క యుద్దేశ్యమునుగుఱించి యీ క్రిందివిధముగ సెలవిచ్చిరి:

“జాతులకభ్యుదయము వారలలో నద్భుతప్రజ్ఞాసంపన్నులగు నాత్మలుండుటవలననే గలుగుననియు, నట్టియాత్మలయభావముచేతనే జాతులపతనము సంభవించుచుండుననియు, నట్టియాత్మలు తమకార్యములను సాధించుటకు సావకాశమున్నజాతులలోను, దేశములలోనేజన్మించుచుందురనియు మానమ్మకము. అందుచేతనే మేము దయాల్బాగులో హిందూదేశమునకు సహజమైన నిర్మలాధ్యాత్మికవాతావరణమును స్థాపించి, అందుతోబాట పాశ్చాత్యదేశములలో లభ్యమగునట్టి వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యమును పరిశ్రమసావకాశములనుగూడ నిచ్చుట గల్పించుటకు ప్రయత్నముచేయుచున్నాము”

“దయాల్బాగు” నామకరణము

69. తాము విహారార్థమై నడకకుపోవుచుండిన స్థల మొకానొకరోజున సత్సంగుల వలసపట్టణము కాగలదని స్వామిజీమహారాజువా రెట్లుభవిష్యవాణినిచెప్పిరను ప్రతీతిగలదో, సరిగనట్లే హుజూర్ మహారాజువారు తమకుమారుడు లాలాఅయోధ్యాప్రసాదుగారి పుత్రుడైన దయాళ్ ప్రసాదు అనుపిల్లవాడు చనిపోయినపుడు ఆచనిపోయినపిల్లవానిపేరుతో నొకపెద్దవలస, ప్రస్తుతముదయాల్బాగున్న స్థలమునుజూపి, యచ్చట బయల్వెడలునని చెప్పి యయోధ్యాప్రసాదుగారి నోదార్చిరనిగూడ ప్రతీతిగలదు. అందుచే సాహజ్జీమహారాజు వారీవలసకు ‘దయాల్బాగు’ అని నామకరణముసేయుట యొకవింతగాదు. అదియునుగాక, 1915 సం॥రములో సాహజ్జీమహారాజువారీవిషయమునింకొకవిధమున విశదపఱచిరి. సత్సంగులు ఆపరమపురుషుని సర్వసాధారణముగ “హుజూర్ రాధాస్వామిదయాళ్” అనిసంబోధించుదురు. హుజూరీబాగు, రాధాబాగు, స్వామిబాగు అను మూడుతోటలు ఇంతవఱకు సత్సంగమునకు గలవు. కావున “హుజూర్ రాధాస్వామిదయాళ్” అనునామమునకు సంపూర్ణార్థమై యిప్పుడు స్థాపించిన ఈవలసకు ‘దయాల్బాగు’ అని నామకరణము చేసితిమనిరి.

ఈ వ ల స య భి వృద్ధి

70. ఇవిధమున స్థాపితమయిన దయాల్బాగువలస నెమ్మదిగ నిరంతరాభివృద్ధి నొందుచుండెను. 15-11-1916 సం॥రము తేదీనుండి సత్సంగ కేంద్రము దయాల్బాగులో స్థాపితమగుననియు హుజూర్ మహారాజ్ వారి భండారాడిసెంబరు 27వతేదీన నచ్చటనే జరుపబడుననియు నందఱకు నొకప్రకటనపత్రమును 5-11-1916 తేదీన పంపించిరి. ఆప్రకటనపత్రములో 1-1-1917 తేదీన రాధాస్వామివిద్యాసంస్థ (Radhasoami Educational Institute) తెలువబడుననిగూడ తెలిపిరి.

71. ఆప్రకారము రాధాస్వామివిద్యాసంస్థ 1-1-1917 తేదీన తెలువబడి ఆసంవత్సరాంతమున కందులో 4 మొదలు 8వ తరగతివఱకు నైదుతరగతులలో 169 విద్యార్థులు చదువుకొనుచుండిరి. వారిలో 43 మంది పాఠశాలలో

పగటిపూటచదువుకొనువారు (Day Scholars). ఈ సంస్థయొక్క మొట్టమొదటి విద్యార్థిబృందము పదునెనుమండుగ్రామము 1919 సంవత్సరములో హైస్కూలు పరీక్షలకు వెళ్ళగ నందులో పదునేడుగురుతీర్ణులయిరి.

72. అటులనే 1917 సం॥రము అక్టోబరునెలలో నొకపురుషుని నొకబాలుని మాత్రమే పనివాండుగబెట్టి ఆదర్శపారిశ్రామికసంస్థల కర్మాగారమును (Model Industries workshop) స్థాపించి, 1917 సం॥రము డిసెంబరునెలలో నందులో రు. 16000/-లను పెట్టుబడిపెట్టుటకు సభవా రేర్పాటుజేసిరి. ఆదర్శపారిశ్రామికసంస్థలు (Model Industries) మొట్టమొదట తోలుబొత్తములను, పిమ్మట కత్తులు మొదలగు నితరవస్తువులను, అటుపిమ్మట భౌతిక శాస్త్రపుత్రాసులను తయారుజేయుచు క్రమాభివృద్ధినొందు చుండెను. దాదాపు రెండుసంవత్సరములతర్వాత జోళ్ళువస్త్రాలనుగూడ తయారుజేయుట మొదలుపెట్టిరి.

రా జ బ రా రీ వి చ్చే యు ట

73. మధ్యప్రదేశములో హాశంగాబాదుజిల్లాలో నున్న రాజబరారీయ నడి జమీందారీయరణ్యమును సాహజీమహారాజువారు 1919 సం॥రములో కీ॥శే॥ యస్. ఆర్. మురేదొరగారి భార్యవద్దనుండి కొనిరి. ఆజమీందారీ దాదాపు 800 యకరముల విస్తీర్ణముగలదై, చాలమట్టుకు కొండలతో నిండి యుండెను. అందు పెక్కుయేర్లును, సెలయేర్లును ప్రవహించుచున్నవి. అచ్చటనుండువారందఱు గోండ్లు, కోర్కు లనడి యాదిమజాతులవారు. 1919 సం॥రములో నీజమీందారీని సంపాదించినప్పుడు అది చాల నాగరికతాశూన్యమయిన హీనస్థితిలో నుండెను.

74. 1920 డిసెంబరునెల ప్రారంభములో సాహజీమహారాజువారి జమీందారీని చూచుటకై వేంచేసిరి. దోమలు మెండుగనుండుటచే నచ్చట చలి జర్వము అధికముగ వ్యాపించియుండెను. సాహజీమహారాజ్ వారిలోగలిసి వారికుటుంబమువారును గొండలుసత్సంగులనుగూడ వెళ్ళిరి. సాహజీమహారాజువారికిని, వారిపరివారములో చాలమందికినిగూడ మన్నెపుజ్వరమువచ్చెను. సాహజీమహారాజువారు జ్వరముతగ్గిన మొదటిరోజున నేదయాల్యాగునకు తిరిగి

వెడలిపోవలెనని నిశ్చయించుకొనిరి. 3, 4 మైళ్ళ ప్రయాణముచేసినతర్వాత గోరఖల్లు అనేది మజిలీస్థానమునకు వచ్చిరి. సామానుతోనున్న నాటుబళ్ళు కొంత దూరములో వెనుకనుండి వెంబడించుచుండెను ఆకస్మికముగ సాహజ్జీమహారాజువారు తీవ్రమయినచలితో వణఁకుటప్రారంభించిరి. వారు అచ్చటి విశ్రాంతిగృహములో నేయాచ్ఛాదనములేకుండిన పట్టిమంచముమీద పరుండిరి సామానులన్నియు నింకను తోవలోనున్నందున వారికి ప్రక్కవేయుట కేమియు లేకపోయెను. ఆ రాత్రికి సాహజ్జీమహారాజువారును, వారి కుటుంబమువారును ఆవిశ్రాంతిగృహములోనున్న యొకేగదిలోనుండిరి. కుటుంబమువారు గూడ జ్వరముతో బాధపడుచుండిరి గాని, వేతేమంచములు లేనందున వారందఱు నేలమీదనే ప్రక్కలుపఱచుకొనిరి. మిగిలిన పరివారమందఱు నారాత్రి విశ్రాంతిగృహముయొక్క వరండాలో నుండిరి

75. జ్వరము మఱునాడుదయమునకు తగ్గిపోయినందున నందఱు నేడు మైళ్లదూరములోనున్న బర్వాసీకి ప్రయాణమయిరి. బర్వాసీలో ఖచడి చేసిరి. కాని వడ్డించుటకును, తినుటకును గరిఁబెలు, కంచములును లేవు. అందుచే చెట్లయాకులతో కుట్టినవిస్తళ్లను పెడుగురెమ్మలతో జేసినగరిఁబెలను ఉపయోగించిరి. సాహజ్జీమహారాజువారికి తిరిగి యెక్కువ జ్వరమువచ్చుటచే రాత్రియంతయు నచ్చటనే యాఁగిపోయిరి.

76. మఱునాడు పరివారమందఱును రహటగాఁవ్ అనుయూరు వెళ్ళిరి. అచ్చట సాహజ్జీమహారాజువారి కొకడేరాను వేసిరి. ఆరోజు నుఖముగనే గడచిపోయెను. మన్నెపుజ్వరమునకు కలకత్తాలో తయారుచేయబడిన “ఆంటీ తాప్” అనేది సిద్ధాపథ మొకటి హార్దాపట్టణములో దొరకునని యచ్చటి వారు గొందఱు చెప్పిరి. సర్దార్ పురాణ్ సింగు గుఱ్ఱపుస్వారీపై హార్దావెళ్లి మందుపటుకొనివచ్చెను. సాహజ్జీమాహారాజువా రామందునొక మోతాదును దీసికొనిరి. మఱునాడుదయము సాహజ్జీమహారాజువారు డాక్టరు బ్రిజలాల్ గారిని పిలిచి తమకు క్రితమురాత్రియంతయు చాలబాధగ నుండెననియు తమ కొకగుడిసెను బస కేర్పాటుజేయవలెననియు, లేనిచో తాము బ్రతుకమనియు సెలవిచ్చిరి. ప్రిన్సిపాలుగారైన నారాయణదాసుగారప్పఁదొకగుడిసెను ఖాళీచేయించి, సాహజ్జీమహారాజువారిమంచము నందులోనికి మార్పించిరి మధ్యాహ్న సమయమున సాహజ్జీమహారాజువారికి చాలవేడిగ నున్న ట్లనిపించినందున

వారిప్రక్కను నేలపై పటిపించుకొనిరి. వారికి చాలయెక్కువ జ్వరము వచ్చి శరీరమంతయు చాల నొప్పులుగనుండెను. వారు చాలతఱచుగ మంచినీరు త్రాగవలసివచ్చుచుండెను. అడిగినపుడెల్ల మంచినీరు నందించుటకును, వారి శరీరములో నొప్పులున్నచోట్ల పట్టుటకును ఇద్దఱుమనుష్యులు వారిని కనిపెట్టుకొని యుండిరి. మూడవరోజున వారికి సగ్గుజావ నిచ్చిరి.

77. ఆరాత్రియంతయును సాహజ్జీమహారాజువారికి చాలబాధగను అశాంతి గను ఉండుటచే వారు మఱునాడు తమప్రక్కను మంచముమీదికి మార్పించుకొనిరి. పండిత హరిహరదత్త శాస్త్రిగారికిగూడ చాలజబ్బుగనుండుటచే సాహజ్జీమహారాజువారిని కనిపెట్టుచున్న వైద్యులే తఱచుగ వెళ్ళి వారినిగూడ చూచుచు వారికి మందిచ్చుచుండెడివారు. ఇంతకాలమునకు జూచినను శాస్త్రిగారు సాయంకాలమునకు చనిపోయిరి. సాహజ్జీమహారాజువా రీసంగతి తెలియగనే శాస్త్రిగారి దహనసంస్కారమున కేర్పాట్లవిషయమై వివరముగ సలహానిచ్చి, శాస్త్రిగారి పుత్రులు తరువాత వచ్చినపుడు, వారికి దహనస్థలము నులుపుగ తెలియు నిమిత్తమై దానిచుట్టు నొక దడివలెకట్టి, దానిలో నొకగుర్తు పెట్టి యుంచుమని సెలవిచ్చిరి.

78. సాహజ్జీమహారాజువారి యనుమతినొంది “చరణఆధారును, మందులతో డాక్టరుజానకీప్రసాదును పంపుము” అని యొకతంతిని దయాలాభుగు పంపించిరి సాహజ్జీమహారాజువారు తమపరిస్థితి యెల్లున్నను మఱునాడు రహటగాఁవొనుండి వెళ్ళిపోయెదమని సెలవిచ్చిరి. వారి కొకడోలిక నేర్పాటుజేసిరి. ముం దనుకొనినప్రకారము మఱునాడుదయమే పరివారమందఱును బయల్దేరి సాయంకాలము 4 గంటలకు ‘పాంతలే’ యను నూరుజేరుకొనిరి. అచ్చట సాహజ్జీయమహారాజువా రొకపార శాలగదిలో క్యాంపుకాటుమీద పనుండిరి. వారికుటుంబమందఱును క్రిందనే పరుండిరి. హోషంగాబాదులో నింజనీయరుగా పనిచేయుచున్న వారియనుజులు జ్యోతిస్వరూప్ గారుగూడ నచ్చటకు వచ్చిరి. ఉదయము 10 గంటలకు దయాలాభుగునుండి డాక్టరుజానకీప్రసాదుగారుగూడ వచ్చిరి.

79. ఇచ్చట నొకవిషయము చెప్పదగియున్నది. డాక్టరు జానకీప్రసాదు గారు సాహజ్జీమహారాజువారియింట చికిత్సచేయుచుండెడి వైద్యులు. ఆయన కొకసారి ప్రాణముమీదికి వచ్చినపుడు సాహజ్జీమహారాజువా రాయన కొక

దానిమ్మపండు నిచ్చినందున నాయనకు రోగనివారణ యయ్యెను. ఆయన రాగనే, సాహజ్జీమహారాజువా రావిషయము నాయనకు జ్ఞాపకముచేసి ఆ ప్రాణాపాయస్థితిలో నాయనకెట్లుండెనో తమకు ప్రస్తుతము సరిగనట్లేయున్నదని సెలవిచ్చిరి. వారు అప్పు డెక్కువజ్వరముతోను, విరోచనబద్ధముతోను, కడుపుబ్బరముతోను బాధపడుచుండిరి. వారి కీయవలసిన మందిచ్చి డాక్టరు గారు విశ్రాంతి తీసికొనుటకు వెళ్ళిరి. ఆరాత్రియంతయు సాహజ్జీమహారాజు వారు నిద్రురలేకుండ చాలబాధపడిరి. డాక్టర్ బ్రజిలాలుగారు వారిపక్కనే కనిపెట్టుకొనియుండిరి.

80. ఉదయముననే వరండాలోనున్న డాక్టరు బ్రజిలాలుగారికిని పిన్ని పాలు నారాయణదాసుగారికిని, లోనుండి రోదనధ్వనులు వినవచ్చెను. సాహజ్జీమహారాజువా రేదో చెప్పుచున్నట్లును, ఇంటిలోనివా రేడ్చుచున్నట్లును వారిరువురికిని వినబడెను. అప్పుడు వారు తలుపు త్రోసిరి. సాహజ్జీమహారాజు వారు వారిని లోనికిబిలిచి, “నే నిప్పుడు వెళ్ళిపోవుచున్నాను. నా తరువాత సత్సంగమును గురుచరణదాసు నడిపించెదరు” అని చెప్పిరి. పిన్నిపాలుగారు నిర్ఘాంతపోయి చేతులుమోడ్చి వారికేసి తేఱఁబాఱఁజూచుచుండిరి. “హుజూరువారి యభిప్రాయము యింజనీరుగా రనియేనా?” యని డాక్టరు బ్రజిలాలు గారడిగిరి. హుజూరువారు ఔననియర్థమగునట్లు తలనాడించిరి. ఈవార్త దావానలమువలె చటుక్కున వ్యాపించిపోయినందున, మిగిలినవారందఱు నా గదిలోనికి పరుగు పరుగున వచ్చిరి. మహాదుఃఖముతో నేడ్చుచు నందఱు భయ భక్తులతో నిలబడియుండిరి. జ్ఞానబాబుగా రేడ్చుచు, “హుజూర్, మేము పాపాత్ములము. మమ్ములను తుమింపు”డని ప్రార్థించెను. హుజూర్ వారు, “పాపాత్ములను ప్రశంస లేదిపు”డని యనిరి నుబేదారు ప్రేమసింగుగా రీవశాజునకు తిర్గులేనిచో, హుజూర్ వా రీప్రపంచమును వీడుటకుముం దందఱును దయాల్పాగుజేరుకొనునట్లు విధింపుడని ప్రార్థించెను. అయినను సాహజ్జీమహారాజువారు వారినందఱును ధైర్యముగనుండుమని సెలవిచ్చిరి.

81. ఇంతలో డాక్టరు జానకీప్రసాదుగారు వచ్చి సాహజ్జీమహారాజువారికి చాలనీరసముగనుండుటచే నొకయింజక్షను నివ్వవలయుననిరి. సాహజ్జీమహారాజువారు తమ కింజక్షను అవసరములేదని చెప్పి నిరాకరించిరి. కాని ఆయింజక్షను (Injection) వారికి ప్రయోగముచేయగలశక్తిని గలుగజేయుటకు

ముఖ్యావసరమని డాక్టరుగారు పట్టుపట్టిరి. డాక్టరుగారు ఇంజక్షను నిచ్చి నసిమ్మట నందఱును హార్దబయలుజేటిరి. సాహజ్జీమహారాజువారు చాలకృశించి యమితనీరసముగ నుండిరి. ప్రయాణపు బడలికచే వారికి నీరసము మఱింతయెక్కువ యయ్యెను. సాయంకాలమునకు వారు హార్దాచేరుకొనిరి. హార్దా చేరుకొనుసరికి సాహజ్జీమహారాజువారికి చాలనీరసముగ నుండుటచే వారు ప్రక్కలో కదలకుండ నట్లే పరుండియుండిరి. రాత్రి యెంతసేపటికిని వారు కండ్లుతెరిచి నేలేదు, కించిత్తుగూడ కదలలేదు. మహానిద్రము సంభవించు నేమో యనుభయముతో నందఱు వ్యాకులపడుచుండిరి. అందఱును నిరాశచేసి కొనిరి. డాక్టరు జానకీప్రసాదుగారుకూడ సాహజ్జీమహారాజువారింకకొన్ని గంటలసేపు మాత్రమే జీవించెదరను నభిప్రాయములో నుండిరి మఱునాడు తెల్లవాఱుజామున సాహజ్జీమహారాజువారు కండ్లుతెరిచునరి కందఱును కన్నీరుకార్చుచుండిరి సాహజ్జీమహారాజువారు వారినందఱును ధైర్యముగ నుండుడని చెప్పి యిట్లనిరి, “సంతుని యాత్మ తనశరీరములో ప్రత్యేకపునుండియు నులువుగ ముడుచుకొనిపోయి తనస్వధామమున కెల్లుపోవునో చూచు నట్టి సావకాశము మీకందఱుకును గలుగుచున్నది. సామాన్యజీవుని యాత్మ నులువుగ లోనికిముడుచుకొని పోలేదు.” అక్కడనున్నవారందఱును మహావ్యాకులచిత్తులయి దిగ్భ్రమజెంది మాటలేకుండ నిలబడిపోయిరి.

82. ఈమాటలు వినగనే శ్రీజ్యోతిస్వరూప్ గారు శ్రీద్వారకాబాసీగారి కివ్విధముగ తంతినిచ్చిరి. “హుజూరువారి పరిస్థితి ప్రమాదావహముగనున్నది. తప్పకుండ మొదటి మెయిలులోరండు. అక్కడనున్న యెడల భాయీసాహెబ్ గారిని తీసికొనిరండు.” కొద్దిసేపట్లో సాహజ్జీమహారాజువారు తిరిగి యిట్లనిరి. “అత్త యూర్ధ్వలోకములను. పరుసగ నొక్కొక్కటిగ నారోపించుచున్నది. చైతన్యశబ్దము స్పష్టముగ వినబడుచున్నది. వగైరా వగైరా.” ఈపరిస్థితి చాల సేపట్లేయుండెను. వారిమోకాళ్ళు, కాళ్ళు, అటచేతులు బాహువులును కంపించుచుండుటచే వారియాత్మ శరీరమునుండి లోనికి ఆకర్షింపబడిపోవుచున్నట్లు స్పష్టమగుచుండెను. వారిశరీర మించుకేని కదలిక లేకుండ నట్లే వడియుండెను. కానివారిముఖముచుట్టు నొకయవూర్వతేజోవలయ మావరించియుండెను. వారి ప్రశాంతస్థితి నెవరును చెప్పువసాహసింపలేకుండుటచే చాలగంట లట్లే గడచి పోయెను.

83. సూర్యోదయానంతరము సాహస్రీమహారాజువా రేదో యనిరి గాని యెవరికి నామాటలు తెలియలేదు. వారి పెదవులు కదలినవికాని మాటవినరా లేదు. కొద్దినిముసములతర్వాత సాహస్రీమహారాజువా రీ క్రిందిపద్యము నుచ్చరింపసాగిరి.

చాదర ఝనీ మోహిఁ దీనీ కి న దీనీ ॥

హే నాథ్! చాదర ఝనీ మోహిఁ దీనీ కి న దీనీ ॥

అర్థము:- “హేనాథా! నా కీ సూక్ష్మము, దురవగాహ్యమునగు శరీరము నిచ్చితివా లేదా?”

84. సాహస్రీమహారాజువారి పద్యము నొకగంటసేపునకుపై గా పెద్దగొంతుకపెట్టి వేటువేటు రాగములతో పాడుచుండిరి ఉచ్చైస్వరములో పాడుచుండుటచే చుట్టుప్రక్కలవారందఱు నాయింటిముందర పోగయిరి. సాహస్రీమహారాజువారు తమ యాంతర్యమున పూర్తిగ మగ్నులయి సమాధ్యనస్థులొందుండిరి చాలసే ప్లు గడచినపిమ్మట వారు తమ యెడమప్రక్క కొత్తిగిలి గాఢనిద్రలో నున్నట్లుండిరి. వా రివ్విధముగ నుదయము 10గంటలుమొదలు 15 గంటలసేపు నిదురవోయి, రాత్రి 1 గంటకు కండ్లు తెరిచిరి.

85. సాహస్రీమహారాజువారు కొంచెము నీళ్ళు చప్పరించినట్లు త్రాగి స్పష్టస్వరముతో నిట్లనిరి, “మాజ్ మాటిపోయినది. స్వామిజీమహారాజువారు వేంచేసిరి. నేను ప్రస్తుతము వెళ్ళుటలేదు.” అప్పు డందఱు భేటునిచ్చిరి. కొంతసే పురకుండిన పిదప, సాహస్రీమహారాజువారు జ్యోతిస్వరూపుగారిని తాంబూలము పట్టుకొనిరమ్మని చెప్పిరి. అయిదు నిముసములలో తాంబూలము తీసికొనిరాగా, సాహస్రీమహారాజువా రదివేసికొని తెల్లవాటుజామున 3 గంటలకు నిదురవోయి తిరిగి ఉదయము 6 గం. 30 నిలకు మేల్కొనిరి. ఈలోపున అనగా తెల్లవాటుజామున నాల్గుగంటలకు శ్రీ బ్రజబాసీలాల్ గారును శ్రీ ద్వారకాబాసీగారును, సేన్ నిహాల్ చందుగారును ఆగ్రానుండి యే తెంచిరి మాజు మాటిపోయినదని తెలియగనే వారికి దుఃఖమంతయు నొక్కసారిగ పోయి మహాసంతోషము గల్గెను.

86. ఉదయమున సాహస్రీమహారాజువా రానాడే దయాలాభుగు బయలుదేరివలయునని యానతినిచ్చిరి. వారు ఆయుష్కర్మచేసికొని దుస్తులమార్పు

కొనిరి. వారి ప్రక్కను దులిపితిరిగి వేయునపుడు దుప్పటిమీద, హుజూరువారు తమ బాహువులును కాళ్ళును పెట్టుకొనిన స్థలములలో, నినుక రేణువులును బూడిదనలుసులును కన్పించెను. ఆదుమ్మును దులిపి వేయుచుండగ, సాహజ్జీ మహారాజువారు, “అదంతయు నేలపాట వేసెదరు? అది నా శరీరధూళి” యని చమత్కారముగ ననిరి.

87. ఉదయము 10 గంటలకు పరివారమందఱును ముందుగ నే హార్దాస్టేషనుకు వెళ్ళి టిక్కెట్లుకొనుకొనిరి. రైలుబండి వచ్చినతర్వాత సాహజ్జీమహారాజువారి కొఱకై దాని నై దునిముసములసేపు ఆపుచేసిరి. అప్పటికిని వారు రానందున, సామానులు రైలుబండినుండి దింపి వేసిరి. బండి వెడలిపోయెను. పరివారమందఱును తిరిగి బసలకు జేరినపిమ్మట సాహజ్జీమహారాజువారు విశ్రాంతి తీసికొనిగోరి ప్రయాణ మారోజున కాపు చేసిరిని తెలిసినది అందుచే వారందఱును మఱునాడుదయము పడకొండుగంటలకు ఆగ్రా బయలుదేటి వెడలిరి. ఆ తరువాతి స్టేషనులో రైలు ఆగినపుడు సాహజ్జీమహారాజువారెక్కిన పెట్టి రూస్సీస్టేషనులో రాత్రివేళ విడదీయబడునని తెలియవచ్చెను. అందుచే పట్టపగలు ఇటార్సీస్టేషనులోనే ఆపెట్టెనుండి మఱొక పెట్టెలోనికి మారుట యుక్తమని తలచి, సాహజ్జీమహారాజువారిని ఇటార్సీస్టేషనులో మఱొక పెట్టెలోనికి గొనిపోవుటకై రోగులువయోగించుశయ్యను (Stretcher) తీసికొని రాగా వారు దానిని నిరాకరించి తమపెట్టెనుండి మార్చినపెట్టెనటకు నడచి వెళ్ళిరి. సాహజ్జీమహారాజువారు దిగి నడచుచుండగ వారి లలాట మద్భుతతేజస్సుతో మెఱయుచు, వారి నడకయొక్క చకచక యందఱకునాశ్చర్యము గలుగజేసెను.

88. దయాల్బాగువచ్చినతర్వాత రెండురోజులై నపిదప సాహజ్జీమహారాజువారు తమ యింటినుండి బయటి కొక రిక్షాలో పోవుచు, దయాల్బాగులో చిరపరిచితమైన భవనములు వగైరాలను యేవేవో తెలిసికొనుటకై వాకబుచేయుచు నిట్లనిరి, ‘నాజ్ఞాపకశక్తి మందగించినది.’

89. తరువాత నొకసారి సత్సంగములో సాహజ్జీమహారాజువారు తమ రుగ్మతను గూర్చి చెప్పుచు నీక్రిందివిధమున సెలవిచ్చిరి “పాంత్లై హార్దా గ్రామముల మధ్య నేను నాభౌతికశరీరమును విడిచి వేసితిని. అది యించుమించు బూడిదయైపోయెను. కాని రాధాస్వామీదయాళుని దివ్యేచ్ఛకు బద్ధుడనై నేను తిరిగి నాశరీరములోనికి రావలసివచ్చెను. నేను తిరిగివచ్చుననికి ఆశరీరము

సాడువడియుండుటచే నాకు యధాస్థితిలోనికి వచ్చుటకు పదునెనిమిదిగంటలు పట్టినది.” తరువాత మఱొకసారి శ్రీ మత్తులాలను నొకసత్సంగిభ క్తుడు తిమర్నీ ప్రయాణములో సాహస్త్రిమహారాజువా రెండు కీప్రపంచమునుండి వెడలిపో దలఁచితిరని వారిని ప్రశ్నించెను, సాహస్త్రిమహారాజువా రిట్లు సమాధానమిచ్చిరి, “భగవంతుడు సద్గురువునకు ప్రాకృతికశక్తులమీద నద్భుతాధికారము నిచ్చెను. వారు కావలెనన్నచో ప్రకృతినియమముల నతిక్రమించగలరు. కాని అట్లు చేసినపుడు దానికివారుప్రతిఫలము ననుభవింపవలసియుండును. వారు, అట్టి అతిక్రమణచర్యలకు విహితశిక్షను సంతోషముగనే యనుభవించుదురు. భగవంతు డట్టిప్రకృతినియమోల్లంఘనములు సత్సంగులవిషయములో జరిగించినపుడు ఆమోదించునుగాని, సత్సంగేతులవిషయములో జరిగించినపు డందుకువిధింపబడిన శిక్షనుభవము తప్పదు.” వారి కుటుంబమువారియొక్కయు సర్దార్ బిషన్ సింగుగారియొక్కయు పట్టుమీద తా మొకసారి డాక్టర్ జానకీ ప్రసాదుగారి జీవితమును రక్షించితిమని సాహస్త్రిమహారాజువా రప్పుడు సెలవిచ్చిరి. డాక్టరు జానకీప్రసాదుగారు వీరికుటుంబములో చాలకాలమునుండి వైద్యము సేయుచుండుటచే వారికుటుంబమువారు ఆడాక్టరుగారిప్రాణము నెఱ్ఱెనను గాపాడవలెనని బ్రతిమాలుకొని యివ్విధముగ నొకతీరున, సాహస్త్రిమహారాజువారిని బలవంతముచేసిరి. సాహస్త్రిమహారాజువా రప్పుడు డాక్టరుగారింటికి వెళ్ళి వారిప్రాణమును కాపాడిరి. ప్రకృతినియమముల నుల్లఘింప శక్యముకాదుగావున “ప్రాణమునకు ప్రాణము” అనెడి నియమానుసారము వారుగూడ శిక్ష ననుభవింపకతీరలేదు. వా రందుచేతనే తమ భౌతికశరీరమును విడిచిపెట్టి కొంతసేపై నతర్వాత తిరిగి వచ్చి అందులో ప్రవేశించవలసి వచ్చెను. ఆయల్పకాలముసేపు వా రీ ప్రపంచమును వీడిపోవుట కదియే కారణము.

90. సాహస్త్రిమహారాజువారి ప్రభుత్వకాలములో ప్రథమభాగము రాజబరారీప్రయాణములో ముగిసెను. ఈభాగములోనే సత్సంగకేంద్రస్థానము స్థాయిరూపమున నేర్పడి, బీజరూపమున విద్యాసంస్థలును పాఠశాలకమిసంస్థలును నిర్మాణమయినవి. ఇవిగాక నొక వైద్యశాల (Dispensary) గూడ తెలుపబడెను. సర్కార్ సాహబ్ వారి భక్తులలో గొందఱువ్యక్తులచేతను కొన్ని కూటములచేతను ప్రారంభించబడిన ప్రతికూలప్రచారమంతయు పూర్తిగ నశించిపోయెను. 1918సం॥రము జూలై నెలలో మురారులోమాతాజీగారుచనిపోయిరి

తరువాతిభాగములో అనగా 1921 మొదలు 1930 సం॥రమువఱకునుగల సమయములో సత్సంగమునకు సర్వవిధముల వృద్ధివికాసలుగలిగి కార్యకలాపముగూడ పెరిగిపోయెను.

రాధా స్వామీ విద్యా సంస్థ

(Radhasoami Educational Institute)

91. 1-1-1917 తేదీన ప్రారంభించబడిన విద్యాసంస్థ, అంజలివిద్యార్థుల శ్లాఘనీయపరీక్షాఫలితములనుబట్టియు, నందలియుత్తమశిక్షాక్రమము నుత్తమ విద్యాభ్యాసవిధానమునుబట్టియు, సహజముగ నెక్కువపేరుగాంచుటచే నిందు జేరి చదువుకొనునిమిత్తము విద్యార్థులధికముగ వచ్చుచుండిరి. ఇంతలో ప్రభుత్వమువారు సేడ్లరువిచారణసమితిని వేడిక (Sadler commission Report) నామోదించుట చే, నప్పటిపరిస్థితులకనుగుణముగనుండదలచి, యీసంస్థ యొక్క కార్యనిర్వాహకవర్గమువా రీసంస్థలో నింటర్మీడియటుతరగతులను తెలుచుటకు, నిశ్చయించిరి. భగవత్కృపచే నందుకుసహాయముగూడ చేకూరెను. అప్పుడుగవర్నరుగానుండిన సర్ హోర్కోర్టుబట్లరుగారు 9-11-1920 తేదీన దయాల్పాగువచ్చి సభవా రిచ్చటజరిపించుచున్న కార్యక్రమమంతయుజూచి చాలమెచ్చుకొనుట జరిగెను గవర్నరుగా రిట్లుచెప్పిరి:

“మీసంస్థ గర్వింపదగినట్టి నిరుపమానమైనచరిత్రతో నొప్పుచున్నది. మీసంస్థ వివేకవంతమయినట్టియు జయప్రదమగునట్టియు పద్ధతులమీద వ్యవస్థాపితమయిన ప్రభుత్వోద్యమమున కొక ప్రశంసార్హమైన యుదాహరణము మీ రిచ్చట సామాన్యవిద్యతోపాటు సాంకేతికశిక్షణనుగూడ (Technical Training) గఱపుచున్నారు. విద్యాభ్యాసవిషయములో మీయాదర్శము లెక్కువప్రాధములును శ్రేష్ఠములు నైయున్నవి. మీకట్టడము లతిశోభాయమానముగ నున్నవి. మీకు విద్యార్థులు భారత దేశమంతటనుండియు వచ్చుచున్నారు. ఇదంతయు కనులారగాంచుటకు నాకుసంతోషమగుచున్నది. మీరింత వఱకుజేసిన మహత్కార్యమునకు నేను మిమ్ముల సభినందించుచున్నాను. ఇచ్చటివాతావరణమంతయు మీపూజ్యనాయకుని యుత్తమాశయములతో నొప్పుచున్నది. మీరందఱు నొక్కటలుంబమువలె కలిసిమెలిసియున్నారు. మీకు సంఘసేవాసక్తితోను ఆత్మసమర్పణభావముతోను భారతదేశము

యొక్క వివిధ ప్రాంతములనుండియు వచ్చిన శ్రీధాళురగు నుపాధ్యాయబృందమున్నది”.

ప్రభుత్వమువారు 208 యొకరములభూమిని దయాల్పాగునకు సంపాదించి పెట్టవలయునని సర్ హోర్కోర్టుబట్లరుగా రుత్తరువిచ్చిరి. పిమ్మటనాభూమిని పారశాలగదులువగైరాలు కట్టించుటకును పారశాలకై హోస్టలునుకట్టించునిమిత్తమును సభవారికి స్వాధీనముచేసిరి. సభవారును, సత్సంగసంఘమునుగూడ నందుకుతగిన యాదార్యముతోనే ప్రవర్తించి, యవసరమైన పూర్వప్రబంధమునుజేసి 1922 సం॥రములో ఇంటర్మీడియటుతరగతులను తెరిచిరి.

92. ఈసంస్థ నిరంతరవృద్ధినొందుచు నుత్తరప్రదేశములో నొక యగ్రగణ్యసంస్థగ పేరుపొందెను. దీనిని 1928వ సం॥రములో మూడుశాఖలుగ విభజనచేసిరి:

1. నిమ్నతర ప్రాథమికశిక్షణతరగతులు,
- 2 ఉన్నతప్రాథమికతరగతులును, మాధ్యమికతరగతులును,
3. ఉన్నతపాఠశాలాతరగతులును (High School Classes), ఇంటర్మీడియటుతరగతులును (Intermediate Classes).

నిమ్నతర ప్రాథమికతరగతులలో నాడపిల్లలకును, మగపిల్లలకును గలిపి చదువుచెప్పుచున్నారు. 1930 సం॥రములో బాలికావిద్యార్థినులకు వేయిగ నొక యున్నతపాఠశాలను (High School) స్థాపించి దానికొఱకు, కాలనీస్ట్రీల విరాళములతోనే ఇంచుమించువూర్తిగ జమయైన ద్రవ్యము రు. 60,000/-లతో నొక దివ్యభవనమును కట్టించి, యాపాఠశాల నందులోఁబెట్టిరి. దానికి ప్రేమవిద్యాలయమని నామకరణముచేసిరి. ఈకాలనీకంతకునురమణీయతమమైన తోటలో నీవిద్యాలయమునకు దివ్యభవనములును, బహువిశాలమయిన యాటస్థలములును గలవు. ఈసంస్థ, దానిలోని యుచ్ఛతమశిక్షణవిధానమునకును, విద్యాబోధనేతర కార్యకలాపములకును ప్రఖ్యాతిగాంచెను

సాంకేతికళాశాల (Technical College)

93. దేశమున కుపయోగకరమయిన యాంత్రీకులను (Mechanics) సాంకేతికనిపుణులను (Technicians) ఇంజనీర్లను తయారుచేయునిమిత్తము

1927వ సం॥రములో నౌకసాంకేతిక పాఠశాలను (Technical School) తెలుచిరి దానిని 1930వ సం॥రమునాటికి ప్రయోగశాలలతో (Laboratories) కర్మాగారములతో (Workshops) విశాలభవనములతో నొప్పారునౌక సాంకేతికశాశాలగ (Technical College) వృద్ధిజేసి యందులో మెకానికల్ ఇంజనీరింగు (Mechanical Engineering) ఎలక్ట్రికల్ ఇంజనీరింగు (Electrical Engineering) ఆటోమోబైల్ ఇంజనీరింగు (Automobile Engineering) శాఖలలో ప్రశిక్షణము నిచ్చుచున్నారు. ఈశాశాల ఉత్తర ప్రదేశప్రభుత్వమువారిచే నామోదించబడెను. ఈశాశాలలో మెకానికల్, ఎలక్ట్రికల్ ఇంజనీరింగు శాఖలలో నాల్గుసంవత్సరములపాఠ్యక్రిమమును, ఆటోమోబైల్ ఇంజనీరింగులో రెండుసంవత్సరములపాఠ్యక్రమమును, ఏర్పాటుచేసిరి. ఈసంస్థకూడ క్రిమాభివృద్ధినొందుచు సీనియారిటీలో నుత్తమప్రభ్యాతసంస్థలలో నొకటిగ పరిగణింపబడుచున్నది. ఈశాశాలయొక్క హోస్టలు ఒక రెండంతస్తులదివ్యప్రాసాదభవనములో నున్నది ఈశాశాలనుస్థాపించి యిప్పటికి 34 యేండ్లు పూర్తియయ్యెను.

తోలు పని పాఠశాల (Leather Working School)

94. ఈపాఠశాల పూర్వ మాగ్నాలోనుండగ. దీనిని ప్రభుత్వమువారు 1930 సంవత్సరములో, దయాల్బాగు యాజమాన్యమున నిది జయప్రదముగ వర్ధిల్లగలదను యోచనతో, నాగ్నానుండి దయాల్బాగుమార్చిరి. జోళ్ళు, సూట్ కేసులు, మనీపర్సులు(Purses) హోల్డాలులు(Holdalls) మొదలయిన తోలువస్తువుల యత్పాదనవిధానముయొక్క సిద్ధాంతబోధయు, ప్రయోగాత్మకశిక్షణమును ఈపాఠశాలలోని పాఠ్యక్రిమములో నున్నవి.

పరిశ్రమసంస్థలుమొదలైనవియు, నితరకార్యకలాపములును

95 ఆదర్శపారిశ్రామికసంస్థలు (Model Industries) 1917 సం॥రము అక్టోబరు నెలలో స్థాపించబడినది మొదలు క్రమాభివృద్ధినొందుచుండెను వీనికర్మాగారములో వివిధప్రక్రియలను జరిపించుటకవసరమయిన సమస్తవిధములములు సమర్పబడెను. వైజ్ఞానికప్రయోగశాలల కుపయోగపడునట్టి యుత్తమ విధమయిన సూక్ష్మతామిను, శస్త్రచికిత్సాయుధములును, జంతుశరీరభాగ

ప్రతిరూపములును (Biological sets) విద్యుత్తుంపట్లును (Electric Stoves) విద్యుత్తుయిష్ట్రీ పెట్టెలును, ఇంటికప్పుకు వ్రేలాడఁదీసెడి విద్యుత్తుంఖాలును (Ceiling Fans) మేజాబల్ల విద్యుత్తుంఖాలును (Table Fans) , వెండి బంగారుగొలుసులును, పలురకములగడియలును, కత్తులు కటారులువగైరా సామానులును, నులభవాహ్యగ్రామఫోనులును, (Portable Gramophones) , మేజాబల్ల గ్రామఫోనులును, (Table Gramophones) మొదలగు పలురకముల సామాన్లును ఆదర్శ పారిశ్రామిక సంస్థలలో తయారుజేయనారంభించిరి.

96. పైన జెప్పిన సామాగ్రిగాక నిచ్చట జోళ్ళు సూటుకేసులు (Suit cases) హోల్డాలులు (Holdalls) మొదలగు సనేకవిధములయిన తోలుసామాన్లును, నూలుబట్టలను, పట్టుబట్టలను, వూలుబట్టలనుగూడ తయారుచేయుట ప్రారంభించిరి. ఈవస్తువులన్నియు వానివిశిష్టతకు నుత్తమస్వాగతమునకు సధికప్రఖ్యాతి నొందెను.

97. ఈకాలనీ స్థాపించిన తర్వాత సతీశీఘ్రకాలములోనే కోలనీలో దొడ్ల నూడుట్ట మొదలగు నారోగ్యరక్షణకృత్యములను సాగించుచుండుటకును, భండారాదినములలోపచ్చనట్టి జనసంఘముల సౌకర్యములను కనిపెట్టుచుండుటకు నొకయెన్నికసభ్యులసమితి (Board of Elected Members) నేర్పాటుచేసిరి. తరువాత కొంతకాలమునకు సభయొక్కకార్యనిర్వాహకవర్గముగూడ నీసమితికి కొందఱసభ్యులను పేర్కొని నియమించెను.

98. ఈమధ్యసమయములో, సత్సంగులకు దయాల్బాగులో నివాసార్థమై ప్రత్యేకగృహములను కట్టుకొనుట కనుమతియియ్యబడెను. ఈకాలనీలో వసతి గృహములకొఱకేర్పాటయిన మొట్టమొదటి మొహల్లాయగు ప్రేమనగర్ కు 1921 సం॥రములో నొకస్థాపనశిలనునాటి శంకుస్థాపనజేసిరి. అట్టి మఱికొన్ని మొహల్లాలుగూడ, అసగా, శ్వేతనగరు, స్వామినగరు, కార్యవీరనగరు నటుపిమ్మట నేర్పడినవి.

99. క్షీరశాలను (Dairy) 1926లో ప్రారంభించిరి. క్రమక్రమముగ దాదాపు 120 పశువులను దానికొఱకు సంపాదించిరి. దానికిజేర్చి యొకవ్యవసాయక్షేత్రముగూడ నున్నది. ప్రభుత్వమువారు ఇందలి నాగుబడిపాలములకు నీరును చేకూర్చుటకై “దయాల్బాగుమైనర్” అనునొకకాల్వను త్రవ్వించుట కుత్తరువిచ్చినందున నాసమస్యయప్పటియవసరములకు తగినట్లు తీరెను.

100. సరణాశ్రమ ఆసుపత్రిని (Saran Ashram Hospital) 1926 సం॥ర ములో స్థాపించిరి దానినొక యావధశాల (Dispensary) గలదు. దాని నొక ప్రసూతిశాఖను (Maternity Section) గూడ త్వరితముగనే జేర్చిరి. దానిలోనొక సహాయశస్త్రవైద్యులు (Assistant Surgeon) పైయధికారిగ నుండి వారికింద తగినంతమంది డాక్టర్లు పరిచారికలు (Nurses) ఔషధ యోజకులును (Compounders) పనిచేయుచున్నారు

101. సత్సంగులకు తమద్రవ్యమును సభవారివద్ద కరెంటుఅకౌంటులో (Current Account) నుంచుట కనుమతియున్నది. కాని సంస్థలధికముగ స్థాపితమగుచున్నకొలఁది సరియైన బ్యాంకు (Bank) కావలసివచ్చెను. అందుచే 1929 సం॥రములో “ది రాధాస్వామిజనరల్ అండ్ అస్యూరెన్సు బ్యాంకులిమిటెడ్” (The Radhasoami General And Assurance Bank Ltd) అనుపేరుతో నొక బ్యాంకును స్థాపించిరి.

102. కాలనీనివాసులకు నీటిసదుపాయమును, విద్యుచ్ఛక్తి సదుపాయమును గూడ చాలముందుగనే చేసిరి. ఆరంభములో విద్యుచ్ఛక్తి నొకనూనెయంత్రముతో (Oil Engine) మత్పాదనజేయుచుండెడివారు. కాలనీలోని మొగలాయిలకాలమునాటిబావులనుండి నీరుతోడి కాలనీనివాసులందఱకును సగభకా చేయుచుండిరి. ఉదకమును సమృద్ధిగనిచ్చుటకై యొకగొట్టపుబావిని (Tube-well) గూడత్రొవ్వించిరి. 1930 సం॥రము ఫిబ్రవరి నెలలో నానూతికి ప్రారంభోత్సవము చేసిరి. హస్తప్రేష్యవిధానముతోగూడిన యొక చిన్న టెలిఫోను వ్యవస్థనుగూడ నేర్పాటుచేసిరి.

103. విద్యాసంస్థలు, రోగచికిత్సాసంస్థలు పరిశ్రమసంస్థలు మొదలగు వివిధ సంస్థలు పెరుగుచున్నందున నర్హతలుగల శిద్ధాంశుకార్యశూరుల యవసరము గలిగెను. అందుచే నాసంస్థలలో సేవాభావముతోఁబనిచేయు కార్యదక్షులను సభకు లభ్యమగునట్లు చేయునిమిత్తము 1-7-1927 తేదీన సేవాతత్పరబృందము (League of Service) అనుపేరుతో నొకసంఘము నేర్పాటుచేసిరి. ఈబృందములోనివారు యావజ్జీవమును, లేదా కనీసము 15 యేండ్లైనను యెట్టిషరతులుగోరికుండ, సేవచేయుటకంగీకరించిరి. ప్రారంభములో నిరుపదితొమ్మండ్రుమంది యీబృందములోసభ్యులుగజేరిరి.

104. ఇవిధముగ నొక క్రిమబద్ధసంఘమునకు, నొకప్రవర్ధమానజాతికి నొకయాధునికవర్ధమానపట్టణమునకును ముఖ్యవసరిమైన సకలవిధసంస్థలు నొకటాకటిగ నిచటస్థాపించబడెను. పైపేరాలలోని వివరణమంతయు బొత్తిగ నసంపూర్తిగనే యున్నది. ఏలనన, నందులోచాల విభాగములను క్రియాకలాపములను, అవి యప్రధానములుగాకపోయినను పరిమాణమునచిన్నవియగుటచే, నుడహరించనేలేదు. ఉడహరింపబడినవిగూడ కేవలమనుక్రిమణి కారూపముననే చెప్పబడినవి.

అం త్య ఖం డ ము

105. 1930 సం॥రమునకు పూర్వము స్థాపించబడినసంస్థ లేండ్లుగడచిన కొలఁది యభివృద్ధినొందుచుండెను. ఆదర్శపారిశ్రామికసంస్థలు (Model Industries) పూర్వముకన్న నెక్కువరకముల వస్తువులనుతయారుచేయనారంభించి, వానియత్పాదనప్రమాణమునుగూడ మహాధికముగ పెంచిరి. మగ్గముల నెక్కువగకొని వస్త్రములయత్పాదననుగూడ చాలపెంచిరి. అందుచే, వస్త్ర త్పాదకయంత్రాగారమును (Textile Factory) తోలువస్తువులయంత్రాగారమును (Leather Goods Factory) తగినంతపెద్దవిగ పెరిగిపోయి, వేర్వేరుసంస్థలుగ పనిచేయదొడఁగెను. క్రోముతోలును (Chrome Leather) తయారుచేయుట కొకటేనరీని దయాల్యాగులో స్థాపించి, చెట్టుపట్టతో తోలు పదునుజేయు మతోకటేనరీని తాజ్ మహల్ వద్ద సంపాదించిరి.

106. 4 లక్షలరూప్యములు వెచ్చించి క్షీరశాలకు (Dairy) కొత్తభవనములను కట్టించి పాలుమఱిగించిచల్లార్చు కొత్తయంత్రము(Pasteurization Machinery) నొకదానిని చేకూర్చుకొని 1932 సం॥రము జనవరినెలలో నుత్తరప్రదేశగవర్నరుగారైన సర్ మాల్యామ్ హేలీ (Sir Malcolm Hailey) గారిచే దానికి ప్రారంభోత్సవమును చేయించిరి. క్షీరశాలలో (Dairy) తయారైన పదార్థములు, అందులో ముఖ్యముగ వెన్న, ఉత్తరప్రదేశములో ప్రఖ్యాతిగాంచెను అగ్రాపట్టణములోని సంసలకు ఈక్షీరశాల (Dairy) నుండియే పాలను సరఫరాచేయుట ప్రారంభించిరి.

107. అయినను కావలసినంత నీటివసతి లేకపోవుటచే చాలయిబ్బందిగనుండెను. అందుచే సభవారు 2లక్షల రూప్యములను వెచ్చించి యమునానదినుండి

యొక కాల్యాను పశ్చిమమున త్రవ్వించి, 1936లో శ్రీహృదయనాథకుంజుగారిచే దాని ప్రారంభోత్సవమును జరిపించిరి. ఇవిధముగ వ్యవసాయక్షేత్రమునకు నీటివసతిసమస్య తృప్తికరముగ దీరిపోయెను.

108. అటులనే 'సరణాశ్రమ' ఆనుపత్తినిగూడ క్రొత్తయావరణములోనికి మార్చిరి. బయటినుండి వైద్యమునకు వచ్చిపోవువారల కొకశాఖ (Outdoor Ward) పురుషశాఖ, స్త్రీశాఖ, ప్రసూతిశాఖ, సామాన్యరోగులవసతిశాఖ, ప్రత్యేకరోగులవసతిశాఖయనని యయిదు భవనముదాయముల నాయావరణములో క్రొత్తగ నిర్మించిరి.

109. ఉత్తరప్రదేశప్రభుత్వ ముత్తరప్రదేశపశ్చిమభాగమున జలవిద్యుచ్ఛక్తి (Hydro-electric Power) నుత్పాదనచేయుచున్నందున, సభవారు తమకు విద్యుచ్ఛక్తి నిచ్చుటకై ప్రభుత్వముతో నొకయొడంబడికను జేసికొనిరి. దయాల్పాగులో విద్యుచ్ఛక్తిసరఫరా నిమిత్తమై ప్రభుత్వమువా రొక హైటెన్షన్ లైన్ (High tension Line) దయాల్పాగువఱకు పొడిగించి, దయాల్పాగులో నొకజలవిద్యుచ్ఛక్తి సబ్ స్టేషనును పెట్టిరి. పిమ్మట నందుండి దయాల్పాగులోని పరిశ్రమసంస్థలకును, గృహోపయోగములకును, వ్యవసాయపుపనులకును కావలసినవిద్యుచ్ఛక్తిని పంపించుచుండిరి.

వస్తుప్రదర్శనములు

110. దయాల్పాగుపారిశ్రామికసంస్థలు వివిధవస్తువులను విరివిగ నుత్పాదనజేయుచుండుటచే, నాయుత్పాదితవస్తువులను చురుకుగ నమ్మివేయవలసిన యవసరము గలిగెను. కావున 1931-35 సంవత్సరములలో, నుత్తరహిందూస్థానముననున్న ప్రధానపట్టణములన్నిటిలో దయాల్పాగువస్తువుల ప్రదర్శనములను జరిపించిరి.

111. మొట్టమొదటివస్తుప్రదర్శనము లాహోరులో జేసిరి ఆప్రదర్శనమునకు, 1931వ సం॥రము నవంబరు 24వ తేదీన, డా॥ గోకులచంద్ నారంగ్ గారు ప్రారంభోత్సవము జేసిరి. సాహజ్జీమహారాజువారుగూడ నప్పడచ్చటికి వెళ్ళిరి. ఆసమయమున "జాత్ పాత్ తోడకమండల్" వారు, ఆర్యసమాజమువారు, సనాతనధర్మసభవారు నేర్పాలుచేసిన సమావేశములలో సాహజ్జీమహారాజు వారు పారమార్థికవిషయములమీద నెన్నియో యుపన్యాసములనుగూడ

(1) "జాత్ పాత్ తోడకమండల్" అనగా జాతిపంక్తి మతభేదములను దొలగించు విమర్శ మేర్పడిన సంఘము.

నిచ్చిరి. అందుచే నప్పుడు లాహోరంతయు నొకతూపాను వచ్చిన టల్లకల్లోల మైపోయెను. సార్ బచన్ లోని యీక్రిందిచరణ మా పరిస్థితికి తగియున్నట్లని పించెను.

‘కాల సగర్ మానో దేహైం ఉజాడీ’ ||

అర్థము:- ఆదయాభురు కాలునిలోకమును ధ్వంసముజేయదలచిరాయని యనిపించుచుండెను.

112. ద్వితీయవస్తుప్రదర్శనము పాట్నాలో జరిగెను. పాట్నాహైకోర్టులో ప్రధానన్యాయాధిపతియైన సర్ కూర్టెనై టెర్రెలుగారు (Sir Courtney Terrel) ఆప్రదర్శనమునకు 1932, నవంబరు, 12వ తేదీని ప్రారంభోత్సవము జరిపిరి. తరువాతి వస్తుప్రదర్శనము 14-3-1933వ తేదీన అంబాలాలో బ్రిగేడియర్ జనరల్, యఫ్. జి. గిల్లీస్ జి. ఓ. సి. (Brigadier General F G. Gillies G. O. C) గారిచే నుద్ఘాటనముచేయబడెను. ఆతరువాత 1933 అక్టోబరు 14వ తేదీన అజ్మీరులో నింకొకవస్తుప్రదర్శనమునకు రాజపుటానా ఏ. జి. జి. గార్డెన సర్. జి. ఓ. గ్లీవై (Sir. G D Oglivie A G. G.) గారు ప్రారంభోత్సవమును జరిపించిరి

113. 1934 సం॥రములో సాహస్రీమహారాజువారు దక్షిణదేశపర్యటనమునకై వెళ్ళిరి. ఆ సమయమున తిరునల్వేలీలో నొకవస్తుప్రదర్శనమును జరిపించిరి. శ్రీరామారావుగారు ఐ. సి. యస్. ఆవస్తుప్రదర్శనమును తెఱచిరి. పిమ్మట కొంతకాలమునకు శ్రీరామారావుగారు హేగులో సంతర్జాతీయన్యాయస్థానమునకు (International Court at the Hague) న్యాయాధిపతిగ నియమింపబడిరి.

114. దీనితరువాత 1935 సం॥రము జనవరి 9వ తేదీన అలహాబాద్ హైకోర్టుకు ప్రధానన్యాయాధిపతియైన సర్ షా, మహమ్మద్ సులేమాన్ గారు (Sir Shah Muhammad Sulaiman) అలహాబాదులో మహాక వస్తుప్రదర్శనమునకు ప్రారంభోత్సవమును జరిపించిరి. దానితరువాత రాజప్రతినిధిగారి సమితిలో (Viceroy's Council) పారిశ్రామిక కార్మిక శాఖలసభ్యుడైన (Member for Labour and Industries) సర్ ఫ్రాంక్ నోయ్స్ గారు (Sir Frank Noyce) న్యూఢిల్లీలో నొకదయాలాబ్ గవస్తుప్రదర్శనమును తెఱచిరి. ఈప్రదర్శనములన్నియు చాలజయప్రదముగ జరిగినవి. వీని

మూలమున దేశమునందంతట, నీవస్తుప్రదర్శనముల నేర్పాటుచేయగలసత్సంగులున్నస్థలములలో నెల్ల, ప్రజలకు దయాల్పాగువస్తువులయెడల నాదరాభిమానములు పెంపొందెను.

115 అజ్మీరులో దయాల్పాగ్ వస్తుప్రదర్శనము, ఆర్యసామాజికులు స్వామీదయానందుగారి యర్థతాబ్జ్యత్సవమునచ్చట జరిపించిన దినములలోనే జరిగెను. అందుచే సహజముగ చాలమందియార్యసామాజికులకుగూడ సత్సంగమునకువచ్చి సాహజ్జీమహారాజువారు సెలవిచ్చిన మహోపన్యాసములను వినియానందించుసాభాగ్యము చేకూరెను.

అలహాబాదులో నుపన్యాసములు

116. అలహాబాదులోని వస్తుప్రదర్శనసమయములో సాహజ్జీమహారాజువారు 8-1-1935వ తేదీన కాయస్థపాఠశాలలో “హిందూదేశముయొక్క జాతీయసమస్య” (National Problem of India) యను రాజకీయవిషయముమీద నొకచరిత్రాత్మకమైన మహోపన్యాసము నిచ్చినందున, నాప్రదర్శనము చిరస్మరణీయమాయెను. ఆయుపన్యాసము. అందలిభావముల యపూర్వతోదారతలచేనేమి, దానిభాషాశైలిమాధుర్యముచేనేమి, వారియుపన్యాస వితరణశోధచేనేమి, యఖండసామగ్ధ్యద్యోతకమై యద్భుతముగనుండెను. ఆ భాషణములో సాహజ్జీమహారాజువారు ప్రథమములో, హిందూదేశమును జయించిన యార్యులవృద్ధిపతనములచరిత్రను జెప్పి, పిమ్మట భారతీయుల కైకమత్యములోను పరస్పర సౌభ్రాత్రభావములోను శిక్షణగఱపిన మహమ్మదీయ జాతులచరిత్రను వివరించిరి. సాహజ్జీమహారాజువారు, ఆపరమశక్తి యటుపైన నాంగ్లేయుల నెన్నుకొనినదనియు, నిస్సంశయముగ వారు భారతీయుల యంధవిశ్వాసములను పక్షపాతబుద్ధులను తొలగించిరనియు జెప్పి, అయిన నా పరమపితయొక్క మహోద్దేశ్యము మానవులలో పరస్పరసౌభ్రాత్రమును భగవంతునియెడల జగత్పితృత్వభావమును పెంపొందించుటయేగావున నాంగ్లేయులు తమప్రస్తుతపదవిని నిల్పుకొనగోరినచో, నా భగవంతుని మహోపధకమును గమనించి యాప్రకారము ప్రవర్తించవలసియుండునని సెలవిచ్చిరి. ఆభాషణమునుండి యిచ్చట కొద్దిభాగములను మాత్రమే యెత్తివ్రాయుటకు సాధ్యమగును.

“నేను పమార్థప్రధానమైనవాడనగుటచే నొక పరమదయామయమైన, సర్వజ్ఞమైన పరమచైతన్యశక్తి సమస్తజాతులయొక్కయు, సకల వ్యక్తులయొక్కయు యదృష్టములను శాసించి నడిపించుచున్నదని నేను నమ్ముదును. ఈవిశ్వసృష్టియంతయు నొకదయాప్రపూర్ణపథకము ననుసరించి నడిపింపబడుచున్నదనియు, మానవజాతి తమకు తెలియకుండగనే యొకదయాభరితమైన యుత్తమగతికి గొంపోవబడుచున్నదనియు నాదృఢవిశ్వాసము.

“పరమచైతన్యశక్తి యొకటున్నదని మీరు నమ్మవచ్చును, నమ్మకపోవచ్చును, కాని యాంగ్లదేశము భారతదేశమును తన యనుంగుచిన్న సోదరిగ భావించి యీరెండు దేశములును తమ సంపత్సాధనముల నొకటిగ జేర్చుకొని మానవజాత్యుత్కర్షకై కలిసి పాటుపడినచో, నీయుభయదేశములును గలిసి పృథ్విలో నొకమహత్తమశక్తిగ నేర్పడి అందలియావత్ప్రజలకును మహాసుఖ సంపత్తులను జేకూర్చుటయేగాక, నీయావజ్జగత్తునకు శాంతిశ్రేయస్సులను జేకూర్చుమార్గమునుగూడ జూపగలవని మీరు తప్పక నొప్పుకొనవలసియుండును. ఈనాడు సాయంకాలము ఆంగ్లదేశప్రజాప్రతినిధిసభవారు (British Parliament) యిచముందు ఈసామ్రాజ్యములో, భారతదేశ మాంగ్లదేశముతో సమానభాగరిగ నెంచబడుననియు, నాంగ్లదేశముతో సమానముగ భారతదేశముయొక్క శ్రేయస్సు గమనింపబడుననియు, నాంగ్లేయులతో సమముగ భారతీయు లాదరింపబడుదురనియు చాటింపుచేయించినచో మఱి యిరువదినాల్గుగంటలలోనే దేశములోని యసంతృప్తియంతయు మటుమాయమై పోగలదు.”

తరువాత మతముచుగూర్చి సాహజ్జీమహారాజువారిట్లు సెలవిచ్చిరి:-

“మతము భగవంతుడు మానవులకు ప్రసాదించిన యుత్తమోత్తమ పరదానమును మానవుని ప్రాచీనతమమిత్రమునుగూడ. భావికాలమున మానవజాతిని కాపాడునదదియే. మతమనగా మానవహృదయమును ప్రకాశవంతముగను పరిశుద్ధముగను చేసి, మానవునియాత్మ కున్నతివికాసములను గలిగించి, యందుమూలముగ మానవుని మనస్సున పరస్పరసౌభ్రాత్రమును భగవంతుని యెడల జగత్పితృత్వభావమును విరాజిల్ల జేయునట్టి మహాదివ్యజ్యోతి.”

కట్టకడకు సాహజ్జీమహారాజువా రీక్రిందివిధమున నొకమహాత్తేజక సందేశమునిచ్చిరి:-

“మతము మానవులలో పరస్పర సౌభ్రాతృత్వమును భగవంతునియొక్క జగత్పితృత్వమును అనేడి మహాసత్యములను ప్రాచీన కాలమునుండియు బోధించుచుండెను. కాని మానవుడు స్వార్థపరుడగుటచే నామహాసత్యములను పెడచెవిని బెట్టెను. అయిన నాదైవపథకమును త్రోసిపుచ్చుట కెవరికిని శక్యముగాదు. మతముయొక్క ఈమహత్తమోపదేశము మృదుమధురశైలిలో బోధింపబడుటచేగాబోలు, మానవులు దానియెడల నుపేక్షాభావమును చూపిరి. సహజముగ నందుచేతనే యిప్పుడామహాసత్యములు కొంతవఱకునిష్ఠురమైనట్టియు బొత్తిగదుఃఖదాయకమైనట్టియు నార్థికకలహరూపమగుభాషలో బోధింపబడుచున్నది. మన మిమహాబోధ నిప్పుడుగూడ గ్రహించనియెడల, నేఁజెప్పునది నమ్ముడు, మున్నుండు మన మా సత్యబోధను మంతుపాకీ (Machine gun) బాంబులయొక్క విపరీతనిష్ఠురభాషలో నేర్చుకొనవలసిన రోజులెంతో యాలస్యముగాకుండగనే రానైయున్నవి. నేను కొద్దిసేపుముందుగనే జెప్పినట్లు దైవపథక మేరికిని నిరసింపశక్యముగాదు. మీరు నమ్ముడు, నమ్మకపొందు, ఈప్రపంచములోని జాతులన్నియు నఖండపరస్పరభ్రాతృభావముతో మనలుకోవలసియున్నది. మానవుడు భగవంతుని జగత్పితృత్వము నంగీకరించుటకు సంసిద్ధుడుగావలెను.”

మూడురోజులతర్వాత నలహాబాదువిశ్వవిద్యాలయ సంఘములో (Allahabad University Union) సాహజ్జీమహారాజువారు “మతముయొక్క దుఃఖములు” (Sorrows of Religion) అను శీర్షికతో మఱొకయుపన్యాసము నిచ్చిరి. ఈభాషణముగూడ నద్భుతశ్లాఘనపడసెను.

జూ బి లీ మ హో త్స వ ము

117. సాహజ్జీమహారాజువారి ప్రభుత్వమున కిరువదియవ సంవత్సరము 1932 లో ప్రారంభమగుచున్నందున నాసంవత్సరములో నందఱకును మహానందముగ నుండెను. కావున దయాల్పాగులోనున్నట్టియు, బాహ్యముననున్నట్టియు సత్సంగులందఱును 1932 సంవత్సరము డిసెంబరునెలలో సాహజ్జీమహారాజువారి జూబిలీయత్సవమును జరిపించుటకు నిశ్చయించిరి. ఆప్రకారము జూబిలీయత్సవమును దయాల్పాగులో మహావైభవముగ జరిపించుటకు 1932 డిసెంబరునెల చివరివారములో నేర్పాట్లుగావించబడెను.

118. ఆయుత్సవములో 12,500 మంది సత్సంగిసోదరీసోదరులు పాల్గొనిరి. చూడవచ్చినవారికి బసలకొఱకు వివిధసంస్థాభవనములు చాలక ననేకగుడారములనుగూడ వేయించిరి. మూడురోజులు వరుసగ భండారా జరిగెను. సత్సంగులందఱకును సాహజ్జీమహారాజువారి యమృతవచనముల నాకర్ణించుచు సత్సంగముచేసికొను మహాభాగ్యము గలిగెను ఆయుత్సవమున కప్పఱిగిసిగిమానుగూడ దీయించిరి.

బ్యాన్ సత్సంగముతో నొడంబడిక

119. జూబిలీయుత్సవమునకు బ్యాన్ సత్సంగనాయకులగు సర్దార్ సావనసింగుగారుగూడ వచ్చిరి. బ్యాన్ సత్సంగుల కంతవఱకు పంచనామములను (అనగా నిరంజన, ఓమ్, రారంగ్, సోహంగ్, సత్ నామములు) స్మరణజేయుట నుపదేశించుచుండిరి. దయాల్బాగుసత్సంగులకు అట్లుగాక రాధాస్వామీనామస్మరణము నుపదేశించుచుండిరి. సర్దార్ సావనసింగుగారును సాహజ్జీమహారాజువారు నీవిషయమునుగుఱించి చర్చించి, యుభయనాయకులు నొకయొడంబడికనువ్రాసికొని సంతకములుచేసిరి. 1932 డిసెంబరు 25వ తేదీన నొకప్రత్యేక సమావేశము చేయబడి అందులో బ్యాన్ సత్సంగకార్యదర్శిగారిచే నా యొడంబడిక చదువబడెను. దయాల్బాగుబ్యాన్ సత్సంగు లంతవఱకును, తమతమ మూలసిద్ధాంతములలో వ్యత్యాసముండుటచే, వేఱుగనుండిరనియు, యిపు డాభేదములుతొలగిపోయి, యీరెండు సత్సంగములవారును పరమపురుష పూరన్ ధనీ స్వామీజీమహారాజువారిని రాధాస్వామీదయాళుని యవతార పురుషులుగను, రాధాస్వామీనామమును పరమపురుషుని నిజరూపుముగను అంగీకరించి, యీకముందునుండి బ్యాన్ సత్సంగులకుగూడ, మొదటినుండియు దయాల్బాగుసత్సంగుల కెల్లపుడునీయబడుచున్నట్లే, యుపదేశసమయమున రాధాస్వామీనామ ముపదేశమియ్యబడుననియు నాయొడంబడికలో నితరవిషయములతోఁబాటుదహరింపబడెను.

విశ్వవిద్యాలయస్నాతకోత్సవమువద్దను బాలభతోత్సవమువద్దను

120. 1935 సం॥రములో సాహజ్జీమహారాజువారి నాగార్ విశ్వవిద్యాలయ

ముయొక్క యెనిమిదవస్నాతకోత్సవములో నుపన్యాసమిచ్చుటకు ఆహ్వానించిరి. 23-11-1935 తేదీన వారా యుపన్యాసము నిచ్చిరి. ఆభాషణము సకల భారతీయవిశ్వవిద్యాలయములలో నిచ్చిన స్నాతకోత్సవోపన్యాసములన్నిటిలో నుత్తమోత్తమశ్రేణికిజెందిన యుపన్యాసముగ పరిగణింపబడుచున్నది. వారా యుపన్యాసములో చివర నీక్రిందివిధముగ వక్కాణించిరి:-

“ప్రకృతి మానవునిశరీరములో, నొకప్రత్యేకవైతన్యశక్తి నుంచినది. ఈశక్తిగూడ మన శారీరికమానసికశక్తులవలెనే వికాసనొందినపుడు, మన మీ భౌతిక నేత్రములతో నిపుడెల్లు ఈసూర్యుని ప్రత్యక్షముగ చూచుచుంటిమో యటులనే సత్యవస్తువునుగూడ కనుగొని చివర కాపరమసత్యమునుగూడ సాక్షాత్కరించుకొనగల్గుదుము. ఆయనుభవజ్ఞానము గల్గినపుడు వైజ్ఞానికుల లక్ష్యమైన సత్యవస్తువును, వేదాంతశాస్త్రముయొక్క ఆదర్శమైన పరమసత్యమును, మతముయొక్క గమ్యస్థానమయిన భగవంతుడునుగూడ నొకేపరమతత్వము యొక్క మూడు నెవ్వేలుపేర్లని మీరు తెలిసికొని విస్మయమును వినోదమునుగూడ నొందుదురు.”

121. సేవాసమితిబాలభటసంఘమువారు 1935 సం॥రము డిసెంబరు నెలలో 27వ తేదీ మొదలుకొని 30వ తేదీవఱకు దయాలాబుగువో నఖిలభారతబాలభటోత్సవమును (జంబూరీ) జరిపిరి. సభవారా యుత్సవముయొక్క ఖర్చునంత నితరసహాయము నపేక్షించకుండ తా మొక్కరే భరించుటకొప్పకొనిరి. బాలభటులందఱకును రాధాస్వామివిద్యాసంస్థయొక్క హోస్టలులోను, మాధ్యమిక పాఠశాలాభవనములోనుగాక సనేక గుడారములలోగూడ వసతుల నేర్పాటుచేసిరి.

ఆయుత్సవాధికారులు సాహజ్జీమహారాజువారి నాయుత్సవమునకు పోషకులుగ నుండవలసినదనిగోరి దానికి ప్రారంభోత్సవమును జరుపుటకై ఉత్తర ప్రదేశవిద్యాశాఖామంత్రిగారైన శ్రీజ్వాలాప్రసాద్ శ్రీవాస్తవగారి నాహ్వానించిరి. అఖిలభారతబాలభటప్రధానకమిషనరు (Chief Commisioner) గారైన శ్రీహృదయనాథకుంజూగారుగూడ నాశిబిరమునకు వచ్చి మూడు రోజులుండిరి. దయాలాబుగువా రా యుత్సవమున కొకటాకీసినీమానుగూడ దీయించిరి. బాలభటోత్సవముయొక్క సమాపకకార్యక్రమమును జరిపించు సందర్భములో సాహజ్జీమహారాజువారు వీడ్కోలుపన్యాసము నిచ్చుచు, నిట్లు బాలభటుకుల సలహానిచ్చిరి -

“మీరుమీనాయకులకు విధేయులుగనుండి, వారిననుసరించుచు వారి దృష్టాంతముల ననుకరింపుడు. వారియడుగుజాడలలో నడచుకొనుడు. మీరిండ్లకు వెడలిపోవునపుడు శూరబాలభటులవలెనే సిరమున భగవంతునిడికొని చిత్తమున స్థైర్యమునిడికొని జీవితసమస్యలనెదుర్కొనుటకై యీరంగమునుండి విశాలప్రపంచమహారంగములోఁ బ్రవేశించుడు.”

122. సాహస్రీమహారాజువారు విద్యాశాఖపారిశ్రామికశాఖలలో నొసరించిన మహాఘనకృత్యములకు ప్రశంసాసూచకముగ ప్రభుత్వమువారు 1936 సంవత్సరములో సంవత్సరాదిరోజున ‘శూరాగ్రణి’ (Knight ,నైట్) యను బిరుదము నొసంగిరి. దేశములోని వివిధప్రాంతములలో వివిధవృత్తివ్యాపారములలోనున్న యసంఖ్యాకవ్యక్తులు అందుగుఱించి తమయానందమును ప్రకటించుచు వండలాది తంతులను అభినందనపత్రములను పంపిరి ప్రజలందఱకును సాహస్రీమహారాజువారియం దట్టియద్భుతాదరగౌరవములు గలవు.

ప ర్య ట న ము లు

123. రానురాను భక్తులసంఖ్యపెరిగి చాలమందిభక్తులు భారతదేశముయొక్క దూరతమప్రాంతములలోనుండి, అందులో నధికసంఖ్యాకులకు దయాల్పాగువచ్చి సత్సంగమునుజేసికొనుటకు శక్తిలేకుండుటచే నట్టివారికి సత్సంగలాభము గలుగజేయుటకై, సాహస్రీమహారాజువారప్పడప్పుడు దేశములోని వివిధప్రాంతములకు పర్యటనము సేయుచుండెడివారు. వారు సత్సంగులధిక సంఖ్యాకులుగనుండినప్రాంతములకు అనగా పంజాబుబీహారు, మదరాసులకును, మధ్యప్రదేశములో రాజబరాకిని తఱచుగ వెళ్ళుచుండెడివారు. అరుదుగ నితరస్థలములకును, అనగా బొంబాయి, కరాచీ, క్వెట్టా, అజ్మీరు, కలకత్తా పూరీ వగైరాస్థలములకుగూడ వారు వెళ్ళెడివారు.

124. సాహస్రీమహారాజువారికి దక్షిణదేశమన్నను ఆప్రాంతపువారన్నను చాలయభిమానము. అంతకుముందుగూడ వారు దక్షిణదేశమువెళ్ళిరిగాని 1932, 1934 మఱియు 1937 సం॥రముల పర్యటనములు ప్రధానముగ చెప్పదగినవి. ఈపర్యటనములలో వారు చాలకాలము కూర్తాలములోనే యుండెడివారు. 1934లో వారు కన్యాకుమారీ అగ్రమునకు వెళ్ళిరి. కూర్తాలము, అచ్చటిజల

పాతములకును, మందమారుతములకును, సమశీతోష్ణస్థితికిని ప్రఖ్యాతిగాంచెను. సాహజీమహారాజువారు 1934 సం॥రములో కూర్తాలములోనుండగా తిరువాన్కూరు రాష్ట్రములో నుద్యోగముచేయుచున్న డాక్టరు ముద్గిలుగారు వారిని ట్రివేండ్రము రమ్మని యాహ్వానించిరి. సాహజీమహారాజువారు ట్రివేండ్రము వెళ్ళిరి. ప్రభుత్వమువారు సాహజీమహారాజువారిని తమయాతిధ్యము నంగీకరింపుడని వేడిరి. కాని సాహజీమహారాజువారు తమతోగూడ సత్సంగులపరివారము అధికముగనుండుటచే వారందఱకును ప్రభుత్వమువారి ఖర్చుపై నాతిధ్యము నంగీకరించుట యుక్తముగాదని దలచి యాయాహ్వానమును నిరాకరించిరి. సత్సంగులందఱకును విశ్రాంతిగృహమున బసలేర్పాటుచేసిరి. సాహజీమహారాజువారు సముద్రతీరమునకు చాలదగ్గఱగనున్న డా॥ ముద్గిలుగారియింటనే బసచేసిరి. సాహజీ మహారాజువారు ఆపట్టణమందలి పుర శ్రేష్ఠుల సమావేశములో నుపన్యాసమిచ్చుటకుగూడ సంగీకరించిరి. సాహజీమహారాజువారును పరివారమును రోడ్డుమార్గమున కన్యాకుమార్యగ్రామమునకు వెళ్ళిరి. కాని సాహజీమహారాజువారచ్చట సముద్రస్నానముచేయలేదు. సాహజీమహారాజువారాసముద్రతీరమును అందలివెప్పేటరంగులుగల యిసు తిన్నెలను విడచివచ్చునపుడు ఆయగ్రామ తిరిగి మఱొకసారివచ్చి చూడదగినదని సెలవిచ్చిరి. తిరిగి 1937 సం॥రములో వారు కూర్తాలమువెళ్ళిరిగాని యీయగ్రామమునకు వెళ్ళలేదు. అయినను వారి స్థానాపన్నులు వారిమాటను నెఱవేర్చిరి.

వారి యద్భుత మూర్తి మత్స్వము

125. సాహజీమహారాజువారు వివిధసంస్థలవృద్ధివికాసలక్ష్యై తమశక్తినంతను వినియోగించి పాటుపడుచుండినను, వారు జీవులకు సలహాలుచెప్పి పథప్రదర్శనము చేయుట కెల్లప్పుడును సిద్ధముగనే యుండెడివారు. ఆమహాపురుషుని యభిప్రాయములుసంప్రతింపుల విషయములో ప్రభుత్వమువారికిగూడ సధికగౌరవముండెను. ప్రభుత్వమువారిందుచేతనే వారిని ఉత్తరప్రదేశ్ పారిశ్రామికసంస్థలసమితిలోను (Board of Industries), సామ్రాజికారణసమితిలోను (Sapru committee) సభ్యునిగ నియమించిరి. సమితుల సమాలోచనలలో వారొనరించిన సహాయము నందఱును కొనియాడిరి.

వా రొకవైపున నిట్టి యనేక కార్యకలాపములలోను, మహోద్యమముల వ్యవస్థాపనజేయుటలోను నిమగ్నులైయుండియు బహిరంగ సమావేశములలో నద్భుతోపన్యాసముల నిచ్చుటలోను సత్సంగములో నాశ్చర్యకరప్రవచనములను సెలవిచ్చుచుండుటలోను ఎవ్విధముగను కొఱతసేయ లేదు.

126. వారు రచించిన గ్రంథములు నటులనే మహావిశాలరంగము నావరించి యున్నవి. వారు కవితలను నాటకములను వ్యాసములనేగాక యధార్థప్రకాశోపాంతి మహాగ్రంథములనుగూడ రచించిరి. వారు రచించినగ్రంథములు హుజూరు మహారాజువారి గ్రంథములవలెనే యధికసంఖ్యాకములు, సధికపరిమాణముగల వియునగుటయేగాక సంతకన్న నెక్కువవిధములుగగూడ నున్నవి. వారుసత్సంగ వారపత్రికలకు తఱచుగ వ్యాసములనుగూడ వ్రాసెడివారు. వారి కవితలు నాటకములలో గొన్ని, హిందీ సారస్వతములో సత్యుత్తమగ్రంథములతో తుల తూగును.

127. రాధాస్వామిమతమునుగుఱించి ఆర్యసమాజమువారు పదేపదే చేయుచుండిన దుష్ప్రచారమునకు వారి యధార్థప్రకాశోపాంతిగ్రంథములో నద్భుతఖండనముండినందున, నా ప్రచారము పూర్తిగ కట్టువడి, రాధాస్వామి మతముయొక్కయు, నీసంఘముయొక్కయు పరువుప్రతిష్ఠలు పెంపొందెను

కొన్ని విచిత్రానుభవములు

128. సాహజీమహారాజువారు సత్సంగులమీద వర్షించిన యద్భుతదయా కటాక్షములను గూర్చి సలముచాలమిచే నింతవఱ కేమియు నిందుపొందుపఱచ లేకపోవుట నిజముగ విచారకరమే. ప్రతిసత్సంగికిని స్వవిషయములోను ఇతరుల విషయములోగూడ సాహజీమహారాజువారు వర్షించిన యద్భుతదయానుభవము లెన్నియో జ్ఞాపకముండియేయుండును. అట్టియనుభవములను కొన్నిటిని మాత్రమే యిచ్చట నుదాహరణరూపముగ వ్రాయుచుంటిమి.

129. 1913 సం॥రము డిసెంబరునెలలో సాహజీమహారాజువారి సత్సంగ ముకొఱకై అంబాలా వెళ్ళిన పెక్కుమందిసత్సంగుల కొక యద్భుతానుభవ ముగలిగెను వారు అంబాలా వెళ్ళి మొదటిసారి సత్సంగములో కూర్చుండిన పుడు, అచ్చట సత్సంగములో సర్కారుసాహబ్ వారు స్వయముగ నధ్యక్షు

లుగ విరాజమానమైయున్నట్లు దర్శనమాయెను. వారాశ్చర్యచకితులై. తమ కండ్లను తామేనమ్మలేక, అందులో గొందఱుతమకండ్ల నుతుడిచికొనుటప్రారంభించిరి కాని యాదృశ్యమటులనే నిలచిపోయి, కొంతసేపయినపిమ్మట సాహజ్జీ మహారాజువారి రూపముగ మాటిపోయెను. ఆప్రారంభదినములలో నీయనుభవము మామూలుగనే చాలనుంది సత్సంగులకు గలుగుచుండెడిది.

130 శ్రీహరిలాలుగారి కుమార్తెకు మశూచికము వచ్చి కండ్లుపోయెను. డాక్టర్లు ఆమెకు శస్త్రచికిత్సచేయుట యవసరమనియు, నప్పటికై నను దృష్టి తిరిగివచ్చునని ధైర్యముచెప్పలేమనియు చెప్పిరి. శ్రీహరిలాలుగారు సాహజ్జీ మహారాజువారివద్దకు ఆపిల్లను తీసికొనివెళ్ళి ప్రార్థించగా, వారు శస్త్రచికిత్స చేయించవద్దని సలహాయించి క్రమక్రమముగ దృష్టిదానంతటనదే రాగలదని సెలవిచ్చిరి. వారితో మాటలాడినపిమ్మట శ్రీహరిలాలుగారిభార్య ఆపిల్ల నెత్తుకొని తిరిగి యింటికి వచ్చుచుండగా తోవలో నాపిల్ల తననుబుజముమీదనుండి దించివేసినయెడల తానేనడచెదనని పట్టుపట్టెను. తల్లి అటులకాదనియు, దిగినడచినచో నామెపడిపోవుననియు జెప్పగా నాపిల్ల తానుచక్కగ చూడగలనని చెప్పి దిగి, యింటికిచక్కగ నడచివెళ్ళెను. క్రమముగ నామెకు కనుచూపు పూర్తిగ చక్కబడి యిప్పటికి నామెదృష్టి చక్కగ నేయున్నది.

131 సాహజ్జీమహారాజువారు కూర్తాలములోనున్న రోజులలో నచ్చటి జను లాకొండలమీద “పున్నమ” యను పుష్పమొకటి పున్నమనాడు రాత్రి పండువెన్నెలలో వికసించునని వారితో చెప్పిరి. పరివారములోని గొందఱు పిన్నపెద్దల గోరికపై, సాహజ్జీమహారాజువారు పౌర్ణమినాడురాత్రి పరివార సహితముగ వెళ్ళి యాపుష్పమును చూచుట కంగీకరించిరి. పరివారమందఱును మధ్యాహ్నము బయలుదేరి కొండలమీదకు వెళ్ళి రాత్రి చంద్రోదయమయిన పిమ్మట నాపుష్పమును జూచిరి. తిరిగివచ్చుటకు, రాత్రియాలస్యమయినందున సాహజ్జీమహారాజువారు కొండమీదనుండి క్రిందికిపోవుట కేదైన దగ్గఱ త్రోవ యున్నదాయని ప్రశ్నించిరి. గుఱ్ఱపుస్వారిత్రోవ యొకటి చాలదగ్గఱత్రోవయున్నదికాని, యందడుగడుగునకు సర్పములుండుటచే నెవరును రాత్రివేళ నా త్రోవను వెళ్ళుటకు సాహసించరని యచ్చటివారు చెప్పిరి అంత భయముగ నచ్చటిజనులుచెప్పినను సాహజ్జీమహారాజువా రాదగ్గఱత్రోవనే వెళ్ళుటకు నిశ్చయించి, పిల్లలకు ధైర్యముగనుండుటకై యందఱకును ముందు తామే యుండి త్రోవజూపుదుమని సెలవిచ్చిరి. మొత్త మించుమించు నలువదిమం

దియు నొకరివెనుక నొకరుగ పంక్తికట్టి యండటికన్నముందు సాహజ్జీమహా రాజువారుండి యాయడ్డత్రోవను నడువసాగిరి. త్రోవలో పందలాదిసర్ప ములు బుసకొట్టుచు నిటునటుపోవుచుండెనుగాని యవెవ్వియు పరివారములో నొకరినిగూడ కటవలేదు. అందఱును బసలకు సురక్షితముగజేరుకొని యాయద్భుతసంరక్షణకు చకితులయిరి.

132. సహాయ నిరాకరణోద్యమములో (Non-Co-operation movement) పాల్గొనుచుండిరను ననుమానముచే, ప్రభుత్వమువారు 1925-30 సం॥ రముల మధ్యకాలములో తణుకుగ్రామవాస్తవ్యులైన శ్రీరామనాథముగారను నొకసత్సంగిని పట్టి కారాగృహ ననుంచిరి. ఆసత్సంగి, తాను నిర్దోషియైనను తనను తైదులోపెట్టిరని సాహజ్జీమహారాజువారికి వ్రాసికొనెను. సాహజ్జీ మహారాజువారు ఆగ్రాలో జిల్లామేజిస్ట్రేటుగనున్న యొకఆంగ్లేయుని నిందు విషయమై కలిసికొని. పశ్చిమగోదావరిజిల్లాకలెక్టరుగారికాయన నొకలేఖ వ్రాయుమని యడిగిరి. డిస్ట్రిక్టుమేజిస్ట్రేటుగా రామనుఘ్ననియందు వారికభిమాన మెందుచేతననియడుగగా సాహజ్జీమహారాజువా రావ్యక్తి నిర్దోషికాబట్టి తమ కాయభిమాన మున్నదనిచెప్పిరి. ఆయన నిర్దోషియని వారికెట్లు తెలియునని యడుగగా, సాహజ్జీమహారాజువా రావ్యక్తి సత్సంగియనియు, తాను నిర్దోషి నని తమకువ్రాసికొనెననియు చెప్పి సత్సంగులు తమకెన్నడు ససత్యము వ్రాయ రని సెలవిచ్చిరి. అయినను ఆగ్రాజిల్లామేజిస్ట్రేటుగారు తానేమియు జేయలేనని చెప్పిరి. కాని సాహజ్జీమహారాజువారు ఆగ్రాజిల్లా మేజిస్ట్రేటుతో మాట్లాడిన రోజుననే సరిగ నదేవేళకు శ్రీరామనాథముగారికి ప్రమాదకరమైనజబ్బుచేసినట్ల యినందున జైలుఅధికారులాయన చనిపోవుదురని భయపడి. పశ్చిమగోదా వరి జిల్లాకలెక్టరువద్దకు వెళ్ళి, శ్రీరామనాథంగారిని వెంటనే విడుదలచేయనిచో నాయన జైలులోనే చనిపోవచ్చుననియు, నట్లైనచో జిల్లాయధికారులకు నిర్ద యులనెడి యపఖ్యాతి గలుగగలదనియు చెప్పకొనిరి. ఇవ్వీధముగ శ్రీరామ నాథముగారు కారాగృహమునుండి వెంటనే విడుదలయైరి.

133. కాకినాడలో శ్రీ వి. వి. రమణమూర్తిగారు 1934 సం॥రములో రాధాస్వామిమతములో నుపదేశమునొందిరి. పిమ్మట కొంతకాలమునకు ఆయన తమమేనమామగారి గ్రామము వెళ్లుటకై బయలుదేఱెను. ఆయన తల్లిగారు రోజులు ప్రమాదముగనున్నవి కావున నొంటరిగ వెళ్ళవలదని,

యాయనను పొచ్చరించిరి. రాధాస్వామిదయాళురు తనను రక్షించుచుండు
రిను నమ్మకముచే శ్రీరమణమూర్తిగారు తనతల్లిగారితోమాత్ర మటులనే
చేసెదననిచెప్పి, యొంటిగనే పయనిమై వెళ్ళెను. ఒకవారము, పదిరోజులయిన
తర్వాత నొకనాయంకాలము రేణీకటిసమయమున శ్రీరమణమూర్తిగారు
ఆయూరినుండి తిరిగియింటికివచ్చిరి ఆయనతల్లిగా రప్పటికి సత్సంగములో
జేరలేదు. తనకుమారుని చూడగనే యామె కొక మహాపురుషునిభోటోలు
తనకుమారుని శరీరమంతటను ఆసరించియుండినట్లు గనబడెను. అంతట నామె
యదేమిటని తనకుమారుని నాశ్చర్యముగ నడిగెను రమణమూర్తిగారి
కేమియు గనపడనందున నతఁడాప్రశ్నకు జవాబుచెప్పలేక తనజేబునందున్న
సాహజ్జీమహారాజువారి భోటోను పైకి తీసి చూపించెను. ఆయనతల్లిగా రా
మహాస్వరూపమే తన కాయని శరీరమందంతటను కనిపించుచున్నదని చెప్పిరి.
అప్పుడు సాహజ్జీమహారాజువారు తమపిల్లలను వారెచ్చటనున్నగూడ నెట్లు
కాపాడుచుందురో యని యందఱు నచ్చేరువొందిరి

134. ఒకసారి పంజాబుపర్యటనముచేయుచుండగ సాహజ్జీమహారాజువారు
లాయల్పూరి నెడిగ్రామము వేంచేయుటకు నిశ్చయించిరి వారికిని వారిపరివా
రమునకును వసతుల నేర్పాటుచేయుటకై లాయల్పూరుసత్సంగులు చాలప్రయ
త్నములు చేసిరి కాని తగినభవనమెద్దియు లభించలేదు. మఱొకయుపాయమేది
యులేక వారొక మహ్మదీయసజ్జనునివద్దకు వెళ్ళి సహాయమునుగోరిరి. కాని
యాయన కొత్తగ నిల్లుకట్టించుచుంటినినియు, సాహజ్జీమహారాజువారు లాయ
ల్పూరు వేంచేయురోజున కదిపూర్తిగ నిర్మాణముగూడ కానేరదనియు సమా
ధానమిచ్చిరి. సత్సంగులు పాపము హతాశులగుటచే ఖిన్నమనస్కులై పెడలి
పోయిరి ఆకాత్రియే మహమ్మదుప్రవక్త ఆమహమ్మదీయనకు స్వస్తిములో
దర్శనమిచ్చి, సత్సంగులవసతి కాగ్రహమునిచ్చుటకు నిరాకరించుట పొరపా
టనియు, వచ్చుచున్నమహాపురుషు డొక 'వలీ' ¹యనియు, కావున నాగ్రహ
నిర్మాణమును త్వరలో పూర్తిజేసి, యా'వలీ'గారికి బసజేయుటకు తప్పక
యివ్వవలసినదనియు నాయనకు జెప్పెను. ఆమఱునా డామహమ్మదీయసజ్జనుడు
వెదకికొనుచు నాసత్సంగులవద్దకువచ్చి వెంటనే తా నాగ్రహనిర్మాణమును
పూర్తి చేసి, సాహజ్జీమహారాజువారు వచ్చుసరికి సిద్ధముచేసెదనని చెప్పెను.
సాహజ్జీమహారాజువారు లాయల్పూరులో దిగినప్పు డాయిల్లు సిద్ధముగ నుండు
టచే, వారందులోనే బసచేసిరి.

(1) వలీ యనగా మహమ్మదీయులలో భగవత్సాన్నిధ్యమునొందిన సిద్ధపురుషుడని యర్థము

135. శ్రీ యమ్. జె. రామమూర్తిగారనునొకమదరాసుసత్సంగి కొకసారి చాలజబ్బుచేయగ, డాక్టర్లు పరీక్షచేసి యాయనకు క్షయ రోగమని నిర్ణయించిరి. పూనాలో నొకయాసుపత్రిలో నాయనను జేర్చిరి. ఒకనా డాయన స్పృహలేకుండ నుండిపోయెను. ఆయాసుపత్రిలో సివిలుసర్జనుగ (Civil Surgeon) నున్న యొకయాంగ్లేయుడు రాత్రి పదిగంటలవఱకును తానుస్వయముగ నాసుపత్రిలో నుండిపోయి ఆయనకు స్పృహరప్పించుటకై యనేకప్రయత్నములు చేసెను. రాత్రి 10 గంటలకు శ్రీ రామమూర్తిగారు కండ్లు తెరిచిరి వెంటనే సివిలుసర్జనుగా రాయనకు పాలలో కోడిగుడ్డునుకలిపి త్రాగుమని యిచ్చిరి. శ్రీరామమూర్తిగా రదేమియని ప్రశ్నించి అది కోడిగుడ్డుకలిపిన పాలని తెలియగనే దానిని నిగాకరించిరి అంతవఱకు నాయనకు స్పృహ తెప్పించుటకై సివిలుసర్జనుగారు చాలశ్రమ తీసికొనియున్నందున నీ నిరాకరణముచే చాల కుపితుడై, యీ సాసీయమును త్రాగనిచో నీవు చనిపోవుదువని శ్రీ రామమూర్తిగారికి భీతాంగముగల్గునట్లు చెప్పిరి. శ్రీ రామమూర్తిగారు, చనిపోయినను బెంగ లేదని చెప్పి యీ సాసీయమును నిరాకరించెను. కాని సివిలు సర్జనుగా రాయన నాసుపత్రిలో చనిపోసీయననిచెప్పి, వెంటనే యాసుపత్రి నుండి విడుదల జేయుటకుత్తరువిచ్చిరి. బయటకు వచ్చినతరువాత శ్రీరామమూర్తిగారు వెంటనే సాహజ్జీవారి కీవిషయమంతయు వ్రాసికొనగా, సాహజ్జీ మహారాజువా రాయనకు బెంగ పెట్టుకొన నక్కఱలేదనియు, కోడిగుడ్డునకు ప్రత్యామ్నాయముగ తీసికొనదగిన పదార్థములింక నెన్నియో యున్నవనియు సమాధానమువ్రాయించిరి. శ్రీ రామమూర్తిగారి కట్టిపదార్థములెవ్వియు తెలియలేదు. కాని ఆయన యారోగ్యము ఆరోజునుండియు నానాటికి చక్కఁబడి, తరువాత నాయన 26 సంవత్సరములు జీవించిరి.

136 కాకినాడవాస్తవ్యులయిన శ్రీ వి గణపతిశాస్త్రిగారు రాధాస్వామి మతమునుగుఱించి చాలఖండన జేసెడివారు. గృహస్థుడు గురువుకా నేరడనియు, దండకమండలములు, కాషాయవస్త్రములుధరించి ముండితళిరస్కుడైన సన్యాసియే సద్గురుపదవి కర్హులనియు వారియభిప్రాయము. 1934 సం॥రము డిసెంబరు 19వ తేదీన ఆయన సాహజ్జీమహారాజువారినిగుఱించి చాలయొక్కవగ ఛిద్రాన్వేషణజేసిరి. ఆనాడురాత్రి సాహజ్జీమహారాజువా రాయనకు స్వప్నములో పూర్తిగ కేశఖండనమైనశిరస్సుతో దండకమండలములుప్రక్కన నుంచుకొని

కాషాయవస్త్రధారియై పద్మాసనములో నిర్వికల్పసమాధిలో మగ్నమైన సన్యాసిరూపములో దర్శనమిచ్చిరి. శాస్త్రిగారి కప్పుడు తనపొర పాటర్థమై, అశ్రుపూరిత నేత్రములతో స్వ ప్న ము లో నాదివ్యపవిత్రస్వరూపము నెదుట సాష్టాంగప్రణామము జేసెను. ఆ వెంటనే శాస్త్రిగారు సకుటుంబముగ దయా ల్పాగు వెళ్ళి యుపదేశమునొందిరి.

137. అయినను శ్రీ శాస్త్రిగారికి బ్రాహ్మణేతరులతో సహపంక్తిభోజనము చేయకూడదని పట్టుదలయుండుటచే, భండా రాసమయమున సాంఘిక భోజనములలో పాల్గొనుట కిష్టముండెడిదికాదు. అందుచే నాయనకు గొంత యశాంతిగనుండెడిది. 1935 సం॥రము ఏప్రిలు నెలలో భండా రాలోజన ఉదయముపూట నీవిషయమై తమయింటిలో మాటలు రాగా శ్రీ శాస్త్రిగారు భగవద్గీతనుండి యీక్రిందిశ్లోకమును చదివి, అందులో శ్రీకృష్ణుడు అర్జునునికి చెప్పినట్లు సాహజ్జీమహారాజువారు స్వయముగ వాకుత్తరువిచ్చినయెడల నేను ఈ భండా రాలో సహపంక్తిభోజనములో పాల్గొందునని యనిరి.

శ్లోకము : సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ

త్యా మహం సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి మాశుచః॥

అర్థము : “నీవు ధర్మములన్నిటిని (ఇంతవఱకు ధర్మములనినీ వెంచుచుండిన భావములనన్నిటిని) విడిచిపెట్టి, అనన్యభావముతో నా శరణమునొందుము. అట్లుచేసినయెడల నేను నిన్ను సకలపాపములనుండియు గాపాడెదను. నీకేమియు చింత యవసరములేదు”

ఈశ్లోకము చదివి, పైనవ్రాసినట్లింటిలోనివారితోనని శాస్త్రిగారు వెంటనే సత్సంగమునకు వెళ్ళిరి. సత్సంగహాలునకు వెళ్ళగనే సాహజ్జీమహారాజు వారాయననుపిలిచి వారి సింహాసనమునకు సమీపమున కూర్చుండుమని సెలవిచ్చి ఆయన యట్లుకూర్చుండిన వెంటనే, భగవద్గీతలలోనుండి సరిగనచే శ్లోకమును పఠించి, భండా రాభోజనము మహాప్రసాదమని చెప్పి తప్పకనందమును భండా రాలో పాల్గొనవలసినదని సెలవిచ్చిరి. శాస్త్రిగారు తనమనస్సునకు క్లేశముకలిగించుచున్నట్టియు తనధర్మపత్నిగారితో సంతకుకొద్దనిముసములక్రితమే ప్రసంగించినట్టియు విషయమునుగుఱిచియే సాహజ్జీమహారాజువారు తనయభీష్ట శ్లోకమును పఠించి చెప్పుచుండుటవినగా, విస్మయానందచకితులై ఆరోజున భండా రాలోసంతోషముతో పాల్గొనిరి.

ఇట్టి విచిత్రానుభవములు ప్రతిసత్సంగిజీవితములో నెన్నియో గలుగుచుండెను.

అ నా రో గ్య ము

138. సాహస్రీమహారాజువారికి 1932 సం॥రము మొదలుకొని యప్పటప్పట అనారోగ్యముగనుండుచుండెడిది. కాని వారికి 1935 సం॥రమునుండియు ననారోగ్యము స్థాయిగానుండిపోయినట్లుండెను. అయిననుగూడ వారు కష్టపడి పనిచేయుచుండుటచే నా యనారోగ్య ముప్పడప్పుడు తీవ్రరూపమును దాల్చుచుండెడిది. సాహస్రీమహారాజువారు 1935 సం॥రము వేసంగులలో శీతలప్రదేశమునకు వెళ్ళియుండుటచే నాసంవత్సరము ద్వితీయార్థములో వారియారోగ్యము చాలబాగుపడెను. కాని 1936 సం॥రములో తిరిగి వారికారోగ్యము చెడిపోయెను ఆసంవత్సరము వారు 'కూలూ' రోడ్డులోనున్న 'కోట్లా' 'పాలంపూరు'లకు విశ్రాంతికై వెళ్ళదలచిరి. వారితోగలిసి వెళ్ళుటకు దాదాపు 20 మంది సత్సంగులకుమాత్రమే యనుమతినొసంగిరి. లాహోరున కావలప్రయాణమున కేర్పాట్లన్నియును, 'కోట్లా' లోను పిమ్మట 'పాలంపూరు' లోను బసలువగై రాఅన్నియేర్పాట్లును మెహతాజీసాహబ్ వారే చేయించిరి. సాహస్రీమహారాజువారికి కొద్దిరోజు లచ్చటనున్నపిమ్మట నారోగ్యము బాగుపడుచున్నట్లు కనిపించెను. పతాన్ కోటనుండి కావలసినంతస్వచ్ఛోదకమును, లాహోరునుండి నవనవలాడుకూర గాయలను విరివిగ తెప్పించుటకు అమోఘమయిన యేర్పాట్లు చేయబడినవి. కాని పవిత్రకుటుంబములో గొండఱకిష్టము లేనందున సాహస్రీమహారాజువారచ్చటవిశ్రాంతికాలమును అకస్మాత్తుగ తగించుకొని, మొదటననుకొనిన యవధికంబు చాలముందుగనే దయాలాభగు తిరిగివచ్చివేసిరి.

139. సాహస్రీమహారాజువారి యారోగ్య ముప్పడప్పుడు బాగుపడుచున్నట్లుగుపించుచుండినను, మొత్తముమీద ససంతృప్తికరముగనే యుండుటచే సత్సంగులందఱకును ఆందోళనగను విచారముగనే యుండెను. 1936 సం॥రములో సాహస్రీమహారాజువారి 55వ జన్మదినమునాడు సత్సంగులు వారి కొకలిఖిత రూపమైన విన్నపమును చేసికొనిరి. ఆవిన్నపములో వారు తమయారోగ్యము బాగుపడునట్లును వారింకను కొన్నిసంవత్సరములు సత్సంగులందఱకును పథప్రదర్శనముజరిగించుచునుండునట్లును దివ్యేచ్ఛను ధరింపవలయునని ప్రార్థించిరి.

140 1936 సం॥రము డిసెంబరు నెలలో, హుజూరుమహారాజువారి భండా రాసందర్భములో సత్సంగుల సార్వజనీనసమావేశ మొకటిప్రత్యేకముగ జేయ బడెను. 6000 మంది సత్సంగు లందుపాల్గొనిరి. సాహస్త్రిమహారాజువా రపు డొకప్రభావోపేతభాషణము నిచ్చుచు నిట్లు సెలవిచ్చిరి.

“దైవము పూర్వకాలమునుండియు మానవజాతికంతకును వృద్ధివికాస లను గలుగజేయునిమిత్త మెల్లపుడు నేదోయొక దేశప్రజను లేక సంఘము నెన్నుకొనుచున్నట్లు మనకు చరిత్ర చెప్పుచున్నది. ఈయుగమున నాయద్భుత సాభాగ్య మిపుడు రాధాస్వామీసంఘమున కనుగ్రహింపబడినది. దైవ మీ సంఘముద్వారా మానవజాతికి వాస్తవపారమార్థికజీవనమును గడుపుచు, సమస్తజాతులును వ్యక్తులును పరస్పరసామ్యభావముతో స్వధర్మపరిజ్ఞానము గలిగి ప్రవర్తించునట్లు బోధించదలచుచున్నాడు.”

మదరాసున కంతిమపర్యటనము

141. దక్షిణ దేశమునకు సాహస్త్రిమహారాజువారిని రమ్మనిప్రార్థించుచు 1937 సం॥రము ప్రారంభములో బలవత్తరాహ్వనములు వచ్చెను. కాని వారి యారోగ్యము బాగులేనందున, మేనెల చివరవఱకును నిశ్చితముగ నేప్రణాళిక నేర్పాటుచేయుటకు వీలుకాలేదు. వా రందుచే 31-5-1937వ తేదీననే మద రాసు బయలుదేరిరి. వారితోగూడ 60మందికి పైగాసత్సంగులపరివార ముం డెను. వారికిని పరివారమునకునుగూడ జి. టి. ఎక్స్ ప్రెస్ లో (G. T. Express) ముందుగ స్థలము నట్టేయించున స్లేర్పాటుచేయబడెను. వారు దయాలాభుగునుండి వెడలిపోవుటకుముందు ప్రతికార్యకర్తకు, తామేదో దీర్ఘయా త్రపై వెడలుచున్నట్లే, భావినూచనాగర్భితముగ, విస్పష్టాదేశముల నిచ్చిరి. పరివారమందఱును సుఖాసీనులైరో లేదో కనిపెట్టుటకై పరివారమున కేర్పా టైన రైలుపెట్టెలవద్దకు వారు స్వయముగ వెళ్ళి చూచిరి. రాత్రి 10గం. 30 ని॥లకు బండి బయలుదేలునపుడు వాగు, తమరిని చూచుటకై స్టేషనువద్దకు వచ్చినవారందఱునుండి, తా మిఁకతిరిగిరా రేమోయని తోచువిధమున నే, ఏడ్చో లభివందనముల నందుకొనిరి. త్రోవలోని స్టేషనులలో రాత్రిళ్ళు ఎట్టివేళయై ననుగూడ సత్సంగులు వారిదర్శనార్థమై వచ్చుచుండెడివారు.

142. పరివారమందఱును 42 గంటలు ప్రయాణముచేసి, మదరాసు చేరుకొనిరి. అంతకుముందుపంపిన వార్తప్రకారము సాహజ్జీమహారాజువారిని తీసికొని వెళ్ళుట కొక రోగులకుర్చీ (Invalid chair) యేర్పాటుచేయబడెను. కాని రైలు మదరాసుస్టేషనులోనికి వచ్చుచుండగనే సాహజ్జీమహారాజువారు తమ పెట్టెగుమ్మమువద్ద నిలువబడియుండి సత్సంగులందఱకును దర్శనమిచ్చిరి. వారికిని వారిపరివారమునకును స్వాగతమిచ్చుటకు వచ్చియున్న శ్రీగణేశ్వర రావు, శ్రీ టి. సత్యనారాయణగార్లకు వారివ్యధముగ నిలువబడియుండుట చూడగనే చాలసంతోషమాయెను. వారు రైలునుండి దిగి శ్రీగణేశ్వర రావుగారి కరచాలనము (Shake hands) చేసినపుడు తమపవిత్రహస్తముతో నాయన చేతిని పట్టి గట్టిగనొక్కగా శ్రీగణేశ్వర రావుగారిచేయి నలిగిపోయి కొంతసేపటివఱకు తిరిగి యధాస్థితికిరాజేదు. వారు శ్రీగణేశ్వర రావుగారిని 'పునర్యవసప్రాప్తి గలిగినసత్సంగి (Rejuvenated Sastsangi)యనిరి. ఎప్పటివలెనే సాహజ్జీమహారాజువారు తాహ్సహోల్లాసములతో నుండుటచే వారనారోగ్యముగను బలహీనముగ నున్నట్లు మొదట నేల వార్తనంపిరని యందఱు నచ్చెరువోయిరి. వారి స్వాగతమునకై దెచ్చిన హారమును ధరించినపిదప వారు తమకొఱకేర్పాటుజేసిన సప్తాసనములుగల (Seven Seater) పెద్ద మోటారుకారువద్దకు మహాచక్రవర్తిశోభతో నడచివెళ్ళిరి. దానిని చూచి వారు, "ఇంతమోటారుకారాయీశరీరమునకు?" అని యనిరి. శ్రీగణేశ్వర రావుగారు కారు నడుపుట కనుజ్ఞను ముందుగనే పొందియుండిరి. సాహజ్జీమహారాజువారు శ్రీగణేశ్వర రావుగారిని సముద్రపుటొడ్డున కారును నడుపుమనిరి. సముద్రము కనిపించగనే కారును నెమ్మదిగ నడుపుమని యానతినిచ్చిరి. సాహజ్జీమహారాజువారు ల్లాసముగనున్నట్లుగపించిరి. వారి బసకేర్పాటుజేసిన సుందరమహాలు అనుభవనమునకు దగ్గఱగ వచ్చినతోడనే వారుకారును సముద్రపుటొడ్డున మఱికొంతదూరము తీసికొనివెళ్లుమని శ్రీగణేశ్వర రావుగారి కానతినిచ్చిరి మైసూరు రాజభవనమున కెదురుగ వెళ్ళినతోడనే సాహజ్జీమహారాజువారు కారును వెనుకకు తిప్పి సుందరమహాలునకు పోనిమ్మని సెలవిచ్చిరి. అప్పుడు సాహజ్జీమహారాజువారు తాము తిరుప్రయాణములో సముద్రపుటొడ్డున మైసూరు రాజభవనమువంటి చోట బసచేయుదుమని సూచనగజెప్పిరి. సుందరమహాలునకు వచ్చి వారికొఱకై ప్రత్యేకముగ చేయించిన నూతనమానుకట్ట (Rose Wood) మంచమును చూచి 'యిట్టిమంచముకూడనా యీ శరీరమునకు?' అని యనిరి. సాధారణ

వచనములవలె గన్పట్టు నీమాటలగూఢార్థము సత్సంగులకు, సాహజ్జీమహారాజు వారు 22 రోజులతరువాత శరీరమును విడిచినపుడే బోధపడెను.

143. సాహజ్జీమహారాజువా రామంచముమీద 20నిముషములు విశ్రాంతి దీసికొనినతర్వాత వెంటనే సత్సంగముప్రారంభించిరి. మంగళాచరణ మైపోవ గనే శబ్దములనెవరుపాడెదరని సాహజ్జీమహారాజువారు ప్రశ్నించిరి. శ్రీగణేశ్వర రావుగారు 'నేనుపాడెదనని'ముందుకురాగా, సాహజ్జీమహారాజువారు 'పోలీసు మనిషి శబ్దములను పారముచేయుటా?' అని యనిరి. అందఱు నాపరిహాసము నకు సంతోషముతో నవ్వినమీదట సాహజ్జీమహారాజువారు వెంటనే 'కాదులే, పోలీసువాళ్ళలోను, తేడాలున్నవి శబ్దములను పరింపుము' అని సెలవిచ్చిరి. శబ్దపాఠము జరుగుచుండెను. టెంకాశీకి పోవునట్టిరైలుకు 15నిముషములు మాత్రమే కాలవ్యవధియుండినపుడు శ్రీగణేశ్వర రావుగారు సాహజ్జీమహారాజు వారి కుటుంబముచు ఎగ్గురు రైల్వేస్టేషనుకు కారులో పంపివేసి, సాహజ్జీ మహారాజువారితో రైలున కింక 14 నిముషముల వ్యవధిమాత్రమే యున్న దని నెమ్మదిగ మనవిజేసిరి. సాహజ్జీమహారాజువారు చిలునగవుతో '14నిమి షములా! 14 నిముషములలో 14జగత్తులు పైకెక్కి 14 జగత్తులు క్రిందికి దిగి రాగలవు! పారమును కానిండు' అని సెలవిచ్చిరి. మఱొక్కశబ్దమును చదివిన తరువాత, నీ యేర్పాట్ల పూచీయంతయు శ్రీగణేశ్వర రావుగారిమీదనే యుండుటచే నాయన యాందోళనపడి, తిరిగి సాహజ్జీమహారాజువారికి, రైలు కింకనైదు నిమిషములుమాత్రమే వ్యవధిగలదని జ్ఞాపకముచేసిరి. అప్పుడు వారు వినతి పఠించుమని దయతోనానతినిచ్చిరి. సత్సంగానంతరము సాహజ్జీమహారాజువారు కారులో కూర్చుండగ శ్రీగణేశ్వర రావుగారు దానిని నడిపించిరి. స్టేషనుకు వెళ్ళ గనే రైలు ఇంకను అరగంట మాలస్యముగ బయలుదేలునని తెలిసెను. మఱునాడు, జూన్ 3వ తేదీ మధ్యాహ్నము 2 గం|| 30 ని||లకు అందఱును టెంకాశీ వెళ్ళిరి అచ్చటదిగి కొంతదూరము రోడ్డుప్రయాణముచేసిన తర్వాత నందఱును కూర్తాలము జేరుకొనిరి. కూర్తాలము సముద్రమట్టమునుండి 2000 అడుగులయెత్తుననున్నది.

144. 1937 సం||రము జూన్ 20వ తేదీనటకు సాహజ్జీమహారాజువారు కూర్తాలములోనుండిరి. జూన్ నెల 4వ తేదీ మొదలుకొని 10వ తేదీపటకును, వారు సత్సంగములో వచనములను ప్రతిదినమును తప్పకుండ సెలవిచ్చుచు

డిరి, ఆ 6, 7 రోజులును వారు రిక్తాపైనుకొద్దిదూరము పి కారుగ-వెళ్లుచుండెడి వారు. మొదటి కొద్దిరోజులలో వారియారోగ్యము బాగుపడుచున్నట్లు సూచనలు కనిపించెను. ట్రివేండ్రముకూడ వెళ్ళుటకై వారు మొదట నేర్పాటుచేసి కొనిరి. కాని దివ్యేచ్ఛ మఱొకలాగుననుండుటచే వారాయుద్దేశ్యమును మాని వేసి తిరిగి మదరాసునకు వెంటనే వెళ్ళిపోవలెనని యకస్మాత్తుగ నిశ్చయించిరి. ఈమధ్యకాలములో వారికి మైసూరురాజభవనములో వసతి కేర్పాటుచేయబడెను. కూర్తాలములోనున్న చివరరోజులలో సాహజ్జీమహా గాజువారొకనాడుదయమున కొన్నిక్రొత్తవిషయములను సత్సంగులకు చెప్పవలసియున్నదని చెప్పి, తమవైద్యుల యనుమతిఁదీసికొని, మాస్తిమధ్యమున నున్న వెవ్వేలు చైతన్యధామములను ఆత్మ దాఁటిపోవుచు రాధాన్వామిధామమువఱకు నెట్లారోహించునో వివరించుచు నొకయద్భుతజ్ఞానదాయకమైన వచనమును సెలవిచ్చిరి. వారివర్ణన మెంతమధురముగను, విస్పష్టముగనుండెననగ, నందఱుసత్సంగులు నానిర్మలచైతన్యధామముల దేదీప్యమానతేజః ప్రకాశమును కనులార గాంచుచుండినట్లే యానందపరవశులై నిశ్చేష్టులై వినిరి. అయిదేసినిమిషముల కొకసారి వారాయాసపడుచు నాఁగి యూపిరిపీల్చుకొని తిరిగి ప్రారంభించుచుండెడి వారు అట్లు 45 నిమిషములసే పావచనమును సెలవిచ్చి, వారు తమ గదిలోనికివెళ్ళిరి. వారు సత్సంగములో మామూలుగ సెలవిచ్చెడి వచనములలోనిదియ చిట్టచివరిది. శ్రీగణేశ్వర రావుగారు దుఃఖిస్వరముతో సాహజ్జీమహా గాజువారిని “సద్గురువున కిట్టిజబ్బేల”నని సాహసించి యడుగఁగ, సాహజ్జీమహారాజువారు వెంటనే “ఇటుచూడుము, సత్సంగులందఱును పవిత్రజీవితమును గడపుచుండినచో నాకు జబ్బేలగలుగును?” అని సమాధానమిచ్చిరి. ఈహృదయవిదారకవాక్యమును విన్నతోడనే శ్రీగణేశ్వర రావుగారు వెక్కిరిస్తే యేడ్వసాగిరి. హుజూరువారపుడు ‘ఏడ్చిన ప్రయోజనములేదు. బయటకు వెళ్ళి సత్సంగులందఱుకును నేనిట్లుంటినని యెలుఁగెత్తి చెప్పము’ అని సెలవిచ్చిరి. అప్పుడు గణేశ్వర రావుగారు బయటకు వెళ్ళి హుజూరువారి సందేశము నందఱుకునుచెలియజేసిరి. అందువలన సత్సంగులమీద గలిగినప్రభావము కేవలమూహింపదగినదే. అందఱును ఖిన్నులైరి.

145. ఒకనాడు సాయంకాలము ‘మధుర’సత్సంగులు సాహజ్జీమహారాజువారిని మదరాసునకు తిరిగి వెళ్ళునపుడు త్రోవలో కొన్నిగంటలసేపు మధురలో నాఁగవలసినదని ప్రార్థించిరి. సాహజ్జీమహారాజువారు తమ కృతించిన హస్త

ములను చూపి, పరిహాసపూర్వకముగ “నేను బలముగనున్నపుడు మీరు నన్నా హానింపలేదు. ప్రస్తుతము నాయారోగ్య మెట్లున్నదో చూడుడు. ఎటులైనను తిరిగి నేను గణేశ్వర రావువలె దృఢకాయుడనైనపుడు మీయూరు వచ్చెదను” అని సెలవిచ్చిరి. వారియుత్తరాధికారియొక్క దృఢకాయములో సాహజ్జీమహారాజువారు తరువాత చాలసార్లుయూరు వెళ్ళి తమవాగ్దానమును నిలుపుకొనిరి.

146. కూర్తాలములో సత్సంగకార్యదర్శి 20-6-1937 తేదీన సాహజ్జీమహారాజువారిని తమరుగృతను విసర్జించివేయుడని ప్రార్థించగా, హుజూరువా రిల్లు సెలవిచ్చిరి, “మనము హుజూరురాధాస్వామిదయాళుని దివ్యేచ్ఛకు సంపూర్ణముగను నిబంధనరహితముగను అధీనులమైయుండవలెను నేనుస్వయముగ జబ్బును తోరగూడదు హుజూరురాధాస్వామిదయాళును మనకేమిదయఁజేసిన నద్దానినే మనము సంతోషపూర్వకముగ స్వీకరించవలయును. వారు నన్ను రాజునుచేసినచో నిదివఱలో నేరాజు నెన్నడు నధిష్ఠించలేనంత వైభవముతో నేను సింహాసనము నధిష్ఠించెదను. లేక, వారు నన్ను బూడిదలో దొరలునట్లుచేసినచో నిదివఱలో నేబిచ్చగాడు నెన్నడుదొగ్గనిరీతి నదేవనిగ బూడిదలోఁబడి దొర్లుచుందును.”

147. మదరాసుబయలుదేరినమున, వారచ్ఛటనున్న సత్సంగులందఱకును వారి చరణములకు మొక్కిక్కుసావకాశము ననుగ్రహించి ఒక్కొక్కవ్యక్తి నే ప్రత్యేకముగ దీవించిరి. సత్సంగమయినతర్వాత బట్టబయట నొక క్యాంపుకాటు మీద విశ్రాంతిదీసికొనుచు, సేర్నిహాల్ చందుగారితో “పవిత్రమైనహృదయము గలవారు ధన్యులు. ఏలనన, నట్టివారలకు భగవద్దర్శనభాగ్యము సేకూరును” అనియనిరి. (ఇదిబైబిలులో, మేఘ్యూ V-8 నుండి ఉద్ఘృతము)

148. సాహజ్జీమహారాజువారితో కలిసి ప్రయాణముజేసిన సాభాగ్యము గలిగినవారికి కూర్తాలమునుండి మదరాసునకుచేసిన ప్రయాణ మొన్నటికిని మునుపశక్యముగాదు. రైలు మదరాసుజేరుటకు కొన్నిగంటలుముందుగనే సాహజ్జీమహారాజువారు బెత్తముపట్టుకొని దిగుటకుసిద్ధమై యుండిరి. వారు శ్రీచ్వారకాబాసీగారిని, “మదరా సెప్పటికి జేరుదుము” అని యుండియుండి ప్రశ్నించుచుండెడివారు.

149. ఎట్టకేలకు ప్రయాణము పూర్తియై యందఱును మదరాసుజేరిరి. సాహస్రీమహారాజువారికి పరివారసమేతముగ మైనూరు రాజభవనములోనే వసతియేర్పాటుచేయబడెను. జూన్ 23వ తేదీ ఉదయము సత్సంగులందఱకు సాహస్రీమహారాజువారి యారోగ్యమునుగుఱించి చాలయాందోళనగనుండుటచే, నెవరైన నొకనిపుణువైద్యునిచే వారిని పరీక్షింపజేయవలయునని నిశ్చయించిరి. వారివద్దకు వెళ్ళి యట్లుప్రార్థించగా వారు “నేనుచనిపోయెదనని మీకుభయమేల? సరే, మీకెట్లు తృప్తిగనుండునో అట్లేచేయుడు” అని నవ్వుచుననిరి. హృదయరోగచికిత్సనిపుణులైన డా॥ గురుస్వామిమొదలి యారుగారిని పిలిపించిరి. ప్రారంభమునుండియు ప్రయాణములో సాహస్రీమహారాజువారి యారోగ్యమును కనిపెట్టుచున్న డాక్టర్ కబూల్చంద్, డా॥ జయరాజబిహారిగార్లరువురి సమక్షమందు డా॥ గురుస్వామిమొదలియారు సాహస్రీమహారాజువారిని సమగ్రముగ పరీక్షించిరి. ఆ పరిశీలనాసమయములో సాహస్రీమహారాజువారు చిటునగవునవ్వుచు చాలయుల్లాసముగనుండిరి. డాక్టరు గురుస్వామిగారిని సాహస్రీమహారాజువారు, “మీసలహా యేమి?” యని ప్రశ్నించిరి. డాక్టరుగారు “మీకు పరిపూర్ణ విశ్రాంతి కావలయు” నని సమాధానము చెప్పిరి. సాహస్రీమహారాజువారు పకాలున నవ్వుచు “శరీరమనస్సుల రెండింటికిని పరిపూర్ణ విశ్రాంతియూ?” యని బదులడిగిరి. డాక్టరుగారు రందుకు తలయాడించి సమ్మతించెడివిరి. సాహస్రీమహారాజువారు, “మనస్సు విశ్రాంతి నొందినచో మరణమే గలుగునుగదా, వైద్యమహాశయులారా!” యనినుడివిరి. అంతట నందఱును పకపకనవ్విరి.

150. సాహస్రీమహారాజువా రానాడే తమపర్యటనప్రణాళికను తెప్పించుకొని చూచిరి. 24వ తేదీన వారు కాకినాడలో నుండవలసియుండెను. కాకినాడలో వారికి స్వాగతమిచ్చుటకును, సత్సంగముజరుపుటకును సత్సంగులు విరివిగ నేర్పాటుచేసిరి. కాని యనారోగ్యహేతువుచే వారికి కాకినాడ వెళ్ళుటకు వీలుండకపోవచ్చునని కూర్తాలములోనే తేటపడినందున, శ్రీరామబ్రహ్మముగారిని, శ్రీ సుబ్బారావుగారిని మదరాసునకు రమ్మని కబు రంతకుముందే పంపించియుండిరి. వారిరువురును మదరాసురాగానే కాకినాడప్రయాణమురద్దు పఱచుటకు వారలయంగీకారమును లిఖితరూపముగ నిమ్మనియడిగిరి. వెంటనే వారల్లువ్రాసియిచ్చిరి.

151. 23-6-1937 తేదీనాయంకాలము, సాహస్రీమహారాజువారు సముద్రపుటాడ్డున కూర్చుండిరి. వారిచుట్టు సత్సంగులు, సత్సంగినులునుకూర్చుండిరి. వారపుడు సత్సంగులతో మాట్లాడుచు సెలవిచ్చిన, యొక ముఖ్యవిషయము ఈక్రింద పొందుపఱచబడినది:-

“పిన్నలకు మార్గదర్శకముగనుండుటకై, వృద్ధులు తమయనుభవవిషయములను తఱచుగ చెప్పచుందురు నే నిపుడు మీకు చెప్పదలచిన ముఖ్యవిషయమేమనగా, నాబాధ్యతలను, కర్తవ్యములను నెఱవేర్చుటలో నేను నాజీవితములో నెన్నడు నెంతమాత్రము వెనుదీయలేదు. నేను నా కర్తవ్యబాధ్యతలను నాకెట్టివ్యయప్రయాసలు గల్గినను సరకు సేయక నెల్లపుడును నిస్సంకోచముగను, నిర్భయముగను నిర్వహించుచుంటిని. అందుకు ఫలితముగ నావ్రయత్నములన్నియు, నాశత్రువులకు నిరాశగలిగించి నామిత్రులకానందముగలిగించులాగున సఫలమగుచుండెను. డాక్టర్లను వారలసలహాల నొకప్రక్కనుంచి, నాకర్తవ్యబాధ్యతలను నేను మఱొకపై వున నుంచితిని. నే నొకపిరికిపందవలె చనిపోవువాడనుకాను. న న్నేపనియు చేయవలదని డాక్టర్లెంతజెప్పినను, నా విహితకర్తవ్యములను జివరవఱకును నేజేయుచునే యుందును.”

సాహస్రీమహారాజువారు ఆంధ్రీరాధాస్వామీసత్సంగసంఘకార్యదర్శి గారివైపునకు తిరిగి యిట్లునిరి, “కాకినాడప్రణాళికను రద్దుచేయుటలో సత్సంగులు చాలశ్లాఘనీయముగ ప్రవర్తించిరి. అవిధేయత మనస్సునకు ప్రధాన లక్షణము. కాని యిచ్చటిసత్సంగులలో నవిధేయత మచ్చునకుగూడ గానరాదు. ఇదిసరికాదా? సద్గురుప్రసన్నత యొక్కటే మనకు ప్రధానముగ గమనింపదగినవిషయము ఈప్రాంతపుసత్సంగు లదియేచేసిరి.”

152. జూన్ 24వ తేదీయుదయము సాహస్రీమహారాజువారి ధర్మపత్ని యగు బీబీజీసాహిబాగా రందఱును తక్షణమే దయాల్పాగు వెళ్ళిపోవలయునని పట్టుపట్టిరి. జూన్ 25వ తేదీన తప్పకుండ నందఱును వెడలిపోవుదురని వారామెకు ధైర్యముచెప్పిరి. నిజముగ నట్లే జరిగెను. కానివారు మాత్రము ప్రాణవిహీనశరీరముతో ప్రయాణముజేసిరి. జూన్ 24వతేదీనాఁటిసంఘటనలారాఁడు సాహస్రీమహారాజువారిలోనున్న వారెవరికిని మఱువశక్యముగాదు. వారు మదరాసు తరువాతిప్రణాళికనుగుఱించి తమతో నెంతమాత్రము సంప్రతించవలదనియు, నందుగుఱించి ప్రే! భా! ద్వారకాబాసీగారును, సేన్ నిహాల్

చందుగారును మిగతసత్సంగాధికారులునుగలిసి మూలోచించి స్థిరపటచుకొన వలసియుండుననియు సంతకురెండురోజులుముందే సెలవిచ్చిరి.

1533. జూన్ నెల 24 తేదీయదయము సాహజ్జీమహారాజువారికి అమిత సీరసముగ నుండుటచే, వారు బయటకు రాలేదు. మధ్యాహ్నము రమారమి కి 30 నిమిషములకు వారు బయటకువచ్చిరి. ఆవేశ వేడిగను ఉక్కగను ఉండినను. కూర్తాలములో వారిప్రత్యేకోపయోగమునకై చేయబడిన రిక్షాను మదరాసు తీసుకొనివచ్చియుండుటచే, నారిక్షాను రప్పించి సాహజ్జీమహారాజు వారందులో కూర్చుండి సముద్రపుటాడ్డుకోడ్డునకు తీసికొని వెళ్ళుమని యానతి నిచ్చిరి ఒక మైలుదూరము వెళ్ళినతరువాత సేన్ నిహాల్ చందుగారు సాహజ్జీమహారాజువారి నెంతదూరము పోదలచితిరని యడుగగా, “నే నిటులనే పోదలచితిని” అనివారు సమాధానముచెప్పిరి. సేన్ జీగారు నిశ్శబ్దముగనుండిరి. కొంచెము సేపైనతర్వాత వారు “నాకు రిక్షాలో వెళ్ళుటకిష్టములేదు. ఏలనన నా శరీరములో నింకేమియు మిగులలేదు. నే నిపు డుత్తశూన్యముగ నున్నాను” అని తిరిగియనిరి. మఱికొంత సేపయినపిమ్మట సేన్ నిహాల్ చందుగారు చాల వేడిగనున్నదికావున వెనుకకు వెళ్ళుటబాగుండునని తిరిగివారితోననిరి. సాహజ్జీమహారాజువారు “సరే, వెళ్ళుదము. ప్రతివ్యక్తియు వెనుకకుమఱలిపోవలసినదే. ఎవరైనను మఱలిపోకుండ నుండుటేలగులుగు?” ననిసెలవిచ్చిరి. మైసూరు రాజభవనమునకు పోగనే వారు తమకుర్చీలో కూర్చుండి అచటనుండి 300 గజములదూరములోనున్న సముద్రపుటాడ్డునకు తీసికొని వెళ్లుమని యానతిని వ్వగా వారిని కుర్చీలోనుండగనే యెత్తి సముద్రపుటాడ్డునకు తీసికొనివెల్లిరి. శ్రీబదరీప్రసాద మాధుర్గా రపుడు ఆకుజోళ్ళను ధరించియుండిరి. మార్గములో నిసుకయుండుటచే తనజోళ్ళు యిసుకనురేపుచున్నవని యాయన ఆజోళ్ళను విడిచి, వట్టికాళ్ళతోనే నడచిరి. అదిచూచి సాహజ్జీమహారాజువారు చిటునగవుతో “వీ రీజోళ్ళను విడిచినట్లే యీప్రపంచమునుండి పోవునపు డందఱు నీ ప్రాప్తపంచికపదార్థములను విడిచివేయవలయును” అనిసెలవిచ్చిరి. కీ॥ శే॥ శ్రీచున్నీలాల్ గుప్తగారుగూడ నాకుర్చీని మోయుచుండిరి. ప్రమాదవశమున నాయన కాలొక యిసుకగుంటలో పడినందున నాయన త్రుళ్ళి పడిపోబోయెను. సాహజ్జీమహారాజువారు పకాలున నవ్వి, “నీ వింతతొందరగ నిప్పుడే గుంటలో పడిపోవుచున్నావు” అనియనిరి. ఈవాక్యముయొక్క గూఢార్థ మప్పుడెవ్వరికి నవగాహన కాలేదుగాని, రెండుసంవత్సరములతర్వాత చున్నీలాలుగా రొక

ప్రవాహములో కొట్టుకొనిపోయి మరణించిన పుడావాక్యము జనులకు జ్ఞాపకము వచ్చెను. వర్షపుతుంపరలు కొద్దిగ కురియుటచే నముద్రతీరమున చాలనుఖముగ నుండెను. సాహజ్జీమహారాజువారు తాహముగ నుండుటచే నందఱకును సంతోషముగ నుండెను.

154 సాహజ్జీమహారాజువారు తిరిగి మైనూరుభవనమునకు వెళ్లి, విశ్రాంతిఁదీసికొనుటకై తమమంచముమీద పరుండిరి. చాలయెక్కువ వర్షముకురిసి వాతావరణమంతయు బాగచల్లబడెను. వర్షము ఆగిపోయినతర్వాత, సాహజ్జీమహారాజువారు సత్సంగమునకు రాజభవనములోపలనే యేర్పాటుచేయుమని యానతినిచ్చిరి. సత్సంగులందఱును వచ్చినపిదప మంగళాచరణమును ప్రారంభించిరి. సాహజ్జీమహారాజువారు రప్పడు మంచముమీద పరుండియుండిరి. అప్పుడు రెండు పరిపాటిగానట్టి భావగర్భితవిషయములు జరిగెను

(a) సాధారణముగ నుదయసత్సంగములో పఠించు మంగళాచరణమును వారప్పడు ప్రారంభించిరి.

(b) మామూలుగ వారు ప్రధమచరణమునుమాత్రమే పఠించి తరువాత మానముగ ధ్యానమిమ్మలై యుండెడువారు. వారాయాఖరుసారి సత్సంగములో నట్లుగాక, మంగళాచరణమును బినతినిగూడ నామూలాగ్రముగ పఠించిరి. సత్సంగముజరుగుచుండగా సాహజ్జీమహారాజువారు తమ కరములను మాటిమాటికి జోడించుచుండిరి. ఒకసారి తమగుండె నొకచేతితో నొత్తికొనిరి. సత్సంగానంతరము సాహజ్జీమహారాజువారు తమప్రక్కలో లేచి కూర్చుండి సంఘమందఱకును కరములుమోడ్చి 'రాధాస్వామి' చెప్పిరి.

155. సత్సంగ మయినతర్వాత సాహజ్జీమహారాజువారు "సత్సంగము కొన్నాళ్లు చెదిరిపోవునమయము త్వరలో రాగలదు కాని యొకపూలచెండు వలె నందఱును తిరిగి త్వరలోనే గలిసికొనెదరు" అని సెలవిచ్చిరట.

156 సత్సంగమయినతర్వాత సాహజ్జీమహారాజువారు తమప్రక్కలో పరుండి విశ్రాంతిఁదీసికొనిరి. బయటనున్న వారందఱు నెప్పడేమగునో యని యాందోళనలో పడియుండిరి. వాతావరణమంతయు మహావిపత్సూచనలతో విచారపూరితమై బీకరముగ నుండెను. భక్తులందఱును ఖిన్నహృదయులై నిరాశజెందియుండిరి. రాత్రి 8 గం|| 30 నిమిషములకు భవనాంతర్భాగము

నుండి రోదనధ్వనులు వినవచ్చెను. సాహజ్జీమహారాజువారు నిర్వాణమయిరి, దయాల్పాగుయొక్క మహనీయస్థాపకులు మఱికలేరు!

157. ఇవిధముగ నమ్మహాత్ములు ఆ యుత్తమసంఘ సంస్థావ్యవస్థాపకులు, ఆమహర్షి, త్రికాలవేత్తయు పరమసంతులునగు మహాపురుషుడు తమ నశ్వరకోశమునువీడి వెడలిపోయిరి. అయినను, చెల్లాచెదలుగనున్నసముదాయము నుండి రమణీయమైనసృష్టినిచేసినట్లు, దయాల్పాగును స్వయముగ నిర్మించిన సాహజ్జీమహారాజువారు దయాల్పాగునకు జీవమును బలము నిచ్చుచు నిపుడును సజీవులుగ నేయున్నారు, యెల్లపుడు నల్లే సజీవులుగనుందురు. ఈక్రిందివిచారకరమైన పంక్తులు స్మరణకు వచ్చుచున్నవి

“క్యా హున్న ధా కి ఆంఖనే దేఖా హజార్ బార్ !

ఫిర భీ నజర్ కో హజరతే దీదార్ రహ గ ఈ”॥

అర్థము:- ఆహా! ఏమి యా సౌందర్యము, ఆరమణీయత, ఆశ్చోభ !

ఈకండ్లు అద్దాని నెన్నివేలసార్లు చూచినవో !

అయిన నవి యామనోహరదృశ్యమును తిరిగి మఱొకసారి చూడగోరుచునేయున్నవి !

158. సత్సంగులందఱును మైనూరురాజభవనమునకుబయట గుంపులుగుంపులుగ నిలువబడియుండిరి. నల్దెసలనుండియు స్తంభితరోదనములును, వెక్కివెక్కియేడ్పులును వినవచ్చుచుండెను. ఒకప్రక్కన నేడ్పులుబొబ్బలు నగుచున్నను మఱొకప్రక్కన నాసమయమున సత్యావశ్యకమైనకృత్యములను కొన్నిటిని జరిగించుచునేయుండిరి. దయాల్పాగులో సాహజ్జీమహారాజువారి కుటుంబస్థులకు, నితరసత్సంగులుచాలమందికిని మెహతాజీసాహబ్ వారికిని తంతివార్తల నంపిరి. పవిత్రశరీరమును దయాల్పాగునకు గొనిపోవలయునని నిశ్చయించినందుచే దానిని పరిమళద్రవ్యములతో సురక్షితముగనుంచుటకు, దయాల్పాగు తీసికొని వెళ్లుట కొకస్పెషల్ ట్రెయినును చేకూర్చుకొనుటకు నేర్పాట్లుచేసిరి. పవిత్రశరీరమును సుగంధద్రవ్యములచే సురక్షితముగనుండులాగున చేయుట మఱునాడుదయమున నే సాధ్యమయ్యెను. ఆపవిత్రశరీరము నొకశవపేటికలోబెట్టి పరివారమందఱును జూన్ 25వ తేదిన స్పెషల్ ట్రెయిన్ లోబయలుదేరి జూన్ 27వ తేదీ ఉదయము 10గంటలకు ఆగ్రాకేంట్లో న్మంటుస్టేషనుజేరుకొనిరి.

159. త్రోవలో రైలు ఆగినట్టేవన్న టిలోను దర్శనార్థమై యాతురపడుచు సత్సంగులు స్లాటుఫారములమీద ప్రోగ్రైయుండుచుండిరి. శవపేటికను తెరిచి దర్శనముజేయించుటకు వీలులేదని తెలియఁజెప్పగా వారాశివపేటికనైనను చూపుమనియు నొక్కొకప్పుడు శవపేటికయున్న రైలుపెట్టెనైనను చూపుమనియు దీనముగ వేడుకొనుచుండిరి.

160. దయాల్బాగునుండియు పైయాళ్ళనుండియు ససంఖ్యాకులుగవచ్చిన సత్సంగులమహాసమూహ మాగ్రాకేటోస్మంటుస్టేషనులో కనిపెట్టుకొనియుండెను. స్లాటుఫారములో బ్రెయిను ఆగినతోడనే రోదనధ్వనులతో నాకసమంతయు నిండిపోయెను. దయాల్బాగునకు శవపేటికను మోటారుకారులో తీసికొని వెళ్ళిరి. సాహస్రీమహారాజువారి పవిత్రశరీరమునకు ప్రణామములు చేయుటకై ఆగ్రామహమ్మదీయులు త్రోవలో సివిల్ కోర్టుభవనములకు దగ్గరనున్న 'మజార్' వద్ద (మజార్ అనగా నొకమహమ్మదీయ సిద్ధపురుషుని గోరీ) కలిసికొని వేచియుండిరి. ఆదినమున దయాల్బాగుప్రవేశించిన అనుహజన సమూహ మెంతమహాదుఃఖసముద్రమున బడియుండిరో యేరికిని వర్ణింపదలముగాదు. సకలజనులు సశ్రువూరితనయనములతో, క్రిందికినిగిడ్చిన కళావిహీనదృష్టులతో, పంచుకొన్నతలలతో, స్తంభితకంఠస్వరములతో మాటలాడుకొనుచు, తిరుగులాడుచుండిరి. శవపేటికను "తేజ్ పుంజ్"లో కొద్దిసేపుమాత్రమేయుంచి, సత్సంగులందఱకు దర్శనమిప్పించుటకొఱకై సత్సంగహాలునకు తీసికొనివచ్చిరి. దహనసంస్కారము నారోజుననేచేసిరి. ఆగ్రాలో నారోజున నొకపూట హారతాళము చేయబడెను.

161. జూన్ నెల 28వ తేదీన సత్సంగులందఱు నుదయసత్సంగమయినపిదప నొకసమావేశముచేసి, పవిత్రకుటుంబమువారికి తమ హార్దికసానుభూతిని ప్రకటించుచు నొకతీర్మానమును చేసిరి.

162. మహాత్మాగాంధీ గారు మొదలయిన దేశనాయకశ్రేణులును, రాష్ట్రపాలకులు మొదలగు నున్న తాధికారులును, ఇంకనితరుల నేకులును పవిత్రకుటుంబమునకును. దయాల్బాగుపాలనవిధానకార్యకర్తలకును, అసంఖ్యాకపరామర్శసందేశముల నంపిరి. అటులనే, సాహస్రీమహారాజువారి జీవితచరిత్రను సంక్షిప్తముగ వ్రాసి, వారి నద్భుతపశ్రంసజేసిన సంపాదకీయవ్యాసములును ప్రత్యే

కవ్యాసములును కొన్నివారములపాటును వివిధరాష్ట్రములలో వివిధభాషల వార్తాపత్రికలలో ప్రకటింపబడుచునే యుండినవి. అవన్నియు నసంఖ్యాకములై వివిధప్రకారములుగనుండి, యొకప్రత్యేకసంపుటమునకు పూర్తిగ సరిపోవునన్ని యుండుటచే నిచ్చట వానిని పొందుపఱచలేకపోయితిమని చింతించుచున్నాము.

VI—మెహతాజీ సాహెబ్ వారు

జనవరి 1885

1937 లో సెంట్ సద్గురువుగ ప్రకటమయిరి.

పందొమ్మిదివందల ముప్పదియేడవ సంవత్సరమును, అటుపిమ్మటను

1. పరమపవిత్రస్వరూపులయిన సాహజ్జీమహారాజువారి యాకస్మికహృదయవిదారకవియోగమువలన దయాల్భాగు కాలనీలోను, సత్సంగమండలి యందంతటను వ్యాపించిన నిరుపమానదుఃఖాంధకారము దహనసంస్కారముయొక్క వెనువెంటనే మెల్లమెల్లగ తొలగిపోవుట మొదలిడెను. దయాల్భాగులోని సత్సంగులకును బయటిసత్సంగులకునుగూడ, మార్గదర్శకప్రకాశములభించగలదిక్కును నూచించు విచిత్రాంతర్యనిదర్శనములు కనపట్టదొడఁగెను. వాస్తవముగ నీ యాంతర్యానుభవము లాచూ వ్యక్తులయొక్క యర్హతాధికారముల ననుసరించియే గలుగునవగుటచే, నట్టియనుభవములులేని వారును గొందరుండియుండవచ్చును. కాని యధికాధికసంఖ్యాకులకు తమ యైహికాముష్మికముల నొకరక్షణహస్తము 1937 సం॥రము జూన్ నెల 24 తేదీకిముందెట్లు కనిపెట్టుచుండెనో అదే విధముగ నిప్పుడు కూడ కాపాడుచుండినట్లు అనుభవరూపమున గోచరించెను.

2. ఇంతకుముందే తెలియజేసినట్లు సత్సంగసోదరీసోదరుల సార్వజనీనసమావేశమొకటి 1937 సంవత్సరము జూన్ నెల 28 తేదీన జరిగెను. రాధాస్వామీసత్సంగసభయొక్క కార్యనిర్వాహకవర్గము 1937వ సంవత్సరము జూన్ 29వ తేదీన సమావేశమై మెహతాజీసాహబ్ వారి నావర్గములో నొకసభ్యునిగ నెన్నుకొని పరమగురుసాహజ్జీమహారాజువారి భండారాను 29-8-1937 తేదీన జరుపుటకు నిశ్చయించిరి. మఱియు నాసమావేశములో సభాధ్యక్షులు కేంద్రస్థానమున లేనపుడు, వారియధికారధర్మములను సాగించు హక్కు బాధ్యతలు, సభయొక్క విధానచట్టము నుపనిబంధనలలోని 19 వ యుపనిబంధన ప్రకారము, ఉపాధ్యక్షునికి సంక్రమించునని కార్యనిర్వాహకవర్గమువారు యాల్భాగులోని కార్యకర్తలకు నుద్యోగస్థులందఱకును హెచ్చరిక చేసిరి

3. సభయొక్కయు దానిసంస్థలయొక్కయు క్రియాకలాపమును యధాప్రకారము సాగించు నిమిత్తమై ప్రత్యాసనికవిధానములో నావశ్యకమైన

యేర్పాట్ల సదివటకే చేసియుండుటచే నెల్లచోట్లను పనులు సక్రమముగ నెప్పటివలెనే జరిగిపోవుచుండెను. కాని కొందఱువ్యక్తు లల్లకల్లోలములను గలుగజేయునిశ్చయించుకొనినట్లు తెలియనచ్చెను. అందుచే, దయాల్పాగు లోని పాలనవిధానాధికారులు చాలమెలకువగ ముందుజాగ్రత్తతో ప్రవర్తించ వలసిన యావశ్యకతయేర్పడెను. కార్యనిర్వాహకవర్గము 30-6-1937 తేదీన మతొకసమావేశమునుజరిపి, అల్లరులగల్పించు వ్యక్తుల నెట్టి యాలస్యములే కుండ వెంటనే నిస్సంకోచముగ శిక్షించుటకై తగుచర్య తీసికొనవల యునని తీర్మానము చేసిరి.

4, పారకమహాశయులు పైనవ్రాసినదానినిబట్టి, సాహజ్జీమహారాజువారి యుత్తరాధికారినిగుఱించి యేర్పికైనను సందేహానుమానములు గలవనిగాని, యల్లర్లుకల్పించు దురుద్దేశ్యముగల వ్యక్తులుచాలమందియున్నారనిగాని, యెంత మాత్రము నెంచరాదు. అట్లుండుటకు సావకాశమునులేదు. ఏనన, మొదటివిష యము, 1920వ సంవత్సరములో సాహజ్జీమహారాజువారికి హాగ్దాలో జబ్బుచేసి నపుడు, వారు తమయుత్తరాధికారిగ నెవరిని పేర్కొనిరో యందఱుకును తెలియనే దెలుసును. రెండవవిషయమేమన, సాహజ్జీమహారాజువారు సోలనులోను కాము చేసినపుడు, బొత్తాములు తయారుచేయుయంత్రమును కొనఁదలచిరి. అపుడొక సత్సంగి యాయంత్రమును నడిపించిపనిజరిపించగల సత్సంగు లెవరును లేరు గావున, నాకార్థానా నెల్లు స్థాపించి పనిజరిపించగలరని, సాహజ్జీమహారాజువా రిని ప్రశ్నించెను. అంతట, సాహజ్జీమహారాజువారు, తాము తాత్కాలిక ముగ నేదోవిధమున నాకార్థానాను నడిపించెదమని చెప్పి, తమతరువాత నొక ఇంజనీయరుగాను వచ్చెదరుగావున, నప్పడేమియు కష్టముండనేరదని సెలవిచ్చిరి. ఈవిషయము చాలమంది సత్సంగులకు దెలుసును. మెహతాజీసాహబ్ వారాదినములలో ప్రతిశనివారమును సత్సంగముకొఱకై సోలనువచ్చి, ఆదివార ముచ్చటనే ఆఁగిపోవుచుండెడివారు. ఒకసారి సాహజ్జీమహారాజువారిని సిమ్లా లో మకాముచేయువలసినదని మెహతాజీసాహబ్ వారు ప్రతిపాదనచేయగా, కొందఱు సత్సంగు లందు కాక్షేపణజేసిరి అంతట సాహజ్జీమహారాజువారా సత్సంగులతో మెహతాజీసాహబ్ వారిని “మంజూరేనజర్” (అనగా భగవంతునికి ప్రియమైనవారు) అని పేర్కొని, వారినాక్షేపించరాదని మందలించిరి. అటులనే, సాహజ్జీమహారాజువారొకసారి సైకిలుభాగములను గుఱించి చర్చించుచు, తమస్థానే యొక ఇంజనీయరుండవలసియున్నదని వాక్కుచ్చిరని గూడ నందఱకు బాగుగఁదెలిసిన విషయమే.

5. అదియునుగాక, నెండతో సత్సంగుల కాంతర్యానుభవములు గల్గి వారితరులతో తమయనుభవమునులనుగుఱించి చెప్పిరి. శ్రీరామసహాయ్ నిగమ్ గారు సత్సంగిస్త్రీపురుషు లందఱియెదుటను 1937 సం॥రము, జూన్ నెల 29వ తేదిన సత్సంగములో, తనకు సాహజ్జీమహారాజువారు దర్శనమిచ్చి మెహతాజీ సాహబ్ వారిలో తాము విరాజిల్లియున్నట్లు చెప్పి, యీవిషయమును సత్సంగములో ఘోషణజేసి చెప్పవలయునని యానతినిచ్చిరనియు, నందుచే తా నా విషయమును సాహజ్జీమహారాజువారి యాజ్ఞానుసారము ప్రకటించుచుంటిననియు ఘోషించి చెప్పిరి.

6. అటులనే పండితమణి రామశాస్త్రిగారికి స్వప్నములో సాహజ్జీమహారాజువారు దర్శనమిచ్చి తాము మెహతాజీసాహబ్ వారి స్వరూపములోనుండి యాయనకు తోవజూపి సంరక్షణజేయుచుంటిమని తెలియజెప్పి, విచారించబని లేదని సెలవిచ్చిరి

7. తిమర్నీ బ్రాంచిన సత్సంగములో సత్సంగులు, సాహజ్జీమహారాజువారి ఫోటోను తమ కెదురుగ నొకకుర్చీమీద నుంచి సత్సంగముజేయుచుండగ, నొకనాఁడుదయము సత్సంగములో శబ్దపారముజరుగుచుండగా నచ్చటనున్న సత్సంగినీసత్సంగులలో నొక్కరుగూడతప్పిపోకుండ నందఱకు, నొకకుర్చీమీద ఫోటోకు బదులుగ నింకొక మహావ్యక్తి, అనగా మెహతాజీసాహబ్ వారు, కూర్చుండినట్లు దర్శనమాయెను. అట్టివియును, అంతకంటె శ్రేష్టతరమైనట్టి వియును నిదర్శనములు దయాల్పాగులోను బయటను ఉన్న చాలమంది సత్సంగులకు గలిగెను.

8. 1937 సంవత్సరము జూన్ నెలతరువాత, మొట్టమొదటిసభాసమావేశము ఆసంవత్సరము ఆగష్టు నెల 28వ తేదిన సాహజ్జీమహారాజువారి భండారా సమయమున జరిగెను. అందు మొట్టమొదటితీర్మానములో సభవారు పవిత్ర కుటుంబమువారికి తమసానుభూతిని తెలిపిరి. సభవారు సాహజ్జీమహారాజువారి స్థానే మెహతాజీసాహబ్ వారిని సభాధ్యక్షులుగ నెన్నుకొనిరి. మెహతాజీ సాహబ్ వారు తమకన్న నెక్కువ యర్హతగలవ్యక్తి లభ్యమయినతోడనే, తమ కా పదవినుండి విడుదలనియ్యవలయు నను షరతుతోనే తామా పదవినపుడు స్వీకరించుచుంటిమని సెలవిచ్చియే యందుకంగీకరించిరి.

స భ వ రి పా రి శా మి క పృ ణా లి క

9. దేశములో నిరుద్యోగసమస్యను నిర్మూలించునిమిత్తమై, దయాలాభగు పారిశ్రామికసంస్థల నైదుసంవత్సరములలో వాని వాణ్నికవస్తూత్పాదన మొక కోటిరూప్యములకు పెరిగిపోవులాగున, నభివృద్ధిజేయవలయునని, 1935 సం॥రము డిసెంబరు నెలలో జరిగిన సభాసమావేశములో సాహజ్జీమహారాజువారు సభవారిచే నొకతీర్మానము చేయించిరి. మెహతాజీసాహబ్ వారు ఆతరువాత 1937 అక్టోబరునెలలో జరిగిన సభాసమావేశములో నధ్యక్షులుగనుండి పైతీర్మానమును ధృవపరిపించిరి.

10. 1942 సంవత్సరములో “సాహజ్జీమహారాజువారి పారిశ్రామిక ప్రణాళిక” యను శీర్షికతో ప్రచురించిన సంచికకు మెహతాజీసాహబ్ వారు వ్రాసిన తొలిపలుకులో నిట్లు వ్రాసిరి: “ఇరువదియేండ్ల పైకాలమునుండియు నీ లేఖకుఁడు దేశములోని నవయువకుల యార్థికస్థితిని గుఱించి వాకబు చేయుచుండెనుగాని, యించుమించుదలును పరిస్థితులు గడ్డుగ నున్నట్లే చెప్పుచుండుటచే మనసునకు నొప్పి గలుగుచుండెను. ఉద్యోగస్థులకు జేబులును పైకపుసంచులును ప్రతిమాసమున మూడవవారములోనే ఖాళీయైపోయి బ్యాంకులలో గూడ వారికి చెప్పకొనఁ దగిన నిలువ యేమియు నుండుటలేదు. ఈలేఖకుని స్నేహితులొకరు తన స్వవిషయ మేదో విన్నవించుకొనుటకు సాహజ్జీమహారాజువారి యొద్దకు వెళ్ళుచుండగా, నాయనతోగలిసి యీలేఖకుఁడుగూడ దేశములోని నిరుద్యోగితా దురవస్థా దారిద్ర్యములు నిర్మూలమయ్యెడి పరిస్థితులను కల్పించవలసినదని సాహజ్జీమహారాజువారి చరణకమలములవద్ద ప్రార్థనచేయుటకై వెడలెను. ఆస్నేహితుడు తన స్వవిషయమునుగూర్చి చెప్పకొనెనుగాని, యీలేఖకుఁడుమాత్రము సాహజ్జీమహారాజువారిసన్నిధిని నిస్సారసంభాషణకంటె నిశ్శబ్దముగ నుండుటయే మెఱుంగని నమ్మియుండుటచే, మాటాడ కూరకుండెను. 1934 సం॥రము పొడుగునను ప్రతిదినము నుదయాస్తమయములు భోజనాత్పూర్వ మీలేఖకుడు హుజూర్ రాధాస్వామిదయాళుని చరణకమలములందు, ప్రజలకు బ్రతుకుటకు తగినంతధనమును బట్టలను తిండిని యీయవలసినదని నియమముగ ప్రార్థనజేయుచుండెను.”

అందువలన 1935 సం॥రము డిసెంబరు నెలలో సభవారు చేసిన తీర్మానము, మెహతాజీసాహబ్ వారు 1934సం॥రము పొడుగునను జేసిన ప్రారణలకు ఫలిత

మని స్పష్టముగ తేటపడుచున్నది. కావున సాహజీమహారాజువా రా ప్రణాళికా నిర్వాహ కార్యమును మెహతాజీసాహబ్‌వారి కొప్పగించుట తదనుగుణము గనే యున్నది.

11. కావున వా రాయాదర్శమును నిర్ణీతకాలములో సాధించుట కవసరమైన ముఖ్యచర్యల నన్నిటిని తీసికొనిరి. దయాలాబ్‌గులో పూర్వమునుండియు నుండిన సంస్థలను, అనగా, నాదర్శపారిశ్రామికసంస్థలను (Model Industries) తోలువస్తూత్పాదనకాథ్థానాను (Leather Good Factory) , వస్త్రయంత్రాగారమును (Textile Factory) టేనరీలను (తోళ్ళనుపడును చేయుకార్ఖానాలను) నవీనపద్ధతిన పునర్నిర్మాణముగావించి విప్రులముజేసి, శ్రొత్త ఫ్యాక్టరీలను, అనగా అంగ రాగద్రవ్యములు మొదలగువాని నుత్పాదన జేయు పరిశోధనశాలలను (Research Laboratories) హోజయరీ ఫ్యాక్టరీని ఎవెరిడే ఫుట్ పేర్ ఫ్యాక్టరీలనుమతోకజోళ్ళయంత్రాగారమును శ్రొత్త గ నేర్పాటు చేసి యభివృద్ధిచేసిరి.

12. పైన చెప్పినవిధమున నీ సంస్థలన్నిటికిని పృథ్వివికాసములు గలుగ జేసిన పిమ్మటగూడ, నివి యల్పపరిమాణముగ నుండుటచే, చేయ దలచిన వస్తూత్పాదన మంతయు కేవలము వాని మూలముననే కాజాలదని తేటపడెను. అందుచే సభ వా రమృతసర్‌లో నున్న 22000 కడుళ్లు 252 విద్యుచ్ఛక్తి స్రవణితములగు నేతమగ్గములును గల 'నూలువడికి బట్టలునేయుమిల్లును' (Spinning and Weaving mills) 1938 సం॥రము జనవరి నెలలో కొని దానిలో 29-1-1938 తేదీనుండియు పనిజరిగింపసాగిరి. తరువాత యాధియా నాలో నొక చిన్న హోజయరీ కాథ్థానానుగూడ సంపాదించిరి. 1939వ సం వత్సరములో 'సర్ సాహజీమహారాజ్ మిల్సు' (Sir Sahabji Maharaj Mills) అను పేరుతో నొక పబ్లిక్ లిమిటెడ్ కంపెనీని స్థాపించి, దానికి యమృతసరుమిల్లును విక్రయించి, "దయాలాబ్‌గు స్పిన్నింగు అండ్ వీవింగు మిల్సు, అమృతసర్" అని దానికి పేరుపెట్టిరి.

13. 1938 సం॥రము డిసెంబరు నెలలో మెహతాజీసాహబ్‌వారు సభాధ్యక్షులకు రాజీనామా నిచ్చి నందున, రాయ్ బహాదుర్ గురుసరన్ దాన్ మెహతాగారిని 1-1-1939 తేదీనుండి యధ్యక్షులుగ బనిచేయునట్లెన్నుకొనిరి.

14. సభయొక్క విధానచట్టము నువ నిబంధనలతో ననుకూలించు నిమిత్తము, 1938 సం॥రము డిసెంబరు నెల 28వ తేదీన నొక సత్సంగుల సార్వజనీన సమావేశము నేర్పాటుచేసిరి. అంతకు చాలముందుగనే సత్సంగవార పత్రికలలో నీ సమావేశమును గుఱించి ప్రకటనలను చేసిరి. ఆ సమావేశములో సత్సంగులు తమయాంతర్యానుభవములనుజెప్పి మెహతాజీసాహబ్ వారియందు తమకుగల దృఢవిశ్వాసమును వెలిబుచ్చిరి. సుమారు 6000 మంది స్త్రీపురుష సత్సంగు లా సమావేశమునందు పాల్గొనిరి. చిట్టచివటకు, ఆ సమావేశములో నందఱు నేకగ్రీవముగ, సాహజ్జీమహాగాజువారి యుత్తరాధికారి మెహతాజీ సాహబ్ వారే యని మిన్నంటునట్లు రెట్టించిన రాధాస్వామీ మహాధ్యానము లతో మహానందభరితులై తీర్మానించిరి. తీర్మాన మీక్రిందివిధముగనున్నది:-

(a) 1938 సం॥రము డిసెంబరునెల 12, 19 తేదీల ప్రేమప్రచారక సంచికలలో జేసిన ప్రకటనల ప్రకారము భారతదేశ వివిధప్రాంతములనుండియు 6000 మందికి తక్కువగాకుండవచ్చి యిచ్చట సమావేశమైన స్త్రీపురుష సత్సంగులు పరమగురు సాహజ్జీమహాగాజువారు గుప్తమైనది మొదలుకొని సత్సంగపురోభివృద్ధికి మార్గప్రదర్శన బాధ్యతను వహించి, సత్సంగులందఱకు నాధ్యాత్మికాభివృద్ధిని జేకూర్చుటలో బాహ్యముగను ఆంతర్యమునను తోడ్పడుచున్నట్టి పరమగౌరవనీయులును పరమపూజనీయులు నగు రాయ్ సాహబ్ గురువరణదాస్ మెహతాజీ సాహబ్ వారి స్వరూపమున సంతో సద్గురువు తిరిగి మానవరూపమును దాల్చిరని తమ దృఢవిశ్వాసమును లిఖితరూపమున ప్రకటించుచున్నారు;

(b) అందుచే సభయొక్క మూడవ యుపనిబంధన ననుసరించి రాధాస్వామీ సత్సంగసభను రద్దుచేయవలెనను ప్రశంస కెట్టిసావకాశమునులేదు;

(c) తమ దస్తరములలో నుంచుకొనునిమిత్త మీతీర్మానమున కొక నకలును సభవారికి దాఖలుచేసి మఱికొన్ని నకళ్ళను సకల ప్రాంతీయ సత్సంగ సంఘములకును, వివిధప్రాంతములలోని బ్రాంచి సత్సంగములకునుగూడ తలొకటిగ పంపవలయును.

15. 1938వ సంవత్సరము డిసెంబరు నెల 29వ తేదీన జరిగిన సభాసమావేశములో సభవారు పైనుదహరించిన సత్సంగుల సార్వజనీనసమావేశము

యొక్క తీర్మానముతో, తమ సుపూర్ణ సహమతత్వమును ప్రకటించిరి. ఇందు మూలమున సవ్యబుద్ధిగల సత్సంగులందఱకును సకలసంశయనిర్మూలనమై, చాలకొద్దిమంది దురదృష్టవంతులుదప్ప తక్కిన యావత్సత్సంగసంఘమును సత్సంగ వరదానసౌభాగ్యము ననుభవింపసాగెను.

16. ఈ మధ్యలో, గొందఱు సంఘ విశ్లేషణశీలురగు వ్యక్తులు జనుల నపభ్రమలఁబాలుజేసి సంఘమున తికమకలు గలుగజేసిరి తమ తరువాత మెహతాజీ సాహబ్ వారు సద్గురు వయ్యెదరిని సాహజీమహారాజువారు స్వయముగ 1920 సం॥రములో వాక్రుచ్చి యుండినందునను, అధిక సంఖ్యాకులగు సత్సంగులకు గల్గిన యాంతర్యానుభవముల మూలమునను వాస్తవముగ, సత్సంగు లపభ్రమలకు లోనగుటకు, సావకాశమేలేదు. కాని, బుద్ధిపూర్వక కముగ సన్సార్గప్రదర్శక సూచనలన్నిటిని నిరాకరించి యపమార్గమునబోవ నిశ్చయించుకొనినట్టివారి నెవరు మఱల్చగలరు? సంతసద్గురు వెల్లపుడును, దయాల్బాగులో నేయుందురనియు, నందుచే తమ సందేహములను నివృత్తిజేసి కొనదలఁచినవారు ప్రశాంతముగ దయాల్బాగులో నుండిపోవలయుననియు, సాహజీమహారాజువా రెన్నియోసార్లు సత్సంగములో వక్కాణించిరి. కాని యీదురదృష్టవంతు లాయుపదేశములోని దివ్యసూచననైన గ్రహింపజాల కుండిరి.

17. 1940 సం॥రము అక్టోబరు నెల 10వ, తేదీన జరిగిన సభాసమావేశములో సభవారు మెహతాజీనాహబ్ వారిని, సభయొక్క ఇంజనీరింగు సంస్థలకును, వస్తూత్పాదక, పారిశ్రామిక, వ్యాపారిక సంస్థలన్నిటికిని అధినియామకత్వ పదవిని (Directorship) స్వీకరింపగోరుచు నొక తీర్మానమును జేసిరి. అందుచే వారిచ్చటి పరిశ్రమల కధినియామకత్వపదవి నలంకరించి, ఇందలి పారిశ్రామికసంస్థలకును యీవ్యవస్థకంతకును గూడ పాలన పోషణముల జేయుచుండిరి. 1937 సం॥రము అక్టోబరు నెలలో నొక నిరుద్యోగితాసమితి (Board of unemployment) నేర్పాటుజేసి, “వ్యాపార కార్యదర్శి” (Business Secretary) యను నొక క్రొత్తపదవిని గూడ కల్పించిరి. తరువాత వ్యాపార కార్యదర్శి నాసమితికి సమావేశకర్తగ నేర్పాటుచేసి యీసమితిసభ్యుల సంఖ్యను పెంచి, “నిరుద్యోగితకును పరిశ్రమలకును సంబంధించిన సమితి” (Board of Unemployment and Industries)యని దానిపేరును

మార్చి దాని క్రియాక్షేత్రమునుగూడ విఫలముగావించిరి. పారిశ్రామికసంస్థలకు అధికకార్యదక్షత గలుగజేసి, వాని వస్త్రాత్పాదన నెక్కువ జేయునిమిత్తమై యీసంస్థలను లిమిటెడ్ కంపెనీల కప్పజెప్పవలెనని మెహతాజీసాహబ్ వారు అధినియామక హోదాలో 8-4-1941 తేదీన నొక ప్రతిపాదనను జేసిరి.

18. సాహస్త్రిమహారాజువారి కాలమునుండియు,

- (1) ఆంధ్ర రాధాస్వామి సత్సంగసంఘము,
- (2) పంజాబు రాధాస్వామి సత్సంగసంఘము,
- (3) బీహారు రాధాస్వామి సత్సంగసంఘము,
- (4) తమిళ రాధాస్వామి సత్సంగ సంఘమును,

అని నాల్గు ప్రాంతీయసత్సంగ సంఘములుండెను. 1937 సం॥రము ద్వితీయార్థములో నటువంటి మఱి నాల్గు సంఘములు. (1) బొంబాయి రాజపుత్ర నాలకును (2) ఉత్తరప్రదేశ్ మధ్యప్రదేశ్ ములకును (3) ఢిల్లీకిని (4) సింధు దేశము బెలూచిస్థానములకును, వేఱు వేఱుగ నేర్పాటుచేయబడెను. దేశమందంతటను జిల్లాసత్సంగసంఘములనుగూడ నేర్పాటుచేసిరి. అప్పటికుండిన 450 బ్రాంచి సత్సంగములును పైనజెప్పిన సంఘముల యధిపరీక్షణమార్గ ప్రదర్శనములకులోబడి పనిచేయుచు, పారిశ్రామిక ప్రణాళికలలో తగువిధమున సహకారముచేయుటకు తగియుండునని తలంచిరి. ఈ సంఘములమూలమున నీప్రణాళికానిర్వాహమునకై యావత్సత్సంగసంఘముయొక్క సహయోగ సహకారములు చేకూరెను.

19. ఇందుమూలమున నుద్దిష్టకార్యము సంతృప్తికరముగ సఫలమాయెను. పంచవర్షీయ కాపారిశ్రామికప్రణాళికాసిద్ధికొఱకై యవలంబించిన యీ చర్యల ఫలితముగ చేకూరిన పారిశ్రామికాభివృద్ధియొక్క వేగతీవ్రతచే సంఘమంద టియొక్క మానసికదృక్పథము మాటిపోయి, వివిధవృత్తులు, వివిధపథపులలోని స్త్రీపురుషసత్సంగులును వివిధస్థలములలో దయాల్పాగువస్తువుల నమ్మిజేయు మహోద్యమములో, విరివిగ పాల్గొనిరి. దయాల్పాగువస్తువుల నమ్ముటకై భారతదేశమందంతటను స్థాపింపబడిన లిమిటెడుకంపెనీలసంఖ్య క్రమక్రమముగ 350 కంటె నధికముగ పెరిగెను.

20. పారిశ్రామిక ప్రణాళిక నై దేండ్లలో నిర్వహించుటకొఱకు సత్సంగ వ్యవస్థ చేసిన మహోద్యమమును, ఆయుద్యమనినిర్వాహసిద్ధికొఱకై సత్సంగ

ప్రపంచమున నుదయించిన మహాత్మాహమును, తన్నిమిత్తమైన క్రియాకలాపమును మాత్రమేగాక, సత్సంగవ్యవస్థనుగుఱించి గమనించదగినవి మఱిరెండు ప్రధాన విషయములుగూడగలవు. అందు మొదటిదేమనగా మెహతాజీసాహాబ్ వారారింభమునుండియు వచనములను సెలవీయకుండుట. అనగా, వారు యుక్తసమయములం దవసరమైన హితోపదేశముల నిచ్చి మార్గప్రదర్శనము చేయుటలేదని యర్థముకాదు. కాని వారు మతవేదాంతవిషయములమీద నుపన్యాసములనిచ్చుటమాత్రము, తమకావిషయములేమియు నెఱుకలేదని యుక్తిగ జెప్పి కచ్చితముగ దప్పించుకొనుచుండిరి. తాము వచనములు (బచన్) చెప్పుటకు బదులు, సంఘమునకును సంఘములోని వ్యక్తులకును ముందు రానై యున్న యాపద్ధారిద్ర్యములనుండి (బచనా¹) తప్పించుకొనుట కావశ్యకమైన యుపాయములను పద్ధతులను జెప్పచుంటిమని వారు తఱచు సెలవిచ్చెడివారు. సాహజ్జీమహారాజువారు, తామెన్నియో గ్రంథములను వ్రాసి యుండినందున, చాలకాలమువఱకు క్రొత్తగ్రంథములను వ్రాయుటకుగాని, వచనములను జెప్పుటకుగాని యవసర ముండనేరదని, చాలసార్లు సెలవిచ్చిరను విషయము సత్సంగిసోదరులు జ్ఞప్తికి దెచ్చుకొనగలరు. అందుచే మెహతాజీసాహాబ్ వారు సత్సంగములో వచనములను సెలవీయకుండుట యేమియు వింతగాదు.

21. రెండవ ప్రధానవిషయ మేమనగా, వారు మొదటినుండియు సంఘీయుల పరిస్థితులను చక్కజేయుటకు దగుచర్యలను దీసికొనుచునే యుండిరి. ఉదాహరణార్థము, కాలనీలోని విద్యాసంస్థలలో చదువుకొనుచున్న బాలబాలికలందఱకును మెహతాజీసాహాబ్ వారు తమస్వంతభర్తుపైన నుచితక్షీరపానమున కేర్పాట్లు చేయించిరి.

22. 17-4-1938 తేదిన మెహతాజీసాహాబ్ వారి క్రింది విధముగ, సత్సంగహాలులో సెలవిచ్చిరి:-

“మనము ప్రస్తుత మేకార్యము చేయదలచిన నది సఫలమగుచుండుటనుబట్టి జూడగ, రాధాస్వామిదయాళుని దయాకటాక్షముల ప్రవాహము మహావేగముతో మనయందఱమీదను ప్రవహించుచున్నట్లును, సంఘమందఱ

(1) ‘బచన’ అనగ హిందీభాషలో ‘తప్పించుకొనుట’ అని అర్థము. ‘బచన్’ అనగ వచనములు అని అర్థము. ఇచ్చట అపదమును శ్లేషగా వ్రాయించిరి.

పైనను వారి దివ్యరక్షణ హస్తముండి గాపాడుచున్నట్లును స్పష్టముగ విశద మగుచున్నందున, సత్సంగసోదరీసోదరులందఱు నీవిషయమును తెలిసికొని సంతసించుదురుగాక. మనము మన పరిశ్రమల సభివృద్ధి చేయదలచినచో నచ్చట సఫలత చేకూరుచున్నది. మనము భూమి సంపాదించదలచినచో నందులో సాఫల్యము సేకూరుచున్నది. కావున సత్సంగసోదరీసోదరు లాత్మసమర్పణభావముతో సేవజేయుటకు కటిబద్ధులై కర్మక్షేత్రమున దిగుటకు సిద్ధముగ నుండవలెను.”

28. ఈ మహాసందేశమును, సాహజ్జీమహారాజువారు 8-1-'34 తేదీన సెలవిచ్చిన శుభసందేశముతో గలిపి చదివినచో నీసేవాబలిదానములకై యాహ్వానముయొక్క వాస్తవాంతర్భావ మప్పుడు బోధపడగలదు. సాహజ్జీ మహారాజువా రప్పుడీ క్రిందివిధముగ సెలవిచ్చిరి:—

“హుజూర్ రాధాస్వామీదయాళురు, భావికాలములో త్వరగనే, భారత దేశీయులకు జీవికానిర్వహణమును వాస్తవమైన యాధ్యాత్మికాభివృద్ధిని జేకూర్చగలందులకై క్రొత్తగ నొక మహాలాభదాయకప్రణాళికను ప్రారంభింపనై యున్నారు. కావున నాదయాళునియొక్క, ఆత్మసమర్పణభావపూరితులైన మహాశూరయోధు లీప్రణాళికను ప్రచారముచేసి పూర్తిచేయుటకు గాను, ఐహికవిషయములను విడనాడి, తమ బంధుమిత్రులయెడల బాంధవ్యప్రేమలను దూరమునబెట్టి, రాధాస్వామీదయాళుని చరణకమలములవద్ద సర్పణ గావలసియున్నది. కేవలము క్షీరాద్ధులగు ‘మజ్నా’లు ముందుగనే మేల్కొంచి యీమార్గమునుండి దూరముగ తప్పుకొనవలెను. ఏలనన, నట్టివా రెప్పటికైనను కర్మక్షేత్రమునుండి పలాయనమగుటయేదప్ప మతే మియు జేయలేరు. తమ రక్తమును బలిదాన మియ్యగోరు ‘మజ్నా’లు తమ యాత్మసమర్పణార్థమయిన చిరవాంఛిత మీడేరుతరుణ మాసన్నమయినదని తెలిసికొందురుగాక. వారలకు తమ పరమప్రభువునందు గల భక్తివిశ్వాసములను ప్రకటపఱచుటకు సంపూర్ణసావకాశము త్వరలోనే సేకుటనైయున్నది. ప్రపంచము, వారల ధైర్యసాహసములను, భగవచ్చరణములందు వారలనిర్మలప్రేమ గాఢవిశ్వాసముల ప్రదర్శనమును, భగవంతుని పిల్లలవిషయములో వారలకుగ లనిస్సాఫీసేవాభిలాషయొక్కసంసిద్ధిని కనులారఁగాంచి యానందించగోరుచున్నది. కావున వా రిప్పటినుండియు సిద్ధముగావలసియుండును.”

24. మెహతాజీసాహబ్ వారు మొదటి 2½ సంవత్సరములు నుద్యోగము చేయుచునే యుండిరి. వా రారోజులలో రావల్పిండినుండి యమృతసరునకు దగ్గరగున్న లాహోరునకు బదిలీ అయినందున, నచ్చటినుండి యమృత సర్లో కొనియుండిన “నూలువడికి బట్టలునేయుమిల్లు” (Spinning and Weaving mills) ను సక్రమవ్యవస్థలో బెట్టి పనిచేయించుటకై ప్రతివారము నమృతసర్ వెడలుచుండెడివారు. కొంత కాలమైనతరువాత, 1939 సం॥రము మార్చినెలలో వారు పంజాబు పి డబ్ల్యూ. డి. ఆఫీసి యేటింగు ఛీఫ్ ఇంజనీరుగా (P W D Officiating Chief Engineer) నియోగింపబడిరి. వారు తఱచుగ దయాల్పాగు వచ్చుచు సత్సంగుల కు త్తరప్రత్యుత్తరములను విస్తారముగ వ్రాయుచునుండెడివారు. అమృతసర్లో పనిపూర్తియైనపిదప, వారు ఉద్యోగవిరామమునకుముందు 28 మాసములు సెలవుదీసికొని, 6-2-40 తేదీన దయాల్పాగు వచ్చి యచ్చటి వివిధవ్యాపారపారిశ్రామికసంస్థలయొక్కయు తదితర సంస్థలయొక్కయు వ్యవస్థను చక్కజేసి వాని సాలనపోషణలను గనిపెట్టుచుండిరి.

25. అయినను మెహతాజీసాహబ్ వారికి వ్యతిరేకముగ 1937 సం॥రము జూలై నెలనుండియు ప్రారంభమైన ప్రతిపక్షప్రచారము నిరంతరవర్ధమానముగు చుండెను. సాహజీమహారాజువారు తమ యుత్తరాధికారిని నూచించుచు నిచ్చిన యాదేశమీ ప్రతిపక్షప్రచారము సల్పుచున్నవారికి చాలమందికి పూర్తిగ తెలిసియేయున్నను, వారు బుద్ధిపూర్వకముగ నాప్రచారమునకు ప్రోద్బలము చేయుచుండిరి. ఉదాహరణార్థము, సాహజీమహారాజువారి జ్యేష్ఠ పుత్రుడు శ్రీ ప్రేమసూర్యుగారు శ్రీ గురుదాసరాముగారిని సాహజీమహారాజువారి కుత్తరాధికారిగ నిలబెట్టి, దయాల్పాగునకు వ్యతిరేకముగ నాయనకు సహాయము చేయుచు 31-12-1937 తేదీన దయాల్పాగును వదిలిపెట్టి వెళ్ళి, ఆయనకు వేతనత్సంగము స్థాపించునిమిత్తమై బహిరంగముగ తోడ్పడెను. అటులనే, సాహజీమహారాజువారి ఆఖరుసంవత్సరములలో నభకు కార్యదర్శిగనుండిన శ్రీ నారాయణదాసుగారు. తర్వాత శ్రీగురుదాసరాముగారి సత్సంగమునకు కార్యదర్శియైరి. శ్రీనారాయణదాసుగారు స్వయముగ నాంధ్ర రాధాస్వామి సత్సంగసంఘ కార్యదర్శియైన శ్రీరామబ్రహ్మముగారి కీక్రిందనుదహరించిన రీతిని 20-7-1937 తేదీన నొక యుత్తరమును వ్రాసియుండియుగూడ నివ్వధముగఁ బ్రవర్తించుట నిజముగ నాశ్చర్యకరము. ఆయుత్తరమునుండి యుద్భవభాగము:-

“.....మన యాశలు సిద్ధించుటకు మన మే ప్రక్కకు దృష్టిని త్రిప్పు వలయునో తెలియజేయు విస్పష్టసూచన యిందుగలదు. దయాల్బాగులోని వివిధ విభాగముల పాలనావిధానములో నప్పడే మెహతాజీసాహబ్ వారు దక్షతతో మార్గప్రదర్శనముచేయుచు, సత్సంగులందఱి యుత్తరములకు సమాధానములను, మీకువ్రాసిన తీరుననే, వ్రాయుచున్నారు. వారు రావల్సింది లోని బ్రాంచిసత్సంగమునకు ఇంకను, ఆదివారములు మాత్రమే వెళ్లుచు న్నట్లు తెలియుచున్నది. సత్సంగులు సావకాశమున్నపుడెల్ల దయాల్బాగువచ్చి సత్సంగము చేసికొనవలయునని మీకువ్రాసినదానినిబట్టి, వారు త్వరలోనే స్థాయిరూపమున దయాల్బాగువచ్చి యిచ్చటనే యుందురని తేటపడుచున్నది. ....దయామయులగు హుజూరువారు 17 సం॥రముల క్రితము రాజబరారీదగ్గఱ నొకస్థలములో నిర్మాణోన్ముఖులైయుండినపుడు సత్సంగము తమ యనంతరము మెహతాజీసాహబ్ (వారి పూర్తిపేరునుజెప్పి) వారి యింట జరుగగలదని నాతో స్వయుముగ సెలవిచ్చిరని నేనిపుడు మీకు తెలియజేయు గోరుచున్నాను. కావున యథార్థము చాలస్వల్పకాలములోనే బయటపడగలదని నానమ్మకము.”

26. ఎటులైనను సభవా రీప్రతికూలప్రచారమును దయాల్బాగులో సాగనిచ్చుటకు, విస్పష్టహేతువులచే నంగీకరింపజాలరైరి. అందుచే మఱొక తీవ్రచర్యయేదేని తీసికొనుటకు ముందు, సభవారికార్యాలయములో (Sabha's Office) టైపిస్టుగ బనిచేయుచున్న శ్రీ గురుదాసురాముగారి నచ్చటనుండి 25-8-1937 తేదీన లెదర్ గుడ్సుఫ్యాక్టరీలోనికి మార్చిరి. కాని యాయన కచ్చటపనిచేయుట యిష్టములేక సెప్టెంబరు నెల ప్రారంభములో దయాల్బాగును విడిచి వెడలిపోయెను. పిమ్మట నేడుమాసములయనంతరము సభవా రాయనను దయాల్బాగునుండి బహిష్కరించినట్లు పద్ధతిప్రకారము 14-4-1938 తేదీగల సభాసమావేశముయొక్క 6వ నెంబరు తీర్మానములో నుదహరించిరి. అట్టివారందఱును గలిసి దయాల్బాగునకును, మెహతాజీసాహబ్ వారికిని ప్రతికూలముగ దారుణమైన యసత్యప్రచారమును జేయదొడఁగి, ఉర్దూభాషలో “వ్యారా దయాల్బాగు” అను నొకవారపత్రికను, దర్మిలా నాంగ్లభాషలో “దయాల్బాగుగార్డియన్” అను నొకవారపత్రికను ప్రచురింపసాగిరి. దయాల్బాగులోను బయటను ఉండిన సత్సంగులనందఱును తమపక్షముచేసికొని, యందుమూలముగ శ్రీగురుదాసురామ్ గారికి దయాల్బాగు నాయకత్వమును

సంపాదించిపెట్టుటయే తమతంత్రవిధానమని వారు బహిరంగముగ జెప్పుచుండెడివారు. కాని యీ కుయుక్తి నెగ్గనందున నా విరుద్ధ ప్రచారము తనకుదానే నశించిపోయెను.

27. అయినను మొదటినుండియు సభవారి ప్రవర్తన యెల్లప్పుడు నొకేతీరున నుండెను. సర్కారుసాహబ్ వారు తమ కాలములో కేంద్రీయ పాలక సమితితో మిత్రత్వసహకార భావములతో ప్రవర్తించుచు పేచీలు లేకుండ పనిజరుగుతీరున పరస్పర సంబంధ మేర్పాటు చేసికొనుటకు సకలవిధముల ప్రయత్నించిరి. అయిన నా ప్రయత్నములు సఫలము కాలేదు సాహజీమహారాజువారుగూడ నటులనే సమితితో పరస్పర స్నేహసహకార భావములను పెంపొందించుకొను నిమిత్తమై 1914 సం॥ రమంత ముందునుండియు నుత్తరప్రత్యుత్తరములను జగువుట ప్రారంభించి, యా ప్రయత్నములనట్లే సాగించుచుండిరి. దయాల్బాగును స్థాపించిన పిదప వారు 1920 సంవత్సరములో శ్రీ మాధవప్రసాదసిన్హాగారిని దయాల్బాగున కాహ్వానించి, యొక వృద్ధపురాణ సత్సంగికి చేయవలసిన యాదరగౌరవముల నాయన యెడల చూపి మర్యాదజేసిరి. సమితివారు సభపక్షమువారి హక్కుల విషయమై యీషణ్మాత్రముగూడ నాలోచించుట కిష్టపడనప్పడే, జ్ఞానచంద్ర బాసక్ గారు సమితిపైన దావా దాఖలుచేయుట జరిగెను. అటులనే మెహతాజీ సాహబ్ వారుగూడ 1938 సం॥ రము డిసెంబరు నెలలో శ్రీ మాధవప్రసాదసిన్హాగారిని, పీపల్ మండిలో శ్రీ లాలాజీగారి పుత్రులు శ్రీ కుంవర్ జీగారిని, దయాల్బాగు పరిశ్రమల ప్రదర్శనమున కాహ్వానించిరి. వారిద్దఱు నా ప్రదర్శనమునకు రాగా, వారిని తగు గౌరవమర్యాదలతో నాదరించి, ప్రదర్శనమంతటను వారితో గలిసి తిరిగి చూపించి. శ్రీ మాధవప్రసాదసిన్హాగారిచే ప్రసాదమును గూడ పంచిపెట్టించిరి. ఆ యిరువురు నున్నంత కాలము నివ్వధముగ మెహతాజీ సాహబ్ వారు వారిరువురితో సౌహార్ద భావముతోనే ప్రవర్తించిరి.

28. అట్లే బ్యాన్ సత్సంగ నాయకులైన సర్దార్ సావన్ సింగుగారికి 1938 సం॥ రములో నమృతసర్లో దయాల్బాగు స్పిన్నింగ్ అండ్ వీవింగ్ మిల్సు వద్ద స్వాగతమిచ్చి యా మిల్లును వారికి చూపించిరి. అప్పుడు సర్దారుగారు కొన్ని వస్తువులను గూడ కొని, యచ్చట సత్సంగముజేసిరి. అందఱు నుత్సాహముతో నా సత్సంగములో చాల్గొనిరి. తరువాతి సంవత్సరములో సర్దారుగారు దయాల్బాగు వచ్చి 21-12-'39 తేదీన దయాల్బాగ్ పరిశ్రమల ప్రదర్శన

నమున కుద్దాటనోత్సవము జరిపిరి సర్దార్ సాహాబ్ గారు ప్రదర్శనమునంతను
దిరిగి చూచినపిదప, సత్సంగములోగూడ పాల్గొనిరి.

సంఘసముత్కర్షణ చర్యలు

29. మెహతాజీ సాహాబ్ వారు పంచవర్షీయపారిశ్రామికప్రణాళికను
కొనసాగించుట కొరకే ప్రధానముగ పట్టుదల వహించియున్నను, తదితర
ముఖ్యవిషయములను గూడ వారు తగువిధమున కనిపెట్టుచునే యుండిరి.
పిన్నవయస్సు బాలబాలికల వివాహములను, మితవ్యయముతో నులు
వుగ జరిపించు విధానమును యోచించుట కొకసమితి నేర్పాటుజేసిరి. ఆప్రా
రంభికప్రయత్నములఫలితముగనే తరువాత దయాల్బాగువివాహపంచాయతీ
(Dayalbagh Marriage Panchayat) యేర్పాటయినది. అదేవిధముగ,
మెహతాజీసాహాబ్ వారిప్రోత్సాహముచే దయాల్బాగుని వాసులందఱును
28-4-1940 తేదీయుదయమున సత్సంగహాలులోసమావేశమయి, కాలనీలో
నందఱును ప్రతిదినము నుదయసత్సంగానంతరము హైస్కూలుమైదానములో
కలిసికొని సామూహికవ్యాయామము చేయుచుండవలెనని తీర్మానించిరి
అట్లు మఱునాడు, అనగా 29-4-1940 తేదీ యుదయమునుండియే ప్రారంభించి
సుమారు 2 సం॥రముల 6 మాసములకాలము శరీరవ్యాయామము నందఱు
కలిసి చేయుచుండిరి. పిమ్మట వ్యవసాయక్షేత్రపు (Agricultural Farm)
పొలములలో వ్యవసాయపుపనులు ప్రారంభముచేసినందున, నందఱును శరీర
వ్యాయామమునకు బదులుగ పొలముపనులుచేయుట మొదలిడిరి

30. అంతకు చాలపూర్వమే యేర్పడియున్న మహిళాసంఘము స్త్రీలకు
కుట్టుపని నేర్పుటకును, స్త్రీలకువయోగార్హమయినట్టి కుట్టినదుస్తులువగైరా
వస్తువులను తయారుచేయుట నేర్పుటకును ఏర్పాట్లుగావించెను. ఆసంఘ
మొక స్టోరునుకూడ స్థాపించెను.

31. సభవారు ఇన్నురెన్నుపనిని మొదలుపెట్టి, కొత్తగ నుద్యోగములో
జేరినవారందఱకును, దయాల్బాగులో పెండ్లిచేసికొన్న పెండ్లికొడుకులకును
తప్పనిసరిగ భీమాచేయించుకొనవలయునని నిబంధనజేసిరి. ఇంతియగాక,
పూర్వమునుండిపనిచేయుచున్నవారలకు సభవారు మొదటికంతసొమ్ము తామే
చెల్లించి, యవ్వధముగ వారలనుగూడ భీమాచేయించుకొనునట్లు ప్రోత్సాహ
ముచేసిరి.

32. పైన జెప్పిన చర్యలు మాత్రమేగాక, టైఫాయిడు, పేరా టైఫాయిడు, విషూచి మొదలగు నంటుజాడ్యములు తగులకుండ చేయుటకై యందఱకును టీకాలు వేయించునేర్పాట్లను, మలేరియా జ్వరము వచ్చురోజులలో కాలనీ నివాసులందఱకు నుచితముగ క్విన్వైనను పంచిపెట్టునేర్పాట్లనుగూడ సభవారు చేసిరి.

ప ర్య ట న ము లు

33. 1940 సం॥రములో మెహతాజీసాహబ్ వారు దేశములో దాదాపన్ని ప్రాంతములకును పర్యటనములు చేసిరి. ఏప్రిల్ నెల ప్రారంభములో మదరాసు ప్రాంతమునకు పర్యటనము చేసిరి. ఏప్రిలు 31వ తేదీన దయాలాబాదులో బయల్దేరి కోయంబత్తూరు, మధుర, పాలంకోట, మదరాసుపట్టణము, భీమవరము, కాకినాడ, విజయనగరము, తిమరసీలు వెళ్ళి, ఏప్రిల్ 19వ తేదీనాటికి తిరిగి దయాలాబాదుజేరుకొనిరి. మెహతాజీసాహబ్ వారు మైసూరు రాజభవనమును గూడ నీ పర్యటనములో 9-4-1940 తేదీన జూచిరి సాహాబ్జీమహారాజువారు మదరాసున కంతిమపర్యటనములో వెళ్ళినపు డిస్ట్రాలన్ లోనే మకాముచేసి అందులోనే శరీరమును విసర్జించిరి. మెహతాజీసాహబ్ వారా రాజభవనము నంతను తిరిగి చూచుచుండినపుడు మహాగంభీరవిచార భావపూరితులయిరి. ఈ పర్యటనములోనే మెహతాజీసాహబ్ వారు మధురలో వచనమును చెప్పుచు, సాహాబ్జీమహారాజువారు తమనిర్యాణమునకుముందు మదరాసున తస్సంగులభక్తికి మెచ్చుకొని, వారలకు తగిన బహుమాన మిచ్చెదమని సెలవిచ్చిరని జ్ఞాపకము చేసి, మదరాసుసోదరులు తమయాంతర్యమున పరికించిచూచుకొననిచో నావార్తానము పూర్తియై తలొకరికి నట్లు బహుమానము లభించినట్లు బోధపడగలదని జెప్పిరి. అయిన నేపురాణసత్సంగులకై న సట్టియాంతర్యానుభవములు గలిగి యుండనిచో నట్టివారికొఱకు నూతనసత్సంగులు ప్రార్థనచేసినయెడల నట్టి పురాణసత్సంగులనుగూడ నాదయాళుప్రభువు బహూకృతులను జేయుదురని తమకు దృఢవిశ్వాసముగలదనిగూడ వారు సెలవిచ్చిరి. మదరాసులో నివ్వధముగ సెలవిచ్చిరి. “ఏదేని యొకప్రత్యేకజాతి లేక యొకప్రత్యేకవర్గమునకు మాత్రమే లాభముగలిగించునిమిత్తము రాధాస్వామీసత్సంగ ముత్పన్నము గాలేదు. దీనిమహోద్దేశ్య మొకప్రత్యేక దేశప్రజలకు లేక ప్రత్యేకజాతికేగాక యావత్ప్రపికిని మహాశ్రేయస్సు నొనగూర్చుటయే. అటులనేగానిచోదానికట్టి

యుత్తమనామమును ధరించుట కర్హతయే లేకుండును. సత్సంగులప్రవర్తన సత్సంగమున కొప్పజెప్పిన యీమహాకార్యభారమును, వారు జయప్రదముగ నిర్వహించగలరను దృఢవిశ్వాసముజనింపజేయులాగున నుండవలెను.

మే నెలలో వా రుత్తరప్రదేశ్ తూర్పుప్రాంతమునకును, బీహారునకును పర్యటనముచేసి కాన్పూరు అలహాబాదు, వారాణసి, పాట్నా, గయా, ధన్ బాద్, తాతానగరము, ఖర్గపురము, కలకత్తా, దర్భంగా, ముజఫర్ పురము, లక్నోవగైరాలకు వెళ్ళిరి. జూన్ నెల చివర ఉత్తరప్రదేశ్ ములో పశ్చిమ ప్రాంతమునకును ఢిల్లీకిని వెళ్ళిరి. ఆగష్టునెలలో వారు జోధపురమువగైరాయూళ్ళును బొంబాయిగూడ వెళ్ళి, మదరాసుమీదుగ తిరిగివచ్చిరి. చివరకు 1940 సం॥రము నవంబరునెలలో వారు పంజాబుపర్యటనముచేసిరి.

జో ధ పు ర ప ర్య ట న ము

34. మెహతాజీసాహబ్ వారి జోధపురపర్యటనము చిరస్మరణీయము. అచ్చట ననేకదినములనుండి ప్రతిపక్షకూటమువారు చాలవిరుద్ధప్రచారము జేయుచుండిరి. మెహతాజీసాహబ్ వారు 1940 సం॥రము ఆగష్టునెల 3వ తేదీ సాయంకాలమున నచ్చటకు విచ్చేసి, సాయంత్రసత్సంగానంతరము సెలవిచ్చిన వచనములో నిట్లుచెప్పిరి:-

“జోధపురసత్సంగులకు దయాల్బాగుసత్సంగమునుగుఱించి కొన్నిశంకలున్నవని నాకు తెలియవచ్చినందున నీరోజున నేనా శంకలను తొలగింపగోరుచున్నాను. వారలమొదటియాక్షేపణ దయాల్బాగులోనివారు పరిశ్రమలయభివృద్ధికై చాలశ్రద్ధ చేయుచుంటిమనియు, రెండవయాక్షేపణ సత్సంగములో వచనములను జెప్పటలేదనియు, మొదటియాక్షేపణ నిష్పడుజేయువారు, సాహజ్జీమహారాజువారు మొదట 1916-17 సం॥రములో నీపరిశ్రమలను స్థాపించిన పుడును, తిరిగివారు దయాల్బాగుసంస్థలవస్తూత్పాదనమును మూడుసంవత్సరములలో సాలునకు కోటిరూప్యములగునట్లు పెంచవలయునని 1935వ సం॥రములో సభలో తీర్మానమును ప్రతిపాదించినపుడునుగూడ, చేసియుండవలసినదే. ఈ యాదర్శసిద్ధికై 7 సం॥రములు పనిజేయవలసియుండుననిసభాసభ్యులు గొండలు విన్నవించుకొనుటచే, సభవారు చిట్టచివర కయిదేండ్లవ్యవధి కంగీకరించిరి.

అప్పు డేయాక్షేపణను జేయకనుండినవా రిప్పుడు ఆక్షేపణనుజేయుట సబబు లేదు. ఇంక రెండవయాక్షేపణవిషయములో, పారమార్థికవిషయములను గుఱించి వచనములనుజెప్పటయు, నాధ్యాత్మికసాధనల నభ్యాసముజేయుటయు శ్రేష్ఠకృత్యములుగావని, యెవరు నెన్నడు ననలేదు. మేము చెప్పనదెల్ల నే మనగ, నొకవ్యక్తిని వచనములను జెప్పవలసినదనిగోరువారు నిజముగ నుత్త శ్రవణానందమునే గోరుచున్నారుకాని యింతవఱకు సెలవిచ్చినమహావచనము లవలన వారెట్టిలాభమునుపొందియుండనట్లు విస్పష్టమగుచున్నదనిమాత్రమే. వచనములను చెప్పవలయునని పట్టపట్టెడివారు, సాహజ్జీయహారాజువారు పారి శ్రామికప్రణాళికవిషయములోనిచ్చిన యాదేశములనుపాలించనిచో, నట్టి వారికి వచనములవలన నేమిలాభము నేకుఱగలదు? అట్టిజనుల నాప్రభుని సేవజేయకుండ దూరముగనుండి సంతసించనిండు. మనము వారిసేవచేయుచు నానందించుదము.”

315. ఆవచనము చెప్పటయయినతరువాత, నాసమావేశములోనున్న వారెన్నియోప్రశ్నలను వేసిరి. నిజముగ కొందఱుతుంటులు, జనులనందఱనువచ్చి తమయిచ్చవచ్చినప్రశ్నలను వేయవలసినదని జనసామాన్యమును ప్రోత్సహించుచు, నొకకరపత్రమును పంచిపెట్టిరి. అందుచే, సాహజ్జీయహారాజువారి జ్యేష్ఠ పుత్రుని శ్రీ ప్రేమసరూపును దయాల్బాగునుండి బయట కేలపంపివేసితిరని యొకరు ప్రశ్నించిరి. శ్రీ ప్రేమసరూపురు దయాల్బాగునుండి యెవరును బహిష్కరించలేదనిజెప్పి, ప్రేమసరూపు స్వయముగ నెట్లు దయాల్బాగువిడిచి వెడలి పోయెనో మెహతాజీసాహబ్ వారు సవిస్తరముగ నీక్రిందివిధమున సెలవిచ్చిరి:-

“1937 సం॥రములో శ్రీ ప్రేమసరూపు తనపైన నే నెన్నటికిని కోపగించ నని నన్ను వాగ్దానమిమ్మని యెన్నియోసార్లడిగెను. సత్సంగమునకు ప్రతికూలముగ నతడు పనిచేయుకుండినచో నా కతనిమీద కోపగించవలసినపనియే మియులేదని నేజెప్పితిని. అయిననుగూడ వాగ్దానమిమ్మనియాయతడు నాతోపట్టు పట్టెను. నూటికితొంబదిపాళ్లు ఆతనిపై కోపగించనని నే వాగ్దానముచేసితిని. అంతకంటెను నిష్కర్షయయిన వాగ్దానము నిమ్మని నన్నతడు గోరెను. అప్పుడు నేను నూటికి 99 పాళ్లు ఆతనిమీద కోపగించనని జెప్పితిని. అదిగూడ నతనికి తృప్తికరముగ లేనందున నే సతనిమీద 99.9 పాళ్లు కోపగించువాడనుగానని చెప్పితిని. కాని యతని కందుచేగూడ తృప్తికలుగలేదు. అతడేమిచేసినను

గూడ నే నతనిమీద నేనెన్నటికిని కోపగించనని మాటనివ్వవలయునని యతని కోరిక. కాని యతడట్లుకోరుట యెంతమాత్రము సమంజసముకాదు. తరువాత క్షీరశాల తక్కులపరిశీలన నివేదికను చదివినపుడు శ్రీ ప్రేమసరూపు, తానును క్షీరశాలలో తనక్రింద పనిచేయునుద్యోగస్థులందఱును గతసంవత్సరములో లభించినజీతముపెరుగుదలను వదులుకొని యంతకు పూర్వము తమకు లభించుచుండిన వేతనములను మాత్రమే పుచ్చుకొందుమని చెప్పచు నొక యుత్తరమునువ్రాసి స్వయముగ సంతకముచేసి నాచేతికిచ్చెను. నే నందుల కతనికి కృతజ్ఞతను దెలిపితిని. నేను జరిగిన విషయమును గుఱించి జ్ఞాపకార్థమై యొక లిఖితమునువ్రాసి, దానిని మఱునా డభిప్రాయభేదములకు తావులేకుండ జేయుటకై చదివినపుడు, ఆతడా జ్ఞాపకలిఖితములోవ్రాసినది పొరపాటని ఖండించి, నాకోర్కెపైననే తాను తక్కువ వేతనమును దీసికొనుట కంగీకరించితి నని చెప్పెను. ఆమాట స్పష్టముగ నసత్యమగుటచే నే నది తప్పని యంటిని. రెండుమూడురోజుల పిమ్మట శ్రీ ప్రేమసరూపు అనారోగ్యహేతువుతో సెలవుదరఖాస్తు పెట్టెను. దానివెంబడి శ్రీ శాంతిసరూపుగారి సెలవుదరఖాస్తు గూడ నప్పుడే వచ్చెను. ఇరువురకును సెలవిచ్చితిమి. వారిరువురును తిరిగి సెలవును పొడిగింపుమని కోరినందున నట్లేజేసితిమి. అయినను సెలవనంతర మొక్కరుగూడ తిరిగి యుద్యోగములో జేర లేదు. వారిరువురును సెలవులో నున్నసమయములో, దయాల్బాగుపరిపాలకవర్గమునకు ప్రతికూలముగ ననేక వ్యాసములు వివిధవార్తాపత్రికలలో ప్రచురింపబడినవి. అందుచే వారిరువురును 1937 క్రిస్మస్ సెలవులలో దయాల్బాగు వచ్చినపుడు వారితో నా దుష్ట ప్రచారమును గుఱించి సంప్రతించబడెను. ఆవ్యాసములలోని విషయము లసత్యములని వారు నోటిమాటగ నొప్పుకొనిరి. కాని మేము వారు చెప్పినదంతయు నప్పుడేవ్రాయించి వారి నందులో సంతకములుచేసి యిమ్మునికోరగా వారు నిరాకరించిరి. ఆనాడు సాయంకాలము శ్రీ ప్రేమసరూపు నావద్దకు రాగా, మేమిద్దఱుమును చాలసేపు మాటలాడుకొంటిమిగాని, చివర కాయన కోవగ్రస్తుడై, తాను తెచ్చిన దస్తరములను విసరివైచి హఠాత్తుగ లేచిపోయెను వా రందఱు నారాత్రియే దయాల్బాగును విడిచివెళ్ళిపోయిరని మఱు నాడుదయము మాకు తెలిసెను.

“ఇంకొకవిషయముగూడ నిచ్చట చెప్పవలసియున్నది. 1937 సెప్టెంబరు నెలలో శ్రీ ప్రేమసరూపుగారు, శ్రీ గురుదాసురామ్గారు దయాల్బాగును

విడిచి వెళ్ళిపోవుచుండిరిగాన తానుగూడ నల్లైదయాల్బాగును విడిచిపెట్టి వచ్చి యాయనతో గలిసికొందుననిజెప్పుచు, నొకయుత్తరమును శ్రీ గురుదాసు రాముగారికి వ్రాసెను. ఆయుత్తర మిప్పటికిని నావద్దనున్నది." దీనినిబట్టి వారందఱును గలిసి కుట్రజేయుచున్నట్లు స్పష్టపడుచున్నది.

36. ప్రాతవడి నిరుపయోగముగనున్న అమృతసరులోని మిల్లునుకొని సత్సంగులధనము 25 లక్షల రూప్యములను వృథావ్యయముచేసిరిని మఱొక యాక్షేపణనుజేసిరి. సత్సంగులపేర్ల మొత్తముధనమే సుమారు 7 లక్షల రూప్యములును, సభపేర్లధనము 6 లక్షల రూప్యములు నైయుండెను. మొత్తము మూలధనమే యంతతక్కువగ నున్నపుడు, 25 లక్షలు వ్యర్థవ్యయము జేసిరిని జెప్పటకు సావకాశమెద్దియని మెహతాజీసాహబ్ వారు మొదటప్రశ్నించిరి. పిమ్మట నామిల్లుయావరణముయొక్కయు నందలిభవనముల యొక్కయు విలువమాత్రమే వ్యయపరచినధనమునకు సరిపడుననియు, నందుచే కొన్ని బహునూతనయంత్రములతో కూడియున్నట్టి మిల్లులోని యంత్ర సముదాయమంతయు కేవలముచితముగనే లభ్యమయినట్లెంచవలసియుండుననియు వారు తిరిగి వివరముగ తెలియజెప్పిరి

37. ఇవిధముగ రమారమి మూడుగంటలసేపు ప్రశ్నోత్తరముల పరం పర జరుగుచుండెను, మాస్టరుసాహబ్ అనునొక పెద్దమనిషి యిందులో చాల ప్రశ్నలను వేసెను. సమానేశము పూర్తయిగుసరి కాయన తనకు నూటికి 75 పాళ్ళు సందేహనివృత్తియయినదని యొప్పుకొనిరి.

38. మెహతాజీసాహబ్ వారు మదరాసు వెళ్ళినపుడు ఆవడిలో మకాము చేసిరి. మదరాసు ప్రభుత్వమువారు దయాల్బాగుపద్ధతి నొకకాలనీ స్థాపించు నిమిత్తమై సభవారికి ఆవడిలో 300 యెకరముల భూమి నుచితముగ నింతకు పూర్వమే యిచ్చియుండిరి.

39. ఇవిధముగ వారు దేశములో నించుమించన్నిప్రాంతములకును వేంచేసిరి. ప్రయాణములలో వృథాకాలక్షేపముగాకుండుటకై వారు రాత్రిళ్ళు ప్రయాణముజేయుచు పగలు సత్సంగము జేయుచుండెడివారు. ప్రతిస్థలము లోను సత్సంగు లధికముగవచ్చి సత్సంగలాభమునొందుచుండిరి. దూర దూర స్థలములలో నుండిపోవుటచే, 1937 సం॥రము డర్మిలా దయాల్బాగురాతే

కుండిన సత్సంగులు చాలమందిగలరు. అట్టిసత్సంగులందఱకు నివ్వధముగ సత్సంగసావకాశము సంప్రాప్తమయ్యెను.

40. పరిశ్రమసంస్థలు పెరుగుచున్నకొలది, పరిష్కరించవలసిన క్రొత్త క్రొత్తసమస్యలుగూడ నుత్పన్నమగుచుండెను. ఈ సంస్థలలో పనిజేయు కార్మికులకు వసతుల నేర్పాటుజేయుటకై సభవారు, పనివాండ్రకునివాసార్హమైన 40 యిండ్లను కార్యవీరసగరములోను, దాదాపు 2 డజన్ల యిండ్లను తాజ్ టేన్నరీ యావరణములోను కట్టించవలసివచ్చెను. లెదర్ గూడుస్థావ్యక్తరీయొక్క వస్తూత్పాదన సభివృద్ధిజేయుటకై, యాసంస్థ కొకనూతన భవనమును 1941 సం॥రము ఆఖరులో కట్టించిరి. ఇంతియగాక నీసంవత్సరములలో సత్సంగులకు ప్రత్యేకవసతిగృహముల నిర్మాణముగూడ యధాప్రకారము జరిగించబడుచుండెను. సరణాశ్రమ ఆసుపత్రిలో శస్త్రచికిత్స కొకగదిని పరిశ్రమల యధినియామకుని (Director) కార్యాలయముకొఱ కొకక్రొత్తభవనమునుగూడ కట్టించిరి. విద్యాసంస్థ వగైరా సంస్థలకు క్రొత్తగ కొన్నిచిన్నభవనములను కట్టించి, అంతకుపూర్వమునుండియున్న భవనములకు కొన్నిక్రొత్తపెంపులును జేసి, కార్యాలయముల వసతిసౌకర్యములను గూడ హెచ్చుచేసిరి.

ఆ ద ర్శ న సి ద్ధి

41. దయాల్బాగునకుబయట, గిరిడిహలో వర్రుకపరిశ్రమలును (Mica Industries) మదరాసులో 'దయాల్బాగు ఇంక్ ఫ్యాక్టరీయు' సయాల్కాటులో మోడల్ ప్రొద్దువర్క్కు మొదలయిన క్రొత్తపరిశ్రమల నేర్పాటుచేయుట వలనను, దయాల్బాగులో పూర్వమునుండియున్న సంస్థల సభివృద్ధిచేసి ఎవెరిజే ఫుట్ పేర్ ఫ్యాక్టరీ మొదలగు కొన్ని క్రొత్తసంస్థల నేర్పాటుచేసినందునను, వస్తూత్పాదనము పెరిగి 1942 సం॥రము మే నెలతో సంతమయినసంవత్సరములో, ననగా సాహజ్జీమహారాజువారి నిర్మాణసమయము మొదలుకొని 5 సం॥రములలోని యంత్యద్వాదశమాసములలో. దయాల్బాగు పరిశ్రమసంస్థలచే నుత్పాదితమయిన వస్తువులమూల్యము ఒక కోటిరూప్యములను మించిపోయెను. వాని మూల్యము కచ్చితముగ రు 1,05,23,898/- లాయెను. ఇవ్వధముగ నాదర్శసిద్ధి గలిగినందున సత్సంగు లాపరీక్షలో అపజయముగలుగుకుండినందుకు సంతోషపూరితులయిరి.

42. దయాలాబ్బగు వ్యాపారకార్యదర్శిగారు (Business Secretary) 31-5-1942 తేదీతో సంత్యమయిన సంవత్సరమునకు వస్తూత్పాదనము రూ. 1,05,00,000లకు మించినదని 5-6-42 తేదీన, అప్పుడు మెహతాజీసాహాబ్ వారు మన్సూరీలో నుంచుచున్నందున, మెహతాజీసాహాబ్ వారికి మన్సూరీ వ్రాసిరి. మెహతాజీసాహాబ్ వారు 8-6-1942 తేదీన నీక్రిందివిధముగ సమాధానమునిచ్చిరి:-

“దయాలాబ్బగులోని వివిధవిభాగములవారు ఇంత యుదారముగ నాకోరికను మన్నించుటతో వారినై సర్దికోత్తమత్వైద్యకార్యములు వ్యక్తమగుచుండెను. ఈప్రణాళికానిర్వాహమునకై పాలుపడిన వారందఱియందును దయజూపుడని మీరాపరమపితకు చేసెడి ప్రార్థనలలో నేనుగూడ హృదయపూర్వకముగ పాల్గొందును. నేనింకొకయడుగు ముందుకు వెళ్ళి ఈప్రణాళికతో సహకరించని వారియెడలను, ఇందుకునిజముగ ననేకవిధాటంకములను గలుగజేసినవారియెడలనుగూడ హుజూర్ రాధాస్వామీదయాళు రిపుడు దయావర్షమును గురిపించు గాతయని ప్రార్థించెదను!!”

43. పారిశ్రామికాప్రణాళిక 1942 మే నెలలో సంపూర్ణముగ సఫలమయినతరువాతగూడ, పరిశ్రమసంస్థలవ్యవస్థయు విశ్రమసంస్థలవ్యవస్థయు యథాప్రకారము క్రమాభివృద్ధిచొందుచు, 1945 సం॥రము మార్చి నెలనాటికి దయాలాబ్బగులోను బయటను ఈకార్యములనుచక్కబెట్టుటకు 34 లిమిటెడ్ కంపెనీలు పనిచేయుచుండెను.

44 కొంతకాలమైనతర్వాత కొన్నిసంస్థలలోని పనివాండు ఆయాపనులలో నెక్కువయభిమానముగలిగియుండుటచే, సహకారసంఘములుగ నేర్పడితమంతటతామే కొన్నిపరిశ్రమలను నడిపించుటకును, లేదా వివిధపారిశ్రామిక సంస్థల క్రియాకలాపములలో నేదేనియొకవిభాగమును తామేనిర్వహించుటకును ఉద్బుక్తులయిరి. అట్టికార్మికులకు సాధ్యమయినంతగ ప్రోత్సాహప్రోద్బలములు లభించుచుండటచే, దయాలాబ్బగులో 1946వ సంవత్సరాంతమునకు 13 సహకారసంఘములు పనిచేయుచుండెను ఈసహకారసంఘములను స్థాపనజేయుట వలన వివిధసంస్థలలోని పనివాండ్రులో ఆయాసంస్థలపనులను చేయుటలోనుత్సాహసహకారభావములు వృద్ధియైయును.

45. ప్రతిదినావసరముగల వస్తువులను తదితరవస్తువులను ఉత్పాదనచేయు సంస్థలసంఖ్య పెరుగుచున్నకొలది, దానితోపాటు అమ్మకపుకంపెనీలసంఖ్య గూడ పెరుగుచుండుటచే, 1945 సం॥రము మార్చి నెలాఖరునకు భారతదేశ వివిధప్రాంతములలో 329 లిమిటెడ్ కంపెనీస్టోర్లు ఏర్పడినవి. క్రమముగ రెండుసంవత్సరములలో నేడు ప్రాంతీయపుడిపోలు (Provincial Depots) గూడ నేర్పాటుచేయుబడి దయాల్యాగుపరిశ్రమలలో నుత్పత్తిజేయుబడినవస్తువులను వివిధస్టోర్లకు వానియవసరములవెంబడిని సరఫరాజేయుటకు ఉపయోగపడుచుండెను.

మితవ్యయపథప్రదర్శకులు

46. మెహతాజీసాహబ్ వారు పంచవర్షీయసారిశాఖిక ప్రణాళిక పూర్తియైపోవుటచే తమ్మునధినియామకపదవినుండి వీలయినంతత్వరలో విడుదలచేయవలసినదని కోరిరి. కావున సభవారు 20-12-1942 తేదీ సమావేశములో నందు కంగీకరించి, సాహజీమహారాజావారి రెండవయన్నగారయిన శ్రీద్వారకాబాసీ గారిని అధినియామకులుగ నియమించిరి. వారాపదవిని 1952 సం॥రములో వారిమరణసమయమువఱకు నలంకరించిరి. సభవారు మెహతాజీసాహబ్ వారిని మితవ్యయవిషయములలో నింతకుముందునలెనే పథప్రదర్శనముచేయుచుండవలనదిగ గోరగా వారందుకంగీకరించినందున మితవ్యయపథప్రదర్శకులను నొకక్రొత్తపదవినేర్పాటుజేసిరి. అప్పటినుండియు మెహతాజీసాహబ్ వారు సభకు మితవ్యయపథప్రదర్శకులుగ పనిచేయుచుండిరి.

కృషికార్యము

47. 1939 సం॥రమునుండియు ద్వితీయప్రపంచమహాయుద్ధము చెలరేగుచుండినందున ప్రజలలో దాని మహానిష్ఠఫలితములు వ్యాపింపదొడఁగెను. ఇంతియగాక, మహాత్మాగాంధీగారినాయకత్వమున జాతీయమహాసభవారిచే నారంభించబడిన “క్విట్ ఇండియా” (Quit India) ఆందోళనమూలమున సనేకస్థలములలో ప్రయాణమార్గములకును, వార్తాపరణాదిమార్గములకును విచ్ఛిత్తియు, సామాన్యకార్యక్రమములకు భంగములును గలిగెను. కావున 1942 సంవత్సరము చివరిసగభాగములో, నుపభోగ్యవస్తువులు (Consumer goods)

దుర్లభములయి వానిధరలు పెరిగిపోయినందునను, చాటు క్రియవిక్రయములు (Black Market) అభివృద్ధిచెందినందునను, సామాన్యుల కష్టము లధికమై పోయెను. పై దేశములనుండి సరుకులుదిగుమతియగుట కష్టమైపోయినందునను, అమెరికా దేశపునై నికదళములు నితిరదళములు నధికముగ భారత దేశములో నుండిపోవుటచే వారల కాహారము నేర్పాటుచేయవలసివచ్చినందునను, భోజన పదార్థముల ధర లమితముగ పెరిగిపోయెను. మెహతాజీసాహాబ్ వారు దయా ల్బాగులో 'నధికాహారద్రవ్యోత్పాదనో' ద్యమమును (Grow more food - campaign) ప్రారంభించిరి. ప్రభుత్వమువారుగూడ నధికాహారద్రవ్యోత్పాదనను సాగించవలసినదిగఁ బ్రోత్సహింపసాగిరి.

48. సభవారికి మొదటిలో 3357 యకరములభూమియుండెడిది. 1937 సం॥ రమునకుపూర్వము దయాల్బాగు కృషివిభాగమువారు సొంతవ్యవసాయము చాలతక్కువగ చేయుచుండినందున, ప్రక్కగ్రామములరైతులకు వారుకోరిన భూములను కొలుకిచ్చుచుండిరి అవిధముగ సాగున కుపయోగించనగ్నమైన 1611 యకరముల భూమి రయితలయధీనము చేయబడెను. అందుచే మెహతాజీసాహాబ్ వారు 'అధికాహారద్రవ్యోత్పాద' నోద్యమమును 1943 సం॥రములో ప్రారంభించునాటికి సభ కుమిగిలియున్న భూములన్నియును దిబ్బలు, లోయలు, ముండ్లపొదలు, రెల్లుదుబ్బలువగై రాలతో నిండినవై సాగుచేయుటకు బొత్తిగనయోగ్యముగనుండెను కావున నప్పుడు ముండ్లపొదలు, రెల్లుదుబ్బలువగైరాలను నిర్మూలనముజేసి, భూములను సమతలముగమార్చి వ్యవసాయార్హముగజేయుట ప్రధమకర్తవ్యమై యుండెను.

49. కావున కృషికార్యమహాప్రణాళిక 1943 సం॥రములో నివిధముగ ప్రారంభమై, యప్పటినుండియు సవిచ్ఛిన్నముగ జరుగుచుండెను దయాల్బాగునివాసులును, పైయాళ్ళనుండి సత్సంగమునకై వచ్చిన యాగంతుకసత్సంగులును, వృద్ధులు, యువకులునుగూడ వేసవికాలములోను శీతాకాలములోను, యెండలలోను వానలలోను పొలములకు, ప్రత్యుదయమును కొంతకాలము సాయంకాలముగూడ, నియమముగ వెళ్ళి పనిచేయుచుండిరి. ఎప్పుడైనను సత్సంగులలోగొండలు వెళ్ళకుండనుండిపోవచ్చునుగాని, మెహతాజీసాహాబ్ వారు మాత్రము పొలములలో కాయకష్టముచేయువారల కుత్సాహసంతోషములను గలుగజేసి పథప్రదర్శనమిచ్చుటకై, నిరంతరము పొలములకు వెళ్ళుచునే యుండిరి

50. సత్సంగులు పొలములలో పనిచేయుచున్నపుడు వారిరూపులు వేషములును సరిగ సత్సంగపవిత్రగ్రంథములలో భక్తులనుగుఱించి వర్ణించిన విధమున మండుచుండును. ఆగ్రంథములలో, భక్తులు పవిత్రవసంతసమయమున పనుపు రంగుబట్టలను గట్టుకొనియున్నట్లును, వారు నల్లెనల పచ్చనిపుష్పములను పసిండి వర్ణమునుమాత్రమే గాంచుచున్నట్లును వర్ణించబడెను. సరిగనట్లే పొలములలో పనిచేయుసత్సంగుల యొడఁబ్బు ప్రతిదినమును పొలములపనుపురంగుధూళితో పూర్తిగనిండియుండును. భక్తులు హోలీసమయములో కాలకర్మముల నెగతాళి(ధూల్ ఉడానా¹) సేయుచున్నట్లు పవిత్రగ్రంథములలో వర్ణించిరి. పొలములలో పనిచేయుసత్సంగులు నిజముగ ప్రతిదినమును పొలములలో దుమ్ము నెక్కువగ నెగురఁగొట్టుచునే (ధూల్ ఉడానా¹) యుందురు. దయానర్థపు జల్లులలో భక్తులు తడిసిపోవుచుండురనియు 'మాయ' మునిఁగిపోవుచున్నదనియు పవిత్రగ్రంథములలో వర్ణనగలదు. సరిగనట్లే పొలములలో కృషిజేయు సత్సంగులు వర్షములలో తడిసిపోవుచు, శ్రావణమాసములో వరిచేలలో తఱచుగ నీళ్ళలో సధమము మోకాలిలోతున దిగి పనిచేయుచుండురు. పవిత్రగ్రంథములలో భక్తులుయ్యెలలో క్రిందికిపైకి నూఁగుచున్నట్లు వర్ణించిరి.

‘సురతియా ధూల రహీ ఆజ ధరన గగన కే బీచ్’

అర్థము:- ‘ఆత్మ భూమ్యాకాశములమధ్య క్రిందికి, పైకి నూఁగుచున్నది.’ సరిగ నట్లే సత్సంగులు పొలముపనిచేయునపుడు పాటాలను (పాటాయనగా మంటిని మెరకనుండి పల్లమునకులాగునట్టి బల్ల) పట్టుకొని మెరకపల్లములలో ముందుకు వెనుకకును పోవుచుండురు. వివిధరకముల కృషి కార్యములు సాగుచుండగా, పనిచేయుచునే గొందఱుసత్సంగులు కలిసి శబ్దగానముచేయ నారంభింతురు.

51. ఈ పనులు చేయుచున్నపుడు సత్సంగు లనుభవించు దయానందవర్షములు వర్షనాతీతములు. మెహతాజీసాహబ్ వా రొక్కొక్కప్పుడు యెత్తైనదిబ్బు మీద కూర్చుండి నలువైపుల జరుగుచున్న పనిని కనిపెట్టుచుండురు. అట్టిసమయమున వారిదర్శనము చేసికొనుచు పనిచేయు సత్సంగులకు ‘సారబచన్’ లో నీక్రింది చరణము స్మృతికివచ్చుచుండును.

1 ‘ధూల్ ఉడానా’ అనగా రెం దర్థములున్నవి (1) ఎగతాళిచేయుట 2 దుమ్మునెగురగొట్టుట పొలములలో సత్సంగులు చేయు “ధూల్ ఉడానా” (దుమ్మునెగురగొట్టుట) కాలకర్మములను భక్తులు చేయు “ధూల్ ఉడానా” (ఎగతాళిచేయుట) తో వైపర్యమునబోల్పబడినది.

‘ఘాట పర బైతే దీఖే ‘మోహి’

అర్థము:- “వారు నదిగట్టిన గూర్చుండి, నాకు దర్శనమిచ్చిరి.”

నడచుటగూడ శక్తిలేని యనేకనృద్ధసత్సంగులు పొలములకు వెళ్ళి యచ్చట పనిజేసినందున, తిరిగి దృఢకాయులై బాగుగనడచుటయేగాక పాటా మొదలగు వ్యవసాయపుపనిముట్లతో నెడతెగకుండ పనిజేయగల్గుచున్నార పొలములలో పనిజేయు నీయసాధారణసావకాశము కృషికసత్సంగులకు చెడ నలవిగాని పరదానములను ప్రసాదించునదై, మహానందదాయకముగ నుండుచున్నది. ఇదియిక్రాలమున జరుగుచున్నట్టి యొకనిజమైనవిచిత్రము. ఇట్టి సవ పరదానముల మహిమాతిశయము, ఈయపూర్వసావకాశమును జాతివిడు కుండనుపయోగించు వివేకమును సౌభాగ్యమునుగలవానికిమాత్రము న్నాన భవముచే నవగాహనకావలసినదేగాని, దానిని యధాతథముగ వర్ణించుట కేరితరముగాదు

52 1943 సం॥రములో నారంభించిన యీకృషికార్య మివ్వితముగ ప్రదీపితము నిష్పాదగూడ జరుగుచు నేయున్నది. భూములను చదునుజేయుటయేగాక భూములనుదున్నుట, చేలకు గట్లువేయుట, విత్తనములు జల్లుట, భూములకు నీళ్ళుపెట్టుట, కలుపుతీయుట, కోతలుకోయుట, కుప్పలునూర్చుట, మోపుల మోయుట మొదలయిన కృషికార్యములన్నిటిలో సత్సంగులు పాల్గొనుచు డిరి కొన్ని సంవత్సరములైనతర్వాత అనగా 1955-56 నుండి కాలనీలోని స్త్రీలు గూడ పొలములలో కలుపుతీయుట మొదలయిన తేలికపనులన జేయుట ప్రారంభించి, రాను రాను పాటలతో త్రవ్వుట భూములు చదును చేయుట వగైరా సకలవిధకృషికార్యములలోను పాల్గొనసాగిరి.

53. ఇందుచే చేకూరిన మతొకమహాలాభమేనునగ, ఉత్తరప్రదేశము లోని జమిందారీలు నిర్మూలము చేయబడిన 1-7-1952 తేదీ నాటికి సభవా భూములలో, రయితాధీనముకాని భూములన్నియు సభయొక్క సొంతవ్యవసాయములోనే యున్నందున, నవి సభవారికి నష్టపోకుండ నిలచినవి. కృషిక ర్యమే చేబూనుకొనియుండనిచో 30-6-1952 తేదీనాటికి వ్యవసాయానర్హ మయిన భూములు, ఆయాభూములున్న గ్రామపంచాయతీల యధీనములోని పోయియుండును. రయితాధీనములోనున్న భూమియంతయు (రమారమి 1471 యొకరములు) నిందువలననే సభవారికి నష్టమైపోయి, అందుకుబదులుగ నిపుడ

రు. 1981/-లు వర్షాశనముమాత్రమే సభవారికి ముట్టుచున్నది. ఇవ్విధముగ సభయొక్క శేషించినభూములు మెహతాజీసాహబ్ వారు 1943 సం॥రములో ప్రారంభించిన కృషి కార్యముమూలమున నష్టపోకుండ గాపాడబడినవి.

బెంగాలులో క్షౌమము, క్షౌమపీడితులకు సహాయము

54. ఇన్నిసంవత్సరములును మెహతాజీసాహబ్ వారు ప్రధానముగ భూములను సమతలముజేయుటకును, కృషి కార్యమును సాగించుటకును పట్టుదల వహించి పనిచేయుచున్నను, వారు సభకును సత్సంగవ్యవస్థకును, సత్సంగులకు వ్యక్తిగతముగనుగూడ ననేకవిధముల పథప్రదర్శనముజేయుచు, సత్సంగమునకు సర్వతోముఖముగనభివృద్ధిగలుగు సావకాశములను గల్పించుచునేయుండిరి దానితోపాటదేసమయముననే, సత్సంగముయొక్క ప్రధానక్రియా కలాపముతో సాబంధములేకుండ బాహ్యముగ జరుగుచున్న ముఖ్యసంఘటనలు పరిస్థితుల విషయములోగూడ వారు తగు శ్రద్ధవహించుచునేయుండిరి

ఉదాహరణార్థము, 1943వ సం॥రములో బెంగాలుదేశములో ఘోర తొమము తటస్థించి వందలాదిప్రజలు తిండిలేకను రోగములమూలమునను బాధపడుచు, చనిపోవుచుండినపుడు మెహతాజీసాహబ్ వారి యుత్తేజకనాయకత్వమున సత్సంగవ్యవస్థ, జాతిమతవివక్షలేకుండ నచ్చటితొమపీడితుల కుచితముగ తిండి, బట్టలను సరఫరాచేసి మహాఘనకార్య మొనరించెను.

55. అందునిమిత్తము దయాల్పాగునుండి రాధాస్వామీచారిటబుల్ సొసైటీతరపున శ్రీమురళీధరముద్గిలుగారి నాయకత్వమున నొకసత్సంగిసేవకదళమును కలకత్తాలో నుచితభోజనసదుపాయము లేర్పాటుజేయుటకై 29-8-1943 తేదీన పంపిరి. ఇంతియగాక, సర్ సాహబ్జీమహారాజ్ చారిటబుల్ ట్రస్టువారు గూడ 5-9-1943 తేదీన సమావేశమై, కలకత్తాలో ఝుధార్తుల కుచితముగ నాహారమును పంచిపెట్టునిమిత్తమై తగినధనమిచ్చి మతొక కార్యకర్తలదళమును కలకత్తా పంపించుటకు తీర్మానించిరి. రాధాస్వామీసత్సంగ సభ కార్యనిర్వాహకవర్గము 6-9-1943 తేదీన సమావేశమై రు. 3000/-లను తొమోపశాంతికై వెచ్చించుటకు నిశ్చయించి, మెహతాజీసాహబ్ వారిని తొమోపశమనవ్యవస్థ లేర్పాటుజేయవలసినదని ప్రార్థించుటకు తీర్మానించిరి. మెహతాజీసాహబ్ వారాప్రార్థనసంగీకరించి, కలకత్తాకు వెంటనే పయనమై

పెళ్ళి సెప్టెంబరు 9వ తేదీన నచ్చటకు జేరిరి. శ్రీ మురళీధరముద్గిలుగారు టోలీగంజ్ లో నొక పచనశాల నేర్పాటుజేసి, 7-9-1943 తేదీనుండియు నాహార వితరణమును సాగించుచుండిరి. ఈ వంటశాలవద్ద మెహతాజీసాహబ్ వారు స్వయముగ 1000 మందికిపైగా సెప్టెంబరు 12వ తేదీనను ఆ మఱుసటి దినమును ఖచడీ పంచిపెట్టిరి. “ధాసా” వద్ద మఱొక పచనశాలను, హశారా వద్ద మూడవ వంటశాలనుగూడ తెరిచిరి. ఇంతియగాక చంటిబిడ్డలకును, పసి పిల్లలకును సోయాబీనుపాల నుచితముగ పంచిపెట్టుట కొక ‘కేంటీనును’గూడ ఏర్పాటుచేసిరి. ఇవ్విధముగ పాలను ఆహారమునుగూడ నందఱకు నుచితముగ నిచ్చు సత్కార్యము నొనరించిరి. మెహతాజీసాహబ్ వారి పథప్రదర్శన మున సత్సంగ సంస్థలు జరిపించినయీధర్మకార్యమును గుఱించి కలకత్తా లోని కొన్ని వార్తాపత్రికలు సంపాదకీయ వ్యాసములలో నెక్కువగ శ్లాఘించిరి.

56. ఈ కార్యమునకై దయాలాబ్బగులోని సత్సంగులకు చంబాలనిచ్చుట కనుమతి యియ్యబడినందున సత్సంగులు హృదయపూర్వకముగ నిందుకై విరాళములనిచ్చిరి. ఇటులనే దయాలాబ్బగులో దుస్తులనుగూడ ప్రోగుచేసి కలకత్తావంపి అచ్చట బట్టలులేక బాధపడుచున్నవారి కిప్పించిరి.

57. శ్రీ మురళీధరముద్గిలుగారి సరఫరాధర్మకార్యమును, పళ్ళిమబెంగాలు ప్రభుత్వమువారు కలకత్తాలోని ధార్మికసహాయక కేంద్రముల నన్నిటిని ముగించ వలెనని యుత్తరువిచ్చువఱకును జరిగించుచుండిరి. అప్పుడు ప్రభుత్వమువారి యుత్తరువు మూలమున మనవంటశాలలను ‘కేంటీనును’గూడ ముగించవలసివచ్చెను. “సండేహిందుస్థాన్ స్టాండర్డ్” (Sunday Hindustan Standard) పత్రికయొక్క 19-9-1943 తేదీగల సంచికలో నివ్విధముగ వ్రాసిరి:

“దయాలాబ్బగు నాయకులగు పవిత్రస్వయాశ్రయ మెహతాజీసాహబ్ వారు ఊమపీడితులైన బెంగాలుప్రజల యార్తనాదములచే కంపితులై వేగిరముగ కలకత్తావచ్చి ‘టోలీగంజ్’ కేంద్రములో అనాథులై కరువువలన బాధ పడుచున్న వేలకొలది స్త్రీలకు, పురుషులకు, బాలురకును తమపవిత్రహస్తము లతో ఖచడీ పంచిపెట్టిరి. ఇదిగాక ‘ధాసా’ వద్ద మఱొక ధర్మాన్నప్రదాన గృహమునుగూడ వారు పెట్టించి 600 మందికి స్వయముగ ఖచడిని పంచి పెట్టిరి.”

58. మెహతాజీసాహాబ్ వారు తిరుగుప్రయాణములో 'ఆరా' గ్రామములో ఒకరోజు ఆగి 21-9-1943 నాటికి దమాల్యాగు చేరుకొనిరి. 1937 సం॥రము జూన్ నెలతరువాత సత్సంగమునకు రానట్టి కొందఱుసత్సంగులు 'ఆరా' గ్రామములో సత్సంగమునకువచ్చి, సభవారివలన సత్సంగులు తాత్కాలికవసతికి అనుమతినొంది నివసించుచున్న దమాల్యాగులోని గృహముల విషయములో సభవారి నైతికవిధానమును గుఱించి ప్రశ్నించిరి. మెహతాజీసాహాబ్ వారు ప్రశ్నలకు పూర్తివివరములతో సమాధానము చెప్పిరి. అంతట నాప్రశ్నకర్తలు కనీస మప్పటిమట్టుకైనను మాటుప్రశ్న లేక నిరుత్తురులై యుండిపోయిరి.

మఱికొన్ని పర్యటనములు

59. 1942 సం॥రములో పంచవర్షీయపారిశ్రామిక ప్రణాళిక జయప్రదముగ పూర్తయైనవిదవ, 1945 సం॥రము ఆఖరువఱకు ప్రతినవత్సరమును మెహతాజీసాహాబ్ వారు భారత దేశములోని వివిధప్రాంతములకు పర్యటనములను చేయుచుండిరి. 1943 సం॥రములో వారు జోధపురము, హైదరాబాద్ (సింధు) కరాచీ మొదలైన పట్టణములకు వెళ్ళి వచ్చినతర్వాత, దక్షిణప్రాంతమునకు వెళ్ళిరి. విజయవాడలోను కడపలోనుదిగి మోటారు కారుమీద ననేకమైన చిన్న గ్రామములకుగూడ వెళ్ళి పిమ్మట మదరాసు వేంచేసిరి. అచ్చట 'ఆవడి' చూచి మధుర, తిరునల్వేలివగైరా పట్టణములకు వెళ్ళిరి. ఫిబ్రవరి 3వ తేదీన కూర్తాలము వెళ్ళి యచ్చట నొక స్టోరును స్థాపించి ఫిబ్రవరి 4వ తేదీన నచ్చటి నుండి తిరిగిబయలుదేరిరి. అచ్చటినుండివచ్చుచున్నపుడు త్రోవలో కొందఱు సత్సంగుల ప్రార్థనమీద, వారు శివకాశీ వెళ్ళిరి. సత్సంగులు చాలమంది శివకాశీలో సమావేశమయిరి. అచ్చట కొద్దిమంది సత్సంగులు శ్రీ గురుదాసు రాముగారి ప్రచారమువలన నవభ్రమలపాలై బర్మాలాసత్సంగముతో సంబంధము పెట్టుకొనిరి. అట్టిసోదరులుగూడ శివకాశీలో సత్సంగమునకువచ్చి ప్రశ్నలు వేయగా చాలసేపటివఱకు నాప్రశ్నలకు మెహతాజీసాహాబ్ వారు సమాధానములను జెప్పిరి. ఈ ప్రశ్నోత్తరములన్నియు చాలమట్టుకు సాహజ్జీమహారాజ్ వారి యుత్తరాధికారినిర్ధారణను గుఱించియు, సద్గురు నిర్ధారణను గుఱించియే అయియుండెను ఈప్రశ్నల నెక్కువగ వేయుచున్న యొకసత్సంగి సాహజ్జీమహారాజువారు తనలోనే ప్రకటమైయుండిరిని ధాటిగ చెప్పసాగెను. అంతట మెహతాజీసాహాబ్ వారు "అటులయినచో నీకు సాహజ్జీమహారాజు

వారి యుత్తరాధికారి నన్వేషింపబనియేమున్నది? ఈప్రశ్నావళియంతయు నెందులకు?" అనియడుగగ నతకు నిరుత్తుడై యూరుకొనెను. అంతటితో నా చర్య ముగిసెను తత్ఫలితముగ శివ కాశీలో పథభ్రష్టులైన సత్సంగులు గొందఱు తిరిగి సత్సంగముతో సంబంధము నేర్పఱచుకొనుట జరిగెను.

60. మెహతాజీసాహబ్ వారు శివ కాశీనుండి మదరాసు వెళ్ళి 8-2-1943 నాటికి కాకినాడవిచ్చేసిరి. సాహజ్జీసుహా రాజువారు 1937 సం॥రములో కాకినాడ పర్యటనమును రుగ్మతమూలమున రద్దుచేసిరి. అందుకు పరిహారముగ, మెహతాజీసాహబ్ వారు కాకినాడలో కలిసికొనిన సత్సంగులందఱయెడల నప్పుడు అపారదయావర్షమును గురిపించుచున్న ట్లనిపించెను. అందుకుతగినట్లే వారు కాకినాడలోనుండిన సమయములోనే ఫిబ్రవరి 8వ తేదీన వసంతపంచమీ సుదినముగూడ వచ్చెను వారు ఆ రోజున నచ్చటకువచ్చిన 3000 మంది సత్సంగులకును తమ పవిత్రహస్తముతో తిలకమునుబెట్టినందున నందఱు నాయద్భుతదయాకటాక్షమునకు బ్రహ్మానందభరితులయిరి

61. మెహతాజీసాహబ్ వా సీపర్యటనములో విజయనగరము, నాగపూర్ తిరుర్నీ పట్టణములు గూడ వెళ్ళి 16-2-1943 తేదీకి తిరిగి ఆగ్రా విచ్చేసిరి. ఈ పర్యటనములో తమిళదేశములో 12 స్టోరులును, ఆంధ్రదేశములో 26 స్టోరులును, మొత్తము 38 క్రొత్తస్టోరులు తెలువబడినవి. కొన్ని స్టోరులలో కనీసము 400 షేర్లుగూడ పూర్తిగాకుండ నుండిపోయినందున ఆ షేర్లలోపమును పూర్తిచేయుటకై వివిధస్థలములలో 12,000 షేర్లకు వాగ్దానములను దీసికొనిరి. ఈ 12,000 షేర్లలో క్రొత్తగ తెలువదలఁచుకొన్న కంపెనీస్టోరులకు వేసిన షేర్లు జేరలేదు. ఇవిధముగ సీపర్యటనము సర్వవిధముల మహాజయప్రదముగ జరిగెను.

62. మెహతాజీసాహబ్ వా రాసంవత్సరము వసంతపంచమీసుదినమున కాకినాడలోనుండిపోవుటచే వారు దయాల్బాగు తిరిగివచ్చినతోడనే, వారిని తిలకమిప్పించుడని దయాల్బాగుసత్సంగులు ప్రార్థించిరి. అందుచే వారు 21-2-1943 ఆదివారమునాడు దయాల్బాగులో నందఱకును గూడ తిలకమును ప్రసాదించిరి. ఇవిధముగ నారోజున వసంతపంచమీ యుత్సవము దయాల్బాగులో గూడ జరిపించబడెను.

63. దక్షిణప్రాంతమునుండి తిరిగివచ్చిన యొకవారమునాటికే మెహతాజీసాహాబ్ వారు ఉత్తరప్రదేశములో తూర్పుప్రాంతమునకును బీహారు బెంగాలుప్రాంతములకును తిరిగి పయనమయి వెడలిరి. వారు ఉత్తరప్రదేశములో, కాన్పూరు, లక్నో, మీర్జాపూరు, వారాణసి వగైరా యూత్కతు వెళ్ళిరి. ఉత్తరప్రదేశములోని వివిధస్థలములలో, మొట్టమొదట నీపర్యటనము లోనే, కోఆపరేటివు స్టోర్లను స్థాపించిరి. ముజఫరుపూరు, కటిహారు, కలకత్తా, పాట్నా వగైరాపట్టణములకుగూడ వారప్పుడు వెళ్ళిరి. ఈ పర్యటనము యిరువదిరోజులయైనను వారీకొద్దివ్యవధిలోనే 21 లిమిటెడ్ కంపెనీలను 17 కోఆపరేటివుస్టోర్లను స్థాపించి, మెహసీ వద్దనున్న సత్సంగపరిశ్రమలను ఇతరవివిధస్థలములలోనున్న పురాతనమైన స్టోర్లనుగూడ పరిశీలించిరి.

64. మెహతాజీసాహాబ్ వారు 1943 సం॥రము మార్చి నెలలో మదరాసు నకును మేనెలలో పంజాబునకును, తిరిగి ఆగస్టునెలలో దక్షిణప్రాంతమునకును వెళ్ళిరి. ఈపర్యటనములోవారు విజయవాడలో తలవనితలంపుగ కొన్నిగంటల సేపు ఆగిపోవలసివచ్చెను అచ్చట సత్సంగికానట్టి శ్రీ సూర్యనారాయణగారి సతీమణిగారి యింటిలో మెహతాజీసాహాబ్ వారికి బసనేర్పాటుచేసిరి ఆమె సత్సంగికాకపోయిన నదివఱలో నొకసారి మెహతాజీసాహాబ్ వారి సత్సంగము నకు వచ్చియుండెను, అంతక్రితము ఆమె తనపసిపిల్లవాని కుద్ధతముగ జబ్బు చేయగా మెహతాజీసాహాబ్ వారి నాంతర్యమున రోగనివారణకై ప్రార్థించి కొద్దిసేపటిలో నిదురపోయెనట. అప్పుడు మెహతాజీసాహాబ్ వారామెకు స్వప్నములో దర్శనమిచ్చి, తనకుమారుని రోగము కుదిరిపోవునని ధైర్యము చెప్పి, తామే కొద్దిరోజులలో నామె యింటికివచ్చి సత్సంగముజేయుదుమని సెల విచ్చిరట. మెహతాజీసాహాబ్ వారాకస్మికముగ విజయవాడలోదిగి ఆమె యింటివద్ద బసచేసినపుడు ఆమెవలన నందఱు నామెస్వప్నవృత్తాంతమును, పిమ్మట నామెపిల్లవానిజబ్బు వెంటనే కుదిరిపోయిన విషయమును విని యాశ్చర్యమునొందిరి.

నల్వాడి యాశ్రమమువద్ద

65. 1944 సం॥రము జనవరినెలలో మెహతాజీసాహాబ్ వారు వార్ధా వెళ్ళి అచ్చటనుండి నల్వాడి యాశ్రమమునుచూచుటకు వెళ్ళిరి. జాతీయమహాసభవా

రింతకుముం దాయాశ్రమములో స్థాపించిన కొన్ని పరిశ్రమలను, జాతీయమహాసభానాయకులు కారాగృహముననున్న సమయములో నడిపించుచుండు నిమిత్తము, ప్రభుత్వమువారు దయాల్పాగున కొప్పజెప్పియుండిరి. మెహతాజీ సాహబ్ వా రీపర్యటనములో సేవాగ్రాముగూడ వెళ్ళిరి. దయాల్పాగువారి పరిశ్రమలను ప్రభుత్వమువారికోరికపై నడిపించుచుండుటకు అంగీకరించినందున సేవాగ్రాములోని కొందఱు జాతీయమహాసభాకార్యకర్తలకు దయాల్పాగు సదుద్దేశ్యమును గుఱించి సందేహముగలిగెను. మెహతాజీ సాహబ్ వారచ్చటనట్టిసంశయాత్మకులను గలిసికొని, దయాల్పాగువారి కీకార్యమును చేబూనుకొనుటలో నొకజాతీయసంస్థను ముగించకుండ నడిపించుచు నందలి కార్మికులకు వేతనములనిచ్చి పనిచేయించుటదప్ప మతోకయుద్దేశ్యము లేదని నచ్చజెప్పి, దయాల్పాగువారి పరిశ్రమలవలన గలుగులాభమునుండి యొక్క కాసునుగూడ తీసికొనరని విశదపఱచిరి.

66. మెహతాజీ సాహబ్ వారు, 1944 సం॥రములో పంజాబు పర్యటనము చేసి యచ్చట నించుమించుముఖ్యస్థలములనన్నిటిని చూచిరి. ప్రతిస్థలమందును సత్సంగులు చాలమంది ప్రోగగుటయేగాక, బ్యాన్ సత్సంగమునకు జెందిన సత్సంగులుగూడ చాలమంది యించుమించుచోట్లకును వచ్చిరి. ఆగస్టు నెలలో వారు ఉత్తరప్రదేశము బీహారుప్రాంతములకు మతోకపర్యటనమును జేసిరి. ప్రతిస్థలమందును సత్సంగులు చాలయధికముగవచ్చి సత్సంగములో పాల్గొనిరి.

67. దేశములోని వాయవ్యదిక్పాంతమునకు, తూర్పు ప్రాంతమునకు నీపై రెండుపర్యటనములును పూర్తియైనవిమ్మట మెహతాజీ సాహబ్ వారు ఒక నెలరోజులు పూర్తిగ దక్షిణప్రాంతమునకు పర్యటనము సేసిరి. ఇంతవఱకు జేసిన పర్యటనములన్నిటిలో నిదియ దీర్ఘతమపర్యటనమని చెప్పవచ్చును. ఈ పర్యటనములో దక్షిణదేశమున వివిధస్థలములలోని సత్సంగులందఱకును సత్సంగసాసకాశము లభించెను. కోయంబత్తూరులో మెహతాజీ సాహబ్ వారు “ఉత్తమవిశ్వవృక్ష” యను విషయముపై బహిరంగసభలో సంభాషించిరి. ఆసభ కచ్చటిపారిశ్రామిక సంస్థానిర్వాహకులగు శ్రీ జి. డి. నాయుడుగారి ధ్యక్షతవహించిరి. సభలో నందఱును మెహతాజీ సాహబ్ వారి భాషణమును చాలమెచ్చుకొనిరి.

మెహతాజీసాహాబ్ వారు కన్యాకుమార్యగ్రామమునకు ఈపర్యటనము లోనే మొట్టమొదట వెళ్ళిరి. ఈ పర్యటనములోని కార్యక్రమముయొక్క ప్రణాళిక చాలయొత్తిడిగనుండునట్లేర్పాటుచేయబడుటచే మెహతాజీసాహాబ్ వారికి ఈయావత్పర్యటనములో నెంతమాత్రము విశ్రాంతికి సావకాశమే లేకుం డెను. వ్యయప్రయాసపూరితములగు నీదీర్ఘపర్యటనములను దలచినపుడు సాహజీమహారాజువారు తాము మఱొకసారివచ్చినపు డప్పటికన్న దృఢతర శరీరములో రాగలమని 1937 సం॥రములో సెలవిచ్చిన వాక్య మెవరికైనను స్మృతికివచ్చును. సాహజీమహారాజువారు తాము తిరిగి దృఢతర కాయముతో వచ్చెదమని చేసినప్రతిని, యివ్విధముగ మెహతాజీసాహాబ్ వారి దక్షిణాది పర్యటనములమూలమున చరితార్థమయ్యెను

68. 1945 సం॥రములో వారు మఱికొన్ని పర్యటనములుచేసి, ఇదివరలో వలెనే, వాగువిచ్చేసినచోట్ల సత్సంగులకు సత్సంగసావకాశమిచ్చుచు, వివిధ స్థలములలో సంతకముందు స్థాపించిన లిమిటెడ్ కంపెనీలను కోఆపరేటివ్ స్టోర్స్ ను బలపఱచు కార్యక్రమమును సాగించిరి అదియునుగాక, నీపర్యటన ముల మూలమున చాలమంది రాధాస్వామిమతమున నుపదేశమునొంది సత్సంగములో జేరుటయు, దయాల్బాగునకు ప్రతికూలముగ ప్రథమములో బయల్దేరిన విరుద్ధప్రచారము పూర్తిగనశించిపోవుటయును జరిగెను

69. మహాయుద్ధ మకన్నాత్తుగ 1945 సం॥రము సెప్టెంబరు నెలలో ముగిసి పోయెను. అందువలన ప్రజలందఱు నప్పటిమట్టుకు చాలసంతసించిరి. కాని త్వరలోనే ప్రజలకనేకక్లిష్టసమస్య లేర్పడినవి. దయాల్బాగున కిందువలనగల్గిన మొదటిఫలిత మేమనగా, సైనికదళములకు కావలసిన వస్త్రాత్పాదనమును విరివిగజేయుచున్న పరిశ్రమసంస్థల నొక్కసారిగ పురజనసౌకర్యములకు గావలసినసామగ్రి నుత్పాదనజేయుటకు మఱివలసివచ్చుటయేగాక ననేకమయిన యితరవస్తువుల యుత్పాదనమునుగూడ పూర్తిగకట్టిపెట్టవలసివచ్చెను. అందు వలన క్రొత్తసమస్య లుత్పన్నమైనందున పరిశ్రమసంస్థలను క్రొత్తపద్ధతిని పునర్వ్యవస్థాపనముచేయుటకు మెహతాజీసాహాబ్ వారు బహుప్రశంసనీయవిధ మున పథప్రదర్శనముచేసిరి.

దేశస్వాతంత్ర్యము, దేశవిభజనము

70. దేశములో, బహుదూర గాములగు పరిణామములుగల మార్పులు మఱి కొన్నిగూడ గలిగెను ఉదాహరణార్థము క్వీట్ ఇండియా (Quit India)

యాందోళన దేశములో యుద్ధపురోజులలోనే ప్రారంభింపబడి, మహాత్మా గాంధీగారు, పండితజవహర్‌లాల్ నెహ్రూగారు, సర్దార్‌పటేల్‌గారు మొదల యైన రాజకీయనాయకులందఱును కారాగృహమున నుంచబడిరి యుద్ధము సమాప్తియైనతోడనే యానాయకులందఱును కారాగృహమునుండి విడుదల జేసిరి. ఇంగ్లాండు దేశములో యుద్ధసమయమున రాజ్యాంగము నడిపించిన “కొయాలిషన్” (Coalition) ప్రభుత్వమువారు తరువాతజరిగిన యెన్నికలలో నోడిపోయి, కార్మికులపక్షమువారు (Labour Party) అధికారములోనికి వచ్చి భారత దేశమునకు స్వరాజ్యము నిచ్చుటయే వారి రాజనీతి విధానమని ఘోషించి చెప్పిరి. ఈ ప్రకటన చేసినతోడనే, దేశములోని వేత్యేఱు రాజకీయపక్షములవారును తమతమ ప్రణాళికలను వేత్యేఱుగ నేర్పాటుచేసికొనిరి ఎమ్. ఏ. జిన్నాగారి నాయకత్వమున ముస్లింలీగువారు, అల్పసంఖ్యాకులైన మహమ్మదీయుల హక్కులను సంరక్షించువిధానమును గుఱించిన ప్రశ్నను లేవదీసి, ఆ సమస్యను పరిష్కరించుటకు భారత దేశమును విభజించుటయొక్కటే యుపాయమని పట్టుపట్టిరి. దేశమును రెండుభాగములకింద విభజించినచో, మహమ్మదీయు లధికముగనున్న దేశభాగములో తాము స్వతంత్రముగ రాజ్యము చేసికొనగల్గుదుమని ముస్లింలీగువారివాదన. కాంగ్రెస్‌వా రీప్రతిపాదనకు మొదట ప్రతికూలముగనే యుండిరిగాని, చివరకు దేశవిభజనమున కంగీకరింపవలసివచ్చెను. అందువలన 15-8-1947 తేదిన దేశమునకు స్వాతంత్ర్యముచేకూరిన పుడు దేశమంతయు ‘హిందూస్థాన్’ ‘పాకిస్తాన్’ అను రెండుభాగములుగ విభజనమయ్యెను.

71. అయిన నింతటితో సంతయు సమాప్తిగాలేదు. ఆస్వాతంత్ర్యదినముననే పశ్చిమపంజాబుప్రాంతమునను, తూర్పుబెంగాలుప్రాంతమునను హిందువులను ఘోరహత్యగావించిరి. అందుకు ప్రతికారముగ తూర్పుపంజాబులో మహమ్మదీయులను ఘోరహత్యజేసిరి. ఇట్లెన్నియో రోజులవఱకును మహా దారుణహత్యలు జరుగుచు, లక్షలాదిప్రజలు మహానిర్దయతో తమయిండ్ల నుండి కొట్టితఱిమి పేయబడుచుండుటచే, దెబ్బలుతగిలి గాయపడి పెనఁగులాడుచు పాటిపోవుచుండిన జనసమూహములు తూర్పుప్రాంతమునుండి పశ్చిమమునకును పశ్చిమప్రాంతమునుండి తూర్పునకును మహాప్రవాహములుగ బోవుచుండిరి.

కాందిశీకులైన సత్సంగులు

72. ఈయాపత్తు వచ్చుటకు కొన్ని మాసములుముందునుండియు మెహతాజీసాహబ్‌వారు పాకిస్తానుగ విభజనకాన్ఫరెన్సునై యున్న ప్రాంతముననుండిన

చాలమంది సత్సంగులకు తమసాత్తులను కుటుంబములను అచ్చటినుండి పంపి వేయవలసినదని యుత్తరముల మూలమున తెలియజేయుచుండిరి. కాని విస్పష్టకారణములచే నట్టిహితోపదేశములను కేవలము బహిరంగముగ ప్రకటన చేయుటకు సాధ్యముకాలేదు. చాలమంది సత్సంగు లా హితోపదేశములను సకాలములో మన్నించనులేదు. తమతమజాతుల కేవోప్రారంభికలాభములను చేకూర్చుకొనునిమిత్తమై జాతిమతపరస్పరద్వేషములను పెంపొందించుట కది యొకయపూర్వసావకాశముగ నెంచుకొనినట్టి కొందఱుదుర్మార్గుల దుండగపుచర్యలమూలమున పరిస్థితు లానాఁటికానాఁడు మఱింతయెక్కువగ చెడి పోవుచున్నందున, సత్సంగులను పాకిస్తానునుండి భారతదేశమున నెచ్చోటికైనను మాఱిపోవలసినదనియు, నట్టియేర్పాట్లు చేసికొనలేనివారు దయాల్బాగు వచ్చి కొద్దికాలముండవచ్చుననియు తెలియజేయుచు, దయాల్బాగునుండి రెండు ప్రకటనపత్రములను బ్రాంచీసత్సంగములకును, సత్సంగులకు వ్యక్తిగతముగను పంపించుచు, సత్సంగ వారపత్రికలలాగూడ ప్రకటించిరి. కాని దుర్మార్గులు స్వాతంత్ర్యదినమునకు పూర్వమే, మానవుని యుత్తమసంస్కృతి సత్ప్రవర్తనల మూలబంధముల, నొక తుపాకిమందుగిడ్డంగిని ప్రేల్చినట్లుగ విధ్వంసము చేయుటలో సాఫల్యమునొందిరి కొంతకాలమునుండియు నొక మహాసందిగ్ధావస్థలోఁ బడియుండిన సత్సంగిసోదరులకు, రాధాస్వామిదయాళుని రక్షకహస్తముయొక్క చేయూత లభించినట్లు విశ్వాసముగలిగి దయాల్బాగులో తలదాచుకొనగలమను సంపూర్ణధైర్యము పొడమెను. సహజముగ నందుచే వారు, తమతమస్థలములనుండి తప్పించుకొని రాగల్గినపుడెల్ల దయాల్బాగునకే పరుగులిడుచు వచ్చుచుండిరి. కాని పంజాబప్రాంతములో నించుమించు ప్రతిసత్సంగికుటుంబమునకును చరస్థిరాస్తులనష్టము చాలయధికముగ వాటిల్లి, గొందఱకు బంధుమిత్రులుగూడ నష్టపోవుటచే, వారు భారతదేశము జేరుకొనుసరికి, లేదా దయాల్బాగుజేరుకొనుసరికి శారీరికముగను మానసికముగను పూర్తిగ క్రంగిపోయిరి. అయినను ప్రతిసత్సంగియు, నామహాపత్నమయమున నాదయాళురుజూపిన ప్రత్యేకదయాకటాక్షములను కొనియాడుచునేయుండెను. వారివిధముగ దయాల్బాగు బహుశోచనీయ పరిస్థితులలోనే వచ్చుచుండినను సద్గురువుదయాకటాక్షములందు వారి భక్తివిశ్వాసములు ద్విగుణీకృతము లగుచుండెను. 20-3-1948 తేదీనాటికి దయాల్బాగువచ్చిన

సత్సంగి కాందిశీకు¹లసంఖ్య మొత్తము 2,316 అటుపిమ్మటగూడ చాలమంది వచ్చిరి.

73 సత్సంగులకు సంభవించిన సాత్త్వనస్తమునుగుఱించిన వివరములు చాల యసంపూర్ణముగనుండుటయేగాక, చాలమంది కాందిశీకులవిషయములో బహుసందిగ్ధముగగూడ నుండెను ఇందుకు బహుశా ముఖ్యకారణము అట్టి వారి కా సమయమున జరిగిన మహాభయంకరసంఘటనలమూలమున గలిగిన శారీరికమానసిక మహావ్యధయే ఆనుహవిపత్తుయొక్క ప్రమాణమును గుఱించియు, సత్సంగిస్త్రీపురుషులకు ఆ సమయమున గలిగిన శరీరక్షతులు, మరణములు వగైరాలను గుఱించియు నీక్రింద పొందుపఱచిన యంకెలవివరములను బట్టి కొంతయవగాహన కాగలదు.

మరణములు, శరీరక్షతులు వగైరా -

(a) మరణములు	42
(b) ఆత్మహత్యలు	5
(c) దారుణక్షతులు	3
(d) తదితర క్షతులు	1
(e) స్త్రీపురుషుల బలాత్కారాపహరణములు	7
(f) బలాత్కార మతాంతర స్వీకారములు	1

వారి పునరావాసము

74. కాందిశీకసత్సంగులకు, సాధ్యమయినంతవఱకు దయాల్యాగులోని వసతిగృహములలోను, దయాల్యాగుసంస్థాభవనములలోను వసతుల నేర్పాటు చేసిరి. వెనువెంటనే దయాల్యాగులోనుండుటకు, కాందిశీకులుగాని యాగంతుక సత్సంగులకు కాలవ్యవధిని 15 రోజులకు తగ్గించి, కాందిశీకసత్సంగులకు 8, 9 మాసములవఱకు హెచ్చించులాగున కాలసీనిబంధనలనుగూడ మార్చిరి. ఇంతియగాక నట్టి కాందిశీకులలో దయాల్యాగురోడ్డుమీద కొట్లనుపెట్టుకొనిన వారలకును, ఆగ్రాపట్టణములో నుద్యోగమును సంపాదించుకొనిగాని వీధైన

కాందిశీకు డనగా తనవ్యస్తానమునుండి భయోత్పాశముచే పాటిపోయినవచ్చినవా డనియర్థము ఆ రోజులలో పాకిస్తానులోనిహిందువులు, మహమ్మదీయులచే జరిగింపబడుచుండిన దారుణములచే నవ్విధ ముగభయపడి హిందుస్తానుకు పాటిపోయినవచ్చిరి. కావున వారిని కాందిశీకులని యిచ్చట పేర్కొను చున్నాము.

వ్యాపారమును పెట్టుకొనిగాని యున్నవారికినిగూడ, కాలనీని విడిచిపెట్ట నక్కఱలేకుండ నిచ్చటనే నివసించుచుండుట కనుమతినిచ్చిరి అందులో చాల మందికి తమ కుటుంబములను దయాల్పాగులోనుంచుకొని తాము పైయూళ్ళ కుద్యోగముల కొరకును వ్యాపారముకొరకును పోవుటకుగూడ ననుమతి నొసంగిరి.

75. సత్సంగాధికారులకు కాందిశీకుల కవసరమైన సహాయము చేయవలసిన దని ప్రత్యేకాదేశము లీయబడినవి ఉదాహరణార్థము ఎసతులయధికారియైన సత్సంగ సూపరింటెండెంటును వారి కార్యాలయములోని యుద్యోగస్థులును కాందిశీకులకు ఎసతులనిచ్చి, మంచములను, బాల్చీలను, ఎలక్ట్రిక్ బల్బులు వగైరాలను ఇచ్చుచుండెడివారు; సౌకర్యాధికారి (Comforts Officer) వీరల సాధారణసౌకర్యములను కనిపెట్టుటయేగాక, వీరలకు గల్లునట్టికోగ ములు వగైరా ప్రత్యేక బాధలనుగుఱించి, యందుకు సంబంధించిన యధికారు లకు తెలియజేసి, కావలసినసహాయమును జేయుచుండెడివారు. సభ కార్యదర్శి గారి కార్యాలయమువారు వీరలకు గావలసినవిషయముల వివరములను దెలిపి వీరలతరపున ప్రభుత్వమువారితో నుత్తరప్రత్యుత్తరములను వగైరాలను జరుపుచు నెన్నియోవిధముల వీరలకు తోడ్పడుచుండిరి. దయాల్పాగు పునరా వాసాధికారి (Rehabilitation Officer) ప్రతికాందిశీకునకు నుద్యోగమును సంపాదించుకొని తిరిగి నెలకొనుటకై సహాయపడుచుండెను.

76. కాందిశీకుల పునరావాసమునకు కావలసిన యితర చర్యలనుగూడ తీసికొనుచుండిరి. ఉదాహరణార్థము, కాందిశీకులందఱకును నిర్దిష్టసంఖ్యగల కొన్నిదినముల కుచితభోజనము పెట్టుచుండిరి. అవసరమున్నవారి కుచితముగ బట్టలనుగూడ నిచ్చుచుండిరి పిల్లలకు పూలుదుస్తుల నుచితముగ నిచ్చుచుండిరి. మంచములను బాల్చీలను బట్టలను గామకార్థమయిన నగదుజామీను తీసికొని బాడుగకిచ్చుచుండెడివారు. అటులనే, కుట్టుపూలును, దుప్పట్లు, కంబళ్ళు, తువ్వొళ్ళు, ఛద్దర్లు, రజాయిగుడ్డలు వగైరాలను చవుకధరలకిచ్చుటకును, చాలమంది కుచితముగగూడ నిచ్చుటకును ఏ గ్రాంట్లుచేసిరి. సభవారి భూముల నుండి వచ్చిన వంటచెరుకును కాందిశీకులకు కి మాసములవఱకు నుచితముగ నిచ్చుట కేర్పాటుచేసిరి, ఇవ్విధముగ నెలకు సగటున 750 రూపాయల విలువ గల వంటచెరుకు నుచితముగ నిచ్చెడివారు.

77. ఇంతియగాక కాందిశీకుల పిల్లల విద్యాభ్యాసమునకై కొన్ని సౌకర్యములను జేసిరి 105 విద్యార్థులకు స్కూలుజీతములు తీసికొనకుండ నాఁపుజేసిరి. 8 పిల్లలకు విద్యార్థివేతనముల నిచ్చిరి. అటులనే 89 పురుషులకును, 9 స్త్రీలకును ఉపాధ్యాయులుగను చిన్నయద్యోగస్థులుగను, డాక్టర్లుగను, గుమాస్తాలుగను, విక్రేతలుగను, పనివాండ్లు వగైరాలుగను ఉద్యోగములనిచ్చిరి. ఇంచుమించు ఒక డజనుమందికి అమృతసర్ స్పిన్నింగ్ అండ్ వీవింగు మిల్లులో నుద్యోగములనిచ్చిరి.

78. కాందిశీకులకు కొట్టుపెట్టుకొనుటకును, వ్యాపారము వగైరాలు వేటుగ చేసికొనుటకును సౌకర్యములను గల్పించిరి అందుకొఱకై 9 కొట్లను కాందిశీకుల సమితియు క్రొత్తగఁగట్టించి కొందఱు ధనమునుగూడనప్పిచ్చి, దయాల్బాగులో వస్త్రాత్పాదనము చేసికొనుటకును, వీధుల వెంబడి వెళ్ళి సరకులసమ్మకొనుటకును సౌకర్యములను కలుగజేసిరి

79. కాందిశీకుల పునఃగావాసకార్యమే యన్నిటికన్న నెక్కువ కఠినమైన సమస్యగ నేర్పడెను ఈ సందర్భములో ప్రధానమయిన కష్టమేమనగా దయాల్బాగునకువచ్చిన కాందిశీకులలో నెక్కువమంది వర్తకులును, చిన్నచిన్న దుకాణములుగలవారు నయినందున, వీరలందఱకు, నిచ్చట జనాభా తక్కువ యగుటచే, వర్తకమునకు సౌకర్యములను, సౌకర్యములను గలుగజేయుట యసాధ్యముగనుండెను అటులనే యుద్యోగముగోరు కాందిశీకులకందఱకు నిచట నుద్యోగములనిచ్చుటకును సానకాశములేకుండెను. అయిననుగూడ నిచ్చటి పాలకవర్గ మీ కాందిశీకులు స్థిరపడుటకవసరమైన సహాయమునంతను జేయుచునేయుండిరి. క్రమక్రమముగ కొందఱు కాందిశీకులు వర్తకముచేసికొనుటకును, కొందఱుద్యోగములను సంపాదించుకొనుటకును కొందఱు తమకు సౌకర్యమెక్కువగనున్న యితరస్థలములలో నివసించుటకును, వేత్యేలు చోట్లకు వెళ్ళిపోయిరి. అయిన నింకను చాలమంది దయాల్బాగులోనే యుండిపోయి, యిప్పటికిగూడ నచ్చటనే యుండుచున్నారు.

80. భారతదేశవిభజనకు పూర్వపర సంవత్సరములు రెండింటిలోను గలిగిన యంతర్జాతీయకలహముల మూలమున ననేకకష్టసమస్య లేర్పడినందున మెహతాజీసాహబ్ వారంగదువిషయమై చాలసమయమును ఎక్కువశ్రద్ధను వినియోగించవలసివచ్చెను. అదియునుగాక 1952వ సంవత్సర మాసన్నమగు

చున్నకొలఁది రై తథీనముకాని భూమినంతను సాగులోనికి దెచ్చుటకు మహా బలవత్తరప్రయత్నముచేయ నావశ్యకమయ్యెను. అందుచేతనే వా రీ సమయములో పర్యటనములు చేయలేదు.

81. లిమిటెడ్ స్టోర్లను సరఫరాడిపోలను స్థాపించుట పూర్తియైనపిదప మెహతాజీసాహాబ్ వారు విద్యాసంస్థలయభివృద్ధివికాసలనుగుఱించి శ్రద్ధవహింప మొదలిడిరి. 1947-1952 సంవత్సరముల మధ్యకాలములో వారు విద్యాసంస్థలను చాలయభివృద్ధిజేసిరి పూర్వమునుండియున్న కళాశాలల నభివృద్ధి చేసియు క్రొత్తతరగతులను క్రొత్త పాఠ్యక్రమములను పెట్టించియు రెండు క్రొత్తడిగ్రీకళాశాలలను అనగా, కళలయందును బోధనాభ్యసనవిద్యయందును పాఠ్యక్రమములతో నొప్పు మహిళాబోధనాభ్యసన కళాశాల (Women's Training College) యొకటి స్త్రీలకొఱకును, మెకానికల్ ఇంజనీరింగు ఎలెక్ట్రికల్ ఇంజనీరింగు పాఠ్యక్రమములతో నొప్పు నింజనీరింగు కళాశాల యొకటి మొగ పిల్లలకును, స్థాపించిరి 7వ యధ్యాయములో ప్రత్యేకముగ విద్యాసంస్థలను తదితరసంస్థలను గుఱించిన వివరములు వ్రాయబడినవి గావున, నిచ్చట వాసి నెక్కువగ వ్రాయుటలేదు.

82. అందుచే 1952 సం॥రము దరిమిలానే మెహతాజీసాహాబ్ వారు పర్యటనములను తిరిగిజేయుటకు సాధ్యమాయెను. వారు దేశములోని వివిధప్రాంతములకు అనగా పంజాబు, ఉత్తరప్రదేశము, బీహారు, బెంగాలు, రాజపుతానా మధ్యప్రదేశము, మదరాసులకు పర్యటనముచేసి స్టోర్లను నడిపించుటవిషయములో హితోపదేశములనిచ్చిరి. మెహతాజీసాహాబ్ వారు వెళ్ళి వివిధస్టోర్లలో నిల్వయున్నసరకుల నమ్మివేయుటచే నెన్నో చెడిపోయిన స్టోర్లకు చాలసహాయము చేకూరెను.

ఆంగ్లభాషలో సత్సంగ గ్రంథములు

83. 1954 సం॥రమునుండియు మెహతాజీసాహాబ్ వారు సాహజ్జీమహారాజువారి గ్రంథముల నాంగ్లభాషలోనికి తర్జుమాజేయుచు, నాకార్యమును వట్టుదలతో జరిపించినందున హుజూర్ సాహజ్జీమహారాజువారి గద్యరూపమయిన గ్రంథము లించుమించన్నిటికిని 1-10-1957నాటి కనువాదముజేయుట పూర్తియయ్యెను. ఈపనియంతయు నాతేదీనాటి కే పూర్తియగుట నిజముగ నొకవిచిత్రము.

త్రమే. ఏలనన సవరిణకాబడిన గ్రంథస్వామ్యచట్టము (Amended Copyright Act) 1957వ సం॥రము నవంబరు నెలలో నమలులోనికివచ్చి, యందులో నొకగ్రంథకర్త మరణానంతరము 50సం॥రములు గతించువఱకు నాతని గ్రంథములను అనువాదముగూడచేయరాదను నిషేధముండెను. అసగా హుజూరుసాహస్త్రిమహారాజువారి గ్రంథములలో దేనినిగూడ 1987 సం॥రము వఱకు తర్జుమాచేయుట యాచట్టమునకు పిరుద్ధమయిపోయియుండెడిది. 1954 సం॥రములో నొకజర్మనీదేశీయవిద్యార్థి షాక్ట్ రేటుడిగ్రీకోజుకు రాధాస్వామీమతముమీద నొకవ్యాసమును వ్రాయఁదలఁచి, యీమతవిషయమైన వివరములను గుఱించి తెలిసికొనుట కిచ్చటకువచ్చెను. అప్పు డాంగ్లభాషలో హుజూర్ మహారాజువారి “రాధాస్వామీమతప్రకాశ్” అనుగ్రంథమును మహారాజసాహబ్ వారి “డిస్కోర్సెస్ ఆన్ రాధాస్వామీఫేత్” (Discourses on Radhasoami Faith) అను గ్రంథమునుదప్ప మఱొకగ్రంథ మెద్దియులేదు. అందుచే ఆవిద్యార్థికి ప్రతివిషయమును ఆంగ్లభాషలోఁ జెప్పవలసివచ్చెను. సత్సంగగ్రంథము లాంగ్లభాషలోనుండుట యత్యావశ్యకమని యీసంఘటనవలన నవ్వుడు తీవ్రముగ గోచరించెను.

84. సాహస్త్రిమహారాజువారిగ్రంథములలో “యథార్థప్రకాశ్” అను గ్రంథము మూడవభాగ మాఖరునతర్జుమాయయి ప్రచురింపబడినది. అది పెద్దగ్రంథమగుటచే, దానిని రెండుసంపుటములుగ ప్రకటించిరి. మహతాజీసాహబ్ వారు దాని ప్రథమసంపుటమునకు కృతీసమర్పణమును వ్రాసిరి. వారు 24-6-1957 తేదీ సాయంకాలము సత్సంగములో నాగ్రంథానువాదము నావిష్కరణజేయుచు ప్రప్రథమమున నా కృతీసమర్పణమును జదివిరి. అటు పిమ్మట వారు కొన్నిప్రతుల నచ్చటనున్న సత్సంగులకు విక్రయించిరి. (ఆ కృతీ సమర్పణమున కాంధ్రీకరణమును ముందుపుటలోచూడుడు.)

కృతి సమర్పణము

ఉత్తమోత్తములు, పరమోదారమూర్తియు

ఆధ్యాత్మిక మండలములలో

ఉత్తమ సాధనలజేయించు మహోత్తేజప్రదాతయు

1937 జూన్ 24వ తేదీన

మదరాసులో నిర్వాణమైన

పవిత్రస్వరూపులైన సాహస్రీమహారాజ్

సర్. ఆనందసరూప్ Kt. (నైట్)

వారి

చరణకమలములందు

ప్రేమసహిత వాచనస్మృతీసూచకముగ

యథార్థప్రకాశ్

యొక్క యీ అంగ్లానువాదము

పూర్ణదీనత్వ కృతజ్ఞతాభావములతో

పూర్ణశ్రద్ధాభక్తులతో

సంకితమీయబడినది !

వారి దివ్యసందేశము

ఈ దీనోద్యమలేశముచే జగమున నలుదెసలవ్యాపించి

యెల్లయెడల మానవులకు సత్యప్రకాశ సంతోషములను జేకూర్చుగాత !!

85. పిమ్మట వారు హుజూర్ మహారాజు వాక్త్రంగముల కాంగ్లానువాదము మొదలుపెట్టి 'ప్రేమపత్ర' యాటుసంపుటములను, మఱికొన్ని చిన్ని పోత్తములను తిరుస్తూచేసిరి ఈపని 1961 సం॥ము సెప్టెంబరు నెలనాటికును జరుగుచునేయుండెను. అధికాహారద్రవ్యోత్పాదనోద్యమమునకును, వ్యవసాయ ప్రణాళికకును సంబంధించిన కార్యములును మామూలు ఆఫీసుసనియునుగాక, నీ యాంగ్లానువాద కార్యముగూడ మెహతాజీసాహబ్ వారు చేయవలసివచ్చినందున, వారి నిద్రావిశ్రాంతిలకొరకు ముందునుండినిర్ణీతమైయున్న యల్పకాలముగూడ మఱింతయెక్కువ సంకుచిత మాయెను.

దయాల్బాగులో నెహ్రూగారు

86 1956వ సం॥ము జనవరి 2వ తేదీన అఖిలభారత వైజ్ఞానికమహాసభ (All India Science Congress) యొక్క ప్రారంభోత్సవము చేయుటకై భారత దేశ ప్రధానము శ్రీయైన పండితజవహర్ లాల్ నెహ్రూగారు ఆగ్రావచ్చిరి. ఆరుందర్భమున నాయన జనవరి 3వ తేదీన దయాల్బాగుకూడ వచ్చి యిచ్చటి సంస్థలనన్నిటిని సందర్శించిరి. ఆఖరున, దయాల్బాగునివాసులందఱును వారికి రాధాస్వామివిద్యాసంస్థామైదానములో (R. E. I Lawns) స్వాగతమిచ్చిరి.

87 మెహతాజీసాహబ్ వారాయనకు స్వాగతమిచ్చుచు నీక్రిందివిధమున సెలవిచ్చిరి.

“పూజనీయపండిత్ జీ, మిత్రులారా !

శ్రీ జవహర్ లాల్ నెహ్రూగారి నామము, తమప్రియమైన మాతృభూమిలో నొక చిన్ని తునుకయగు దయాల్బాగువలసను తమరాకచే గౌరవించిరని మనకందఱకు సమితాసందముగనున్నది. శ్రీమతులు కమలానెహ్రూ, విజయలక్ష్మి పండిత్ గార్లు ఇంతకుముందు దయాల్బాగువచ్చి యిచ్చటినివాసుల నుత్సాహపఱచుట దయాల్బాగు గర్వించదగిన విషయము. అనగా, శ్రీ జవహర్ లాల్ నెహ్రూగారి కుటుంబమువారియెడల దయాల్బాగున కింతకుముందునుండియు ప్రేమాదరభావము లేర్పడియుండెను. దయాల్బాగు, ఆగ్రాపట్టణమునకు కొద్ది దూరముననుండి యొకపల్లెనలెనే నిశ్శబ్దముగను ప్రశాంతముగనుండియు, పరిశుభ్రతకును ఆరోగ్యసంరక్షణవిధానమునకును పట్టణములోవలెనే సంపూర్ణ

మైనప్రబంధమునుగూడ గలిగియున్నది. ఇచ్చట విద్యార్థులు, వైజ్ఞానికులు, పరమార్థులును తమతమ క్రియాకలాపములను ప్రావచికసంక్షోభముచే వ్యధితులుగాకుండ ప్రశాంతముగ సాగించుకొనుచుందురు. నిరుద్యోగులు, కర్షకులు పాటరులును ఇచ్చట జీవికోపార్జన చేసికొనుచు బ్రతుకుట కవకాశములు ఉన్నవి. ఇచ్చట ధనము వెల్లువలుగ ప్రవహించుటయులేదు, తిండిలేక నెవరును మాండిపోవుటయులేదు; ఇచ్చట మహాప్రాసాదములు దివ్యభవనములును లేవు, శిథిలమయిపోయిన గుడిసెలుగూడ నేమియులేవు; ఇచట నొకరు గొప్పవారు లేక యధికులనియు మఱొకరు అల్పులు లేక సీచులనియు వివక్షలేదు; ఇచ్చట సందఱకన్న నెక్కువ పాటుపడి పనిచేయువారలకే యధిక గౌరవ మీయబడును. ఇచట నుండువారందఱకును దయాల్పాగు చెందునుగాని, యిచ్చటనెద్దాని యందు నొక ప్రత్యేకనివాసి కెవరికిని ప్రత్యేకస్వామ్యములేదు. ఇచ్చట బొత్తిగ నక్షరజ్ఞానములేనివారెవరును ఇంచుమించులేనట్లే. ఇచ్చట సలసత్వము, సోమరితనముతో జీవితముగడుపువా రెవరునులేరు ఇదియొకపల్లెయుగాదు, పట్టణమునుగాదు. కాని దీనినిపల్లెయనియు పట్టణమనియుగూడ పేర్కొనవచ్చును. అట్టి దయాల్పాగు అనఁబడు సీచిన్నిస్థలమున సీనాఁడు సంతోషానందసందోహములు పొంగిపొరలిపోవుచున్నవి. దయాల్పాగునివాసులందఱును శ్రీనెహ్రూగారికి స్వాగతమిచ్చు నిమిత్తమై యమితోత్సాహపూరితులై యున్నారు. దయాల్పాగునివాసుల యాదర్శమయిన సామాజికవ్యవస్థ యించుమించు శ్రీనెహ్రూజీ స్థాపించదలఁచుచుండిన వ్యవస్థమాదిరి దేయని యిచ్చటినివాసులు ముఖ్యముగ నానందపడుచున్నారు.”

88, శ్రీ జవహర్‌లాల్ నెహ్రూగా రీక్రిందివిధముగ సమాధానము చెప్పిరి: “మహతాజీసాహబ్, దయాల్పాగునివాసులారా !

దయాల్పాగు చేయుచున్న ఘనకార్యమునుగుఱించి నేనుకొంతకాలము నుండియు వినుచుంటిని. ఈవిషయములనన్నింటిని దూరముననుండి కనిపెట్టుచుంటిని. దయాల్పాగులో నుత్పాదనయగుచున్న వస్తువులను నేను చూచితిని. నన్ను కలిసికొనినవారు దయాల్పాగును ప్రశంసించుచు జెప్పిరి. ఇచ్చోటకు స్వయముగవచ్చిచూచిన నామిత్రులు పరిచితులును చాలమందివలనగూడ దయాల్పాగునుగుఱించి నేను తెలిసికొంటిని. ఇవిధముగ నిచ్చటజరుగుచున్న ఘనకార్యమునుగుఱించి కొంతవఱకు నా కొకతీరున తెలిసియేయున్నది. కాని యేలనో నాకింతవఱకు నిచ్చోటను కరుదెంచుసావకాశము గలుగలేదు. నే

నింతకాల మిచ్చటికి రాకుండ నేలనుంటినని నాకే కొంతయచ్చెరు పగుచున్నది. అందుచే, నే నీ నాడిచటకు వచ్చి యిచ్చట జరిగించుచుండిన మహాకార్యమును కొంత కనులార గాంచుటచే నా కిచ్చటి క్రియాకలాపమునుగుఱించి యితఃపూర్వముకన్న నెక్కుడువాస్తవజ్ఞానము గలిగినదని సంతసించుచుంటిని. నా కింతవఱకును దయాల్పగునుగుఱించి తెలిసినదంతయు నితరులు చూచిచెప్పినవిషయములు మాత్రమే. కాని నా కీరోజున పసిపిల్లల విద్యావిధానము విషయములోను, బాలబాలికలకు పాఠశాల కళాశాలలలో లభించుచున్న శిక్షాక్రమము విషయములోను, నిచ్చట జరుగుచుండిన కార్యక్రమము సంతను జూచినపిమ్మట నమితానందమైనది. ఏలనన చిట్టచివరకు భారతదేశములో ప్రస్తుతకాలమున సన్నిఁటికన్న నెక్కుడుక్లిష్టతమమయిన సమస్య, మనబాలురకును యువకులకును విద్యాబుద్ధులుగఱపి. వారిని తమ బాధ్యతలను నిర్వహించగల సమర్థులుగ జేయుటయెల్లు, అనగా, వారలకు శరీరదార్ద్యము గలుగజేసి, దేశముయొక్క భావిబాధ్యతలను నిర్వహింపగల మానసికబలమునుగూడ జేకూర్చి, తమకర్తవ్యములను సర్వవిధముల నిర్వర్తించుకొనగల సమర్థులుగ వారిని జేయుటెల్లు, అనియేగదా. ఇక్కార్యమును దక్షతతో నేయుత్తమస్థలమునందైనసాగించుచున్నచో సహజముగ నేరికైన నందునుగుఱించి చాలసంతోషముగ నుండును. వాస్తవముగ నేదేశముయొక్క పురోభివృద్ధియైన నాదేశప్రజల జీవితవిధానక్రమముమీదను, వారిల సౌశీల్యముమీదను, వారిలకరములగల కార్యనిపుణతమీదను, వారలకు కార్యసాధనయందుగల బుద్ధికౌశలముమీదనే యాధారపడునుగాని, ఆదేశముయొక్క విస్తృతివైశాల్యములమీద గాదు. భారతదేశ మెప్పటికైన నభివృద్ధినొందుచో నట్టిప్రజలిచ్చోట నినసించుచుండిరి కావుననే గావలయునుగాని, ఈదేశములో 36 కోట్లప్రజలుండుటచే గానేరదు. నే నిచ్చటికి వచ్చినందుకు నాకిదియే యానందముగలుగజేయుచున్నది. మీరు నాకు ప్రేమాభిమానములతో స్వాగతమిచ్చినందుకు మీకు నేను కృతజ్ఞతతో ధన్యవాదముల సర్పించుచున్నాను. మీ రిచ్చటగావించు కార్యము సర్వతోముఖముగ నభివృద్ధి నొందగలదని నే నమ్ముచున్నాను. జై హింద్ !”

89. మహతాజీసాహబ్ వారికి 1956 సం॥రము దరిమిలాగూడ నెప్పటియట్ల పనియొత్తిడి యెక్కువగనే యుండెను. ఒకప్రక్కనుండి పవిత్రగ్రంథముల భాషాంతరీకరణము యథాప్రకారము జరుగుచుండెను. అటులనే వ్యవ

సాయకృత్యములకుగూడ వా రధోనమయమును వినియోగించ నావశ్యకమై యుండెను, పైగా వారు విద్యాసంస్థలను స్థాపకరీలను గూడ నంతకంత కేక్కుడుశ్రద్ధతో కనిపెట్టుచుండవలసివచ్చెను. కావున దయాలాభగులోనున్న యధిక కార్యభారముచే పొరికి బయట కెచ్చటికిని బోవుటకు తీరికలేకుండెను. పోరేమైనప్రయాణములుచేసిన పది సామాన్యముగ బహుస్వల్పకాలపరిమితములై యుండెను. పారిశ్రామికాది వివిధసంస్థలయభివృద్ధి వివరములు ఈతరువాతి యధ్యాయములో నా యా విభాగములలో కాననగును.

స్వామిబాగువారితో నుత్తరప్రత్యుత్తరములు

90. క్రమక్రమముగ 1961 సం॥ర మాసన్నమయి రాధాస్వామి సత్సంగమునకు శతవర్షములు పూర్తియయ్యెను. రాధాస్వామిసత్సంగశతాబ్ద్యుత్సవమును రాధాస్వామిమతానుయాయులందఱునుగలిసి జరుపవలయునను లిలంపుతో సభ వారు కేంద్రీయపాలకసమితివారితో నుత్తరప్రత్యుత్తరములను 1954 సం॥రమునుండియు జరిపించుట ప్రారంభించిరి. కాని మనమెన్నిప్రయత్నములుచేసినను, కేంద్రీయసమితివారి కీయుత్సవమును మనతోకలిపిచేయుట కిష్టము లేనందున, నల్లుచేయుట సాధ్యముగాలేదు.

91. ఆయుత్తరప్రత్యుత్తరముల పరంపర రమారమి 4 సం॥రములపాటు జరిగినవిమ్మట కేంద్రీయపాలకసమితియధ్యక్షునివద్దనుండి 2-6-1958 తేదీన నొక కచ్చితమయిన సమాధానమువచ్చెను. ఆయుత్తరములో వారిట్లు వ్రాసిరి:-

...

...

...

...

“ఆయుత్సవసమయమున పఠించవలసినట్టి రాధాస్వామిమతములోని శబ్దములును పదములును కేంద్రీయపాలకసమితివారిచే సంగీకరింపబడిన సంత సద్గుణులచే లిఖితములుగాని యనూదితములుగాని గావలసియున్నదిగావున, శతాబ్ద్యుత్సవముల వ్యవస్థాపకావిధానము నేర్పాటుచేయునిమిత్తము రాధాస్వామినామాభిధానముతోఁ బనిచేయు వివిధవర్గముల ప్రతినిధులతోగూడిన సమ్మిళితసంఘము నేర్పాటుచేయుటకు వీలుగాదని కమిటీవారు తీర్మానించిరి, ఈకమిటీవారు, కేంద్రీయపాలకసమితివారిచే నిందునిమిత్తమై మఱొకకమిటీ యేర్పాటుచేయబడవలసియున్నదనియు సాయుత్సవములలో పాల్గొనుటకు

రాధాస్వామీసత్సంగసభాప్రతినిధులును మఱికొద్ది యితరవర్గముల ప్రతినిధులును ప్రేమపూర్వకముగ నాహ్వానించబడవలసి యున్నదనియుగూడ తీర్మానించిరి.

...

...

...

...

92. ఆయధ్యక్షులే తమ 21-3-1959 తేదీగల యుత్తరములో నిట్లు వ్రాసిరి:-

“సకాలములో నాయుత్సవముయొక్క ప్రణాళికయు కాలపరిమితయు స్థిరపఱచబడగలవు. అయినను గురుద్వారమువద్దగాని సమాధివద్దగాని ప్రణామములు చేయుటకును, ఈరెండుపవిత్రస్థలములలో జరిగింపబడబోవునట్టి సత్సంగ సమావేశపరంపరిలలో నేదోయొక దానిలో పాల్గొనుటకును అధికసంఖ్యాకులకు పూర్ణ సావకాశ మియవలయుననియే మాయుద్దేశ్య మైయున్నది. స్వామీజీమహారాజువారి పవిత్రపాదుకలను కండ్లకద్దుకొనగోరువారందఱకు నట్టిసావకాశము చేకుటగలదని మానమ్మకము.”

వా రింక నీక్రిందివిధముగ వ్రాసిరి -

“భిన్నవిశ్వాసములుగల వేత్తేఱుచీలికలుగ సంఘమును విడదీయుట యంతఃకలహముల శోచనీయలక్షణము. భిన్నవిశ్వాసములుగలిగియుండుటచే మతవిషయమైన కార్యక్రమములో నందఱునుగలిసి సహకారముతోఁబనిచేయుట యొక్కొకప్పుడు అసాధ్యమయిపోవును. అయినను, మనతో భిన్నమైన విశ్వాసముగలవారితో మిత్రత్వసహనభావములతో బ్రవర్తించుట, మనకు చేయవలసినట్టియు, చేయగలిగినట్టియు కర్తవ్యము. మే మితరులను మాయుత్సవములలో పాల్గొనుట కాదరసహితముగ నాహ్వానించినపుడు, మాగురువులలో నెవరిపవిత్రగ్రంథమునుండియైనను పాఠముచేసినచో, నితరులు సహనశీలతగల్గి శాంతముగ వినుచుండవలయునేగాని, తమ కాగురువునందు విశ్వాసములేనంత మాత్రమున నాపాఠమున కలిగిపో నపసరములేదు స్వామీబాగుసత్సంగి యెవరైన నితరవర్గములచే జరిపించబడు నుత్సవములకు వెళ్ళినపుడు కూడ నటులనే ప్రవర్తించవలయును-

సద్భాసమిత్రభావములను నద్వైసలవ్యాపింపజేయుటకు ఉత్సవము లొక సాధనమే కాని, మనమతమున ప్రధానవిషయములు భక్తియు నాధ్యాత్మిక సాధనయును. నే నతిదీనత్వముతో నొత్తి చెప్పనదేమనగా, మాయుత్సవములలో నేవ్యక్తిని పాల్గొననీయకుండ తప్పించవలయునని మాయుద్దేశ్యముగాదు

గాని, మా గురువులలో నెవ్వారిగ్రంథమునైన నట్టియుత్సవసమయమున పఠించ కుండతప్పించుటకు మేమియ్యకొనము.”

93. మఱికొన్ని యుత్తరప్రత్తురములు జరిగెనుగాని నిశ్చితరూపమున పరస్పరసమ్మతియేమియు కుదరలేదు. పిమ్మట 28-9-1960 తేదీన దయా ల్బాగు రాధాస్వామిసత్సంగ సభాధ్యక్షు లొకయుత్తరము నీక్రిందివిధమున వ్రాసిరి:-

“తా మీక్రింద చేవ్రాలు చేసినవారికి 2-6-1958, 21-3-1959 తేదీ లలో వ్రాసినయుత్తరముల నొకసారి దయచేసి గమనింపగోరుదును. అందు మొదటియుత్తరములో ‘నాయుత్సవములో పాల్గొనుటకై రాధాస్వామి సత్సంగసభాప్రతినిధులును, మఱికొద్ది యితరవర్గముల ప్రతినిధులును ప్రేమ పూర్వకముగ నాహ్వానింపబడుదు’ రనియు, రెండవయుత్తరములో ‘మేమితరు లను మాయుత్సవములలో పాల్గొనుట కాదరసహితముగ నాహ్వానించినపుడు మాగురువులలో నెవరివవిత్రగ్రంథములనుండియైనను పారముచేసినచో నిత రులు సహనశీలతగలిగి శాంతముగ వినుచుండవలెనేగాని, తమ కాగురువు నందు విశ్వాసములేనంతమాత్రమున నాపారమున కిలిగిపోవసరములేదనియు తాము తెలియజేసిరి. మీరు సభాప్రతినిధులను ఆదరపూర్వకముగ నాహ్వానించె దనియు మీయుత్సవముల కితరులనుగూడ నాహ్వానించుదురనియు తెలిసి సంతోషించితిమి. మీయుత్సవముల కితరుల నాహ్వానించినపుడు, మీయిష్టమువచ్చిన పవిత్రగ్రంథములనుండి మీరు పారముచేసినచో వాస్తవముగ నితరు లందుకా ఊహణ చేయగూడ దనువిషయమును మేమంగీకరింతుము.

“మీ 21-3-1959 తేదీ యుత్తరములో ‘సకాలములో నాయుత్స వముయొక్క ప్రణాళికయు కాలపరిమితియు స్థిరపఱచబడగల’వని మీరు సెల విచ్చియున్నారు. అప్పటినుండి యిప్పటి కొకటిన్నరసంవత్సరములు గడచినవి. కావున నీపాటికి ఉత్సవకాలావధియు ప్రణాళికయు స్థిరపడియుండునని నమ్ము చున్నాను. ఉత్సవప్రణాళికను ప్రకటించవలసినదని దయాల్బాగుతరపునత్సం గులు కొంతకాలమునుండి తొందర చేయుచుండిరిగాన, మీరు నిర్ణయించిన యుత్సవకాలావధిప్రణాళికలను నాకు తెలియపఱచగోరుచున్నాను. మీప్రణా లిక మాకందినతోడనే, మేము భారతదేశమందంతటనున్న సత్సంగులకు, స్వామిబాగు దయాల్బాగులలో జరుగునుత్సవములలో వేనివేనిలో వారు

పాల్గొనవచ్చునో తెలియగలండులకై, మీప్రణాళికను మాప్రణాళికతో పాటు ప్రకటించెదము.

“అటులనే మీ 21-3-1959 తేదీగల యుత్తరములో ‘అయినను గురు ద్వారమువద్దగాని సమాధివద్దగాని ప్రణామములు చేయుట కధికసంఖ్యాకులకు పూర్ణ సావకాశ మీయవలయుననియే మాయుద్దేశ్యమై యున్న’దనియు, ‘స్వామీజీమహారాజువారి పవిత్రపాదుకలను కండ్లకద్దుకొనగోరువారందఱకు నట్టిసావకాశము చేకుటగల’దనియు మీరు సెలవిచ్చియుండిరి. దయ్యాల్బాగు తరపుసత్సంగులధికముగ నీయుత్సవములకు రాగలరని తోచుచున్నది కావున సమాధిగురుద్వారములవద్ద మా కందఱకు ప్రణామములొనర్చించుటకు తగినంత సమయ మేర్పాటుచేసెదరని నమ్ముచున్నాను కావున 21-1-1961 తేదీ వసంతపంచమీసుదినమున దయ్యాల్బాగు తరపుసత్సంగులకు ఈరెండుపవిత్రస్థలములవద్దను మ్రొక్కుకొనుటకు నిర్ణయించిన సమయము సత్సంగులందఱకు తెలియునట్లు ప్రకటించవలయునుగాన దయయుంచి యావిషయముగూడ నాకు తెలియజేయగోరుచున్నాను

“ఇంకొకవిషయమేమనగా నా 30-7-1958 తేదీగల యుత్తరమును మీరొకసారి పరికింపగోరుచున్నాను నే నందులో ‘సభాప్రతినిధులు పరమ గురుస్వామీజీమహారాజువారిచే రచింపబడిన శబ్దములను వచనములను మాత్రమే చదువవలయునని ప్రతిపాదించుటలో వారల స్రాహానోద్దేశ్య మీయుత్సవములో వివిధవర్గములవారును పాల్గొనుటకు సాధ్యమగునట్లు చేయుటయే’యని వ్రాసితినిగాని మాసభపక్షమునకు జెందిన వారికి పూజనీయ బాబూజీమహారాజు వారి రచనలను పారముచేయుట కాక్షేపణ యున్నదనికాదు.

“శతాబ్దిప్రణాళికను 3-10-1960 తేదీ ప్రేమప్రచారకోలో ప్రచురించుటకు వీలగులాగున మీసమాధానమును 5, 6 రోజులలో నా కందజేసిన యెడల సంతోషించెదను.

“హృదయపూర్వక రాధాస్వామీ కృతజ్ఞతాభివందనములతో.”

94. కేంద్రీయ పాలకసమితియధ్యక్షులు 8-12-1960 తేదీన నీక్రిందివిధముగ సమాధానమునిచ్చిరి:

“మార్చి 21వ తేదీగల నాయుత్తరములో తెలియజేసినప్రకారమును 6-10-1960 తేదీన మీతో స్వామిబాగుప్రతినిధులు సంభాషించినపుడు వారు సూచించియుండినప్రకారమును మేము దయాల్పాగులోని కొందఱముఖ్యులకును మఱికొందఱితరముఖ్యులకును మాత్రమే స్వామిజీమహారాజువారి పవిత్రసమాధివద్ద మొక్కుసావకాశ మియగలందులకై యాహ్వానించదలఁచుకొంటిమి. దయాల్పాగువా రిటీపలజరిగించిన కార్యకలాపములవలన దయాల్పాగుస్వామిబాగులమధ్య మనస్తాపములుగల్గినందున మే మాయభిప్రాయమును గొంతమార్పుకొనవలసివచ్చినదని చెప్పటకు చింతించుచున్నాను. దయాల్పాగువారు ప్రీవీకౌన్సిలు తీర్మానము వ్యతిరేకముగనుండిననుగూడ స్వామిబాగుమీద వ్యాజ్యమును జరిపించుచుండిరి. ఇప్పు డొకక్రొత్తమార్పును ప్రవేశపెట్టినచో నాసివిలువ్యాజ్యములో దీని నొక పూర్వదృష్టాంతము (Precedent)గ నుదహరించు ప్రమాదమునకు నావకాశ మేర్పడగలదని మా కపనమిక్కగలుగుచున్నది. అదియునుగాక, నల్లుచేయుటచే నా మహాగంభీర సావనశతాబ్దీసత్సంగసమయమున నేదేనియనుచితఘటనగూడ జరుగుట కవకాశముండవచ్చునని మా కనిపించుచున్నది. మీరు నేఱుగ శతాబ్ద్యుత్సవమును జరుపుకొనుచుండిరి గావున మాసత్సంగములో మీరు కలియవలెనను ప్రశంసకు సావకాశ మేమాత్రమును లేదు.

“ఇక స్వామిజీమహారాజువారి పవిత్రసమాధివద్ద ప్రణామములు చేయు విషయములో బాహ్యులతోపాటు దయాల్పాగువారుగూడ జనవరి 21వ తేదీ సాయంకాలము 4గం|| 30 ని||లు మొదలు 8 గం||లలోపుగ నల్లు చేసికొనుట కనుమతించుదుము. రాదలఁచుకొన్నవారికి కొద్దిమందికిమాత్రమే మాకార్యాలయములో అనుమతి (Permits) చీట్లీయబడును. ప్రేక్షకులు దక్షిణదిశనున్న సింహద్వారముగుండ లోనికివచ్చి తూర్పువై పుననున్న గుమ్మముద్వారా బయటకు వెళ్ళవలయును. వారందఱును సమాధిహాలులో ప్రవేశించునపుడు పంక్తిక్రమములోఁబోవుచు, నా మహాసమయమునకు తగినట్లుగ భక్తిపూర్వకగంభీరనిశ్శబ్దత నవలంబించవలసియుండును.

‘మీవద్దనుండి కబురందగనే మీసంఘీయులలో మాకు యుక్తమసితోచినంతమంది కనుమతిచీట్లను (Permits) మీవద్దకుపంపుట కేర్పఱచెనము అయినను దయాల్పాగుప్రేక్షకులు సక్రమముగ నడచుకొనులాగునను తగిన మర్యాదతో ప్రవర్తించులాగునను కనిపెట్టు బాధ్యత వహించగల పెద్దమనిషి

నొకరిని మీరు దయచేసి నియోగించవలయునని నే నొకప్రార్థన చేయవలసి యున్నది.

“మేము భేంట్లను బాహ్యప్రేక్షకులనుండి స్వీకరించుటలేదు గావున మాయనుమతిచీట్లతో వచ్చునట్టి మాసంఘీయులెవరును సమాధివద్ద భేంట్ల నీయకుండ మీరు నియమించవలయుననిగూడ మఱొక ప్రార్థన నేను జేయవలసియున్నది.”

95 అందుకు సభాధ్యక్షులు 31-12-1960 తేదీన నీక్రిందివిధముగ సమాధానమునంపిరి. దీనితో 1954 సం॥రమునుండి జరుగుచున్న యాయుత్తరప్రత్యుత్తరపరంపర ముగిసెను.

“నేను మీ 8-12-1960 తేదీ యుత్తరమును శ్రద్ధతో జదివితని. దానిని బట్టి స్వామిజీమహారాజువారి పవిత్రసమాధివద్ద జరుగబోవు శతాబ్దపుత్సవములో మమ్ములను పాల్గొననిచ్చువిషయములో మీకభిప్రాయభేద మేర్పడినదని తేటపడుచున్నది. మీరు మొదటిలో మమ్ములను సోదరభావముతో నాదరించి సమాధిసన్నిధానమున జరుగబోవుచున్నంగములో పాల్గొననిచ్చుటకు సంసిద్ధులైయుండిరి. కాని, యిప్పుడు మమ్ములను ‘బాహ్యుల’ పలెనే పరిగణించుటకు నిశ్చయించిరి. దానికితోడు మాసంఘీయులలో కొద్దిమందిని మాత్రమే రానిచ్చెదమనియు, మీ వలన ననుమతిచీట్లు (Permits) పొందిన వారికిమాత్రమే పవిత్రసమాధివద్ద ప్రణామముచేయుట కనుమతినిచ్చెదమనియు గూడ నొకతీర్మానముగావించిరి. సర్వోపరి యేదోయొక ‘యనుచితఘటన’ సంభవించగలదని మీరుభయపడుచున్నట్లు చెప్పి, అందుచే మే మాసమయమున మాపక్షమువారి సక్రమప్రవర్తనకు పూచీపడవలసియున్నట్లుగూడ కోరుచుండిరి.

“ఇంతియగాక మీరు మీయభిప్రాయభేదమున కీక్రిందికారణముల నుదహరించితిరి:

- (a) మీతోకలిసి మే మీయత్సవమును జరిపించినచో దీని నా సివిలు వ్యాజ్యముకొఱ కొకపూర్వదృష్టాంతముగ నర్థముచెప్పగలమని మీరు భయపడుచున్నట్లును,

(b) దయాల్బాగువా రిటీవల జరిగించిన కార్యకలాపములవలన దయాల్బాగు స్వామిబాగులమధ్య మనస్తాపములు గల్గినట్లును.

“ఈ హేతువులు బొత్తిగ నిస్సారములని నేజెప్పుచున్నందుకు తమింప వేడెదను.

“(a) గుర్తుగల హేతువు విషయములో ఆగ్రా, అలహాబాదులలోని న్యాయవాదులు సివిలు వ్యాజ్యములో మీవాదమునకు భంగము లేకుండునట్లు తగినభాషను ప్రయోగించి మీమామధ్య నొకపత్రమును వ్రాయించిగాని, లేదా, మీరు వ్రాయుచుండిన యుత్తరములలో యుక్తభాషాప్రయోగముజేసి గాని, మీహక్కులను భద్రపఱచజాలనంతటి నైపుణ్యహీనులైపోయినట్లే మీరు భావించుచుంటిరా?

“ఇంక (b) గుర్తుకారణమువిషయములో మీయభిప్రాయమేమిటో, మీ రేక్రియాకలాపముల నెవరిక్రియాకలాపములనుగుఱించి సూచించిరో మా కవగాహన గాకున్నది. అయినను మీరు ప్రీవీకౌన్సిలుతీర్పు నుదహరించుటచే, మేము మాపక్షమువారి హక్కులను సంరక్షించుకొనుటకై మావాదమును న్యాయస్థానములో చెప్పుకొనుటకు ప్రయత్నించుటగూడ మీ లొకకజ్జాకోరు దనముగ నే భావించుచున్నట్లు స్ఫురించుచున్నది. అట్లయినచో మీ రేమన్నను మేమాక్షేపణజేయకుండ సంగీరించుచుండవలసినదనియే మీయుద్దేశ్యమా? దయాల్బాగుపక్షమువారందఱహక్కులను సంరక్షించుబాధ్యత మామీదనుండుటచే మేమట్లుజేయుటకు వీలుగాదు. అయిన నీయుత్తరములో దీనినిగుఱించి యధికముగ చర్చజేయుట యుక్తముగాదు.

“పవిత్రసమాధివద్ద ప్రణామములు జేయగోరినందుకు మీ రేదోయనుచితఘటన’ సంభవించగలదని వ్రాయుట, మేమట్టి కోరికను వదలుకొనునట్లు జేయు భయోత్పాదకసూచనగ నాచరించినది. ఏలనన నట్టితరుణమున నొక యనుచితఘటన, యేరివలన నెవ్విధముగ జరిగిననుగూడ, ననేకనిర్దోషిసత్సంగులకు బాధగలుగజేయు దుస్సహపరిస్థితికి కారణభూతము గావచ్చును. ఈ విషయమునుగుఱించి 27-12-1960 తేదీన జరిగిన కాథాస్వామిసత్సంగసభ సమావేశములోను, దయాల్బాగులో నాసమయముననున్న సత్సంగుల సార్వజనీనసమావేశములోనుగూడ నాలోచించబడెను. మీరు విధించిన నిబంధనల కంగీకరించి మూలో కొద్దిమందిమాత్రమేయైనను పొందుటకు సావకాశమున్నట్టి

మహానందమును వరదానమును, మీచే సూచించబడిన 'యనుచితఘటన' యేదేని సంభవించునేమో యను భయకారణమున విడిచిపెట్టవలసివచ్చినదని యీరెండుసమావేశములలో తీర్మానమయినట్లు నేను మీకు గొప్పవృద్ధయ వేదనతో తెలియపఱచుచుంటిని. కావున మీరు మాపక్షమువారి కెవరికి ననుమతిచీట్ల నిచ్చుశ్రమ దీసికొనబనిలేదు.

“అయినను, రాధాస్వామిదయాళునిచే నీజగమున ప్రకటింపబడిన యేసందేశముయొక్క స్మారకార్థమయి మనమందఱ మీశ తాబ్బ్యత్సవమును జరుపబోవుచున్నామో యట్టి యా మహాశుభసందేశము, వారిపవిత్రసమాధిని తమ తత్కాలవశములోనుంచుకొన్నవారినుండి యింతకన్న నెక్కుడు విశాలోచారభావముల నపేక్షించునని నేను సూచించకనుండజాలను. ఆ మహాసందేశము, మా కవగాహనయైనంతవఱకు సకలజగదుద్ధారము నిమిత్తమును ప్రాణిమాత్రులందఱిమీద మహాదయావర్షమును కురిపించునిమిత్తిమును ఉద్దేశింపబడినది గావున, వారిపవిత్ర సమాధివద్ద ప్రణామములనర్పింప నుత్సక్తులైనవారి కట్టిసావకాశము లేకుండజేయుట వారిదివ్యేచ్ఛకు (మాజ్) నిస్సంశయముగ ప్రతికూలమేయగును.

“హుజూర్ రాధాస్వామిదయాళు రిందుకుసంబంధించినవారందఱ కును పూర్ణ సుమతిదానమునిచ్చి, వారలను సరిగ నుద్ధారశ్రమమార్గమున నుంచుగాక యని దీనప్రార్థనతో ప్రస్తుత మీయత్తరమును నేను ముగించ వలసియున్నది.”

షరా:- ఈవిషయమునుగుఱించిన యత్తరప్రత్యుత్తరములన్నియు 1961 సంవత్సరము జనవరి ఫిబ్రవరినెలలోని సత్సంగవారపత్రికలలో ప్రచురింపబడినవి.

శ తాబ్ద్యత్సవము

96. కాబట్టి దయాల్పాగురాధాస్వామిసత్సంగసభ వారు ఈయుత్సవమునకు తమప్రణాళికను వేఱుగ నేర్పాటుచేసికొని, దేశమందంతటను, వీలైనన్నిస్థలములలో జరిపించవలయునను నుద్దేశ్యముతో నన్నిప్రాంతసత్సంగములకును, జిల్లాసంఘములకును, ప్రాంతీయసంఘములకును తమతమస్థలములలో నీయుత్సవమును దీప్రకాశముతో సాగించవలయునని ఐర్థమానములనంపిరి. సత్సంగు లీయుత్సవమును దేశమందు సర్వత్ర జరుపవలయుననెడి వ్యవస్థకు

ప్రాధాన్యమియుటకై దయాల్పాగునుండి యనుమతిచీట్లు పొందినవారు మాత్రమే దయాల్పాగు రావచ్చుననియు, నితరులు రాకూడదనియు సత్సంగులందఱకును తెలియజేసిరి.

97. ఆ యుత్సవసమయములో నన్నిరోజులును శబ్దపారమును జరిపించిరి. 21-1-1961 వసంతపంచమీసుదినమునకు పూర్వము పారము చేసిన శబ్దములన్నియు, రాధాస్వామీదయాళురు మానవరూపమున నవతరించకపూర్వమిప్రపంచముయొక్క దురవస్థనునూచించుచు మహాదుఃఖవేదనలతోనిండి యున్నవి. 21-1-1961తేది వసంతపంచమీసుదినమున పారము చేసినశబ్దములు, రాధాస్వామీదయాళురు హుజూర్ స్వామీజీమహారాజువారిలో మానవరూపమున నవతరించుటను గూర్చి ఘోషణచేసినవి. పిమ్మట జదివినశబ్దములు రాధాస్వామీదయాళురవతరించినందున ప్రాపంచికజీవుల కద్భుతసౌభాగ్యము మేల్కొంచి నందుకు మహానందసంతోషభావపూరితములై యున్నవి.

98. 1961 సం॥రము జనవరి 21వ తేదీ వసంతపంచమీసుదినమునకు పూర్వమును. ఆరోజునను, అటుపిమ్మటను చదివినశబ్దము లీక్రింద నుదహరింపబడినవి:-

1961 జనవరి 19వ తేదీ

ఉదయ సత్సంగము

(i) మైఁ సతగురు సంగ కరూంగీ ఆరతీ!

(సారబచన్, బచన్ 27, శబ్దము 1)

(ii) దరస దే ఆజ బంధావో ధీర,

(ప్రేమబాసీ 1వ సంపుటము బచన్ 5, శబ్దము 6)

సాయంతన సత్సంగము

(i) కై నీ కరూం కనక ఉరీ భారీ ।

(సారబచన్, బచన్ 27, శబ్దము 3)

(ii) బిన దర్శన మన శాంతి న ఆవే॥

(ప్రేమబిలాన్, భాగము 1. శబ్దము 37)

జనవరి 20వ తేదీ

ఉదయ సత్సంగము

(i) అబ్ మన ఆతుర దరస పుకారే ||

(సారబచన్, బచన్ 33, శబ్దము 1)

(ii) నా జానూఁ సాహబ్ కబ్ మిలిఖా రే||

(ప్రేమబిలాన్, భాగము 2, శబ్దము 79)

సాయంతన సత్సంగము

(i) 'సతగురు సే కరూఁ పుకారీ||'

(సారబచన్, బచన్ 33, శబ్దము 19)

(ii) ఆఓ మేరే సతగురు హే మేరీ జాన్ ||

(ప్రేమబానీ, సంపుటము 1, బచన్ 6, శబ్దము 1)

('సతగురు సే కరూఁ పుకారీ' అను శబ్దముయొక్క సారాంశము ఈ గ్రంథములో 5, 6 పుటలలో వ్రాయబడినది.)

1961 జనవరి 21వ తేదీ (వసంతపంచమి)

ఉదయ సత్సంగము

(1) రాధాస్వామీ ధరా నర రూప జగత మే||

(సారబచన్, బచన్ 1, శబ్దము 2)

(ii) ఋతు బసంత ఆయే సతగురు జగమే||

(ప్రేమబానీ, సంపుటము 3, బచన్ 16, భాగ 1, శబ్దము 3)

(iii) సందేశము (గద్య), అనగా, ఘోషణము

(సారబచన్, బచన్ 1)

షరా:- ఈ సందేశమునకు పూర్తియైన తేనుఁగు తర్జుమా ఈ గ్రంథము 6-8 పుటలలో నున్నది.

సఖాసమావేశములో (మధ్యాహ్నము 12 గంటలకు)

(i) జీవ చితాయ రహే రాధాస్వామీ ||

(సారబచన్, బచన్ 6, శబ్దము 22)

(ii) ఆజ గురు ఆయే జగతారన్ ||

(ప్రేమబాసీ, సంపుటము 2, బచన్ 2, భాగము 3, శబ్ద 10)

సాయంకాల సత్సంగము

(i) చలో రీ సఖి మిల ఆరత గావే ||

(సారబచన్, బచన్ 1, శబ్ద 1)

(ii) ఆజ సాహబ్ ఘర మంగలకారీ |

(ప్రేమబిలాన్. భాగ్ 1, శబ్ద 1)

1961 జనవరి 22వ తేదీ

ఉదయ సత్సంగము

(i) జాగరీ ఉత ఖేల సుహాగిన్ ||

(సారబచన్, బచన్ 28, శబ్ద 1)

(ii) ఆజ మేరే ఆనంద బజత బధాఈ ||

(ప్రేమబాసీ, సంపుటము 3, బచన్ 16, భాగ్ 2, శబ్ద 2)

సత్సంగుల సార్వజనీన సమావేశములో (మధ్యాహ్నము 12 గంటలకు)

(i) ఆజ ఘడి అతి పావన భావన్ ||

(సారబచన్, బచన్ 28, శబ్ద 4)

(ii) సఖి రీ మేరే దిన ప్రతి ఆనంద హోయ్ ||

(ప్రేమబాసీ, సంపుటము 1, బచన్ 4, శబ్ద 6)

సాయంకాల సత్సంగములో

(i) గురు ప్యారే కరే ఆజ జగత ఉద్ధార్ |

(ప్రేమబాసీ, సంపుటము 3, బచన్ 12, భాగ్ 2, శబ్ద 52)

(ii) బధత సతసంగ అబ్ దిన దిన్ ||

(ప్రేమబాసీ, సంపుటము 3, బచన్ 2, భాగ్ 3, శబ్దము 15)

ప్రత్యేకపాఠము

(i) ధన్య ధన్య సఖి భాగ హమారే ||

(ప్రేమబిలాన్. భాగ్ 4, శబ్ద 126)

(ii) స్వామీ తుమ కాజ బనావ్ సబన కే ||

(ప్రేమబిలాన్. భాగ్ 3, శబ్ద 104)

శుభసందేశము

99. వసంతపంచమీనుదినమున, నుదయసత్సంగానంతరము, మహాతాజీ సాహబ్ వా రీక్రిందపొందుపఱచిన శుభసందేశము నిచ్చిరి:-

(1) “వరమపురుషులును సర్వసమర్థులునగు హుజూర్ స్వామీజీమహారాజ్ వారు ఆగ్రాలో నొక చాలయిలుకైన సుదులో నొకచిన్నిగృహమున 1818 సం॥రము ఆగస్టు 24వ తేదీన జన్మించిరి. ఆగృహమును నేనీ మధ్య పెళ్ళిచూచితిని. 1861వ సం॥రము ఫిబ్రవరి 15వ తేదీ వసంతపంచమీనుదినమున వారు మహాదయతో రాధాస్వామీసత్సంగమును ప్రజలందఱకును తెలియఁజేయు ప్రకటించిన గా చిన్నిగృహముననే, ఫిబ్రవరి 15 వర్షములవఱకు నచ్చటనే సత్సంగము జరిగెను. హుజూరుమహారాజ్ వారికాలములో సత్సంగము పీఠల్కండిలో, 60, 70 మంది జనులు కూర్చుండుటకుగూడ నిలుకైన గృహమధ్యప్రాంగణమున జరుగుచుండెడిది. సత్సంగ మీ నాఁడింత పెద్ద వృక్షగ కేర్పగుననిగాని దాని యనుమాయలు లక్షలాదిగ పెరిగి జగత్తులో నన్ని దేశములలో నుదురనిగాని యామహాపురుషులిరువురునుదప్ప మఱెవ్వరు నప్పు డూహింపగల్గియుండరు.

(ii) “ప్రార భవశలో సత్స గోద్యమము చాలచిన్న దేయైనను భావి కాలమున దానిశ్రేయోదాయకసావక శములు చాలయద్భుతమైనవి. నిజముగ నవి యట్లే యుగిడితీరవలెనుగూడ ఏలనన నీయుద్యమమునకు స్వయముగ రాధాస్వామీమహానుభావ శంకుస్థాపనజేసిరి అంతియగాక, సర్కార్ సాహబ్ వారు సెలవిచ్చినప్రకారము, జీవులయుద్ధారార్థమైనచి మౌనవహాసమును దాల్చిన యావరమవైతస్యధార, యావత్సప్త్యుద్ధార కార్యమును సాంతముగ నెఱవేర్చుకుండ తిరిగి తనస్వధామమునకు మఱిలిపోనేడు అందువలననే సత్సంగము 1931 సం॥రము జనవరి 21వ తేదీ వసంతపంచమీనుదినమైన యీహోళన సంత్యమైన శతవర్షములలో నిరంతరాభివృద్ధి నొందుచువచ్చెను.

(iii) “నిస్సంశయముగ నీనుదినము సత్సంగమండలికంతకును మహానంద సంతోషదాయకమైనదే. ఏలనన, 1861 సం॥రములో చంటిబిడ్డగనున్న సత్సంగ మిన్నిసంవత్సరములును దివదినాభివృద్ధినొందుచు, దాని కీనాఁడు మాతేండ్లుపూర్తియయ్యెను. కాని సత్సంగవ్యవస్థతో నేహోదాలోనైనను సంబంధముగల్గినట్టి మనబో ల్లందఱపైన నొకమహాబాధ్యత మోసియున్నది;

వలనన, సత్సంగపురోభివృద్ధికి మనకృత్యములవలననే యవరోధములుగలిగినను గలుగవచ్చును సహాయమైనను చేకూరవచ్చును.

(iv) “కావున సీగంభీరసమయమున, మనపూర్వప్రవర్తనయాచరణలచే మనము సత్సంగక్రమాభివృద్ధికి సహాయమొనరించితిమో లేక యవరోధమును గల్పించితిమో గతవిషయములను సింహావలోకనమొనరించియు నాంతర్యమున పరిశీలించుకొనియు చూచుకొనుటయావశ్యకము. అట్లు పరిశీలించినపిదప మన మెంతనూక్షూరూపమున నైనను దానియభివృద్ధి కాటంకమునుగలుగజేసినట్లు తేలినచో మనపద్ధతులను మనము వెంటనే దిద్దుకొనవలెను. అట్లుగాక మనము దానియభివృద్ధికి స్వల్పముగ నైన కొంతతోడ్పడియుండినచో, నిఁకముందు అంతకన్న నెక్కువగ తోడ్పడుటకు ప్రబలప్రయత్నము చేయవలయును.

(v) “మనలో గొందఱకు, తమస్వవిషయములోను సత్సంగముయెడలను రాధాస్వామీదయాభునియెడలను తమకర్తవ్యములపరిజ్ఞాన మున్నను, అట్టి జ్ఞానమించుకేనిలేనివారుగూడ మనలో చాలమందిగలరు అట్టికర్తవ్యపాలనము జేయుటకవసరమైన ధైర్యసాహసములులేనివారునుగూడ నెక్కువగ నేయున్నారు. అట్లుచేయుటకు వాస్తవమైన యాసయైననులేనివారును గొందఱుగలరు.

(vi) “ఎట్లుతైనను, మనము సత్సంగోద్యమముయొక్క వృద్ధివికాసములకు తోడ్పడక, మనపూర్వాభిమానములకును పక్షపాతములకును లోనై యుండిపోయినచో, మనము రాధాస్వామీదయాభురిచే మనకుదయచేయబడిన సర్వోత్తమనావకాశమును చేతులారపోఁగొట్టుకొనుటయేగాక, రాధాస్వామీదయాభురు నూతేంద్రక్రిత మీపవిత్రుడినమున మహాదయతోసెలవిచ్చిన దివ్య సందేశముయొక్క వ్యాప్తికి, అంతకంత నవరోధమును- తెలిసికొనలేకుండగ నేయకాగాక- కలుగజేసితిమని కట్టకడకుబోధపడి విచారించవలసియుండునని మనము జ్ఞాపకముంచుకొనవలయును.

(vii) “అదియునుగాక, మనలను తమశరణ్యములోనికి మొదటస్వీకరించినపుడు వారు మనమీద నెట్టిదయాకటాక్షములనుజూపిరో, యట్టిదయాకటాక్షముల నానాఁటినుండియు నింతవఱ కదేప్రకారము చూపుచుండిరో, లేక నాదయాప్రవాహముకట్టువడినదో మనముసింహావలోకనముజేసి చూచుకొనవలయును. ఆదయాప్రవాహముకట్టువడినచో నెందులకిప్పుడు మనము భాగ్యహీనులమైతిమని తెలిసికొనుటకు జాగరూకులమై నిష్కపటముగను, న్యాయ

ముగను వ్రయత్నించుచు, పాపాత్ములము పథభ్రష్టులమునగు బాలురమైన మనయొక్క లోపములనుతప్పిదములను వా రచారదయాకటాక్షములతో ఊమించి మనలను తిరిగి తమశరణ్యములోనికి దీసికొని గాపాడవలయునని మనము వారి పవిత్రచరణములవద్ద ప్రార్థించవలయును.

(viii) “అట్లు చేసినయెడల వారిదయాక్షములు తిరిగి మనవైపునకు యథా ప్రకారము ప్రవహించుటయేగాక, వివేకశూన్యులమైన మనయొక్క మంద మతి యుపేక్షాభావములనుగూడ వారు దయతో ఊమించెదరని నేనుసమ్మతముచున్నాను.

(ix) “అందఱకును పరమపిత సుమతిదానము నిచ్చుగాత ! సత్సంగో ద్యమ మితోధికముగ వృద్ధివికాసములనొంది వర్ధిల్లుగాత ! రాధాస్వామీ !”

100. ఆరోజుననే రాధాస్వామీదయాళుని పవిత్రచరణకమలములయందు కృతజ్ఞతాపూర్వకధన్యవాదముల నర్పించుమిత్తమై రాధాస్వామీసత్సంగ సభ యొకప్రత్యేకసమావేశమును చేసెను. ఆసమావేశములో జేసిన తీర్మానము ఈక్రింద పొందుపఱచబడినది :

“హేసర్వసమర్థప్రభో, పరమపురుషరాధాస్వామీదయాళో !

“దయాలాభుగురాధాస్వామీసత్సంగసభాసభ్యులమగు మేము తమ పవిత్రచరణకమలములయందు సాష్టాంగముచేసి, మహాదీనత్వముతో తిరిగి తిరిగి దండప్రణామములుచేయుచుంటిమి !

“ఓప్రభో ! ఇంచుమించు రెండులక్షలయేబదికోట్లమానవజాతియంతటి తోను బోల్చిచూడగ రెండులక్షలసంఖ్యగలమాసంఘ మత్యల్పముగదా ! ఈమానవజాతినంతటిని భూమియందు గల యితరజీవకోట్ల సంఖ్యతో బోల్చి చూచినయెడల నదిగూడ సూక్ష్మాతिसూక్ష్మమే !

“ఈమాభూమి సూర్యమండలములోనిగోళములలో నొకయల్పతమ గోళము. ఇట్టిసూర్యమండలములు ఈమాపిండ దేశములో ననంతముగ నున్నవి. ప్రస్తుతసృష్టిలో పిండ దేశములు బ్రహ్మాండదేశములుగూడ ననంతసంఖ్యాకములుగలవు. ఈ యసంఖ్యాకపిండబ్రహ్మాండములు సృష్టిలోని ఋణాత్మకద్రువములో, నాకసమున నొక చిన్న మేఘుఖండమునలెనే,యొక చిన్నితునక. హేరాధాస్వామీయాళో, ఈమహావిశాలసృష్టికంతకును నీవే కర్తృవు, ప్రభువవును ! ఈ మహావిస్తీర్ణసృష్టియంతయు నీలోననే యిమిడిపోయియున్నది !

“అదియునుగాక, వైజ్ఞానికులనిర్ణయముప్రకార మిప్పటివఱకును ప్రాణులు లక్షలాదిసంవత్సరములక్రితమునుండియు నుద్భవించుచు నీమహా దీర్ఘకాలములో సంఖ్యాకములైన జీవకోట్లు పుట్టినశించిపోయినవి. మానవ జాతియే యధమము 2 లక్షలసంవత్సరములనుండి యుండుచున్నది సాహజ్జీమహా రాజువారు సెలవిచ్చినప్రకారము ఈప్రస్తుతసృష్టితనువార ననంతకోటిసృష్ట్యలు వరుసగ నుత్పత్తిచేయుబడుచు ననంతకాల ముట్లేజరిగిపోవుచుండును. మేముపుట్టి కొద్దిసంవత్సరములునుమాత్రమే యాయెను మఱికొద్దిసంవత్సరములలోనే మేము గతించిపోవుదుము. ఓప్రభో, మాలస్తిత్వము అంతబొత్తిగ నణుప్రాయము !

“ఇంతబొత్తిగ నణుప్రాయమైన మామీద, నోప్రభో! తమ రెంత యద్భుతాపారదయాకటాక్షములు వర్షించిరి! స్వయముగ తమరే యీ మానీచ లోకమునకువచ్చి మానవరూపమును ధరించి మమ్ములనందఱను తమదయా మయరిక్షణములోనికి దీసికొని సకలవిధసౌకర్యములు రోగములు దోషములతో నెండియున్న దుర్బలనిస్సారజీవులమైన మాకు ఈభూలోకమున తమసన్నిధాన వరదానము ననుగ్రహించుటయేగాక, మమ్ములను తమశాశ్వతతేజోమయధా మమునకు దీసికొని వెళ్ళి యచ్చట నిరంతర శాశ్వతానందమునిచ్చులాగున వాగ్దానమునుగూడజేసిరి !

“మఱియు సాహజ్జీమహారాజువారి పవిత్రవాణిప్రకారము, మాకీ ప్రపంచముననున్నంత కాలము నైహికభోగములనేగాక తమతోనాంతర్యసంద్యోగ మునుగూడ జేకూర్చి మమ్మిచ్చట వేసించుచున్న సమస్తబాధలను రోగములను నిర్మూలించుట కేర్పాట్లుచేసిరి. ఇంతియగాక, సమస్తజీవులును సంపూర్ణోద్ధార మొందువఱకు తామిచ్చటనే మానవరూపముననుండిపోవుదుమని మహావాగ్దా నమును దయచేసిరి !

“మేము మమ్ముగుఱించియు మాయసంఖ్యాకలోపములనుగుఱించియు దల్చుకొనినపుడు మాపరమనీచత్వమునకును దోషభూయిష్టతకును అజ్ఞాభరితు లమై తలలు పంచుకొనుచుంటిమి.

“ఓమహాప్రభో, తమ యద్భుతాపారమహారాజశోభావైభవము లంత టివి ! మా పరమనీచత్వ మింతటిది ! అయిననుగూడ, మాయందు తా మనం తాపారదయాకటాక్షములను వర్షించుచునేయుండిరి !

“తమకు మాకృతజ్ఞతను ప్రకటించుటకు మాకు భాషలేదు. 1861సంవ త్సరములో సత్సంగముస్థాపించినది మొదలు నూతేండ్లు పూర్తియైన శుభసమ

యమగు నీవసంతపంచమీనుదినమున, మాకృతజ్ఞతాభావములను సంపూర్ణముగ ప్రకటించుటకు మేము వాస్తవముగ నశక్తులము. అందుచే మేము తమ పవిత్రచరణకమలములందు చీనులమై కృతజ్ఞతాపూరితముగ సాష్టాంగదండ ప్రణామములను తిరిగితిరిగిసేయుచు, హుజూర్ సాహజ్జీమహారాజువారు రచించిన యీక్రిందిచరణములలో జెప్పినప్రకారము ప్రార్థనజేయుచున్నాము:

తన మన సేవా మేఁ లగేఁ, ఔర సేవ తుష్టూరి హోయ్

దయాదృష్టి హమ పర రహే, ఔర న చాహత కోయ్॥

అర్థము :—నాశరీరమనస్సులు రెండును సేవలో సర్పణయైపోవుగాక; ఆసేవ తమ సేవయేగావలయును మాకు తమదయయొక్కటే కావలయును. మఱొకకోరికయెద్దియు మాకులేదు.”

101. జనవరి 22వ తేదీన దయాల్బాగులోనున్న సత్సంగిస్త్రీపురుషులందఱు నొకప్రత్యేకసమావేశమును చేసిరి. ఆంధ్రప్రదేశ్ సేస్సుటాక్సు అప్పలేటుట్రీబ్యునలులో నధ్యక్షులుగఁ బనిజేసిన శ్రీప్రే॥భా॥ ఉప్పలూరి సత్యనారాయణగారీసభ కధ్యక్షి తవహించిరి. వివిధప్రాంతములకుజెందిన సత్సంగులందఱును నిలబడి హుజూరురాధాస్వామీదయాశుని పవిత్రచరణకమలములందు కృతజ్ఞతాపూర్వకధన్యవాదముల నర్పించిరి. ఆసమయమున స్త్రీలవైపునుండి యొకప్రతినిధిగూడ భాషణచేసెను. ఆ భాషణములన్నియు ప్రేమభక్తిరసపూరితములై యుండెను అయినను వాని నిచ్చటపొందుపఱచుటకు సాధ్యముగాదు.

102 ఇవిధముగ రాధాస్వామీసత్సంగస్థాపనముమొదలు నూతేండ్లు పూర్తియైనపుడు ప్రతినత్సంగియు మహానందసంతోషపూరితుడై 1961సం॥రము జనవరి 21, 22 తారీఖులలో రాధాస్వామీదయాశునిచరణకమలములందు కృతజ్ఞతాపూర్వకధన్యవాదముల నర్పించుటలో పాల్గొనెను. చాలమందిసత్సంగుల సమయమున నింతియగాక మఱొకయుత్తమకారణముచేగూడ కృతజ్ఞతాపూరితహృదయులైరి. ఏమనగా, 1937సం॥రమునుండియు నప్పటికిగతించిన 24 తేండ్లును సత్సంగసంఘమండలమీదను తమమీదను వర్తించిన యద్భుతదయాఃటాక్షధారాపాతమును దలఁచుకొనగా వారిహృదయములు ద్రవీభవించెను. ఈచతుర్వింశతినవత్సరకాలములో రాధాస్వామీదయాశుని తామీక్రిందిచరణములలో ప్రసాదించినమహావాగ్దానము నెట్లుచరితార్థముగావించిరో ప్రదర్శించిరి :

జో శోకు సరస తుష్టూరీ ఆయా, దీన గరీబీ పన లే ।
 సభీ భార ఉసకా తుమ లీనా, దుక్ఖ హారే తన మన కే ।
 భోగ దియే ఔర జోగ భీ దీనా, రోగ దహే జనమన కే ।

అర్థము :—ఎవరు దీనత్వముతోను ఆర్తభావముతోను, దయామయులైన సద్గురుని శరణుఁజూచిశో, యట్టివారి సమస్తభారము నాదయాభురే స్వయముగ భరించి వారి శారీరికమానసిక బాధలనన్నిటిని దొలఁగించిరి. అట్టి వారికి సద్గురువు ఐహికభోగములనుఁజేకూర్చి, తమశుభసంయోగమునుగూడ ననుగ్రహించి, వారికి జన్మజన్మాంతరములనుండియున్న రుగ్మతను బాధల నన్నిటిని నశింపుజేసిరి.

అందుచే వారండఱును సంపూర్ణదీనత్వముతోనతశిరస్కులై యీమహాదయ నెడఁతెరిపిలేకుండ శాశ్వతముగ వర్షింపుచుండుడని ప్రార్థనచేసిరి ।

సత్సంగసంస్థలు మొదలగునవి

(A) రాధాస్వామి సత్సంగసభ

1. రాధాస్వామిసత్సంగముయొక్క కేంద్రీయపాలకసమితి (Central Administrative Council) సభ్యులును రాధాస్వామిధర్మకర్తృవర్గము (Radhasoami Trust) యొక్కధర్మకర్తృలును (Trustees) మహారాజ సాహబ్ వారియనంతరము సర్కార్ సాహబ్ వారిని వారియుత్తరాధికారిగ నంగీకరించలేదు. నాల్గవయధ్యాయము 54-62 పేరాలలో, రాధాస్వామి సత్సంగసభను 1910 సం॥రము మార్చినెలలో నేర్పాటుచేయవలసివచ్చిన పరిస్థితులనుగుఱించి, వివరముగ వ్రాసియుంటిమి దయాలభ్యును కేంద్రస్థానముగ నేర్పఱచుకొన్న రాధాస్వామి సత్సంగముయొక్కస్థిరచరాస్తులనన్నింటిని సభవారప్పటినుండియు తమయధీనముననుంచుకొని పాలించుచుండిరి. దానికి విధానపుచట్టమును ఉపనిబంధనలను న్యాయశాస్త్రసమ్మతముగ నేర్పఱచుకొనిరి 1913 సం॥రములో సర్కార్ సాహబ్ వారు నిర్వాహముగుఱుటకు సర్కార్ సాహబ్ వారి పథప్రదర్శనముక్రిందను, దరిమలా, 1937 జూన్ నెలవఱకును సాహజీమహారాజువారిపథప్రదర్శనముక్రిందను, సభ తనకర్తవ్యనిర్వాహమును జరుపుచుండెను.

2. సభయొక్క క్రియాకలాపము బాధ్యతలును పెరుగుచుండుటచే దాని స్థితిని న్యాయశాస్త్రసమ్మతముగజేయుటకై 9-10-1921 తేదీన జరిగిన 19వ సభాసమావేశములో దీనిని స్సొసైటీస్ రిజిస్ట్రేషనుఆక్టు (Societies Registration Act) 1860 సం॥రపు XXI చట్టప్రకారము రిజిస్టరుచేయించుటకు తీర్మానించిరి. ఆప్రకారము దీనికి దయాలభ్యును(ఆగ్రా) కేంద్రస్థానముగ నేర్పఱచి 17-11-1921 తేదీన దీనిని రిజిస్టరుచేయించిరి. అప్పుడే సాహజీమహారాజువారి సీసభకు అధ్యక్షులుగ నెన్నుకొనిరి.

3. సభయొక్క విధానపుచట్టము నప్పటప్పట పునర్విమర్శచేసి మార్పులుజేసిరి. 26-6-1960 తేదీన జేసిన కడపటిపునర్విమర్శప్రకారము దాని యుద్దేశ్యము లీక్రిందివిధముగ వివరింపబడినవి :

A. రాధాస్వామిమతసిద్ధాంతములను ప్రచారము చేయుట;

B. ఈక్రిందిపనులను జరిపించుటయు, మఱియు/లేదా, అందుకేర్పాట్లు చేయుటయు:

(a) సత్సంగముజేయుట,

(b) రాధాస్వామిమతములో జేరగోరు వ్యక్తుల కుపదేశములనిచ్చుట

(c) రాధాస్వామిమతస్థాపకులగు మహాపురుషునికిని నిర్యాణము నొందిన యితరసంతసద్గురువులకును పవిత్రసమాధులను గట్టించి, వానిని సరియైన స్థితిలో నుంచుట.

(d) ప్రసాదమును పంచిపెట్టుట,

(e) భగదారాలను జరిపించుట,

(f) ప్రజలందఱకునుగాని వారిలో నొకవిశిష్టభాగమునకుగాని ఆధ్యాత్మికవికాసము గలుగజేయునట్టి యితరకార్యములను సాగించుట;

C. దయాల్బాగుకాలనీ సీక్రిందియోదర్శములతో నొకయోశ్రమముగ స్థాపించినందున, దాని నా యోదర్శములను సాధించుటకనుకూలముగనుండు నట్లు స్థిరపఱచి నడిపించుట

(a) ఈకాలనీవాతావరణమును పరిసరములను. రాధాస్వామిమతములో నిర్ణయించిన యాధ్యాత్మికసాధనలను జయప్రదముగ సభ్యాసము జేయుట కనువుగ నుండునట్లుంచుట,

(b) ఈ యోశ్రమవాసులను తగిన నిష్కరశిక్షాశ్రమమున నుంచి వారిని తమమనస్సును నిర్జించగల్గునట్లుజేయుట,

(c) ఈయోశ్రమనివాసులకు మానవసేవజేయుటకు సదవకాశములను గల్పించుట;

D. దయాల్బాగుయొక్క యోదర్శములవంటి యోదర్శములతో సీపద్ధతులమీదనే యితరస్థలములలో నిట్టికాలనీలను స్థాపించి, వానినిపోషించుటయు, నడిపించుటయు;

E. ప్రాంతీయ రాధాస్వామి సత్సంగసంఘములను జిల్లాసత్సంగసంఘములకును, బ్రాంచీసత్సంగములకును, సత్సంగులకు వ్యక్తిగతముగను సాంఘికముగనుగూడ పథప్రదర్శనముజేయుచు, వారల ప్రవర్తన ప్రవృత్తులను, రాధా

స్వామిమతసిద్ధాంతములను సభయాదర్శములను అనుసరించియుండునట్లు, నియమించుటయు, క్రమబద్ధముజేయుటయు;

F. రాధాస్వామిమతానుయాయుల లాభార్థమై విద్యను -అనగా, మత, నైతిక, మానసిక, సాంఘిక, సాంస్కృతిక, వైజ్ఞానిక, సాంకేతిక, పారిశ్రామిక, వ్యాపారిక, కృషిక, వైద్యశాస్త్ర, న్యాయశాస్త్రములకు సంబంధించినట్టి విద్యలను, సామాన్యవిద్యనుగూడ- ఆభివృద్ధిచేయు సంస్థలను స్థాపించుటయు పోషించుటయు నడిపించుటయును, మఱియు/లేదా, అట్టిసంస్థలకు ద్రవ్యసహాయముజేయుటయును, మానవోపయోగకరమయిన వృత్తులు పరిశ్రమలువ్యాపారములలో ప్రయోగాత్మకశిక్ష నిచ్చుటకు కావలసిన సంస్థలను, కర్మాగారములను వ్యవసాయక్షేత్రములను మొదలగువానిని స్థాపించి పోషించి, నడిపించుటయును;

G రాధాస్వామిమతానుయాయుల లాభార్థమై, మానవులకును మానవజాతికుపయోగకరమయినజంతువులకును వైద్యసహాయముచేయుటయు నట్టి చికిత్సచేయు సంస్థలను స్థాపించి పోషించి నడిపించుటయు, మఱియు/లేక, అట్టిసంస్థలకు ద్రవ్యసహాయముచేయుటయును, జనసామాన్యముయొక్క ఆరోగ్యాభివృద్ధికవసరమయిన వద్దతులనువిధానములను యోచించి యాచరణలో పెట్టుటయును;

H రాధాస్వామిమతానుయాయుల లాభార్థమై వృద్ధులకును, పేదలకును, రోగులకును, ఆర్తులకును, నిరుపేదలకును, వికలాంగులకును, బాధోపశమనముజేయుటయు, నట్టిబాధోపశామకసంస్థలను స్థాపించి పోషించి నడిపించుటయును, మఱియు/లేక, నట్టిసంస్థలకు ద్రవ్యసహాయముచేయుటయు, నట్టి యనాధులు బీదలు రోగులువగైరాల యార్థికస్థితిని చక్కబఱచుమార్గములను విధానముల నవలంబించుటయును;

షరా.- F. G H. ఆదర్శములలో నుద్దేశింపబడినలాభమును సభవారు తమయిష్టప్రకార మెప్పుడైనను ప్రజాసామాన్యమందఱకుగాని లేక ప్రజలలోనొక ప్రత్యేకవిభాగమునకుగాని చెందజేయుటకును, అట్లు చెందజేసిన లాభములను సభవారు తిరిగి తమయిష్టప్రకార మెప్పుడైనను తీసివేయుటకును లేక వానిలో మార్పులను చేయుటకును పూర్ణస్వాతంత్ర్యముగలిగియుండురు.

I. ప్రజాసామాన్యమునకుగాని, అందులోనొకవిశిష్టభాగమునకుగాని, లాభదాయకమైన యితరచర్యలను సాగించుట;

J. వెనుకబడిన జాతుల నుద్ధరించుటకై తగువిధానములను యోచించుటయు నవలంబించుటయును;

K. మూఢవిశ్వాసములను, హానికరమగునాచారములను, సాంఘిక దోషములను నిర్మూలించుట కవసరమైనచర్యలను యోచించుటయు, తీసికొనుటయు;

L. ప్రజలలో నిరుద్యోగములేకుండజేయుటకు తగిన చర్యలను యోచించుటయు నవలంబించుటయు;

M రాధాస్వామీదయాళునికి ఇంతకుముందు సమర్పితమైనట్టిగాని, ముందుసమర్పింపబడబోవునట్టిగాని చరస్థిరాస్తులను, రాధాస్వామీసత్సంగసభ వారు సంపాదించునట్టిగాని, సభవారికర్పితమైనట్టిగాని, చరస్థిరాస్తులను, స్వాధీనముచేసికొని కాపాడి యభివృద్ధిజేయుటయు, మఱియు/లేక, వ్యాపారివిషయ స్తముజేయుటయు, పాలించుటయు, సభవారి యాదర్శముల సాధించుటకై వానిని వినియోగించుటయు;

N ఈపై కార్యములను జేయుటయు, పైయాదర్శముల ప్రాప్తికి సహకారియైనట్టిగాని, యానుషంగికమైనట్టిగాని కృత్యములను లేకవిషయములనన్నిటిని జరిగించుటయు, మతసంబంధమైనట్టియు, నాధ్యాత్మికసంబంధమైనట్టియు విషయములలో సభపక్షమునకు జెందినవారి హక్కులను అధికారములను శ్రేయస్కరవిషయములను గాపాడి, పోషించి పెంపొందించుట కవసరమైన విషయములను, కార్యములను, సాగించుటయు.

4. ప్రస్తుతము సభకు 155 సభ్యులును దానిపాలకవర్గమునకు (Governing Body) 68 సభ్యులును, దానికార్యనిర్వాహకవర్గమునకు 14 సభ్యులును గలరు,

సభయును, దానిపాలకవర్గమును సంవత్సరమునకు రెండుసారులును, అనగా ఏప్రిల్, డిసెంబరు నెలలలోను, దానికార్యనిర్వాహకవర్గము నెలకొకసారియును, కలిసికొనుచుండురు. సత్సంగసంఘీయులకు సంబంధించినట్టియు, సత్సంగాస్తులకు సత్సంగసంస్థలకును సంబంధించినట్టియు, వాని యాదాయవ్యయములకు, లెక్కలకు, లెక్కలపరిశీలనవృత్తెరాలకును సంబంధించినట్టియు,

ముఖ్యవిషయములను తీసి, సభయును దానిపాలక కార్యనిర్వాహకవర్గములును వానియపనిబంధనల ననుసరించి నిర్ణయించుచుందురు.

5. సత్సంగసంఘము దేశమునందంతట వ్యాపించియున్నది. ఈసంఘము బ్రాంచినత్సంగములు, జిల్లాసంఘములు, ప్రాంతీయసంఘములనియు వర్గోపవర్గములుగ వ్యవస్థాపనజేయబడినది బ్రాంచీలు 586ను, జిల్లాసంఘములు 54ను, ప్రాంతీయసంఘములు 7ను గలవు.

6. సభ స్థాపించిన విద్యాసంస్థలన్నియు రాధాస్వామివిద్యాసంస్థయొక్క మేనేజింగుకమిటీవారి యాజమాన్యమున పనిజేయుచున్నవి. దయాల్బాగులోని స్థిరాస్తియంతయు సభకును, రాధాస్వామివిద్యాసంస్థయొక్క మేనేజింగుకమిటీకిని చెందియున్నది.

కాలనీలోని వసతిగృహములన్నియు సభయొక్క ద్రవ్యముతోగాని సత్సంగు లందుకొఱకై ప్రత్యేకముగనిచ్చిన భేంట్లసొమ్ముతోగాని కట్టించబడినవి. ఈరెండురకముల గృహములలోను సంపూర్ణస్వత్వహక్కులు సభకే జేరి దియున్నవి. రెండవరకము గృహములలో నివసించుట కనుమతినొందిన సత్సంగులకు, సభకిష్టమున్నంతకాలముమాత్రమే యాయిండ్లలో నివసించుటకు హక్కుగలదు. వారలను 'లై సెన్సీలు' (Licensees) అనగా, అనుమతిగ్రహీతలని యందురు.

7. 'దయాల్ భండార్' అనుపేరుతో సభవా రొకసామాజికపాఠశాలను పెట్టించిరి. బాహ్యస్థలములనుండి సత్సంగముకొఱకై దయాల్బాగు వచ్చిన వారికి ఇచ్చట 7 రోజులుచితభోజన మియబడును వారిచ్చట నుండినపుడు వారియుపయోగార్థ మితరవస్తువులను, అనగా మంచములు, బాల్చీలు, వగైరాలనుగూడ వారికి సరఫరాచేయుట కేర్పాట్లుగలవు

8. ఒక్కొక్క మొహల్లాకు కొందఱుపంచాయితీదారులును వారలకొక యధ్యక్షుడును చొప్పునగల మొహల్లాలపౌరవ్యవస్థకు శిఖరమున శిరోమణినగర కమిటీ యనునొక ప్రతినిధిసంఘ మికాలనీలో కాపలాసంరక్షణల యేర్పాట్లను, రోడ్లు వీధులు మార్పులను తుడిచి పరిశుభ్రముగనుంచుకార్యమును కాలనీనివాసులకు కావలసిన యితరసౌకర్యములను, కనిపెట్టుచుండును.

మఱుఁగుదొడ్లువగైరాలను పరిశుభ్రముగ నుంచుబాధ్యత 'తానువ రియాకమిటీ' వారిపై నున్నది. 343వ పుటలో నీకమిటీనిగుఱించి వివరణ మున్నది.

9. ఉత్తరప్రదేశప్రభుత్వమువారి జలవిద్యుచ్ఛక్తి విభాగము (Hydel Department/నుండి విద్యుచ్ఛక్తిని (Electricity) పొంది సభయొక్క 'ఎలక్ట్రిసిటీ అండు వాటరుసప్లైడిపార్టుమెంటు' వారు కాలనీనివాసులకును, సంస్థలకును విద్యుచ్ఛక్తిని సరఫరాచేయుచున్నారు. ఉదకమును బావులనుండి యంత్రములతో తోడి సరఫరా చేయుచున్నారు.

10. దయాల్బాగు మెనికల్ రిలీఫుసొసైటీవారు కాలనీలో రోగచికిత్సకు సంబంధించిన సంస్థలను పోషించుచున్నారు. వా రొక 'అల్లోపతిక్' వైద్యశాలను, స్త్రీలకును పిల్లలకును ఒక హోమియోపతీవైద్యశాలను, యునానీవైద్యశాలను, ఒక ఆయుర్వేదవైద్యశాలను స్థాపించి నడిపించుచున్నారు.

ఉ ప దే శ ము

11. రాధాస్వామిమఠములో జేరదలఁచుకొన్న ప్రతివ్యక్తియు (1) రాధాస్వామిమఠసం దేశ్ (2) రాధాస్వామిమఠఉపదేశ్ (3) నిజఉపదేశ్ (4) సారఉపదేశ్ (5) జిజ్ఞాస (6) రాధాస్వామిమఠదర్శన్ మొదలగు కొన్ని ప్రారంభిక గ్రంథములను చదివి యీమఠముయొక్క మూలసిద్ధాంతముల నర్థముచేసి కొని, యుపదేశనియమములను దెలిసికొనవలయును. మఱియు నతడు నియమముగ స్థానికసత్సంగమున కధమము 3 మాసములైనను వెళ్ళి సత్సంగము చేసికొనవలయును పిమ్మట నతని కుపదేశాసక్తి యున్నయెడల సతఢాక నిర్ణీతమైన యచ్చమాదిరిపత్రము (Printed Form) మీద నుపదేశమునకై యర్జీ పెట్టుకొనవలయును అతడు కొన్ని విహితనియమములను తాను పాటించెదనని వాగ్దానముగూడఁ జేయవలయును. ఆ విహితనియమములలో గొన్ని యీక్రింద పొందుపఱచబడినవి.

(a) తా నెట్టిమత్తుపదార్థముల నుపయోగించ ననియు;

(b) తా నెట్టిమాంసాహారమును (కోడిగుడ్లు వగైరాలనుగూడ) తీసికొనననియు;

(c) తన న్యాయార్జితద్రవ్యముతోనే జీవించెదననియు;

(d) పరమపితయొక్క నిజనామము రాధాస్వామి యని తాను నమ్ముచుననియు;

(e) పారమార్థికసాధనాపద్ధతులను తన యాంతర్యానుభవములను తానెవరికిని జెప్పకుండ రహస్యముగనుంచుచుననియు.

12 ఈ పైనియనుముల కంగీకరించినపిదప నతనికి మొట్టమొదట నిందియమనస్సులను షళముచేసికొని మనశ్శాంతిని, నిశ్చలతను, పొందగల్గుటకు సహాయకరములగు స్మరణధ్యానయుక్తుల నుపదేశము నొందుట కనుజ్ఞ యియబడును. ఉపదేశార్థమైన ప్రార్థనల నంగీకరించుటలో జాతిమతవివక్షగాని, రూపవర్ణవివక్షగాని యెంతమాత్రము చేయబడదు. అభ్యాసములో కొంత యభివృద్ధి నొందినపిదప నతనికి భజనాభ్యాసమునకు అనగా శబ్దాభ్యాసమున కర్హతయున్నట్లు తోచినయెడల, నూర్వలోకముల కాత్మ నారోహింపజేయుటకు సహాయకరమైన భజనాభ్యాసము నుపదేశము నొందుట కనుజ్ఞ నొసంగుదురు.

సాధువులు, ఆశ్రితులు

13. రాధాస్వామిదయాళునికి తమసర్వస్వము నర్పించినందువలనగాని, తమ ప్రాపంచికబంధువులనందఱను పరిత్యజించినందువలనగాని, సభవారిపోషణలోనున్న సత్సంగులు మువ్వధములు : (1) సాధువులు (2) ఆశ్రితులు (3) యీవజ్జీవభరణదారులు.

14. సభవారి కీ మువ్వధముల సత్సంగులసంఖ్యను పెరగనిచ్చుట యిష్టము లేదు ఏలనన పనిపాటలు లేకుండినచో నట్టివారు సోమరితనమున కలవడిపోవుదురు. అదియునుగాక దయాల్భాగులో జీతము నిచ్చి పనిచేయించుటకు సామాన్యముగ నేదో పని యెల్లవుడును, డుచునే యుండునుగావున. నట్టివారి కద్యోగముల నిచ్చుటకు సావకాశమున్నది అంగవైకల్యముచేగాని వృద్ధాప్యముచేగాని పనిచేయుటకుశక్తిలేని నిరుపేదసత్సంగులకు దయాల్భాగునకు బయటనున్న వారికిగూడ, జీవనోపాధికి సహాయముచేయబడుచున్నది.

సేవాతత్పరబృందము

(League of Service)

15 1927 సం॥రము ప్రారంభములో రాధాస్వామిసత్సంగసభయొక్క కార్యనిర్వాహకవర్గమువారు,

(i) సామాన్యముగ మానవజాతికింతకును, అందులో ప్రధానముగ సత్సంగసంఘమునకు సేవార్థమై, యువకులలో నాత్మబలిదానసేవాభావముల నుత్పన్నముజేసి కర్తవ్యతాపరాయణతను వృద్ధిజేయునుద్దేశ్యముతోను,

(11) రాధాస్వామిసత్సంగసభయొక్క ధార్మికపారమార్థికాదర్శములను సాధించుటలో తోడ్పడసమర్థత గలిగినట్టియు, పారమార్థిక నైతిక, సాంకేతిక, పారిశ్రామిక మానసిక విద్యాసంస్థలను, జంతుమానవుల వైద్యచికిత్సా సంస్థలను, మానవజాతి కారోగ్యసంరక్షక సంస్థలను నిరుద్యోగినహాయకసంస్థలను స్థాపించి పోషించుటలో తోడ్పడగలిగినట్టియు, యువతీయువకులను కావలసినంతమందిని, రాధాస్వామిసత్సంగసభకును దానిసంస్థలకును లభ్యమగుస్థల చేయునుద్దేశ్యముతోను,

యావజ్జీవముగాని, కొంత నిర్ణీతసంఖ్యగల సంవత్సరముల కాలముగాని నిబంధనారహితముగ సేవజేయుటకు సంసిద్ధులైన సత్సంగిసోదరీసోదరులతో నొక క్రొత్తివ్యవస్థ నేర్పాటుచేయుట యావశ్యకమని గమనించిరి. ఆప్రకారము, 1927 జూలై 1వ తేదీనుండి పనిచేయుటకై దయాల్పాగులో సేవ తత్పరబృందము (League of Service) అను పేరుతో నొకసంఘము నేర్పాటుచేసి దానిలో సత్సంగిసోదరులను చాలమందిని బృందసభ్యులుగ జేర్చుకొనిరి.

16. ఈబృందముయొక్క క్రియాశీలతను, కార్యక్షేత్రమును పెరిగి పోవుచుండుటచే దీనిని సొసైటీరెజిస్ట్రేషనుఆక్టు (Societies Registration Act) అను 1860 సం॥రపు 21వ చట్టప్రకారము 11-11-1946 తేదీన రిజిస్టరు చేయించిరి.

17. ఈ సంఘనిబంధనలప్రకార మిసంఘములో జేరగోరు ప్రతివ్యక్తియు నట్లుజేర్చుకొనబడుటకుముందీ క్రిందిశిక్షణములను దీసికొనవలసియున్నది:

(a) తాను తన యావజ్జీవము హృదయపూర్వకముగను న్యాయముగను రాధాస్వామిమతసిద్ధాంతములప్రకార మాచరించుచుండుననియు;

(b) తనశక్తివంచన లేకుండ శరీరమనోధనముల నర్పించి ప్రతిఫలమును గోరకుండ నేషరతులును లేకుండ రాధాస్వామిసత్సంగసభకు సేవ చేయుదుననియు;

(c) తా నీ సంఘములో సభ్యుడుగ నున్నంత కాలము తన కొప్పజెప్పిన కర్తవ్యములకు సంబంధించినంతవఱకు, తన పైయధికారుల యాజ్ఞలను నిరాక్షేపణగ మన్నించుచుండుననియు;

(d) తా సభమము 15 యేండ్లైన నీసంఘసభ్యుడుగనుండి యీసంఘ నిబంధనలకుబద్ధుడై ప్రవర్తించుచుండుననియు;

(e) తన కిచ్చెడు భరణము చాలదనిగాని, తన కుటుంబావసరముల కొరత కనిగాని, తనకు శ్రమగల్గుచున్నదనిగాని జెప్పి తానీసంఘసభ్యుడనుండి నిర్ణీతావధికిముందు విరమించుకొనననియు,

(f) తానీ సేవజేయుటకు తగినట్లు తన శరీరమనముల నారోగ్యముగను, పరిశుభ్రముగను ఉంచుకొందుననియు;

(g) తాను స్వయముగ దయాలాభుగవస్తువుల నుపయోగించుచు తన యాచరణచే నితరులనుగూడ నట్లుజేయుటకు యధాశక్తిగ ప్రోత్సహించుచుండుననియు;

(h) సత్సంగి సేవకు తా నుపయోగపడగలందులకై, విద్యా, కళా, పరిశ్రమ, వృత్తివ్యాపారశాఖలలో నెద్దానిలోనైన ప్రవీణతనొందుటకు తన శక్తికొలది ప్రయత్నము చేయుచుండుననియు;

(1) తా నొక యాదర్శసత్సంగిజీవితము గడుపుచు నన్నివిషయములలో సత్యమును బట్కుచుండుననియు.

18. సభాధ్యక్షులే యీసంఘమునకుగూడ నధ్యక్షులు. అయిదుగు రెన్నిక సభ్యులుగల కార్యనిర్వాహకసమితి యొకటి (Managing committee) దీని సామాన్యకార్యములను నిర్వహించుచుండును. ఈ సమితిసభ్యులయిదుగురిలో నొకరు కార్యదర్శిగను, ఒకరు సహాయకార్యదర్శిగను పనిచేయుదురు. ఈబృందములో జేర్చుకొనుట, ప్రమోషనులనిచ్చుట యిందుండి తొలగించుట, ఇందుండి విరమించుకొనుట మొదలగుప్రధానవిషయముల నాచరణలోబెట్టుటకు ముందు ఈబృందముయొక్క యుత్తరవును, దీనియధ్యక్షునియొకమోదమును పొందవలసియుండును.

19. సభవారిచే నీబృందసభ్యులను సంతుష్టులుగను సంశృప్తులుగను ఉంచుటకు తగినయేర్పాట్లు చేయబడినవి.

20. ఈసంఘమునకు ప్రస్తుతము 18 సభ్యులుగలరు. అందులో 15 సాధారణసభ్యులును, ముగ్గురుగౌరవసభ్యులు నైయున్నారు. వీరిలో నొకరు బయట పనిజేయుచున్నారు, 17 మంది దయాల్బాగులో నున్నారు.

(B) విద్యా విధానము

రాధాస్వామి విద్యాసంస్థ

(Radhhasoami Educational Institute)

21. రాధాస్వామి మతముయొక్క పూజనీయపూర్వసద్గురువుల యాదేశముల ననుసరించి, రాధాస్వామిచత్సంగసభవారిచే రాధాస్వామి విద్యాసంస్థ స్థాపించబడెను. బాలబాలికలయొక్క నైతిక, మానసిక, పాఠశాల విద్యాభ్యాసమును ఉత్తమపద్ధతి నేర్పాటుచేసి భగవంతునియెడల భయ భక్తులుగలిగి న్యాయసమ్మతముగ ప్రవర్తించునట్టియు, పాటుపడి పనిచేయు నట్టియు కార్యదక్షులయిన పురుషులను తయారుచేయుటయే సభవారి యుద్దేశ్యము.

22 అందుచే 1915 సం॥రముప్రారంభములో కొద్ది వసతిగృహములను కట్టిపెమ్మట నొకపాఠశాలాభవనమును నిర్మించుట ప్రారంభించి, 1-1-1917 తేదీన రాధాస్వామివిద్యాసంస్థను మధ్యమతరగతివఱకును తరతులనుబెట్టి తెరిచిరి. ఈసంస్థలో పనిచేయుఁ గోరినవారినుండి బహు విచక్షణజేసి యుత్తిమ యోగ్యతలు గలవారి నెన్నుకొనిరి. ఈసంస్థయొక్క కార్య భారమంతయు విద్యాపరిష్కాససంపన్నులైన సత్సభ్యులుగల యొక కార్యనిర్వాహకవర్గమునకు (Managing Committee) ఒప్పజెప్పబడెను. ఈవర్గము 1917 సం॥రము అక్టోబరు నెలలో, 1860 సం॥రపు 21వ చట్టప్రకారము రిజిష్టరు కాబడి, అప్పటినుండియు పూర్ణదీక్షతో తన కార్యక్రమమును సాగించుకొనుచుండెను

23. ప్రస్తుత మీసంస్థ కార్యనిర్వాహకవర్గమునకు సభ్యులు మొత్తము 14. అందులో నొకరు అధ్యక్షులును, ఒకరు కార్యదర్శియు నైయున్నారు.

24 ఈసంస్థ నామోదించవలసినదిగ దీని కార్యనిర్వాహకవర్గమువారు పెట్టినదరఖాస్తుపైన దీనిని చూచుటకువచ్చిన స్టూళ్ళయిన్ స్పెక్టరు మాన్ దొర

గారు (Mr. Moss) 24-7-1917 తేదీన 'లాగ్'బుక్కులో నీక్రిందివిధముగ తమయభిప్రాయమును వ్రాసిరి-

“ప్రభుత్వమువారి యామోదమునకై దరఖాస్తుపెట్టుటకుపూర్వము ‘అడుగుటకుపూర్వ మర్హుడవు గమ్మ’ను నాంగ్లలోకోక్తిసిద్ధాంతము నీపారశాలకన్న నెక్కువకచ్చితముగ నాచరించినపారశాల మఱొకటిలేదని నాయభిప్రాయము.”

25. ప్రభుత్వవిద్యావిభాగమువారిందుచే నీసంస్థను త్వరలోనే యామోదించి, మఱుసటిసంవత్సరమునుండియే యున్నతపారశాలతరగతులను గూడ నీసంస్థలో తెలుచుట కంగీకరించిరి. ఈసంస్థలో చదివిన మొట్టమొదటి విద్యార్థిగణము పదునెవమండ్రును 1919 సం॥రముమార్చి నెలలో హైస్కూలు పరీక్షకు వెళ్ళి, అందులో 17 ఉత్తీర్ణులైరి ఈవార్త తెలిసి యీసంస్థలో పనిజేయునుపాఠ్యాయబృందమును, సంఘమండలునుగూడ నానందభరితులైరి. ఈసంస్థ యెట్టియుత్తమబుద్ధియుత్తముతోగూడిన పద్ధతులపై స్థాపించబడెనో యందఱకునపుడు తేటపడెను. ఈసంస్థ అప్పటినుండియు నొకేశీరున దానియుత్తమత్వప్రఖ్యాతిని నిలుపుకొనుచుండుట యొక గొప్పసంతృప్తికరమైన విషయము. ఈసంస్థలోని విద్యార్థుల ప్రభుత్వపరీక్షాఫలితము లెల్లపుడును ప్రశంసనీయమగు నధిక శాతములలోనే యుండుచున్నవి.

26. అప్పటినుండియు నీసంస్థ యెల్లభివృద్ధిచెందుచుండెనో, దీని కెన్నడు నాశించని వైపులనుండి సకాలమున సహాయమెల్లు గలుగుచుండెనో, యీవిషయములన్నియు పై 215-216 పుటలలో నిదివఱకే వినరించితిమి. ప్రభుత్వము రు. 16,000/-లను వెచ్చించి యీసంస్థకొఱకు 208 యకరముల భూమిని సంపాదించిపెట్టిరి. దయాల్యాగునకు వచ్చెడి రోడ్డును ప్రాంతీయప్రభుత్వపురోడ్లలో గలిపి పక్కారోడ్డుగా చేయుటకుగూడ ప్రభుత్వమువారి రేర్పాటుచేసిరి. ఇంతియగాక, ప్రభుత్వమువారు మన క్రొత్తప్రయోగశాలలుమొదలైనవాని కవసరమైన సామగ్రిని కొనుగోలుచేసికొనువిమిత్తము రు. 53,000/-లను అనావర్తి ప్రదానముగ (Non-recurring Grant) నిచ్చిరి సభయును సత్సంగసంఘమునుగూడ నందుకుతగినయోదార్యముతోఁ బ్రవర్తించి, యీసంస్థకొఱ కొక లక్షరూప్యములను శాశ్వతనిధిగఁబ్రోఁగుజేసి, రమారమి రు. 400,000/-లను వెచ్చించి యీసంస్థాభవనమునకు రెండవయంతస్తును ఉపాధ్యాయుల వసతి గృహములను హోస్టళ్ళను (Hostels) కట్టించిరి.

27. 1940వ సం॥రములో శిశువిద్యాబోధనపద్ధతుల (Kindergarten methods) ననుసరించి చిన్నపిల్లలకు విద్యాభ్యాసమున కేర్పాట్లుచేసి యొక బాలవిహార కేంద్రమునుగూడ స్థాపించిరి. 1958 సం॥రములో నొకశిశువిహార పాఠశాలను (Nursery school) గూడ స్థాపించిరి. సామాన్యపాఠశాలలకు పోదగ్గవయస్సులేని చిన్నపిల్లల కీరెండుచోట్లను మనస్సునాకర్షించు నాటల మూలముగ విద్యాభ్యాసము గఱపుచుందురు.

28. 1922 సం॥రమునాటికి రాధాస్వామివిద్యాసంస్థ (Radhasoami Educational Institute) మగపిల్లల యింటర్మీడియట్ కళాశాలగ పెరిగి, 1947వ సం॥రములో డిగ్రీకళాశాలగజేయబడి బి. కామ్. (B. Com) డిగ్రీనిమిత్త మాగ్రావిశ్వవిద్యాలయమునకు జేర్చబడెను. 1957 సం॥రములో మగవిద్యార్థులకు బి.టి. తరగతులను (B T Classes) గూడ నందులోఁబెట్టిరి. 1952 సం॥రము జూలై నెలలో యల్ యల్.బి. డిగ్రీ (L. L B. Degree) తరగతులను తెరిచిరిగాని, 1958వ సం॥రముజూలై నెలనుండి వానిని తాత్కాలికముగ నాపుజేసిరి. 1953వ సం॥రముజూలై నెలలో విజ్ఞానశాస్త్రములో బి.యస్ సి. డిగ్రీ (B Sc Degree) తరగతులను బెట్టి వ్యవసాయశాస్త్రములో, నింటర్మీడియట్ తరగతివఱకు విద్యజెప్పట ప్రారంభించి బి.యస్ సి. క్లాసులనుగూడ తెరిచుటకు విశ్వవిద్యాలయమువారి యనుమతినిబొందిరి.

బాలికా విద్యాసంస్థలు

29 ప్రేమవిద్యాలయమునుపేరుతో బాలికల కొక ప్రత్యేకపాఠశాలను 1930 సం॥రములోస్థాపించి రని యిదివఱలో 216వ పుటలో చెప్పటయైనది. దీనిని 1939వసం॥రములో నింటర్మీడియట్ కళాశాలగమార్చి, 1941వసం॥రములో నిందులో బి ఏ. తరగతులను తెరిచిరి

30 1947 సం॥రములో నాగ్రావిశ్వవిద్యాలయమువారి బి టి, డిగ్రీపరీక్షకు ప్రీవిద్యార్థినులకును చదువుజెప్పి సిద్ధముజేయిటకై యొకస్త్రీలబోధనాభ్యసన కళాశాలను (Women's Training College) స్థాపించి, ప్రేమవిద్యాలయము నుండి బి ఏ. తరగతులను తీసి యిందులోనికి మార్చిరి. పిమ్మట 1951 సం॥రములో నీకళాశాలను బి ఏ డిగ్రీనిమిత్తముగూడ నాగ్రావిశ్వవిద్యాలయమునకు జేర్చిరి. 1958 సం॥రముజూలై నెలలో నాగ్రావిశ్వవిద్యాలయమువారి ఎమ్.ఎడ్

(M. Ed. Degree) డిగ్రీ తరగతులను గూడ నీకళాశాలలో ప్రారంభించిరి. ఉత్తరప్రదేశ్ పశ్చిమప్రాంతమున ప్రత్యేకముగ ప్రీవిద్యార్థినులకు బోధన విద్యలో నుత్తమపార్యక్రమములను నెర్పించుకళాశాల యిదియొక్కటే.

సాంకేతిక సంస్థలు

(Technical Institutions)

31. మైన 216-217 పుటలలో జెప్పినట్లు, ఎలక్ట్రికల్ ఇంజనీరింగు, మెకానికల్ ఇంజనీరింగు శాఖలలో స్టేట్ బోర్డ్ ఆఫ్ టెక్నికల్ ఎడ్యుకేషను వారి డిప్లొమా పరీక్షలకును, ఆటోమోటైలు ఇంజనీరింగులో ఇండస్ట్రీస్ డిపార్టుమెంటు వారి సర్టిఫికేటు పరీక్షకును, టెక్నికల్ కళాశాలలో (Technical College) పిల్లలకు శిక్షణ గలుపుదురు.

తోలు పని పాఠశాల (Leather Working School) యొక రెండం తస్తుల మేడలోనుండి, చర్మకళాశాస్త్రములోను (Leather Technology) జోభ్యుతయారుచేయుటలోను శిక్షనిచ్చునట్టి రెండు సంవత్సరముల పార్యక్రమమును గల్గియున్నది.

32. 1948 సం॥రములో భారతదేశపు ప్రభుత్వమువారు ఇంజనీరింగు కాలేజీ స్థాపించుటకు ఒక పథకము నామోదించిరి. దాని ప్రకారము ఇంజనీరింగు కళాశాల 1950 సం॥రము జూలై నెలలో స్థాపించబడినది. ఈ కళాశాల, మెకానికల్, ఎలక్ట్రికల్ ఇంజనీరింగు శాఖలలో బి.యస్.సి. డిగ్రీని మిత్తము ఆగ్రావిశ్వవిద్యాలయమునకు జేర్చబడినది. 1952 సం॥రము జూలై నెలలో నీ కళాశాలను ప్రత్యేకముగ దానిని మిత్తమై కట్టించబడిన నొక కొత్త భవనములోనికి మార్చిరి ఈ కళాశాలకు జేరియున్న హాస్టలులో నందలి విద్యార్థులందఱు నుండుటకు కావలసినన్ని గదులున్నవి. ఈ కళాశాలయొక్క కర్మాగారములును, ప్రయోగశాలలును సశస్త్రమైన ప్రయోగాత్మక శిక్షను గలుపుటకవసరమైన సంపూర్ణ సాధన సామగ్రితో నమర్చబడియున్నవి. ఈ కళాశాలలో పరీక్షా ఫలితములు చాలయుత్తమముగ నుండుచున్నవి ఇందులో నేర్పబడుచున్నట్టి సమర్థ ప్రయోగాత్మక శిక్షకును ఉత్తమ విద్యాభ్యాసమునకును ఈ కళాశాల గొప్ప ప్రఖ్యాతిగాంచెను.

33. కాపున దయాల్ బాగులో సాంకేతిక, విజ్ఞాన, వాణిజ్య శాస్త్రములలోను, బోధనాభ్యాసములోను, ఇంజనీరింగులోను, డిగ్రీ తరహావఱకును, బోధనాభ్యాసములో పోస్టు గ్రాడ్యుయేట్ తరహావఱకును ఉన్నతతరగతివిద్యను గలుపుట కేర్పాట్లును, మెకానికల్ ఎలక్ట్రికల్ ఇంజనీరింగు శాఖలలోను, తోలు పని

లోను, డిప్లోమాపాఠ్యక్రమమువలకును, ఆటోమోటైల్ ఇంజనీరింగులో సర్టిఫికేట్ పాఠ్యక్రమమువలకును తగుశిక్ష నిచ్చునేర్పాట్లను గలవు. ఈవోజువల కీసంస్థలలో ప్రతిసంవత్సరముజేరు విద్యార్థులసంఖ్యయొక్కయు ఈసంస్థల సాలుసరి ఖర్చులయొక్కయు వివరము లీక్రిందిపట్టిలో కనబడును :—

సంవత్సరము	విద్యార్థులు	మొత్తము వ్యయము
1947—48	1286	రు. 2,18,210
1948—49	1343	రు. 2,73,950
1949—50	1346	2,94,887
1950—51	1405	3,75,750
1951—52	1524	4,30,870
1952—53	1670	4,66,029
1953—54	1804	4,93,751
1954—55	1968	5,32,939
1955—56	2099	5,43,024
1956—57	2066	5,67,136
1957—58	1995	5,87,430
1958—59	2213	6,03,065
1959—60	2306	6,26,413
1960—61	2261	6,96,641
1961—62	2312	7,33,778

దయాల్బాగునకు బాహ్యముననున్న సంస్థలు

34 దయాల్బాగులోనున్న యీసంస్థలుగాక, సీసంఘమునకు కొన్ని యితరసంస్థలు దేశములో వివిధప్రాంతములలోగూడ నున్నవి. మధ్యప్రదేశ్ ములో హోషంగాబాద్ జిల్లాలో తిమర్నీ వద్దనున్న హైయర్ సెకండరీస్కూలు (Higher Secondary School) సంతృప్తికరముగ నే యభివృద్ధినొందుచున్నది. ఆపారశాలలోని పిల్లలు తిన్నగ బి.ఏ.తరగతిలోజేరి చదువుకొనుట కవకాశము గలుగజేయుటకై దీనిలో ప్రీయూనివర్సిటీ (Pre-University) పరీక్ష కొక క్రొత్తతరగతినిగూడ ప్రారంభించిరి. మధ్యప్రదేశ్ ములోని యాదిమనివాసుల సంతతికి విద్యగలపుటకై రాజబరారీయెస్టేటులో నాలుగు ప్రాథమికపాఠశాలలుగూడ గలవు. ప్రాంతీయరాధాస్వామీసత్సంగసంఘములనుగూడ తమ తమప్రాంతములలో విద్యాసంస్థలను ప్రారంభింపవలయునని ప్రోత్సహించిరి. అందుకు ఫలితముగ, దక్షిణదేశములో పాలంకోట, కాకినాడ, విజయవాడ

లలోను, బీహారుప్రాంతమున మెహసీ, జమాల్ పూరు, దర్భంగాలలోను ప్రాథమిక పాఠశాలలను ప్రారంభించిరి.

35 రాధాస్వామిసంఘ మెల్లపుడును నియమముగ స్వప్రయత్నము మీదను స్వశక్తిమీదనే యాధారపడి తనకార్యములను నెఱవేర్చుకొనుచున్నది. అందుచే నీసంఘము తనసంస్థలప్రాపునకుగాని మఱెందులకుగాని సత్సంగేతగులవద్ద నెన్నడు నొక్కపైసకూడ చందాక్రిందగాని, ధర్మముక్రిందగాని పుచ్చుకొనలేదు. అయినను, సత్సంగసంఘములో బాలబాలికలకు దయాల్బాగ్ విద్యాసంస్థలలో, నితరులకు లేని ప్రత్యేకహక్కులుగాని, ప్రత్యేకసదుపాయములుగాని యేమియులేవు. దయాల్బాగులోగాని బయటగాని యీసంఘముచే నడిపించబడు విద్యాసంస్థలలో జేరిచదువుకొనుటకు జాతి, మత, వర్ణవివక్ష లేకుండ నందఱకును సమానమయిన సావకాశములే గలవు. ఈవిషయము మావిద్యాసంస్థలనుగుఱించిన ఈక్రిందివివరణమునుబట్టి ధ్రువపడగలదు.

	1959—60			1960—61			1961—62		
కళాశాల	విద్యార్థుల సంఖ్య	సత్సంగుల సంఖ్య	సత్సంగేతరుల సంఖ్య శాతము	విద్యార్థుల సంఖ్య	సత్సంగుల సంఖ్య	సత్సంగేతరుల సంఖ్య శాతము	విద్యార్థుల సంఖ్య	సత్సంగుల సంఖ్య	సత్సంగేతరుల సంఖ్య శాతము
W T. College శ్రీ బోధనాభ్యసన కళాశాల	177	36	79.60	209	59	71.77	203	36	82.26
R. E I College రాధాస్వామి విద్యా సంస్థకళాశాల	584	89	84.42	530	84	84.74	620	102	83.55
Engg. College ఇంజనీరింగు కళాశాల	230	30	86.96	201	26	87.06	214	23	88.79
Technical College సాంకేతిక కళాశాల	295	62	78.98	289	27	90.65	233	26	88.84
మొత్తము	1286	217	82.49%	1229	189	83.55%	1270	187	85.86%

36 రాధాస్వామివిద్యా సంస్థయొక్క కార్యనిర్వాహకవర్గమువారికి దయాలాభుగుల్ 241 యకరముల భూమి యున్నది. అదిగాక వివిధకళాశాలల నిమిత్తమైన హోస్టలులును (Hostels) ఉపాధ్యాయులనిమిత్తము 8 వసతి గృహములును విద్యార్థులకొరకును వారిసంరక్షకులకొరకును చాలయిండ్లును గూడ, మేనేజింగుకమిటీవారికి గలవు. మిగతయుపాధ్యాయులకు రాధాస్వామి సంస్థంగసభవారుగూడ వసతుల నేర్పాటు చేయుచుందురు.

(C) పారిశ్రామికప్రణాళిక

37. పరమపురుషపూరన్ ధనీ స్వామిజీమహారాజువారు 1861వ సం॥ రమునసంతపంచమీసుదినమున రాధాస్వామిసంస్థంగమును స్థాపించినందు వలన నొకక్రొత్తమతమేగాకుండ నొకక్రొత్తజీవనవిధానముగూడ నుత్పన్న మాయెచు. కఠినతపస్వ్యులైరాగ్యములుగల జీవితమును గడపవలసినదిగ నాదేశించునట్టిమతములవారు యాచనచే పొట్టపోసికొనుచు తరిచుగ సోమరి తనములోనికి దిగిపోవుచుండిరి. ఏలనన నింతకన్న నుత్తమజీవనవిధానమును ప్రోత్సహించునట్టి యాదర్శములు ఆమతములలోలేవు. అందుచే మొదటినుండియు రాధాస్వామిమతపూజనీయసద్గురువు లాధ్యాత్మికాభివృద్ధికి న్యాయార్జితముచే జీవించుట యత్యావశ్యకమనియు, నీపృథ్విజీవితములో కేవలవిషయ లంపటత్వమునుగాక, కేవలకర్మపరిత్యాగమునుగాక, మధ్యమతరగతికిజెందిన “యుత్తమరీతిప్రాపంచిక జీవనము” (Better Worldliness) మానవునికి జీవితాదర్శమై యుండవలెననెడి యీరెండు నీతినూత్రముల నెక్కువగనొక్కి చేప్పుచుండిరి

38. ఈ యుత్తమనియమముల నాచరణలోఁబెట్టునిమిత్తమును, వివేకవంతమైనజీవితవిధానమునకు సాంఘికజీవన మొకప్రధానాంగము కావునను, మహారాజ్ సాహబ్ వారికాలములో నప్పుడుసంస్థంగ కేంద్రముగనున్న అలహాబాదులో నొకస్టోరును బెట్టించిరి. ఒకబట్టలనేతమిల్లును స్థాపించునిమిత్తమై పరిమితబాధ్యతతో నొకజాయింటుస్టాకుకంపెనీని (Joint Stock Company) ప్రారంభించువిషయమునుగుఱించి గొంతచర్చగూడ చేసి, యొక పేరులపట్టిని గూడ నప్పటిలో తయారుచేసిరి. మహారాజసాహబ్ వారి యారోగ్యము క్షీణించియుండుటచేతను, పిమ్మట వారు త్వరలోనే నిర్వాణమైనందునను ఆప్రయత్నములు అప్పుడు కొనసాగలేదు

39. సర్కార్ సాహబ్ వారి దీర్ఘానాలోగ్య హేతువుచే వారి కాలములో గూడ వైన జెప్పిన పథకము లెవ్వియు ఫలించలేదు. కాని 1913 డిశంబరు నెలలో సాహజీమహారాజువారు సద్గురుపదవి నలంకరించినతోడనే వారి కార్యమువిషయములో పూర్ణశ్రద్ధవహించిరి. 1914 సం॥రములో నిందుకు పథకముల నేర్పాటుజేసి వానియొక్క ప్రక్రమవిధానమును నిశ్చయించిరి. అందుచే 1915 సం॥రము జనవరి 20వ తేదీ వసంతపంచమిను దినమున రాధాస్వామిసత్సంగ కేంద్రస్థానముగ దయాల్పాగుకాలనీని స్థాపించుట సాధ్యమాయెను.

పారిశ్రామిక సంస్థలను స్థాపించుట

40. కాలనీయొక్క స్థూలజీవనము, విద్యాభ్యాసము పరిశ్రమలున నెడి జంటపలకలమీద నాధారపడియున్నది. 206-207 పుటలలో నిదివఱలోనే జెప్పినట్లు, రాధాస్వామి విద్యాసంస్థయు, నాదర్శపారిశ్రామికసంస్థలును (Model Industries) 1917వ సం॥రములోనే స్థాపించబడినవి.

1917-19. దీని కర్మాగారములో మొట్టమొదట నుత్పాదితమయిన వస్తువు, తోలుబొత్తాములు. 1914-18 సం॥రములనాటి మహాయుద్ధములో రక్షితదళములకు తోలుబొత్తాములు చాలయెక్కువగ కావలసిరాగా, ఆదర్శ పారిశ్రామికసంస్థ లాబొత్తాములను సరఫరాచేసి అందుమూలమున కొంతలాభమును సంపాదించెను. 1919వ సం॥రములో, రిలీఫ్ నిబ్బులు, భౌతిక శాస్త్రసంబంధమయిన తక్కినవి, త్రాసులు మొదలగు లోహపు సరుకులను తయారుచేయుటకు తగిన యెన్నియో యంత్రములను ఖరీదుచేసిరి బూట్లను, జోళ్ళను తయారుచేయుట కరడజను కార్మికులతో నొక యంత్రాగారము గూడ (Factory) సచేతనవత్సరములో ప్రారంభించిరి.

1919-22 వలరకములగడియలను, చేతినంకెళ్ళను, హేండ్ బ్యాగులకును సూట్ కేసులకును తాళపుకప్పలను, గుడిదెలను (Hinges) చేయుట మొదలుపెట్టిరి.

1923-25 ఈ సంవత్సరములలో చాలపాటుపడి ప్రయత్నములు చేయగా, చివరకు ఇత్తడిలాంతర్లు, శస్త్రచికిత్సాసాధనములు, కత్తులు, కటారులు మొదలగు వస్తువులను జయప్రదముగ తయారుచేయగల్గిరి, మొదటలో

ఎలక్ట్రిక్ టేబిలుపంఖాలను సీలింగ్ పంఖాలను తయారుచేయుట మొదలుపెట్టిరి. ఆతరువాత ఎలక్ట్రిక్ పచనపాత్రములను, కుంపట్లను, హీటర్లను (Heaters) టేబిల్ లేంపులను, పెనములను, నైటుస్టార్ దీపములను (Night Star Lamps) కూడ తయారుచేయనారంభించిరి

1926. ఆదర్శపారిశ్రామిక సంస్థలలో (Model Industries) మతోక విభాగమును అనగా బట్టలనేతయంత్రాగారమును (Textile Factory) 6 చేతిమగ్గములతో ప్రారంభించిరి. కాలక్రమేణ. చేతిమగ్గములను మఱికొన్నిఁ టిని, పవర్ మగ్గములను కొన్నిఁటిని యింకనుజేర్చిరి. 1944 సంవత్సరములో నీ విభాగమునకు 89 పవర్ మగ్గములును, 40 చేతిమగ్గములును, కొత్తలప్రకారము బట్టలను పూర్తిచేయు యంత్ర మొకటియు, నొకచిన్న పూలుపగిచేయు యంత్ర మును ఉంచెను ఈవిభాగములో సంవత్సరమునకు 3½లక్షలరూప్యములు విలువ గల వస్తుత్పాదన చేయబడుచుండెను.

1928సం॥రములో నల్పపరిమాణములో నొకక్షీరశాలను (Dairy) ప్రారంభించి, తరువాత 1931-32 సం॥రములో దాని నాధునికసనీకయంత్ర ములతో సమర్పి యభివృద్ధిజేసి మతోక పెద్దశోభాయమానభవనమునకు మార్చిరి.

1927-1932. ఇంతవఱకును తోలుపనియంత్రాగారములో (Leather Goods Factory) పనినంతను కార్మికులు చేతులతోనే చేయుచుండిరి కాని యిపుడందులో ప్రప్రథమముగ సనేకయంత్రములను దెప్పించి యమర్చిరి.

ఈ కాలములోనే వెండిగొలుసులను, ఫౌంటెన్ పెన్ కలములను, (Fountain Pens) గ్రామోఫోనులను (Gramophones) కూడ తయారుచేయుట మొదలిడిరి.

దయాల్యాగులోని సంస్థలకును వ్యక్తులకునుగూడ డబ్బులావాదేవీలు జరుపుకొనుటలో సౌకర్యము గలుగజేయునిమిత్తమై 1929 సం॥రములో 'రాధాస్వామీజనరల్ అండ్ అస్యూరెన్సు బ్యాంకు, లిమిటెడ్' అనునొక బ్యాంకును పబ్లిక్ లిమిటెడ్ కంపెనీగా (Public Limited Company) ప్రారంభించిరి 1937 సం॥రములో 'రాధాస్వామీ బ్యాంకు, లిమిటెడ్' (Radhasoami Bank Limited) అని దానిపేరును మార్చిరి.

1933-1935. జోళ్ళఫ్యాక్టరీలో సకలవిధములయిన జోళ్ళను తయారు చేయుట మొదలుపెట్టినందున తోలుఅవసరము క్రమక్రమముగ చాలపెరిగి

పోవుచుండుటచే, ఆయవసరము నెదుర్కొనుటకై చిన్నపరిమాణముగల ప్రయోగార్థమైన యంత్రముదాయముతో క్రోములెదరును తయారుచేయుట మొనరిడిరి. పరీక్షార్థమైన ప్రారంభిక ప్రయోగములు జయప్రదముగ సాగుటచే సభవారు క్రోముటేనరీ నభివృద్ధిచేయుటయేగాక 1935 సం॥రములో జగత్ప్రఖ్యాతమైన తాజ్ మహల్ కు దగ్గరగనున్న, చెట్లపట్టతో తోలును పదును చేయునటి మఱొక టేన్నరీనిగూడ క్రయమునకు దీసికొనిరి. క్రోముటేనరీ కింతవఱకు 3 లక్షల రూప్యములను పెట్టుబడిపెట్టి, అందులో రోజునకు 200 చర్మములను పదునుచేయుట కేర్పాట్లుచేసిరి. తాజ్ టేన్నరీ కింతవఱకు 4 లక్షలరూప్యములు పెట్టుబడిపెట్టిరి. అందులోగూడ రోజునకు 200 చర్మములను నానవేయుట కేర్పాట్లున్నవి.

1936-1937. తలనూనెలు, అంగరంగద్రవ్యములు, బట్టలసబ్బులుగూడ చేయుట ప్రారంభించిరి.

ఈకాలములో నాదర్శసాంకేతికసంస్థలవారు (Model Industries) ఇనుపసామానుపరిశ్రమల నభివృద్ధిజేసి పవర్ మగ్గములు, తూనికయంత్రములు, బంగళాదుంపలకు తొక్కల నొలుచునట్టి యంత్రములు, పూలును శుభ్రము చేయుయంత్రములు జోడుత్రాళ్ళుచేయు యంత్రములు మొదలగు చిన్నచిన్న యంత్రములను చేయుట మొదలుపెట్టిరి.

విజ్ఞానశాస్త్రసాధనముల శాఖవారు (The Scientific Instruments Branch) కూడ చాలనున్నితమయిన త్రాసులను (రసాయనశాస్త్రప్రయోగముల కుపయోగించెడిరకమును, పరిశోధనార్థమైన ప్రయోగముల కుపయోగించెడిరకమునుగూడ) చేయుట మొదలుపెట్టి యెన్నియోరోగచికిత్సోపకరణములను, ఎలక్ట్రిక్ గడియారములను, పారశాలలకును కళాశాలలకు నుపకరించు జంతుశరీరప్రతిరూపములను, వివరణపటములను తయారుచేసిరి. ఇంతియగాక నీశాఖవారు రెండవప్రపంచమహాయుద్ధములో స్టెరిలయిజర్లను, (Sterilizers) స్పిరిటులాంపులను, బ్లోపైపులను (Blow Pipes) స్టావులను, (ఎలక్ట్రిక్ కంపట్లను) గవర్నమెంటువారికి సరఫరా చేసిరి. మఱియు నీ శాఖవారు శాస్త్రచికిత్సాసాధనముల నికనితరసూక్ష్మసాధనములను మరమ్మత్తు చేయుటలో ప్రత్యేకనిపుణతనుగూడ సంపాదించిరి.

దయాల్బాగు పారిశ్రామిక సంస్థల వస్తుప్రదర్శనములు

41. దయాల్బాగు పారిశ్రామికసంస్థ లభివృద్ధినొందుచున్న కొలఁది మన ఫ్యాక్టరీలలో తయారగుచున్న వివిధవస్తుసామగ్రినిగుఱించి బహిరంగప్రకటనముచేసి, యందుమూలముగ రాధాస్వామీసత్సంగముయొక్క సంరక్షణక్రింద దయాల్బాగులో జరిగిపబడుచున్న నిర్మాణాత్మకశ్రేష్ఠకార్యమునకు గూడ బహిరంగప్రకటనముచేయుట యవసరమని తోచినది. అందుచే 221 మొదలు 225 పుటలలో నిదివఱలోనే చెప్పియుండినట్లు, 1931 సం॥రము మొదలుకొని వివిధస్థలములలో వస్తుప్రదర్శనములను జేయుచుండిరి.

1937 దర్మి లా య బి వృద్ధి

42. 1937 సం॥రమువఱకు సాహజీమహారాజువారికాలములో పారిశ్రామికసంస్థ లెస్సాస్థాపింపబడి వికాసనొందినవో పైపేరాలలో సంగ్రహముగ వివరించితమి. ఇంతకుముందుగనే చెప్పినట్లు 1935 సం॥రము డిసెంబరు నెలలో సభవారు, అయిదుసంవత్సరములగడువులో సాలున కొక కోటిరూప్యముల విలువగల సరుకులను తయారుచేయగల్గునంత హెచ్చుగ దయాల్బాగుపరిశ్రమల వస్తూత్పాదనను వృద్ధిచేయసలయునని తీర్మానించిరి. ఈతీర్మానమును క్రియారూపమునఁబెట్టుటకు దయాల్బాగుస్థాపకులైన మహాపురషులు నిర్మాణమైన 1937 సం॥రము జూన్ నెలవఱకును సాధ్యముకాలేదు. సాహజీమహారాజువారిప్రేరేపణపై 1935సం॥రము డిసెంబరు నెలలో సభవారు చేసిన యీ పైతీర్మానమునుగుఱించి, మెహతాజీసాహబ్ వారిని సభాధ్యక్షులుగ నెన్నుకొనిన పిదప, వారు 1937 సం॥రము అక్టోబరు నెలలో సత్సంగులకు జ్ఞాపకముచేసిరి అప్పుడు 1937 అక్టోబరు నెలలో సభవారు తమ 1935 సం॥రము తీర్మానమును తిరిగి ధ్రువపఱచి, అప్పటినుండియు నన్నిపరిశ్రమలకును మహాప్రోద్బలమునిచ్చి యెన్నియో క్రొత్తసరుకులను తయారుచేయుచుట ప్రారంభించిరి.

1937-1940. 1937 సం॥రములో అమృతసర్లోనున్న 22,000 కడుళ్ళను 252 పవరుమగ్గములునుగల 'దూదివడికి బట్టలునేయుమిల్లు'ను (Cotton Spinning & Weaving Mill) కొనుగోలుజేసిరి. లూథియా నాలోనొక హోజయరీసంస్థనుగూడ సంపాదించిరి. ఈస్పిన్నింగు అండు వీవింగు మిల్లున కెక్కువ ధనసహాయము చేకూర్చి, దానిచే నంతకన్న నెక్కువ బాగుగ పనిజరిగించు నిమిత్తమై 1939 సం॥రము ఆగస్టు నెలలో దీని నొక పబ్లిక్ లిమి

టెడ్ కంపెనీకి విక్రయముచేసిరి. ఆకంపెనీకి దయాల్బాగుయొక్క పరమపూజ్య స్థాపకులపేరుమీద “సర్ సాహస్రీమహారాజ్ మిల్సు, లిమిటెడ్” అని నామకరణముచేసిరి. దానిమూలధనమును 50 లక్షలరూప్యములవఱకు పెంచుటకు ప్రభుత్వమువారి సమ్మతినొందిరి.

1939 సం॥రము సెప్టెంబరునెలలో మహాయుద్ధమారంభమగుటచే దయాల్బాగుపరిశ్రమలకు మఱిత ప్రోద్బలముగల్గి, ఇచ్చట ప్రతి యంత్రాగారములోను రక్షకదళముల కావ్యక్తమయిన సరుకుల నుత్పాదనజేయుట యొకప్రధానకృత్య మాయెను నూలుహోజియరీసరుకులను పూలుహోజియరీసరుకులను దయాల్బాగులో సధికపరిమాణమున తయారుజేయుట ప్రారంభించిరి. తేనరీలను, జోళ్ళఫ్యాక్టరీలను అధికముగవృద్ధిజేసిరి. రాసాయనికవస్త్రాత్పాదనవిభాగమువారు గూడ తమయుత్పాదనను పెంచుటయేగాక, వస్తువుల రికములనుగూడ చాలపెంచిరి

ఇవిధముగ 1940 సం॥రము చివరకు, వివిధపరిశ్రమల విభాగములు నొక్కొక్కటే వశములో నుంచుటకు శక్యముకానంత హెచ్చుగ పెరిగిపోయినందున, వీనిని యుద్ధావశ్యకతలకు సరిపోవునట్లుగ నింకను వృద్ధిచేయుట యిం చుమించు అసాధ్యమైపోయెను 1940 సం॥రములో మెహతాజీసాహబ్ వారు సభాధ్యక్షతనుండి తొలగిపోని, దయాల్బాగుపరిశ్రమలకు అధినియామకులుగ (Director) నెన్నుకొనబడినపిమ్మట వారిసలహాపైన సభవారు తమ పరిశ్రమ సంస్థలనన్నింటిని నులువుగసంబాళించుటకు వీలయిన చిన్నచిన్న సంస్థలుగజేసి వానిని ప్రైవేట్ లిమిటెడ్ కంపెనీలకు ఒప్పజెప్పుటకు సంతోషముగ సంగీకరించిరి.

1941-43. ఇవిధముగ సభవారు, యుద్ధమున కవసరమైన వస్తువుల యావశ్యకత పెరుగుచున్నకొలది, తమసంస్థలనన్నింటిని సస్సంగులచే నేర్పాలుచేయుబడిన లిమిటెడ్ కంపెనీలకే యొప్పజెప్పి వేసిరి.

పూర్వమునుండియునున్నట్టి సంస్థలనన్నింటి నివిధముగ క్రొత్తకంపెనీల కొప్పజెప్పుటమాత్రమేగాకుండ, క్రొత్తపనులుజేయుటకుగూడ, దయాల్బాగు లోను, లుధియానాలోను, అమృతసరములోను, కాకినాడలోను, కాన్పూరు లోను, ఢిల్లీలోను ఉన్నసత్సంగులు మఱికొన్ని క్రొత్తకంపెనీలను ప్రారంభించిరి

ఈకంపెనీలచే నుత్పాదితములైన వస్తువుల నమ్ముటకై 1941 సం॥ రములో 'దయాల్బాగుమేన్యూఫాక్చర్సుట్రేడింగుకంపెనీలిమిటెడ్' అనుపేరుతో దయాల్బాగులో మఱొకకంపెనీని స్థాపించిరి. ఈకంపెనీయును మఱి యాఱు కంపెనీలునుగలిసి, దేశమందంతటను ప్రైవేటుకంపెనీలక్రింద రిజిస్టరుకాబడి యున్న 230 దయాల్బాగులిమిటెడ్స్టోరులకును, సరుకులనుసరఫరా చేయుసంస్థలుగ పనిజరుపుచుండెను. ఈకంపెనీలన్నియుగలిసి దయాల్బాగువస్తువుల కొక విక్రయవ్యవస్థగ నేర్పడినవి.

ఈపారిశ్రామికవ్యవస్థయొక్క ఆర్థికావసరములు పెరిగిపోవుచుండుటచే, నాయవసరములను దీర్చునిమిత్తము ముజఫర్పూర్ (బీహారు)లోను, అమృత సర్ (పంజాబు)లోను కాకినాడ(ఆంధ్రప్రదేశము)లోను తలొకబ్యాంకుచొప్పున మూడురాధాస్వామిబ్యాంకులను జాయింటుస్టాక్సుకంపునీలుగ నేర్పాటు చేసిరి. ఈబ్యాంకులనుగుఱించిన సంక్షిప్తవివరణము నీగ్రంథమున మఱొక చోట నిచ్చితిమి.

1944-49. ఈకాలములో యుద్ధము సమాప్తమయినందున పటాలములకై సామగ్రిని తయారుచేయుట కట్టడిపోవుటచే, దయాల్బాగుపరిశ్రమసంస్థల నాయకులకు వ్యాకులముగలిగించుపరిస్థితి యేర్పడెను. వస్తూత్పాదనవ్యవస్థ యంతయు పురజనసౌకర్యముల యుత్పాదన కార్యమునకు తగినట్లు మార్చివేయ వలసిన యవసరము గలిగెను. కాని దేశమున నుత్పాదితవస్తుసామగ్రి యధికముగ లభ్యమగుచుండుటచే ధరలు పడిపోయి, అందుచే వస్తూత్పాదనసంస్థలకు పనిజేయుట కాటంకము గలిగెను. ప్రభుత్వమువారుగూడ ముడిసరుకుల సరఫరావిషయములో ననేకనియంత్రణచర్యల నాచరణలోఁబెట్టుచుండినందున విరివిగవస్తూత్పాదనచేయుటకు చాలయాటంకములు గలిగెను.

అందుచే నీసమయములో ప్రశీతనగృహము (Cold Storage) అను నొక్కసంస్థనుమాత్రమే త్రొత్తగ నేర్పాటు చేయగలిగిరి. ప్రశీతనగృహము బంగాళాదుంపలను, ఇంకను మనభూములలోపండిన యితరపదార్థములను నిల్వయుంచుట కుపయోగపడుచుండెను.

మన పారిశ్రామికసంస్థలలో చర్మములను పదునుచేయుట, జోళ్ళను తయారుచేయుట చేమగ్గములమీద బట్టలునేయుట, అచ్చొత్తుట, ఆయుర్వేదాషధములను తయారుచేయుట మొదలగుపనులను జరిగించువిధానములను కార్మికులుతీసికొని, సహకారసంఘములుగ నేర్పడి పనిచేయనారంభించిరి.

ఈసహకారసంఘములకు ద్రవ్యసహాయము చేయునిమిత్తము 1947 సం॥రములో నొక సహకారపుబ్యాంకును (Co-operative Bank) గూడ నేర్పాటుచేసి పనిజరిపింప నారంభించిరి.

1950-60 ఈపదిసంవత్సరములలో కేంద్రప్రభుత్వరాష్ట్రప్రభుత్వములు రెండును పన్నుల నదేపనిగపెట్టించి ముఖ్యమైనముడిసరుకులపై సాంఘిక నియంత్రణము చేయుచుండిరి. పనులుజరిగించుటకు కూలిఖర్చులుగూడ పెరిగి పోయెను. అదియునుగాక, సర్వత్రా ధరలు అధికముగ పెరిగిపోవుటచే ప్రాంత గిలిపోయిన యంత్రములస్థానే క్రొత్తయంత్రములను ఖరీదుచేసికొనుట సాధ్యముగాకుండెను.

43. అన్నిధరలు నొక్క వరుసన పెరిగిపోవుచుండుటచే ప్రజలకు వస్తువులను కొనగలశక్తి క్షీణించిపోయెను. అందుచే మన ముత్పన్నముచేయు వస్తువుల యమ్ముకము చాలవడిపోయెను. సత్సంగులు కష్టనష్టములకోర్చి యేర్పాటు చేసిన వస్తువిక్రయమహావ్యవస్థయు, దయాల్పాగుస్తోరులును, బహుక్రిష్టపరిస్థితులలో చిక్కుకొనిపోయెను, పైన జెప్పినకారణములచే వస్తూత్పాదకవ్యవస్థలో నవసరమైన మార్పులు చేయజాలకుండుటచే పరిశ్రమశంస్థలు, వస్తువులను పోటాపోటీధరల కుత్పాదనచేసి, స్టోరులకందజేయలేకుండుటచే కొన్నిస్టోరులు కట్టివేయవలసివచ్చెను అయినను ప్రాచీనయంత్రములతో పురాతనవిధములగు వస్తువులనే యుత్పాదనచేయుచు వానిని చాలమట్టుకు సత్సంగులకే యమ్ముచుండిరి ఎట్టులైనను జోళ్ళకును తోలుకునుమాత్రము మార్కెట్టులో మామూలమ్ముకములు తగ్గిపోలేదు

44. అమృతసరమిల్లులోని యంత్రసముదాయము ప్రాచీనమై ప్రస్తుత కాలోచితముగ లేకపోవుటచే, దానితో పనిచేయుటలో వస్తూత్పాదనవ్యయ మెక్కువయ్యి, ఆవస్తువులు బజారుధరలతో పోటీ చేయలేకపోవుచుండెను. అందుచే నామిల్లులో కొంతభాగమును రెండుసార్లు మూసివేయవలసివచ్చెను. చివరకు కందులోని కొన్నియంత్రముల నమ్మివేయుట తప్పనిసరియయి, దానిని పూర్తిగాకాకపోయినను కొంతభాగమయినను పనిజేయించుచుండగలందులకై, 10 లక్షలరూప్యములను వెచ్చించి చూలుపడకునట్టి క్రొత్తయంత్రములను కొనిపెట్టవలసివచ్చెను

45. ఈచిక్కులలోనుండి తప్పించుకొనుటకై ప్రజలకు దయాల్యాగువస్తువులయం దభిమానముగలుగజేసి మనవస్తువిక్రయము సభివృద్ధిచేసికొనగోరి 1959 నవంబరు నెలలో దేశమునందంతటను వస్తుప్రదర్శనములను జరుపవలయునని తీర్మానించిరి. మితవ్యయపథప్రదర్శకులువారి హితోపదేశముపైన వివిధ స్థలములలోనిసత్సంగులు నా యా స్థలములలో వస్తుప్రదర్శనములను జరుపుటకు పథకముల నేర్పాటుచేసిరి. అందుచే 1960 సం॥రములో విశాఖపట్టణములో రెండుసార్లును, రాజమండ్రి, తణుకు, భట్టిండా, లక్ష్నో, ఏలూరు, కలకత్తా, ముజఫర్ పురము, ఇటావా, పాట్నా, విజయనగరము, కర్నూలు, అనకాపల్లి, లూథియానా, బొంబాయి, భీమవరము, వారాణసి, జలంధరు, అంబాలా, మదరాసు, అమలాపురము, అల్లహాబాదు, విజయవాడ, దర్భంగా, మధుర, మసౌఢీ, కర్నూల్, మిర్జాపురము, బాటాలలో నొక్కక్కసారియును, ఢిల్లీలో రెండుసార్లును, మొత్తము 32 వస్తుప్రదర్శనములను జరిపించిరి. అటులనే 1961 సంవత్సరములో వివిధస్థలములలో 31 వస్తుప్రదర్శనములు జరిగినవి.

ఈప్రదర్శనములలో 1960 సం॥రములో 5,30,000 రూప్యములును, 1961 సం॥రములో 4,92,400 రూప్యములును వస్తువిక్రయము జరిగెను. ఇతముందు సత్సంగుల క్రియాకలాపములో నీవస్తుప్రదర్శనము లొక యావశ్యకాంగముగనుండగలవని యాశించుచున్నాము. ఈప్రదర్శనములు దయాల్యాగువస్తువులను జనసమ్మతముగావించి మనపరిశ్రమసంస్థలకు ప్రోద్బలముచేయగలవనియు, నీప్రదర్శనములద్వారా పబ్లికార్ రాధాస్వామిదయాళుని సకలమానవోద్ధారవిషయమైన మహాగంభీరసం దేశముగూడ దేశమందంతటను వ్యాపించగలదనియు నాశించుచున్నాము.

(D) వ్యవసాయము

46. 1915 సం॥రములో సాహజ్జీమహారాజువా రీకాలనీని స్థాపించినపుడును, అటుపిమ్మట 10 సం॥రములకాలమువఱకునుగూడ దయాల్యాగుఆవరణమంతయు నొకయిసుకపట్టగ నుండెను. ఇచ్చటినుండి ఆగ్రాపట్టణమునకు పోవుటకు రెండురోడుమాత్రము గలవు. ఆరెండింటిలో కంకరవేయనిప్రాంతమొగలాయిరోడు ఒకటియును, పోయ్యాఘాట్ రోడ్డు రెండవదియును. పోయ్యా

ఘాట్ రోడ్డు అంతయు పెద్ద పెద్ద గోతులతో నిండియుండెను. మొగలాయీల కాలములో ప్రజలు త్రవ్వించి ఇటికలతో కట్టించిన నూతులు గూడ నీయావరణములో నచ్చటచ్చట కనిపించును.

47. 1950 సం॥ రమునాటికి రాధాస్వామీ సత్సంగ సభకును, రాధాస్వామీ విద్యాసంస్థయొక్క కార్యనిర్వాహకవర్గము వారికిని గలిపి, మొత్తము 3357 యొకరముల నేలగలదు. 1952 సం॥ రములో జమీందారీల రద్దుచట్టము వచ్చుటచే, సభవారు రైతధీనములోనుండిన 1611 యొకరముల భూమిని కోల్పోయిరి. ప్రస్తుతము సభవారి స్వాధీనములోనున్న భూమి 1497 యొకరములును విద్యాసంస్థ కార్యనిర్వాహకవర్గమువారి స్వాధీనములోనున్న భూమి 249 యొకరములును మొత్తము 1746 యొకరముల భూమి మాత్రమే మిగిలియున్నది. ఈ భూమి వివరము లీక్రింది పట్టిలో తెలుపబడినవి:-

గ్రామము పేరు	రాధాస్వామీ సత్సంగసభ			ఆర్.ఇ.ఐ. మేనేజింగ్ కమిటీ		
	సాగు భూమి	నివేళన స్థలము	ఏహత్ మారీ ¹	సాగు భూమి	నివేళన స్థలము	ఏహత్ మారీ ¹
జగన్ పూర్	474	70	7	101	112	—
ఖాన్ పూర్	435	5	87	—	—	—
సికిందర్ పూర్	397	6	—	—	—	8
ఘటవానన్	2	—	—	8	20	—
నగలావద్ది	—	3	—	—	—	—
మాన్	11	—	—	—	—	—
	1319	84	94	109	132	8

48. ఈ కాలనీస్థాపించినది మొదలు రాధాస్వామీ సత్సంగ సభవారు మత విషయకమైన తమ విహిత కార్యకలాపముతో పాటు ముఖ్యముగ విద్యాభివృద్ధి

¹ ఏహత్ మారీ, అనగా నిరంతరము సాగునకు లాయబుగాకుండ, నన్నడప్పుడు మాత్రమే సాగు చేయుటకు విలున్న భూమి

కొఱకును, పరిశ్రమలయభివృద్ధికొఱకునుమాత్రమే, తమయావచ్చక్తిని వినియోగించుచుండిరి. అందుచే నొకప్రత్యేకకృషివిభాగమేదియు నిచ్చట నేర్పాటుచేయబడలేదు. దాదాపు 15 సం॥రములు అనగా 1930 సం॥రము వఱకు సామాన్యవ్యవసాయపువనులుమాత్రమే జరుగుచుండెను. క్షీరశాల (Dairy) దగ్గఱనున్న కొన్నిపొలములలోను, శ్వేతనగర్, స్వామీనగరులకు దగ్గఱగనున్న కొన్నిభూములలోను దూడలకు పచ్చమేతను పెంచుచు, కొద్ది పరిమాణములో గోధుమ జొన్నపైరులను వేయుచుండెడివారు. చిన్నచిన్న ఆవరణములలో శలజముదుంపలను, గోబిపువ్వులను, ఒకటిరెండుసార్లు చెఱకు తోటలనుగూడ వేసిరి.

49. రాధాస్వామీవిద్యాసంస్థయొక్క, క్షీరశాల(R.E I Dairy)పూర్తిగ నభివృద్ధిలోనికి వచ్చినపుడు, 'డెయిరీ' ఆవరణమంతయు 'నేపియగు'గడ్డి, 'బెర్నీము'గడ్డి, 'సేంజీ', 'రిజ్కా', 'ఓటు' ధాన్యము మొదలగు పశువులమేతపైర్లతో నిండియుండెడిది. ఇచ్చటి వ్యవసాయపువనులన్నియు 'డెయిరీ' నూపరింతుడెంటుగారి యాజమాన్యముక్రింద జరుగుచుండెడివి. 'డెయిరీ' నూపరింతుడెంటుగారు తమయావచ్చక్తిని వినియోగించి పనిచేసిననుగూడ తనపశువులకు కావలసినమేత నుత్పన్నముచేయలేకుండుటచే, రోహతక్ నుండియు, పంజాబులో హిస్సార్ నుండియు పశువులమేతను తెప్పించుచుండెడివారు.

50. ఒకనారి సాహస్రీమహారాజువారు రాధాస్వామీసత్సంగసభకు, వ్యవసాయము పట్టుదలగ చేయనారంభించవలసినదని, చెప్పిరి కాని యప్పటి వ్యవసాయవిభాగసదస్యుడు నిరుత్సాహముగనుండెను. అందుచే నప్పటిలో సభయొక్క సాగుభూములలో మంచివన్నియు చాలమట్టుకు రయితుల కమర్చబడుచుండెను 1941వ సం॥రము వఱకును వ్యవసాయ మొకముఖ్యమయిన కార్యముగ నెంచబడనేలేదు. 1941వ సం॥రములో మహాతాజీసాహబ్ వారు వ్యవసాయపువనులను చేయించుట కుద్యుక్తులయినపుడు, సభవారి కప్పటికి మిగిలియున్న భూమియంతయు నినుకత్తిన్నెలతోను, చాలపొడుగుగను లోతుగను ఉన్నగోతులతోను, నిండియుండెను. క్షీరశాల(Dairy)వద్దనున్న కొద్దియొక రములభూమిమాత్రమే అట్లుగాకుండ సమతలముగ నుండెను. కావున మహాతాజీసాహబ్ వారి, కాభూములనన్నిటిని సమతలము చేయించుటకు, ముఖ్యముగ నారోజులలో యుద్ధము జరుగుచుండుటచే, పనివాండ్రొకత చాలయొక్కవగనున్నందున, నొకబహుక్లిష్టసమస్య యేర్పడెను అందువలన పొల

ములలో పనిచేయుటకై, వారు సత్సంగులను తమతోగూడ పొలములకు తీసి కొనిపెళ్ళుటకు నిశ్చయించిరి. మొదటిలో నీ కార్యమును దయాల్పాగుమైనర్ కాలువను, క్షీర శాలయావరణ (Dairy)లోని సాగునీటిబోదెలను, బాగుచేయుటతో మొదలుపెట్టిరి. పిమ్మట సత్సంగిసోదరులు, కలుపుతీయుట, కోతకోయుట మొదలగుపనులను నాగించుటమొదలుపెట్టి తరువాత క్రొత్తభూములను సాగుకు పనికివచ్చునట్లు చేయుటవిషయములో శ్రద్ధవహించిరి. అడవిమొక్కలను, దుబ్బలను, రెల్లుదుబ్బలను నిర్మూలించినపిదప 'పాటా'¹లను లాగి భూములను సమతలముచేయుట ప్రారంభించిరి. ఆపని యంతవఱకు నల్ల జరుగుచున్నది.

51. ఈ చేబూనిన కార్యము మహాపరిమాణముగలదగుటచే దీనిని యంత్ర సహాయములేకుండ కేవలము చేతులతోపనిచేసి పూర్తిచేయుట యసాధ్యము. అందుచే మానవులచేతిపనిని సంపూర్తిచేయుటకుగాను 1947 సం॥రములో మూడు T. D 14 మార్కు (Second hand) ప్రాత్రాక్టర్లను కొనిరి. రెండుగ్రేడర్లనుగూడ కొని పీనితోను, ట్రాక్టర్లతోను ఇంకనితరనాధనములతోను వ్యవసాయకృత్యములను యంత్రప్రేరితము చేసిరి. మొత్తముమీద వ్యవసాయమున కీక్రిందియంత్రములను కొనిరి:-

(1) అంతగ్జాతీయ 'T. D 14' మార్కు ట్రాక్టర్లు	3
(2) ఫార్మాల్ (యమ్. డి.) ట్రాక్టరు (లాగుడుయంత్రము)	
చక్రములు గలది	1
(3) ఫేర్గసన్ ట్రాక్టరు (లాగుడుయంత్రము)	1
(4) గ్రేడర్లు	2
(5) 'T. D. 14' ట్రాక్టర్లకొత్తకై 32 బింబముల గుంటకము (32 Disc Harrow) (విత్తులు జల్లినపిదప భూమిని చదునుచేయు యంత్రము)	1
(6) ఇనుపహార్సు ట్రాక్టరు (Iron Horse tractor)	1
(7) కలుపుతీయు యంత్రము (Weeder)	1

1 పాటా యనగా మట్టి పోగులను యీడ్చుకొనిపోవునట్టి కొయ్యబల్ల. ఆబల్లను లాగుటకు రెండు తీగెలుగాని గొలుచులుగాని దానికిని దానిముందొకకాడివంటి అడ్డకట్టపనుకూడ తగిల్చియుండును. వెనుక నొకరు ఆబల్లను నిట్టుకొనియుండురు ముందు యిరువురుమనుష్యులు ఆయడ్డకట్టను వట్టుకొని లాగుచుండురు.

- (8) ఫేర్లసన్ ట్రాక్టరుకు తగుల్పుటకు దున్నెడుసాధనము (Tiller)
తొమ్మిది గోళ్ళతో నున్నది. 1
- (9) గోధుమలను నూర్చుటకు డ్రేవర్లు (Threshers) 2
- (10) జాన్ డీర్ మోల్డు నాగలి (John deer Mould Plough) 1
- (11) ఫార్మాల్ (యమ్ డి.)తో పనిచేయుటకు గుంటకలు (అనగా
భూమిని దున్నినపిదప చదునుచేయు యంత్రములు) 2
- (12) సీడుడ్రిల్లులు 2
- (13) కోతయంత్రము (Harvester) 1
- (14) (Byelarus) బైలారస్ అనే రష్యాట్రాక్టరు 1
- (15) ఫార్మాల్ (యమ్. డి) 1
- (16) (దయాల్బాగులో తయారుచేసిన) స్కేపరు 1
- (17) బేలింగుప్రెస్సులు 2

52. ట్రేక్కు టైపుట్రాక్టర్లు (Track type tractors) భూములను చదును చేయుటకు చాలయుపయోగించినవి. వానితో దాదాపు 5 సంవత్సరములు పనిజరిగించినపిదప వానిని పనికిరాని యినుపముక్కలక్రింద (Scrap) నమ్మి వేసిరి

53. డ్రేవర్లు ఉపయోగకరముగ నున్నవి, సీడ్ డ్రిల్లులు మునుముం దుపయోగకరముగ నుండుటకు వీలున్నది. స్త్రీపురుషసత్సంగులే కోతపనులన్నియు జరిపించుచున్నారు.

ప శు వు లు

54. 30 ఎద్దులును, 10 చిన్నదూడలును గలపు అవియన్నియు సీదేశములో పుట్టిపెరిగినవే.

55. సభవారికోరికపైన 1960 సం॥రము మార్చినెలలో, కేంద్రప్రభుత్వము యొక్క ఆహారవ్యవసాయవిభాగపుమంత్రివర్గమువారు, సికింద్రపూరులో దాదాపు 180 ఎకరముల పొలములో మెట్టవ్యవసాయము ఆదర్శప్రదర్శనముగ చేయనారంభించిరి ఇంతవఱకును 60 ఎకరములభూమికి గట్లువేయించిరి. అందులో మానవాహారమునకు పనికివచ్చేడి తృణధాన్యములను జల్లిరి.

పంట చాలయుత్సాహవర్ధకముగ నే యున్నట్లుగుపించుచున్నది. వాఁగులగండ్లను పూడ్చుటకు గట్లువేయించుటయును, కొంతయిటికపనియును, 25 ఎకరముల నేలలో నడివినికొట్టివేయించుపనులును మాత్రమే మిగిలియున్నవి. కేంద్రప్రభుత్వమువారి కీచర్యలను కొనసాగించుటకు మూడుసంవత్సరములు అనగా 1-4-60 మొదలు 31-3-63వఱకు పట్టును.

విత్తనములు నాటుట

56. మామూలుగ 'ఖరీఫ్'¹, 'రబీ'², ఈరెండుపంటలవిత్తనములను యెడ్లు నాగళ్ళతోనే జల్లుచుందురు. కూలిపనివాండ్రు దొరకుట కష్టమగుటచే పంజాబు, బీహారుప్రాంతములనుండియు ఉత్తరప్రదేశములో పిలిభిత్ నుండియు సత్సంగులు విత్తనములుజల్లుటలోను, కోతలుకోయుటలోను సాయముజేయుటకై వచ్చుచుందురు.

57. సామాన్యముగ ప్రభుత్వమువారి విత్తనములకిపోనుండియే విత్తనములను చేకొనుచుందురు. గోధుమలు, యవలు, శనగలు, తారామీరాలు, వరి ధాన్యము, వ్రత్తి, వేరుశనగలు, ఖరీఫ్ పంటలుగ పండించుచుందురు. సామాన్యముగ నిచ్చటిపొలములలో గోధుమలు, యవలు, తారామీరా, చెఱకు, వేరుశనగలు యెక్కువప్రచురముగ వేయుచుందురు.

పొలములకు ఎరువులు, నీటిపాటుదల సదుపాయము

58. గోశాలలోని గోమయమును, యెడ్లదొడ్డిలోని గోమయమును, ఆ గ్రాపట్టణమునుండి తెచ్చిన 'కంపోస్టు'ను, దయాల్పాగులోచేసిన కంపోస్టును, పొలములకు సత్తువచేయు పెంటక్రింద వాడుచుందురు. ఇంతియగాక రాసాయనికద్రవ్యములను, అనగా అమ్మోనియమ్ సల్ఫేటు, సూపర్ ఫోస్ఫేటు, కాల్షియం ఆమ్ సల్ఫేటునైట్రా, యూరియా, గానుగపిండినిగూడ పొలములకు సత్తువచేయుటకు వేయుచుందురు.

1 "ఖరీఫ్" అనగా ఆషాఢము మొదలు మార్గశిరమాసమువఱకు నున్న మధ్యకాలములో కోతకు వచ్చు పంట.

2 "రబీ" అనగా వసంతఋతువులో కోతకువచ్చు పంట.

59. ఇచ్చట పొలములకు నీరుపాటించుటకు ముఖ్యాధికారులు రెండు పిల్లకాల్యలు. మొట్టమొదట 1928 సం॥రములో ఉత్తరప్రదేశ్ ప్రభుత్వము వారు 'దయూల్బాగుస్సైన్' అనునొక పిల్లకాల్యను త్రవ్వించిరి. కాని యది కావలసినంతనీరును పాటించ లేకుండెనని కొద్దికాలములోనే తేటపడెను. 1936 సం॥రములో 'యమున కాల్య' యను మఱొక పిల్లకాల్యను సభవారు తమసొంత ఖర్చుపై త్రవ్వించిరని యంతకుముందు 5వ యధ్యాయము 107వ పేరాలలో చెప్పబడినది. సికందర పురములో యమునానదినుండి 12" వ్యాసముగల రెండు కేంద్రోద్ధామి ఘటియంత్రపు నీటిగొట్టముల (Centrifugal Pumps) ద్వారా నీరునుతోడి యీ పిల్లకాల్యకు పంపుచున్నారు. ఈ కాల్య ఖాన్ పురము, జగన్ పురము అను యాళ్ళలోని భూములను తడుపుచు క్షీరశాల (Dairy) వఱకు వెళ్ళి అచ్చటనున్న పొలములనుగూడ తడుపుచున్నది. ఈ "యమున కాల్య" నీటితో క్షీరశాలయోగవరణము (Dairy) లోని పశ్చిమభాగపు పొలములకు నీరు పెట్టుట, యీమధ్య కొంత కష్టముగ నుండెను. యమునా ప్రవాహమార్గము 1957 సం॥రమునుండియు యెడమప్రక్క యొడ్లువైపునకు జరిగిపోవుచుండుటచే సంతకంతకు దూరమైపోవుచుండెను. అందుచే నీళ్ళ స్వీకరణనాళికలనూతినుండి నదీ ప్రవాహము దూరమైపోయినందున దానినుండి నీరును నూతిలోనికి తోడిపెట్టుటకు తాత్కాలికముగ మఱిరెండు ఘటియంత్రపు గొట్టములను అధికముగ వేయవలసివచ్చెను.

వ్యవసాయశాఖలోని యుద్యోగస్థులను పనివాండ్రును

60. వ్యవసాయపు పనులన్నియు సరిగ సకాలములో జరుగునట్లు కనిపెట్టి చూచుచుండుటకు తగినంతమంది యుద్యోగస్థులనుగూడ నియమించిరి సంవత్సరముపొడుగునను పనిచేయుటకు 40 మంది పనివాండ్రును జీతములిచ్చి నియమించిరి. కాని వ్యవసాయకృత్యములన్నియు ప్రధానముగ, స్త్రీపురుషసత్సంగులు సంవత్సరముపొడుగునను సంతోషముతోజేయు స్వచ్ఛందసేవతోనే సాగి పోవుచున్నవి. ప్రత్యక్షదయమునను సగటున 150 మందికి పైగానే యీసేవలో పాల్గొనుచుండురు. భండారాకోజులలో నీ సంఖ్య 300 పైవఱకును పెరిగిపోవుచుండును.

61. 1956 సం॥రమునుండియు స్త్రీలుగూడ నీ సేవలో పాల్గొనగోరినందున, నప్పటినుండియు స్త్రీపురుషసత్సంగులిరువురునుగూడ పొలములలో పని

చేయుచుండిరి. వెవ్వేలుజీవితపరిస్థితులు హోదాలలోనుండిన భిన్నభిన్నవయస్సులుగల స్త్రీపురుషులును, బాలురు, బాలికలునుగూడ పొలములలో మెహతాజీసాహబ్ వారి యాజ్ఞానుసారము శ్రమదానముచేయుచు తిన్నగ వారియధినిరీక్షణక్రిందనే పనిచేయుచు శారీరకముగను, ఆధ్యాత్మికముగనుగూడ మహాలాభమునొందుచుండగజూచుట నిశ్చయముగ నొక హృదయములను జలదరింపజేయునట్టి మహాదృశ్యమే. స్వయముగ దయాల్పగువచ్చి యిదంతయు కనులారగాంచిన పెద్దమనుష్యులందఱు నీ నిరాడంబరయథార్థ "సమాజవికాసప్రణాళిక" (Community project) యొక్క మహాసీయాదర్శమును మహోత్కృష్టముగ శ్లాఘించుచుండిరి.

(E) రాధాస్వామి విద్యాసంస్థయొక్క క్షీరశాల

(R. E. I Dairy)

62. రాధాస్వామివిద్యాసంస్థయొక్క క్షీరశాలను (R. E. I. Dairy) 1926 సం॥రములో స్వల్పపరిమాణముమీదనే ప్రారంభించిరిగాని, 1931 సం॥రములో దాని నాధునికసాధనసామగ్రితో నమర్చి యాధునికరీతిని వ్యవస్థాపనముజేసిరి. రాధాస్వామిసత్కలసభవారు, దీనికట్టడములకును, దీనికవసరమైనసాధనసామగ్రినమర్చగలందులకును 4 లక్షలరూప్యములను వెచ్చించిరి.

63. దీనిని దేశములోని శ్రేష్ఠతమక్షీరశాలలలో నొకటిగ నందఱును మెచ్చుకొనుచుండి రనువిషయము న్యాయమే. భారతదేశమునకు రాష్ట్రపాలకప్రధానియు (Governor General) రాజ ప్రతినిధియు (Viceroy) నగు లార్డు వెలింగ్డన్ దొరగారు 1935 మార్చి 22వ తేదీన దయాల్పగు సందర్శించుటకు వచ్చినపు డీక్షీరశాలను (Dairy) తాను కొన్నిసంవత్సరములనుండియు చూచుచుండిన క్షీరశాలలన్నిటిలోను శ్రేష్ఠతమమైనదని కొనియాడిరి.

64. భారతదేశప్రభుత్వమువారి క్షీరక్రయవిక్రయహితోపదేశకులైన (Milk Marketing Adviser) ఆర్.ఎ. పెప్పరల్ (R.A. Pepperal) గారు 1945 జనవరి నెలలో వచ్చి యీక్షీరశాలనుచూచినపుడు ఆయన దీనిని గుఱించి యీక్రిందివిధముగ ప్రశంసించిరి :-

“గిజముగ భారతదేశ మాశ్చర్యములకు పుట్టినిల్లు, ప్రపంచములోని క్షీరశాలలలో దేనితోనైనను పోటీచేయ నర్హతగలిగినట్టియు, సకలసాధన

సామగ్రిసమన్వితమైనట్టియు, పరిసరవాతావరణములలోగూడ నావృత్తిరీత్యా నేను ఇంగ్లాండు, ఆస్ట్రేలియాదేశములలోనంతట తిరిగిచూచిన క్షీరశాలలన్నిటిని మించిన పరిశుద్ధతగలిగినట్టియు, నీ యద్భుతసుందరగవ్యశాల నిపుడిచ్చట గాంచుటయే బహుశా నాస్వానుభవములో నన్నిటినిమించిన యత్యాశ్చర్యమని చెప్పవచ్చును

“ఇట్టి యాదర్శముండగ, దీనిననుకరణజేసి క్షీరశాలపరిశ్రమకు సంబంధించినంతమట్టుకు, భారతదేశము ప్రస్తుతము తాను దిగబడియున్న ‘నిరాశాకూపము’నుండి యుత్తీర్ణమగుట, దానికి నిస్సంశయముగ శక్త్యమైన విషయమే.”

65 1943-45 సం॥రములలో నాగ్రాలోనున్న అమెరికాదేశపు సైనికదళములు తమకుకావలసిన క్షీరమును ఆగ్రామిలిటరీడెయిరీకి బదులుగ నీడెయిరీలో నుండియే తెప్పించుకొనుటకు నిశ్చయించిరను విషయము దయాల్పాగుక్షీరశాలయొక్క శ్రేష్ఠతను నిరూపించుటకు మఱొకదృష్టాంతము.

66. ఆయినను దురశృష్టముచే నాగ్రాప్రజలు క్షీరపానవిషయములో తమ బహుకాలాగతమయిన యలవాట్లను వదిలిపెట్టలేక క్షీరశాలలోని “పాస్చరైజ్డ్ మిల్క్” పాలకు (Pasteurized Milk) ప్రాపకమునివ్వజాలరైరి క్షీరశాలను ఆర్థికముగ నొకస్వతంత్రసంస్థగ నడిపించుట కట్టిప్రాపకము ముఖ్యమనరము కొన్నిసంవత్సరములవఱకును ఈపట్టణపరిసరములలోని యానువత్రులట్టిప్రాపకము నిచ్చిరి. కాని రానురాను స్వార్థపరులవలన యాటంకములు గలుగగా, యనక్షీరశాల వాని నెదుర్కొనజాలకుండెను. అందుచే 1954 సం॥ రములో నీక్షీరశాలలోని పాలను పాస్చరైజ్డ్ చేయువిభాగమును కట్టివేసిరి. కాని వెన్నవిభాగముమాత్ర మెప్పటియట్ల పనిచేయుచు తనయభిమానులకు దేశమంతటిలోనుసర్వోత్కృష్టమైన నవసీతఘృతములను అందిచ్చుచునే యున్నది.

(F) సామాజిక వికాససంఘములు

I. పురాణ విద్యార్థి సంఘము

67. రాధాస్వామీవిద్యాసంస్థ (Radhasoami Educational Institute) యొక్క భూతపూర్వవిద్యార్థులు తమకళాశాలలోను, నర్సంగములోను యథా

ప్రకార మభిమానమును గలిగియుండుచు వానికి సంబంధించినవిషయములలో నుత్సాహముతో పాల్గొనవలయునని కోరుచుండుటచే, నా కోరిక తీర్చగలందు ల్పకె 1926 సం॥రము డిసెంబరు నెలలో దయాల్బాగుపురాణవిద్యార్థిసంఘము (Dayalbagh Old Boys' Association) మొట్టమొదట ప్రారంభించబడెను. సాహజీమహారాజువారు 1928 సం॥రము డిసెంబరు నెలలో జరిగిన పురాణ విద్యార్థిసంఘసమావేశములో నొకసందేశము నిచ్చిరి. ఆసందేశములో నీ సంఘముయొక్క యథార్థమైన యాదర్శమును తెలియజేయుచు వారిట్లు సెలవిచ్చిరి :-

“మాకు మాసంస్థలను నిర్మించుటకు నడిపించుటకును సహాయముచేయు గల యువకులు కావలెను. గృహనిర్మాణమునకు తాపీపనిచేయు మిస్త్రీలెట్లవ సరమో మా కీ యువకులు నట్లే యవసరము పురాణవిద్యార్థులు మాసంస్థల నిర్మాణకార్యమునకు తాపీమిస్త్రీపని చేయుటకు సంసిద్ధులయి ముందుకువచ్చిన యెడల నాకోక్కనికేగాక దయాల్బాగులో నివసించుచున్నవారిందఱకును గూడ సత్ప్రయముగ మహానందముగనుండును”

68. ఈసంఘము పవిత్రస్వరూపులయిన సాహజీమహారాజువారి మహాత్మే జకపోషణక్రింద మాతృసంస్థ కనేకవిధముల ముఖ్యాంగముగ పనిజేయుచున్నది.

69 1929 సంవత్సరమునుండియు నీసంఘము మొదట టెక్నికల్ శాశాలపురాణవిద్యార్థులను, పిమ్మట ఇంజనీరింగుక శాశాలపురాణవిద్యార్థులను గూడ, తనలో సభ్యులుగ జేర్చుకొనుట ప్రారంభించెను.

70 1930 సంవత్సరాంతమునకు, ఈసంఘము ప్రేమసరోవరమునకుజేర్పి యొక పురాణవిద్యార్థిసంఘభవనమును (Old Boys' Hall) నిర్మించుటకు రు 2500/-లను ప్రోగుచేసెను.

71. ఈసంఘము సత్సంగముయొక్క క్రియాకలాపము లన్నిటిలో నుత్సాహముతో పాల్గొనుచుండెను. ఈసంఘము దయాల్బాగులోని వివిధసంస్థలకు కావలసిన అన్నిరకముల కార్మికులను సరఫరాచేయు సుజ్ఞాత్రముగనున్నది. ప్రస్తుతము మధ్యప్రదేశముని పేర్కొనబడుచున్న సెంట్రల్ ప్రోవిన్సెస్ లో నీసంఘము 14 లిమిటెడ్ కంపెనీల నేర్పాటుచేసి, వానిద్వారా 1940 సం॥రమునకు ముందు వెనుక కొన్ని సంవత్సరములు దయాల్బాగువస్తువుల విక్రయము

నకు సహాయము చేసినది సభవారి వ్యవసాయకార్యప్రణాళికలోగూడ నితర దయాల్పాగునివాసులతో సమానముగ సీసంఘసభ్యులు వ్యక్తిగతముగ పాల్గొనిరి.

72. 1960 సం॥రములో సీసంఘముయొక్క పట్టికప్రకారము దీని సభ్యుల సంఖ్య 253. అందులో 195 యాచక్షేపసభ్యులు.

II-దయాల్పాగు వివాహపంచాయతి

73. 1942 సం॥రము ఆగస్టు 9వ తేదీన వివాహపంచాయతి ఏర్పాటుచేయ బడినది. దీని జ్ఞాపనపత్రికయును ఉపనిబంధనలును రాధాస్వామీసభయొక్క కార్యనిర్వాహకవర్గముచే 30-9-1942 తేదీగల 15వ నెంబరు తీర్మానములో నామోదించబడినవి. ఈపంచాయతి 1946వ సం॥రములో సొసయిటీస్ రిజిస్ట్రేషన్ ఆక్టు అనబడు 1860 సం॥రము తాలూకు 21వ చట్టముక్రింద రిజిస్టరుకాబడినది. దీనికి తొమ్మండ్రుసభ్యులు గలరు.

74. ఈవివాహపంచాయతియొక్క యుద్దేశ్యాదర్శములు ఈ క్రిందవివరింపబడినవి:-

(a) సామాన్యముగ సత్సంగులందఱకును అందులో ముఖ్యముగ దయాల్పాగునివాసులగు సత్సంగులకు, తమవివాహోత్సవయస్సుగల సంతానమునకు పెండ్లిసంబంధములను నిశ్చయించుకొనుటలో సౌకర్యము గలుగజేయుట,

(b) వివాహసంబంధములను నిశ్చయించుకొనుటలో గలుగునట్టి యనవసరాటంకములను తొలగించునిమిత్త మవసరమైన సలహాల నిచ్చుచుండుట,

(c) వివాహకార్యములను చేయుటలో ఖర్చు కనీసమగునట్లును ఆడంబరములను తొలగించుటకును తగిననియమములను, రాధాస్వామీసత్సంగసభయొక్క కార్యనిర్వాహకవర్గమువారి ఆమోదమునకులోబడి, యేర్పాటు చేయుట,

(d) కార్యనిర్వాహకవర్గమువారి యామోదమునకు లోబడి, వివాహపద్ధతులలో నెప్పటికప్పు డవసరమయిన మార్పులను చేయుచుండుట.

(e) సత్సంగులలో నంతరాతీయ వివాహములను ప్రోత్సహించుట.

65. వివాహపంచాయతీవారు వివాహార్హమయిన వయస్సుగల ఆడ మొగ పిల్లలపట్టీని తయారుచేసి యుంచుచుందురు. తమపిల్లలకు సంబంధముల నెంచు కొనుటకు పిల్లల తల్లిదండ్రు లీపట్టీని చూచుకొనుచుందురు.

76 పెండ్లినిశ్చయములకు పెండ్లికార్యములకును వ్యయము కనీసముగ నుండవలయునని వివాహపంచాయతీవారు తమసమావేశములలో నొక్కిచెప్పా చుండిరి. ఎనర్తైనను ఇందువిషయమై రు 2000/-లకన్న నెక్కువవ్యయమును కాని రు 100/-ల కన్న తక్కువవ్యయమునుకాని చేయకూడదు.

77. విద్యాసంబంధమైన యోగ్యతాతిశయము గలిగినట్టియు, వయస్సుముదిరి నట్టియు ఆడపిల్లలకు పెండ్లిండ్లేర్పాటుచేయుట చాలకష్టముగనుండుటచే నాడ పిల్లలకు 18 మొ॥ 21 సం॥రములవయస్సు దాటకుండగనే వివాహము నిశ్చ యముచేసికొనవలయునని వివాహపంచాయతీవా రెల్లప్పుడును హితోపదేశ ము చేయుచున్నారు.

విగతపత్నీకులకును. విగతభర్తృకులకును పునర్వివాహములను, అంత జ్ఞాతీయవివాహములను, అతఃప్రాంతీయవివాహములను, పంచాయతీవారు ప్రోత్సహించుచుందురు

III-దయాల్బాగు మహిళాసహకారసంఘము

సీ మి త దా య క ము

(Dayalbagh Mahila Association Ltd.)

78 దయాల్బాగుస్త్రీలలో వికాసాభ్యుదయములను గలుగజేయుటకై దయాల్బాగుమహిళాసహకారసంఘమును సీమితదాయకముగ 1938 సం॥ర ము లోస్థాపించిరి.

79. 1943 సం॥రములో సీసంఘము 100నుంది సభ్యులతో 1912 సం॥రపు సహకారసంఘముల చట్టప్రకారము రిజిస్టరుకాబడెను. ఈసంఘముయొక్క యాదర్శము లీక్రింద వివరింపబడినవి:-

(1) ఈసంఘసభ్యుల యార్థికక్షేమమును సహకారసిద్ధాంతానుసారము అభివృద్ధిపరచుట,

(ii) హానికరముగు సంఘాచారములను, అంధవిశ్వాసములను నిర్మూలించుటయు, వివాహ కార్యములు, పండుగలు వగైరా సమయములలో వృథా వ్యయమును, వృథా కాలక్షేపమును గాకుండ చేయుటయు,

(iii) కుటీరపరిశ్రమల నభివృద్ధిచేయుట,

(iv) ఈసంఘసభ్యులయొక్కయు, వారి పిల్లలయొక్కయు విద్యాభ్యాస కళాప్రశిక్షణములకు ఉచితప్రబంధముచేయుట,

(v) పుస్తకభాండాగారములను. చిత్రవస్తుప్రదర్శనశాలలనుస్థాపించుట,

(vi) సభ్యుల జీవనవిధానమును, వారల దృక్పథమును, ఉత్సాహ యుతముగను. విశాలోదార భావోపేతముగను జేయుట,

(vii) సంఘసభ్యులను, తమయారోగ్యాభివృద్ధికొఱకు శరీరవ్యాయామముచేయుటకు ప్రోత్సహించుట,

(viii) సంఘసభ్యుల యార్జనశక్తి నభివృద్ధిజేయు చర్యలను తీసికొనుట

(ix) సంఘసభ్యులకు జీవితావశ్యకపదార్థములను న్యాయమయినధరలకు చేకూర్చునేర్పాటుచేయుట,

(x) సంఘసభ్యులలో సహకారభావమును. స్వయంకృషిని, మితవ్యయమును ప్రోత్సహించుట.

(xi) చేతిపరిశ్రమలను, లఘుపరిశ్రమలను అభివృద్ధి చేయుటకును. సంఘ సభ్యులకు ఆర్థిక, నైతిక, సాంఘిక, పారమార్థికవిషయములలోను, సామాన్యముగనుగూడ శ్రేయోభివృద్ధిగలిగించుటకును అవసరమయినట్టియు, ఆనుషంగికమైనట్టియు కార్యములను చేయుటయును.

80 ఈసంఘముయొక్క కార్యములను దీనికార్యనిర్వాహకవర్గము జరిగించుచుండును. ఈవర్గమున నొక యధ్యక్షురాలు, నొక యుపాధ్యక్షురాలు, నొక కార్యదర్శియు, నొక సంయుక్త కార్యదర్శియునుగాక సీసంఘముయొక్క వివిధభాగములను గనిపెట్టిచూచుచుండు నుఱి అయిదుగురుసభ్యులుగలరు.

81. ఈసంఘ మింకొందిసంస్థల నేర్పాటుచేసెను :

(i) దయాల్పాగుమహిళలకు కుట్టుపనిసహకారపాఠశాలను. ఇందులో రెండేండ్ల పాఠ్యక్రమముతో కుట్టుపనిని, పూలకుట్టును, అల్లికపనిని, చింపులు చింపుటను, ఆటబొమ్మలు తయారుచేయుటను, యంత్రముతోచేయు పూల కుట్టుపనిలో ప్రత్యేకనైపుణ్యమును, నేర్పించుటకేర్పాట్లున్నవి.

(ii) బీదలు, అసహాయులు, నిరుపేదలునగు స్త్రీలను కనిపెట్టునట్టి 'దయాల్బాగు సేవాసంఘ' మను నొక ప్రధానమైన సంఘమును,

(iii) మంచిపుస్తకములతోనున్న మూడు పిల్లలగ్రంథాలయములను మూడు వెవ్వేలు మొహల్లాలలోను,

(iv) దయాల్బాగువస్తువులను, యితరగృహపరికరములను అమ్ముట కొక మహిళాస్తోరును.

82 ఈ సంఘసభ్యులు ఆయుర్వేదావధాలయములో గూడ పనిచేయుదురు. ఈసంఘసభ్యులు మహిళాస్తోరునకు మసాలాద్రవ్యములను ఆదర్శపారిశ్రామిక సంస్థలకొరకు కూడాగలీబులు మొదలగువానిని తయారుచేయుదురు, పూలు శాలువలమీద పూలకుట్టుపనినిగూడ జేయుదురు. స్త్రీసామాన్యమువలెగాక వీరలలో చాలమంది పొలములలోగూడ పనిచేయుదురు.

83. ఏప్రిల్, డిసెంబరు నెలలలో భండారాసమయములలో నీసంఘ మొక యల్పాహారవిక్రయశాలను తెరిచుచుందురు. వార్షికవస్తుప్రదర్శనము లలో నీసంఘసభ్యులుగొందఱు ఆడవారివైపున వస్తువిక్రయమునుగూడ చేయుచుందురు.

(G) దయాల్బాగు టౌన్ ఏరియా

(Dayalbagh Town Area)

84. దయాల్బాగుకాలనీ మొదటినుండియు పౌరజీవనవిధానముయొక్క ప్రధానాంగములతో నొప్పారునట్లే వ్యవస్థాపితమై, గడచిన 46 యేండ్లు నటులనే నడిపించబడుచున్నది. ఈ కాలనీలో నున్న వివిధగంఢాలయొక్క స్థావర పోషణలనిమిత్తమై పెద్దపెద్దమొత్తములను వెచ్చించిరి. యిచ్చట నీటిసరఫరా యేర్పాట్లకును, విద్యుచ్ఛక్తిసంరక్షణయు వ్యవస్థకును, ఆరోగ్యరక్షణశాఖకును, రోడ్లు వేయించి బాగుచేయించు ఖర్చులకును, కాపలాగ స్త్రీవ్యవస్థ వగైరాల క్రిందనుగూడ పెద్దపెద్దమొత్తములను వెచ్చించిరి. మనదేశములోని గొప్ప గొప్పనాయకులును, పరదేశములలోని ప్రసిద్ధవ్యక్తులునుగూడ నీ కాలనీ పౌరుల జీవనవిధానమును, ఈకాలనీయొక్కయు దీనిసంస్థలయొక్కయు సేరుపమానవ్యవస్థను జూచి చాలమెచ్చుకొనిరి. అయినను దీని ఆరోగ్యసంరక్షణ వ్యవస్థవగైరాలను నడిపించుచున్న శిరోమణి సంగఠకమిటీకి న్యాయశాస్త్ర

సమ్మతమైన హోదా లేనందున నిచ్చట నొక టౌన్ ఏరియా కమిటీ (Town Area Committee) నేర్పాటు చేయవలసివచ్చెను.

85. 1957 సం॥రము సెప్టెంబరు 11వ తేదీన నుత్తరప్రదేశ్ రాష్ట్ర పాలకు నిచ్చే దయాల్బాగుకోలనీ యొక 'టౌన్ ఏరియా' యని ఘోషణచేయబడి, క్రియారూపమున 'దయాల్బాగు టౌన్ ఏరియా కమిటీ' 1957 సం॥రము అక్టోబరు నెలలో నేర్పాటు ఆయెను. ఈ కమిటీ కొక యధ్యక్షుడును, తొమ్మండ్రు సభ్యులును గలరు. ప్రేమనగర్, స్వామినగర్ విద్యుత్ నగర్, స్వేతనగర్, కార్యవీరనగర్, శరణాశ్రమనగర్ అను నాఱు మొహల్లాలును దీని యధీనములో నున్నవి టౌన్ ఏరియాలోని జనాభా అయిదువేలు.

86. టౌన్ ఏరియా కమిటీవారు తమ కమిటీ నిబంధనలను నిర్ణయించుకొనిరి. వాని యాదర్శములలో గొన్నిటి నీక్రింద వ్రాయుచున్నాము -

(a) దాని యధికారములోనున్న యావరణలోని పరిస్థితులను ఆరోగ్య సూత్రముల ననుసరించి యుంచుట,

(b) ప్రజాసామాన్యముయొక్క ఆరోగ్యసంరక్షణ జేయుట,

(c) రోడ్లమీద బండ్ల రాకపోకలను కట్టుబాటులో నుంచుట,

(d) దాని యావరణములో శాంతివాతావరణ ముండునట్లు ఏర్పాటు జేయుట జనసమరణములను నిజప్రకారము చేయుటకును దీని యావరణములో తిరుగునట్టి వాహనముల కనుమతి యుత్తరువుల నిచ్చుటకునుగూడ నేర్పాట్లు చేయబడినవి

87. టౌన్ ఏరియా ఆవరణములోనున్న రోడ్లలో మూడు రోడ్లు రాజవీధులును. మిగిలిన వన్నియు రాధాస్వామినగర్ సభకు జేరిన సొంత రోడ్లును, ఆ మూడింటిలో నొకటియగు పోయ్యాఖూటురోడ్డు పి.డబ్ల్యూ.డి. వారి పోషణలోనున్నది మిగిలిన రెండురోడ్లలో నొకటి జగన్ పూరునకు పోవునదియును, రెండవది నగలాహావేలీ యను కుగ్రామమునకు పోవునదియును. ఈ రెండురోడ్లును రాధాస్వామినగర్ సభవారే వేయించిరి. కాని ప్రస్తుతము టౌన్ ఏరియా కమిటీయే వానిని సంరక్షణజేయుచున్నది ఈ మూడు రోడ్లలోను దీపములు వెలిగించుబాధ్యత టౌన్ ఏరియా కమిటీవారిదే. ఆ కమిటీ వారు తమ ద్రవ్యనిధినుండియే యందులభిర్కును భరించుచున్నారు.

88, కమిటీవారు పోయ్యాఘాటురోడ్డులో యాతాయాతముల రద్దీయెక్కువగనున్న భాగములో పాదచారుల సౌకర్యముకొరకై యీక్రింది నిర్మాణములను జేసిరి:

(1) 750 అడుగుల పొడవుగల నడకత్రోవ,

(11) 534 అడుగుల పొడవుగల యొక ముటికికాల్వ,

(111) ప్రజాసామాన్య ముపయోగించుకొనుటకై రెండు మూత్రపుదొడ్లు.

ఇవిగాక, నగలాహవేలీరోడ్డులో 370 అడుగుల దూరము కంకరను వేయించిరి. మఱియు విద్యుత్ నగర మొహల్లానుండి కొంచెముదూరములో నీ మధ్యన సంపాదించిన భూమికి విద్యుత్ నగరపు ముటికినీరును గొనిపోవుటకు 850 అడుగుల పొడవుగల నొక ముటికికాల్వనుగూడ నీకమిటీవారు త్రవ్వించిరి.

పోయ్యాఘాటురోడ్డున బోవుమోటారుబండ్ల వేగమును కట్టుబాటులో నుంచుటకై, వాహన వేగనియామక ఫలకము నారోడ్డులో పెట్టెలుచోట్ల నుంచిరి. అదియునుగాక పోయ్యాఘాటురోడ్డు పొడుగునను గోల్డుమోహర్ (Gold mohar) అనుపేరుగల మొక్కలనుగూడ నాటించిరి.

(H) ధార్మిక సంఘములు

I-సర్ సాహబ్జీమహారాజ్ చారిటబిల్ ట్రస్టు

(Sir Sahabji Maharaj Charitable Trust)

89, దేశముయొక్క వివిధప్రాంతములలోని సత్సంగులలో గొందఱుజేరి, ద్వితీయప్రపంచమహాయుద్ధము వలన ప్రజలకుగలిగిన మహాదుఃఖములచే కంపితమై దయాల్భాగుయొక్క పరమపూజ్యప్రఖ్యాతస్థాపకులబేరున “సర్ సాహబ్జీమహారాజ్ చారిటబిల్ ట్రస్టు” అనునొక ధర్మసంస్థ నీక్రిందియద్దేశములతో స్థాపించి, దానికొరకై సత్సంగులనుండి విరాళములను గైకొనుటకు నిశ్చయించిరి. ఆయుద్దేశ్యము లెవ్వియనగా:-

(1) రోగగ్రస్తులకు వైద్యచికిత్స చేయించుట,

(ii) విద్యాభ్యాసమునకు సౌకర్యములను గల్పించుట,

(iii) దుఃఖములను దారిద్ర్యమును తొలగించుట, ముఖ్యముగ ననాథులు, విధవలు, వృద్ధులు, వికలాంగులు, అశక్తులు, నిరుపేదలు నైనవారి దుఃఖ దారిద్ర్యములఁ దొలగించుటయును.

90. వారి ప్రయత్నములు ఫలించి, యొకలక్షరూప్యముల ధనము ప్రోఁగు కాగనే, అగ్రా రిజిస్ట్రారువారి ఆఫీసులో 28-12-49 తేదీన నొకట్రస్తు దస్తా వేసిన రిజిస్టరుచేయించి, దానిప్రకార మిద్దలు ధర్మకర్తల నేర్పాటుజేసి, యీధనమును వారికొప్పగించిరి.

91. ఈధర్మార్థనిధికి మొదటిలో దయాల్బాగునే కేంద్రముగ జేసిరి కాని దీనికై విరాళముల నెక్కువగ నిచ్చిన ఢిల్లీసత్సంగులతోఁకపై దీని కేంద్రమును ఢిల్లీకి మార్చిరి.

92. ఈట్రస్తుపేరుతో స్థిరచరాస్థుల నుంచుటకు సావకాశము కలుగజేయుటకై 1950 సంవత్సరాంతమున ధర్మకర్త లీట్రస్తును 1860 సంవత్సరపు 21 నెంబరు చట్టము అయిన సొసైటీస్ రిజిస్ట్రేషన్ ఆక్టుక్రింద రిజిస్టరుచేయించిరి

93. ఈ ట్రస్తున కొక యధ్యక్షుడు, నొక యుపాధ్యక్షుడు, నొక కార్యదర్శియు, నొక సంయుక్తకార్యదర్శియును గలరు. పై నలుగురితోగలిపి దీనికి మొత్తము తొమ్మిద్రు సభ్యులుగలరు.

దయాల్బాగులోను, ఇతర స్థలములలోను పనిచేయుచున్న ధర్మసంస్థలకు ద్రవ్యసహాయము చేయుచుండుటయే యీట్రస్తుయొక్క ముఖ్యకార్యము.

II-రాధాస్వామి ధార్మిక సంఘము (Radhasoami Charitable Society)

94. మహాయుద్ధానంతరమందు రాబోవు నూతన ప్రపంచవ్యవస్థయొక్క భావ్యవసరములను గుర్తించి, పంజాబుదేశసత్సంగులు వెంటనే సామాజిక సంరక్షణార్థమై పథకముల నేర్పాటుచేసికొని, దేశములోని విద్యావిహీనులకు రోగార్తులకు, నిరుపేదలకును దానధర్మకార్యములను విరివిగ చేయుట యత్యావశ్యకమైయున్నదని గ్రహించి రాధాస్వామిధార్మిక సంఘము అను నొక ధర్మప్రధానమైన సంఘమును స్థాపించఁదలచిరి. ఆయుదేశ్యముతో, విద్యాభ్యాససౌకర్యములను గల్పించుట, రోగచికిత్సాసహాయముజేయుట.

విద్యార్థి వేతనములనిచ్చియు మతొకవిధముగద్రవ్యసహాయముచేసియు, విద్యాభివృద్ధికి దోడ్పడుటయు. మొదలగు ధర్మకార్యములకొఱకు విరాళములను ప్రోచుచేయనారంభించిరి.

95. ఈసంఘమును 1860 సం॥రపు 21 చట్టమైన సాసైటీస్ రిజిస్ట్రేషన్ ఆక్టుక్రింద 3-2-1942 తేదిన రిజిస్టరుచేయించిరి. దీనికి మొదట దయాల్బాగునే కేంద్రముగ జేసిరి. కాని 1942 సం॥రము జూన్ నెలలో పంజాబుసత్సంగుల కోరికపై దీనికేంద్రమును అమృతసరునకు మార్చిరి. కాని పంజాబు విభజనమయినతరువాత దీనికేంద్రమును తిరిగి దయాల్బాగునకు మార్చివేసిరి.

96 ఈసంఘమున కొక యధ్యక్షుడు నొక యుపాధ్యక్షుడు, నొక కార్యదర్శియు, నొక యార్థికవిషయవిమర్శకులును గలిసి మొత్తము 129 సభ్యులు. ఈసంఘకార్యములనన్నిటిని 14 సభ్యులుగల యొక కార్యనిర్వాహకవర్గము సాగించుచుండును. దయాల్బాగులోను, బాహ్యమునను పనిచేయుచున్న కొన్ని ధార్మికసంస్థలకు ద్రవ్యసహాయము చేయుటయే యీసంఘముయొక్క ముఖ్యకార్యము.

III-దయాల్బాగు రోగచికిత్సా సహాయకసంఘము

(Dayalbhagh Medical Relief Society)

97. దయాల్బాగు సత్సంగులకు సంఘసంరక్షణసంఘవికాసల నిమిత్తమైన ప్రణాళిక నేదేని యేర్పాటుచేసికొనవలసిన యావశ్యకతాపరిజ్ఞానముండుటచే, వారు వెంటనే యుత్తమవైద్య చికిత్సాప్రబంధము నేర్పాటుచేయుట ముఖ్యవసరమైనట్లు గ్రహించిరి. కావున వారందఱును 29-3-1942 తేదీన సమావేశమై యీక్రిందియాదర్శములతో నొక ధార్మికసంఘము నేర్పాటు చేయవలయునని నిశ్చయించిరి:

- (i) సకలవిధవైద్యసహాయమును జేకూర్చుట,
- (ii) వైద్యశాలలను ఔషధాలయములను స్థాపించుటయు పోషించుటయు,
- (iii) ప్రజల యారోగ్యాభివృద్ధికై తగుచర్యలను దీసికొనుటయు,
- (iv) అర్హతగల విద్యార్థులకు రోగచికిత్సాశాస్త్రము సభ్యసించుటకు, విద్యార్థివేతనముల నిచ్చి సౌకర్యములను గలుగజేయుటయును.

98. ఈసంఘమును 1860 సం॥రపు 21వ చట్టమయిన సొసైటీస్ రిజిస్ట్రేషన్ ఆక్టు (Societies Registration Act) క్రింద 1942 సం॥రము జూన్ నెలలో “దయాల్బాగు మెడికల్ లీఫ్ సొసైటీ” యను పేరుతో రిజిస్టరుచేయించిరి. ఈ సంఘమునకొక యధ్యక్షుడు, నొకయుపాధ్యక్షుడు, నొక కార్యదర్శియు, నొకసంయుక్త కార్యదర్శియు నొక యార్థికవిషయవిమర్శకుడునుగాక, 14 సభ్యులు గలరు. ఈసంఘము సంవత్సరమున కొకసారి సమావేశమగును.

99. ప్రస్తుత మీసంఘముయొక్క సామాన్యకార్యములన్నియు, నొక పాలకవర్గము (Governing body) నెఱవేర్చుచున్నది పాలకవర్గమునకు, ఈ సంఘములోని కార్యకర్తలైదుగురును తదితరసభ్యులయిదుగురును గలిసి మొత్తము పదిమంది సభ్యులు.

100. ఈసంఘ మీక్రిందిసంసలను పోషణ చేయుచున్నది :

A ద యా ల్బా గు లో

(1) ‘సరణాశ్రమ’ రోగచికిత్సాలయము (Saran Asram Hospital) ఈచికిత్సాలయములో నాంగ్లపద్ధతిని చికిత్సచేయుదురు. ఇందులో సీక్రింది విభాగములు పూర్తియయిన సాధనసామగ్రితో నమర్చబడియున్నవి :

(a) బయటనుండి వచ్చిపోవునట్టి రోగులకును, ఆస్పత్రిలోనే యుండి వైద్యముచేయించుకొను రోగులకును ప్రత్యేకవిభాగములు

(b) శస్త్రచికిత్సశాల.

(c) ఎక్స్రేయంత్రము.

(d) రేడియాలజీ విభాగము.

(e) దంతవైద్యవిభాగము.

(f) ప్రసూతి విభాగము.

(g) సామాన్యరోగులలో స్త్రీలకును, పురుషులకును వేరువేరు గదులు.

ఈ యాస్పత్రిలో జాతిమతవివక్షలేకుండ దయాల్బాగులోనివారికిని, ఇరుగుపొరుగు గ్రామములలోనివారికినిగూడ వైద్యముచేయబడును.

(ii) ఆయుర్వేదౌషధాలయము

(iii) హోమియోపతీ ఔషధాలయము.

(iv) యునానీ ఔషధాలయము.

ఇంతియగాక నీసంఘము కాలనీలోని హోమోపతీవైద్యుల కుచిత్రవైద్యముజేయునిమిత్తము తగిన ధనసహాయమునుగూడ జేయును.

B. ఇతరస్థలములలో

పంజాబులో నొక హోమియోపతీ చికిత్సాలయము, ఉత్తరప్రదేశములో రెండు, ఆంధ్రప్రదేశములో నైనెదును హోమియోపతీ చికిత్సాలయములు ఉన్నవి.

101. ఈసంస్థలన్నియు, తగినవిద్యార్హతలు గలిగి, తమబాధ్యతలను తెలిసికొని, శ్రద్ధాభక్తులతోను, ఉత్సాహముతోను పనిచేయునట్టివారిచే నడిపింపబడుచున్నవి.

(1) బ్యాంకులు (Banks)

A రాధాస్వామి బ్యాంకు, లిమిటెడ్

102. దయాల్బాగు, విద్యాభ్యాసమునకును, పరిశ్రమలకును, ఒక ముఖ్యకేంద్రముగ వృద్ధినొందుచున్నకొలఁది, యిచ్చటి వ్యాపారిక, పారిశ్రామిక విద్యాసంస్థలకును, సత్సంగులకును, ధనవిషయమైన లావాదేవీయవసరములను గడపుటకై యొక బ్యాంకును స్థాపించుట యత్యావశ్యకమయ్యెను. అందుచే 1929సం॥రములో 20లక్షలరూప్యములయధికృతమూలధనముతో (Authorised Capital) “రాధాస్వామి జనరల్ అండ్ ఆస్యూరెన్సు బ్యాంకు లిమిటెడ్” అనుపేరున నొక బ్యాంకును నిజస్థరూ చేయించిరి. 4 లక్షలరూప్యముల విలువ గల షేర్లను మాత్రమే మొట్టమొదట జారీచేయగా, నవన్నియు పూర్తిగ నమ్ముడైపోయినవి. వానిమీద నభికాంక్షితమూలధనము (Calledup Capital) రు 120,000 రూప్యములును పూర్తిగ నసూలయ్యెను. దానిపైరెక్టర్లవర్గమునకు (Board of Directors) ప్రధనాధ్యక్షులు పరమపవిత్ర స్వరూపులైన సాహస్రీమహారాజ్ సర్ ఆనందసరూప్ Kt (సైబ్)వారే. ఇండియన్ కంపెనీస్ ఆక్టు 277 శెక్షన్ క్రొత్తగవచ్చుటచే 1937 సం॥రము డిశంబరు నెలలో దాని నామధేయమును “రాధాస్వామి బ్యాంకు లిమిటెడ్” అనిమార్చి.

1941 సం॥రములో మెహతాజీసాహబ్ వారు డైరెక్టర్లవర్గమునకు (Board of Directors) అధ్యక్షపదవి నలంకరించి, 1946 సం॥రములో తిరిగి ఆర్. బి. గురుసరన్ దాన్ మెహతా ఐ.ఏ.ఏ.యస్. (రిటైర్డు) గారికి ఆయధ్యక్షపదవి నిచ్చి పేసిరి

103. ఈక్రిందిపట్టినిబట్టి 1929 సం॥రము మొదలుకొని 1960 సంవత్సరము వఱకు నీబ్యాంకుయొక్క వృద్ధివికాసలు విశదముకాగలవు.

	31-12-29	31-12-37	31-12-53	31-12-60
1. సంచితమూలధనము (Paidup Capital)	12,0,000	1,30,000	1,38,000	1,39,355
2. ట్రేజునిధి (Reserves)	—	86,000	1,45,000	1,50,500
3. నిక్షేపములు వ్తగైరాలు Deposits etc.	5,48 000	15,29,000	37,55,000	43,53,800
4. కార్యకరమూలధనము (Working Capital)	6,82,000	19,63 000	40,82,000	49,84,500
5. వ్యాపారవిన్యస్తద్రవ్యములు (Investments)	2,16,000	3,70,000	27,51,000	35,79,100
6. ఖాతాబాకీలు (Bookdebts)	2,76,000	14,01,000	8,72,000	10,07,500
7. నగదునిల్వ, బ్యాంకునిల్వ (Cash and Bank Balances)	1,66,000	2,02,000	2,19,000	2,36,021
8. లాభము (Profit)	3,000	32,000	23,500	48,220

104. 1947 సం॥రములో దేశవిభజనమైనతోడనే పాకిస్తాన్ లోని చాల బ్యాంకులు దివాలాతీసినవి. రాధాస్వామిబ్యాంకునకుగూడ సందుమూలమున నధికనష్టము సంభవించెను ఇంతనష్టము గలిగినను, 31-12-59 నాటికి దీనినష్టములన్నియు నష్టములఖాతాను వ్రాసివేయగా దీనిట్రేజునిధి మొత్తము దీని షేర్లమూలధనము రు 1,40,000/-లకన్న (1952 సం॥రములో, మఱికొన్ని రు 20,000/-లు విలువగల షేర్లను జారీచేయుటచే షేర్లమూలధన మింత మొత్తమువఱకు పెరిగినది.) హెచ్చుగ నేయుండి, 1959 సం॥రములో దీని నికర లాభము రు 49,800/-లు అగుటచే నూటికి రు 13-2-0లు చొప్పున వాటాదారులకు లాభమును పంచిపెట్టిరి. ఈబ్యాంకు ద్రవ్యమునుప్రభుత్వపు ఋణ

పత్రములలోను (Govt. Securities) ఉత్తమశ్రేణి కంపెనీల ఋణపత్రములలోను (Debentures) గొప్పయార్థికస్థిరత్వముగల బ్యాంకులలోను పెట్టుబడి పెట్టిరి. ఈ బ్యాంకువారు, సర్కారు ఋణపత్రములను, డిబెంఛర్లను (Debentures) బ్యాంకుల ఫిక్సెడ్ డిపాజిట్లను తాకట్టుతీసికొని అప్పులనిచ్చుచుందురు. కావున నీ బ్యాంకుయొక్క స్థితి నిరపాయమైనది.

B. అమృతసర్ రాధాస్వామి బ్యాంకు, ప్రైవేటు లిమిటెడ్

105. అమృతసర్ రాధాస్వామి బ్యాంకును 4-5-1943 తేదీన నొక ప్రైవేటు లిమిటెడు కంపెనీగా రిజిస్టరు చేయించిరి. దానియధికృత మూలధనము (Authorised Capital) రు 500,000/-ల రూప్యములను, ఫ్రీఫరెన్సు పేరు 1కి రు 100/-లు చొప్పున 2000 ఫ్రీఫరెన్సు షేర్లుగను, సాధారణపేరు 1కి రు 50/-ల చొప్పున 6000 సాధారణ షేర్లుగను విభజించిరి. అందుండి రు 2,00,000/-లు విలువగల షేర్లను జారీచేయగా నవియున్నియు పూర్తిగ అమ్ముడైపోయెను. వానిక్రింద రు. 50,000 మూలధనము వసూలాయెను. ఆ బ్యాంకు దాని మేనేజింగు డైరెక్టర్ శ్రీ బోధగాజుగారి యాజమాన్యమున 7-6-1943 తేదీనుండియు, నమృతసరులో పనిచేయప్రారంభించెను. 9-8-'43వ తేదీన దాని కొక శాఖను దయాల్పాగులోగూడ తెరిచిరి.

106. ఇండియన్ కంపెనీస్ నవరణచట్టమయిన 1944 సం॥రపు నాల్గవ చట్టముప్రకారము 1946 సం॥రములో దానియధికృత మూలధనమును రు 500,000/-ల నుండి, రు 400,000/-లకు తగ్గించి, సంచితమూలధనమును రు 50,000/-ల నుండి రు 1,00,400/-లకు పెంచిరి. 1-9-1948 సం॥రము నుండియు దీని హెడ్డాఫీసును దయాల్పాగునకు మార్చివేసి, దయాల్పాగులో నున్న దీనిప్రాంత ఆఫీసును కట్టివేసిరి 1949 సం॥రపు బ్యాంకింగు కంపెనీల చట్టము యొక్క 11వ క్లెక్షన్ ప్రకార మింకంపెనీయొక్క సంచితమూలధనమును తిరిగి రు 1,50,000/-లకు హెచ్చించిరి.

107 ఈ బ్యాంకు సస్పెండ్డెంట్లమునకు 15 సంవత్సరములు సేవజేసెను ఈక్రింద పొందుపఱచిన వివరములనుబట్టి, యీ బ్యాంకుయొక్క యంత్యస్థయమునాటికి దీని యార్థికస్థితి యెట్లుండినది తెలియగలదు.

	1953	1955	1957
1. సంచితమూలధనము (Paidup Capital)	1,49,830	1,49,920	1,49,920

2. క్షేమనిధి (Reserves)	13,100	13,100	13,100
3. నిక్షేపములు వగైరా (Deposits etc)	10,35,790	9,35,036	10,78,453
4. కార్యకరమూలధనము (Working Capital)	11,85,372	11,36,755	12,81,114
5. వ్యాపారవిన్యస్తద్రవ్యములు (Investments)	6,88,200	7,93,000	8,31,270
6. భాతాబాకీలు (Book debts)	3,64,764	1,33,227	85,796
7. నగదునిల్వ, బ్యాంకునిల్వ (Cash and Bank Balancens)	1,23,270	1,10,628	82,623
8 లాభము (Profit)	18,214	22,102	26,580

108. 1957 సం॥రము అక్టోబరు నెలలో రిజర్వు బ్యాంక్ ఆఫ్ ఇండియా వారు ఈ బ్యాంకు చిన్న సంస్థయగుటచే దీనిని రాధాస్వామి బ్యాంకులో కలిపి వేసినచో లాభకరముగ నుండునని సలహానిచ్చిరి. కాని షేరు హోల్డర్లందఱును 5-9-1958 తేదిన జరిగిన సమావేశములో నీవిషయమై యాలోచించి, యీ బ్యాంకును స్వచ్ఛందముగ నెత్తివేయుటయే శ్రేష్టతరమని నిశ్చయించిరి.

109. ఋణాదాత లండఱికిని బాకీలు పూర్తిగ తీర్చివేసిన పిమ్మట భాగస్వాములకు నూటికి రు 91/-లు చొప్పున వారి మూలధనమును తిరిగి యిచ్చివేసిరి. సర్కారుఋణపత్రములమీద (Govt. Securities) వసూలయినవృద్ధిని వ్యావహారికాదాయముగ నెంచి, నిల్వయున్న నష్టమును దానిలో ముదరాచూచుటకు ఇన్కంటాక్సు ఆఫీసరు (Incometax Officer) అంగీకరించకుండ, నావృద్ధియాదాయము అంతటిమీదను ఆదాయపువన్నును (Incometax) విధింపనిశ్చయించినందున నావిషయమును గుఱించి అలహాబాదు హైకోర్టులో చర్యలు జరుగుచున్నవి. ఆచర్యలపర్యవసానముతేలువఱకు నీ బ్యాంకు యొక్క అంతిమపరిసమాపన ముగిసిపోయియున్నది.

C. ముజఫర్ పూరు రాధాస్వామి బ్యాంకు, ప్రయివేటు, లిమిటెడ్

110. ముజఫర్ పూర్ రాధాస్వామి బ్యాంకు 26-5-1943 తేదీన నొక ప్రయివేటులిమిటెడుకంపెనీగా రిజిస్టరయి, భారత దేశప్రభుత్వమునారు మూల

ధనమును వసూలుచేయుటకు త్రువీయగ నే. ప్రే. భా. రామనవమీప్రసాద్ అడ్వకేటుగారు దానికి మేనేజింగుడై రెక్టరుగనుండి ముజఫర్ పూరులో 3-4-1944 తేదీనుండియు పనిజరిపించుట ప్రారంభించిరి. తరువాత 11-4-1944 తేదీన దానికొక శాఖను దయాల్పూరులో పెట్టిరి. దాని యధికృతమూలధనము(Authorised Capital) 5 లక్షలరూప్యములు. 2 లక్షలరూప్యముల విలువగల ప్రిఫరెన్సు షేర్లను జారీచేయగా నవిపూర్తిగ అమ్ముడు అయి, వానిమీద రు 50,000/-లు మూలధనము వసూలాయెను. ఇండియన్ కంపెనీస్ సవరణ చట్టముగు 1944 సంవత్సరపు. 4వ చట్టము 7-3-1944 తేదీన ప్రచారము లోనికి వచ్చినందున, దాని నియమములతో ననుకూలించు సిమిల్టమై, యీ బ్యాంకుయొక్క యధికృతమూలధనమును 5లక్షలనుండి 4 లక్షల రూప్యములకు తగ్గించిరి. దీని యభిదత్తమూలధనము (Subscribed capital) 2 లక్షలరూప్యముల నటుల నేయుంచిరి. దీని సంచితమూలధనమును రు 50,000/-లనుండి లక్ష రూప్యములవఱకు పెంచిరి.

111, పాట్నా హైకోర్టువారి యనుమతిపై నీ బ్యాంకు కేంద్రస్థానమును బీహారులోని ముజఫర్ పూరునుండి ఉత్తరప్రదేశములోని దయాల్పూరునకు 12-5-1948 తేదీనుండి మార్చిరి. ఆతేదీనుండి దయాల్పూరులోని దీనిశాఖ మూసివేయబడినది.

112. ఈ బ్యాంకు సత్సంగసంఘమునకు' 15 సంవత్సరముల కాలము సేవ చేసినది దీని యంత్యదశలో దీనియూర్ధ్ధికపరిస్థితి యాక్రిందిపట్టికనుబట్టి తేటపడ గలదు

	1953	1955	1957
1. సంచిత మూలధనము (Paid up Capital)	1,00,000	1 00 000	1 00,000
2. క్షేమనిధి (Reserves)	5,800	8,200	13,000
3. నిక్షేపములు వగైరా (Deposits etc)	10,22,920	8,80,334	8,25,984
4. కార్యకర మూలధనము (Working Capital)	11,33,224	9,93,147	9,45,271
5. వ్యాపారవిన్యస్తద్రవ్యము (Investments)	4,90,347	4,95,192	4 95,192

6 భాతా బాకీలు (Book debts)	4,51,705	2,13,069	4,05,100
7. సగదునిల్వ. బ్యాంకునిల్వ (Cash and Bank balances)	1,86,682	2,81,181	1,44,978
8. లాభము (Profit)	10,455	4,644	6,287

113. రిజర్వు బ్యాంకు ఆఫ్ ఇండియా వారు ఇట్టి చిన్న బ్యాంకుల పరిస్థితిని గుఱించి విమర్శించినమీదట నీ బ్యాంకును రాధాస్వామి బ్యాంకుతో కలిపి వేయవలసినదని యుత్తరువిచ్చిరి. కాని యీ బ్యాంకు భాగస్వాముల సార్వజనీనసమావేశములో 23-7-1958 తేదీన సీవిషయముపై విమర్శించి, దీనిని స్వచ్ఛందముగ పరిసమాపనముజేయుటయే మంచిదని తీర్మానించిరి.

114. ఋణదాతలకు బాకీలు పూర్తిగ దీర్చివేసినపిదప భాగస్వాములకు 102% చొప్పున వారిమూలధనమును తిరిగి యిచ్చివేసిరి. సర్కారు ఋణపత్రములమీద (Govt. Securities) జమవచ్చిన వడ్డీలాభమును వ్యావహారిక లాభముగ నెంచి, నిల్వయున్న నష్టములకు దానిని ముజరాచూచుకొనుటకు ఇన్ కంటాక్సు ఆఫీసరు (Incometax Officer) ఒప్పుకొనకపోవుటచే నావిషయమై అలహాబాదు హైకోర్టులో చేసిన అప్లీషన్ పర్యవసానము నిశ్చితమగు వఱకు దీని యంతిమపరిసమాపనము నాచుకేసిరి.

D. కాకినాడ రాధాస్వామి బ్యాంకు, ప్రైవేటు, లిమిటెడ్

115. కాకినాడ రాధాస్వామి బ్యాంకును 3-5-1943 తేదీన నొక ప్రయివేటు లిమిటెడ్ కంపెనీగా 5 లక్షల రూప్యముల యధిక్రత మూలధనముతో రిజిస్టరు చేయించిరి. ఈ 5 లక్షలను, షేరు 1కి రు 100/- రూపాయిలు చొప్పున 2000 ప్రిఫరెన్సు (అధిమాన) షేర్లుగను, షేరు 1కి రు 50/-లు చొప్పున 6000 సాధారణ షేర్లుగను యేర్పాటుచేసిరి. 2 లక్షల రూప్యములు విలువచేయు షేర్లను జారీచేయించగా, నవి యన్నియు పూర్తిగ నమ్ముడు అయి, రు 50,000/-లు సంచిత మూలధనము వసూలు అయ్యెను. 1943 జూన్ నెల 8వ తేదీనుండియు నీ బ్యాంకు కాకినాడలో పనిచేయుట ప్రారంభించినది. 21-2-1944 తేదీన దయాల్బాగులో దీని కొక శాఖను పెట్టిరి. 1944 సం॥ రఫ్ర 4వ చట్టమైన ఇండియన్ కంపెనీస్ సవరణ చట్టమునిబంధనలతో ననుకూలించుటకుగాను దీని యధిక్రత మూలధనమును 5 లక్షలనుండి 4 లక్షల రూప్యము

లకు తగ్గించి, సంచిత మూలధనమును (Paid up Capital) రు 50,000/-ల నుండి, రు 1,00,400/-లకు పెంచిరి.

116. 1942 సం॥రపు బ్యాంకింగ్ కంపెనీల చట్టము, 15వ సెక్షనులోని నిబంధనానుసారము ఈ బ్యాంకుయొక్క సంచితమూలధనమును రు 1,00,400/-ల నుండి తిర్గి రు 1,75,000/-ల వఱకును హెచ్చించిరి. 1949 సం॥రము అగస్టు 21వ తేదీనుండి యీ బ్యాంకు శాఖను దయాలాబ్ గులో మూసి వేసిరి.

117. ఈ క్రింది పట్టినిబట్టి యీ బ్యాంకుయొక్క యాదృశపరిస్థితి గోచరము కాగలదు.

	1953	1956	1960
1. సంచితమూలధనము (Paid up Capital)	1,75,000	1,75,000	1,75,000
2. క్షేమనిధి (Reserves)	—	—	21,450
3. నిక్షేపములు వన్మైరా (Deposits etc.)	7,50,340	9,64,568	8,56,700
4. కార్యకరమూలధనము (Working Capital)	9,43,872 ¹	11,79,718 ²	10,92,000 ³
5. వ్యాపారవిన్యస్త ద్రవ్యములు (Investments)	8,06,726	10,10,766	6,57,000
6. ఖాతాబాకీలు (Book debts)	64,266	51,503	1,06,200
7. నగదునిల్వ, బ్యాంకునిల్వ (Cash and Bank Balance)	23,333	35,712	2,56,628
8. లాభము (Profit)	7,687	6,393	25,744

118. దీనివ్యాపారము నభివృద్ధిచేయుటకు తగినచర్యలను తీసికొనవలయు ననియు దీనిలాభమును దీనిక్షేమనిధిని హెచ్చించవలయుననియు రిజర్వుబ్యాంకు ఆఫ్ ఇండియా వారు 1960 సం॥రము అక్టోబరు నెలలో నీ బ్యాంకుపై రెక్టర్లకు సలహానిచ్చిరి. ఈ బ్యాంకు ప్రజాసామాన్యముతో వ్యవహరించుటలేదు గావున నీ బ్యాంకుసభ్యులందఱును దీని నొక బ్యాంకువ్యాపారములేనట్టి కంపె

1. ఓవర్ డ్రాఫ్టు వగైరా రు 18,532/-లు ఇందులో జేరియున్నవి 2 ఓవర్ డ్రాఫ్టు వగైరా రు 40,150/-లు ఇందులో జేరినవి. 3. ఈ మొత్తములో చెల్లించకుండా నుండిపోయిన ఖర్చులు వగైరా లను లాభమును మొత్తము రు 38,850/-లు జేరియున్నవి.

నీగా (Non-banking concern) మార్చి దీనిసభ్యుల నుండిమాత్రమే డిపోజిట్లను తీసికొనుచుండవలెనని దీని డైరెక్టర్లను హెచ్చరించుచు తీర్మానించిరి.

E. రాధాస్వామి సెంట్రల్ కోఆపరేటివ్ బ్యాంకు లిమిటెడ్

119. రాధాస్వామి సెంట్రల్ కోఆపరేటివ్ బ్యాంకు మొదట 1947 సం॥రములో 'దయాల్బాగు సెంట్రల్ కోఆపరేటివ్ బ్యాంకు లిమిటెడ్' అను పేరుతో, కోఆపరేటివ్ స్టైటిస్ చట్టముక్రింద రిజిస్టరయి, ఆసంవత్సరము వసంతపంచమి సుదినమునుండియు పనిచేయుట ప్రారంభించెను. దీనిని ముఖ్యముగ దయాల్బాగు పారిశ్రామిక సహకారసంఘములకు ద్రవ్యసహాయముచేయు నుద్దేశ్యముతో ప్రారంభించిరి.

120. ఈ బ్యాంకులో సహకారసంఘములేగాక ప్రత్యేకవ్యక్తులుగూడ భాగస్వాములుగ జేరిరి. వ్యక్తిగతపేర్లు పేరు 1కి రు 100/-లు విలువగల 5000 పేర్లును, పేరు 1కి రు 100/-లు విలువగల యనిర్దిష్టసంఖ్యాకములయిన సహకారసంఘములపేర్లును దీనికి యంశీయమూలధనమై యున్నవి.

121 ప్రభుత్వమువారివద్దనుండిగాని, మతెవరివద్దనుండిగాని యీ బ్యాంకు బదులు తీసికొనదు. దీని కార్యకలాపమంతయు దీనిసభ్యులయిన సంఘముల కప్పలనిచ్చుటయు నాసంఘములపేర లొక్కపు జనులుచేయుటయు, డిపోజిట్లను తీసికొనుటయు మాత్రమే.

122. ఈ బ్యాంకునందు దీని భాగస్వాముల సార్వజనీనసంఘమునకే సంపూర్ణాధికారమున్నది. ఆసంఘముయొక్క యధికారమునకులోబడి యొక్కడైరెక్టర్లబోర్డును ఒక కార్యనిర్వాహకవర్గమును, ఒక మేనేజరును దీనిలో పనిచేయుచున్నారు. ఈ బ్యాంకు మేనేజరు ఒక్కరే దీనిప్రధాన కార్యనిర్వహణాధికారి. ఉత్తరప్రదేశ్ సహకారసంఘముల రిజిస్ట్రారువారి యనుమతిని ముందుగ పొందినతరువాతనే దీనికి మేనేజరును నియమించిరి.

123 ఈ బ్యాంకున కింతవఱకు నెన్నడును నష్టములు గలుగలేదుసరిగదా, నష్టపోయిన బాకీలుగూడ నేమియు దీనికి లేవు. ఈ బ్యాంకులో ద్రవ్యాపహరణముగూడ నెన్నడును జరుగలేదు. మొదట రి సంవత్సరములు నీ బ్యాంకు బాగుగనే వృద్ధిపొందెనుగాని, యాతరువాత దీనికి సభ్యసంఘముల మూలముగ

వ్యాపారము తక్కువవచ్చుచుండుటచే దీనియభివృద్ధికి కొంతయాటంకము గలిగెను. సుమారు రెండుసంవత్సరములుమాత్రమే యివ్వధముగనుండెను. పిదప నాకప్తములన్నియు దొలగిపోయినందున నిది క్రమాభివృద్ధి నొందుచునే యుండెను.

124. 1959 సం॥రము డిసెంబరునెలలో నాగ్రాలజిమనల్ డిస్ట్రిక్టు కోఆపరేటివ్ ఆఫీసుగా రీబ్యాంకును పరిశీలించి, దీనినిగుఱించి యీక్రిందిపర్యవసానములను తేల్చిరి:-

- (a) ఈబ్యాంకు ఒక చాల పెద్ద వర్థమానసంస్థయనియు,
- (b) దీనియార్థికపరిస్థితి సుస్థిరమైనదనియు, తనభద్రతకొఱకై యిది ప్రాండర్డు బ్యాంకులతో మాత్రమే వ్యవహారములు చేయుచున్నదనియు,
- (c) ఈబ్యాంకు, సహకార చట్టనియమనిబంధనలప్రకార ముంచవలసిన రొక్కపునిల్వకన్న, చాలయెక్కువ నిల్వలనే దాచియుంచుచున్నదనియు,
- (d) దానిబుక్కులలో దానివ్యాపార వివృత్తధనముల విలువలు మార్కెట్టుధరలకంటె చాలతక్కువగనే వ్రాయబడినవనియు,
- (e) రిజర్వుబ్యాంకువారి సహాయమునుగాని, ప్రభుత్వమువారి నిందులో పాల్గొనుమనిగాని యెన్నడు నీబ్యాంకు కోరలేదనియు.

125 దీనియార్థికస్థితి యీక్రిందివివరములనుబట్టి తేటపడగలదు :-

	1947	1955	1960
1. సంచితమూలధనము (Paidup Capital)	1,22,200	80 000	2,50,750
2. షేమనిధి (Reserves)	—	88,915	47,166
3. నిక్షేపములు వగైరా (Deposits etc)	1,43,262	13	16,33,003
4. కార్యకరమూలధనము (Working Capital)	2,65,452	1,18,928	19 32,008*
5. వ్యాపారవివృత్త స్త్రద్రవ్యములు (Investments)	90,350	1,02,934	17,27,679
6. ఖాతాబాకీలు (Book debts)	1,54,250	1,808	1,80,596
7. నగదునిల్వ, బ్యాంకునిల్వ (Cash and Bank Balances)	21,421	13,688	34 974
8. లాభము (Profit)	331	4,333	16,708

ఇందులో రాధాస్వామి బ్యాంకు లిమిటెడ్ వారిపై ఓనర్ డ్రాఫ్టు రు 1080/-లు చేరియున్నవి.*

(J) రాధాస్వామి సత్సంగసభమీద ఆదాయపుపన్ను విధించుట

126 సాహజీమహారాజువారి దయామయపథప్రదర్శనముక్రింద. సభవారు సత్సంగులిచ్చినభేంట్లను సద్వినియోగముచేసి, యనేకధార్మికసంస్థలను, పాఠశాల సంస్థలను, వివిధవిద్యా సంస్థలనేగాక, ఆదర్శపారిశ్రామిక సంస్థలు (Model Industries) రాధాస్వామివిద్యాసంస్థాక్షింశాల (R. E. I. Dairy బట్టలనేతయంత్రాగారము (Textile Factory) వగైరాలనుగూడ స్థాపించిరి. 1935 సం॥రమునాకు సభవారికి భేంట్లయాదాయ మొక్కటేగాక దాని యాస్తులవలన వచ్చిన రాబడిగూడ పన్నువిధించఁదగినదిగాదని తీర్మానించబడెను. 'ఛోటాభాయీ, యెదురు, జ్ఞానచంద్రబాసక్' అనువ్యాజ్యములో ప్రీవీ కౌన్సిలువారితీర్మానము 1935 సం॥రము మార్చినెలలోవచ్చెను. అప్పుడున్న ఇన్ కంటాక్సు ఆఫీసరు ఆ తీర్మానమునకు తప్పటర్థముఁ దీసి, సాహజీమహారాజు వారిపైన నాదాయపుపన్ను విధించుటకు చర్యలను సాగించెను. ఆయిన్కంటాక్సు ఆఫీసరు, సభ యొక్క యధార్థమైన సంఘము గాదనియు, నది కేవలము సాహజీమహారాజువారిచేతిలోని కీలుబొమ్మయనియు నభిప్రాయపడి, దానిని 1860 సం॥రపు 21వ చట్టముప్రకారము రిజిస్టరుచేయుటయే చట్టవిరుద్ధమని దృఢముగ వక్కాణించునంతదూరము వెడలెను. ఇన్కంటాక్సువిభాగము వారు, సత్సంగులిచ్చినభేంట్లద్రవ్యమును ఆద్రవ్యముతో సంపాదించబడినయితిరాస్తులను, వాని యాదాయమునుగూడ, సాహజీమహారాజువారి సొంత యాస్తిగ పరిగణించి యాప్రకారము 1934-1935 పన్నునిర్ధారణసంవత్సరమునకు 20-1-1936 తేదీన సాహజీమహారాజువారిమీద నాదాయపుపన్నును విధించెను. అప్పీలులో నాతీర్మానము, సాహజీమహారాజువారిమీద నోటీసులు సరిగ నమలుజరుపబడలేదను 'టెక్నికలు' కారణముమీద రద్దుచేయబడెను. అయినను ఆగ్రా ఇన్కంటాక్సు ఆఫీసరు 1935-1936 పన్నునిర్ధారణసంవత్సరమునకు తిరిగి సాహజీమహారాజువారిమీద పన్నువిధించుటకు చర్యలను సాగింపదొడఁగెను.

127. సభమేమిటోనున్నట్టి యావదాస్తులును, భేంట్లుమొత్తములును, ఈ రెండువిధములసొత్తులమూలమున గలిగిన యాదాయమంతయును, సభవారి కొక్కరికే సొంతహక్కుగ చెందుననియు, సాహజీమహారాజువారికిగాని వారి

భార్యపిల్లలకుగాని యందులో నెవ్విధమైన హక్కు బాధ్యతలును లేవనియు తీర్మానముచేయవలసినదని గోరుచు సభవారు 1937 సం॥రములో సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేటు ఫర్ ఇండియా ఇన్ కౌన్సిల్ (Secretary of State for India In Council) వారిపైనను, సాహజ్జీమహారాజువారిపైనను ఒక వ్యాజ్యమును దాఖలుచేసిరి, అదావామధ్యన, సాహజ్జీమహారాజువారు 1937 సం॥రము జూన్ నెల 24వ తేదిన నిర్యాణమైరి. వారియనంతరము వారిభర్తవత్నియు నిర్దణుకుమారులును (అనగా శ్రీ ప్రేమసరూపు శాంతిసరూపులును) సభవారి ప్రత్యేకపుహక్కులను వప్పుకొనిరిగాని ఇన్కంటాక్సు విభాగమువారుమాత్ర మట్లుకాదని వాదించుచునేయుండిరి. 1938 ఆగస్టు 29వ తేదిన ఆగ్రాఅడిషనల్ సివిల్ జడ్జిగారు సభవారి హక్కులను సమర్థించుచు తీర్మానమునిచ్చిరి. అయినను ఇన్కంటాక్సువిభాగమువారు అలహాబాదు హైకోర్టులో అప్పీలు దాఖలుచేసిరి. హైకోర్టువారు 1943 ఆగస్టు 13వ తేదిన అప్పీలును తీర్మానము చేసిరి. అం దులో హైకోర్టువారు,

(i) సభ యథార్థమయిన సంఘమనియు, 1860 సంవత్సరము తాలూకు సానైటీను రిజిస్ట్రేషన్ చట్టముక్రింద నొకధార్మికసంఘముగ నది రిజిస్టరగుట న్యాయసమ్మతమనియు,

(ii) భేంటుసామ్మలును, వానితో సంపాదించినయాస్తులును, వాని యాదాయమంతయును సత్సంగుల లాభార్థమయి సభవారిలో విన్యస్తమయి యున్నవనియు, సాహజ్జీమహారాజువారి కందులో నెట్టిసొంతహక్కును లేద నియు, వానివలన సాహజ్జీమహారాజువారికి స్వలాభ మేమియు సేకూరలేదనియు, తీర్మానముచేసి డిసార్డుమెంటువారి అప్పీలును కొట్టివేసిరి.

128. అడిషనల్ సివిల్ జడ్జిగారు 1938 సం॥రములో తీర్మానమునిచ్చిన పిదప, ఇన్కంటాక్సు విభాగమువారు రాధాస్వామీసత్సంగసభమీద నాదాయపుపన్ను విధించుటకు షరతులను ప్రారంభించి, సభవారు, తామొక ధార్మికపారమార్థిక సంఘమగుటచే, తమయాదాయముపైన పన్నువిధించుట న్యాయసమ్మతముకాదని, చేయుచున్నవాదమును నిరాకరించిరి. అడిషనల్ సివిల్ జడ్జిగారి తీర్మానముపైన ఇన్కంటాక్సువిభాగమువారు అప్పీలుదాఖలు చేయుచు, వందులోపాటు ఆ విభాగమువారు తమక్రిందియధికాకులకు, రాధా స్వామీసత్సంగసభలో విన్యస్తమయియున్నట్టి యాస్తులుఆదాయములవిష

యములో, సాహస్రీమహారాజువారి యుత్తరాధికారిగ మెహతాజీసాహబ్ వారిని పరిగణించి, కాపురలకొరకును జాగ్రత్తకొరకును, వారిపైన పన్నువిధించుటకుచర్యతీసికొనవలయునని ప్రోత్సాహముచేసిరి. కాని పైనుదహరించిన యలహాబాదు హైకోర్టుతీర్పు దర్మిలా 31-12-1943వ. తేదీన ఇస్కంటాక్కు విభాగము వారు ఈచర్యలను కట్టిపెట్టుకొనిరి అయినను రాధాస్వామిసత్సంగసభమీద మొదలుపెట్టిన పన్నువిధించుచర్యలనుమాత్రము నడిపించుచునేయుండిరి. క్రమప్రకార మివిషయము అప్పీలులో ఇస్కంటాక్కు అప్పెలేటుట్రీబ్యునలువద్దకు రాగా, నాట్రీబ్యునలుయొక్క అలహాబాదుబెంచి 1948 ఫిబ్రవరి నెల 29 తేదీన సభ యొక ధార్మికపారమార్థికసంఘమునియు నందుచే దాని యాదాయవంతయు పన్నువిధింపనర్హముగాదనియు తీర్మానించిరి. ఇస్కంటాక్కుడిపార్టుమెంటువా రీతీర్మానముపైనకూడ నలహాబాదు హైకోర్టులో నప్పీలు దాఖలుచేసిరి కాని 1953 సెప్టెంబరు నెల 28వ తేదీన నాయప్పీలు త్రోసివేయబడెను. ఇస్కంటాక్కుడిపార్టుమెంటువా రందుమీద సుప్రీముకోర్టుకుకూడ అప్పీలుచేయదలచిరిగాని, న్యాయశాఖామంత్రివర్గమువా రందుకంగీకరించనట్లు వినికెడివలన దెలియుచున్నది. ఇవ్విధముగ నిస్కంటాక్కు విభాగమువారితో 1935 సం॥రములో ప్రారంభమైన సుదీర్ఘ వివాదము 1954 సం॥రము మార్చి నెల ప్రాంతమునాటికి పూర్తిగ సమాప్తమయ్యెను.

129. 1937 సం॥రము తరువాత సభవారు తమ ఆదాయపుపన్ను విషయమై తమ లీగల్ అడ్వైజర్ల ద్వారా దేశములోని వివిధప్రసిద్ధన్యాయశాస్త్ర ప్రామాణికులతో సంప్రతించగా వారు భేంట్లసామ్మిమీదను ఆస్తులయాదాయముమీదను ఆదాయపుపన్నును విధించకుండఁజేసికొనుటకు న్యాయసమ్మతమయిన సావకాశమున్నదనియు, కాని దాని వ్యాపారలాభములకు పన్నులే కుండఁజేసికొనుట కష్టసాధ్యమనియు సర్వసాధారణముగ జెప్పిరి అయినను. అంతకుమునుపే, సభవారు, తమపరిశ్రమలను వ్యాపారములను లిమిటెడ్ కంపెనీల కిచ్చివేసి తమస్థితిని పదిలపఱచుకొనవలయునని నిశ్చయించుకొనిరి. అందుకు కావలసిన మూలధనమును సత్సంగు లుదారబుద్ధితో జమచేసి లిమిటెడ్ కంపెనీలను స్థాపించినందున, సభవారి సమస్త వ్యాపారము పరిశ్రమలును ఆకంపెనీలచే తీసికొనబడెను. దానిఫలితముగ సభవారి కటుపిమ్మట పన్ను ఇచ్చుమించేమియు చెల్లించనవసరములేకుండ నిశ్చింతగనుండిపోయెను. భారత దేశపుప్రభుత్వమువారు ధార్మికసంఘములయొక్క వ్యాపారిక పారిశ్రామిక

దాయములపైన పన్ను విధించునిమిత్తమై యిస్కంటాకుచట్టములో సీమధ్య ప్రవేశపెట్టిన సవరణలను జూడగ, పైచర్యలనన్నిటిని సభవారు ముందుగనే తీసికొనుటలోగల దూరదర్శితాపరిజ్ఞానములు తేటపడుచున్నవి. ఈ విషయములో రాధాస్వామిదయాభూరు సత్సంగముపైన జూపిన యసారదయాసంరక్షణల కందఱమును వారిచరణకమలముల కతివినయగౌరవపూర్వకముగ మ్రొక్కుచుంటిమి.

(K) దయాల్బాగు స్వామిబాగులమధ్య వ్యవహారములు

180. 1902 సం॥రమునకు పూర్వము, స్వామిజీమహారాజువారి పవిత్ర సమాధి. వాగిక నిష్ఠాసోదరులైన సేత్ ప్రతాపసింగుగారి యధీనములోను, హుజూర్ మహారాజువారిసమాధి వారికుమారులైన లాలాజీగారి యధీనములోను, ఉన్నట్లు చదువరుల కిదిపఱచే తెలియును మహారాజసాహబ్ వారు, పవిత్ర సమాధులొక ప్రత్యేక వ్యక్తియొక్క సొంతయాస్తులుగ నుండగూడదనియు, పవి రాధాస్వామిమతముయొక్క యనుయాయులందఱకును పారమార్థిక లాభము గలుగజేయు నిమిత్తము సాముదాయికస్వామ్యముతో నుంచుకొనదగినవనియును మొదటినుండియు దూరదృష్టితో గమనించిరి. పవిత్రసమాధులతో సహితముగ సత్సంగాస్తులనన్నిటిని వశములోనుంచుకొనిపాలించుటకై వారు 1902వ. సం॥రములో నెన్నికలుజరిపించి కేంద్రీయపాలకసమితిని ఏర్పాటు చేసిరి. కాని వెంటనే యాసమితి చాలపెద్దసంఘ మైపోయినట్లుతోచి, వారొక ధర్మకర్తృవర్గమునుస్థాపించి యాయాస్తులనన్నిటి నావర్గమునకు హక్కుగ చెందజేసిరి. మహారాజసాహబ్ వారి అనంతరము, కేంద్రీయపాలకసమితిసభ్యులును ధర్మకర్తృవర్గమువారును పరమగురు సర్కార్ సాహబ్ వారిని సంతోసద్గురువుగ నంగీకరించక, సమాధులను తమప్రత్యేకసంపూర్ణస్వాధీనములో నుంచుకొనినయెడల సర్కార్ సాహబ్ వారికిని వారి స్థానాపన్నులకును అనుయాయులు తగ్గిపోవుదురను నుద్దేశ్యముతో దయాల్బాగుపక్షముసత్సంగులకు సమాధులవద్ద ప్రణామములు చేయుటకును సత్సంగముచేసికొనుటకును హక్కులేకుండజేయునిమిత్తమై మాటిమాటికి చర్యలను దీసికొనుచుండిరి.

181. సర్కార్ సాహబ్ వారు సత్సంగముయొక్క యైక్యమునిలబెట్టుటకై చేసిన సకలప్రయత్నములను కేంద్రీయపాలకసమితి యెట్లువిఫలముజేసి సర్కార్

రు సాహబ్ వారియును యూయులకు నేట్లుగ రాథాస్వామి సత్సంగసభయను నొక ప్రత్యేక ప్రతినిధిసంఘము నేర్పాటు చేసికొనవలసిన యగత్యమును గల్పించిరో, యింతకుముందే 4వ యుధ్యాక్షయము 43 మొదలు 12 పేరగ్రాఫులలో 126-137 ఫుటలలో, చెప్పియుంటిమి. అటులనే 5వ, యుధ్యాక్షయము 59వ, పేరగ్రాఫులో 199 ఫుటలో. సాహబ్జీమహారాజువారు కేంద్రీయ పాలకసమితితో మిత్రభావముతోనుండదలచిరిని గూడఁ జెప్పటయైనది. 1914 సం॥ రములో నొకసారియు. 1920 సంవత్సరములో మఱొకసారియు సాహబ్జీమహారాజువారు సమితివారితో గాజీచేసికొనుటకు ప్రయత్నముచేసిరి కావుననే, సాహబ్జీమహారాజువారు శ్రీమాధవప్రసాదసిన్హాగారిని దయాల్బాగు ఆహ్వానించగా 1920, మే నెల 29 తేదిన నాయన దయాల్బాగువచ్చిరి. తిరిగి సాహబ్జీమహారాజువారు 1920 జూన్ నెల 5వ, తేదిన స్వామిజీమహారాజువారి భండారాకు ఆయన నాహ్వానించిరి గాని యాయన యాయాహ్వానము సంగీకరించలేదు. అయినను సాహబ్జీమహారాజువారు రెండుకు సరకుసేయక, శ్రీమాధవప్రసాదసిన్హాగారిని మఱొకసారి, 13-12-1922 తేదిన తమ పెద్దకుమారుని వివాహమును చేయించవలసినదిగఁగూచు నాహ్వానించిరి. కాని అప్పుడుగూడ నాయన యాయాహ్వానమును నిరాకరించిరి అప్పటికిని సాహబ్జీమహారాజువారు విడువకుండ, మఱొకసారి కాశమునకై కనిపెట్టుకొనిచూచుచుండిరి. అందుచే శ్రీమాధవప్రసాదసిన్హాగారు 1923 సం॥ రము జూన్ నెలలో నాగ్రావచ్చినపుడు తిరిగి సాహబ్జీమహారాజువారే వారినిగలిసికొనుటకై స్వయముగ వెళ్ళిరి ఈ యుభయపక్షములును గలిసిపోవునిమిత్తమై మాటలుజరుగుచున్నప్పుడు 24-6-23 తేదిన శ్రీమాధవప్రసాదసిన్హాగారు సత్సంగాస్తులనన్నిటిని పాలనజేయునధికారమును సభవారి కిచ్చివేయుట కంగీకరించిరి. కాని ఆ యాస్తుల చెప్పుడు స్వాధీనపఱచెదరని సభవారు రమ్మగఁగా చాలయుత్తరప్రత్యుత్తరములు జరిపినపిమ్మట 11-9-1923 తేదిన కేంద్రీయ పాలకసమితి కార్యదర్శి, మాధవప్రసాదసిన్హాగారి తోడిసభ్యులయభిప్రాయములో సభవారి పాలనమున కేయాస్తులను అప్పజెప్పు ప్రశంసకే తావులేదని సమాధానమునువ్రాసిరి. ఈమధ్యలో సమితిపక్షమువారు సాహబ్జీమహారాజువారిని, సభను, సభయొక్క అనుయాయులను నెప్పటివలె దూషణజేయుచునే యుండిరి

132. ధర్మకర్తలపేర్లను తెలియజేయుమని సభకార్యదర్శి కోరగా, సమితివారి కాగ్రహణ్యుగలిగి, ఆపేర్లను తెలుపుటకు నిరాకరించిరి కాని 1920 సం॥

రపు 14 నెంబరుచట్టము ప్రకార మట్టివివరముల నడిగినపుడు ధర్మకర్తలకు తెలుపవలసిన బాధ్యత యుండుటచే, 5-9-1923 తేదిన జ్ఞానచంద్రబాసక్ అను నొకసత్సంగి, ధర్మకర్తలపేర్లను దెలియజేయించుమని గోరుచు నొక దరఖాస్తును ఆగ్రాకోర్టులో దాఖలుచేసెను. కాని 17-3-1924 తేదిన సమితివారు ఆదరఖాస్తును విచారణచేయకుండ నాపుజేయుమని గోరుచును. ధర్మకర్తల స్వాధీనసంరక్షణలలో నున్నయాస్తులపైన రాధాస్వామీసత్సంగసభవారికిని, ఆసభ పక్షమువారికిని ఎట్టిహక్కు బాధ్యతలును లేనట్లు తీర్మానము చేయుమని గోరుచును, సాహజ్జీమహారాజువారిసగూడ ప్రతికక్షులుగజేర్చి, వారాణసి కోర్టులో 50/1924 నెంబరున నొక వ్యాజ్యమును దాఖలుచేసిరి. వారాణసి సబుకోర్టువారు 1926 సం॥రములో నీదావాను త్రొసిపుచ్చుచు సభవారి పక్షము తీర్పు చెప్పిరి. కొన్నిలువా రందుమీద నప్పీలుచేయుగా, హైకోర్టు వారు 1929 సంవత్సరములో క్రిందికోర్టుతీర్పును ఖాయపఱచి యీట్రస్తు పబ్లికుట్రస్తు అనియు, నీట్రస్తుపాలనలోనున్న యాస్తులన్నిటిలో రాధాస్వామీసత్సంగసభకును, దానిపక్షమువారికిని హక్కులుగలవనియు, దీర్మానించిరి. అందుమీద సమితి ప్రీవీకౌన్సిలుకు అప్పీలుచేసిరి సాహజ్జీమహారాజువారి కాయప్పీలులో వాదించుటకై వేలకొలదిరూప్యములను వెచ్చించుట కిష్టములేనందున సభవా కాయప్పీలులో వాదముచేయకుండనుండిపోయిరి. ప్రీవీకౌన్సిలువా రొక్కవైపువాదమునుమాత్రమే విని 1935 సంవత్సరములో సమితివారిప్రార్థనలను గొన్నిటినిమాత్రమే యంగీకరించుచు నాయప్పీలును సమితిపక్షముజేసిరి. కాని ప్రీవీకౌన్సిలువారు దయాల్బాగు సంఘమువారి కాయాస్తులలో నెట్టిహక్కులును లేనట్లు తీర్మానించుమని కోరినపరిహారము నంగీకరింపనందున 1943 సం॥రములో సభవారు తమయనుయాయులకు న్యాయసమ్మతమైన హక్కులను స్థిరపఱచుకొనుటకై ధర్మకర్తలమీద (శ్రీమాధవప్రసాదసిన్హాగా రందులోనొకధర్మకర్త) మఱొక వ్యాజ్యమును దాఖలు చేసిరి.

133 స్వామీబాగువారే 50/1924 నెంబరు దావాను దాఖలుచేసినట్లు చదువరులకు విదితమే అందులో వారు మూడువెన్నేలు పరిహారములను గోరిరి. స్వామీబాగువారు గోరిన A B. గుర్తులపరిహారములలో, నీయాస్తులను తమ యధీనములోనుంచినట్రస్తు పారమార్థికమైనట్టిగాని, ధార్మికమైనట్టిగాని, పబ్లికుట్రస్తుకాదనియు, 1920 సం॥రపు 14వ చటము దానికి వర్తించ

నేరదనియు రెండవోక్కెలను గోరిరి. C. గుర్తుపరిహారములో ధర్మకర్తల స్వాధీనములోనున్న యాస్తులలో దయాల్పాగువారి కెట్టిహక్కును లేనట్లు స్థిరపడినట్లు వక్కాణింపవలసినదిగ గోరిరి. ప్రివీకౌన్సిలువారు మొదటి రెండువిన్నపములనుమాత్రమే విచారించి యీట్రస్టు, 1920 సం॥రపు 14వ. చట్టము వర్తించగల ధార్మికమైనట్టి గాని, పారమార్థికమైనట్టిగాని పబ్లిక్ ట్రస్టు కాజాలదని తీర్మానించి, C. గుర్తు విన్నపముమీద నెట్టియు తరువును ఈయలేదు.

134 అప్పటినుండియు, స్వామిబాగువారు, తమ గురువు రాధాస్వామి దయాళుని యవతారస్వరూపులుగావున, వారి కాయాస్తులయందు సంపూర్ణ స్వామ్యము గలదనియు, నందుచే నీమతానుయాయులకు సమాధులవద్ద ప్రణామములుచేయుటకు నావకాశములభించుట, తమగురువుగారి యిష్టానిష్టములమీదనే పూర్తిగానాధారపడియున్నదనియు, సంతకుపూర్వముకన్న నెక్కువయుంకారముతో వక్కాణించుచుండిరి. ప్రివీకౌన్సిలువారు, సమాధులవద్ద ప్రణామములుచేయుహక్కును సత్సంగముచేసికొనుహక్కునుగూడకలుపుకొని, సత్సంగి సంఘమందఱకు నీయాస్తులలోగల సమస్తహక్కులను నశింపుజేసి తాత్కాలిక సద్గురువొక్కరికే ఈయాస్తులలో సంపూర్ణ స్వామ్యమున్నట్లు తీర్మానించలేదని దయాల్పాగువారివాదమైయుండెను అదియునుగాక బాబూజీమహారాజు (శ్రీమాధవప్రసాదుస్విన్వా)గారిని దయాల్పాగువారు నిజమయిన సద్గురువుగ నంగీకరింపరుగవున, నావిషయములోగూడ స్వామిబాగువారివాదమును ప్రతిఘటించవలసియుండెను.

135 దయాల్పాగువారివాదము నింక నెక్కువ కచ్చితముగ జెప్పవలయునన్నచో నీక్రిందిరీతిని జెప్పవచ్చును:-

(a) ఈయాస్తులు ధర్మాదాయపటాస్తులుగావనిగాని, స్వామిబాగువారికియాస్తు లెట్టిధర్మకర్తృత్వబాధ్యతయులేకుండగనే చెందియున్నవనిగాని ప్రివీకౌన్సిలువారు తీర్మానించలేదనియు;

(b) ప్రివీకౌన్సిలువారు, C. గుర్తు పరిహారమును స్పష్టరూపమున నీయకుండుటచే, నది నిరాకరింపబడినట్లే యెంచబడవలసియున్నదనియు, నందుచే, నాయాస్తులలో దయాల్పాగువారికి వాస్తవముగ హక్కులున్నట్లే, న్యాయశాస్త్రప్రకార మెంచవలసియున్నదనియు;

(c) ప్రీవీకౌన్సిలువారి తీర్పులోని మిగతతీర్మానము లీవాదమును దృఢ పఱచుచున్నవనియు;

(d) సమాధులు, గౌరవనీయపూజార్హస్థానములగుటచే, నేవ్యక్తికిని, (ఆవ్యక్తియెంతటిగొప్పవారైన నాగాక)వానియందు సంపూర్ణప్రత్యేకస్వామ్యమున్నదనుట యసంభావ్యమనియును.

136. స్వామిబాగువారు హైకోర్టులో తిరిగి తిరిగి పునర్నిరీక్షణ (Reference) పునర్విమర్శల (Revision) కొరకు దరఖాస్తులుదాఖలుచేయుచు నీ వ్యాజ్యమువిచారణగాకుండ 17 సంవత్సరములు, కాలయాపనజేసిరి. కాని యీ వ్యాజ్యము చాలపురాతనమైనదగుటచేతను హైకోర్టువారుగూడ కాలయాపనపుపెత్తుగడలకు తావీయవలదని చాలసార్లు ఉత్తరువులిచ్చినందునను, 1960 సం॥రము ఆగస్టునెల 1వ, తేదీన దీనివిచారణను ప్రారంభించిరి.

137. బుర్రజీ సాహీబాగారును, బాబూజీమహారాజుగారును, సంత సద్గురు పులా యనియు, నందుచే హరికీయాస్తులయందు అనన్యస్వామ్యపుహక్కులున్నవా యనియు, ధర్మకర్తలయిష్టమునకు వ్యతిరేకముగ దయాల్పాగుసత్సంగులకు పవిత్రసమాధులవద్ద ప్రణామములుచేయుటయు సత్సంగముచేసికొనుటయు వగైరాహక్కు లీయాస్తులలోనున్నవా యనియు నీవ్యాజ్యములో ప్రధాన సారాంశములు. అందుచే రాధాస్వామిసత్సంగసభవారీక్రింది పరిహారములను గోరిరి:

(1. ఈసభపక్షమువారికి, సమాధులవద్ద పూజసేయుట కెట్టియాటంకములు లేకుండ జేయవలెననియు,

(11) ప్రస్తుతధర్మకర్తలచర్చమును తొలగించి, కోర్టువారియుత్తరప్రకారమేర్పాటుచేయబడు మఱొకకమిటీ కీయాస్తులపైన పెత్తనము నొప్పజెప్పవలయుననియు,

(111) ఈ ధర్మకర్తలుచేసిన వసూళ్ళకును ఖర్చులకును జమాఖర్చు చెప్పించవలయుననియును

138. స్వామిబాగువారిచే నెన్నియోయాటంకములు గలుగజేయబడినను ఈవ్యాజ్యములో విచారణ 1960 ఆగస్టునెల 2వ తేదీన యథాక్రమముగ ప్రారంభమై, 1961 సం॥రము జూన్ 1 తేదీ నాటికి ఉభయపక్షముల సాక్షుల

విచారణయు, సహేతుకవాదప్రతివాదములను వినుటయు పూర్తియయ్యెను. కోర్టువారు 5-7-1961 తేదీన తీర్మానమును చెప్పిరి రాధాస్వామీసత్యంగసభ వానికి (i), (ii) గుర్తుల పరిహారములనిచ్చి, (iii) గుర్తు పరిహారమును నిరాకరించి యీయాస్తులన్నింటికి నొక రిసీవరును నియమించి, ధర్మకర్తలను, ధర్మాదాయపు స్థిరాచరాస్తులకును, నగదునకును జఘాఖర్చు లెక్కలు తేల్చినవద్దను రిసీవరునకిమ్మని యుత్తరువునిచ్చిరి.

139. స్వామీబాగుట్రస్టీలు 1961 జూలై 5వ తేదీననే యీశిక్రీని అమలు జరుపకుండ నాఁపుజేయడని గోరుచు నొకదరఖాస్తును పెట్టగా హైకోర్టునుండి నిరోధకపుటు త్తరువును దెచ్చుకొనునిమిత్తము వారికి కోర్టువారు రెండుమాసములుగడ్డుపు నిచ్చుచు, నీలోపున దయాల్పాగుసత్యంగులకు స్వామీజీమహారాజువారిసమాధివద్ద సత్యంగముజేసికొనుహక్కునకు భంగములేకుండునట్లు త్తరువునిచ్చిరి. అందుచే దయాల్పాగుసత్యంగు లామలుచటిరోజునుండియు, ననగా 6-7-1961 నుండియు పవిత్రసమాధివద్ద సత్యంగముచేయుట ప్రారంభించిరి. అంతియగాక, నీరెండుమాసములుగడువిచ్చినయుత్తరువును సహజజేయుడనిగోరుచు, సభవారు దరఖాస్తుపెట్టగా స్వామీబాగులో నగదురూపమైన సొత్తును కడపకుండనట్లేయుంచవలసినదనియు, రిసీవరుని ధర్మాదాయపుసొత్తుల జాపితాను తయారుచేయవలసినదనియు కోర్టువారు త్తరువుచేసిరి.

140 అంతట కేంద్రీయపాలకసమితి, ఆగ్రాలిషిషనల్ సివిలుజడ్జిగారి తీర్మానముపైన సుప్రీముకోర్టులో నొక 'రిట్టు' పిటిషన్ దాఖలుచేసిరి. ఆపిటిషను 14-8-1961 తేదీన త్రోసివేయబడెను. అప్పుడు ధర్మకర్తలు, 24-8-61 తేదీన ఆగ్రాకోర్టుశిక్రీపైన నొకఅప్పీలును దాఖలుచేసి డిక్రీఅమలునిరోధమునుగోరుచు నొకపిటిషను దాఖలుచేసిరి. అనిరోధకపుపిటిషనులో, సభవారికి నోటీసులు అమలుజరిగి విచారణపూర్తియగువఱకును, హైకోర్టువారు ఎక్స్పర్టీగా సావధికనిరోధము నుత్తరువుచేసిరి. అందువలన దయాల్పాగువారు 24-8-'61 తేదీ నుండియు సమాధివద్ద సత్యంగముజరుపుట నాఁపుచేసిరి.

141. హైకోర్టువారు 10-10-61 తేదీన డిక్రీఅమలునిరోధకపుదరఖాస్తును విమర్శించి. దయాల్పాగుసత్యంగులకు స్వామీబాగులోని సమాధివద్ద సత్యంగముజేసికొనుహక్కును అంగీకరించుచు, నుభయపక్షములవారికిని సమాధి వద్దసత్యంగముచేసికొనుటకు వెవ్లేముకాలములను నిర్ణయించి కోర్టుక్రింది జడ్జి

మెంటులోని యుత్తరువుప్రకార మియాస్తులపైన పెత్తనముచేయుటకు త్రొత్తధర్మకర్తృవర్గము నెన్నుకొనుటకై యొకపథకమును తయారుచేయుచుండవలసినదనియు, సభవారు క్రిందికోర్టులోట్రస్టీల అక్కొంట్లను పరిశీలించవలసినదని పెట్టినదరఖాస్తువిచారణను పూర్తిచేయవలసినదనియు నుత్తరువుచేసిరి. హైకోర్టువారి యుత్తరువు లట్లున్నను గూడ స్వామిబాగువారు దయాల్పాగు సత్సంగులను సమాధిపద్ద సత్సంగముచేసికొననీయలేదు. అందుచే సభవారు న్యాయస్థానధిక్కారమునకు స్వామిబాగువారిపై శిక్షవిధించుమనిగోరుచు నాగ్రాకోర్టులో 21-10-61 తేదీన నొకయమలుదరఖాస్తును, స్వామిబాగువారు 10-10-61 తేదీగల హైకోర్టుఉత్తరువు నాచరణలో జెట్టనీయకుండినందున, హైకోర్టువారిచ్చిన 10-10-61 తేదీ నిరోధకపు టుత్తరువును పూర్తిగ రద్దుచేయవలసినదనిగోరుచు హైకోర్టులో 15-12-61 తేదీన మఱొకదరఖాస్తును, దాఖలుచేసిరి.

142. హైకోర్టువారి 10-10-61 తేదీ యుత్తరువు మీద ట్రస్టీలు సుప్రీంకోర్టులో నప్పీలుకూడ దాఖలుచేసిగాని, యది 30-10-61 తేదీన త్రోసివేయబడెను 10-10-61తేదీగల హైకోర్టుఉత్తరువును రద్దుచేయవలసినదని గోరుచు సభవారిచే దాఖలుచేయబడిన దరఖాస్తు హైకోర్టులో 3-5-62 తేదీన విచారణకు వచ్చెను. హైకోర్టు క్రిందికోర్టులిరువురిచేతను జారీచేయించబడిన యుత్తరువులు కేంద్రీయపాలకసమితిహక్కులను బాధించనేరవని స్థిరపఱచవలసినదిగ గోరుచు నాసమితియొక్క సంయుక్తకార్యదర్శియగు (శ్రీ) సి. ప. టాండన్ గారు 1962 సం॥రము జనవరినెలలో హైకోర్టులో దాఖలుచేసిన దరఖాస్తు గూడ 3-5-62 తేదీననే విచారణకు వచ్చెను హైకోర్టువారిరెండుదరఖాస్తులను గలిపి విచారించి, 10-10-61 తేదీగల నిరోధకపు టుత్తరువును రద్దుచేసి, 1962 సం॥రము జనవరినెలలో సమితియొక్క సంయుక్తకార్యదర్శిగారు దాఖలుచేసిన దరఖాస్తును, సమితియొక్కన్యాయవాదియే స్వయముగ దానిని పెనుకకు తీసికొనుటచే, త్రోసివేసిరి.

143. 3-5-'62 తేదీగల యీ యుత్తరువును రద్దుచేయించు నిమిత్తము కేంద్రీయపాలకసమితివారు హైకోర్టులో నొక 'రిట్టు'పిటీషనును, ట్రస్టీలు సుప్రీముకోర్టులో నొక 'రిట్టు'పిటీషనును దాఖలుచేసిరి. అందులో మొదటిది హైకోర్టువారిచే 4-5-62తేదీనను రెండవ 'రిట్టు'పిటీషను సుప్రీంకోర్టువారిచే 24-5-62 తేదీనను త్రోసివేయబడినవి. కేంద్రీయపాలకసమితివారు, అప్పుడు క్రిందికోర్టులో

రిసీవరును ఆస్తులను స్వాధీనముచేసికొనకుండ నాఁపుజేయుమని గోరుచు నొక దరఖాస్తు పెట్టిరి. ఆదరఖాస్తు 21-7-62 తేదిన విచారణకు వచ్చెను.

144. బ్రష్టుతాలూకు జమాఖర్చులెక్కలను పరిశీలించవలయునని సభవా రొకదరఖాస్తును పెట్టగా, 19-12-'61నం॥ తేదిన క్రిందికోర్టువా రందుకంగీకరించుచు నుత్తరువుచేసిరి. ఈయుత్తరువును పునర్విమర్శ (Review) చేయవలసినదని గోరుచు బ్రష్టీ లొకదరఖాస్తు పెట్టిరిగాని దానిని కోర్టువారు త్రోసిపుచ్చిరి. ఈయుత్తరువుమీద బ్రష్టీలు హైకోర్టులో నప్పీలుదాఖలుచేసిరి, గాని ఆదియింకను విచారణకాలేదు. ఈయప్పీలు పర్యవసానము తేలువఱకు క్రిందికోర్టు యుత్తరువును అమలుజరుపకుండ నాఁపుజేయుమనిగోరుచు వారు పెట్టిన విరోధ కపు దరఖాస్తును హైకోర్టువారు కొట్టివేసిరి. అక్కొంట్లను పరిశీలించకుండ నాఁపుజేయుమనిగోరుచు వారు 2-6-'62 తేదిన క్రిందికోర్టులో మఱొకపిటిషను దాఖలుచేసిరిగాని యదిగూడ త్రోసివేయబడెను అంతట బ్రష్టీలు సభవారు పొందిన డిక్రీ శూన్యప్రాయమని స్థిరపఱచవలయునని గోరుచు, సభవారి డిక్రీ అమలుదరఖాస్తుకు ప్రతిగ, నొకదరఖాస్తు దాఖలుచేసిరి. 28-7-'62తేదిన నాపిటిషను విచారణకువచ్చి, తిరిగి 25-8-62తేదికి వాయిదాపడెను.

146. కాపున, స్వామిబాగువారు అనేకవిధములుగ, నొకప్పుడు కేంద్రీయ సమితివారిపేరునను మఱొకప్పుడు ధర్మకర్తలపేరునను, క్రిందికోర్టు హైకోర్టులు రెండింటితీర్మానములనుండి తప్పించుకొని, కోర్టువారియుత్తరువుప్రకారమేర్పడవలసియున్న క్రొత్తకమిటీవారు ధర్మాదాయపుటాస్తులను స్వాధీనముచేసికొని పాలించకుండచేయుటకును, దయాలాభగుసత్సంగులను తమన్యాయసమ్మతమైన హక్కుల ననుభవించకుండజేయుటకును, మహాతీవ్రముగ ప్రయత్నములు జరిపించుచుండిరని పై విషయములనుబట్టి విశదముకాగలదు. ఈయెత్తుగడలమూలమున నిరువురిమధ్య నీకోర్టువ్యాజ్యములు నిస్సంశయముగ మఱికొంతకాల మీడ్చుకొనిపోవచ్చును గాని, యీయయోగ్యకాండ కవసానదశ ప్రారంభమైనదనియు, నిదియల్పకాలములోనే తప్పకముగిసిపోనైయున్నదనియు దృఢముగ నాశింపవచ్చును.

VIII

సత్సంగనాయకత్వము, భావికాలము.

ఇవ్విధముగ 1961 సం॥ రము జనవరి నెలలో రాధాస్వామీసత్సంగమునకు నూతేండ్లు పూర్తియైనవి. సత్సంగోద్యమముయొక్క యభివృద్ధిక్రమమును జాగరూకతతోఁ బరిశీలించినయెడఁ, సత్సంగముయొక్క క్రియాకలాపమంతయు దానంతటనదియే ప్రకృతిసిద్ధముగను అప్రయత్నముగను సాగిపోవుచున్నట్లు కనిపించగలదు. సత్సంగనాయకులు, పరుసగ నందఱును. సత్సంగోద్యమము యొక్క సృష్టివికాసలనిమిత్తమును, తమ యుదారమహోద్దేశ్యమును సాధించు నిమిత్తమును శారీరికమానసికశక్తలను యావత్తుధారవోయుచు కేవలము సత్సంగముకొఱకై యాత్మబలిదానజీవితములను గడపుచుండిరి అయిన నెవరికి నెన్నడు, నెట్టిశ్రమ, క్లేశానుభవమును గలుగ లేదుసరిగదా, పైగా నందఱు నన్ని విధముల సురక్షితముగను క్షేమముగనే యున్నట్లనుభవము నొందుచుండిరి.

2. ఇవ్విధముగ సత్సంగోద్యమము మెల్లమెల్లగ నేయైనను, అవిచ్ఛిన్నముగ వృద్ధివికాసలనొందుచున్నకొలఁది క్రొత్తక్రొత్తభావసంచయములు ఒక్కొక్కటిగ నుత్పన్నమై, సత్సంగసిద్ధాంతములు కాలక్రమేణ ప్రపుల్లమగుచుండెను. స్వామీజీమహారాజువారి కాలములో “సత్సంగము” “సత్సంగి” యనుపదములు మొట్టమొదట నిరారాభముగ నుపయోగింపబడుచుండెను. కాని యిటీవల నాపదములకు ఒకప్రత్యేకభావ మేర్పడెను. సంత సద్గురువుయొక్క మహోన్నతపదవినిగుఱించి హుజూర్ మహారాజువారు విశదీకరించినప్పటి నే, రాధాస్వామీదయాభుని యవతారస్వరూపముయొక్క మహిమాతిశయము సత్సంగుల కవగాహనయయ్యెను. మహారాజసాహబ్ వారు సత్సంగసిద్ధాంతములను విజ్ఞానశాస్త్రపద్ధతిని విశదపఱచుటయేగాక సత్సంగముయొక్క భావితాకక కార్యకలాపమునుగుఱించిగూడ సూచనచేసిరి స్వామీజీమహారాజువారి స్వరూపమున నవతరించిన నిజధార సృష్టియంతయు సుద్ధామగువఱకు వెనుకకు మఱిపో నేరదని మొట్టమొదట సర్కార్ సాహబ్ వారు సంపూర్ణవిస్పష్టరూపమున దెలియజెప్పి, యీనిజధారయే వాస్తవముగ సద్గురువనియు, నింతియగాక నాపరమపురుషరాధాస్వామీదయాభురొక్కరే సద్గురుపదవాచ్యులనియు దృఢముగ వక్కాణించిచెప్పిరి. సాహజీమహారాజువారు దయాల్బాగులో

సత్యంగ కేంద్రమును స్థాపించినవిదవ, సత్యంగులకు ఒకేస్థలమున నొకకుటుంబములోనివారివలె సామాజికజీవనమును గడపుట నేర్పిరి. వారు వివిధమతముల మూలసిద్ధాంతములన్నియు నొకేతీరున నున్నవనియు, ప్రజలందఱును వారివారిమతముల మూలసిద్ధాంతములను పూర్తిగ మఱచిపోయిరనియు, వారలలోవారికి మతమునుగుఱించియు, పారమార్థికక్రియాకలాపమునుగుఱించియు భిన్నాభిప్రాయములేర్పడుటకు వాస్తవమైనసద్గురువు లేకపోవుటయే ప్రధాన కారణమనియు, నొక్కొక్క కాణించిరి. వారు “ఉత్తమరీతిప్రాపంచికజీవనము”, “అధిమానవులు” ననెడి యపూర్వభావనలను సత్యంగులందఱకు నాదర్శములుగ ప్రవేశపెట్టిరి సత్యంగులు ‘ఉత్తమకులీనప్రజాస్వామ్యము’ అను నాదర్శప్రకారము, అనగా “ప్రజాస్వామ్యవాదులైన యుత్తమకులీనసంఘము” అని చెప్పకొనదగినట్లుగ, ప్రవర్తించవలయునని సాహజీమహారాజువారి యభిప్రాయము. ఇచ్చట “నుత్తమకులీను” అనగా ప్రాపంచికసంపత్తిచేగాక, నాధ్యాత్మికసంపత్తిచే, నట్లుపేర్కొనదగినవారని యర్థము. మెహతాజీసాహబ్ వారు “పరిశ్రమ” “సేవ”లకు సర్వోత్తమప్రాశస్త్యము నిచ్చిరి. వారు 1943 సం॥రములో “పరిశ్రమయేభగవత్పూజ”యని మదరాసులో సెలవిచ్చిన యుత్తమదీక్షావాక్యముప్రకారము, సుఖవిశ్రాంతులను వినర్జించి, నిరుపమనిస్వార్థతానిరాడంబరత్వములతో, నిరంతరకరోరపరిశ్రమజేయుచు గొంచెముగూడ దీరికలేకుండ జీవితమును గడపుచుండిరి. వారు సంఘమున కాదర్శప్రాయముగ బెట్టిన జీవనవిధానమున కివియే ప్రధానలక్షణములు.

3. సత్యంగద్రవ్యము నొక్కకాసయినను ముట్టకుండగ, పైగా సత్యంగభాండాగారమునకే తమద్రవ్యము సభిక్షముగ నర్పించుచు, స్వయముగ ఘోరతపస్యతోగూడిన సరిశజీవితములను గడపుచుండిన మహాపురుషులు, నాయకులుగలభించుట సత్యంగసంఘముయొక్క యద్భుతమహాభాగ్యము. వారు సత్యంగసంఘము నెడి మహాకుటుంబముతో నేకీభవించియుండుచుండిరి. వారి బంధుగులకును, చుట్టములకును, సత్యంగములో నెట్టిప్రాధాన్యప్రాముఖ్యములును లేవు. ప్రతిసత్యంగియు, తనతరహాతోనిమిత్తములేకుండ, వారిదయాకటాక్షములపై పూర్తిగనాధారపడి, వారు తనకిహపరములలో శ్రేయస్సుగలిగించులాగున యభిమానమును తనపై నెల్లపుడును జూపుచునేయుందురని దృఢముగ నమ్మకొనవచ్చును.

4. సాహజ్జీమహారాజువారు సత్సంగములో తామువచనములను సెలవిచ్చు విషయమునుగుఱించి వివరించుచు, తమకు సత్సంగమునకు వెళ్ళుటకుముందు, తాము సత్సంగములో నెందునుగుఱించి మాట్లాడవలయునో యనువిషయము గాని, నిజముగ మాట్లాడవలసియున్నదో లేదో యనువిషయముగాని, యెంత మాత్రము దెలియదనియు, సత్సంగములో నుండగ తమయాంతర్యమున నప్ప టికప్పు డప్రయత్నముగ భావము లుత్పన్నమగుచుండుననియు సెలవిచ్చిరి. మఱొకసారి, ప్రతిదినము నెవరెవరు తమతో మాట్లాడుటకువత్తురో, యేమేమి మాట్లాడుటకు వత్తురో, యీవిషయములన్నియు తమకారోజు ప్రాతఃకాలము ననే ముందుగ దెలిసిపోవునని సాహజ్జీమహారాజువారు సెలవిచ్చిరి. మఱొకసారి, వారు తమ మెదడులో జూచుకొనగ సం దేయభిప్రాయములుగాని యాలోచనలుగాని యున్నట్లు గనబడుటలేదనియు, గాని దేదీప్యమానముగ ప్రకాశించుచున్న నక్షత్రములతో నది నిండియున్నట్లున్నదనియు సెలవిచ్చిరి సంతమహాత్ముల కాంతర్యమున భావములెల్లుదయించునో 'యథార్థప్రకాశ్' అను గ్రంథములో వారీ క్రిందిరీతిని వివరించిరి:-

“సంతమహాత్ముల కుండనట్టి లేక, యుండగల్గునట్టి హార్దికవాంఛ, తమప్రియతమపరమపితయొక్క దివ్యేచ్ఛను లేక యాజ్ఞలను పాలించుట యొక్కటే, కావున నాపరమపితకు ఈప్రపంచములోనిజీవుల కేదేని సం దేశము నంపననుగ్రహము గల్గినపుడు, సంతమహాత్ములు తమదృష్టిని నలువైపులనుండి లోనికి మఱలించుకొని, యామహాసం దేశమును లేక పరమాదేశములను అందుకొనునిమిత్తి మత్యాశులై యేకాగ్రచిత్తముతో నిరీక్షించుచుండును. యుక్తక్షణమున వారిదృష్టి మఱింతలోనికాకర్షింపబడి, వారిమెదడులో నొక ప్రత్యేక కేంద్రమునద్ద నొక మహాతేజస్సు వెలుగొందును. అప్రకాశముతోబాటదేసమయమున వారిమెదడులో నొక్కొకసారి యొకేయదార భావము యొక్క యాకృతిరూపమును, మఱొకసారి యతిమనోహరముగ పేర్పుచేయబడిన భావపరంపరయును ప్రకటమగును. కొద్దినిముసములలో నాభావములు తమమనసున నిమిడిపోయినపిమ్మట వా రాభావములను వాగ్రూపముననో, లిఖితరూపముననో, వ్యాకరణసూత్రములతో నిమిత్తములేకుండ ప్రకటించుదురు. వారిట్లు వాగ్రూపమునగాని లిఖితరూపమునగాని ప్రకటించునపుడు తమయాలోచనావివేచనాదిశక్తుల నెంతమాత్రము నపయోగములో బెట్టరు. తమ కందజేయబడిన మహాసం దేశము నున్నదున్నట్లు పూర్తిగ బ్రకటించుటదప్ప

మహాకళాశాలలోకి వెళ్ళి వారికుండదు. ఆమహాసం దేశము యధాతథముగనే ప్రకటిం చబడినదోలేదో తెలిసికొనుటకు, వా రొక నకలువ్రాయువానివలె తమ నోట వచ్చిన పదములనుగాని వాని యర్థమునుగాని తమ మొదటియాంతర్యప్రేరణతో సరిపొల్చిచూచుకొన నవసరముండదు. ఆ యాంతర్యప్రేరణ వారికి మొదటగలిగినపుడే, వారిలో నొక ప్రత్యేకప్రజ్ఞ మేల్కొంచి యాయాంతర్య ప్రేరణ యధాతథముగ ప్రకటితమగువఱకు, నది సంరంభశీలమైయుండి, వారిలో నొకవిధమగు నశాంతిని గలుగజేయుచుండును. ఆమహాసం దేశము యధార్థరూపమున ప్రకటముకాగనే, యాప్రత్యేకప్రజ్ఞ వారిమనస్సున నొక మహోల్లాసముతోగూడిన మహానందమును గలుగజేయును. వారి కట్టియాంత ర్యానుభవము గలుగగనే, తమ యాంతర్యప్రేరణ లేక సం దేశము యధార్థ రూపమున ప్రకటితమయినట్లు తృప్తిగల్గును.”

5. ఇంతియగాక 28-12-1936 తేదీన హుజూర్ సాహస్రీమహారాజు వారు సత్సంగుల ప్రత్యేకసమావేశ మొకటిచేయించి యొకముఖ్యమైన శుభసం దేశము నిచ్చిరి. దాని నీక్రింద పొందుపఱచితిమి:-

“ప్రపంచచరిత్రను శ్రద్ధగఁజదివినయెడల పూర్వకాలమునుండియు నెల్ల పుడును మానవజాతికి వృద్ధివికాసలను గల్గించునిమిత్తమై యప్పటప్పట నేదో యొక దేశప్రజగాని సంఘముగాని యెన్నుకొనబడుచుండినట్లు మనకు విశదము కాగలదు. ఈనియమానుసార మిపు డాసమ్మానము సత్సంగసంఘమునకు జేకుటినట్లుగుపించును. పరమపురుషరాధాస్వామీదయాభురు ఆధ్యాత్మికజీవ నము, సామాజికసర్వసమత్వము, కర్తవ్యతాపరాయణతయునను నుత్తమావ శ్యక విషయముల సీప్రపంచములోని సకలదేశప్రజలకును హృదయంగమమగునట్లుజేయు మహాసేవను, మహాదయతో సత్సంగమున కొప్పజెప్పిరి. కావున మన సంఘీయు లీమహాసమ్మానమును స్వీకరించి యీమహాసేవజేసి తమయాధ్యాత్మిక శ్రేయస్సును పెంపొందించుకొనగోరినయెడల, మన మందఱము నీక్రింది యాదేశములప్రకార మిప్పటినుండియు నాచరించుటకు దృఢనిశ్చయము జేసి కొనవలెను:

(a) సత్సంగులందఱును, తమ్ముదాము హుజూర్ రాధాస్వామీదయాభునిచే నెన్నుకొనబడితిమనియు, సత్సంగవ్యవస్థయొక్క ప్రధానాంగముల మనియు భావించుకొనవలయును.

(b) సత్సంగులందఱును, హుజూర్ రాధాస్వామిదయాళుని చరణకమలములతో తమయాంతర్యసంబంధ మెడతెగకుండ నుంచుకొనునిమిత్తము పారమార్థికసాధనలను రోజున కథమమొకనారియైనను కొంతసే పభ్యాసము తప్పక చేయుచుండవలెను.

(c) సత్సంగులందఱును, సామాజికస్థితిజాతిభేదములను బాటింపక, నొండారులను సోదరసౌహార్దముతో నాదరించుకొనుచు, కలిసిమెలిసి నివసించుచు, సన్మోన్యము సహాయముచేసికొనుచుండుట తమ పవిత్రకర్తవ్యముగ నెంచుకొనవలెను.

(d) సత్సంగులందఱును ప్రతిమతపూజ్యాచార్యులయెడలను తగినగౌరవ మర్యాదలను జూపవలెను.

(e) సత్సంగులందఱును తమ మతముయొక్కయు, తమ పూజ్యసద్గురువులయొక్కయు గౌరవఘనతలను గాపాడవలసిన బాధ్యత నెఱింగి, వారలయెడల నెన్నడు నెట్టియనాదరణనగూడ సహింపరాదు.

(f) సత్సంగులందఱును దయాల్పాగును తమప్రియస్వగృహముగ భావించుకొని అందలిసంస్థలను పోషించి యభివృద్ధిజేయుటకు హృదయపూర్వకముగ పాటుపడవలయును.

(g) సత్సంగులందఱును ప్రతిమానమును తమయాదాయమునుండి తమ యార్థికస్థితికితగినట్లుగ కొంతభాగమునుదీసి హుజూర్ రాధాస్వామిదయాళుని పవిత్రచరణకమలములందు భేంటుగ నర్పించుచుండవలయును.

(h) సత్సంగులందఱును దయాల్పాగులో నుత్పాదితమైన వస్తువులను శ్రద్ధాభక్తులతో నుపయోగించుట తమవిహితధర్మముగ నెంచుకొనవలయును. అవసరమైనప్పుడు వారు తమ సహాయసంరక్షణలకై దయాల్పాగుసంస్థలపై నాధారపడవలయును.

(1) సత్సంగులందఱును తమసంతానమును, భౌతికముగను, ఆధ్యాత్మికముగనుగూడ తమకంటె శ్రేష్ఠులుగజేయుటకు తమశక్తికొలఁది ప్రయత్నించవలయును.”

6. ఈసంఘమున కంతటి యద్భుతప్రజ్ఞాసంపన్నులైనట్టియు, సాక్షాత్పరమపురుషుని నిజప్రేరణతో సపారుషేయముగ కార్యములను నెఱవేర్చునట్టియు మహాపురుషులు నాయకులుగనుండగా, సత్సంగి స్త్రీపురుషులందఱును పైశుభ

సందేశములోని యుత్తమహితోపదేశములప్రకారమే ప్రవర్తించుచు, తమ సద్గుణులను పూర్ణభక్తిశ్రద్ధలతో శక్తినంచనలేకుండ చాలించుట తమ పరమధర్మమని మఱువకుండనుండినచో, నీసంఘము తనయాదర్శప్రాప్తిలో తడబడుటగాని, యసఫలతనొందుటగాని, దానియభివృద్ధికి నిరోధముగలుగుట గాని యసంభావ్యము. అట్టిమహాపురుషులు నిరుపమసత్సంగసావకాశము మనకు మహాదృష్టముచే లభించినది. అట్టిమహామహానీయపురుషులు వరుసగ నధ్యక్షులు గనుండి యడుగడుగకు పథప్రదర్శనముజేయుచుండిన యుత్తమసంఘమున మనము సభ్యులమగుటగూడ మహాదృష్టముచేతనే మనకు చేకూరెను. కావున, మన మందఱమును, మన పరమతచ్ఛస్థితిని గ్రహించుకొని, మహాదీనత్వముతో, నామహాప్రభువునకును, వారధ్యక్షులుగనుండిన యీమహాసంఘమునకును, వారీపృథ్వియందు మానవరూపమున నవతరించి యుద్ధరింపబూనిన మానవజాతికంతకునుగూడ, మనచేతనై సంతసేవను- అదిత్యుణప్రాయమేయైనను-జేసితీగవలయునని దృఢనిశ్చయముజేసికొందముగాక. రాధాస్వామీదయాభురు మనకు సహాయముజేయుగాత ! వారు దలపెట్టిన మహోదారఘనకార్యము. వారియఖండ శాశ్వతప్రతిభ వెలుగొందునట్లు శ్రీఘాతీశీఘ్రముగ నెఱవేరుగాత !!

స మా ప్తి.

అ ను బంధ ము లు

I

స్వామీదయానందసరస్వతులవారు స్వామీజీమహారాజువారి సత్సంగము నకువచ్చి, రాధాస్వామీమతములో నుపదేశమునొందిన ట్లీగ్రంథములో 17వ పుటలో 36వ పేరాలో జెప్పబడినది. 1961 సం॥రము ఆగష్టునెలలో సీస్మ్యుతి చిహ్నము ఆంగ్లభాషలో ప్రథమముద్రణ మైనపుడు న్యూఢిల్లీ'వాస్తవ్యులు, సార్వదేశిక ఆర్యప్రతినిధి సభకార్యదర్శియైన (శ్రీ)కాళీచరన్ ఆర్యగారు, స్వామీ దయానందసరస్వతులవారు స్వామీజీమహారాజువారివలన నుపదేశము నొంది నట్లు నిదర్శనమునుజూపవలయునని కోరుచు 26-10-1961తేదిన మాకువ్రాసిరి అప్పటి కాలమునాఁటి సత్సంగుల వాగ్రూపసాక్ష్యమే యీవిషయమునకు వ్రా మాణ్యమనియు, స్వామీజీమహారాజువారిసోదరపుత్రులైన సేర్ సుదర్శన్ సింగుగారివలనగూడ సీవిషయము ప్రమాణీకృతమైనదనియు, మేము వారికి అప్పట్లో సమాధానమును వ్రాసెతిమి. సేర్ సుదర్శన్ సింగుగారు పంపిన చీటి యప్పట్లో మావద్దలేకపోయెను. కాని దానియునికినిగుఱించియు నందలివిషయ ములనుగుఱించియు మాకప్పటికి తెలిసియేయుండెను. తరువాత నావీటి మాకు లభించినది. దానిప్రతిరూపమును ప్రక్కపుటలో ముద్రించితిమి. దాని నాంధ్ర లిపిలోవ్రాసి, దాని యాంధ్రానువాదమునుగూడ నీక్రింద పొందుపఱచితిమి.

చీ టి

బాబా బన్వారీదాస్జీ కో మాలూమ్ హో కి ఆప్ నే జో దరియాఫత్ కియా హై సో బిల్ కుల్ దురుస్త హై కి (శ్రీ)మాన్ పండిత్ దయానంద సరస్వతీజీ మహారాజ్ మేరీ మాజూదగీమేఁ ముకద్దస్ వ ముఅల్లా స్వామీజీ మహారాజ్ కే పాస్ తశరీఫ్ లాయే థే, ఔర్ హమారే మకాన్ పర్ పన్నీ గల్లిమేఁ రహారే థే, ఔర్ ఏక్ హుఫ్తే తక్ బహన్ ముబాహిసా హుఆ ధా. ఉస్కేబాద్ ఉన్వోఁనే ఉవదేశ్ లియా ధా. యహ హాల్ మేరా చళమేదీద్ హై. యహ కరీబ్ సన్ 1872 కా హాల్ హై అనువాదము-

బాబూ బన్వారీదాసుగా రడిగినవిషయము పూర్తిగ నిజమని వారికి తెలియబటచుచున్నాను. ఏలనన, శ్రీమాన్ పండిత దయానందజీసరస్వతుల వారు నాసమక్షముననే పరమపూజ్య స్వామీజీమహారాజువారివద్దకు వచ్చి, ఫన్సీగల్లీలో మూయింటనే బస చేసిరి. ఒకవారము చాలచర్చజరిగినపిదప వారు (స్వామీదత్తానందసరస్వతులవారు) రాధాస్వామీమఠములో నుపదేశము నొందిరి. ఇదంతయు నేను కనులారచూచిన విషయము. ఈవిషయము క్రీ॥ శ॥ 1872 సం॥రము ఆప్రాంతములో జరిగినది.

సుదర్శన్ సింగ్ సేన్

15-5-34

ఇంద్రులన నీవిషయము పూర్తిగ సంశయరహితమయినదని యాశించు చున్నాము.

II

సాహజ్జీమహారాజువారి యారోగ్యము బాగులేనందున 1937 సం॥రము జూన్ నెలలోవారు కాకినాడప్రయాణమును నిలుపుకేయుటకు శ్రీ రామబ్రహ్మము గారును, శ్రీనుబ్బరావుగారును అంగీకరించిరిని 242 పుటలో 150వ పేరాలో వ్రాసియుంటిమి. వీరిరువురితో సమేతముగ నాంధ్రరాధాస్వామీ సత్సంగసంఘ కార్యకర్తలు 231-6-37 తేదీన సాహజ్జీమహారాజువారికి వ్రాసికొనిన విన్నపము నకును దానివ్రక్కన సాహజ్జీమహారాజువారు వ్రాసిన యుత్తరువునకును ప్రతిరూపములు పారకు లెదుటిపుటలోఁజూచి సంతసించెదరుగాక. ఇదియే సాహజ్జీ మహారాజువారి స్వహస్తలిఖితమైన కడపటియుత్తరువుగ దోచును. (ఆవిన్నపమునకును, దానిమీద సాహజ్జీమహారాజువారు వ్రాసిన యుత్తరువునకును ఆంధ్రానువాదము ఈక్రింద పొందుపఱచబడినది.)

సాహజ్జీమహారాజువారి ఆఖరు ఉత్తరువు

అనువాదము -

R. S.

దత్తాత్రేయములుగు. హుజూర్ వారికి.

ఇదియొక విస్వప్రసాద పరి
స్థితియందుండి కందమును
దెలిసియే యున్నది. ఈ
క్లిష్టపరిస్థితిని దాటుటలో
హృదయపూర్వక సహకా
రము చేసివంతుకు మీకు
ధన్యవాదములు.

అ. స.

కోటి కోటి ప్రణామములు. హుజూర్ వారికి ప్రస్తుత
అహింసాగ్రస్థితినిబట్టి దగ్గర మాకు చాలవిచార మగుచున్నది.
కావున హుజూరువారు కాకినాడ ప్రణాళికను నెఱవేర్చు
టకై శ్రమపీసికొనుట మా కెంతమాత్రము నిష్ప్రములేదు.
మేమునుచే కాకినాడ ప్రణాళికను రద్దుచేయుట, కేత్యా
టుచేయుచుంటిమి. హుజూరువారికి మదరాసులో విశ్రాంతి
తిండిసికొనుటచే సౌకర్యముగ లిగినచో మాకింతకన్న
నెక్కువ సంతోషకరమెద్దియులేదు.

సత్సంగముకొఱకు మదరాసు రావలసినదని
మేము తెలుగు సత్సంగులకు తెలియజేసెదము.

కోటి కోటి ప్రణామములు.

అంధ్రరాధాస్వామి సత్సంగసంఘము

మదరాసు }
23-6-1937

ఇట్లు,
తమ విధేయ బాలురము

(సంతకము) వి. వి. యన్. యన్. శర.,
అధ్యక్షులు.

(సంతకము) టి. సత్యనారాయణ,
సహాయాధ్యక్షులు.

(సంతకము) వి. రామబ్రహ్మమూ.,
కార్యదర్శి.

(సంతకము) డి. సుబ్బారావు,
సహాయకార్యదర్శి

ఉత్తరువు కొఱకు దాఖలు చేసినది.

మిస్ట్రీలాల్

23-6-37

పవిత్రస్వరూపులైన సాహజీమహారాజువారి నిర్వాణానంతరము, వారిని గుఱించి వచ్చిన సహానుభూతి పత్రములు ప్రశంసాపత్రములవిషయమై ఈ గ్రంథము 247వ పుటలో 5వ అధ్యాయము చివరి పేరగ్రాపులో నుదహరించియున్నాము. వారి యత్యద్భుతమూర్తిమత్వముచే మోహితులయి వారిజీవితకాలముననే ప్రజలందఱును వారిని గుఱించి యఖండశ్లాఘచేయుచుండెడివారు. ఉదాహరణార్థము, 1926లో (అప్పటికి దయాల్బాగుస్థాపించి 11 సం॥రములు మాత్రమే అయినది) హెన్రీమోర్లేంథూగారు దయాల్బాగువచ్చినపుడు, సంతోషపరవశుడై, దయాల్బాగుసంస్థలసహాయార్థమై సాహజీమహారాజువారి కొక ఖాళీబ్యాంకుబరాతము¹ నిచ్చిరి. సత్సంగేతరులనుండి సత్సంగములో నెన్నడును విరాళములను స్వీకరించు నానువాయి లేనందున సాహజీమహారాజువారానియమప్రకారము ఆబరాతమును సగౌరవముగ నిరాకరించిరి. అటులనే ఆంగ్లదేశప్రఖ్యాతిగ్రంథకర్తలగు పాల్ బ్రంటన్, యిట్స్ట్రాన్ దొరగార్లు “భారతగుప్తరహస్యముల యన్వేషణము” (Search In Secret India) “లాస్సర్ ఎట్ లాడ్స్” అనుగ్రంథములలో నీక్రిందివిధముగ వ్రాసిరి:-

“సాహజీమహారాజు వారిమూర్తిమత్వమున నద్భుతాకర్షణశక్తిగలదు. వారిలో అమెరికాదేశీయులచుఱుకుదనమును వ్యసహాగజ్ఞానమును, ఆంగ్లేయుల సత్త్రివర్తనశీలతయు, భారతీయుల ధ్యానమగ్నతయు భక్తిశీలతయును గలిసి యొకవిచిత్రసమ్మేళన మేర్పడెను. ఆధునికప్రపంచమున నీమాదిరిమహాపురుషులు దుర్లభము.”

“ఈప్రపంచమున ప్రాచీనతమవిద్యయును యోగసాధనకును, ఐరోపా, అమెరికాదేశములలోని యాధునికపట్టణములలోనుండు అద్భుతనోదనవేగప్రచలితయంత్రముల నవీననాగరికతకును ఈవిచిత్రసమ్మేళనము నొక్క సాహజీమహారాజువారి నూత్నబుద్ధియే చేకూర్చగలిగెనుగాని మఱియేబుద్ధిశాలికి సాధ్యమగును?”

1. ‘ఖాళీబ్యాంకు బరాతము’ అనగా, మొత్తమును వ్రాయు నిమిత్తమై యా బరాతములో నుంచబడిన స్థలమును తాను నింపకుండ, సాహజీమహారాజువారి కిష్టము వచ్చినంతమొత్తమును ఆస్థలములో నింపుకొనుటకు స్వతంత్రముఁడునట్లుగా, నిచ్చిన చెక్కు.

“వా రీశ్వరప్రేరితస్వప్నములను గను నుత్సాహముగలవారయ్యును, గంభీరప్రశాంతచిత్తులగు యోగిపుంగవులు; ప్రాపంచికవిషయములలోనారి తేటిన వ్యవహారతయ య్యును, నుత్తమసభ్యతతోగూడినసజ్జనులును.”

“సెర్చ్ లైన్ సీక్రెట్ ఇండియా”

(‘భారతగుప్తరహస్యముల యన్వేషణము’)

“వారు ఆజానుబాహువులును సున్నితమైన శరీరప్రకృతిగలవారును. వారి నేత్రములు గోధుమవర్ణముగ ప్రకాశించుచు నొకప్పుడు తీక్షణతతోగన్పట్టుచు వెనువెంటనేవహానిర్లిప్తతతో నా యనంతమునందు లీనమైపోయిన స్తుంధును ”

“వారి కాపరమాత్మయే యీలోకమునగల నామరూపముల నన్నిటిని మించిన పరమసత్యము. నేనొక యుత్తమసజ్జనుని నుదారపురుషుని నెన్నడైన జూచియుండినచో, విరినే.”

“నూలుగురు సర్ ఆనందసరూపుల నిచ్చినచో, భారతవర్ష మొకనిర్మలము, విక సమానము, ధూళిరహితము, కభృదయవలతమును, పరిసర దేశములతో శాంతియుతము నుల్లాసపూరితమునైన దేశముగ నతిత్వరలోనే మాటిపోగలదు.”

“లాస్సర్ ఎట్లాడ్”

IV

1949 సం॥రములో రూర్కీకళాశాలకు జరిగించిన శతాబ్దిత్సవమును గుఱించి ఆఱవయధ్యాయములో వ్రాయుట పొరపాటున మఱచిపోయితిమి హుజూర్ మెహతాజీసాహబ్ వా రాకళాశాలలో పురాణవిద్యార్థులైయుండుటచే వారి నాయుత్సవమున కాహ్వానించిరి. మెహతాజీసాహబ్ వా రీశుభావ సరస్మారకార్థమై ప్రతిసంవత్సరము నాకళాశాలలోని యుత్తమసత్సంగివిద్యార్థి కొకబంగారుపతకము నివ్వదలచి యందుకొఱకొకయాధారనిధి నేర్పాటుచేయు నిమిత్త మవసరమైన మొత్తము నాకళాశాలాధికారులవశమున బెట్టిరి.

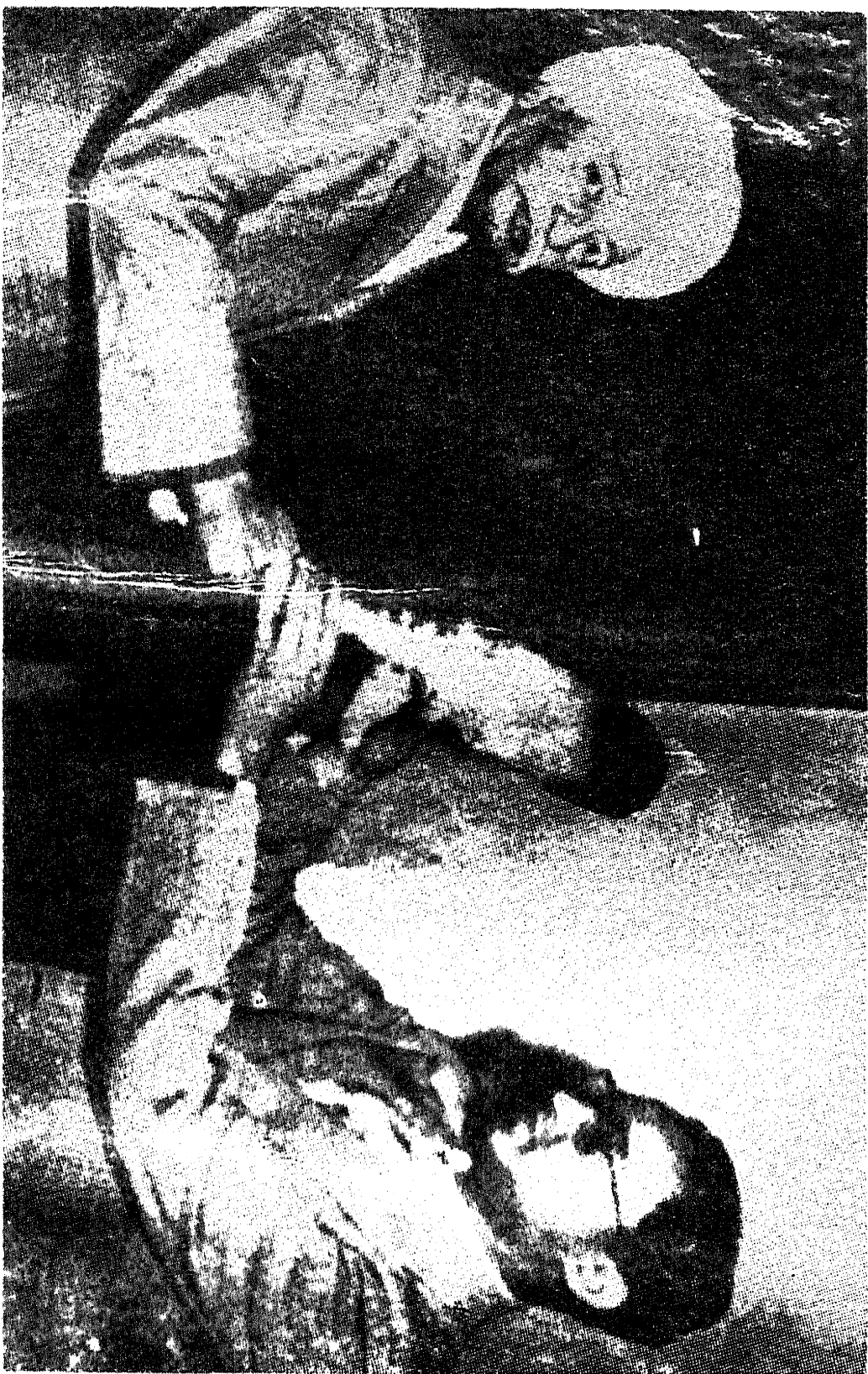
ఆశతాబ్దిత్సవమునాటిరాత్రి ఆకళాశాలలోని విద్యార్థులు ఒక కరదీపికారూపమున విద్యను తరతరములుగ నొకతరమువారినుండి ఆతరువాతి

తరముపా రందుకొనుచుండినట్లు ఒక సంకేతరూపమైన కార్యక్రమము నేర్పాటుచేసిరి. ఆ కార్యక్రమము జరిపించుటలో నాకళాశాలాపురోతనవిద్యార్థు లొకవరుసగ వచ్చి, యందఱలో పురాణతమవిద్యార్థియగు నొక ఓవర్సీయర్ (Overseer) గారి చేతనున్న కరదీపికను, మిగత పురాణవిద్యార్థులచేతులలో నున్న క్రొవ్వువత్తిదీపములను అప్పటివిద్యార్థుల కందించిరి. ఆసమయమున, నాకరదీపిక మెహతాజీసాహబ్ వారిచే నాకళాశాలలో నుత్తమవిద్యార్థికందింప జేయవలెనని అప్పటికప్పుడొక యుత్సాహ మందఱకు నుదయించెను. ఈయవ సరమున దీనిన ఛాయాచిత్రముయొక్క ముద్రణమును ప్రక్కపుటలో చూడ నగును.

మొహాతాజీ సాహెబ్ వారు తరచుకూ సందించుట.

తప్పి ఒప్పుల పట్టిక

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
4	1	కొంతకొంతకాల	కొంతకాల
5	26	మతకేజే	మతకేజే
7	18	నిజధామందు	నిజధామమందు
10	2	దాని యరము	దాని యర్థము
13	11	సదురుని	సద్దురుని
23	24	ఏకైపుత్రు	ఏకైకపుత్రు
32	27	యుపయోగార్థమై	యుపయోగార్థమై
50	21	హస్తము	హస్తము
55	15	వారికివ	వారికిప్త
57	6	కూర్పుండి	కూర్పుండి
58	8	స్వసాధారణ	స్వసాధారణ
64	25	పూర్తిగ	పూర్తిగ
69	6	1897	1898
74	10	ముట్టగూడని	ముట్టగూడదని
84	9	పరిశీలనార్థమై	పరిశీలనార్థమై
95	4	జావే	జాకే
95	5	కాబావదైరో	కాబావదైరో
98	9	ప్రారనను	ప్రార్థనను
100	14	డాక్టరు	డాక్టరు
110	7	సర్కార్	సర్కార్
115	21	వృత్తిలో	వృత్తిలో
125	22	సితి	స్థితి
136	30	మూమూలుగనే	మామూలుగనే
145	7	ప్రారన	ప్రార్థన
,,	10	సరారు	సర్కారు
145	25	కాయనులు	కాయస్థులు
149	23	స్వప్రయోధార్థము	స్వప్రయోధార్థము
151	,,	యుద్ధతస్వభావ	యుద్ధతస్వభావ

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
162	౨	ప్రీడరు	ప్రీడరు
164	99వ పేరానైనా	నిక్షేప లోపించినది	నిర్మాణము
170	27	చరితారము	చరితార్థము
186	18	దీరాలోచనా	దీర్ఘాలోచనా
189	9	పరిసితిని	పరిసితిని
207	23	జర్వము	జ్వరము
217	18	హోల్డాలు	హోల్డాలు
285	28	శ్రద	శ్రద్ధ
296	13	కపనమ్మకమి	కపనమ్మిక
307	28	చరితారము	చరితార్థము
326	13	1928	1926
342	25	సంతరాతీయ	సంతర్జాతీయ
354	8	22, 102,	22, 210
365	30	పబ్లికుట్రస్టు	పబ్లికుట్రస్టు
360	29	కోర్టుక్రింది	క్రిందికోర్టు

రాధాస్వామి సత్సంగసభవారు ప్రచురించిన గ్రంథములు.

పరమగురు స్వామిజీ మహారాజ్ వారి గ్రంథములు.

		పుటలు.	వెల రు.పై
1 సారబచన్ (శబ్దములు)	హిందీ	938	7-00
2 సారబచన్ (వచనము)	,,	197	3-50

పరమగురు హుజూర్ మహారాజ్ వారి గ్రంథములు.

3 Radhasoami Mat Prakash	ఇంగ్లీషు	106	1-50
4 Pilgrim's Path	,,	80	1-50
5 రాధాస్వామి మత్ సందేశ్	హిందీ	80	1-00
6 రాధాస్వామి మత్ ఉపదేశ్	,,	68	1-00
7 నిజఉపదేశ్	,,	70	1-00
8 ప్రేమఉపదేశ్	,,	80	1-00
9 సార్ ఉపదేశ్	,,	125	1-25
10 ప్రశ్నోత్తర్	,,	54	1-00
11 జగత్ ప్రకాశ్	,,	122	2-00
12 ప్రేమబాసీ (శబ్దములు) మొదటి భాగము	,,	454	5-00
13 ప్రేమబాసీ , రెండవ భాగము	,,	429	5-00
14 ప్రేమబాసీ , మూడవ భాగము	,,	420	5-00
15 ప్రేమబాసీ , నాల్గవ భాగము	,,	180	3-00
16 ప్రేమపత్ర (వచనము) మొదటి భాగము	,,	455	4-00
17 ప్రేమపత్ర , రెండవ భాగము	,,	441	4-00

పరమగురు మహారాజ్ సాహబ్ వారి గ్రంథము.

18 Discourses on Radhasoami Faith	ఇంగ్లీషు	190	5-00
-----------------------------------	----------	-----	------

పరమగురు సత్కార్ సాహబ్ వారి గ్రంథము.

19 ప్రేమ సమాచార్	హిందీ	66	1-25
------------------	-------	----	------

రాధాస్వామి సత్సంగ సభవారి అనుజ్ఞపై భాషాంతరీకరించిన గ్రంథములు.
బంగళీభాషలో అనువాదములు.

20 రాధాస్వామి మతప్రకాశ్	100	1-25
21 అమృతబచన్ (పరమగురుమహారాజ్ సాహబ్ వారు రచించిన Discourses on Radhasoami Faith అనుగ్రంథమునకు తర్జుమా)	212	3-00

ఆంగ్లభాషలో అనువాదములు.

పరమగురు స్వామిజీ మహారాజ్ వారి గ్రంథమునకు అనువాదము.

22 సారబచన్ (పచనము)	175	3-25
--------------------	-----	------

పరమగురు హుజూర్ మహారాజ్ వారి గ్రంథముల అనువాదములు.

23 ప్రేమపత్ర మొదటి భాగము	377	6-00
24 ప్రేమపత్ర రెండవ భాగము	381	6-00
25 ప్రేమపత్ర మూడవ భాగము	370	6-00
26 ప్రేమపత్ర నాలుగవ భాగము	326	6-00
27 ప్రేమపత్ర ఐదవ భాగము	336	6-00
28 ప్రేమపత్ర ఆరవ భాగము	140	2-00
29 రాధాస్వామి మత్ ఉపదేశ్	60	1-00
30 రాధాస్వామి మత్ సందేశ్	73	1-00
31 ప్రేమఉపదేశ్	88	1-00

పరమగురు హుజూర్ సాహబ్జీ మహారాజ్ వారి గ్రంథముల అనువాదములు.

32 యథార్థప్రకాశ్ మొదటి భాగము (Special Edition)	186	6-00
33 యథార్థప్రకాశ్ మొదటి భాగము (Ordinary Edition)	186	3-50
34 యథార్థప్రకాశ్ రెండవ భాగము	315	5-50
35 యథార్థప్రకాశ్ మూడవ భాగము (Vol I)	341	5-50
36 యథార్థప్రకాశ్ మూడవ భాగము (Vol.II)	273	5-00

37 జిజ్ఞాస	42	1-00
38 రాధాస్వామీ మతదర్శన్	62	1-00
39 ప్రేమ్ సందేశ్	64	1-00
40 సత్సంగ్ కే ఉపదేశ్ మొదటి భాగము	182	4-00
41 సత్సంగ్ కే ఉపదేశ్ రెండవ భాగము	242	4-50
42 సత్సంగ్ కే ఉపదేశ్ మూడవ భాగము	152	3-25
43 జతన్ ప్రకాశ్	45	1-00
44 Selections from Prem Sandesa	65	1-00

తెలుగుభాషలో అనువాదములు.

45 రాధాస్వామీ మతప్రకాశ్	64	1-00
46 రత్నావళి (శబ్దములు, తెలుగు తాత్పర్యముతో సహా)	194	1-00
47 స్మృతిచిహ్నము ('సోపేసీరు'కు అనువాదము.)		

రాధాస్వామీసత్సంగసభవారి అనుజ్ఞపై వ్రాయబడినవి. లేక ప్రకాశితమైనవి.

48 Four Letters (వరమగురు సగ్కార్ సాహబ్ వారిది)		
	ఇంగ్లీషు 42	1-00
49 శబ్దసంగ్రహ (శబ్దములు) మొదటి భాగము హిందీ	301	3-50
50 శబ్దసంగ్రహ ,, రెండవ భాగము ,,	460	4-00
51 సంత బాసీసంగ్రహ ,, మొదటి భాగము ,,	82	1-00
52 సంత బాసీసంగ్రహ ,, రెండవ భాగము ,,	116	1-25
53 రత్నావళి ,, ,,	86	1-00
54 Dayalbagh Pamphlet (Small) ఇంగ్లీషు	40	1-00
55 Souvenir ,,	367	5-50
56 Judgement in Suit (Dayalbagh Vs Soamibagh) ,,	200	1-37
57 Huzur Sahabji Maharaj As others saw Him ,,	280	2-00